ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը 0·25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

JEUDI 1re NOVEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9445 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5346

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Գ.

Նախարար Սիմոնեանէն վերջ դեկու–ցում տուած է նաեւ Հայաստանի Գերա–գոյն Սովետի Կուլտուրայի եւ Լուսաւո–րութեան յանձնաժողովի նախագահ դե–պուտատ Գ. Ս. Ցակոբեանը, որ շատ լաւատես չէ :

Ըստ իրեն, հակառակ նախարարի յայ–տարարութեանց «շրջանային, քաղաքա–յին, գիւղական եւ աւանային Սովետների գործադիր կոմիտէների, ինչպէս նաեւ ժողովրդական կրթութեան օրգանների աշխատանքում դեռ եւս լուրջ թերու–թիւններ կան» :

Օրինակ, դպրոցի մասին օրէնքի գըլ–խաւոր հարցերէն մէկն է պարտադիր ու–սուցումը : 7էն մինչեւ 15–16 տարեկան երախաները ուժամեայ ընդհանուր պար–տադիր կրթութիւն պէտք է ստանան : «Սակայն միանգամայն անհանդուրժելի է, որ բազմաթիւ երեխաներ դուրս են մնացել ուսումից » :

Անկէ զատ մեծ թիւով աշակերտներ կը «մաղուին» : 1960 – 61 տարեշրջանին Հայաստանի դպրոցներէն «մաղուած» են 20·458, 1961 – 62ին 19·178 աշակերտ–ներ : Ցետոյ նաեւ կը գանգատի, որ աշա–կերտներու մեծ մասին հանրակրթական պատրաստութեան մակարդակը ցած է այն պահանջներէն, որ կեանքն այժմ կը դնէ դպրոցի առջեւ : Միջնակարգ վար–ժարաններու շրջանաւարտներու «մի մա–սը խիստ ցածր, մակերեսային պատրաս–տութիւն ունի յատկապէս լեզուներից, մաթեմաթիկայից ու ֆիզիկայից» :

Կարեւոր խնդիր մըն է նաեւ «դպրոց–ները անհրաժեշտ կրթութիւն ունեցող ուսուցիչներով կոմպլեկտաւորելը » : Թէեւ վերջին տարիները այդ ասպարէզին մէջ որոշ յաջողութիւններ ձեռք բերուած են, սակայն շատ դպրոցներ, յատկապէս գիւղական դպրոցներ ուսուցչական «կա–դր»երու պակաս կը զգան : Անհրաժեշտ է միաժամանակ բարելաւել ուսուցիչներու աշխատանքի եւ կենցաղային պայման–ները :

Վերջին երեք տարիներու ընթացքին որոշ աշխատանքներ տարուած են ժողո–վրդական տնտեսութեան տարբեր ճիւղե–րու համար որակեալ բանուորական «կադրեր» պատրաստելու ուղղութեամբ : « Միաժամանակ պէտք է նշել, որ պրո–ֆեսիոնալ — տեխնիքական կրթութեան սիստեմում դեռ եւս կան լուրջ թերու–թիւններ» :

Ցակոբեան նոյն «լուրջ թերութիւննե–րը» կը մատնանշէ ուսումնարաններն աւարտող երիտասարդ բանուորներուն գործ ճարելու եւ անոնց համար «կուլ–տուր–կենցաղային » համապատասխան պայմաններ ստեղծելու, ինչպէս նաեւ ուսանողութեան կոմունիստական դաս–տիարակութեան գործին մէջ :

Երկու զեկուցումներէն վերջ տեղի ու–նեցած է մտքերու փոխանակութիւն :

Ըստ Կիրովականի դեպուտատ Գ. Ա. Հայրեանի, 42 տարուան մէջ Հայաստա–նի բարձրագոյն ուսումնական հաստա–տութիւններն աւարտած են մօտ 60 հա–զար հոգի : Իսկ ներկայիս բարձրագոյն ուսման հետեւողներու թիւն է 25·000 հոգի : «Երբեք այդքան շատ ուսանող չի եղել մեր ռեսպուբլիկայում » : Միջնա–կարգ դպրոցներու մէջ «անմխիթար վի–ճակում է գտնւում մաթեմատիկայի, ֆիզիկայի, Հայոց լեզուի եւ պատմու–թեան դասաւանդումը» :

Մտքերու փոխանակութեան մասնակ–ցած են տասնեակ մը պատգամաւորներ : Կենտկոմի Բ. քարտուղար Յովհ. Մ. Բաղդասարեան դիտել տուած է թէ միջ–նակարգ վարժարաններու մէջ «ուսման որակը դեռեւս ցածր է» : Ու աւելցուցած է, որ անցեալ ուսումնական տարուան մէջ 33·000 աշակերտներ մնացեր են նոյն դասարանին մէջ :

Լուսաւորութեան նախարարութեան տուեալներով, ըսած է, ամէն մէկ աշա–կերտի վրայ կը ծախսուի տարեկան մօտ 90 ռուբլի : «Եթէ հաշուենք, ապա կը ստացուի, որ դա պետութեան վրայ նըս–տում է տարեկան մօտ երեք միլիոն ռուբլի : Երեք միլիոն, բայց չէ՞ որ մենք պայքարում ենք ռուբլիների, նոյնիսկ կո–պէկների խնայողութեան համար : Այդ գումարով ամենաքիչը տասնհինգ դըպ–րոցական շէնք կարելի է կառուցել » :

Կոմկուսի Բ. քարտուղարը կը գանգա–տի նաեւ որ բարձրագոյն դպրոցն աւար–տող երիտասարդը «գիւղ չի գնում » :

Վիճաբանութեանց աւարտումէն վերջ Գերագոյն Սովետը քուէարկած է 17 յօդուածէ բաղկացեալ «Որոշում» մը կեանքի հետ դպրոցի կապը ամրապնդե–լու մասին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ՆՈՐ ՀՈՍԱՆՔ ՄԸ ՄԱԼՐՕՅԻ ԳԼԽԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ

465 երեսփոխանական աթոռներու հա–մար 2367 թեկնածուներ կան, միայն 303 թեկնածու կայ Սէն նահանգի 55 աթոռ–ներուն համար :

Այս ընտրապայքարը հաւանաբար ա–մէնէն ճակատագրականն է զոր Ֆրան–սական խորհրդարանը ցարդ ունեցած է :

Իւ էն ԷՌ‐ի կողքին եւ զայն մինակ չձգելու համար, Անտրէ Մալրօ կազմեց նոր խմբակցութիւն մը որուն անունն է «Ե. Հանրապետութեան Ընկերակցու–թիւն» : Այս նոր Միութիւնը ծնունդ ա–ռաւ առջի իրիկուն Շայոյի սրահին մէջ : Հաւաքոյթը նախ սկսաւ «Տը Կոլ եւ Ֆը–րանսա» ժապաւէնի մը ցուցադրու–թեամբ, որուն մեկնաբանութիւնը կ'ընէր Քլօտ Տօֆէն եւ որ կը պարզէր տը Կոլի գործունէութեան զանազան հանգրուան–ները : Ցետոյ խօսք կ'առնէ մշակութային հարցերու նախարար՝ Անտրէ Մալրօ : « Հոկտեմբեր 4ին, Ֆրանսացիները կը տեղեկանային թէ ծերակոյտը, որուն նա–խագահը պարտադրանցութեամբ ամբաս–տանած էր կառավարութիւնը եւ ճարպիկ դարձուածքով մը՝ Զօր. տը Կոլը, խան–դավառ ցոյցով մը կ'ողջունէր այդ նա–խագահը, յանուն վտանգուած Հանրա–պետութեան : Շատոնց է որ Ֆրանսացիք գիտեն թէ ինչ որ չափազանցուած է ան–կարեւոր է : Բայց Ալժէի պատնէշներու մարդոց պարտութեան ժամանակ, Ծե–րակոյտը ոտքի չէր ելած : Սալանի ձեր–բակալութեան ատեն, Ծերակոյտը ոտքի չէր ելած : Ոչ իսկ Ալժերիոյ խաղաղու–թեան համար : Ֆրանքեւգերմանական հաշտութեան համար — Արեւմուտքի պատմութեան գլխաւոր դէպք — ծերա–կոյտը կրկին չէր ելած եւ Հոկտեմբեր 4ի իր ծափերը իրենց ողորմելի արձա–գանգը կը բերէին, այն հեռաւոր ողջոյ–նին որուն միջոցաւ Գերմանիա, առաջին անգամ ըլլալով, Ֆրանսացի մը կը ծա–փահարէր : Նոյն ատեն տարօրինակ ար–կածախնդրութիւն մը կը պատահէր կու–սակցութեանց : Չէին համաձայնած ոչ Ալժերիոյ խաղաղութեան համար, ոչ ֆրանքեւգերմանական հաշտութեան հա–մար : Չէին միացած նոյնիսկ Ալժէի փուչին անմիջական սպառնալիքին հա–մար : Բայց կը միանային այն սարսա–փելի սպառնալիքին առջեւ որ կը ճնշէր, յանկարծ, Հանրապետութեան վրայ...» :

Անտրէ Մալրոյի համար, պէտք չէ կարծել թէ Ե. Հանրապետութիւն կը նը–շանակէ Դ. Հանրապետութիւն առաւել տը Կոլ : Ե. Հանրապետութիւնը ուրիշ բան է : Եւ գոյութիւն ունեցող բոլոր հարցերէն ոչ մէկը կրնար լուծել Դ. Հանրապետութիւնը :

Այս հաւաքոյթին ընթացքին կը սպա–ուէր որ պաշտօնապէս յայտարարուէր թէ տը Կոլ իր «կնիքը» կը դնէ բոլոր «այո» քուէարկող հոսանքներուն վրայ : Նման յայտարարութիւն մը չեղաւ, բայց կը կարծուի թէ նախագահը թոյլ պիտի տայ որ իր անունը օգտագործուի ընտրապայ–քարի համար :

« Պզտիկ պատմութեան» համար յիշենք միջադէպ մը որ պատահած է առջի իրի–կուն ֆրանսական պատկերասփիւռէն եւ որուն արձագանգ կը հանդիսանայ Փարի–Փրէս :

Անսպասելի կերպով, յանկարծ «կորր–ուած է» Ռոժէ Ֆրէյի յայտարարութիւնը : Պատճա՞ռը : Ներքին նախարարին հար–ցում մը եղած էր.— Այս հանրաքուէէն ետք, կը խորհի՞ք թէ տը Կոլ պիտի մնայ իր պաշտօնին գլուխը» : Ֆրէ պատասխա–նած էր.— « Կը յուսամ որ տը Կոլ կը մնայ ուր որ է» : Այդ յայտարարու–թիւնը եղած պահուն տը Կոլ Քոլոմպէ էր եւ Ներքին նախարարին ճախող նախա–դասութիւնը կրնար անախորժ մեկնու–թեանց դուռ բանալ :

Իբրեւ չահեկան նկատողութիւն, յի–շենք որ Փինէ չի ներկայանար ընտրու–թեանց : Չեն ներկայանար նաեւ Ռոպէր Շուման եւ Ռոպէր Պիւրոն :

Էտուար Տէփրէօ մամուլի ասուլիս մը տուաւ եւ շեշտեց թէ «Ընկերվարական Միացած Կուսակցութիւնը» պիտի ընդ–դիմանայ ընկերվարական — անկախ դաշնակցութեան : Շեշտեց թէ Ձախին «ոչ»երը շատ աւելի էին թիւով քան Աջին «ոչ»երը :

Ընկերվարական կուսակցութեան տնօ–րէն կոմիտէն զեկոյց մը հրատարակեց ո–րու մէջ կ'ըսէ թէ Պետութեան ղեկավա–րին տրուած ազդարարութիւնը քաղա–քացիներուն կողմէ կրնայ իսկական հար–ուած մը ըլլալ : Դեմոկրատները պատ–րաստ են տէր կանգնելու իրենց պատաս–խանատուութեանց :

ՓՐՈՖ. ՍԻՍԱԿԵԱՆԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԵԿՆՈՒՄԸ

Փրոֆ. Նորայր Սիսակեան, որ քանի մը օր է Փարիզ էր եւ կը մասնակցէր մի–ջազգային Սիմփոզիոմի աշխատանքնե–րուն «Մարդուն հարցերը անջրպետին մէջ» նիւթին շուրջ, յանկարծ Մոսկուա մեկնեցաւ : Նկատի առնելով որ Փրոֆ. Նորայր Սիսակեան այն մարդն է որ «վերջին աչք մը» կը նետէ տիեզերանա–ւորդներու վրայ, անոնց մեկնումէն ա–ռաջ եւ կը ստորագրէ «Թռիչքի արտօնա–գիրը» , իր մեկնումը ուշադրութիւն գը–րաւեց :

Փրոֆ. Սիսակեանի մասին յաճախ գը–րած է Յառաջ, այն մեծ գիտնականն է որ անջրպետային բժշկութեան գլխաւոր մասնագէտներէն է :

Իր անակնկալ մեկնումը զանազան մեկ–նութեանց առիթ կուտայ : Կ'ըսուէր նոյնիսկ թէ Սիսակեանի մեկնումը կըր–նայ նշանակել թէ Խորհ. Միութիւնը տիեզերագնացներու նոր մեկնում մը կը պատրաստէ :

×

Իմ գերեզմանին դուք չըմօտենաք ,
Յարկաւոր չէ ինձ ոչ ծաղիկ, ոչ սուգ ,
Յանկարծ կը փաքթնի ջերմ լալու
փափաք,
Սիրտըս չի գտնի ոչ մի արտասուք :

Իմ գերեզմանը թող լինի հեռւում ,
Ուր մահացել են շշուկ, երգ ու ձայն
Թող շուրջըս փռուի անանց լռութիւն ,
Թող ինձ չըյիշեն, թող ինձ մոռանան :

Իմ գերեզմանին դուք չըմօտենաք ,
Թողէք, որ հանգչի իմ սիրտը յոգնած ,
Թողէք, որ լինեմ հեռաւոր , մենակ —
Չըզգամ, որ կայ սէ՛ր, եւ ցընո՛րք, եւ
լա՛ց ...

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ տօնին առթիւ, թղ–թատարը փակ ըլլալով, Յառաջ լոյս չի տեսներ այս Ուրբաթ : Խմբագրատունը փակ է Հինգշաբթի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵԹՐՕՆ բանեցաւ Չորեքշաբթի առա–ւօտ, կառավարութիւնը աշխատանքը պարտադրած ըլլալով բանթողներուն : Ձախակողմեան հոսանքները եւ Իւմանի–թէ կը բողոքեն այս առթիւ, գործադուլի իրաւունքը բռնաբարուած ըլլալով :

ԵՄԷՆԻ խմամը, էլ Պատր նորէն յարու–թիւն առած է : Արդարեւ մարդը ողջ է ե–ղեր եւ իրեն հաւատարիմ ցեղախումբե–րուն հետ ըմբոստութիւն մը կը պատ–րաստէ : Ամմանէն հասած լուրերու հա–մաձայն կացութիւնը շատ ծանր է երկ–րին մէջ եւ Սալալի ուժերը դժուարու–թեանց կը բախին : Նասրն ալ վնասակար օժանդակ մըն է :

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆ յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ, կը կարծուի թէ համայնավար երկիրներու վերին ժողով մը կրնայ տեղի ունենալ :

ՉԻՆԱՑԻՆԵՐԸ դադրեցուցած են իրենց յառաջխաղացումը Հնդկաստանի հիւսիս–արեւելեան մասը : Նոր Տեհլիի կառավա–րութեան լուրերու համաձայն, ցարդ 2500 Հնդիկներ սպաննուած են :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ, Ազգաժողովը մեր–ժեց համայնավար Չինաստանի անդա–մակցութիւնը 42ի դէմ 56 ձայնով եւ 12 ձեռնպահ : Հնդկաստան կողմնակից էր անոր անդամակցութեան, որպէսզի կա–րենայ բողոք ներկայացնել ՄԱԿի դիւա–նին, բայց չյաջողեցաւ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը յայտնեց առջի իրիկուն թէ Քուպայի փոխարէն, Ամերիկա պէտք է քանդէ Թուրքիոյ իր կայանները : Նման յայտարարութիւն մը կը հակասէ, երեւութապէս, Խրուշչեւի յայտարարութեան որ փոխարէն բան չէր ուզեր : Լոնտոնի մէջ, Մաքմիլըն յայտարարեց թէ Քենըտի՝ երեւակայու–թեան, զգաստութեան եւ քաջութեան գերագոյն օրինակ մը տուաւ : Բրիտանա–ցի վարչապետին համար Խորհ. Միու–թիւնը տագնապին միակ պատասխանա–տուն է :

ՎԱՏԻԿԱՆԷՆ հասած լուրերու համա–ձայն Տիեզերական Ժողովի աշխատանք–ները կրնան դադրիլ Դեկտեմբեր 8էն Ապրիլ 14 : Նախատեսուած էր որ Տիեզե–րական Ժողովը իր նիստերը ընդհատէ միայն Դեկտեմբեր 10էն Յունուար 10 :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ բնակչութեան թիւն է՝ 46 միլիոն 530 հազար, Մայր հայրենիքին մէջ : Բայց այս թիւին վրայ աւելցած է 700 հազար ներգաղթողներ Ալժերիայէն : Փարիզի եւ արուարձաններու բնակչու–թեան թիւն է՝ 7 միլիոն 735·345 :

ԱՆՏԻՊ ԷՋԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Այս երկիրը հին – հին դարերից, անյիշելի ժամանակներից մերն է: Այս երկրի ընդերքից է կազմաւորուել մեր էութիւնը: Նա մեր տարերքն է: Այդ երկրի արեւի եւ հողի աւիշն է մեր արեան մէջ: Նրա երկնքի կապոյտն է անվերջանալի տարածել, ընդլայնել մեր երեւակայութիւնը եւ մեզ բանաստեղծական ոգի ներշնչել:

Այս երկրի աղբիւրների պայծառ կարկաչն է մեր լեզուի մէջ, մեր բառերը նրա արտերի ցորենհացի ուժն ունին եւ նրա ծաղիկների բուրմունքը եւ այգիների պտուղների քաղցրութիւնը... Նրա երկնքի թռչունների թեւերի ծափը... Եւ նրա լեռների ամեհի հողմերի թափն ու շաչիւնը... եւ կայծակների լոյսը: Հայոց լեզու, քո ամէն բառ՝ մեր հինաւուրց նախնիքների հողուց բխած եւ մեր մայրերի սուրբ շրթունքներով սրբացած: Հովիւը դարեր երգել է քեզ այս լեռների վրայ, գեղջուկը դարեր հնչել է քեզ այս դաշտերի վրայ եւ մանուկը դարեր հեգել է քեզ արեւի տակ խաղալով... քեզ լսել են այս լեռներն ու դաշտերը եւ պիտի լսեն քեզ մինչեւ իրենց փոշի դառնալը... Հայոց լեզու, դու մեր անկողոպտելի գանձը եղար, մեր անընկճելի հայրենիքը, մեր ժողովուրդը կորցրեց գահ եւ թագ, զօրք եւ իշխանութիւն, աւեր եղան եւ աւար մեր բերդերն ու քաղաքները, աւար եղան մեր ինչքն ու գոյքը, բայց դու մնացիր միայն կանգուն, մնացիր յաղթական: Ցնցոտի հագաւ մեր ժողովուրդը, բայց դու ծիրանիով ծածկեցիր նրա հոգին, թշնամին ջախջախեց նրա ոսկորները, բայց դու թեւեր տուիր նրան՝ ժողովրդին: Թշնամին շղթայակապ սարուկ դարձրեց ժողովրդին, բայց դու դէպի ազատութիւն ես վարում նրան, որ փշրում է կապանքները օղակ – օղակ, դու, Հայոց լեզու, ազատութեան բանալի:

×

Հայաստանը տրամադրութիւններով հարուստ երկիր է. ձիւնապատ լեռներ, անդնդային ձորեր, մարգագետիններ, անապատ, ժայռեր, տխրանեան քարեր, արագահոս գետեր, արագագոչ գետեր, երգող, բխող աղբիւրներ, անհուն լիճ, անտառներ... Եւ հնադեղ, հնադրոշմ շէնքեր, հոյակապ վանքեր, ամրոցներ, աւեր քաղաքներ... հին մշակոյթ...

Ճանապարհների հանգոյց, յաւերժական եւ անփոփոխ, հին դէմքով, հին հոգով եւ նոր քաղաքակրթութեամբ, որ աճում է, պատուաստուում է հին արմատի վրայ, նրանից առնելով իր ուժը, նորոգւում է հինը, բայց մնում է հինը, նորը դառնում է հնի շարունակութիւնը, մէկը չի ժխտում միւսը: Ներդաշնակ աճում, իրար մէջ երգուած, միշտ ձգտելով աւելի կատարեալին, կատարին:

×

ԴԱՓԱՆ

Բնութիւնը այստեղ գործադրել է իր ստեղծագործական բոլոր խոլական յուռթի կարողութիւնները, իր խենթութիւնները, իր հուժկութիւնը, իր անհուն սահմաններով երեւակայութիւնը՝ խորութիւններ ու բարձրութիւններ, միթխարի սարեր, ժայռեր, ձորեր, քարէ փոթորկումներ, մրրկումներ, ալեկոծումներ:

Անսպասելի անդունդներ, վիհեր...

Ձոր ձորի մէջ, ձորեր ձորերի մէջ, սար սարի վրայ, սարեր սարերի վրայ, անդունդներ անդունդների մէջ, ժայռեր, քերծեր, ժայռեղէն թռիչքներ, ժայռեր երկնքի մէջ...

Գետեր, վիժումներ, ջրվէժներ, փոթորիկներ...

Եթէ Հոմերը ընկնի այս խոլական վայրում, սքանչացումից, զարհուրանքից, վեհութիւնից, մեծութիւնից այնպէս կը փոթորկուի հոգին, որ տարերային թափով պիտի պոռթկայ դուրս, պիտի դրսեւորուի, արտայայտուի, եթէ ոչ՝ կը մեռնի, անհրաժեշտօրէն պիտի խօսի, եւ լեզու կ'առնի:

Չի կարող լռել, հոգին բերնից կը թռչի, պիտի անպատճառ խօսի:

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՊԵՐԼԻՆԷՆ ՔՈՒՊԱ

— *ԵՐԿՈՒ ԱՆԵԼՆԵՐԸ* —

Ստորեւ՝ Անտրէ Ֆոնթէնի մէկ յօդուածը, հրատարակուած *Լը Մոնտ*ի մէջ, Քուպայի դէմ Մ. Նահանգներու ձեռք առնուած միջոցներու հրապարակումէն քանի մը օր *առաջ*: Այնուհանդերձ, յօդուածը կը պահէ իր վաւերականութիւնն ու շահեկանութիւնը, քանի որ զուգակշիռ բաղդատութիւնը կ'ընէ Պերլինի ու Քուպայի մէջ Մ. Նահանգներու եւ Խ. Միութեան ձեռք ձգած հակակշռին: Հակակշիռ, որմէ կախում ունի աշխարհի խաղաղութիւնը:

Ալժերիոյ, Լաոսի կամ Նոր Կինէայի նման վէճի առիթ հայթայթող հին նիւթերու սպառումէն ի վեր, ՄԱԿը սկսած էր ձանձրոյթի մէջ մխրճուիլ: Այս պարագան ոչ ոքի դժգոհութիւն պիտի պատճառէր, եթէ շատ լուրջ լարուածութեան երկու օճախներ չշարունակէին իրենց գոյութիւնը պահել Պերլինի եւ Քուպայի մէջ: Աշխարհի քարտէսին վրայ երկու փոքր բիծեր — Պերլին եւ Քուպա — որոնց նմանութիւնը ցնցիչ է (պայմանաւ որ գոյները փոխենք), եւ որոնք կրնան խնդրոյ առարկայ դարձնել աշխարհի երկու հաւասար պլոքներու *բաժանումը, որուն վրայ ուզած – չուզած հիմնուած էր խաղաղութեան անհաստատ հաւասարակշռութիւնը՝ Եալթայի ժողովէն ի վեր:*

Միջ – երկրամասային հրթիռներու եւ 50 մեկաթոննոց ռումբերու ժամուն, երկաթէ վարագոյրէն անդին արեւմտեան այս մեկնակէտին (Պերլին) եւ Ամերիկաներու սրտին վրայ համայնավարութեան այս մեկնակէտին (Քուպա) ներկայացուցած զինուորական արժէքը անշուշտ անկարեւոր է: Արեւմտեան Պերլինի 12.000 դաշնակից զինուորները նոյնքան անկարող են կարմիր բանակին դիմադրելու, որքան անկարող են Քուպա ուղարկուած չորս – հինգ հազար թէքնիսիէնները՝ *ամերիկեան ցամաքահանման մը դէմ դնելու. ալ չխօսինք նախայարձակման որեւէ քայլի մասին, որ առաւել եւս արգիլուած կը մնայ իրենց: Սակայն առիւծը, ըլլայ համայնավար կամ դրամատէր, դիւրին – դիւրին չի կրնար հանդուրժել, որ մժեղ մը գայ ու զինքը ջղայնացնէ իր իսկ տան մէջ, կամ իր կարծիքով իր տունը նկատած վայրի մը մէջ:*

Միայն ինքնասիրութիւնը չէ խնդրոյ առարկան: Օր չանցնիր, որ երկու ղեկավարները չփորձեն ծածկել իրենց վեհերոտութիւնը, մին՝ ուրիշ մժեղի մը — Ալպանիոյ — ետին, միւսը՝ Մ. Նահանգներու հակահամայնավարութեան խաչակիրներուն ետին: Վերջին ամիսներուն ընթացքին երկուքն ալ այնքան մեծ թիւով ձախողութիւններ արձանագրեցին, որ կարիքն ունին զգալացունց յաջողութեան մը՝ ըլլայ իրենց երկրէն ներս, ըլլայ արտաքին աշխարհի մէջ տեւական կերպով վերահաստատելու համար իրենց հեղինակութիւնը:

Պերլինը մտահոգութեան աղբիւր է մէկուն համար. քանի որ ժողովրդային հանրապետութիւններու յուսախաբ բազմութիւններուն համար բաց դուռ մըն է դէպի դրամատիրութիւն ու դէպի ազատութիւն: Քուպան մտահոգութեան աղբիւր է միւսին համար, քանի որ դէպի համայնավարութեան գիրկը կը քաշէ Հարաւ. Ամերիկայի չհապարդուած բազմութիւնները: Բայց, միեւնոյն ատեն, հակառակորդին սրտին իսկ վրայ նետուած այս երկու խարիսխներուն շնորհիւ, իւրաքանչիւր կողմ ալ ինքզինք կը համոզէ, թէ իրաւացին ինք է. ուրեմն տեղի չի տար: Մին կը մտածէ՝ ի՞նչպէս կասկածիլ ժողովրդային հանրապետութեանց վերապահուած ապագային մասին, երբ 16 տարուան համայնավար վարչակարգէ ետք Ուլպրիխթ ստիպուած է պատ մը բարձրացնել՝ իր հպատակներուն փախուստը արգիլելու համար:

Միւսը, ընդհակառակն, Մոսկուա նստած, ի՞նչպէս կասկած ունենայ համայնավարութեան ապագային մասին, երբ կը տեսնէ, թէ քասթրոյական յեղափոխութեան դրօշը յուզումի այնքան մեծ ալիք մը կը յառաջացնէ ամբողջ ցամաքամասի մը վրայ:

Այս պատճառներով, Պերլին եւ Քուպա կը հանդիսանան պաղ պատերազմին ամէնէն լուրջ կռուախնձորները՝ Հնդկաչինի պատերազմէն ասդին: Իւրաքանչիւր կողմ յոյս ունի, թէ ինք պիտի յաղթէ ու այսպէսով՝ պիտի ապահովէ վճռական առաւելութիւն մը: Նոր խարխուլ մը ձեռք ձգելու մտահոգութենէն աւելի, Խրուշչեւ կ'ուզէ փաստել աշխարհին, թէ արեւմտեան դաշնակցութիւններու սիսթեմը որքան տկար է: Ի՞նչ արժէք պիտի ներկայացնեն աշխարհի չորս ծագերուն վրայ գտնուող աւելի քան քառասուն պետութեանց շնորհուած ամերիկեան տառաձեւեան երաշխաւորութիւնները, եթէ, երբ հնչէ ճշմարտութեան ժամը, այս պետութիւնները իր ճակատագրին ձգեն Արեւմտեան Պերլինը: Այդ պարագային, ի՞նչ բան կրնայ արգիլել, որ Գերմանացիները փորձեն իրենց ապահովութիւնը փնտռել Խ. Միութեան հետ կնքուած համաձայնութեան մը մէջ, փոխանակ «Միւնիխեան» Ամերիկայի մը պաշտպանութեան: Քենետի, իր կարգին, «փոխանցիկ հիւանդութեան» մը բոյնին հաշուեյարդարէն աւելի, պիտի ուզէր փաստել, թէ բացայայտ կերպով Ուաշինկթընի թշնամի պետութեան մը ապրելու հաւանականութիւնները շատ տկար են Ամերիկաներուն մէջ: Կեդրոնական եւ Հարաւ. Ամերիկայի մէջ ապրող տասնեակ միլիոնաւոր մարդիկը կ'ուզէ համոզել որ յոյսը, իրենց համար, կը կոչուի «յառաջդիմութեան համար դաշնակցութիւն», եւ ո՛չ թէ համայնավարութիւն կամ քասթրոյականութիւն:

Այս նպատակներով, Խրուշչեւ եւ Քենետի փորձեցին թարախոտ վէրքը բանալ: Քենետի՝ իր աջակցութիւնը շնորհելով տարագիր Քուպացիներու արշաւանքին. բայց վերջին պահուն ետ քաշեց այդ աջակցութիւնը՝ ուժի եւ տկարութեան իրերայաջորդ քաղաքականութեան նոյն սխալը գործելով, ինչ որ գործեցին Իտըն եւ Կի Մոլէ՝ Սուէզի արշաւանքին ատեն: Այսօր, Քենետի կը ջանայ իրագործել Քուպայի ծովային պաշարումը, որ կրնայ յաջողութեամբ պսակուիլ այն ժամանակ միայն, երբ իր իսկ դաշնակիցները չգլանան իրենց գործակցութիւնը: Կ'արտօնէ, որ քուպայի տարագիրները կազմակերպուին ամերիկեան հողի վրայ, նոյնիսկ արձանագրուին ամերիկեան բանակին մէջ: Իր շրջապատին մէջ հետզհետէ կը շատնայ թիւը այն ձայներուն, որոնք կը պահանջեն զէնքի ուժով ընաջնջել Քուպայի ներկայ վարչաձեւը:

Թարգմ. Շ. Ք.

(Մնացեալը յաջորդով)

ԼՈՒՔՐԵՑԻԱ ՊՈՐՃԻԱ

Իր կողմէն, Լուքրեցիա եւս կը յայտարարէ եւ հանդիսաւորապէս կ'երդնու թէ «անարատ կոյս մըն է»: Սակայն իրականութիւնը այն է, որ երիտասարդ կինը այդ միջոցին յղի է Պապին սենեկապան գեղադէմ Փետրօ Գալտէսի հետ ունեցած իր սիրային յարաբերութիւններուն հետեւանքով: Լուքրեցիա իր հաւատարիմ աղախինին՝ Փենթեսիլէի մեղսակցութեամբ մինչեւ այդ յաջողած է ընդհանուրէն ծածկել իր վիճակը:

Բոլորը կ'ընդունին որ Լուքրեցիա «անարատ» է մնացած, բացի մէկէն: Արդարեւ, Կեսար Պորճիայի լրտեսները տեղեկացուցած են իրեն որ իր քոյրը մեղապարտ յարաբերութիւններ կը մշակէ Պապին սենեկապանին հետ:

Այս իրողութիւնը ահաւոր խոց մըն է Կեսար Պորճիային համար, վասնզի ան հետեւր քաղաքական նպատակներէ դրդուած, կ'ուզէ որ իր քոյրը, այժմ վերջնականապէս անջատուած Սֆորցայէն, կնքէ նոր եւ արժանաւոր ամուսնութիւն մը ականաւոր տոհմի մը անդամներէն մէկուն հետ:

Օր մը, երբ Կեսար Պորճիա կը գտնուէր Վատիկանի մէջ, աշխարհական հագուստով, յանկարծ Պապին յարկաբաժնին մօտ կը նշմարէ երիտասարդ սենեկապանը: Իր քրոջ անարժան սիրականին տեսքը կը զայրացնէ Կեսարը, որ սուրը մերկացնելով կը յարձակի Փետրօ Գալտէսի վրայ: Այս վերջինը լեղապատառ փախուստ կու տայ: Կեսար Պորճիա հետապնդելով զայն կը հասնի նոյնինքն Պապին յարկաբաժնին դրան առջեւ, ուրկէ ներս կը խուժէ տարաբախտ Փետրօն:

Ալեքսանտր Զ. իր գահին վրան է: Փետրօ կը վազէ եւ ինքզինք կը նետէ Պապին թեւերուն մէջ: Այս վերջինը, որ շատ կը սիրէր իր երիտասարդ սենեկապանը, տեսնելով անոր սպառնացող վտանգը, իր պատմուճանով կը ծածկէ անոր մարմինը:

Գազազած Կեսարը, առանց նկատի առնելու վայրին վեհութիւնը եւ սրբազան Պապին անձին անձեռնմխելիութիւնը, սուրը բարձրացուցած կը խոյանայ եւ քանի մը հարուածներ կու տայ այն պատմուճանին որուն տակ ապաստանած է երիտասարդ սենեկապանը:

Արիւնը կը ժայթքէ ուժգնօրէն, ողողելով Ալեքսանտր Զ.ի ոչ միայն պատմուճանը, այլեւ դէմքը:

Ի վերջոյ, Պապը կը յաջողի հանդարտեցնել իր կատղած զաւակը եւ Փետրօն արիւնշաղախ վիճակի մէջ կը փոխադրուի իր բնակարանը եւ կը յանձնուի Պապին անձնական բժիշկին խնամքին:

Հետեւեալ օրը Պապը գոհունակութեամբ կը տեղեկանայ թէ Փետրոյի ստացած վէրքերը մահացու չեն եւ որեւէ վտանգ չեն սպառնար անոր կեանքին: Միւս կողմէ, Ալեքսանդր Զ. կը ստուգէ թէ իր որդւոյն բարկութիւնը նուաղած է Փետրոյի նկատմամբ:

Երկու օր ետք, սակայն, Տիբերիս գետին մէջ կը գտնեն անշունչ մարմինը Փետրօ Գալտէսի: Սակայն, տարաբախտ երիտասարդին դիակը մինակը չէր: Նոյն ատեն, ջուրէն դուրս կը բերեն նաեւ դիակը Լուքրեցիայի հաւատարիմ աղախինին՝ Փենթեսիլիի:

Ահաւոր կ'ըլլայ ցաւը Լուքրեցիայի, երբ կը տեղեկանայ իր սիրահարին եւ հաւատարիմ աղախինին եղերական մահերը: Եւ սակայն, պէտք է որ Ալեքսանտր Զ.ի սիրեցեալ աղջիկը պարտկէ իր ցաւը:

1493 Մարտ 18ին, Լուքրեցիա Պորճիա գաղտնօրէն աշխարհ կը բերէ ապօրինի զաւակ մը, պտուղը եղերաբախտ Փետրոյի հետ ունեցած իր սիրային յարաբերութիւններուն: Չափազանց գաղտնի կը պահուի այս ծննդաբերութիւնը, վասնզի երիտասարդ կինը գիտէ թէ որքան սուղ կրնայ արժել իրեն նոյն անզգուշութիւն մը:

Հիմա որ իր ապահարզանին շնորհիւ Լուքրեցիա բոլորովին ազատ է, իր ձեռքը խնդրողները բազմաթիւ են, հակառակ այն շշուկներուն զորս Ժան Սֆորցա տարածած է Պորճիաներու անբարոյականութեան մասին:

Եւ սակայն, իր ուզած ձեւով ամուսին մը ճարելու ազատութիւնը խլուած է Լուքրեցիայէն:

Կեսար Պորճիա, աչք ունենալով Նէապոլսոյ գահին վրայ, կը վճռէ որ իր քոյրը պէտք է ամուսնանայ նոյն քաղաքին թագաւոր Ալֆոնս տ'Արակոնի տղուն հետ:

Թագաւորին զաւակը, որ իր հօր նման կը կոչուի Ալֆոնս, բարեկիրթ, բարեձեւ ու գեղադէմ երիտասարդ մըն է, տասնեօթը տարեկան, մէկ տարեկան նուազ քան Լուքրեցիան: Երիտասարդը կը հասնի Հռոմ եւ Լուքրեցիա սքանչացած անոր դէմքէն, ուրախութեամբ կ'ընդունի զայն իբրեւ իր խօսնեցեալը:

Տոն Ալֆոնս տ'Արակոնի եւ Լուքրեցիայի ամուսնութիւնը տեղի կ'ունենայ 1498 Յուլիս 21ին: Կրօնական արարողութեան բովանդակ տեւողութեան, Ալֆոնսի հաւատարիմ հետեւորդ սպանացի հրամանատար Ժուան Զերվելոն իր մերկ սուրը կը պահէ նորապսակներուն գլխուն: Արդ նոյնհետեւ կը սկսին խրախճանքները, որոնք, սակայն, կ'ընդմիջուին ցաւալի դէպքով մը:

(5 Շար.)

ՄԱՐԴԿՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

ՆՈՐ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Եւրոպական երկիրներէն շատերուն նըման, Զուիցերիա եւս ունի կրթական լուրջ հարցեր: Ուսուցիչներու պակաս, ծնունդներու յարաճուն թիւի եւ ներգաղթողներու թիւի աճման պատճառով ծախքերու տեւական բարձրացում ու նաեւ՝ այն խրդութիւնը, որ մեծ թիւով աշակերտներ, յատկապէս բանուորներու զաւակներ, կ'ուզեն բարձրագոյն կրթութիւն ստանալ :

Շրջանէ շրջան, պայմանները կը տարբերին: Գոյութիւն ունեցող դիւրութիւնները կ'օգտագործուին արդիւնաւէտ կերպով: Զուիցերական վարժարանները ունին բարձր աստիճանի կազմակերպութիւն եւ բարձրորակ դաստիարակութիւն :

Դպրոցական տարեշրջանը կը սկսի Զատիկէն ետք : Վարժարանները միայն հինգ-վեց շաբաթ գոց կը մնան ամրան, բայց, վեցամսեակի վերջաւորութեան դադարները եւ տօները տարեկան դադարները կը հասցնեն տասներեքէն տասնըչորս շաբթուան :

Փետրուարին, զուիցերական վարժարանները մէկ շաբաթ կը փակուին, աշակերտներուն թոյլ տալու համար որ, սահնակի (սքի) նուիրուին :

ՇՈՒԷՏ

(Դպրոցներու ծախքը կրկնապատկուած է)

Շուէտի մէջ սկսած է կրթական բարենորոգում մը, որ պարտադիր ուսումը եօթը տարիէն ինը տարուան կը բարձրացնէ :

Պետական նպաստ ստացող նոր վարժարաններ, իրենց կցեալ վարժարաններու գրեթէ բոլոր տեսակները, որ առանօք կը բաժնուէին տարրական եւ ստորադաս միջնակարգ վարժարաններու : Ներկայիս, աւելի մեծ ուշադրութիւն կը դարձուի աշակերտներու արհեստագիտական արուեստին :

Այս երկրին մէջ կրթական ծախքի աճելու բազմաթիւ պատճառներէն մէկն ալ ասիկա է : Վարժարաններու ծախքերը վերջին տասը տարիներու ընթացքին աւելցած են հարիւրէն հարիւրերեք համեմատութեամբ :

Տարրական եւ միջնակարգ կրթութեան աշակերտներու թիւը 1950էն ասդին աւելցած է հարիւրէն քառասուներկու համեմատութեամբ: Ուրիշ որեւէ ժամանակէ աւելի մեծ թիւով աշակերտներ իրենց ուսումը կը շարունակեն գիմնազիոններու մէջ:

Շուէտական դպրոցական տարեշրջանը կը սկսի Սեպտեմբեր մէկին եւ կը վերջանայ Յունիս 10ին: Ծնունդին երեք շաբաթ դադար կայ եւ կան ուրիշ տօներ ալ՝ որ դպրոցական տարին կը վերածեն երեսունհինգ շաբթի :

Դասարանները սովորաբար կը գործածուին օրական եօթը ժամ, մինչեւ կէսօրէ ետք ժամը 4: Երեկոյեան՝ կը գործածուին անչափահասներու դասերու եւ հանրային գործունէութեան համար : Ուսուցիչներէն շատեր յաւելեալ ժամեր կ'աշխատին եւ տարեկան մօտաւորապէս ութ հարիւր տոլար յաւելեալ վարձատրութիւն կը ստանան :

Գոյութիւն ունեցող դիւրութիւնները բարելաւելու համար որոշ ծրագիրներ թէեւ չկան, բայց, ապագային կառավարութիւնները շատ մեծ գումարներ կը տրամադրեն, որպէսզի ընդհանրապէս կրթութիւնը բարելաւուի եւ ուսուցչական ասպարէզը աւելի լաւ վարձատրութեամբ աւելի հրապուրիչ դառնայ :

ԱՒՍՏՐԻԱ

(Արհեստագիտական դաստիարակութեան զարկ կը տրուի)

Կրթական նոր օրէնք մը, Աւստրիոյ մէջ պարտադիր ուսումը բարձրացուց ութէն՝ ինը տարիի: Այն տղաքը, որ ութ տարի վերջ չեն փափաքիր շարունակել իրենց ուսումը, ստիպուած են տարի մըն ալ արհեստագիտական ուսման հետեւիլ :

Կառավարութիւնը այս ծրագրի ծախքերը ստանձնեց այն յոյսով թէ՝ այսպէսով պիտի կարենայ դիմագրաւել մասնագէտ բանուորներու մեծ պակասը :

Աւստրիական վարժարանները կը բացուին Սեպտեմբեր 1ին եւ կը փակուին Յունիսի վերջը: Ծնունդի արձակուրդը, Զատիկ եւայլն, դպրոցական տարին կը հասցնեն մօտաւորապէս քառասուն շաբթի :

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան միայն առաւօտուն, Երկուշաբթիէն մինչեւ Շաբաթ: Գիմնազիոնի դասերուն մէջ կան նաեւ՝ համալսարանական առաջին տարուան դասերը :

Վարժարաններու վերակազմակերպման յաջորդ լուրջ քայլը պիտի ըլլայ՝ դպրոցական շաբթը հինգ օրուան վերածել, Շաբաթ օրը գոց պահելով: Ասոր համար հարկ պիտի ըլլայ կէսօրէ ետք ալ դաս ընել եւ դպրոցներուն մէջ կէսօրուան ճաշ տալ, ինչ որ մեծապէս պիտի աւելցնէ ծախքը :

Բաղեց ՎԱԶՐԻԿ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ (չափածոյ) : Գրեց Եղիվարդ, 111 էջ, ընտիր տպագրութիւն, Երուսաղէմ, տպարան Սրբոց Յակոբեանց 1962 :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

1921ին, երբ Երեւանի պետական համալսարանի մէջ ճիւղը կազմուած Գիւղատնտեսութեան հիմնարկութիւնը, 1930ին, կը վերածուի առանձին հիմնարկութեան մը՝ երկու ճիւղերով, գիւղատնտեսութեան եւ այգեգործութեան : Առաջին տարին կ'ունենայ 122 ուսանողներ փոքր շէնքի մը մէջ, որ ներկայիս վերածուած է ուսանողական հանրակացարանի :

Հիմնարկութիւնը հիմնելու, ամպիոնները ստեղծելու եւ դասախօսական որակեալ տարրեր պատրաստելու գործին մէջ մեծ ծառայութիւններ ունին փրոֆէսօրներ Խ. Երիցեան, Ա. Թամամշեան, Պ. Քալանթարեան, Ա. Տէր-Պօղոսեան, Ն. Տրոյեցկին, Մ. Թումանեան, Գ. Ապաջանեան, Գ. Գրճեան, Ս. Արովեան, Բ. Գալստեան, Հ. Բեգլեան եւ ուրիշներ :

Երկրորդ աշխարհամարտն է միայն, որ Գիւղատնտեսութեան հիմնարկութեան մէջ կազմակերպուեցան պտուղներու եւ բանջարեղէններու բուծութեան ու գիւղատնտեսութեան մեքենայացման ճիւղերը (1944): Հայաստանի համար կենսական նշանակութիւն ունի ոռոգում տարածութիւններուն ընդարձակումը : Այս պատճառով անհրաժեշտ էր ունենալ բարձրորակ մասնագէտներ: Բարձրագոյն կրթութիւն ունեցող մասնագէտներ պատրաստելու գործին խիստ նպաստեց 1951ին կազմակերպուած ջրամբաշխութեան ճիւղը :

Գիւղատնտեսութեան հիմնարկութիւնը պատրաստած է նաեւ, յատկապէս 1945էն մինչեւ 1950, մասնագէտ գինեգործներ եւ մասնագէտ պահածոյագործներ : Չմոռնանք աւելցնելու թէ 1950ին կազմակերպուեցաւ հեռակայ (թղթակցութեամբ) ուսուցման ճիւղ մը, սկիզբները մէկ-երկու բաժիններուն, իսկ աւելի ուշ՝ գրեթէ բոլոր ճիւղերուն համար: 1954ին հիմնուեցաւ գիւղատնտեսութեան հիմնարկութեան ռուսական բաժինը, որպէսզի շրջանաւարտները մեկնին եւ աշխատին Հայաստանէն դուրս: 1959ին հիմնուեցան գիւղատնտեսութեան տնտեսական եւ փոխադրական բաժինները :

Տարիներու ընթացքին շատցած է ուսանողներուն թիւը, որ ներկայիս հասած է 2931ի: Հեռակայ ձեւով բաժնուած են անոնք : Գիւղատնտեսութեան բաժին կը յաճախեն 247 անձ, այգիի, պտուղի եւ բանջարաբուծական ճիւղը՝ 227, գիւղատնտեսութեան մեքենայացման բաժինը՝ 441, իսկ հեռակայ բաժնին կը հետեւին 2016 անձ :

1921էն մինչեւ 1930 Երեւանի պետական համալսարանի գիւղատնտեսական հիմնարկութիւնը աւարտած են ընդամէնը 289 մասնագէտ, իսկ վերջին երեսուն տարուան ընթացքին՝ 4330 մասնագէտներ: Շրջանաւարտներուն թիւը տարուէ տարի աւելցած է, այսպէս, 1947էն մինչեւ 1950 շրջանաւարտ եղած են 682, 1952էն մինչեւ 1957՝ 1816 եւ 1958էն մինչեւ 1961՝ 979 ուսանողներ: Հեռակայ ճիւղը աւարտած են 1956էն մինչեւ 1961՝ 386 անձ :

Հիմնարկութեան սկիզբէն մինչեւ այսօր շրջանաւարտներուն թիւը ըստ մասնագիտութիւններու հետեւեալն է.—Գիւղատնտեսներ՝ 1490, այգեպաններ, պտղաբոյծ-բանջարաբոյծներ եւ ճարտարագէտ-մասնագէտներ՝ 935, ջրաբաշխութեան մասնագէտներ՝ 425 :

Գիւղատնտեսութեան հիմնարկութիւնը իր հիմնադրութեան շրջանին ունէր 900 քառ. մեթր տարածութեամբ փոքրիկ շէնք մը, իսկ 1956էն ի վեր՝ 11.000 քառ. մեթր տարածութեամբ գանազան շէնքեր : Առաջին տարիներուն գոյութիւն ունէր 9 ամպիոն, իսկ ներկայիս անոնց թիւը հասած է 26ի :

Ուսանողներու թիւին յաւելումին առընթեր, շատցաւ նաեւ դասախօսներուն թիւը: Առաջին օրերու 48 դասախօսներուն փոխարէն, ներկայիս կ'աշխատին 125 դասախօսներ, որոնցմէ եօթը փրոֆէսօրներ են, իսկ 65 հոգի՝ գիտութեան թեկնածուներ :

Ուրախալի է գիտել տալ թէ գիւղատնտեսութեան հիմնարկութիւնը կը յաճախեն նաեւ օտարներ՝ Ռուսեր, Վրացիներ, Քիւրտեր, Քորէացիներ եւայլն, իսկ Տաղստանի կառավարութիւնը Հայաստանի դիմած է տաղստանցի գիւղատնտեսներ պատրաստելու համար :

Հ. ՄԱՐՋԱՆԵԱՆ

×

ԺԴ. ԴԱՐՈՒ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԸ

Միջնադարեան Երեւանի ուշագրաւ շինութիւններէն մէկն է ԺԴ դարու երկրորդ կիսուն շինուած փոքր եկեղեցին : Յուշարձանը բացուեցաւ 1936ին, երբ քաղաքին վերակառուցման աշխատանքներուն հետեւանքով քանդուեցան աւելի ետքը շինուած, պատմական ոչ մէկ արժէք ներկայացնող շէնքեր :

Ճարտարապետական ձեւերուն քննութիւնը նշանակալից է եւ ասոնք աչքի կը զարնեն իրենց ճոխութեամբ եւ շատեր նորութիւն մը կը ներկայացնեն :

Հրեայ Իսահակ, շոգեկառքով ճամբորդած ատեն, բոլոր ճամբորդներուն դիմելով թերթ կ'ուզէ կարդալու համար: Սակայն, ոչ մէկուն քով թերթ կայ եւ Իսահակ կատաղութենէն փրփրած կը մրմռայ :

— Այս ինչ խայտառակութիւն է : Ի վերջոյ պիտի ստիպուիմ իմ թերթս կարդալ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (170)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Հիմա ինչ բանը անոնց, ինքը կարող էր ֆաքիրի, քահանայի, շէյխի, մօլլայի, պէյի եւ դեռ շատ տեսակ դասակարգերու տարազով ման գալ ապատօրէն ու բնաւ կասկածներու չենթարկուիլ, իսկ այդ անփորձ երիտասարդները ինչ ընէին :

Մտածեց, խորունկ ու դառն կերպով մտածեց, բայց միջոց չգտաւ, հետեւաբար ըսաւ.

— Ամիս մը ետքը միասին կ'երթանք Պարսկաստան, հը՞ը :

— Ձեր կամքը, կրկնեցին երիտասարդները:

Աւազակապետը լռեց: Նոյն գիշերը դէպ ի Վանի հիւսիսակողմը յառաջացող խումբը: Այս անգամ Ս... գիւղի վերեւը բարձրացած լեռնաշղթային մէջ ապաստան մը գտաւ, որուն եւրին ծովը կը մընար գրեթէ ժամ ու կէս հեռաւորութեամբ :

Հագաւ իր կղերականներու յատուկ տարազը եւ բաժնուեցաւ խումբէն: Արշալոյսի ատեն գիւղը մտաւ եւ ուղղակի երեսփոխան Յակոբ աղայի տունը գնաց: Այս էր տեղական երեսփոխանը, կ'ընտրուէր գիւղացիներու հաւանութեամբ եւ փորձառու, տարիքն առած անձ մը պիտի ըլլար: Անոր կը յանձնուէին եկեղեցին բանալիներն ու բոլոր զարդեղէնները: Ան էր հոգեւոր իշխանութեան ներկայացուցիչը՝ բառին բովանդակ նշանակութեամբ :

Աւազակապետը բակին դռնէն ներս մտած ժամանակ՝ նշմարեց որ ծերունի Յակոբ աղան անկիւն մը քաշուած՝ փըսիաթ կը հիւսէր բարակ թելերով : Մօտեցաւ անոր ու ժպտելով ողջունեց :

— Օրհնեցէք, Հայր Սուրբ, բարի եկաք, մրմնջեց Յակոբ աղա :

Ու ոտքի ելլելով հիւրանոց առաջնորդեց զինքը:

— Ըսէք նայիմ, Յակոբ աղա, գիւղին մէջ ի՞նչ կայ, ի՞նչ չկայ, հարցուց Աւազակապետը:

— Ի՞նչ պիտի ըլլի, Հայր Սուրբ, հառաչեց Յակոբ աղա խորին դառնութեամբ մը, ահա կ'ըսես պաղ թոնիրի մը քով նստած կը սպասենք, Տեսնենք Աստուած ինչ բարի դուռ կը բանայ վրանիս: Վիճակնիս աղէկ չէ, ի՞նչ ասեմ :

— Էհ, դէմ բարաց երթալու չէ, Յակոբ աղա, հարկաւ օր մը չէ օր մը կը փոխուի երկրին դրութիւնը, ասանկ չի մընար :

— Ինչ պահեմ, շատ անգամ կը յուսահատիմ ու կ'ըսեմ ինքնիրենս. «Ախըր Աստուծոյ համբերութեան չափը չլեցուեցա՞ւ. ի՞նչ է աս մեր քաշածը, մինչեւ ո՞ւր կը հասնի մեր թշուառութիւնը: Ախ, ինչո՞ւ չի նայիր, ինչո՞ւ չի տեսներ, ալ տեղ մնա՞ց մեր մեռելները թաղելու, ալ աչք մնա՞ց զանոնք լալու : Չէ՞ որ մենք ալ անոր ստեղծածներն ենք, ո՞ւր է, ինչո՞ւ ասանկ երեսէ ձգած է մեզ» :

— Չէ, չէ, ասանկ յուսահատական խօսքեր մի ընէք, Յակոբ աղա, Աստուած կը տեսնէ ամէն բան, կը նայի ու կը դատէ: Միայն թէ մենք ալ վզիկներս ծռած նստելու չենք :

— Ինչ ընենք, Հայր Սուրբ, երկու վըզիկդ ծռած մի նստիր, ահա կրակը դրեր են, գիւղը կ'այրեն :

— Ի՞նչ կայ որ, ընդհատեց Աւազակապետը :

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ, երկու օր է տասնըութ հոգիէ բաղկացած ոստիկաններու խումբ մը մտած է գիւղին մէջ: Ոչ գիտենք ինչ է նպատակնին եւ ոչ ալ կը մեկնին: Կ'ուտեն, կը խմեն ու քէֆերնին կը նային անամօթները : Դուք եկէք իմ տեղս ու մի մեղադրուիք: Մենք օր մը անօթի, օր մը կուշտ կ'անցնենք որ ապրինք, անոնց մենէ կը պահանջուի համեղ ուտելիք մը:

Այս տխուր խօսակցութեան մէջ էին Յակոբ աղա եւ Աւազակապետը, ահա հեւալով ներս մտաւ երիտասարդ մը եւ՝ ըսաւ .

— Աման, Հայր Սուրբ, պահուըտելու տեղ մը, որովհետեւ վատ ոստիկաններէն մին ձեր գիւղ մտնելը տեսած է եւ մեծաւորէն հրաման առած ձեզ ձերբակալելու: Անպատճառ մեր ցածհոգի լուսարարին մատն է ասիկա: Ժամանակէ մը ի վեր սկսած է գաղտնի լրտեսութիւններ ընել : Շատեր կ'ըսէին բայց չէի հաւատար: Ախ, ինչ պիտի ըլլայ, չէ՞ որ Գզիր Զաքոյի սերունդէն է: Արիւնը կը քաշէ :

Աւազակապետը շուտով դրացի պառաւի մը տունը գնաց ուր հիւանդ մը կար անկողնին մէջ: Այդ հիւանդը խեղճ պառաւին էրիկն էր որ վեց ամիսներէ ի վեր կը տառապէր :

Գաղտնի կերպով յայտնեց երեսփոխանին թէ մինչեւ գիշեր հոն մնալէ ետք կ'ուզէ եկեղեցի երթալ :

Երեսփոխանը հաւանութիւն տուաւ եւ կարծեց թէ վարդապետը վտանգէն ապահով տեղը հոն ընտրած էր իրեն համար :

(Շար.)

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

Հրանտ Մելքոնեան փոխան ծաղկեպսակի քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Արմենակ Յակոբեանի մահուան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հերմինէ Մելիքեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իր ամուսնոյն, զաւկին եւ տաքրոջ՝

ՀԱՅԿ, ՏԱՃԱՏ ԵՒ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՄԵԼԻՔԵԱՆԻ

յիշատակին, Կիրակի, Նոյեմբեր 4, յետ պատարագի (ժամը 11) Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

×

Ազգ. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ նախորդ տարիներու նման, Մոնմորանսիի եւ Անտիյիի երկու ծերանոցներու հանգուցեալ պատսպարեալներու հոգիներուն հանգստեան համար, այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ եւ պաշտօն կը կատարուի, նախագահութեամբ կաթողիկոսական Պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի:

Արարողութեան կը հրաւիրուին ննջեցեալներու պարագաները եւ բարեպաշտ հասարակութիւնը:

×

Այրի Տիկին Աննիկ Պագրճեան, աղջիկը Արմենուհի եւ համայն ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին,

ԱՐՇԱԿ ՊԱԳՐՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի, առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

×

Տիկին Հայկանուշ Ռեմիզա կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իր մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Պօյաճեան, Կիլիկեցի)

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Վալանսի Հայոց եկեղեցին մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Սարգիս Գորգիկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՍԱՐԳԻՍ ԳՈՐԳԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Շիմշիրեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Օպոզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յ. Շիմշիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մ. Կարապետեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Մ. Կարապետեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Կարապետեան եւ զաւակները (Ժընեւ), Այրի Տիկին Պետրոսեան եւ զաւակները (Էքս լէ Պէն), Տէր եւ Տիկին Ե. Սողոմոնեան, Պ. Տ. Գասպարեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Սարգիսեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Ե. Յակոբեան եւ զաւակները (Նիս), Տէր եւ Տիկին Կ. Աւագեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Գ. Թիւֆէնքճեան (Կրընոպլը), Տէր եւ Տիկին Կ. Թիւֆէնքճեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Հաճեան եւ զաւակները (Նիս), շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին

ՆԱՀԱՊԵՏ ՇԻՄՇԻՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՏԷՍԻՆ.— Կարապետ Մուրատեանի մահուան առթիւ, Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի Պ. Վազգէն Յովհաննէսեանէ (Լիոն) 50 Ն. Ֆ.:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի: Կը պատարագէ Հարաւային Ամերիկայի Հայոց Հայրապետական Պատուիրակ՝

ՏԷՐ ԲԱԲԿԷՆ ԵՊԻՍ. ԱՊԱՏԵԱՆ

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 3, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ: 340 Պուլվար Շավ:

Բարձր հովանաւորութեամբ **GASTON DEFFERRE**ի
(Ծերակուտական – քաղաքապետ Մարսէյլի)

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ
Կը խօսի Տիկին ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ–ՊՈՒՏԱՔԵԱՆ
Կը խօսի ՖՐԱՆՍԻՍ ԼԷՆԱՌ
Նոր Սերունդի կողմէ խօսք կ'առնէ ՁԱՒԷՆ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Մարի Գուլումեան, Աւետիս Եօթնեղբայրեան եւ Ս. Թիւթէլեան:

Կենդանի պատկեր Հայ Յեղափոխական կեանքէ: Հայկական պարեր Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Համոյի:

Տոհմիկ համերգ, կը մասնակցի Լիոնի Պետ. երաժշտանոցէն վկայեալ Օր. Անժէլ Կարապետեան, եւրոպական պարեր:

Նուագախումբ ՀԱՋԻ ՍԻԿԵԼ

Ճոխ պիւֆէ

Ծախքերու մասնակցութիւն

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին, Քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տրչ. կոմիտէի կողմէ եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Յ. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ
Կը բանախօսէ՝ Ընկ. Ժ. ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Պ. ՓՈՄԻԷ, Վալանսի քաղաքապետին օգնականը:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն ջութակահար Պէրպէրեան (Լիոնէն), Նոր Սերունդը երգ, պար եւ արտասանութեամբ:

Մուտքը ազատ է

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 17ին Շաբաթ իրիկուն: Ռիւ Տիւ Նուառի սրահը:

ՓՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 15·30ին, Սոլֆերինօ սրահին մէջ, 235 Ռիւ Մունէյրա:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրը կը տօնուի Նոյեմբեր 11ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Սէրքըլ Կաթոլիք սրահին մէջ:

Կը բանախօսէ Ընկ. Հ. ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լոնտոնի «Նաւասարդեան» խումբին կողմէ:

Շաբաթ, Նոյեմբեր 3, երեկոյեան ժամը 7·30ին, Պըշ Հաուզի շքեղ սրահին մէջ, Ալտուիչ, Տըպըլիու Սի 2:

Կը խօսի ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Գրական – գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, երգ, արտասանութիւն, նուագ եւ պար, խրախճանքի բաժնին մէջ՝ նըւագախումբ: Եւրոպական պարեր եւ խըմիչքներ:

Մուտք եւ ընթրիք մէկ սթերլին:

Տոմսերուն համար հեռաձայնել՝

ISL 8257

Փոքրիկներուն մուտքը արգիլուած է:

Հ. Մ. Ը. Մ. ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 10, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի մէջ:

Նուագախումբ՝

JEAN SANT
et son chanteur
ROBERT DENANS

Նախօրօք ապահովել սեղաններն ու տոմսերը հետեւեալ հասցէներէն.—

ՌԱՖՖԻ ՆԱԶԱՐԵԱՆ, 37 Փիւ տէ Տոմինիքէն: Քոլպէռ 71–10:

ԳԱՌՆԻԿ ՏԷՐՈՅԵԱՆ (Սելեքսիոն Մոպիլիէռ) 31 Պուլվ. տը լա Լիպերասիոն:

ԺԱԳ ՎԻՉԵՆԵԱՆ Պօմօն:

ԺԱՆՕ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ Պառ Սիլիսի (Սէն Լու) Կառիպալտի 82–57:

ՄԱՍԻՍ ԱՒԵՏԵԱՆ Սէն – Ժեռոմ:

ՍՄԲԱՏ ՏԷՐ–ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆ Պուլվառ Օտտօ:

ՏԻԳՐԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ 85 Ռիւ տ'Օպանեար, Քոլպէռ 50–75:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ.Յ.Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Դրօ» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, «Համօ Օհանջանեան» սրահին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՎԻՆԵՈՆԻ մէջ այս Ուրբաթ երեկոյ:

ՏԷՍԻՆԻ մէջ այս Շաբաթ երեկոյ, Հ. Յ. Դ. «Տան» մէջ:

Բոլոր նիստերուն ներկայ կ'ըլլայ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի օրը, հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի ողբացեալ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱԳԵԱՆԻ վախճանման 28րդ տարելիցի առթիւ, կը հրաւիրուի Եպիսկոպոսի յիշատակը յարգող բոլոր հասարակութիւնը:

×

Եկեղեցիին վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի, տարեկան հոգեհանգիստ պիտի կատարուի եկեղեցիին ողբացեալ նախկին վաստակաւոր դպրապետ Յակոբ Մալաքեանի յիշատակին, իր մահուան 7րդ տարելիցին առիթով, ինչպէս նաեւ իր ընտանեկից Քիրազեան գերդաստանի ննջեցեալներուն յիշատակին: (Ներկայ կ'ըլլայ ողբացեալներուն ընտանիքը):

× Հոգեհանգիստ կը կատարուի նաեւ այս Կիրակի, եկեղեցիին նուիրատու Տիկին Կիւլա Զաթըրի ննջեցեալներուն յիշատակին:

Ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներ կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ:

ԱՄԱՍԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Ամասիացիներու թէյասեղանը Կիրակի, Նոյեմբեր 4ին, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլէրեան սրահին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի կին մը, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի մէջ տնական աշխատանքի համար: Դիմել վարժարանի տեսչութեան:

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél.: OBS. 18-28

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

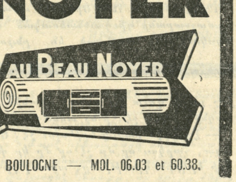
Տունը աշխատող գործաւորուհիներ, քոնֆէքսիոնի համար՝ տափատ, սալոփէթ, աշխատանքի վեստ: Աշխատանքը տունը կը յանձնուի եւ անկէ կ'առնուի:

Դիմել՝ ՏԻԿԻՆ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ,

25, Cours Richard Vitton, LYON 3e

AU BEAU NOYER

A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT
7 ETAGES D'EXPOSITION
D'AMEUBLEMENTS
CRÉDIT SANS FORMALITÉS
ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

185, BD. JEAN JAURÈS --- 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ԿԱՐԱՍԻՆԵՐ

խոհանոց, ճաշարան, ննջասենեակ, սթիւտիօներ, անկողնի կազմածներ, հիւրասրահ, կահաւորման կերպասներ, եւայլն, կ'առնուին՝

Goussainville Mobilier

MAISON R. TACVORIAN
1, Avenue Jacques Potel
2, Avenue de la Concorde
GOUSSAINVILLE (S. et O.)

La petite Boutique aux plus grandes possibilités

Վճարումի մեծ դիւրութիւններ. հիւանդութեան պարագային՝ ապահովագրութիւն:

Livraison gratuite

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 3 NOVEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9446 38e ANNÉE
Fondateur · SCHAVARCH MISSAKIAN
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5347

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓՈԹՈՐԻԿԷՆ ՎԵՐՋ

Քուպայի տագնապին շուտափոյթ փարատումը լայն շունչ մը առնել տուաւ խաղաղատենչ մարդկութեան :

Խրուշչեւ այս անգամ նահանջե՞ց, աստիճան մը աւելի կորսնցնելով իր հըմայքն ու հեղինակութիւնը յաչս աշխարհի :

Ուժին առջեւ տեղի տալը մաս կը կազմէ իր ճկուն քաղաքականութեան :

Կրակուրոց ճառեր կ'արտասանէ, ըսպառնալիքներ կը տեղացնէ, վերջնագրեր կուտայ՝ պայմանաժամ որոշելով : Սակայն երբ դիմացինը անյողդողդ կը մնայ ու ո՛չ մէկ զիջում կ'ընէ, Կրեմլինի կարմիր մենատէրը անձայն – անշշուկ նահանջի ճամբան կը բռնէ, առանց կարմրելու :

Խրուշչեւն էր հեղինակը Քուպայի տագնապին, որ քիչ մնաց պատճառ պիտի ըլլար բռնկցնելու համաշխարհային երրորդ պատերազմը :

Ամերիկայի հետախուզական սպասարկութիւնները ամիսներէ ի վեր գիտէին թէ խորհրդային նաւեր ու օդանաւեր կկոցի պէս կը բանէին՝ Քուպա փոխադրելով հիւլէական հրթիռներ ու ռմբաձիգ ծանր օդանաւեր : Խորհրդային ճարտարագէտներ հրթիռի արձակարաններ կը կառուցանէին կղզիին զանազան կողմերը :

Քուպան զինելով՝ Խրուշչեւ կը ծրագրէր սպառնալ Միացեալ Նահանգներուն՝ իր տեսակէտները պարտադրելու համար ազատ աշխարհին՝ Պերլինի, Գերմանիոյ եւ ապազինման հարցերուն մասին, որոնք միջազգային դիւանագիտութիւնը կը զբաղեցնեն տարիներէ ի վեր, առանց դրական արդիւնքի մը յանգելու :

Մոսկուայի այս պատրաստութիւններուն պատճառաւ էր, որ Քենըտի Սեպտեմբեր 14ին դրօշի տակ կանչած էր 150 հազար պահեստի զինուորներ, ամէն պատահականութեան առջեւ պատրաստ գտնուելու համար :

Խրուշչեւ այս առթիւ խօսած էր իր սպառնալից ճառերէն մէկը : Ակնարկելով Քուպա գացող Խորհրդային նաւերուն, ըսած էր բառ առ բառ. «Մեր նաւերն են անոնք : Ձեր գիտնալիք բանը չէ թէ ի՛նչ կը փոխադրեն անոնք : Ձեզի չվերաբերող գործերու մէջ քիթերնիդ մի՛ խօթէք : Մեր հիւլէական զէնքերը ա՛յնքան զօրաւոր են եւ Խ. Միութիւնը այնպիսի աւելի հրթիռներ ունի, որ իր երկրէն դուրս այլուր խարիսխներ փնտռելու պէտք չունի : Եթէ (Քուպայի դէմ) յարձակում կատարուի, պատերազմ պիտի ծագի » :

Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի միջեւ յարաբերութիւնները լարուեցան : Քենըտի ազդարարութիւններ ուղղեց Խրուշչեւի, որ սակայն կարեւորութիւն չընծայեց անոնց :

Երբ բոլորովին հաստատուեցաւ թէ Քուպա վերածուած է զարհուրելի զինարանի մը եւ կը սպառնայ Ամերիկայի ապահովութեան, Քենըտի որոշեց առանց այլեւայլի գրաւել կղզին եւ վերջ տալ Ֆիտէլ Քասթրոյի մենատիրութեան : Նման քայլ մը կրնար պատճառ դառնալ հիւլէական պատերազմի մը : Ուստի նախագահը գոհացաւ միայն Քուպան օդէն ու ծովէն պաշարման ենթարկելով :

Մոսկուա եւ իր պաշտօնական ներկայացուցիչը ՄԱԿի մօտ կը շարունակէին ուրանալ հիւլէական արձակարաններու գոյութիւնը Քուպայի մէջ, երբ ամերիկեան պատուիրակ Սթիվընսըն ազգերու արեոպագոսին առջեւ ցոյց տուաւ կարգ մը լուսանկարներ, որոնք կասկած չէին ձգեր բոլշեւիկեան դաւին մասին :

Կղզիին գրաւման վտանգը, մանաւանդ Ֆիտէլ Քասթրոյի աստղին խաւարումը խոհեմութեան հրաւիրեցին Խրուշչեւը, որ առագաստները իջեցուց անմիջապէս, անփառունակ նահանջով : Վտանգի պահուն լքե՞ց իր բարեկամը Քասթրօն, հետեւելով բոլշեւիկեան դասական քաղաքականութեան :

Բարեկամները ծանր օրերուն լքելու եւ իրենց բախտին ձգելու մասին բազմաթիւ օրինակներ տուած է Կրեմլին անցեալին մէջ :

Յիշե՛նք Ատրպատականի եւ Ուրմիոյ շրջանի «քրտական հանրապետութեան» պարագաները : 1945ին պարսկական այդ հողամասերը բոլշեւիկեան խաղերու փորձադաշտ դարձնելէ եւ բազմաթիւ մարդիկ վտանգելէ վերջ, Մոսկուա ոչ մէկ կերպով պաշտպանեց զանոնք, երբ Պարսից բանակը վերագրաւեց այդ նահանգները եւ կախեց բոլշեւիկներու գործակից պարսիկ եւ քիւրտ վարիչները :

Այժմ « Խաղաղութեան փրկիչ»ի հովեր առած է Խրուշչեւ : Բայց ո՞վ էր խաղաղութիւնը վտանգողը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ՔՈՒՊԱ ԳՆԱՑ

ԹԱՆ ՁԵՌՔԸ ՊԱՐԱՊ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ՔԱՍԹՐՕ ՉԻ ՀԱՄՈԶՈՒԻՐ

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը Հաւանայէն միայն քանի մը գլանիկ բերաւ, ինչպէս կը խորագրէր՝ «Փարի – Փրէս» առջի գիշեր : Կը թուի թէ Ֆիտէլ Քասթրօ չի համոզուիր եւ գլուխ կը բռնէ հոն ուր Խրուշչեւ տեղի տուաւ, գոնէ երեւութապէս : Անշուշտ զանազան մեկնութիւններ կարելի է տալ, Քասթրոյի բռնած ընթացքին մասին : Նախ կարելի է մտածել թէ «Մօրուսաւորը» շատ գոհ չէ իրեն տրուած դերէն այս պատմութեան մէջ եւ այն տպաւորութիւնն ունի թէ պարզ գործիք մը եղած է երկու մեծերու ձեռքը որոնք հաշիւ մը մաքրած են իր գըլխուն վրայէն : Կայ նաեւ այլ բացատրութիւններ : Խրուշչեւ Քասթրոյի ձգած է դնել այն պահանջները զորս ինք չէ դըրած : Այդ ձեւով խորհրդային վարչապետը խաղաղասէր ախոյեանի մը ձեւը առած կ'ըլլայ եւ տեղի չտուողը Քասթրօն կ'ըլլայ : Վերջապէս, եթէ նկատի առնենք թէ Փեքին ինչ ձեւով զօրավիգ կեցած է Քուպայի, կրնանք եզրակացնել նաեւ թէ Քուպա Ամերիկայի «Ալպանիան» է այսինքն այն արբանեակը որ չինական քարթ կը խաղայ :

Այս պայմաններու մէջ, Քենըտի վերահաստատեց պաշարումը զոր վերցուցած էր Ու. Թանի ճամբորդութեան առեն եւ Անաստաս Միկոյեան Հաւանա մեկնեցաւ :

Միկոյեան անձնական բարեկամն է Քասթրոյի եւ նախորդ ճամբորդութեան մը ընթացքին յայտարարած էր թէ պիտի ուզէր ապրիլ Քուպայի նման դրախտի մը մէջ :

Խորհրդային մամուլն ալ լաւատես չէ եւ «Իզվեստիա» կը գրէ թէ շատ կանուխ է քուպական տագնապին լուծման մասին խօսելու համար : Նշանակալի է նաեւ որ Միկոյեան որ երկու–երեք ամիս է բացակայ եղած է Մոսկուայէն, յանկարծ մէջտեղ ելլէ ու Հաւանա մեկնի :

Ճամբուն վրայ խորհրդային թիւ 2ը, 24 ժամ Նիւ Եորք կեցած է եւ խօսակցութիւններ ունեցած է Կուզնեցովի, Տոպ–րինինի եւ Զորինի հետ : Միշտ ժպտադէմ, ըստ միջազգային մամուլի թղթակիցներուն, Միկոյեան հանդիպում մըն ալ ունեցած է Ու. Թանի հետ : Բայց մերժած է որեւէ յայտարարութիւն ընել մամուլին, ըսած է պարզապէս «հին բարեկամիս, Ու. Թանի հետ շահեկան եւ արդիւնաւէտ խօսակցութիւն մը ունեցայ» : Յայտնած է նաեւ թէ Խրուշչեւէն նամակ մը յանձնած է ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին :

Խորհրդային միջին քաղաքացիին համար, Միկոյեանի մեկնումը շատ լաւ նշան է : Ընդհանրապէս այն կարծիքը կը տիրէ թէ խորհրդային փոխ–վարչապետը կրնայ վեհաժողովի մը դուռ բանալ :

Չինացիները սակայն կը հրահանգեն Քասթրոյի որ «տեղի չտայ Կուանթանամոյի վրայ» : Չինական յայտարարութիւնը կ'ըսէ նաեւ թէ Միացեալ Նահանգներու երաշխաւորութիւնները, Քուպայի վրայ յարձակում չգործելու կը ձգտին միայն քնացնելու քուպացի ժողովուրդին պայքարի կամքը :

Ամէն պարագայի մէջ, Քասթրօ մերժած ըլլալով ՄԱԿի քննիչներու ներկայութիւնը իր հողամասին վրայ, ամէն բան այլեւս Անաստաս Միկոյեանէն կախում ունի :

Ուաշինկթընի կարգ մը շրջանակներու համաձայն, Քասթրօ շատ խիստ լեզու գործածած է Խրուշչեւի նկատմամբ, Ու. Թանի հետ ունեցած խօսակցութեանց ընթացքին : Ըսած է նոյնիսկ թէ «Խրուշչեւ դաւաճանեց ինծի» : Թէեւ այս խօսքը կը հերքուի, բայց չի հերքուիր Քասթրոյի կարգ մը այլ յայտարարութիւնները ըստ որոնց «Մօրուսաւորը» ըսած է թէ իր կարծիքը երբեք չէ առնուած Խրուշչեւի կողմէ : Այլ խօսքով իր գլխուն վրայէն եղած են բոլոր կարգադրութիւնները :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՆՈՐ ՀՐԹԻՌԸ

ՀՐԱՏ Ա.

Ինչպէս Փրոֆ. Նորայր Սիսակեանի յանկարծակի մեկնումը Փարիզէն նախատեսել տուած էր, Ռուսերը նոր հրթիռ մը արձակեցին զոր Հրատ Ա. մկրտած են եւ որ եօթը ամիսէն Հրատ պիտի հասնի :

Գործողութիւնը երկու մաս ունեցած է : Նախ արբանեակ մը արձակուած է « կայուն ծիրի » մը վրայ եւ այդ արբանեակէն արձակուած է հրթիռ մը, որ 893.5 քիլօ կը կշռէ :

Այս հրթիռը, որու գիտական իմաստը շատ մեծ կարեւորութիւն ունի, Հրատ պիտի հասնի Յունիս մէկին : Ի վերջոյ այդ թուականին կարելի պիտի ըլլայ ճշդել Հրատի բուն բնոյթը : Ծանօթ է որ այս արբանեակը շատ մելան թափել տըւած է տարիներու ընթացքին : Ոմանց համար բնակուած է, ուրիշներու համար նոյնիսկ արուեստական երկու արբանեակներ են զորս շատ խելացի մարդիկ շինած են քանի մը հազար տարի առաջ :

Ուրբաթ առաւօտ ժամը 8ին, Հրատ Ա. արդէն 237.000 քիլոմեթր կտրած էր :

ՓՐՈՖ. ՍԻՍԱԿԵԱՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

«Դէպի Հրատ հրթիռի արձակումը տըրամաբանական շարունակութիւնն է անջրպետի հետազօտութեան խորհրդային ծրագրին : Նոր փորձը, եթէ յաջողի, գիտական հսկայ շահագրգռութիւն մը կը ներկայացնէ որովհետեւ Հրատ շատ մը հարցեր կը պարզէ » :

Նորայր Սիսակեան ըսած է նաեւ թէ այս հրթիռի արձակումը երրորդ փորձն է իրագործուած արբանեակներու ուսումնասիրութեան համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Կոմունիսթ թերթին համաձայն Սիպերիոյ կուսակցական 9 պատասխանատուներ յանդիմանութեան արժանացած են : Հակառակ անոր որ տըրուած լուրը չի ճշդեր այս պարսաւին պատճառները, կը կարծուի սակայն թէ կապ ունի կարգ մը զրոյցներու հետ ըստ որոնց միջադէպեր պատահած են վերջերս Սիպերիոյ մէջ, միսի եւ կարագի գիներու յաւելման առթիւ :

ԵՄԷՆԻ մէջ հռչակուած է Հանրապետութեան ատժամեայ Սահմանադրութիւնը որ կը նախատեսէ.— Բոլոր Եմէնցիներու հաւասարութիւնը Օրէնքին առջեւ : Երեսփոխանական ընտրութեանց պատրաստութիւն : Իսլամը պետութեան կրօնքն է եւ բոլոր օրէնքները պէտք է հիմնուած ըլլան իսլամական իրաւագիտութեան վրայ : Ազգային խորհուրդի մը կազմութիւն եւ պաշտպանութեան գերագոյն խորհուրդի մը ստեղծում : Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ Իմամ Էլ Պատր ողջ է եւ ձայնն ալ լսուած է Եմէնեան «արքայական ձայնասփիւռէն» :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Անթոլ Լունաչարսքիի ամբողջական գործերը պիտի հրատարակուին : Լունաչարսքի Խորհ. Միութեան Ուսման առաջին Ժողովուրդի կոմիսառն էր որ արգիլուած էր Սթալինի ժամանակ : Յեղափոխութենէն առաջ իսկ Լունաչարսքի ընդդիմացած է երբեմն Լենինի : Արդարեւ որոշ հակում ունէր «Բոկոտանոյ» կոչուած շարժումին հանդէպ, որ կը ձգտէր ընկերվարութիւնը տեսակ մը կրօնքի վերածել :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ ճառ մը պիտի խօսի Չորեքշաբթի օր : Կը թուի թէ հակառակ աւանդութեան, Հանրապետութեան նախագահը ընտրապայքարին մէջ պիտի մտնէ :

ԱԼԺԵՐԻԱ անկախութիւնը տօնեց, յեղափոխութեան ութերորդ տարեդարձին առթիւ :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ լրագրողները գործադուլի մէջ են :

ՆՈՊԷԼԻ բնագիտութեան մրցանակը տրուեցաւ խորհրդային գիտնականը՝ Լեւ Լանտօ հեղուկ hելիումի վրայ կատարած իր աշխատանքներուն համար : Քիմիագիտութեան մրցանակին արժանացան անգլիացի երկու գիտուններ՝ Քենտրիու եւ Փերուց :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ, Նեհրու պաշտօնանկ ըրած է պաշտպանութեան իր նախարարը՝ Քրիշնա Մենոն եւ ինք ստանձնած է այդ պաշտօնը : Միւս կողմէ մերժած է Նասըրի միջնորդութեան առաջարկը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը պարսկերէն հաղորդումի մը մէջ, յայտարարեց թէ Թուրքիոյ ամերիկեան կայանները կը սպառնան Մերձաւոր եւ Միջին Արեւելքի խաղաղութեան :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Ազգային Ապահովութեան սպասարկութեանց մէջ, գաղտնի բանալի ցանց մը գտնուած է :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ գործատուն մը սնանկացած է եւ չէ կրցած բանուորներուն ամսական իսկ վճարել : Սեպտեմբերէ վերջ, կը գրէ Զովիէթսկայա Ռոսիա, Օգոստոսի ամսականները չեն վճարուած Թուլայի մէջ :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ կառավարութիւնը հրաւիրած է Հռոմի 2800 ժողովական հայրերը որ Ծնունդի արձակուրդը Իսրայէլ անցընեն :

ՌՈԼԱՆ ՓԷԺՕՅԻ մանչուկը երկու առեւանգողները քանական տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան :

ԱՏԼԸՆԱՈՒԸՐ կրնայ արտաքսուիլ քրիստոնեայ–դեմոկրատ կուսակցութենէն, որովհետեւ տարիներէ ի վեր չէ վճարած իր ցնեզը (անդամավճար) :

ՀԱՅԵՐԸ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՄՈԼՏԱՎԻՈՅ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ե.

ՊՈԹՈՇԱՆ

Պոթոշան քաղաքը գիւղ մըն էր երբ տակաւին բնաւ չէր առեւտրական «մոլտովական» կոչուած ճամբան: Իր անունը կ'առնէ, ըստ պատմաբան Ն. Եորկայի, Պոթըշ կոչուած մարդու մը անունէն, որուն յաջորդները Պոթոշան անունը տուին յիշեալ գիւղին: Գիւղը զարգացաւ եւ դարձաւ քաղաք, երբ առեւտրական ճամբան անցաւ անոր մէջէն ալ: Հայերը սկսան հաստատուիլ այս քաղաքին մէջ եւ զարգացուցին անոր տնտեսութիւնը, արհեստներն ու առեւտուրը: 1496ին, Պոթոշան տակաւին գիւղ մըն էր, հաստատուած Մեծն Շթեֆանի կողմէ նոյն տարւոյն կառուցուած եկեղեցիի մը շուրջը, բայց 1528ին, իշխան Փեթրու Ռարեշ (1527 – 1538) վաւերագիր մը կու տայ «Պոթոշանի վաճառատեղի»ին: Այս թուականին հայ համայնքը կազմուած էր արդէն: Տարին չորս անգամ տեղի կ'ունենային «լարմարոք»ներ (բաց շուկայ, տօնավաճառ, գերմաներէն եարմարք բառէն), ինչպէս կը յիշատակէ 1579ի վաւերաթուղթ մը եւ այս տօնավաճառին մէջ Հայերը, ի հարկէ, երկրորդական դեր չունէին (տես Արթիւր Կորովէի «Պոթոշան քաղաքի մենագրութիւնը», 1926): Հայերը կ'ապրէին զատ թաղի մը մէջ, որ Հրուլեչթ կը կոչուէր եւ յիշուած է մինչեւ ԺԹ. դարու առաջին տարիները (1810): Հայերը այստեղ հաստատուած էին գալով ուրիշ քաղաքներէ՝ Սուչավա, Սիրեթ, Ռոման եւ Կ. Պոլիս:

Պոթոշանի քաղաքացիները, շարք մը վաւերաթուղթերու մէջ երեւան կուգան իբրեւ «ռումէն եւ հայ քաղաքացիներ», ինչպէս կը տեսնենք 1670ին, որմէ կը հետեւի թէ Ռումանացիները եւ Հայերը միաւորեալ համայնք մը կը կազմէին: Քաղաքի շոլթուզէն եւ 12 փըրկարներէն զատ, կային երկու վորնիքներ, որոնք կը ներկայացնէին քաղաքին կեանքը (եկամուտները կը հաւաքէին, դատավարութիւնները կը տեսնէին եւ ընդհանրապէս կը հսկէին քաղաքին անդորրութեանը): 1662 Յունիս 11ին, կը գտնենք Դաւիթ անունով հայ նեմեսնիք մը (ռուսերէն նամեսնիք, տեղակալ բառէն), որ վորնիքի օգնականն էր: Ուրեմն այս քաղաքին մէջ ալ կը գտնենք Հայոց քաղաքային ինքնավարութեան ձեւ մը:

Նկատի առնելով Պոթոշանի Հայերուն թիւը, կրնանք ըսել թէ ան բաւական մեծ եղած է համեմատելով Մոլտովիոյ միւս քաղաքներու Հայութեան հետ: Հ. Մինաս Բժշկեանց ԺԹ. դարու սկիզբը Պոթոշանի մէջ գտաւ 400 տուն Հայեր, թիւ մը, որ կը համապատասխանէ Ֆ. Նայկեպաուրի (Պրեսլաու 1854) յիշած երկու հազար Հայերուն եւ 1832ին կատարուած մարդահամարին, երբ կային 324 տուն Հայեր: Եթէ ԺԹ. դարուն, երբ տնտեսական կեանքը շատ տկարացած էր, Հայերուն թիւը կը հասնէր երկու հազարի, ապա պէտք է եզրակացնել թէ ԺԶ. եւ ԺԷ. դարերուն այս թիւը եղած է աւելի մեծ, մանաւանդ որ այստեղ Հայերը ունէին երկու եկեղեցի:

Արհեստները լաւ զարգացած էին Պոթոշանի մէջ: Հայ արհեստաւորները կը զբաղէին մուշտակագործութեամբ եւ կաշեգործութեամբ, ունենալով այս արհեստներուն մենաշնորհը, զոր պահպանեցին մինչեւ 1819: Հայ մուշտակագործներու համքարութեան անդամները իրաւունք ունէին մուշտակապատ գդակներ շինելու, ծախելու: 1710 Դեկտեմբեր 1ին, Ներսէս անունով վարդապետ մը Երուսաղէմէն նամակ մը կը գրէ Պոթոշանի հայ համայնքին, որուն մէջ կ'ողջունէ հայ խաղախորդները, արուրագործները եւ կօշկակարները: Այս վկայութենէն կը տեսնենք թէ Հայերը կը զբաղէին կաշեգործութեան բոլոր տեսակներով, հում մորթէն մինչեւ պատրաստ հագուստը եւ կօշկակարութիւնը: Միաժամանակ կը գտնենք տեղեկութիւն մը, որուն համաձայն Պոթոշանի Հայերը զբաղած են նաեւ մետաղագործութեան ճիւղով մը՝ արուրագործութեամբ: 1832ին կատարուած ընդհանուր մարդահամարին արդիւնքները քննելով, կը տեսնենք, որ երկու արհեստներուն միակ ներկայացուցիչները Հայերն էին, այդ օրերուն Պոթոշանի մէջ կային հինգ ներքնակագործներ եւ 22 պօկասիեռներ (զանազան հիւսուածեղէն ապրանքներ ծախողներ), որոնք բոլորն ալ Հայեր էին: Շարք մը արհեստներու մէջ Հայերը մեծամասնութիւն կը կազմէին, ինչպէս օրինակ, կօշկակարութեան եւ սալըրարներու մէջ:

Հայ արհեստաւորները, մինչեւ ԺԹ. դարու սկիզբը, ունէին իրենց սեփական համքարութիւնները:

1823ին, առաջին անգամ ըլլալով, Հայեր կը մտնեն մոլտովացի արհեստաւորներու համքարութեանց մէջ: Այս երեւոյթը կ'ընդհանրանայ, այնպէս, որ 1860ին Պոթոշանի մէջ կը գտնենք «մոլտովացի, հայ եւ գերմանացի կօշկակարներու» համքարութիւնը: Այս միացումը կը կատարուի իբրեւ հետեւանք արհեստներու ծանր գրութեան ԺԹ. դարուն, որուն պատճառը մեծաքանակ արտադրութիւնն էր եւ գործարաններու մէջ շինուած եւ ներածուած աժան ապրանքները: Կեդրոնացումը, զոր տեսանք Եաշի մէջ, կը գտնենք Պոթոշանի մէջ ալ, ուր 1860ին բազմաթիւ արհեստներու պատկանող արհեստաւորներ, մէկ համքարութիւն մը կը կազմեն:

Մոլտովիոյ արտաքին առեւտուրին մէջ, կարեւոր տեղ մը ունէր ողջ կենդանիներու արտածումը: Պոթոշանի Հայերը շատ կը զբաղէին կովերու եւ եզներու արտածումով, ինչպէս ցոյց կու տայ 1557ի վաւերաթուղթ մը, իսկ աւելի ուշ, 1760ին, անոնք մենաշնորհ մը կը ստանան իշխանէն, որով իրաւունք կ'ունենան նիհար կամ փոքր անասուններ մեծցնել քաղաքամերձ, վարձուած մարգագետիններու վրայ եւ յետոյ արտածել այդ կենդանիները, որոնց փոխարէն կը ներմուծէին կերպասեղէն եւ գերմանական ապրանքներ:

Հայկական դպրոց մը գոյութիւն ունէր ԺԸ. դարուն: ԺԹ. դարուն Միհայ Սթուրտզա իշխանը (1834 – 1849), պաշտօնապէս կը վաւերացնէ հայկական վարժարանները: 1843ին հայկական վարժարան մը կար Պոթոշանի մէջ, երկու դասարաններով, ուր կը կիրարկէր ռումէն վարժարաններու ծրագիրը եւ ուր յաւելեալ ըլլալով կ'աւանդուէր հայերէն եւ գերմաներէն լեզուները: 1856ին աշակերտներուն թիւը բարձրացաւ 136ի:

Յատկանշական են Պոթոշանի Հայերուն անունները: Ոմանք հայկական հին անուններ ունէին, ինչպէս Զմառ, Մանեա, Կոյլավ, ուրիշներ՝ ռումանական անուններ, ինչպէս Անտոն Պոլֆասու, Յակոբ Իոսրֆեսքու, Հաճի Լեպրտր, Նիքոլայէ Մինչիւնր, կան նաեւ հայկական անուններ՝ Աւագ Ներսէս, Միհայ Կիրակոսովիչ, Իվան Ղուկասեւիչ (այս վիչ ածանցը պէտք է լեհական ազդեցութեան վերագրել): Այս անունները կը պատկանին զանազան ժամանակաշրջաններու եկած Հայերուն. հին ժամանակներուն եկած Հայերը ունէին արդէն ռումանացած անուններ, իսկ հայկական անուն կրողները եկած են հաւանաբար ԺԶ. – ԺԷ. դարերուն:

Դ. ԴԺԻՐԻԿԵԱՆ

ՊԵՐԼԻՆԷՆ ՔՈՒՊԱ

— ԵՐԿՈՒ ԱՆԵԼՆԵՐԸ —

(Բ. եւ վերջին մաս)

Խրուշչեւ ուրիշ ձեւով փորձեց յաջողցնել իր նպատակը, բայց ցարդ Քենետիէն աւելի յաջողութիւն մը չարձանագրեց: Ուրիշ ո՛վ որ ըլլար իր տեղը՝ բոլորովին խայտառակուած պիտի զգար՝ խիստ վերջնագիրներ տալէ վերջ, պայմանաժամը հասած պահուն դառնալ բոլորովին մոռացութեան տալէն: Ամէն միջոց փորձեց հետզհետէ — սպառնալիք ժպիտ, համոզկերութիւն, տեղւոյն վրայ պայքար. առանց արդիւնքի հասնելու. միշտ կը շարունակէ մնալ հոն, ուր որ էր մեկնումի պահուն: Քաղաքականօրէն, նոյնիսկ, Խրուշչեւի կացութիւնը նուազ լաւ է քան Քենետիի կացութիւնը, քանի որ բարձրացուց Պերլինի պատը, որուն գոյութիւնն իսկ կը բաւէ փաստելու համար, թէ Ուլպրիխթ իր համաքաղաքացիներուն պաշտամունքի առարկան չէ:

Իր ընկրկումները, իւրաքանչիւր լուրջ միջադէպէ ետք ունեցած իր վերաբերմունքի ձեւը, դաշնակից դիմադրականութեան առջեւ ի վերջոյ միշտ տեղի տալը քանիցս ցոյց տուին, թէ Խրուշչեւ շատ լաւ կը գիտակցի այն վտանգներուն, որոնց կրնայ ենթարկուիլ՝ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ իր նշանաւոր անջատ համաձայնութիւնը կնքելու պարագային: Տակաւին Օգոստոսին կը թուէր թէ վճռած է «Ռուպիքոնը անցնիլ». բայց ոչինչ պատահեցաւ: Խրուշչեւ բաւականացաւ նոր ճառ մը խօսելով, որուն մէջ ինքնաբուխ կերպով պատրաստակամութիւն յայտնեց սպասել մինչեւ յառաջիկայ ամսուան ամերիկեան ընտրութիւնները. ոչ ոք այս իմաստով խնդրանք ներկայացուցած էր իրեն:

Ճիշդ է, որ իր բոլոր այցելուներուն ամէն առթիւ կը կրկնէ, որ եթէ իր անջատ դաշնագիրը ստորագրէ ու դէպի Պերլին տանող ճամբաները գոցէ դաշնակիցներուն առջեւ, այս վերջինները իրենց տեղէն պիտի չշարժին: Սակայն կրնայ ըլլալ, որ այս յայտարարութիւնները կ'ընէ՝ դաշնակիցներուն վճռակամութիւնը խախտելու համար: Որովհետեւ, ինչ կը պատահի եթէ դաշնակիցները փորձեն Պերլին երթալ – գալ՝ հակառակ դրուելիք արգելքին: Ի վերջոյ, առնուազն կէս առ կէս հաւանականութիւն կայ, որ այդպէս ըլլան: Երբ պահ մը խորհինք բոլորին համար հաւասարապէս քայքայիչ (բացի թերեւս Չինացիներուն համար) այն աղէտին մասին, որ կրնայ հետեւիլ համաշխարհային նոր պատերազմի մը, կը մղուինք մտածելու, տրամաբանօրէն, որ խորհրդային վարիչները իրենց բաժնէն շատ աւելի կը վախնան նման հաւանականութենէ մը. ասկէ ալ՝ ցարդ ցոյց տուած իրենց խոհեմութիւնը: Չեն կրնար չգիտնալ, յամենայն դէպս, որ նոյնիսկ եթէ անձնապէս ուզէ տեղի տալ Պերլինի հարցին մէջ, Քենետի չի կրնար այդպէս վարուիլ՝ ամերիկեան Քոնկրէսին միահամուռ վճռականութեան ու ճնշումներուն պատճառաւ:

Քասթրոյի հանդէպ խորհրդային վարիչներուն բռնած դիրքը խորհիլ կուտայ, թէ իրենց կայսրութեան ճակատագիրը քասթրոյական յեղափոխութեան ճակատագրին կապելու նպատակ չունին: Անցեալ տարի, Խրուշչեւ գրեթէ բացայայտօրէն յայտնած էր ամերիկացի յայտնի լրագրող Ուոլթըր Լիփմընի, թէ ի վերջոյ շատ լաւ պիտի ըմբռնէր Քենետիի վերաբերմունքը, եթէ այս վերջինը զէնքի ուժով յարձակէր Քուպայի վրայ: Խրուշչեւ, կտրուկ ու վերջնական ոչ մէկ յանձնառութեան տակ մտած է ցարդ՝ Քասթրոյի հանդէպ: Ռուս թէքնիսիէններու եւ ռազմամթերքի նոր ուղարկման շուրջ յարուցուած աղմուկը (երբ արդէն բաւական մեծ թիւով ռուս թէքնիսիէններ կային Քուպայի մէջ) կրնայ նոյնիսկ բացատրուիլ անով, որ Խրուշչեւ կը մերժէ ատկէ աւելին ընել Քուպայի համար: Վախ մը կայ, սակայն, որ հարցը «քաշխոտի» եթէ ամերիկացի նաւորդները ցամաքահանում կատարեն Քուպայի վրայ: Այս առթիւ ՄԱԿէն ներս յարուցուելիք փոթորիկն ու Հարաւ. Ամերիկայի մէջ ստեղծուելիք հակազդեցութիւնը բաւական են համոզելու համար Սպիտակ Տունը, որ սատանան փորձութեան պէտք չէ ենթարկէ՝ Մ. Նահանգներուն այնքան սիրելի եղող «ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունք»ին այսքան հակառակ եղող քայլ մը առնելով:

Այսպէս, երկու Գեր – Մեծերը, հետզհետէ աւելի զօրանահրաշ զէնքերու իրենց աներեւակայելի մթերքներով, — որոնք կարող են ակնթարթի մը մէջ քայքայել ամբողջ երկրագունդը, — պարզապէս «ծուղակը ինկած են», ինչպէս կ'ըսեն հասարակ լեզուով: Այս նեղ կացութենէն դուրս գալու միայն երկու միջոց ունին — դէպի առաջ փախուստ (որ կրնայ շուտով ողբերգութեան վերածուիլ) կամ փոխադարձ համաձայնութիւն՝ միջին եզր մը գտնելով:

Տրամաբանութիւնը, խելացութիւնը հաստատուած աղէտէն խուսափելու հա–

ԼՈՒՔՐԵՑԻԱ ՊՈՐՃԻԱ

Կռիւ մը կը ծագի Սպանացիներու, Նէապոլսեցիներու եւ Հռոմայեցիներու միջեւ, որու ընթացքին կոչնականներէն երկու եպիսկոպոսներ ծանրօրէն կը վիրաւորուին: Նոյնիսկ կուգայ պահ մը, ուր սրբազան Պապն իսկ կը մնայ սուրերու միջեւ, առանց որեւէ պաշտպանութեան, վասնզի իր ծառայողները խուճապի մատնուած փախուստ էին տուած...

Հարսանեկան հանդէսին հետեւեալ օրն իսկ, ակնյայտնի կ'երեւի որ Լուքրեցիան ըզանչացած է իր նոր ամուսինով, «ըղձալի երիտասարդ մը, որուն նմանը չէ տեսնուած Հռոմի մէջ», ըստ ժամանակակից քրոնիկագիր Թալլինի, որ կ'աւելցնէ. «Բոլորովին տարուած իր ամուսնոյն գեղեցկութենէն, Տոննա Լուքրեցիան, հրապուրիչ սէր մը կը տածէր դէպ ի Տոն Ալֆոնսը, որուն սպանական տաքարիւնութեան կը միախառնուէր նաեւ Նէապոլսական վայելչութիւնը»:

Երիտասարդ ամոլը, ըստ ամուսնական պայմանագրութեան տրամադրութեանց, չի կրնար Հռոմէն հեռանալ եւ բնակութիւն հաստատել Նէապոլսի մէջ: Տոն Ալֆոնսի կը շնորհուի նաեւ Պիսելլիի դուքսի տիտղոսը: Դարձեալ ըստ ամուսնական պայմանագրութեան մէկ ուրիշ տրամադրութեան, պէտք է որ Տոն Ալֆոնս իր ամուսնութենէն ետք առնուազն տարի մը մնայ Հռոմ, մինչ Լուքրեցիա Յաւիտենական Քաղաքէն կրնայ հեռանալ միայն իր հօրը մահէն ետք:

Բոլոր անոնք որ տեսած են Տոն Ալֆոնսը, հաւաստիացուցած են որ անոր արտակարգ գեղն ու վայելչութիւնը ի զօրու էին գրաւել Հռոմի բոլոր կիները: Այս իրողութիւնը, որուն չէր սպասեր Կեսար Պորճիա, պատճառ կը դառնայ այն խոր ատելութեան զոր Լուքրեցիայի եղբայրը պիտի տածէ դէպի Պիսելլիի դուքսը:

Լուքրեցիա այնքան տարուած է իր ամուսինով, որ վայրկեան մը իսկ չանդրադառնար այն ահաւոր աւերներուն զորս իր եղբօր դէպի իր ամուսինը սնուցած ատելութեան զգացումները պիտի գործեն իր կեանքին վրայ:

Եւ անհոգ, անվախ, երկու երիտասարդները կ'ապրին հեշտանքի եւ սիրոյ քաղցր կեանք մը, հետաքրքրուելով միեւնոյն ատեն արուեստով, գրականութեամբ, իրենց տան մէջ ընդունելով այդ շրջանի համբաւաւոր երաժիշտներ, նկարիչներ, ճարտարապետներ, բանաստեղծներ, դերասաններ:

Մինչ կեանքը այսպէս խաղաղ ու անդորր կ'անցնի Լուքրեցիայի յարկին տակ, Կեսար Պորճիա կը դիմէ իր հօր՝ Աղեքսանդր Զ. Պապին եւ կը խնդրէ որ զինքը ազատ կացուցանէ եկեղեցական կոչումէն, ջնջէ իր կարդինալական աստիճանը եւ զինք վերադարձնէ աշխարհական կեանքին:

Կեսարի այս խնդրանքը կ'ընդունի սրբազան Պապը եւ հանդիսաւոր արարողութեան մը ընթացքին, ուր Աղեքսանդր Զ. կ'արտասանէ յուզումնալից ճառ մը եկեղեցական պատմութեան մէջ աննախընթաց այս դէպքին մասին, Կարդինալ Կեսար Պորճիան կը դառնայ Վալենցիայի դուքսը:

Եւ նախանձի ու ատելութեան գերագոյն աստիճանին հասած, Կեսար Պորճիա կը թողու Հռոմը եւ կը մեկնի դէպի Ֆրանսա, այցելելու համար Լուդովիկոս ԺԲ.ի արքունիքը:

Կեսարի մեկնումը աւելի հաճելի կը դարձնէ Լուքրեցիայի կեանքը որ կ'անցնի հանդարտօրէն խրախճանքներու եւ հանդէսներու մէջ:

Ֆրանսայի մէջ, Կեսար Պորճիա կ'ամուսնանայ Լուդովիկոս ԺԲ.ի զարմուհիին՝ Նավարի թագաւոր Ալէն տ'Ալպրէի աղջկան՝ Շառլոթ տ'Ալպրէի հետ: Այս խնամիութեան հետեւանքով, դաշինք կը կնքուի Լուդովիկոս ԺԲ.ի եւ Հռոմի Պապին անուամբ Կեսար Պորճիայի միջեւ, ըստ որուն Ֆրանսական բանակը եւ պապական ուժերը միացած կը յարձակին Միլանոյի վրայ եւ կը գրաւեն զայն:

(6 Շար.)

մար ցարդ իրենց բոլոր բրածներէն բխող տպաւորութիւնը, ամէն ինչ պէտք է դիընք մէջ՝ այս երկրորդ միջոցին դիմէլու: Արդարեւ, Պերլինի մէջ զոնէ, երկու կողմերն ալ պատրաստակամութիւն կը յայտնեն բանակցելու: Սակայն՝ մէկ պայմանաւ. զոնէ ընդունեցէք գրաւման բանակները օր մը հեռացնելու սկզբունքը, — կ'ըսեն Ռուսերը. այդ հեռացումը պահանջելէ հրաժարեցէք, — կը պատասխանեն Ամերիկացիները: Այս է, երկու խօսքով, ամփոփումը այն փոխատուութեան, որ չորս տարիէ ի վեր կը շարունակուի՝ մէկ կողմէն Խրուշչեւի եւ Կրոմիքոյի, իսկ միւս կողմէն՝ Այզընհաուըրի, Տըլըսի, Հերթըրի, Քենըտիի եւ Րըսքի միջեւ: Չենք տեսներ, թէ յանկարծական ինչ հրաշքի շնորհիւ, այս փոխատուութիւնը կրնայ տեղ–քայլի իր վիճակէն ելլել ու քայլ մը յառաջ երթալ: Ինչ կը վերաբերի Քուպայի, բանակցութեան մը սկզբնաւորութիւնն իսկ չկայ աւելի քան տարիէ մը ի վեր(*):

Երբ մտածողութեան տէր մարդիկ կրնան առաջարկել, թէ քանի որ այս երկու «Գեր–անկարողները» համահաւասար աթուներ ունին իրենց ձեռքին, թող փոխանակեն զանոնք: Վիլլի Պրանտի արեւմտեան Պերլինցիները եւ Ֆիտէլ Քասթրոյի Քուպացիները հաւատափոխութեան թող մղեն, ու պարտադրեն զանոնք, որ դիմացի հակառակորդին կուռքերը պաշտեն. այս հաւատափոխութիւններէն մէկը՝ միւսէն աւելի անիրագործական չի կրնար ըլլալ: Շատ քիչ հաւանական է, սակայն, որ հարցը մինչեւ հոն հասնի: Որովհետեւ, յաչս համաշխարհային կարծիքին, երկու կողմերու ղեկավարներն ալ իրենք զիրենք վարկաբեկած կ'ըլլան անդառնալի կերպով: Ու, աւելի շատ կը տեսնեն այն ինչ որ կորսնցուցած կ'ըլլան — (համայնավար մթութեան մէջ՝ Պերլինի փարոսը, դրամատիրութեան վերապահուած որսավայրին մէջ՝ յեղափոխութեան աստղը) — քան ինչ որ պիտի կարենան պահել: Ու, առայժմ, իւրաքանչիւրը կը յուսայ տակաւին պահել իր ունեցածը, եւ առնել դիմացինը, որ ձեռքին ձգէ: Եթէ պատահի, որ օր մը հասնին այս ձեւի փոխանակութեան մը (որ այնքան քիչ նկատի կ'առնէ ուղղակի շահագրգռուածներուն կամքը), կրնանք առանց այլեւայլի վստահ ըլլալ, թէ փոխանակութիւնը իրագործուած է ողբերգական պայմաններու մէջ, «անդունդին եզերքը հասած», համաշխարհային նոր պատերազմէ մը մազի թելով մը բաժնուած. ինչպէս 1954ին, վճռուեցաւ Հնդկաչինի ապագան:

Ի զուր կը մնայ, սակայն, այն իրողութիւնը, թէ երկուքէն իւրաքանչիւրն ալ գրաւական մը ունի: Այն օրը, որ Քենըտի ինքզինք ստիպուած նկատէ Պերլինի մէջ գործադրուած բռնութեան մը առջեւ տեղի տալու, շատ մեծ հաւանականութիւն կայ, որ լրջօրէն փորձուի Քուպան գրաւելու: Դերերը եթէ շրջենք, հակառակ կարծողութիւնն ալ նոյնքան հաւանական է:

Այս պայմաններուն մէջ, իմաստութիւնը չի՞ պահանջեր դէպքերուն առաջքն առնել եւ հրդեհի օճախները մարել բանակցութեանց շնորհիւ: Ոչ թէ մէկ օրէն միւսը պահանջելով, որ արեւմտեան Պերլինցիները հրաժարին արեւմտեան պաշտպանութենէն, ու Քուպացիները հրաժարին համայնավարութենէն. այլ, երկուստեք համակերպելով այս երկու խարիխներուն գոյութեանց եւ աննախատեսելի հրջափոխութեանց, երկուստեք ու զուգահեռաբար մեղմելով լարուածութիւնը, երկու պարագային ալ պայմանադրական հիմք մը տալով սթաթու – քուոյին, ու չկորսնցնելով այս վերջինին ներկայացուցած վրդովիչ հանգամանքը: Միջազգային հսկողութեան ներքեւ արգիլել որ Արեւմտեան Պերլինէն ու Քուպայէն դէպի դուրս քարոզչութիւն չկատարուի. ասիկա արդէն բաւարար կ'ըլլայ որ մթնոլորտը քիչ մը հանդարտի: Ապա, շատ աւելի կը դիւրանայ լուրջ բանակցութեան մը հաւանականութիւնը, որուն վերջաւորութեան ոչ յաղթող ոչ ալ պարտուող կը մնայ, և իւրաքանչիւրը կ'օգնէ դիմացինին, որ երեւոյթները փրկէ: Եթէ, բախտով Խրուշչեւ այս ձեւի լուծում մը կ'ուզէ գործածել Սպիտակ Տան մէջ Քենըտիի տալիք այցելութեան ընթացքին, ապա ուրեմն փայլկեան առաջ պէտք է ձեռնարկէ իր ճամբորդութեան:

Թարգ. Շ. Ք.

(*) ԽՄԲ.— Կը յիշեցնենք, թէ այս յօդուածը գրուած է Քուպայի վերջին դէպքերէն առաջ: Բանակցութիւններ ըսկըսելու պարագային, աւելի եւս կը հիմնաւորուի Ա. Ֆոնթէնի փաստել ուզած «փոխադարձ հաւասարակշռութեան» տեսակէտը:

ԱՏՏԻԿԷԻ ԼԵՌՆԵՐԸ ԵՒ ԲԼՈՒՐՆԵՐԸ

Ատտիկէ երեք լեռներ ունի — Իմիթոսը, Պենտելին եւ Պարնիթան: Ատտիկէի եւ Պիոթիայի սահմաններուն վրայ կայ նաեւ Կիդերոնը: Սակայն, ատոնցմէ զատ, Ատտիկէ ունի քանի մը բլուրներ ալ՝ Արտիթոսը, Լիքապեթոսը, Անխեզմոսը, Էգալէոսը, Կորիտալոսը, Սրբազան Ապառաժը՝ իր Ակրոպոլիսով, Մուսաներու բլուրը, Արիսպագոսի բլուրը, Յաւերժահարսներու բլուրը, Փնիկասի, Սիկելիայի եւ Սթրեֆիի բլուրները: Քաղաքները կարգ մը բլուրներու ձեւը փոխած եւ գրեթէ անհետացուցած են՝ ինչպէս Սիկելիայի բլուրը:

Սկսինք երեք լեռներէն եւ պարզենք թէ ինչո՞ւ կը կրեն այդ անունները:

Իմիթոսը ամէնէն պզտիկ եւ Աթէնքի ամէնէն մօտիկ լեռն է, որ կը շրջանակէ քաղաքը: Հին տարիներուն կանաչութեամբ լեցուն էր եւ այն ատենուան պէս, հիմա ալ, օրուան ընթացքին գոյն կը փոխէ եւ մայրամուտի ատենները մանիշակի գոյն կը ստանայ: Ատտիկէի լեռներու, բլուրներու եւ գետերու անունները շատ հին են եւ կը պահեն նոյն անունները, զորս իրենց տուած էին այս երկրին առաջին բնակիչները: Իմիթոս նախահելլենական, սեմական եւ պելասգեան լեզուներուն մէջ կը նշանակէ այն ուղիղ գիծը, որ կը կորանայ երկու ծայրերուն ինչպէս աղեղը: Եւ որովհետեւ 1075 մեթր բարձրութիւն ունեցող Իմիթոս լեռը թուլցած աղեղի մը ձեւը ունի, ատոր համար Իմիթոս անունը տուած են անոր: Կատարին վրայ, Զեւսի արձանը եւ բագինը կային:

Պենտելին, որ 1109 մեթր բարձրութիւն ունի, հինէն ի վեր հռչակաւոր էր իր սպիտակ ու յստակ մարմարներով եւ մինչեւ հիմա կը պահէ իր հին անունը: Գագաթին վրայ Աթենասի արձանը եւ բագինը կային: Ամէն տարի որոշ օր մը, Երեքթեւս, մեծ բազմութեան հետ հոն կը բարձրանար եւ Աթենասին այծ մը կամ ցանուկ մը զոհ կը մատուցանէր, մարդոց մեղքերը սրբելու եւ գիւղերին պաշտպանութիւնը ապահովելու համար: Աւելի հին տարիներուն՝ մարդիկ կը զոհէին: Յետոյ սկսան կենդանիներ զոհել եւ աւելի վերջ, զոհի փոխան գիւղերին բագինին կը մատուցանէին ալիւրով, մեղրով ու կաթով պատրաստուած գաթաներ, որ կը կոչուէին պելանոս: Զոհերու այս գաթաներով փոխարինումը՝ պելասգերէնի մէջ կ'ըսուէր Պետելի, այսինքն, փոխարինութիւն: Թուրքիոյ մէջ, ժամանակին, զինուորական ծառայութիւնը միւսլիմանները կը կատարէին, իսկ Քրիստոնեաները «պետել» կը վճարէին, այսինքն, զինուորական ծառայութեան փոխարժէքը, փոխարէնը: Նոյն իմաստը ունէր պետելը, մարդեր կամ կենդանիներ զոհելու փոխարինութիւնը եւ այդ պատճառով լերան տուած էին Պենտելիմ անունը:

Պարնիթան Ատտիկէի ամէնէն բարձր լեռն է, 1432 մեթր բարձրութեամբ: Իր անունը տուած են Պելասգները: Պելասգերէնի մէջ պըօ բայը կը նշանակէ լերան կատարը եւ ընդհանրապէս բարձր կատարներ ելլել: Ատոր համար, այս երկրին մէջ եւ ուրիշ երկիրներու մէջ, ուր Պելասգները ապրած են, լեռներու շատ մը անուններ կը սկսին պելասգերէն պարն արմատով, ինչպէս Պարնիթա, Պարնոն, Պարնասոս եւ Պիրենեան: Պարնիթայի կատարին վրայ կը գտնուէր Պարնիթացի Զեւսի պղինձէ արձանը եւ բագին մը: Հին դարերուն, աստուածներու պաշտամունքը տեղի կ'ունենար լեռներու կատարներուն վրայ, որովհետեւ, կը հաւատային թէ՝ աստուածները հոն կը բնակէին:

Արտիթոսը 133 մեթր բարձրութեամբ պզտիկ բլուր մըն է, որ կը գտնուի Աթէնքի Սթատիոյին ետին: Հին դարերուն, դատաւորները անոր կատարը բարձրանալով երդում կ'ընէին թէ հաւատարմօրէն պիտի գործադրեն օրէնքները եւ անկողմնակալօրէն պիտի հաստատեն արդարութիւնը:

Անխեզմոսը՝ Լիքապեթոսի հիւսիսարեւելեան կողմը գտնուող լեռներուն հին անունն է: Բարձրութիւնը 338 մ. է, կը բաղկանայ շատ մը քարոտ բլուրներէ: Կը կոչուէր նաեւ Լիքովունիա (Գայլալեռ): 15րդ դարուն կոչուեցաւ Թուրքովունիա, որովհետեւ 1456ին, Թուրք զօրավար Էօմէրի զինուորները հոն դիրք բռնած էին Աթէնքը պաշարելու եւ Աթէնքի դքսութիւնը տապալելու համար: Կատարին վրայ Զեւսի արձանը եւ զոհարան կար:

Էգալէոսը Պարնիթայի հարաւային նախալեռն է 453 մեթր բարձրութեամբ: Էգալէոսի ստորոտը եւ Սալամինայի նեղուցին նայող կողմը, արծաթէ գահի վրայ նստած, Քսերքսէս հետեւեցաւ Սալամինայի աշխարհահռչակ ծովամարտին:

Կորիտալոսը Էգալէոսի արեւելեան վերջին մասն է, որ կը նայի դէպի Սալամինայի նեղուցը: Այս երկու բլուրները Ատտիկէն կը բաժնեն երկու անհաւասար դաշտավայրերու — Էլէֆսինայի Թրիասոնը եւ Աթէնքինը:

Լիքապեթոսը կը բաղկանայ ապառաժուտ երկու բուրներէ, 280 մեթր բարձրութեամբ: Աթէնքի հարաւարեւելեան կողմէն կ'երեւի գլխաւոր բլուրը եւ Սուրբ Գէորգի փոքր եկեղեցին: Լիքապեթոսի անունին մասին շատ մը ենթադրութիւններ կան: Ոմանք կ'ըսեն թէ՝ Արեւը անկէ կը ծագի եւ անկէ առած է անունը — արեւածագ (լիքաւգէս): Ուրիշներ կ'ըսեն թէ՝ հին տարիներուն գայլեր կային հոն: Սակայն, այս բոլորը անտեղի են, քանի որ յայտնի է թէ Աթէնքի բոլոր շրջաններուն նման, անոր անունն ալ դրած են Պելասգները, զայն կոչելով Ալքիապեթոս, իր ունեցած ձեւին համար, որ կը նմանէր կոնի, բայց, նաեւ կնոջական ստինքի, երբ դեռ քար առնելու համար միւս գագաթին ձեւը չէին փոխած:

Յետոյ, որպէսզի անունը աւելի դիւրին արտասանուի, սկիզբի Ա. գիրը վերցուեցաւ եւ տարիներու ընթացքին եղաւ Լիքապեթոս:

Քաղեց՝ ՎԷՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԶԵԿՈՅՑ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներու Ծնողաց Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը տեղի ունեցաւ Կիրակի, Հոկտեմբեր 28ին:

Վարչութեան քարտուղար Պ. Լ. Սափոլեան ներկայացուց 1961–62 տարեշրջանի բարոյական հաշուետուութիւնը եւ գանձապահ Պ. Նշան Հայթայեան՝ նիւթական հաշուետուութիւնը, որմէ ետք տեղի ունեցաւ կարծիքներու փոխանակութիւն վարժարանի սրահին ընդարձակման եւ ապահովութեան սանդուխի շինութեան մասին:

Օր. Գարագաշեան եւ Օր. Փիրփիրեան իբրեւ ներկայացուցիչներ վարժարանի եւ խնամակալութեան, տուին ծնողներու հետաքրքրող կարգ մը ծանօթութիւններ եւ յետոյ տեղի ունեցաւ նոր վարչութեան ընտրութիւնը որ կազմուած է հետեւեալներէ.—

Պատուոյ նախագահ Պ. Տիրան Յարութիւնեան, նախագահ Պ. Հայկ Թոփաքեան, փոխ – նախագահ եւ գանձապահ Պ. Նշան Հայթայեան, քարտուղար Պ. Լեւոն Սափոլեան, փոխ – քարտուղար՝ Պ. Յովնան Գարաօղլանեան, խորհրդական անդամներ.— Տիկին Անիկ Պաքըրճեան, Տիկին Ազատ Քէօշկէրեան, Տոքթ. Խրիմեան, Պ. Պ. Կոմէս Գասպարեան, Մարտիրոս Իգիտպաշեան, Սերժ Հերբոյեան, Պետրոս Քիւրքճեան, Ժաք Աքեան, Գէորգ Տուրդուտեան:

Նորընտիր նախագահ Պ. Թոփաքեան շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք իրեն եղած յարգանքին եւ վստահութեան, ըսաւ թէ կը կը յուսայ որ միացեալ ջանքերով կարելի պիտի ըլլայ արդիւնաւոր աշխատանք տանիլ, եւ ժողովը փակուեցաւ բաժակ մը թէյի շուրջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (171)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Ուստի գիշերուան ժամը չորսին լուր տուաւ անոր եւ յայտնեց թէ խուզարկութիւնները վերջացած էին, հետեւաբար կարող էր եկեղեցին երթալ:

Աւազակապետը պատուելին տունէն ելաւ եւ եկեղեցի ապաստանեցաւ:

Ամբողջ գիշերը անցուց:

Առաւօտեան դէմ, երբ մութը դեռ բոլորովին վերցած չէր, նախ ժամկոչը ներս մտաւ ու կոչնակ մը առնելով մեկնեցաւ, յետոյ շատ չանցած ահա լուսարարը անտառելով դէպի տաճարը յառաջացաւ որ կանթեղը վառէր: Այն ատեն Աւազակապետը վրան յարձակեցաւ ու կոկորդէն բռնած քանի մը դաշոյնի հարուածներ իջեցուց սրտին:

Լուսարարը ճիչ մը չարձակած՝ ինկաւ գետին ու հոգին փչեց, իսկ Աւազակապետը կամաց մը դուրս նետուեցաւ եւ արագ արագ հեռացաւ դէպի խումբը:

— Օֆ, դեռ չչորցա՞ւ սա Գզիր Զաքոյի սերունդին արմատը, մռնչեց Աւազակապետը ինքնիրեն: Անիծած արմատ, հրէշի մը պէս գլուխներ դուրս կուտայ կարծես:

Ու յանկարծ իր ուղեղին մէջ մտածում մը ծագեցաւ:

— Կեցիր, մրմնջեց ինքնիրեն, ինչո՞ւ կոնակս տուի գիւղին ու հեռացայ: Չէ՞ որ ոստիկաններու ջոկատ մը կայ հոն, չէ՞ որ խեղճ Յակոբ ապան ըսաւ որ կրակն ինկեր կ'այրինք ամէնքս ալ: Ո՞վ պիտի ազատէ այդ հրէշներուն ձեռքէն: Ես աւազակապետը ըլլամ ու թողում գիւղ մը աչքիս առջեւ թշուառ վիճակի մէջ: Անկարելի է ատիկա:

Հետեւաբար խումբին մօտ գնաց թէ չէ անմիջապէս լեռնային հովիւներու տարազ մը հագաւ ու տարբեր ճամբով մը իրիկուան դէմ գիւղ վերադարձաւ:

Անծանօթ հովիւը քիւրտերէն լեզուով քանի մը հովիւներու հարցուց քէօշկին ուր ըլլալը:

Այդ քէօշկը, ինչպէս ըսած ենք, ամէն գիւղի մէջ ալ կը գտնուէր: Երբ արեւելեան պատերազմէն ետք Համիտի կառավարութիւնը ոչխութեան, մէլիքութեան ու միւտիրութեան պաշտօններ տուաւ Հայերուն՝ անոնց աչքը գոցելու համար, այս քէօշկերը շինուեցան այն ատեն, ուր գիւղախումբը պիտի դատէր ու վճռէր հարցեր որոնք կը պատահին գեղացիներու մէջ:

Բայց այդ անցաւ:

Արդէն կոտորածի թուականէն առաջ ինկած էր այդ շնորհքներուն արդիւնքը, միայն թէ քէօշկը կանգուն պահուեցաւ հարկահաւաքներու, զապթիէներու ու հիմա ալ ոստիկաններու համար:

Ահա այդ պատճառաւ մեր ծպտեալ հովիւը քէօշկ դիմել ուզեց ինքզինքը բոլորովին քիւրտ ձեւացնելով յաչս Հայերուն:

Վերջապէս հարց ու փորձ ընելով գտաւ այդ շէնքին ուր ըլլալը եւ հոն մտաւ:

Գաւիթը լեցուած էին ոստիկաններ:

— Ներսն է աղա պէյը, հարցուց ան ոստիկաններուն:

— Ներսն է, ի՞նչ կ'ուզես, պատասխանեցին ոստիկանները ծաղրական եղանակով մը:

— Կ'ուզեմ տեսնել զինքը:

— Մտէք:

Աւազակապետը դուռը բացաւ ու աղա պէյին քով գնաց:

— Ի՞նչ կայ, հարցուց աղա պէյը որ քառասունի մօտ անձ մըն էր:

— Խօսք մը ունիմ, մրմնջեց Աւազակապետը շինականներու կոշտ Թուրքերէնով մը:

(Շար.)

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

Պ. Տիգրան Սէօքինեան (Պօմօն) 20 Ն. Ֆրանք :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ալք. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ նախորդ տարիներու նման, Մոնմորանսիի եւ Անտիյիի երկու ծերանոցներու հանգուցեալ պատսպարեալներու հոգիներուն հանգստեան համար, այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ եւ պաշտօն կը կատարուի, նախագահութեամբ կաթողիկոսական Պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի :

Արարողութեան կը հրաւիրուին ննջեցեալներու պարագաները եւ բարեպաշտ հասարակութիւնը :

×

Պ. Սարգիս Գորգիկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՍԱՐԳԻՍ ԳՈՐԳԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի : Կը պատարագէ Հարաւային Ամերիկայի Հայոց Հայրապետական Պատուիրակ՝

ՏԷՐ ԲԱԲԿԷՆ ԵՊԻՍ. ԱՊԱՏԵԱՆ

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի օրը, հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի ողբացեալ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱԳԵԱՆԻ վախճանման 28րդ տարելիցի առթիւ, կը հրաւիրուի Եպիսկոպոսի յիշատակը յարգող բոլոր հասարակութիւնը :

×

Եկեղեցիին վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի, տարեկան հոգեհանգիստ պիտի կատարուի եկեղեցիին ողբացեալ նախկին վաստակաւոր դպրապետ Յակոբ Մալաքեանի յիշատակին, իր մահուան 7րդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իր ընտանեկից Քիրազեան գերդաստանի ննջեցեալներուն յիշատակին : (Ներկայ կ'ըլլայ ողբացեալներուն ընտանիքը) :

× Հոգեհանգիստ կը կատարուի նաեւ այս Կիրակի, եկեղեցիին նուիրատու Տիկին Կիւլա Զաքըրի ննջեցեալներուն յիշատակին :

Ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներ կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ափիէսէօրներ եւ ձեռնարկուներ չափի եւ ճարտարարուեստական չափի վրայ ՎԵՍԹՈՆ ԵՒ ՓԱՆԹԱԼՈՆ :

Ներկայանալ, եթէ կարելի է նմոյշով :

RENOMA
22, Rue Notre-Dame de Nazareth, Paris
Tél. : ARC. 92-85

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի կին մը, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի մէջ տնական աշխատանքի համար : Դիմել վարժարանի տեսչութեան :

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Տունը աշխատող գործաւորուհիներ, քոնֆէքսիոնի համար՝ տափատ, սալոփէթ, աշխատանքի վեսթ : Աշխատանքը տունը կը յանձնուի եւ անկէ կ'առնուի : Դիմել՝ ՏԻԿԻՆ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ,

25, Cours Richard Vitton, LYON 3e

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՒԷՐ

Սարգիս Գորգիկեան եւ զաւակները իրենց կնոջ եւ մօր մահուան առթիւ կը նուիրեն յիսուն Ն. Ֆ. Պարսկահայ աղէտեալներուն, քսանական Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան եւ Շ. Միսաքեան սրահներուն եւ «Հայ - Բոյժ»ին :

×

Տէր եւ Տիկին Պ. Գորգիկեան եւ զաւակները ողբ. Տիկին Ս. Գորգիկեանի մահուան առթիւ Մշակոյթի Տան եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման կը նուիրեն 50ական Ն. Ֆ. :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Ժանթիյիի դպրոցին վարչութիւնը իր քարտուղարին՝ Արմենակ Յակոբեանի մահուան առթիւ կը նուիրէ փոխան ծաղկեպսակի քսան Ն. Ֆ. Ժանթիյիի դպրոցին, քսան Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչին եւ 20 Ն. Ֆ. Կարմիր Խաչին : (Այս վերջին գումարը ստանալ «Յառաջ»էն) :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՏԷՍԻՆԻ մէջ այս Շաբաթ երեկոյ, Հ. Յ. Դ. «Տան» մէջ :

Բոլոր նիստերուն ներկայ կ'ըլլայ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սէնթ Քաթրինի պարանցիկ ցերեկոյթը Նոյեմբեր 24ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի Հայուհեաց Մասնախումբին 5րդ տարեդարձին առթիւ :

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 15ին, ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս :

HOTEL SPLENDIDE

Այս առթիւ պիտի շնորհաւորուին 1962ի համալսարանական շրջանաւարտները :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի կիրակնօրեայ հայերէն դասընթացքը սկսած է Քոռւաթուժ դպրոցի սրահին մէջ առաւօտեան 9էն 12 : Դասատու Պ. Մարաշլեան : Քաղաքը Զորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 17·45, 31 Ռիւ տ'Ալամպէռ, ուսուցչուհի Տիկին Միքայէլեանի բնակարանը : Կը խնդրուի Կրընոպլի եւ շրջակայքի ծնողքներէն անխտիր արձանագրել իրենց զաւակները : Դասաւանդութիւնը ձրի է :

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Պուլ. Օտոյի մանկամսուրի եւ Թաղականութեան վարժարանը բացուած է Հոկտեմբեր 25էն ի վեր, կը դասաւանդէ Պ. Յակոբ Յարութիւնեան :

Կը խնդրուի ծնողքներէ արձանագրել իրենց զաւակները (Հայ Աւետարանական ժողովարանը) : (էնփաս տէ Միւռիէ) :

Այս առթիւ Թաղ. Խորհուրդը եւ Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնեն Պատուելի Պարսումեանի, որ տրամադրեց եկեղեցւոյ սրահը :

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

Maçonnerie — Béton Armé
Ravallement
Plâtre — Carrelage

Ձեր տան արտաքին եւ ներքին որեւէ նոր կամ հինը փոխելու աշխատանքներուն համար, առանց վարանելու դիմեցէ՛ք՝

MANUEL MARTINS
21, Rue du Borrégo
Tél. : MEN 55 - 85 PARIS (20e)

ՋՐԻ ԵՒ ԽՂՃԱՄԻՏ ՆԱԽԱՀԱՇԻՒ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 3, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ : 340 Պուլվար Շավ :

Բարձր հովանաւորութեամբ GASTON DEFFERREի
(Ծերակուտական - քաղաքապետ Մարսէյլի)

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ
Կը խօսի Տիկին ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ-ՊՈՒՏԱՔԵԱՆ
Կը խօսի ՖՐԱՆՍԻՍ ԼԵՆԱՌ
Նոր Սերունդի կողմէ խօսք կ'առնէ ԶԱՒԷՆ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — Մարի Գուլումեան, Աւետիս Եօթնեղբայրեան եւ Ս. Թիւթէլեան :

Կենդանի պատկեր Հայ Յեղափոխական կեանքէ : Հայկական պարեր Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Համոյի :

Տոհմիկ համերգ, կը մասնակցի Լիոնի Պետ. երաժշտանոցէն վկայեալ Օր. Անժէլ Կարապետեան, եւրոպական պարեր :

Նուագախումբ ՀԱՋԻ ՍԻԿԵԼ

Ճոխ պիւֆէ — Տախտերու մասնակցութիւն

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին, Քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի կողմէ եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Յ. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ
Կը բանախօսէ՝ Ընկ. Ժ. ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Պ. ՓՈՄԻԷ, Վալանսի քաղաքապետին օգնականը :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Ջութակահար Պէրպէրեան (Լիոնէն), Նոր Սերունդը երգ, պար եւ արտասանութեամբ :

Մուտքը ազատ է

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 17ին Շաբաթ իրիկուն : Ռիւ Տիւ Նուառի սրահը :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Առաջին ներկայացման տեղ չգտնող Փարիզահայերու գոհացում տալու համար կազմակերպուած է Բ. ներկայացում մը, Հայաստանէն նոր ստացուած՝

ԿՈՉՈՒԱԾ ԵՆ ԱՊՐԵԼՈՒ
Գեղարուեստական ժապաւէն :
եւ ՏԸԺՎԸԺԻԿ

Ծիծաղաշարժ կատակերգութիւնը Յաւելուածաբար պիտի ներկայացուի

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

Գունաւոր եւ հայախօս ժապաւէնը

Մուտքը 3 Ն. Ֆ.

ԾԱԽՈՒ Է
ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Դերձակի 22 տարուան խանութ մը, սեւ մըգիւռ, արթիզան, պայ ա սեղէ :

AUX ÉLÉGANTES
Tailleur Stamboul
7, Ave. Hoche, Goussainville

12·000 Ն. Ֆ., եռամսայ վարձք :
120 Ն. Ֆ. : Վճարումի դիւրութիւն :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրը կը տօնուի Նոյեմբեր 11ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Սէրքըլ տը Կաթոլիկ սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ :
Կը բանախօսէ Ընկ. Հ. ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին .— Արտասանութիւն, մեներգ, խմբերգ, եւ հայկական պարեր, ղեկավարութեամբ՝ Ընկ. ՃԳՐԱՅԵԱՆԻ :

«ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ» օփերէթէն արար մը կարող ուժերու կողմէ :

×

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 15·30ին, Սոլաք - Սոլֆերինօ սրահին մէջ, 235 Ռիւ Մունէյրա :

×

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լոնտոնի «Նաւասարդեան» խումբին կողմէ :

Շաբաթ, Նոյեմբեր 3, երեկոյեան ժամը 7·30ին, Պըշ Հաուզի շքեղ սրահին մէջ, Ալտուիչ, Տրպըլիու Սի 2 :

Կը խօսի ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Գրական - գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, երգ, արտասանութիւն, նուագ եւ պար, խրախճանքի բաժնին մէջ՝ նըւագախումբ : Եւրոպական պարեր եւ խըմիչքներ :

Մուտք եւ ընթրիք մէկ սթերլին :

Տոմսերուն համար հեռաձայնել՝

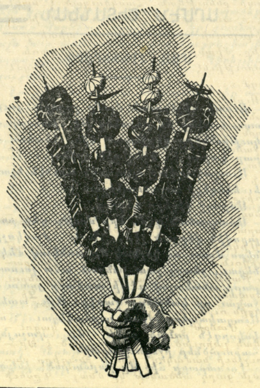
ISL 8257

Փոքրիկներուն մուտքը արգիլուած է :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պանեէօ - Քաշանի «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Երկուշաբթի, ժամը 20·30ին : Կարեւոր օրակարգ :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Դրօ» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, «Համօ Օհանջանեան» սրահին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը . 0·25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 4 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 4 NOVEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9447 38e ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5348

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՃՐԱԳ ՄԱՐՈՂՆԵՐԸ

Ամէնէն անճարակն ալ ճառ կը խօսի, իբրեւ նշանաբան առնելով հետեւեալ խօսքերը․

— Մշակոյթը կը փրկէ։ Մշակոյթն է մեր ապաւէնը օտար ափերու վրայ։ Զարկ տանք մշակոյթին։

Եւ բազմութիւնը կը ծափահարէ․

— Կեցցէ՛ մշակոյթը, փառք եւ պար–ծանք Հայութեան։

Եթէ ծափահարողներէն իւրաքանչիւրը հայերէն հրատարակութիւն մը գնէր ա–մէն ամիս, կրնայինք աւազարէկ կարդալ ամբողջ աշխարհի։ Ոչ միայն իբրեւ «ըն–թերցասէր հասարակութիւն», այլեւ իբ–րեւ յառաջացած յարատեւ զարգացման։

Մինչդեռ հազարաւոր ընտանիքներ կան որոնց տունը երբեք հայերէն գիրք մտած չէ, երեսուն տարուան մէջ։

Եւ կան ուրիշ հազարաւոր ընտանիքներ ալ ուր հայերէն թերթ անգամ չեն գներ կամ չեն կարդար, աւելի «սիվիլիզէ» ե–րեւալու համար։

Հազարաւորներու երրորդ շարք մըն ալ արգահատելի կը գտնէ անոնք որ հայե–րէն կը կարդան, փոխանակ օտարալեզու շողշողուն հրատարակութեանց։

Ամէնքն ալ ողբ ու կոծ կ'արձակեն, ի տես նոր սերունդին օտարացման։

Կեղծիք չէ՞, երբ զաւակները ամէն օր կը տեսնեն իրենց իսկ օտարացման օրի–նակը։

Երբ հայրիկն ու մայրիկը, կամ քոյրի–կըն ու աղբարիկը կ'արհամարհեն հայ–կական հրատարակութիւնները, հայերէն գիտնալով հանդերձ, ի՞նչպէս կ'ուզէք որ նորահասները սիրեն մայրենի լեզուն։

Արդարեւ, համրանք չունին այն չա–փահաս եւ տարեց «մոլորեալները», ո–րոնք անգղալաբար կը մարեն մշակոյթի ճրագը, գիտութեամբ կամ անգիտու–թեամբ։

Ամէնքն ալ բաւական պաշար ունին, հայկական դպրոց աւարտած ըլլալով ի–րենց նախկին բնակավայրին մէջ։

Կան շրջանաւարտներ միջնակարգ վար–ժարաններէ։ Բոլորն ալ ի վիճակի են հայերէնի դասեր տալու։

Եւ սակայն, տեսակ մը թմրութիւն կամ չտեսութիւն վարակած է շատերը։

Կարծէք բեռ մը շալկած կ'ըլլան, եթէ հայերէն գիրք մը ձեռք առնեն, նոյնիսկ փոխ տրուած։

Թող չափազանցութիւն չհամարուի, ե–թէ ըսենք թէ վարակիչ դեր մը կը կա–տարէ այս դասակարգը, իբրեւ կենդանի օրինակ այլասերման։

Այդ չափահաս «նոր սերունդը» նոյն–քան աւեր կը գործէ որքան այստեղ հա–սակ նետած երիտասարդութիւնը։

Անոնք են որ յամրաբար կը ցամքեցնեն խանդավառութեան աղբիւրները, սառե–ցնելով շրջապատը։

Այս պայմաններուն մէջ, ինչո՞ւ զար–մանալ որ ազգային մշակոյթը հետզհետէ կը ծիւրի օտար ափերու վրայ, եւ հայ գրավաճառը կը ստիպուի օտարալեզու գիրքեր ցուցադրել, իր ծախքերը հանե–լու համար։

Հեգնութիւն չէ՞ խօսիլ մշակոյթի զար–գացման մասին, երբ տարուէ տարի կ'ա–ճին ճրագ մարողները, անցեալ յիշատա–կի մը վերածելով ամէն բան։

Ինչպէս կեանքի ամէն երեւոյթ, մշա–կոյթն ալ տեւական շարժում կը պահան–ջէ — մատուցում եւ սպառում։ Այլապէս կը դառնայ թանգարան պիտանի եւ ան–պիտան գիտելեաց։

Ան առեն ոչ գրող կ'ունենանք, ոչ ալ գիրք։

1955

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԱՐԴԸ՝ ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸՆԷ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԹԻՒ 2Ը

Անաստաս Միկոյեանի դերը շատ դժ–ուար է Հաւանայի մէջ։ Ի՞նչպէս պիտի համոզէ Քասթրօն որ հրաժարի Կուան–թանամոյի համար դրած իր պայմանէն, արդեօք Քասթրօն է որ դրած է այդ պայմանը թէ Խրուշչեւն է որ կը խօսի Քասթրոյի բերնով։ Ճիշդ է որ Անաստաս Միկոյեան յայտարարութիւն մը ըրած է երբ Ամերիկայէն Հաւանա կը մեկնէր եւ չեշտած թէ «Քուպայի կառավարութեան առաջարկները կը ձգտին ապահովելու Քուպայի վիճակը։ Խորհ. Միութիւնը զօրավիգ կեցած է անոնց եւ գանոնք ար–դար կը նկատէ։ Այս առաջարկները հինգ ծանօթ կէտերէ բաղկացած են»։ Յիշենք այս հինգ կէտերը որոնց գլխաւորն է Կուանթանամոյի կայանին պարպումը։

Ա) Ջնջում ամերիկեան ղաւաղրական փորձերուն։

Բ) Հակաքասթրեան հեղուղակութեան ջնջում։

Գ) Տնտեսական ճնշումներու վերջ։

Դ) Կղզիին վրայ թռիչք կատարելու արգելք։

Ե) Կուանթանամոյի պարպումը։

Աւելցնենք թէ Քասթրօ կը մերժէ ՄԱԿի ուժերու հակակշիռը, յոյս կայ որ ընդու–նի Կարմիր Խաչի անդամները։

Այս է կացութիւնը երբ Անաստաս Մի–կոյեան զոր Ֆրանսական ճայնասփիւռը կը ներկայացնէ իբրեւ համայնավար աշ–խարհի «կոտրած ամաններ փակցնո–ղը» Հաւանա կը հասնի։

Նիւ Եորքի մէջ ունեցած տեսակցու–թիւններէն կը թուի թէ Միկոյեան կ'ու–զէ լեզու գտնել Ամերիկայի հետ եւ Սթի–վընսըն շատ լաւատես էր Միկոյեանի հետ ճաշելէն ետք։ Բայց նոյն Միկոյեանը, նոյն օրը ըսած է թէ Քասթրօ իրաւունք ունի իր պահանջներուն մէջ։ Ասկէ Ա–րեւմտեաններ կը խորհին թէ Միկոյեան երկդիմի խաղ մը կը խաղայ, այսինքն հաշտութիւն ստեղծել Նիւ Եորք եւ ժա–մանակ շահիլ։ Կրնայ ըլլալ սակայն որ խորհրդային փոխ–վարչապետը պարզ վարպետութիւն մը ուզած է ընել իր յայ–տարարութիւնով ի տես Ֆիտէլ Քասթրո–յի վերջին ճառին, որու մէջ կրկին, Քու–պայի «Մօրուաւորը» կը յիշէր թէ տա–րակարծութիւններ ունի Խորհ. Միու–թեան հետ եւ թէ չի հանդուրժեր որեւէ օտար քննութեան։ Հասկցուցած է նաեւ թէ «հաւասարէ հաւասար» պիտի խօսի Միկոյեանի հետ.— «Ինչ որ պիտի ը–նենք, միասին նստիլ է եւ խօսիլ կառա–վարութենէ կառավարութիւն, կողմէ կողմ»։

Ուրեմն տրամաբանական է որ Միկոյ–եան նախ ուզած է հանդարտեցնել Քաս–թրօն։ Արդարեւ ամերիկեան քաղաքական շրջանակները շատ գոհ են Միկոյեանի հետ իրենց ունեցած խօսակցութիւննե–րէն։ Մնաց որ ամերիկեան օդանաւեր թռիչք մը կատարելով Քուպայի վրայ հաստատած են թէ խորհրդային արձա–կարաններու քանդումը սկսած է։

Միկոյեան Հաւանա հասած է Ուրբաթ իրիկուն, օդակայան փութացած էին բա–ցի Քասթրոյէն համայնավար երկիրներու դեսպանները։ Կը բացակայէին — Չի–նացին ու Ալպանացին։

× Ծանօթ է որ միջազգային կացու–թեան լարուած բնոյթը դադրած է Խը–րուշչեւի նամակով, որուն բնագիրը սա–կայն ցարդ անծանօթ կը մնայ։ Կ'ըսուի թէ այդ նամակը այնքան անկեղծ էր եւ խուճապի մատնուած մարդ մը կը յայտ–նաբերէր որ Կրեմլինի խորհրդատուները հրապարակէն վերցուցած են եւ պահած այն արկղին մէջ որ վերապահուած է պետական ծանրակշիռ թուղթերուն։

Նիւ Եորք Հերըլտ որ կը պատմէ այս բոլորը, կ'ըսէ թէ այդ նամակը գգացա–կան կոչն է մարդու մը որ յանկարծ կը գիտակցի թէ աշխարհ ինչ ահաւոր ան–դունդի առջեւ կը գտնուի եւ սարսափած ետ կը քաշուի։ Սպիտակ Տունը կը հերքէ այս յօդուածին յայտնութիւնները զորս ստորագրած է նախագահ Քենըտիի անձ–նական բարեկամ Լըրղրողը՝ Իվընթ։

× Հանրապետական երկու պարագլ–լուխներ մտահոգող հարցումներ ըրած են Քենըտիի։ Բացատրութիւն կ'ուզեն քու–պական տագնապին մասին եւ կ'ուզեն գիտնալ նաեւ թէ Խորհ. Միութեան հետ եղած համաձայնութիւնը կը նախատեսէ՞ նաեւ ռմբաձիգ օդանաւերու եւ զինուո–րական փորձագէտներու հեռացումը։ Ծերակուտականները մտահոգ են նաեւ մտածելով թէ Ամերիկայի տուած ապա–հովութիւնը Քուպայի վրայ չյարձակե–լու, կը նշանակէ Քուպայի լքումը հա–մայնավարներուն։

ՄԵԾՆ ՊԵՏՐՈՍԻ ԹՈՒՐԸ

Երբ Սուրիա կը պաշտօնավարէի, շր–ջապտոյտի մը առիթով՝ 1931ին, կանգ առի Երուսաղէմ։ Արդէն նախորդ պա–տեհութեամբ մը այցելած էի Սուրբ Յա–կոբայ Գանձատունը։ Այս անգամ ար–տօնուեցայ տեսնելու Օրթոտոքս Պատ–րիարքարանի Գանձարանը, որ, մերինին պէս, հարուստ էր թանկագին առարկա–ներով, կահոյքներով եւ յիշատակներով։

Աչքիս զարկաւ չքեղօրէն զարդարուած թիկնաթոռ մը։ Առաջնորդող կրօնաւորը հաւաստեց թէ Մեծն Պետրոսի գահը ե–ղած էր։ Առանց այլ եւ այլի, անխորհր–դաբար, ելայ նստայ այդ գահին վրայ։ Ելոյթս, թեթեւս անտեղի, գիտողութիւն չվերցուց։ Միտքս ալ աւելի արագ չրա–բախեց։ Զորս դար առաջ Ֆրանսացի մեծ իմաստասէր Մոնթէնեը ըսած է.— «Նոյն իսկ աշխարհի ամենաբարձր գահին վրայ, թագաւորը նստած է․․․ իր յետոյքին վը–րայ»։ Ի յարգանս ընթերցողին կը մեղ–մացնեմ Մոնթէնեըի գործածած բառը, որ աւելի իրապաշտ է։

Գահէն վերջ ցոյց տուին թուր մը։ «Այս ալ, բացատրեց առաջնորդող աբբան, Մեծն Պետրոսի թուրը եղած է»։ Ձեռքս առի այդ թուրը։ Այնչափ ծանր էր որ հազիւ կրցայ շարժել զայն։ Միայն հըս–կայ մը, բացառիկ ուժով օժտուած, կըր–ցած է այդ զէնքը հարկաւոր ճարտարու–թեամբ գործածել։ Ուրեմն արդի Ռու–սիոյ հիմնադիրը այդ տեսակ զէնքով մարտնչած է թշնամուն դէմ, եւ, ի հար–կին, անձամբ գլխատած է իր պահազօր–քին ապստամբ զինուորները՝ ստրելեց–ները․․․։ Ինծ թուեցաւ որ այդ թուրը ռուսական կայսրութեան ծանրութիւնը կը խորհրդանշէր․․․։

Վերադարձայ Հալէպ։ Բնակարանիս մէկ պատին կախուած էր թուրք սպայի մը թուրը, յիշատակ մը Արարայի ճակա–տամարտէն։ Վար առի։ Բաղդատմամբ միւսին, ձեռքիս մէջ թեթեւ խաղալիք մը երեւաց։

Անցած է անշուշտ թուրերու դարաշըր–ջանը։ Թուրը տեղի տուած է նորաձեւ զէնքերու, նիւթական եւ հոգեբանական։ Բայց ասոնք ալ ունին իրենց համեմա–տական ծանրութիւնը՝ բազմապատկուած տարբերութեամբ։ Ապագայի նժարնե–րուն կը մնայ վերջին խօսքը։

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Մի փնտռէք սիրոյ իմ երգերի տակ
Մարդկանց անուններ կորած ու յայտնի,
Թւում է, ի՛նձ էլ անյայտ են նրանք,
Դուք զուր մի փնտռէք, նրանց չէ՛ք գտնի։

Թէ իմանայիք, ի՛նչ անբռնելի
Վայրկեաններից է իմ երգը ծնուել,
Ի՛նչ անթիւ անհամար հանդիպումներից
Թեւեր է առել ու հիւսուել է վեր։

Նրանք՝ մի շիթ սէր, հայեացքի մի պէծ,
Մի մեղմ ոտնաձայն, կարճատեւ մի կանչ,
Բայց իմ երգերի լեռ ու ձորի մէջ
Երկար, տակէտակ ձգուող արձագանգ։

Նրանք՝ հեռաւոր, տարբեր ու ցրուած,
Իմ էութեան մէջ՝ հաւաքուած ի մի,
Դարձած մէկ, միակ՝ իրմով միացրած
Երազն ու կեանքը, քունն ու արթմնին։

Ինչքան իրական, նոյնքան էլ եւ սուտ,
Որ կար, որ չկար, որ պիտի լինէ՛ր,
Նա շնչաւորուեց կարօտով իմ սուրբ,
Իմ նուիրումի ուժից դարձաւ մեծ։

Արարչագործուեց ինձնո՛վ, իմ ձիրքո՛վ,
Քանդակուեց—մնաց զարկո՛վ իմ սրտի․․
Մի՛ փնտռէք նրա անունը անգոյ,
Ե՛ս էլ չգիտեմ, դո՛ւք էլ չէք գտնի։

Ս. ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ եւ Չինաստանի միջեւ ծագած կռիւները կը շարունակուին։ Խորհրդակցութիւնները եւ միջամտու–թիւնները կը շարունակուին դիւանագի–տական գետնի վրայ, բայց կը թուի թէ Մոսկուա–Փեքին տարակարծութիւննե–րը չեն դիւրացներ հարցին կարգա–դրութիւնը։

ԱՄՄԱՆԻ ձայնասփիւռի կայանին լու–րերու համաձայն միապետական ուժերը մեծ կորուստներ կը պատճառեն հանրա–պետականներուն։ Միւս կողմէ, Գահի–րէի ձայնասփիւռը արձագանգ հանդիսա–նալով Սանաայէն հասած լուրերու կ'ըսէ թէ կատաղի կռիւներ տեղի կ'ունենան Ե–մէնի հիւսիսային սահմանին վրայ։

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐԻ կատարելիք ճամբոր–դութիւնը Ուաշինկթըն յետաձգուեցաւ Նոյեմբեր 14ին։ Մինչ կը թուի թէ Քու–պայի կացութիւնն է որ Քենըտիի թելա–դրած է յետաձգել տալ այս այցելութիւ–նը, Պոնի շրջանակները կը փորձեն այն տպաւորութիւնը թողուլ թէ Ատընաուըր ուզած է այդ յետաձգումը Տէր Շփիկըլի ծանօթ խնդրին պատճառաւ։ Թերթին մէկ խմբագրապետը ձերբակալուեցաւ Սպանիոյ մէջ եւ ազատականները միշտ դժգոհ են Ատընաուըրի եւ իր կուսակ–ցութեան բռնած դիրքէն այս պատմու–թեան մէջ։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ – Ուլպրիխթ խօսակցու–թիւնները կը շարունակուին Մոսկուայի մէջ։ Թաս գործակալութիւնը կը յայտնէ թէ տեսակէտներու բացարձակ նոյնու–թիւն կայ։

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ այօթեց առջի օր Ալժէի նախկին Սէն–Ֆիլիփ մայր–տաճարին մէջ որ մզկիթի վերածուած է այլեւս։ Եւրոպացի զոյգ մը սպաննուած է Ալ–ժէի մօտ։

ՓԱՐԻԶԻ սուրիական դեսպան պիտի նշանակուի, կը գրէ Ալ Նասր նախկին վարչապետ՝ Մարուֆ Տաուալիպի։

ԵՄԷՆԻ վարչապետը Սալլալ յայտարա–րեց թէ պէտք է պատրաստ գտնուին Սէ–ուտական Արաբիոյ վրայ յարձակելու։

ՀՈՒՍԿ ԲԱՆՔ

Կանգնած անցած ճամբու մը եզերքին կամ վերջակէտին, երբ աշխատանքէդ վերջին վանկերը հեգելէ յետոյ, պահ մը եւս կը նայիս ու լուսարձակի մը ակնախտիղ փայլին տակ կը դիտես անձերն ու անցքերը, պահ մը կը մղուիս խորհրդածութեան: Կը փնտռես հանդրուաններ՝ որոնք գոյն ու իմաստ տուած են քեզի, ու բարձրախօսի մը ուժգնութեամբ կը պոռթկաս հոգեւին .—

« Տարին տարուն երնէ՛կ կուտայ» կ'ըսէին մեր մամիկները, երանի՜ թէ գալիք տարին փնտռել չտար անցնող տարին: Այսքա՛ն դժգոյն է պատկերը հայ իրականութեան :

Դեռ տասներեք տարիներ առաջ, լրագրութեան մեր մեծ վարպետը՝ Շաւարշ Միսաքեան, երբ դիտելով իր չուրջն ու շրջապատը « պոչատ աղուէսներու, դաժկան աղուեսներու եւ թուլերուն թութակներու խառնակ չքախումբը » կը տեսնէր իր չուրջը, վրդովումով բայց հաւատաւոր ինքնավստահութեամբ կը յայտարարէր թէ «ո՛չ մէկ ուժ կրնայ մեզ ետ կեցնել մեր հաւատքէն » որովհետեւ ճպուռը կ'երգէ, կը պարէ, եւ ձմեռն ալ անօթի կը մնայ »:

Այսօր, մեր վարպետին այդ խօսքերէն տասներեք տարիներ են անցեր, սակայն « ճպուռները » դեռ « կը ճռճռան » որովհետեւ «կենդանական աշխարհին մէջ ճպուռը գոնէ միայն ամառները կ'երգէ, անտառին մէջ » բայց «մարդկերպ ճպուռները կը ճռճռան ամառ ձմեռ » :

Այո՛, նո՛յն « արշա՛ւն է սանձակոտոր: Անզօր կատաղութիւն: Ասիական խուժանավարութիւն: Անյատակ տգիտութիւն եւ անպարտաճանաչութիւն » որ հանրային կեանքի քայլափոխիդ, քայլերուդ կը կառչին ու սրբութիւններէ փետրաթափ, կը պատնէշեն ընթացքը վերելքիդ :

Գաղափարականին ու բարոյականին յաղթանակին վստահութիւնը սակայն հանրային գիտակցութեան անխորտակելի յենարանը կը մնայ այսօր ալ: Զարամիտներն ու սնանկները հանրային, բարոյականին, կը գտնեն իրենց պատիժները «հետզհետէ խրելով վայրերուն ամբոխավարութեան, ինքնակեր խուճապի եւ խելագարութեան նօպաներուն մէջ » ինչպէս պիտի ըսէր ուսուցիչն ու դաստիարակը լրագրութեան՝ Շաւարշ Միսաքեան:

Թեթեւակի ակնարկ մը պարտադրեցէք հայ տաւերը սրբապղծող մաս մը մամուլին էջերուն վրայ, ու տարբեր տպաւորութիւն չէ որ պիտի ունենանք, քան այն ինչ որ ունեցած էր Շաւարշ դեռ 1949ին: Նոյն « սանձակոտոր արշաւը » Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ. նոյն բարոյալքիչ ճռճռոցները հանրային արժէքները վարկաբեկելու թշուառական չարակամութեամբ եւ նոյն ախտավարակ թափանցումը հոգիներէն ներս, ի խնդիր կիրքի, ի խնդիր Հայը Հային թշնամացնելու :

Խորտակուած են բարոյական կշիռները հանրային ու ազգային մտահոգութիւնները կշռադատող ու նկարագիրները վերածուած են ոջիլներով փետրաթափ հաւերուն :

Այս է պատկերը այսօր ալ մեր հանրային կեանքին: Ահա այս վատթարացած բարքերուն դէմ պայքարելով է որ ժողովուրդը գոյատեւման քու տուրքը պիտի տայ: Թրքական ու բոլշեւիկեան բարքերուն եղբայրակցութիւնը ծաւալուն թափանցումով մը սկսեր է թշուառացնել, թշուառականացնել մարդոց անհատական թէ՛ խմբակցական հոգիները ու դժուար է ճշդել խօսակցական ու գրենական լեզուն մեր շրջապատող մամուլին, որովհետեւ անոնք թրքական ու բոլշեւիկեան հնչարանութեամբ հայերէն բառերու արտաբերումն են միայն դժբախտաբար :

Դառնութեամբ կ'անդրադառնայ մարդ իրականութեան այս պատկերին: Դառնութեամբ անոր համար, որ մինչ մեր ուժերը անբաւարար են կարենալ պայքարելու համար արտաքին այն ապասերող բարքերուն դէմ, որոնք կը կրծեն հայկականութիւնը մեր ժողովուրդին Արտահայաստանի մէջ ամենուրեք, անդին մենք դեռ ունինք չլուծուած ազգային խնդիրներու ծանր մտահոգութիւնը մեր ուսերուն վրայ :

Ու այս ամէնուն մէջ, միակ մխիթարականը գոյութիւնն է, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որ աջակից ունենալով իրաւ հայերու ստուար մեծամասնութիւն մը, նուիրուած է հայապահպանման ու հայ դատի հետապնդման ծանր առաքելութեան: Ահա թէ ինչու պէտք է գուրգուրանք գոյատեւմանը վրայ այդ հարուստ անցեալով եւ անսակարկ բարոյականութեամբ օժտուած մեծ կազմակերպութեան վրայ, որովհետեւ այսօրուան իրականութեան մէջ, ան է միակ ուժը որ կը պայքարի հայ ժողովուրդի ներքին թէ արտաքին անողոք թշնամիներուն դէմ եւ միակ յուսատու աստղը կը մնայ որ կը լուսաւորէ մեր ապագան կերտող ճամբան :

Ս. Ս.

Փրեզնօ

ԺՈՂՈՎԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՐԸ

Նախապատրաստական կարգով ժողովականներ մտան տաճար, առանց ազգային խմբաւորումներու: Եկեղեցիին մէջ ալ իւրաքանչիւր կարգ իրեն յատկացուած տեղը գրաւեց, առանց ազգային տարբերութեանց: Եկեղեցականներ կը տարբերին ծագումով, ոմանք եկած են համեստ խաւերէ, ուրիշներ՝ ազնուական եւ քաղքենի ձեռնհասութեամբ եւ մտայնութեամբ :

Համաձայնութիւնը կը հաստատուի քուէարկութեամբ: Ժողովին մէջ կը կազմուին հոսանքներ, կը բաժնուին ազգային խմբաւորումներու: Որոշ խնդիրներու շուրջ տեսակէտները կը տարբերին զանազան եպիսկոպոսութեանց եւ նոյնիսկ նոյն եպիսկոպոսութեան միջեւ: Իւրաքանչիւր ազգի եպիսկոպոսներ, արքեպ եւ կարդինալներ համախմբումներ ունեցան յանձնախումբերու ընտրութեան համար: Տիեզերականութեան մէջ ազգայնութիւնը երեւան եկաւ: Սպանական խումբը միմիայն սպաներէն խօսողներու ցանկ մը պատրաստեց: Գերման, աւստրիական, զուիցերական խումբը միջազգային ցանկ մը: Նկատի առնելով թեկնածուներուն ձեռնհասութիւնը, պայմանով որ իւրաքանչիւր յանձնախումբ ունենայ մէկ կամ երկու գերման եպիսկոպոս :

Իտալական եպիսկոպոսութիւնը չորս հարիւր անդամներով գերազանցութիւն պիտի ունենար: Յանձնախումբերու նախագահները իտալացի կարդինալներ են, երկուքէն զատ՝ — Պէա եւ Ագաճանեան— որոնք օտար են: Յանձնախումբերու հետ աշխատակցելու համար կանչուած մասնագէտներն ալ իտալացիներ են, եօթանասուն եկեղեցական: Ասոնք քուէարկելու իրաւունք չունին, բայց կրնան ազդել յանձնախումբերուն վրայ: Կարդինալներ Մոնթինիի եւ Սիրիի առաջարկով որոշուեցաւ ընտրել անձեր, որոնք ձեռնհասութեամբ, մշակոյթով, բարեպաշտութեամբ առաջնակարգ տեղ մը կը գրաւեն: Իտալական եպիսկոպոսութիւնը որոշեց իւրաքանչիւր յանձնախումբի մէջ երկու կամ երեք անդամ ունենալ, այլ անդամներու համար միջազգային ցանկ մը պատրաստել: Գերման եպիսկոպոսութիւնը առաջարկեց որ յանձնախումբերու մէջ կարդինալներ ըլլան: Իտալական խումբը ընդունելով առաջարկը՝ աստուածաբանական խումբին մէջ դրաւ կարդինալ Քէօնիկ, ուրիշ յանձնախումբի մը մէջ կարդինալ Քամարա :

Քահանայապետը Լեհաստանի եպիսկոպոսներն ընդունելով, քաղաքական գոյն ունեցող խօսքեր արտայայտած էր: Գերման եպիսկոպոսները յայտնեցին, թէ ժողովի եկած են կրօնական հարցերով զբաղելու եւ ոչ թէ քաղաքական հարցեր լուծելու համար: Սահմաններու խնդիրը ժողովի պիտի գայ, երբ եկեղեցական շրջանակներու եւ թեմերու բաժանումներուն հարցը օրակարգի անցնի: Դժուարին հարց, որովհետեւ թեմերը բաժնուած են քաղաքական սահմաններով, պետական բաժանումներու համաձայն կատարուած են թեմական բաժանումները: Ազգութեան սկզբունքը կը յարգուի թեմակալներու ընտրութեան ատեն: Թեմեր կան ընդարձակ, թեմեր՝ սահմանափակ :

Իտալական եպիսկոպոսութիւնը անակնկալի եկաւ, երբ յանձնախումբերու կազմութեան արդիւնքը հրատարակուեցաւ Ընդհանուր Քարտուղարութեան կողմէ: Հակառակ թուական առաւելութեան, տասնեւհինգ անդամ ընտրուած էին եւ նուազ քուէներով, յարաբերական մեծամասնութեամբ: Աստուածաբանական Յանձնախումբին մէջ առաջին տեղը արուած էր գերման Շրոֆեր եկեղեցականին, երկրորդ տեղը Ֆրանսացի Կարրոնէի: Ֆիրենցէի արքեպիսկոպոս Ֆլորիտ ցանկին մէջ եօթներորդ տեղը կը գրաւէր:

Միւս յանձնախումբերուն մէջ առաջին տեղը կը գրաւէին Գերմանները, Աւստրիացիները, յետոյ Ֆրանսացիները: Երեք յանձնախումբերու քառասունութ անդամներուն մէջ հինգ իտալացի միայն ընտրուած էին: Սպանական խումբը քուէարկած էր միմիայն սպանացի եկեղեցականներու, ափրիկեան – ասիական խումբերը Ափրիկեցիներուն: 15 Իտալացիներուն դէմ ընտրուած են 24 Սպանացիներ եւ 12 Ափրիկեցիներ: Հետեւելով Միլանոյի արքեպիսկ. Մոնթինիի, Ճենովայի արքեպիսկոպոս Սիրիի առաջարկին՝ իտալական եպիսկոպոսութիւնը քուէարկած էր ոչ-իտալացիներու, նկատի առնելով երկերկու իտալացի եկեղեցական իւրաքանչիւր յանձնախումբի համար, մինչդեռ ոչ-իտալացիներ զանգուածօրէն քուէարկած են Գերմաններու, Ֆրանսացիներու եւ Սպանացիներու :

Յանձնախումբերը գործակից ունին մասնագէտներ աստուածաբանական, կանոնական իրաւունքի եւ ընկերաբանութեան, ամէնքը եկեղեցականներ եւ միաբանականներ :

Հաւասար քուէ ունին եպիսկոպոս, արքեպիսկոպոս եւ կարդինալ: Կը պատահի որ եպիսկոպոս մը ընդդիմախօսէ կարդինալի մը, արքեպիսկոպոսի մը, որուն ստորադաս է թեմերուն մէջ, բայց մէկը պաշտպանողական, ուրիշ մը վերանորոգիչ:

Ապահովաբար երկար վիճաբանութիւններ տեղի ունեցած են ծիսական լեզուի չուրջ, ծէսերու տարբերութեան չուրջ: Ընդհանուր ժողովին մէջ ոմանք պնդած են պահել լատիներէնը, ազգային լեզուներու գործածութիւնը եկեղեցիին տիեզերականութեան սկզբունքին դէմ է: Ուրիշներ կը պնդեն, թէ լատիներէնի գործածութիւնը մշակութային գաղութարարութիւն մըն է, քաղաքականը վերջ գտած է, միւսն ալ վերջ գտնելու է: Երբ Մեթոտ եւ Կիւրեղ Ռուսիա գացին միջին դարուն՝ քրիստոնէութիւնը քարոզելու համար, տեղական լեզուն գործածեցին, եկեղեցին դատապարտութեան կոչեց, միայն լատիներէն կամ յուներէն գործածելու էին: Առաքեալները պնդեցին, թէ քրիստոնէութիւնը քարոզելու համար ժողովուրդին հասկնալի լեզուն գործածե-

ԼՈՒՔՐԵՑԻԱ ՊՈՐՃԻԱ

Միլանոյի Թագաւոր Լուդովիկոս ըՍֆորցա փախուստ տուած ըլլալով, Լուդովիկոս ԺԲ. իր աջ կողմը ունենալով Կեսար Պորճիան, հանդիսաւոր մուտք կը գործէ Միլանօ :

Այս լուրերը մեծ խրարանցում կը յառաջացնեն Հռոմի մէջ: Ամէնէն շատ անձկութեան մատնուողները կ'ըլլան Սֆորցաները, որովհետեւ Պապին դաշնակցութիւնը իրենց ոխերիմ թշնամիին՝ Ֆրանսայի Թագաւոր Լուդովիկոս ԺԲ.ի հետ, զիրենք կը դնէ ծանր կացութեան մը մէջ :

Միւս կողմէ, Լուքրեցիայի ամուսինը՝ Ալֆոնս տ'Արակոն համոզուած է թէ Աղեքսանդր Զ. նոյնքան թշնամական մտադրութիւններ ունի Արակոններու հանդէպ որքան Սֆորցաներու :

Պաշտպանուելու համար հաւանական վտանգէ մը, Ալֆոնս տ'Արակոն, առանց նախապէս իմաց տալու Լուքրեցիային, խոյս կուտայ Հռոմէն եւ կ'ապաստանի Ճենացցանօ, թողլով միայն երկտող մը, ուր կը գրէ.— « Առանց յապաղելու եկուր ինծի միանալու, ո՛վ իմ սէրս...»:

Ամուսնոյն մեկնելէն ետք Լուքրեցիա երկար ատեն արցունք թափելէ յետոյ կը ներկայանայ իր հօրը ու կ'ըսէ. « Կ'ուզեմ երթալ ու միանալ ամուսինիս »:

Աղեքսանդր Զ. կտրուկ կերպով կը մերժէ: Ամուսնէն բաժնուած ըլլալու ցաւին վրայ կ'աւելնայ նաեւ այն ցաւը որ Լուքրեցիա վեց ամսու յղի է: Եւ յետոյ, իր յաջորդական ամուսիններուն հանդէպ ցոյց տրուած ատելութիւնները սկսած են վիրաւորել իր արժանապատուութիւնը :

Երիտասարդ կինը չի կրնար հանդուրժել որ իր այնքան սիրած ու փայփայած ամուսինը խոյս տայ իրմէն, ինք որ այնքան քաղցր է, այնքան քնքուշ, այնքան սիրալիր ու հեզ :

Պապը, տեսնելով իր աղջկան յուսահատ վիճակը, կ'ուզէ սակայն որեւէ կերպով հաճելի դառնալ Լուքրեցիային: Հակառակ Արակոններու դէմ սկսած իր անելանելի քաղաքականութեան, Աղեքսանդր Զ. կ'ուզէ միւս կողմէն միշտ իր ազդեցութեան տակ պահել Լուքրեցիան: Կը խորհի ուրեմն պատասխանատու պաշտօն մը յանձնել այս վերջինին: Նոր հրովարտակով մը Լուքրեցիան կը նշանակէ Սփոլէթօ քաղաքին խնամակալ :

Նոր խնամակալուհին հազիւ հաստատուած է, իր հոյակապ դղեակին մէջ, երբ Ալֆոնս տ'Արակոն Ճենացցանոյի առանձնութենէն խոյս տալով, կը վազէ Սփոլէթօ եւ կը նետուի Լուքրեցիայի բազուկներուն մէջ :

Եւ երկու երիտասարդները կը սկսին ապրիլ նոր մեղրալուսին մը :

Պիչէլիէի դուքսն ու դքսուհին ամէն օր ժամերով կը շրջագային բաց դաշտերուն մէջ, վերակենդանացած իբրեւ նոր սիրահարներ :

Քանի մը շաբաթ ետք, Աղեքսանդր Զ. հետեւելով իր նախապէս ծրագրած որոշումներուն, նոր նուէր մը եւս կ'ընէ իր աղջկան :

Կարդինալ Ասքանիօ Սֆորցայի քուէն ունենալու համար, ատենօք, Աղեքսանդր Զ. Նեփի քաղաքը նուիրած էր յիշեալ կարդինալին: Հիմա սակայն, Սֆորցաներու դէմ մղուած անողոք քաղաքականութենէն վախնալով, կարդինալը խոյս տուած է: Պապը, ետ առնելով Նեփին Սֆորցաներէն, զայն կը նուիրէ Լուքրեցիային :

Քաղաքին Լուքրեցիայի յանձնումի գործողութիւնները պիտի կատարուէին Պապին կողմէ անձնապէս, Լուքրեցիա, ընկերակցութեամբը իր ամուսնոյն, կու գայ Նեփի, ուր Աղեքսանդր Զ. սիրալիր ընդունելութիւն կ'ընէ ոչ միայն իր աղջկան, այլեւ իր փեսային՝ Ալֆոնս տ'Արակոնի եւ կը յաջողի Լուքրեցիան համոզել՝ գալ Հռոմ եւ հոն աշխարհ բերել իր երախան, բնականաբար ընկերակցութեամբը իր ամուսնոյն :

1499 Հոկտեմբեր 14ին, համաձայն իր խոստումին, Լուքրեցիա, ընկերակցութեամբ իր երիտասարդ ամուսինին, կը հասնի Հռոմ իր ծննդաբերութեան համար: Նոյ. 11ին աշխարհ կուգայ արու զաւակ մը, որուն կուտան իր մեծ հօր անունը՝ Ռոտրիկ :

Մկրտութեան հանդիսաւոր արարողութեան ներկայ կ'ըլլայ Աղեքսանդր Զ.: Արակոններու բարեկամ սպանացի հրամանատար Խուան Ճերվիլլոն նոյնպէս ներկայ է, որ միշտ Արակոններու եւ Պորճիաներու միջեւ հանդիսացած է հաշտարար մը: Նորածին Ռոտրիկ կը մկրտուի Նէապոլսոյ կարդինալ Քարաֆայի կողմէ: Եկեղեցին լեցուն է բազմութեամբ մը եւ ուր կարծես կը տիրէ Սֆորցաներու եւ Պորճիաներու միջեւ հաշտութիւն գոյացած ըլլալու տպաւորութիւնը: Կը թուի թէ Պապը լաւ տրամադրուած է իր աղջկան Լուքրեցիայի, իր փեսային՝ Տոն Ալֆոնսի հետեւաբար նաեւ Արակոններու հանդէպ :

Արակոնները անգամ մը եւս պատրանք կ'ունենան թէ փոթորիկը անցած է...

Ահա, սակայն, Կեսար Պորճիա նոյն պահուն կը վերադառնայ բանակէն :

(7 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ՇԱՐԺԱՐՈՒԵՍՏԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Հոկտեմբեր 18էն 20 տեղի ունեցաւ Հայաստանի շարժարուեստի աշխատող–ներուն առաջին (հիմնադիր) համագու–մարը։

Օրակարգի առաջին հարցը եղած է զեկուցում հայկական շարժարուեստին մասին։ 1923ին հիմը դրուեցաւ «Հայ–կինօ» կազմակերպութեան։ Առաջին ժա–պաւէնը՝ «Նամուս» համր էր։ Անկէ ետք յաջորդաբար հրապարակ ելան «Զարեհ», «Զար ողին», «Մեքսիկական տիպլոմատ–ները», «Գիքորը» եւ այլ ժապաւէններ։

1935ին «Հայկինօն» հրապարակ հանեց իր առաջին խօսուն ժապաւէնը՝ «Պեպօ», յետոյ «Դաւիթ Բէկ»ը եւայլն։ Իր հիմ–նադրութենէն ի վեր ընկերութիւնը հրա–պարակ հանած է վաթսունէ աւելի գե–ղարուեստական եւ քանի մը տասնեակ վաւերանկար ժապաւէններ։

Այս համառօտ զեկուցումէն ետք, զե–կուցաբերը՝ Ս. Կեւորկով անդրադար–ձած է շարժարուեստի զարգացման հետ կապ ունեցող խնդիրներուն, միաժամա–նակ մատնանշելով այն խոչընդոտները, որոնք արգելք կ'ըլլան հայկական շար–ժարուեստին յառաջդիմութեան։ Այս–պէս, ըստ զեկուցաբերին, կը պակսին անհրաժեշտ սարքաւորումները, գոյու–թիւն չունին արուեստանոցի (թեքնիք) յարմարութիւններ, որոնց պատճառով նկարահանումները կը կատարուին աննը–պաստ պայմաններու տակ։ «Առանձնա–պէս կրաւորական դիրք բռնած են գրող–ները, որոնք համարեա չեն մասնակցիր արուեստանոցին ստեղծագործական աշ–խատանքներուն»։

Մտքերու փոխանակութեան ատեն, քա–նի մը գրագէտներ խօսած են բեմադիր–ներուն եւ բեմադիրներուն յարաբերու–թիւններու հարցին մասին։ Մատնանշած են թէ «Հայֆիլմը» բաւարար չափով ուշադրութիւն չի դարձներ բեմադրու–թիւններուն որակին, ու այս պատճա–ռով յաճախ հրապարակ կը հանուին ան–մշակ եւ խեղճ նիւթեր շօշափող ժապա–ւէններ։ Բեմադիրները, իրենց կարգին դանգատած են թէ չունին աշխատանքի տարրական յարմարութիւնները։

Ծանօթ դերասան Ա. Կոթիկեան խօսած է արտասահմանի Հայութեան նուիրուած ժապաւէններ ստեղծելու անհրաժեշտու–թեան մասին։

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Բերթողին մահուան հինգերորդ տարե–դարձին առթիւ, Երեւանի Պանթէոնին մէջ բացումը կատարուեցաւ իր դամբա–նին վրայ հաստատուած արձաքարէ կի–սանդրիին՝ գործ քանդակագործ Ս. Բաղ–դասարեանի։

Պատուանդանին վրայ փորագրուած են ուղեւորու կարաւան մը եւ սիրահարուած ուենին՝ իբրեւ խորհրդանիշ Իսահակ–եանի քերթուածներուն պակը նկատուող «Աբու Լալա Մահարի» քերթողագրքին։

Բացումին առթիւ ատեր պատշաճի խօսք առած են էդ. Թօփչեան, Ստ. Զոր–եան, Արամ Ինճիկեան եւ Ս. Կապուտիկ–եան։

ՀԱՅԱԶԳԻ ՁԵԽՈՒՀԻՆ

Ժամանակէ մը ի վեր Երեւան կը գտ–նուի հայազգի Ջեխուհի մը՝ 27 տարե–կան, Լուծմիլա Մոթալովա։

Առաջին անգամ Հայերը ճանչցած եւ սիրած է կարդալով Ֆրանց Վերֆելի ծա–նօթ «Մուսա Լերան քառասուն օրերը» չեխերէնով։ 1954ին գացած է Փրակա սորվելու համար Բանասիրական գի–տութիւններու հիմնարկութեան մէջ՝ ռուսերէն, լեհերէն եւ հայերէն։ Հիմ–նարկութեան մէջ հայկական բաժին մը ստեղծուած էր Փրոֆ. Եդլիչքայի ղեկա–վարութեան տակ։

Հայագէտ օտարուհին չեխերէնի թարգմանած եւ հրատարակած է Եղիշէ Չարենցի բանաստեղծութիւններ, Աւ. Իսահակեանի արձակ գործեր, ատար–տած եւ տպագրութեան յանձնած է Մկր–տիչ Արմէնի «Հեղնար աղբիւր» եւ Իսա–հակեանի «Աբու Լալա Մահարին»։

Ներկայիս կ'աշխատի հայ գրականու–թեան նուիրուած ակնարկի մը վրայ, որ մէկ մասը պիտի ըլլայ Ջեխոսլովաքիոյ ակադեմիայի կողմէ հրատարակուելիք մեծ աշխատութեան մը Արեւելքի ժողո–վուրդներուն մասին։

ԱԿԱՆԱՒՈՐ ՀԻՒՐԵՐ

Վերջերս Հայաստան այցելած են անգ–լիացի գրագէտ մը՝ Ճօն Փրեսթլի եւ իր կինը՝ Ժ. Հոքսի, «Օպզերվըր» թերթի հնագիտական բաժնի թղթակիցը։ Գրա–կան գրոյցներուն առընթեր։ անգլիացի հիւրերը այցելած են Արինբերդ, ուր Ու–րարտուի պատմութեան վերաբերեալ չա–հեկան տեղեկութիւններ հաղորդած է ա–կադեմական Կ. Յովհաննէսեան։

ԲԱՄԲԱԿԻ ԲԵՐՔԸ

Կառավարութեան ծրագրով Հայաս–տանի կոլտնտեսութիւնները պարտաւոր–ուած են այս տարի հաւաքել 32.000 թոն բամպակ։ Դժբախտաբար, ինչպէս կը գրեն Երեւանի թերթերը, բերքահաւաքի աշխատանքները Հայաստանի մէջ «ան–բաւարար» կ'ընթանան։ «Գրեթէ բոլոր գիւղերուն մէջ, կը գրէ «Սով. Հայաս–տան» իր Հոկտեմբեր 18ի թիւով, դաշ–տերը ձերմկած են, բայց քիչ թիւով մարդիկ աշխատանքի լծուած են»։

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ Ի ՊԱՏԻՒ

Ռումանահայ ծանօթ ծաղրանկարիչ Ջիկ Տամատեան եւ նկարիչ Հրանտ Ա–ւագեան Հայաստան այցելած են վեր–ջերս։ Այս առթիւ հաւաքոյթ մը կազ–մակերպուած է, որուն ընթացքին խօսք առած են հիւրերը եւ գիրենք հիւրասիրող արուեստագէտներ։

* * *

...ու էր, անհասկնալի լեզու մը, ապար–դիւն պիտի ըլլար, անկարելի՝ կրօնի ծա–ւալումը։ Փաստը կ'արդարացնէր առաք–եալները եւ արդիւնքը կ'արդարացնէր ի–րենց ընթացքը։

Ոմանք կ'առարկեն, թէ ծէսը փոխե–լով, եկեղեցին միութիւնը հարուած մը կը ստանայ։ Կարդինալ Մոնթինի յայտա–րարութեամբ, թէ Ամբրոսեան Եկեղեցին տար–բեր ծէս ունի, բայց տարբերութիւնը ար–գելք չէ եղած Հռոմի հետ միութեան։

Քահանայապետը ժողովի հրաւիրեց ե–կեղեցական դասը, խրատուեց տուեալ յանձնախումբեր ընտրելու եւ պատրաս–տուած տեղեկագրերը, ինչպէս ընտրու–թիւնները կատարելու բացարձակ մեծա–մասնութեամբ առաջին քուէարկութեան եւ նոյնիսկ արտօնեց պարզ մեծամաս–նութիւնը։ Պապին հեղինակութիւնը վեր կը մնայ քննադատութիւններէ, թէեւ կ'ընդունուի խորհրդարաններու քուէար–կութեան մեծամասնութեան իրաւունքը։ Միջին դարուն կը վիճէին, թէ ժողովնե–րը գերադաս են Պապին հեղինակութենէ։ Գերման կարդինալ մը երկար ատեն պայ–քարեցաւ ժողովներու գերադասութեան համար։ Վեներիկցի ազնուական ընտա–նիքէ Քոնթարինի կը քննադատէր պապե–րու շատ կեանքը, բայց ոչ մէկ կասկա–ծի տակ կը ձգէր պապին հեղինակութիւ–նը, քննադատել անձերը, բայց ընդունիլ հեղինակութիւնը։ Անգլիացի Փոլէ եկե–ղեցականը կը յայտնէր, թէ «Հռոմի ե–պիսկոպոսին հեղինակութեան ժխտումը կը վտանգէ եկեղեցիին գոյութիւնը» եւ փախած էր Լոնտոնէն՝ չխոնարհելու հա–մար թագաւորին առջեւ, որ «Վահան Հաւատոյ» տիտղոսը ստանալէ ետք՝ ան–կախ եկեղեցիի մը պետը դարձեր էր։

Վատիկանի Բ. ժողովի ընթացիկ ա–ռաջին նստաշրջանը վերջ պիտի գտնէ Դեկտեմբեր ութին, վերստին պիտի գու–մարուի 1963ին Զատկի տօները, գնոր տնօրինութիւն։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՃՈՆ ՇԹԱՅՆՊԷՔ ՆՈԲԷԼԻ ԴԱՓՆԵԿԻՐ

—o—

Շուէտի Թագաւորական Կաճառը 1962ի Նոպէլի գրականութեան մրցանակը (244.350 Ն. Ֆ.) յատկացուցած է ամերիկացի գրող Ճօն Շթայնպէքի «Իր երեւակայա–ծին եւ միեւնոյն ատեն իրապաշտ երկե–րուն համար, որոնք կը պատրուշուին ի–րենց համակրութեամբ թաթախուն hիւ–մուրով եւ ընկերային ընդյթով»։

Մրցանակին յանձնման պաշտօնական եւ հանդիսաւոր արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Դեկտեմբեր 10ին, Սթոքհոլմի Համանուագներու պալատին մէջ, ի ներկայութեան Շուէտի թագաւոր Կիւսթաւ – Ադոլֆի։

Վեցերորդ անգամն է որ ամերիկացի գրագէտ մը կը ստանայ Նոպէլի մրցա–նակը։ Շթայնպէքէն առաջ, նոյն մրցա–նակը ստացած են ամերիկացի գրողներ՝ Սինքլեր Լեվիս (1930), Եօժէն Օ'Նէյլ (1936), Փըրլ Պըք (1938), Վիլեամ Ֆոք–ներ (1947), եւ Էռնէսթ Հեմինկուէյ։

Ճօն Շթայնպէք վաթսուն տարեկան է, սերած գերման – իռլանտական ծնողքէ, ծնած Քալիֆորնիոյ Սալինաս քաղաքը։

Շատ երիտասարդ տարիքին սկսած է գրել, սակայն միայն քանի մը տարե–կանին է որ յաջողած է հրատարակել իր առաջին երկը՝ «Ոսկեայ Բաժակը»։ Այս հրատարակութիւնը թէեւ նիւթական մեծ շահ չապահովեր հեղինակին, սակայն հնարաւորութիւն կ'ընծայէ որ Շթայն–պէք ընտանիք մը կազմէ, 1930ին ամուս–նանալով գրագիտուհիի մը՝ Քարոլ Հեն–նինքի հետ, որ սակայն շուտով մէկ կողմ կը ձգէ գրիչը, գրագէտ ամուսինը տնական գործերով։

Գրող դառնալէ առաջ, Շթայնպէք ձեռք զարկած է բազմաթիւ արհեստներու։ Յա–ջորդաբար եղած է հողագործ, քարափի բեռնակիր, գիշերապահ եւ ի վերջոյ՝ լրագրող։

Ամերիկացի գրողը գրական իր առաջին յաջողութիւնը ունեցած է 1935ին լոյս ընծայած իր «Թորթիլլա Ֆլաթ» երկով։

Ասոր յաջորդած է «կասկածելի կռիւի մը մէջ»ը եւ մանաւանդ «Մուկեր եւ Մարդիկ» (1937) որոնք վերջնականա–պէս պիտի ընծայէին իրեն համաշխարհա–յին համբաւ։

Նոպէլեան նոր մրցանակաւորին միւս կարեւոր գործերէն կարելի է յիշատա–կել՝ «Ցասումի խաղողները», «Սարաին վտակը» եւ «Արեւելեան կողմն Եդեմի»ն, առանց մոռնալու իր «Ռուսական օրա–գիր»ը։

×

Իր գոյութեան ընթացքին, առաջին անգամ ըլլալով, իր կարգին Նոպէլեան հաստատութիւնը արժանացած է մրցա–նակի մը,

Արդարեւ, Իտալիոյ Հանրապետութեան նախագահ Պ. Անթոնիօ Սէնի, Հռոմի քաղաքապետարանին մէջ, Շուէտի վեհա–պետ Կիւսթաւ – Ադոլֆի յանձնած է մէկ միլիոն նոր ֆրանքի արժողութեամբ նը–ւէր մը, որ կը կոչուի Էուճէնիօ – Պալզա–նի մրցանակ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (172)

ԱԽԱՉԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

—o—

— Բաէ նայիմ։

— Ես քօմիթաճիներ տեսայ։

— Քօմիթաճի՞ն տեսար։

— Այո՛։

— Ո՞ւր էին անոնք, ի՞նչպէս գիտես որ քօմիթաճիներ էին։

— Ես աշխարհներս կ'արածէի։ Իրիկ–ուան դէմ էր։ Տեսայ որ գինեալ մարդ մը մօտեցաւ ինծի ու հարցուց. «Հօվիւ, կողմա՞նճ ես թէ փլա»։

— Ի՞նչ բան է կողմանճ։

— Քիւրտերուն կողմանճ կ'ըսեն, իսկ հայերուն Ֆլա։

— Է՛յ, ետքը։

— Երբ Ֆլա եմ ըսի, այն ատեն հայե–րէն լեզուով սկսաւ խօսիլ հետս։

— Ի՞նչ ըսաւ։

— Խնդրեց որ գիւղը գայի եւ անկից ուտելիք տանէի իրենց։

— Մինակ այդ մա՞րդը տեսար։

— Ոչ։

— Հապա՞։

— Անիկա ցոյց տուաւ ինծի լաւ զին–ուած խումբ մը մարդիկ եւ յայտնեց թէ քօմիթաճիներ էին անոնք եւ Սուլթան Համիտին դէմ էին։

— Ուրի՞շ։

— Ուրիշ բան չըսաւ։

— Զինուորեա՞լ անոնց հաց տանիլ։

— Խոստացայ։

— Ե՞րբ։

— Այս գիշեր։

— Ոչխարներդ ուրո՞ւ ձգեցիր։

— Զաւակ մը ունիմ տասներկու տա–րեկան, անիկա մնաց հոն։ Եթէ հաց տանելու չըլլամ, սպառնացին որ պիտի մորթեն զաւակս։

— Դուն այս գիւղին հովի՞ւն ես։

— Ոչ, սա լերան ետին ուրիշ գիւղ մը կայ, ես անոր հովիւն եմ։

— Ինչո՞ւ հոն չգացիր։

— Հոն կ'երթայի, բայց ճամբան հան–դիպեցայ, Թուրք աղայի մը, որ խոր–հուրդ տուաւ ձեզի դիմելու։ Անիկա գի–տէ եղեր ձեր հոս ըլլալը։

— Գիշերուան ո՞ր ժամուն անոնք պի–տի գային ձենէ հաց տանելու։

— Ես ժամէն չեմ հասկնար, աղա պէյ, ինծի ըսին թէ Թօփ տասը սարին վրայ երբ գայ, այն ատեն պատրաստ եղիր որ հացը յանձնես մեզի։ Հովիւը ժամացոյց չունի, անոր ժամացոյցը աստղն է։

— Այէկ, կը խոստանա՞ս առաջնոր–դել մեզ։

— Ամենայն սիրով, չէ՞ որ այդ էր նը–պատակս։

— Ի՞նչպէս պիտի առաջնորդես։

— Անկից կուտաք ինծի հաց, պանիր եւ քանի մը կտոր բաներ։

— Է՛յ։

— Ես կ'առնեմ դանոնք հետս ու կ'ա–ռաջնորդեմ ձեզ ալ անոնց մօտ՝ լերան մը ծոցին։ Տարած ուտելիքներս կը յանձ–նեմ ու զաւակս կ'ազատեմ։ Եղա՞ւ մի ա–նիկա, այն ատեն սուլիչ մը ունիմ, յան–կարծ կը սուլեմ ու ձեզ կը կանչեմ։ Եւ որպէսզի դուք գիւղութեամբ սպաննէք զանոնք, ես կը ջանամ նեղ անցքի մը մէջ տանիլ այդ կեավուրները որ չկարենան տեղերնուն երերալ։

Ի՞նչ կ'ըսէք, ես հովիւ մըն եմ, աղա պէյ, իմ խելքս շատ բաներու չի հաս–նիր, դուք ալ մտածեցէք։ Մինակ թէ զաւակս չազատած յարձակում մի ընէք հա։

— Ըսել է թէ զաւակդ եւ ոչխարներդ անոնց ձեռքը մնացին։

— Հարկաւ։ Ի՞նչ կրնայի ընել։ Ես զէնք չունիմ, բան մը չունիմ, Եթէ մեր–ժէի՝ հաւու մը պէս պիտի մորթէին գիս։ Ախ, ախ, սա կեավուրները։

Ոստիկաններու հրամանատարը պահ մը մտածեց, զոյգը նետեց ու խորին յալ–մունքի մը մէջ մնաց։ Ծանր, երկիւղալի ու միանդամայն մահացու հարց մը կար առջին։ Եթէ յանձն չառնէր հովիւին ե–տեւէն երթալ, պատասխանատուութեան մը ներքեւ կը մնար։ Հակառակ պարա–գային՝ եթէ երթալու ըլլար, անպատճառ մահը աչք առնելու էր։ Միեւնոյն ատեն կը մտածէր։

— Հապա եթէ Խան Ճալալի խումբը ըլլար, ի՞նչպէս պիտի պատէր։

Ուստի զգուշալով հարցուց.

— Զօղան, այդ քօմիթաճիներու մէջ Խան Ճալալ անունով մէկը կա՞ր մի։

— Խան Ճալա՞լ ըսիք։

— Հէ։

— Ի՞նչ գիտնամ, անոնք անուննին ը–սի՞ն ինծի, պատասխանեց Ասլանկալե–ար։

– Շատո՞ւր էին։

— Ոչ, երեւան հազի չկային։

— Ի՞նչ հագուստով էին։

— Շիտակը՝ մեր Քիւրտերուն պէս աղ–ւոր հագուստներ ունէին եւ զինուած էին։

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԾՆՈՒՆԴ

Նորա եւ Տորֆ Տէր – Յակոբեան ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց անդրանիկ զաւկին

ՅԱԿՈԲ Ի

ծնունդը :

ՓԱՐԻԶ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1, 1962

Հ· Մ· Ը· Մ· ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 10, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի մէջ :

Նուագախումբ՝

JEAN SANT

et son chanteur

ROBERT DENANS

Նախօրօք ապահովել սեղաններն ու տոմսերը հետեւեալ հասցէներէն.—

ՌԱՖՖԻ ՆԱԶԱՐԵԱՆ, 37 Ռիւ տէ Տոմինիքէն : Քոլպէռ 71–10 :

ԳԱՌՆԻԿ ՏԷՐՈՅԵԱՆ (Սելեքսիոն Մոպիլիէռ) 31 Պուլվ· տը լա Լիպերասիոն :

ԺԱԳ ՎԻԶԵՆԵԱՆ Պօմոն :

ԺԱՆՕ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ Պառ Սիլիսի (Սէն Լու) Կառիպալտի 82–57 :

ՄԱՍԻՍ ԱՒԵՏԵԱՆ Սէն – Ժեռոմ :

ՍՄԲԱՏ ՏԷՐ–ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆ Պուլվառ Օտտօ :

ՏԻԳՐԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ 85 Ռիւ տ'Օպանեալ, Քոլպէռ 50–75 :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ· ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 2, ժամը 17էն կէս գիշեր,

Grand Hôtel

12, Bd. des Capucines

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ Ա– ՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, «Ամպասատէօր»ի շքեղ սրահին մէջ, Կիրակի՝ Դեկտեմբեր 9, արեւմուտէն մինչեւ կէս գիշեր :

ԾԱԽՈՒ Է

ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Դերձակի 22 տարուան խանութ մը, սեւ մրգիտ, արթիզան, պայ ա սետէ :

AUX ÉLÉGANTES
Tailleur Stamboul
7, Ave. Hoche, Coussainville

12·000 Ն· Ֆ· պայմանագրին փոխարէն :

Եռամսեայ վարձք : 120 Ն· Ֆ· :

Վճարումի դիւրութիւն :

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ· Կ· Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Պ· Մութաֆեանէ (ընկերուհի) իրենց անդրանիկ Թոռնիկին ծննդեան առիթով քսան Ն· Ֆ· դպրոցի ֆոնտին :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հազար Ն· Ֆ· Պ· Գէորգ Պալըրճեանէ Ալիս Պարկիրճեանի մահուան առթիւ, ողբացեալին յիշատակին :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պուլ· Օտտոյի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Սաթենիկ Գափրիէլեանի եւ զաւակներուն եւ բոլոր պարագաներուն, իրենց զաւկին, եղբօր, եւ ազգականին՝ Վրէժի կսկծալի մահուան առթիւ :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի կիրակնօրեայ հայերէն դասընթացքը սկսած է Քոուսռուժ դպրոցի սրահին մէջ առաւօտեան 9էն 12 : Դասատու Պ· Մարաշլեան : Քաղաքը Զորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 17·45, 31 Ռիւ տ'Ալամպէռ, ուսուցչուհի Տիկին Միքայէլեանի բնակարանը : Կը խնդրուի Կրընոպլի եւ շրջակայքի ծնողքներէն անխտիր արձանագրել իրենց զաւակները : Դասաւանդութիւնը ձրի է :

×

Ֆ· Կապ· Խաչի Պուլ· Օտտոյի մասնաճիւղի եւ Թաղականութեան վարժարանը բացուած է Հոկտեմբեր 25էն ի վեր, կը դասաւանդէ Պ· Յակոբ Յարութիւնեան :

Կը խնդրուի ծնողքներէ արձանագրել իրենց զաւակները (Հայ Աւետարանական ժողովարանը) : (էնփաս տէ Միւռիէ) :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սենթ Քաթրինի պարանցիկ ցերեկոյթը Նոյեմբեր 24ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

Ս· Խաչ Հայ Կաթողիկէ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 17ին :

×

Ֆ· Կապ· Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Դեկտեմբեր 22, Շաբաթ գիշեր :

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 3ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, Սալ տը լա Շիմի :

×

Մարսէյլի Հ· Մ· Ը· Մ·ի տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ, Նոյեմբեր 10ին, ժամը 9էն մինչեւ լոյս Ալհամպրայի սրահներուն մէջ :

×

Հ· Բ· Ը· Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի Տիկնանց Յանձնախումբի բարենպատակ վաճառքի Թուականը, որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտ· 9էն մինչեւ 16 Դեկտեմբեր :

×

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ ՆՈՅ· 11ին, տեղի պիտի ունենայ Ս· Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնակատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցութեամբ :

×

Դեկտեմբեր 2ին, Յուշ – Երեկոյ՝ Քրիստափորի յիշատակին, կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Փարիզի «Քրիստափոր» խումբի կողմէ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 17ին Շաբաթ իրիկուն : Ռիւ Տիւ Նուառի սրահը :

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 18ին, ժամը 3ին, Հ· Յ· Դ· Տան մէջ :

Կը խօսի Ընկ· ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ· Յ· Դաշնակցութեան Օրը կը տօնուի Նոյեմբեր 11ին, Կիրակի կէսօրէ եաք, ժամը 3ին, Սէրքըլ տը Կաթոլիկ սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ· Ս· ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ :

Կը բանախօսէ Ընկ· Հ· ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին .— Արտասանութիւն, մեներգ, խմբերգ, եւ հայկական պարեր, ղեկավարութեամբ՝ Ընկ· ՃԳՐԱՑԵԱՆԻ :

«ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ» օփերէթին արար մը կարող ուժերու կողմէ :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար : Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ) :

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան :

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Յ· Դ· Պանեէօ – Քաշանի «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Երկուշաբթի, ժամը 20·30ին : Կարեւոր օրակարգ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի կին մը, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի մէջ տնական աշխատանքի համար : Դիմել վարժարանի տեսչութեան :

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն· Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն· Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն· Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն· Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն· Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն· Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն· Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն· Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն· Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն· Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս· Վրացեան, Բ· տպ· Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ — 45 Ն· Ֆ·
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ — 7·50 Ն·Ֆ·
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, Քէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ, — 5 Ն·Ֆ·
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ· Ե· Տէր Ղազարեան, Պէյրութ, — 20Ն·Ֆ·
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ — 40 Ն·Ֆ·
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ· Գ· Պայեան, Վենետիկ, — 40 Ն·Ֆ·
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ· ԳԱՂՂ· Հ· Դ· Ստեփանեան, Վենետիկ — 9 Ն·Ֆ·
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս· Գարամաճեան, Պէյրութ, — 40 Ն·Ֆ·
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ· Յ· Չագմագճեան, Պէյրութ — 40 Ն·Ֆ·
ԿԵԱՆՔԻ ՑՈՐՉԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ· Սասունի, Պէյրութ, — 10 Ն·Ֆ·
ՁՐՈՅՑ, Կ· ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա· հատոր 3·50 Ն· Ֆ· Բ· հատոր 5 Ն· Ֆ·

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ· ՄԻՈՒԹԻՒՆ :

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք : Նուազագոյն ծախքերով կը դրկենք խորհրդ· Միութիւն :

Դիմեցէք մեր նոր գինները գիտնալու համար .—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone : TRU. 27-70

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՆՈՅԵՄԲԵՐ — MARDI 6 NOVEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9448 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5349

Իր ԽՕՍՔԸ

ԵՐԳԵՐՈՒ ՎԱՐՊԵՏԸ (*)

Ո՛րքան մօտ էինք, որքա՛ն հեռացանք...

Կովկասէն կուգին, յետոյ Պոլիս ապաստանած էր, խուսափելով ցարական հալածանքներէն, որոնք մոլեգնութեան հասեր էին, երբեւ հետեւանք Դաշնակցութեան դէմ սարքուած դատին (1911–12) :

Այդ օրէն ալ սկսեր էր մեր ծանօթութիւնը, որ վերածուեցաւ կատարեալ մտերմութեան, երբ սատանձնեցինք տպել «Արու Լալա Մահարի»ն :

«Դրսեցիները» — անոնք որ Թուրքիա կուգային օգտուելով Սահմանադրութեան վերահաստատումէն, իրենց հետ բերած էին, հայրենասիրական – յեղափոխական տաղերուն հետ, շատ մըն ալ ժողովրդական երգեր : Ալ. Խասհակեանի «Երգեր – վէրքեր»էն որքա՛ն կտորներ գոց եղած էին արդէն, երբ ինք Պոլիս կը հասնէր :

Մասնաւորապէս գիւղի եւ սարի դաւաններ, փետայիներ էին որ կը տարածէին այդ երգերը, փափալով բանաստեղծին յեղափոխական ծածկանունն ալ, «Հայ Գուսան» :

Դումանի սարեր, դարտլու սարեր,—
Դարտ ու դումանի մեր վաթանի ,
Ա՜խ, գլուխըս քո ուղուրին
Ա՜խ, մեր անուշ մէր – վաթան :
Ջան տղերք, ջան, զարնենք զարկենք
Մեր վաթանի ուղուրին ...
Եւ կամ,
Եարխ տարան, ջանխ տարան ·
Հունզուր – հունզուր կուլամ ես ...

Յետոյ սորվեցանք նաեւ իր աշխատանքի սրտառուչ երգը ·—
Ա՛խ, մեր սիրտը լիքը դարտ, ցաւ
Օր ու արեւ չտեսանք ·
Վա՜խ, մեր կեանքը սեւով անցաւ,
Աշխարհից բան չիմացանք ...

Այնքան յափշտակուած էինք այս երգով, որ 1912ին Թուրքերէնի թարգմանել տուինք ողբացեալ Տիգրան Ծամհուրին (Ֆէրիտ Ճէմիլ – Տիգրան Ամսէեան), Մայիս 1ի տօնին առթիւ.... (Կարին) :

Այդպէ՛ս էին օրերը : Յետոյ Ալ. Խասհակեան չուեց Եւրոպա , եւ, 1925էն վերջն էր որ վերահաստատուեցաւ մեր բարեկամութիւնը , նախ Թղթակցութեամբ (Վենետիկ էր այն ատեն) յետոյ անձամբ, այստեղ :

Մեզի համար գաղտնիք չէին իր մտահոգութիւնները, դէպքերու նոր դասաւորման առթիւ : Եւ երբ երկրորդ անգամ Երեւան կը դառնար (1930), գիտէինք որ մեծ հաւատք ունէր իր հմայքին եւ անձնական կապերուն վրայ :

Գնաց, իր հերթական տուրքն ալ վճարեց, եւ հասաւ փառքի գագաթնակէտին : Մանաւանդ նոր Աշխարհամարտի ընթացքին կատարած ելոյթներով, որոնք ծանօթ են բոլորին :

Ժամանակը չէ գրաղելու այդ մանրամասնութիւններով : Կը բաւէ ըսել որ, իր վերջնական վերադարձը դէպի հայրենիք եղաւ բարիք մը ե՛ւ իրեն ե՛ւ իր շրջապատին համար :

Ինչ կը վերաբերի բուն գրական վաստակին, կիսկատար տեղեկութիւններ միայն ունինք, Հայաստանի մէջ կատարած ստեղծագործութեանց մասին : Այնպէս որ, դժուար է դատել,— նախապէս արտադրած գործե՞րն աւելի կը կշռեն, թէ ինչ որ արտադրեց Արտասահմանի մէջ :

Իբրեւ բանաստեղծ, Ալ. Խասհակեան պիտի մնայ վարպետը ժողովրդական երգերու եւ ղրոյցներու : Թէեւ այդ երգերէն շատեր դատապարտուած են մոռացման , իրենց խժալուր թաթարաբանութեամբ : Մանաւանդ հիմա որ, Հայաստանի նոր սերունդը կը ձգտի աւելի պայծառ, նոյն ժողովրդական, այլ գրականօրէն աւելի մշակուած տաղեր հիւսել այնքան ճարտարութեամբ :

Իսկ իբրեւ մշակ իմաստասիրութեան եւ համամարդկային յղացումներու, իր «Արու Լալա Մահարի»ն պիտի մնայ յիշատակարան մը մտածումի յանդգնութեան : Տեսակ մը սանձարձակ Թռիչք, ազատ միջավայրի եւ ժամանակի կաշկանդումներէն : Գործ մը որ կը խօսի ամբողջ մարդկութեան, հակառակ իր ձեւական թերութիւններուն :

Իր վիպասանի տաղանդին վերջնական արտայայտութիւնը պիտի կազմէ, անշուշտ, «Ուստա Կարօն», որու մասին կը խօսուի տարիներէ ի վեր, եւ որուն համար կ'ըսէ եղեր,— Այդ իմ կտակն է :

1946 — Շ.

(*) ԽՄԲ.— Իր յոբելեանին առթիւ գրուած այս խմբագրականը կը վերահրատարակենք բանաստեղծին մահուան 5րդ տարեդարձին ի յիշատակ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ՔՈՒՊԱ ԿԸ ՄՆԱՅ

ՀԱԿԱՌԱԿ ԿՆՈՋ ՄԱՀՈՒԱՆ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ՎԻՇՏԻՆ

Երկուշաբթի առաւօտ, Եւրոպա թիւ 1 ձայնասփիւռի կայանը կը հաստատէր թէ մարդ մը կայ որ աշխարհի հիացումին կ'արժանանայ, ան է Անաստաս Միկոյեան : Արդարեւ խորհրդային թիւ 2ը, Հաւանայի մէջ լսած է թէ կինը՝ Աշխէն Միկոյեան, մեռած է Շաբաթ օր յետ երկարատեւ եւ անողոք հիւանդութեան , բայց Միկոյեան, գիտակից իր կատարելիք դերին կարեւորութեան, որոշած է մնալ Քուպա եւ շարունակել իր առաքելութիւնը : Աշխէն Միկոյեան, 42 տարուան ընկերուհին էր Անաստաս Միկոյեանի : Ինք ալ Հայ, շարքային համայնավար 1917էն ի վեր, մեծապէս օժանդակած է ամուսնոյն, անոր քաղաքական ասպարէզին մէջ : Հինգ մանչ ունեցած է որու մէկը զոհ գացած է վերջին պատերազմին : Տղոցմէն մէկը կ'ընկերանար Միկոյեանին Քուպա եւ անմիջապէս Մոսկուա վերադարձաւ ներկայ ըլլալու համար մօրը յուղարկաւորութեան : Տիկին Միկոյեանի մահը մեծ ցաւ պատճառած է Խորհ. Միութեան մէջ, եւ Փրաւտա կը գրէ .— «Միշտ եւ բոլոր պայմաններուն մէջ, ապրած է կուսակցութեան կեանքը, մեր երկրին կեանքը, մեր ժողովուրդին կեանքը» : 64 տարեկան էր : Բայց՝ մահը իր ճամբով, կեանքը իր ճամբով եւ Անաստաս Միկոյեան մոռնալով իր վիշտը կը փորձէ խօսք հասկցնել Ֆիտէլ Քասթրոյի : Դիւրին գործ մը չէ անշուշտ , քանի անդին Չինացիները կ'ուզեն իրենք ալ ուրիշ խօսք մը հասկցնել Քուպայի : Փեքինի մէջ 500.000 Չինացիներ ցոյց մը ըրած են Քուպայի դեսպանատան առջեւ բողոքելու համար «ամերիկեան աշխարհակալական յարձակման դէմ» :

Հաւանայի մէջ ոչ մէկ բան կարելի է գիտնալ Միկոյեան – Քասթրօ խօսակցութեանց մասին : Կիրակի օր նոր խօսակցութիւն մը տեւած է երկուէկս ժամ , բայց ոչ մէկ գեկոյց կամ մանրամասնութիւն այս մասին : Հաւանայի ձայնասփիւռը կը ճշդէ միայն թէ խօսակցութեանց նիւթն է .— «Միջազգային լարուած կացութիւնը ստեղծուած Հիւսիսամերիկեան կառավարութեան կողմէ որ չէ վարանած համաշխարհային պատերազմի անդունդին առջեւ դնել աշխարհ» :

Անաստաս Միկոյեան յայտարարութիւն մը ըրած է Հօյ Թերթին եւ շեշտած թէ «Ռուսերը, ինչպէս Քուպացիները, վրդոված են աշխարհակալներու կատարած յարձակումէն Քուպայի վրայ եւ կը պայքարին որպէսզի ձեր կղզին որ ընկերվարութեան դրօշը պարզած է, կարենայ յառաջդիմել տալ այն վարչակարգը զոր ընտրած է » : Միկոյեան գովքը հիւսած է քուպացի «ընկերներուն եւ բարեկամներուն եւ անոնց պետին՝ Ֆիտէլ Քասթրօ» աւելցնելով թէ քուպացի ժողովուրդը միշտ կրնայ հաշուել խորհրդային օժանդակութեան վրայ : «Կ'ուզեմ յաւելեալ գինուոր մը ըլլալ քուպացի յեղափոխական ժողովուրդին մէջ » եզրակացուցած է խորհրդային փոխ – վարչապետը :

Միւս կողմէ Մոսկուայի ձայնասփիւռը Ամերիկայի ուղղուած յայտագրի մը մէջ, ըսած է թէ Միացեալ Նահանգները չեն յարգեր իրենց յանձնառութիւնները, անոնց թշնամական քաղաքականութիւնը Քուպայի հանդէպ, անփոփոխ կը մնայ : Պաշարումը դադրեցաւ ՈՒ. Թանի այցելութեան ատեն , բայց վերահաստատուեցաւ եւ արեւմտեան բազմաթիւ դէտեր տագնապին ծաւալումը կը տեսնեն : Խորհրդային ձայնասփիւռը ըսած է նաեւ թէ խորհրդային հրթիռները չեն որ վախ պատճառած են Ամերիկայի այլ այն փաստը որ քուպական յեղափոխութիւնը կրնայ ազդել լատին Ամերիկայի միւս մասին վրայ :

Ամերիկացիք ու Ռուսերը համաձայնած են որ Կարմիր Խաչին յանձնուի Քուպայի խորհրդային կայաններու քանդումին քննութիւնը, բայց Միկոյեանի կը մնայ տակաւին ընդունիլ տալ Քասթրոյի : Կարմիր Խաչի վարչութիւնն ալ կ'ուզէ որ երեք երկիրներու օժանդակութիւնը ապահովուի որպէսզի կարենայ գլուխ հանել նման գործ մը :

Մոսկուայի մէջ ալ կարեւոր խորհրդակցութիւններ տեղի կ'ունենան : Խրուշչեւ պարտի բացատրել համայնավար օտար պարագլուխներու Քուպայի իր նահանջը : Խորհրդային մայրաքաղաքը կը գտնուին Ուլպրիխթ, Նովոթնի, Տէյ, Կոմուլքա, Ժիվկով : Ցարդ Քատար միայն կը բացակայի : Խորհրդային վարչապետը առանձին առանձին խօսած է այս բոլորին հետ , բայց ոչ մէկ մանրամասնութիւն կը տրուի խորհրդային մամուլին մէջ :

Փրաւտայի մէջ հրատարակուած յօդուածով մը մառէշալ Վորոշիլով գովքը կը հիւսէ Խրուշչեւի քաղաքականութեան .— «Խորհրդային Միութիւնը եւ միջազգային կարծիքը, կը գրէ Խորհ. Միութեան նախկին նախագահը, երախտապարտ են Խրուշչեւի իմաստութեան այն միջոցներուն համար զորս առաւ փրկելու համար խաղաղութիւնը եւ արգելք հանդիսանալու համաշխարհային աղէտի մը երաշխաւորելով հանդերձ քուպական յեղափոխութեան գերիշխանութիւնն ու ապահովութիւնը » : Ապա, Վորոշիլով խստօրէն կը քննադատէ սթալինեան քաղաքականութիւնը , բայց «հիմա որ այս ամէնը անցեալին կը պատկանի, մեր լենինիսթ կեդրոնական կոմիտէն, ընկեր Խրուշչեւի գլխաւորութեամբ, առանց ընկրկումի կուսակցութիւնն ու ժողովուրդը կ'առաջնորդեն մեծն Լենինի գծած լուսաւոր եւ ուղիղ ճամբէն» :

82 տարեկան մառէշալին այս յայտարարութիւնները մեծ զարմանք պատճառած են : Արդարեւ, նուաստացած եւ ամբաստանուած մառէշալը ցարդ գոհացած էր ինքնաքննադատութիւններով : Առաջին անգամն է որ զինուորական մը իր հաւանութիւնը կուտայ խորհրդային որոշումին՝ քանդել Քուպայի արձակարանները :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլէն կը հեռաձայնեն .— Հ. Յ. Դ. Օրուան տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ բացառիկ յաջողութեամբ : Ներկայ էին աւելի քան երկու հազար հանդիսականներ : Խօսք առին Մարսէյլի քաղաքապետը , ընկեր Յ. Պապիկեան , Տիկին Հուրի Իփէքեան, Ժանօ Գաբրիէլեան, Ֆրանսիս Լէնհար եւ Ժան Մաս :

ՖՐԱՆՍԱ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

Այսօր՝ Երեքշաբթի Սահմանադրական Խորհուրդը պիտի հռչակէ Հանրաքուէին արդիւնքները եւ յաջորդ օրը իր կարծիքը տայ նախագահ Մոներվիլի բողոքին : Արդարեւ Ծերակոյտի արմատական նախագահը ինչպէս նախօրօք ալ յայտարարած էր, բողոք մը ներկայացուցած է Սահմանադրական Խորհուրդին որպէսզի այս վերջինը հակասահմանադրական հռչակէ հանրաքուէն : Այդ պարագային Սահմանադրական Խորհուրդը կրնայ միայն արդիւնքները յայտարարել , բայց չհռչակել սահմանադրական բարեփոխումը : Կնճռոտ հարց մը որ երկու պարագաներուն ալ փափուկ կացութիւն մը կը ստեղծէ : Ամէն պարագայի մէջ Սահմանադրական Խորհուրդին որոշումները անբեկանելի են : Եթէ ընդունի Մոներվիլի նկատողութիւնը, քաղաքական գետնի վրայ կը ստեղծուի տարօրինակ պարագայ մը : Ջախջախուած կ'ըլլան 12 միլիոն Ֆրանսացիները որոնք «այո» ըսած են :

Նախկին նախագահ Վենսան Օռիոլ որ 1960 Մայիս 25էն ի վեր հեռացած էր Սահմանադրական Խորհուրդէն որու ցկեանս անդամ է, բողոքելու համար կառավարութեան վերաբերումին դէմ, վերադարձաւ առջի օր իր տեղը գրաւելու համար :

× Ընտրութեանց առթիւ յիշենք թէ Մոնմորանսիի շրջանը կը ներկայանայ Տոքթ. Լեւոն Յովնանեան, նախկին երեսփոխան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ մէջ, Շփիկըլ շաբաթաթերթին խնդիրը կը բարդանայ : Արեւմտեան – Պերլինի մէջ Վիլլի Պրանտ յայտարարեց թէ ծանր տագնապ մը ծնած է այդ հարցին պատճառաւ որ խնդրոյ առարկայ դարձուցած է կարեւոր սկզբունքներ :

ԵՄԷՆԻ տագնապը կը ծաւալի : Մինչ Եգիպտացիներու օժանդակութեամբ յեղափոխական ուժերը սէուտական գիւղերու վրայ կը յարձակին Յորդանան զօրավիգ կեցած է Սէուտական Արաբիոյ : Ծանօթ է որ Սէուտական Արաբիա եւ Յորդանան վերջերս համաձայնութիւն մը ստորագրած էին եւ զինուորական հասարակաց հրամանատարութիւն մը ստեղծած էին :

ՊԵՆՊԵԼԼԱ որ որոշած է այլեւս մէկ բառ գրել իր անունը, սկսած է «ակռայ ցոյց տալ» : Յայտարարեց թէ Էվիանի համաձայնութիւնները պէտք է բարեփոխումի ենթարկուին եւ թէ Ֆրանսա չի կրնար այլեւս հիւլէական փորձեր կատարել Սահարայի մէջ :

ԷՔՍՓՐԷՍ շաբաթաթերթը մէկ տարուան համար արգիլուած է Ալժերիոյ մէջ :

ՊՈԼՍԷՆ հասած լուրերու համաձայն , Իրաքեան օդուժը ռմբակոծած է Թուրքիոյ սահմանին վրայ գտնուող քրտական գիւղերը :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ կառավարութիւնը արտաքսած է Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանատան մէկ կցորդը իբրեւ «լրտես» :

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԺՈՂՈՎԻ ՇՈՒՐՋ

ՊԷՅՐՈՒԹ, (Յառաջ).— Էջմիածնում աւարտած է իր աշխատանքները այսպէս կոչուած Ազգային – Եկեղեցական ժողովը:

Աշխատանքների մանրամասնութիւնների մասին դեռ հաղորդագրութիւն չկայ մամուլի մէջ, բացի այցելութիւններից «տեսարժան» տեղերը, ինչպէս պետական պալեթ, օփերա, քոնեաքի ու գինիի եւ ուրիշ գործարաններ եւայլն, հոգեւոր տեսակէտից տեսնելու արժանի վայրեր: Եկեղեցական գործերի կարգադրութեան տեսակէտից, անշուշտ, մասնաւոր հետաքրքրութիւն է ներկայացրել պետական պալեթը ...

Հայոց եկեղեցու միասնականութեան եւ Էջմիածին – Անթիլիաս յարաբերութեան մասին ժողովը հանել է հետեւեալ բանաձեւը:

Բանաձեւ «ամրապնդում հայ եկեղեցու միութեան» օրակարգի հարցի առթիւ

«Ազգային – Եկեղեցական Ժողովը, Հոկտեմբերի 5ի նիստում, լսելով Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի զեկոյցը՝ «Ամրապնդում Հայ Եկեղեցու Միութեան» հարցի շուրջը, միաձայն որոշեց.

1.— Որդիական երախտագիտութիւն յայտնել Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին, նրա եօթնամեայ գործունէութեան ընթացքին այն ջանքերի եւ միջոցառումների համար, որոնցմով Նորին Սուրբ Օծութիւնը ամրապնդել է Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու միութիւնը, մանաւանդ 1956 թուականին Լիբանան, Եգիպտոս, Իտալիա, Ֆրանսիա, Անգլիա, 1960 թուականին Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկաներ եւ 1961 թուականին Թուրքիա կատարած իր հովուապետական այցելութիւններով, եւ միաժամանակ բարձր է պահել Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի հեղինակութիւնը յաչս Հայ ժողովրդի եւ յաչս քրիստոնէական եկեղեցիների:

2.— Խնդրել Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետէն, որպէս Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու Նուիրապետութեան Գերագոյն Պետ շարունակել սիրոյ եւ միութեան իր յորդորներն ու ջանքերը, որպէսզի աւելի ամրապնդուի ի սփիւռս աշխարհի ցրուած մեր ժողովրդի միութիւնը Սուրբ Էջմիածնով:

3.— Ազգային – Եկեղեցական Ժողովը ցաւ է յայտնում Անթիլիասի Աթոռի 1956 թուականից սկսեալ կատարած անջատողական արարքների համար եւ ի կարգ է հրաւիրում Անթիլիասի Աթոռին ու նրա Միաբանութեանը՝ յանուն Հայ ազգի գերագոյն շահերի, որ նա ընդունի եւ յարգի Հայ Եկեղեցու Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինով գլխաւորուող եկեղեցական միութեան դարաւոր կանոնը եւ յետս դառնայ Սուրբ Էջմիածնի իրաւասութեան սահմաններից ներս կատարուած ոտնձգութիւններից»:

Այս չի՞ յիշեցնում մի քիչ ընկեր Փանջունիի մանկութեան պատմութիւնը.

Տղան տան մէջ ինչ որ տեսնում է՝ կոտրում եւ մի կողմ է նետում:

— Տղաս, ի՞նչ ես անում, բարկանում է հայրը:

— Հէ՛չ, չինեցի, անվրդով պատասխանում է մանուկ Փանջունին:

Վազգէն կաթողիկոսը եօթը տարի է Հայոց եկեղեցու միասնականութեան արբահում ամաններ է կոտրատում եւ աջ ու ձախ հաւատացնում է թէ չինում է, եւ Ազգային – Եկեղեցական Ժողովը ահա միաձայնութեամբ հաւատացնում է թէ չինիչ է:

Ի՞նչ է այդ Ազգային – Եկեղեցական ժողով կոչուածը, ո՞վ է կազմել ու հրաւիրել նրան, ո՞վ է իրաւունք տուել նրան վճիռներ արձակելու ազգային – եկեղեցական գործերի մասին:

— Վազգէն Ա. Կաթողիկոսը:

Զարմանալի՞ է միաձայնութեամբ արուած որոշումը:

Ինչպէս Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի եօթը տարուայ աթոռակալութեան ընթացքին Էջմիածինը մի քայլ առե՞լ է ապահովելու համար Հայոց եկեղեցու միասնականութիւնը, ի մասնաւորի համերաշխութիւնը Էջմիածնի եւ Անթիլիասի աթոռների միջեւ:

25 տարի է Հիւս. Ամերիկայի Հայութեան կէսի թեմը անտեսուած եւ արհամարհուած վիճակում պահուեց Էջմիածնի կողմից: Այդ թեմի ժողովրդի բոլոր դիմումները Էջմիածնին մնացին անլսելի: Վազգէն Կաթողիկոս որեւէ քայլ չառաւ սրբագրելու իր նախորդների անարդար եւ անխիղճ վերաբերումը Ամերիկահայերի վերաբերմամբ: Սա կոչւում է եկեղեցու միասնականութիւնը պահպանել:

Երկար քաշքշուքից եւ ոտնձգութիւններից յետոյ, Կիլիկիոյ կաթողիկոսական թեմի ժողովուրդը, 1956ին, որոշեց կաթողիկոս ընտրել հանգուցեալ Գարեգին Ա. կաթողիկոսի տեղ: Կիլիկիոյ Հայութիւնը, բացարձակ ազատ կամքով, կաթողիկոսական թեկնածու որոշեց Հալէպի ժողովրդանուէր առաջնորդ Զարեհ սրբազանը: Վազգէն կաթողիկոս փոխանակ յարգելու ժողովրդի կամքը, ռուս կառավարութեան ու Լիբանանի խորհրդային դեսպանին ապաւինած՝ թռաւ Անթիլիաս խանգարելու համար Զարեհ սրբազանի ընտրութիւնը: Եւ երբ յաջողութիւն չունեցաւ, ամենանուաստացուցիչ պայմաններում փախաւ Անթիլիասից եւ Նեղոսի ափերից ջանաց խանգարել Զարեհ սրբազանի կաթողիկոսի ընտրութիւնը: Այս կոչւում է միասնականութի՞ւն:

Միասնականութի՞ւն է նշանակում, Պէյրութի օդակայանում, խորհրդային դեսպանի կողքին, գրգռուած ամբոխի ձեռքով Անթիլիասի միաբաններին ծեծել տալը:

Միասնականութի՞ւն առել է այն ամօթալի կոնդակ – թուղթը, որ Վազգէն Ա. հազարներով տարածել տուեց Զարեհ կաթողիկոսի ընտրութեան դէմ:

Եւ բազում համանման ուրիշ փաստեր Վազգէն կաթողիկոսի կողմից, որոնք անանցանելի դարձրին վիհը Էջմիածնի եւ Անթիլիասի միջեւ:

Եւ այս բոլորից յետոյ, Էջմիածին հաւաքուած ժողովականները Վազգէն Ա.ին հռչակում են Հայոց եկեղեցւոյ միասնականութեան ախոյեան, այն էլ – գիտէ՞ք, պիտի ասէր Ազբալեանը — միաձայնութեամբ:

Բայց, ովքե՞ր էին այդ հռչակաւոր Ազգային – Եկեղեցական ժողովի անդամները: 10 – 15 վեղարաւորներ՝ առաջնորդ կամ առաջնորդացու զանազան թեմերից եւ մի քանի տասնեակ, մէկ մասը իրենք իրենց ընտրած, մէկ մասը հրաւիրեալ կաթողիկոսական դռան – աշխարհականներ — ըստ Ամենայն Հայոց բանաստեղծի՝ «մէկը վանքից, մէկը պանքից»: Մարդիկ, որոնց աւելի հետաքրքրում են «Արարատի» քոնեաքը կամ պետական պալեթի պարերը, քան ազգային – եկեղեցական գործերը:

Սփիւռքի մէկ միլիոն Հայութեան կէսը ներկայացուցիչ չի ընտրել Էջմիածնի ժողովի համար, միւս կէսը ի՞նչ սկզբունքներով է ընտրել. յայտնի չէ: Խորհրդային Միութեան երեք միլիոն Հայերը ներկայացուցիչ տուե՞լ են, ի՞նչպէս եւ ինչքան. յայտնի չէ: Երուսաղէմի եւ Պոլսի պատրիարքները անձամբ չեն գացել Էջմիածին: Ժողովին չի մասնակցել Անթիլիասի միաբանութիւնը: Այս կոչւում է համազգային Ազգային – Եկեղեցական ժողո՞վ, որուն որոշումները հեղինակաւոր պիտի նկատուէին Հայութեան աչքին:

Ազգային – Եկեղեցական ժողովի գումարման ձեւն էլ տարօրինակ է եւ մի քիչ յիշեցնում է մեր գիւղի հարուստ աղաների սովորութիւնը.

Մեր գիւղի չատ հարուստ մարդիկ հարսանիքի հրաւէր չէին ուղարկում, այլ թաղէ – թաղ լուր էր տարածւում, թէ, օրինակ, Մերկեանի Պապուչի Կարապետ աղայի տանը հարսնիք կայ: Կարապետ աղայի տղան՝ Սիմոնը կը պսակուի Քափուչի Հայրապետի աղջկայ Բրաբիոնի հետ: Հաւսրակ, հրամեցէք հարսնիքի: Եւ հաւսրակը գիտէր, որ Կարապետ աղայի տանը տակառներով օղի ու գինի կը լինի, չէշիտ – չէշիտ ուտելիքներ կը լինեն, Բլարինէտչի Միքիթի մուզիքը կը չալէ. կարելի է լաւ քէֆ անել եւ խուռներամ կ'երթար: Եթէ չհաշուենք 10 – 15 եպիսկոպոսները, որոնք ի պաշտօնէ պարտաւոր են ներկայ գտնուել եկեղեցական ժողովներին, Էջմիածնի հաւաքոյթին ներկայ գտնուողների մեծ մասի հանգամանքը առնուազն վիճելի է, Մերկեանի Պապուչի Կարապետ աղայի հարսնեւորներ՝ «վանքէն կամ պանքէն» եկած, որոնք, ըստ երեւոյթին, աւելի պետական պալեթով եւ տեսարժան վայրերով են զբաղուել, քան ազգային–եկեղեցական գործերով: Ժողովի «օրագիրը» այդ է ցոյց տալիս:

Էջմիածնի ժողովը իր կազմով եւ «յայտագրով» մի քիչ փաճայիրի տրամադրութիւն է թողնում: Եւ համայնավար իշխանութեան համար, անկասկած, ցանկալի էր, որ եկեղեցական լուրջ ժողովից աւելի փաճայիր դառնար՝ ծիծաղելի յաչս հասարակութեան: Ժողովում եւ ժողովի շուրջ եղել է ամէն բան. պակաս է եղել միայն գուռնա – թամաշան:

Եւ այս, ամօթ է ասել՝ Հայոց Ազգային ժողովը, լսո՞ւմ էք, միաձայնութեամբ, ի բացակայութեան Անթիլիասի ներկայացուցիչների, Հայոց եկեղեցում սիրոյ տաղնապի ամբողջ պատասխանատուութիւնը ձգել է Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան վրայ:

Հասկանալի է, Վազգէն կաթողիկոս եւ իր Գերագոյն Խորհուրդը Էջմիածնում պարտաւոր էին այդպէս վարուել, այլապէս ... Բայց մի՞թէ Էջմիածին հաւաքուած այդ բազմութեան մէջ չկար արդարութեան գիտակից խղճի տէր մէկ հատ մարդ, որ անարդար եւ անխիղճ նկատէր Վազգէն Ա.ի զօրամների կաղմած չընծու ամբաստանագիր բանաձեւը Անթիլիասի դէմ: Այդքան խա՞մ ու խոպան է դարձել Էջմիածինը:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

(1 Շար.)

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Արաբական Արեւելքին մէջ կ'ապրին մօտաւորապէս 300.000 Հայեր: Միայն Գահիրէ, Աղեքսանդրիա, Դամասկոս, Հալէպ եւ Պէյրութ քաղաքներուն մէջ կը բնակին մօտ 200.000 Հայեր: Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ Ադէն քաղաքը, որով պիտի սկսինք: Այստեղ կը գործէ արեւելեան ուսումնասիրութիւններու հաստատութիւն մը, որ կանոնաւորապէս կը հրատարակէ «Տարեգիրք Արեւելեան ուսումնասիրութիւններու կաճառին» խորագրով տեղեկագիր մը: Այս հաստատութեան մէջ կ'աշխատի արեւելագէտ Մ. Քանար, որ կը գրէ արաբ – հայկական խնդիրներով՝ պատմական տեսակէտով: Փաստօրէն Մ. Քանար արաբագէտ մըն է, բայց իր աշխատութիւններուն մէջ կը գրէ այն խնդիրներով, որոնք կապուած են Ֆաթիմեան ժամանակաշրջանի Եգիպտոսի Հայոց պատմութեան հետ: Այսպէս, վերոյիշեալ տեղեկագրի 1948ի թիւին մէջ լոյս տեսած էր անոր «Համտանիթները եւ Հայաստան» աշխատութիւնը, իսկ 1951ին առանձին հատորով լոյս կը տեսնէ անոր «Պատմութիւն Ճէզիրէի եւ Սուրիոյ Համտանիթներու հարստութեան» աշխատութիւնը: 1954ին, միեւնոյն հրատարակութեան մէջ լոյս կը տեսնէ (հատոր ԺԲ.) նոյն հեղինակին «Քրիստոնեայ վէզիր մը Ֆաթիմեան շրջանին՝ հայազգի Վահրամ» ուսումնասիրութիւնը, ուր Մ. Քանար կը գրէ հայկական ծագում ունեցող Պահրամ ալ Արմանի եգիպտացի վէզիրով:

Այս առթիւ յիշենք նաեւ աշխատութիւնը Գէորգ Մարլեանի, որ 1947ին Գահիրէի մէջ հրատարակեց իր «Ականաւոր Հայեր Եգիպտոսի մէջ» աշխատութիւնը: Արեւելագիտական կաճառի «Տարեգիրքերուն» մէջ, Մ. Քանար, 1955ին կը հրատարակէ նաեւ իր «Նօթեր Ֆաթիմական շրջանի Եգիպտոսի Հայերուն մասին» (ԺԳ. հատոր) ուսումնասիրութիւնը: Փրոֆ. Մ. Քանարի այս աշխատութիւնները գնահատանքով գրախօսուած են Փրոֆ. Ա. Տէր – Ղեւոնդեանի կողմէ՝ «Պատմա – բանասիրական հանդէս»ին մէջ (թիւ 4, 1959), Մ. Քանար ուշադրութիւն կ'ընծայէ նաեւ Բագրատունիներու շրջանի արաբական փոքր ամիրայութիւններու պատմութեան ալ, իսկ

ԼՈՒՔՐԷՑԻԱ ՊՈՐՃԻԱ

Սառն ու դաժան ակնարկ մը կը նետէ իր քրոջ՝ Լուքրեցիայի, Տոն Ալֆոնսի եւ նորածինին վրայ, ապա, առանց բառ մը արտասանելու կը հեռանայ, կը փակուի իր հօր հետ սենեակի մը մէջ, գլուխ գլխի գաղտնի տեսակցութեան մը համար:

Կեսար Պորճիայի ընդգրկած քաղաքական ուղին յստակ է ու կտրուկ եւ չի կրնար հանդուրժել որեւէ խնամիական կարգադրութիւն:

Ֆրանսայի թագաւորը Լուդովիկոս ԺԲ. ծրագրած է նուաճել Նէապոլսոյ թագաւորութիւնը եւ այդ ծրագրին յաջողութեան համար Կեսար իր աջակցութիւնը խոստացած է Ֆրանսայի վեհապետին: Կեսար համոզուած է որ վերջնականապէս պէտք է խզել խնամիական այն կապը որ Պորճիաները կը կապէ Նէապոլսոյ արքայական տան:

Իր ծրագիրներուն յաջողութեան համար Կեսար կ'որոշէ միջոցներուն մէջ խտրութիւն չդնել, եթէ նոյնիսկ այդ միջոցները պատճառ կրնան դառնալ բազմաթիւ անձերու մահուան:

Եւ կը սկսի սարսափի շրջան մը: Մէկ քանի օր ետք Տիբերիս գետէն դուրս կը հանեն Կեսարի հաւատարիմ բարեկամներէն սպանացի ազնուականի մը դիակը, պարկի մը մէջ ամփոփուած: Այս ազնուականը Կեսարի հետ ունեցած իր մտերմութեան շնորհիւ, լայնօրէն ծանօթ էր անոր քաղաքական ծրագիրներուն բոլոր գաղտնիքներուն, հետեւաբար կրնար խօսիլ ...

Սպանացի հրամանատար Խուան Չերվելլոն, Սֆորցաներու կողմնակից, անխոհեմութիւնը կ'ունենայ խնդրելու Պապէն որ արտօնութիւն տայ իրեն վերադառնալու Նէապոլիս ուր էին կինը, երախաները: Մեծ զգուշաւորութեամբ կը տրուի այդ արտօնութիւնը, վասնզի Չերվելլոն նոյնպէս տեղեակ էր պապական իշխանութեան քաղաքական ծրագիրներուն բոլոր ծալքերուն:

1499 Դեկտեմբեր 22ի իրիկունը, երբ Չերվելլոն դուրս կ'ելլէ իր զարմիկին Թէզէօ Փինեաթելլիի տունէն, ուր ընթրիքի էր հրաւիրուած, վարձկան ոճրագործներ յարձակելով սրախողխող կ'ընեն զինքը: Անպատարանոք, անձայն ու անշշուկ, կը թաղուի սպանացի հրամանատարը, առանց որ որեւէ մէկը դոյզն ծանօթութիւն ունենայ անոր մահուան պարագաներուն մասին:

Չերվելլոն նոյնպէս կրնար խօսիլ ...

Քանի մը օր ետք, Կեսարի բանակատեղին մէջ, փորթուկալցի մը՝ Ֆերտինանտ տ'Ալմէյտա, Կէօթայի եպիսկոպոսը, որ Կեսարի Ֆրանսա գտնուած միջոցին եղած էր անոր մտերիմը եւ որ հիմա կ'ընկերանար անոր Իտալիա, կը մեռնի խորհրդաւոր պայմաններու մէջ: Ֆերտինանտ տ'Ալմէյտա նոյնպէս ծանօթ էր Պորճիայի ծրագիրներուն մանրամասնութեանց, հետեւաբար... կրնար խօսիլ:

Փորթուկալցի եպիսկոպոսին մահէն ետք է որ կը սկսին քակուիլ մարդոց լեզուներու կապանքները եւ շշուկներ կը սկսին տարածուիլ պատմութեան մէջ այնքան համբաւաւոր դարձած Պորճիաներու թոյնին մասին ...

Կեսար Պորճիա, պապական եւ ֆրանսական միացեալ բանակներուն գլուխը անցած կը շարունակէ իր զինուորական նուաճումները:

Կը գրաւէ Իմոլան եւ կը հասնի Ֆորլի քաղաքին դուռներուն առջեւ որ պաշտպանուած է զօրաւոր կերպով, մանաւանդ որ այդ պաշտպանութեան գլուխը անցած է «Իտալիոյ ամէնէն քաջ կինը» Կատարինէ Սֆորցա, որուն երակներուն մէջ կը հոսի իր նախնիքներէն Ֆրանչեսկօ Սֆորցայի արիւնը:

Տեղեկանալով որ Կեսար Պորճիա մտադրած է յարձակիլ Ֆորլիի վրայ, Կատարինէ Սֆորցա անմիջապէս քաղաքէն կը հեռացնէ իր զաւակները: Այսպէսով պիտի կրնար ազատօրէն եւ հանդարտ կերպով նուիրուիլ պատերազմին:

(8 Շար.)

«Մահմետական հանրագիտարանի» առաջին հատորի նոր հրատարակութեան մէջ պարտականութիւն ստանձնեց Ժ. Տընիի եւ Ք. Քահէնի հետ միասին գրել Հայաստանի մասին յօդուած մը ։

Այժմ մեր ուշադրութիւնը դարձնենք Միջնաւոր Արեւելքի երկիրներու Հայերու գիտական գործունէութեան վրայ ։ Հայկական մշակոյթի եւ գիտութեան կարեւոր կեդրոն մը կը հանդիսանայ Պէյրութ՝ Լիբանանի մէջ։

Հայերէն լեզուի փրոֆէսօր է Հ. Յովհաննէս Մուրեան, որ կը հրատարակէ հայագիտական տեղեկագիր մը, ֆրանսերէն լեզուով ։ Կը հրատարակէ նաեւ հայագիտական ուսումնասիրութիւններ ։ «Արաբական համայնագիտարան»ին մէջ, որուն առաջին հատորը լոյս տեսած է Պէյրութի մէջ, Հ. Յովհ. Մուրեան հրատարակած է կարգ մը յօդուածներ, օրինակ, յօդուած մը Անիի մասին՝ պատմական տեսակէտով, ապա հայկական դիցաբանութեան հերոսներու՝ Արայի, Արամի մասին, հայ գիտնականներ Գաբրիէլ Աւետիքեանի եւ Արսէն Այտընեանի, պատրիարք Աւետիք Եւդոկիացիի մասին (Ա. Տէր Ղեւոնդեան «Պատմա-բանասիրական հանդէս»ի (1959), 4րդ թիւին, 1960ի 3րդ թիւին մէջ կը խօսի հայագիտական տեղեկագրին Ա. – Բ. հատորներուն եւ Արաբական համայնագիտարանի առաջին հատորին մասին) ։

«Հանդէս Ամսօրեայ» յոբելենական վերջին պրակին մէջ, 1961, Հ. Մուրեան հրատարակեց շատ հետաքրքրական յօդուած մը Անդասրայի մանրանկարչական գրքոյկի մասին ։

Ամէնէն ջանասէր հետազօտողներէն մէկը, որու մասին գիտենք թէ դեռ 1933-ին հարիւր էջնոց փոքրիկ աշխատութիւն մը հրատարակած է Օշին Թագաւորին վերաբերեալ 1319ին գրուած ձեռագիրի մը հիման վրայ, Ա. Սիւրմէյեանն է, որ կը գրէ Հալէպի հայկական հնութիւններով, ուսումնասիրութիւններ հրատարակելով «Հանդէս Ամսօրեայ», «Բազմավէպ», «Անահիտ», Երուսաղէմի «Սիոն» եւ այլ հանդէսներու մէջ։ Այսպէս, ան հրատարակած է յօդուածներ հայկական ձեռագիրներու, ԺԶ. եւ ԺԷ. դարերու Հալէպի հայ հոգեւորականներու կամ քահանաներու պատմութեան մասին։ Ան, նոյնպէս, հրատարակած է քանի մը կարեւոր աշխատութիւններ, որոնցմէ յիշատակենք՝ «Պատմութիւն Հալէպի Հայոց» (երեք հատորով) լոյս տեսած 1940-1950ի ընթացքին հայերէն լեզուով (վերնագիրը ֆրանսերէն), «Ցուցակ Հալէպի Հայոց քառասուն նահատակներու եկեղեցիի գրչագիրներու» լոյս տեսած 1935-1936ին Հալէպի մէջ (վերնագիր ֆրանսերէն, բնագիր հայերէն), «Երուսաղէմի Ս. Յովհաննէս վանքի հայկական ձեռագիրներու ցուցակը» (Վենետիկ, 1948) ։

Հայ մեծ գիտնական Գարեգին Յովսէփեան եւս Անթիլիասի մէջ հրատարակած է իր քանի մը աշխատութիւնները Կիլիկիոյ կաթողիկոս դառնալէն յետոյ ։

«Հասկ» հանդէսին մէջ, յայտնի հետազօտող Յ. Քիւրտեան հրատարակած է կարգ մը ուսումնասիրութիւններ ։

Պոլսոյ Հայերու անցեալի գրական եւ գիտական կարեւոր գործունէութիւնը այլեւս չի գտնուիր նախկին տասնամեակներու բարձրութեան վրայ։ Հայերը ցրուեցան իրենց դէմ գործուած ջարդերու ծանր ժամանակաշրջանին ։

Ցաւալի է սակայն այն իրողութիւնը, որ ի տարբերութիւն անցեալի, երբ Պոլսոյ մէջ լոյս կը տեսնէին գիտական մեծ աշխատութիւններ, ինչպէս են Օրմանեանի լայնածաւալ գործերը, այսօր կրնանք արձանագրել ուսումնասիրութիւններ՝ միայն հանդէսներու եւ աւելի շատ օտար քան տեղական հանդէսներու մէջ ։

ՓՐՈՖ. ՎԼԱՏ ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

— ԿԱՎՕ ՍՐԱՀԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ —

(27 Հոկտեմբեր)

Ռընէ – Փիէր – Շուֆոյի համանուագային խումբը, Փարիզի երաժշտական կեանքին իր համեստ տուրքը բերել սկսած է քանի մը տարիներէ ի վեր միայն։

Կը գտնենք զայն նոր եղանակին ըսկըզբնաւորութեան աւելի ներդաշնակ, ու արդարանալի իր ցանկութեան մէջ՝ Սալ Կավոյէն Փլեյէլ փոխադրուելու յառաջիկայ եղանակին։ Անուրանալի է այս նուագախումբին արձանագրած յառաջդիմութիւնը երեք վերջին տարիներու ընթացքին ։

Անբաւարար կը մնայ տակաւին լարաւորներուն հնչականութիւնը, նամանաւանդ ջութակներուն, որ երբեմն, — Տվորժաքի «Նոր Աշխարհ» համանուագին կատարման պահուն մասնաւորաբար — չի յաջողիր բոլորովին հակակշռել ընչաւորներուն խումբը ։

Ու այդ կէտին մէջ, սրահն ալ ունի շատ հաւանաբար իր որոշ սահմանները ձայնատարութեան բերմամբ. դժուար թէ հանդուրժէ ան այդ հսկայ բազմաձայն գործին ։

Ձայնի ծաւալին համեմատութիւնները նուագախումբին զանազան խմբաւորումներուն միջեւ զուգահեռաբար շատ աւելի հակակշռուած էին սակայն երբ կ՚ընկերանար ան Ռաֆֆի Պետրոսեանի՝ Լիսթի շահեկան երկու գործերուն մէջ.— «Հունգարական ֆանթէզի» ու «դաշնակի Ա. քոնչերթօ»։ Նուագախումբ ու մենակատար հոս ներդաշնակ ամբողջութիւն մը կը կազմէին ։

Կարծողներ կան թէ Լիսթի մենանուագութիւնը դիւրին է ։ Չեմ կարծեր ։

Եթէ մենակատարը չուզէ գոհանալ առարկայական կեցուածքով մը, նկատի առնելով միայն գործին տառը ու խորանալ փորձէ տառին ներքեւ ծնող ապրումներուն, Լիսթ կը ներկայանայ իրեն իր խակական դիմագծով, այսինքն տխմար մը։ Անոր մենանուագութիւնը կը պահանջէ առաւելագոյն չափով գոյներու չափաւորումը նախ ու յետոյ գործին ներքին կշռոյթը գտնելու նրբին արուեստը, չիյնալու համար «հասարակ շողշողունի» մը ճիրաններուն մէջ։ Լիսթ ունի իրեն յատուկ միսթիքականութիւն մը։ Լիսթի մենանուագութեան մէջ կը յաջողի ան որ կը հաւատայ անոր։

Ուրեմն ո՞ւր դնել շեշտը. անշուշտ արտին վրայ։ Բայց այնպէս մը պատրաստուած ըլլալ, կարենալ ազատօրէն պատմելու համար իր պատմութիւնը ստեղնաշարին վրայ, որ ժամացոյցին ճշգրտութեամբ աշխատի մանրակրկիտութեան մեքենան ։

Ու ճիշդ այդ գետիններուն վրայ է որ հանդիպեցանք մենք անցեալ գիշեր Ռաֆֆի Պետրոսեանի, որ այս բոլորը իր լաւագոյնով ու լաւագոյնին մէջ կարողացաւ տալ ։

Հունգարական Ֆանթէզիին մէջ մերթ ընդ մերթ սրամիտ, զուարթ, յաղթական կամ քմահաճ էր ան. իսկ քոնչերթոյին մէջ ան՛ր դարձաւ աւելի եղերական ։ Երկու առոյգ մենանուագութիւններ երկու գեղեցիկ այս գործերուն մէջ, որուն առաջինը՝ ֆանթէզին անիրաւօրէն անտեսուած է դաշնակահարներուն կողմէ ։

Ռաֆֆի Պետրոսեան գիտցաւ ազնուական խորհուրդով մը տողորել այս գործին առաւելապէս կշռոյթաւոր բերկրանքի ստորոգումները ։

Գեղեցիկ համերգ ։

Կը ժամադրուինք իրեն հետ այս սրահին բեմին վրայ, այս եղանակին իսկ լսելու համար զինքը ռէսիթալի մը մէջ ։

Գ. Հ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՎԱ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի մէջ իր նկարները ցուցադրած է ամերիկահայ նկարչուհի Վավա (Վարդուհի) Խաչատուրեան ։

«Նկարչուհին ուշ սկսած է ստեղծագործել (1945ին), բայց արդէն տարի մը ետք Նիւ Եորքի [illegible] մեծ սրահներէն մէկուն մէջ կը բացուի Վավա Խաչատուրեանի գործերուն առաջին ցուցահանդէսը, կը գրէ Հայաստանի քննադատներէն մէկը՝ Ե. Կարապետեան որ կ՚աւելցնէ.— Անոր մօտ խիստ աչքի կը զարնէ գոյներու ներդաշնակութիւնը ։ Վավա Խաչատուրեան յաջողած է ստեղծել գոյներու բանաստեղծական պատկերներ ։ Յատկապէս նաթիւրմորթերու եւ դիմանկարներու մէջ պահուած է ազգային գունագեղութիւնը» ։

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ի ՊԱՏԻՒ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 21ին, Կարդինալ Աղաճանեան, Հռոմի Լեւոնեան վարժարանին մէջ ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր ի պատիւ Արեւելքի հայերուն, որոնք Տիեզերական ժողովին կը մասնակցին։ Հաւատոյ Տարածման ժողովի նախագահին կազմակերպած այս ընդունելութիւնը առիթ մը եղած է որ Արեւելքի բոլոր ժողովական հայերը հանդիպում մը ունենան։ Ներկաներու մէջ կարելի է յիշել Անտիոքի Կարդինալ-Պատրիարքը՝ Թափունի, որ միակն է այլեւս երկու հանգամանքներն ալ ունեցող, Կարդինալ Գրիգոր – Պետրոս Աղաճանեանի կաթողիկոսական աթոռէն հրաժարումէն ի վեր։ Գերապայծառ Մաքսիմոս Դ. Անտիոքի Մելքիթ պատրիարքը (յիշենք թէ Մաքսիմոս Դ. Ներկայ չէ եղած, ըսուեցաւ, Տիեզ. Ժողովի բացման արարողութեան բողոքելու համար այն նախապատուութեան դէմ որ տրուած է ժողովին մէջ Կարդինալներուն եւ գլացուած պատրիարքներուն ։ Մաքսիմոս Դ. դէմ է նաեւ լատիներէնի գործածութեան, ժողովին մէջ), Մարոնի պատրիարք՝ Մէուշի, Իգնատիոս – Պետրոս ԺԶ., Կաթողիկէ Հայոց Տանն Կիլիկիոյ Պատրիարք ։ Այս հաւաքոյթին մասնակցած են նաեւ Երուսաղէմի լատին պատրիարքը եւ արեւելեան զանազան աթոռներու առաքելական պատուիրակներ։ Իրենց ներկայութեամբ այս հանդիպումը պատուած էին նաեւ կարդինալներ Թիսըրան, Չիքոնեանի, Թեսթա, Վալերիօ Վալերի, Ֆելթէն, Պէա, եւն. եւն.։

Կարդինալ Աղաճանեան խօսած է իւրաքանչիւրին հետ եւ բարի գալուստ մաղթած, յայտնելով միաժամանակ իր համակրանքն ու գնահատումը ։ «Տանտէր»ի պաշտօնը ու հիւրասիրութիւնը կատարած են գերապայծառ Յ. Կիրակոսեան, եւ Ներսէս Տ. Վ. Սէթեան ։

Ոչ – Կաթողիկէ եկեղեցիներու կողմէ ներկայ եղած են՝ Գարեգին Վրդ. Սարգիսեան (Հայաստանեայց Առաք. Եկեղեցի, Կիլիկեան Աթոռ), արտասահմանի ռուս եկեղեցւոյ, Մոսկուայի պատրիարքութեան, Եգիպտոսի ղպտի եկեղեցւոյ անդամներ ։

Ընդունելութեան վերջաւորութեան, բոլոր ներկաները շնորհաւորած են կարդինալ Աղաճանեանը իր ունեցած գաղափարին համար եւ յայտնած իրենց երախտագիտութիւնը այս հանդիպումին համար որ ալ աւելի նշանակալից իմաստ մը կը ստանայ Տիեզերական Ժողովի ներկայ մթնոլորտին մէջ ։

Օ. Ռ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (173)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Ոստիկանութեան հրամանատարը քիչ մը սիրտ առաւ ։ Իմացած էր թէ Խան ձորակի մարդիկը ասոր քօղակներու պէս հագուած էին ու գլուխնին կար սրմա թելերէ հիւսուած գտակ մը։ Ուրեմն այդ խումբը կեավուրներու նոր խումբ մըն էր, որ անպատճառ օձիքը ձեռք պիտի տար։ Այս երեւակայական մտածումը ընելով՝ ոտքի ելաւ ու ոստիկան մը կանչեց ներս ։

— Հիւսնի, շուտով քառասուն հատ հաց, տասը կտոր պանիր ու քիչ մըն ալ ժաժիկ առ բեր հոս, հրամայեց ան խիստ ձայնով մը։ Նայէ, ով որ չտալիք կ՚ըսէ՝ ծեծելով քէօշկը դրկէ։ Երկու ժամէն պատրաստ պիտի ըլլան բաժինները, հասկցա՞ր ։

— Հասկցայ, դողդղաց ոստիկանը փողոցային [illegible] մը պէս կծկուելով ինք իր մէջ։

Ու աճապարանքով դուրս ելաւ ։

Դարձեալ ոստիկաններու հրամանատարը սկսաւ հարցումներ ընել ։

— Չօպան, դուն քանի՞ տարի է այդ լեռներուն մէջ կ՚ապրիս, ըսաւ ան ։

— Ինչ ըսեմ, աս եղաւ երեսուն տարի որ այդ լեռներուն մէջ կը թափառիմ ոչխարներուս ետեւէն, նկատել տուաւ Աւազակապետը ։

— Ըսել է թէ ժայռը, քարը, ձորն ու ապառաժը ծանօթ են քեզի ։

— Հայ, հայ, եթէ ոչ կրնա՞մ հովուութիւն ընել։ Մինչեւ անգամ գայլերուն ուսկից գալը ինծի յայտնի է ։

Այդ պահուն դուռը բացուեցաւ ու արցունքներու մէջ շարշրկուած կին մը ներս մտաւ, որ հազիւ 40ի մօտ տարիք ունէր։

Թշուառ կինը լաչակով ծածկած էր բերանը եւ կը ջանար զսպել իր հեծկլտանքները ։

— Ի՞նչ կայ, հարցուց ոստիկաններու հրամանատարը հայերէն լեզուով մը։

— Ոտքիդ մեռնիմ, աղա, թոթովեց կինը եւ չկրցաւ շարունակել ։

— Աստ, տէ, ճահպելէնմէ, պոռաց անարդ մարդը ։

— Ես որբեւայրի կին մըն եմ ։

— Է՜յ ։

— Չորս եթիմներ ունիմ ։

— Յետոյ ։

— Զանոնք չեմ կրնար անօթի մեծցնել ։

— Ո՞վ կ՚ըսէ որ զանոնք անօթի մեծցուր ։

— Զապթիէն, աղա ։

— Ի՞նչ կ՚ըսէ ։

— Մուրալով – քերելով տուող մը ժաժիկ շինած եմ եթիմներուս, եկեր կ՚ըսէ թէ պատն է տուողը կ՚ուզէ ։

— Հա, էտ էր ցաւդ, սէնի կիտի կեավուր, ինչի կը մրմռաս, թող սատկելու եթիմներդ ժաժիկ չուտեն, չե՞ս ըներ։ Հայտէ, դուրս ելիր, ժաժիկդ զապթիէին տուր։

— Չեմ տար ։

— Չե՞ս տար ։

— Չէ ։

— Անզգամ, դուն ծեծ կերած ունի՞ս ։

— Պարանով էլ կախելու ըլլաս, նորէն եթիմներուս նաֆախան չեմ տար քեզի ։

Ոստիկանութեան հրամանատարը կատղութեամբ մը ոտքի ելաւ եւ ապտակ մը զարկաւ խեղճ կնոջ երեսին։

Կինը վզէն անջատուած հաւու մը պէս թփրտաց ու ինկաւ տախտակամածին վրայ։ Քիթէն սկսաւ յորդ արիւն պաթթիլ ։

Իսկոյն երկու ոստիկաններ ներս մտան ու քաշկռտելով դուրս հանեցին զայն ։

— Ամա կեավուր է ճալթաքը, չի սատկիր որ, բացագանչեց ոստիկաններու հրամանատարը ։

Աւազակապետը՝ այս պարհուրելի միջադէպին ի տես կը դողար բոլոր մարմնով եւ կը ջանար ինքզինքը զսպել ։

Վերջապէս գիշերը բաւական յառաջացաւ ու ամէն բան պատրաստ էր ։

Աւազակապետը գացին ճամբայով մը ոստիկաններու հրամանատարն ու հեծեալ զինուորներու ջոկատը դէպի լեռը առաջնորդեց։ Լերան թիկունքը խոր ձորակ մը կար, որ երթալով կը մեծնար ու ահագին խորխորատներու մէջ կ՚առնէր ճամբորդները։ Հոն մտցուց զանոնք ։

Գիշերուան մթութիւնը, ժայռերու ցցուածքը, ձորին օձապտոյտ դարձուածքները սարսափ մը ձգեցին ապա պէյին սիրտը։ Անիկա կարծեց թէ անյատակ անդունդէ մը դէպի վար կը խորասուզուէր։ Հեւասպառ դողդղալով հարցուց.

— Ո՞ւր կ՚երթանք, չօպան ։

— Մե՞նք, վրայ բերաւ Աւազակապետը ։

— Այո՛ ։

— Քօմիթաներուն տեղը ։

— Շան որդիներ, ինչ տեղուանք մտած են, կը նայի՞ս ։

— Հապա, սատանան անգամ ոտք դրած չէ հոս ։

— Այս ըսելով կանգ առաւ ։

(Շար.)

Այրի Տիկին Արշալոյս Թեմիննեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Ղազարոսեան (Սան Փաւլօ), Տէր եւ Տիկին Կարօ Ղազարոսեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Պերճ Թեմինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Աստուրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Թագէոսեան եւ զաւակը (Սան Փաւլօ), ինչպէս նաեւ Գալուստեան, Թարաքճեան, Սարաֆեան, Թեմինեան, Զաքարեան, Ղազարոսեան, Յակոբովիչ, Աստուրեան եւ Նայր ընտանիքները եւ համայն պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց յոյժ սիրեցեալ քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍՐԲՈՒՀԻ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

(Ծնեալ Ղազարոսեան, Ռոտոսթոցի)

որ կնքեց իր մահկանացուն յետ կարճատեւ հիւանդութեան (Պոլիս):

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Հոկտեմբեր 27ին, Պաքըրգիւղի Ծնունդ Ս. Աստուածածին եկեղեցին, ուրկէ հանգուցեալին մարմինը փոխադրուած ու ամփոփուած է տեղւոյն գերեզմանատունը իր ընտանեկան դամբարանին մէջ:

ՌՈԱՆ.— Պ. Մեսրոպ Թորոսեան եւ զաւակները, Պ. Ս. Սահակեան, Տիքիճեան եւ Ընտրիկեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ եւ խնամիին՝

ՓԵՐՈՒԶ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 29ին: Յուղարկաւորութիւնն ու թաղումը կատարուեցան Հոկտ. 31ին:

Հ. Յ. Դ. ՌՈՒԲԷՆ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՈՒԼԻՍ

ԲԱԺԱԿ ՄԸ ԹԷՅԻ ՇՈՒՐՋ

Նիւթ՝ Ազգային ձգտումը խորհրդահայ բանաստեղծութեան մէջ:

Զեկուցանող՝ ՊՕՂՈՍ ՍՆԱՊԵԱՆ:

Այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, (մեթրօ Բատէ):

Արտասանական բաժին.— Օր. Նազիկ Մալխասեան եւ ժիրայր Փափազեան:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կապ. Խաչի Պուլ. Օտտոյի մանկամսուրի եւ Թաղականութեան վարժարանը բացուած է Հոկտեմբեր 25էն ի վեր, կը դասաւանդէ Պ. Յակոբ Յարութիւնեան:

Կը խնդրուի ծնողքներէ արձանագրել իրենց զաւակները (Հայ Աւետարանական ժողովարանը): (Էնփաս տէ Միւռիէ):

ԾԱԽՈՒ Է

(Պայ ա սետէ)

ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Դերձակի 22 տարուան խանութ մը, արթիզան, սիւռ մըզիւռ:

AUX ÉLÉGANTES
Tailleur Stamboul
7, Ave. Hoche, Goussainville

12.000 Ն. Ֆ. պայմանագրին փոխարէն:

Եռամսեայ վարձք: 120 Ն. Ֆ.:

Վճարումի դիւրութիւն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի կին մը, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի մէջ տնական աշխատանքի համար: Դիմել վարժարանի տեսչութեան:

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél.: OBS. 18-28

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Վահրամ Սեֆերեան (17 Ավընիւ Սիմոն Պոլիվառ, Փարիզ 19) կը փնտռէ իր հօրեղբօր որդիները եւ աղջիկը՝ Մկրտիչ, Երուանդ եւ Ազատի Սեֆերեան, որոնք, կը կարծուի թէ կը գտնուին Եգիպտոս:

Կը փնտռէ նոյնպէս իր ընկերներէն Պերճ եւ Միքայէլ Կարապետեան (Մաքրիգիւղցի):

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Պ. Վահրամ Սեֆերեանի, վերոյիշեալ հասցէին:

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի Դ. Վարուժան խումբին կողմէ:

Այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ մէջ:

Կը խօսի տեղւոյն հովիւը հայր ՊԱՐԳԵՒ ՔՀՆՅ. ՄԵՐՃԱՆԵԱՆ:

Նիւթ՝ Կրօնքի դերը մեր հասարակական եւ ազգային կեանքի մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 17ի Կիրակի օր, Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Առաջին ներկայացման տեղ չգտնող Փարիզահայերու գոհացում տալու համար կազմակերպուած է Բ. ներկայացում մը, Հայաստանէն նոր ստացուած՝

ԿՈՉՈՒԱԾ ԵՆ ԱՊՐԵԼՈՒ

Գեղարուեստական ժապաւէն:

եւ ՏԸԺՎԸԺԻԿ

Ծիծաղաշարժ կատակերգութիւնը

Յաւելուածաբար պիտի ներկայացուի

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

Գունաւոր եւ հայախօս ժապաւէնը

Մուտքը 3 Ն. Ֆ.

Հ. Մ. Ը. Մ. ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 10, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի մէջ:

Նուագախումբ՝

JEAN SANT

et son chanteur
ROBERT DENANS

Նախօրօք ապահովել սեղաններն ու տոմսերը հետեւեալ հասցէներէն.—

ՐԱՖՖԻ ՆԱԶԱՐԵԱՆ, 37 Ֆիւ տէ Տոմինիքէն: Քոլպէռ 71-10:

ԳԱՌՆԻԿ ՏԷՐՈՅԵԱՆ (Սելեքսիոն Մոպիլիէռ) 31 Պուլվ. տը լա Լիպերասիոն:

ԺԱԳ ՎԻՉԵՆԵԱՆ Պօմոն:

ԺԱՆՕ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ Պառ Սիլիսի (Սէն Լու) Կառեպալաի 82-57:

ՄԱՍԻՍ ԱՒԵՏԵԱՆ Սէն-Ժեռոմ:

ՍՄԲԱՏ ՏԷՐ-ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆ Պուլվառ Օտտօ:

ՏԻԳՐԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ 85 Ռիւ տ'Օպանեար, Քոլպէռ 50-75:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ. — Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600-ամեակի տօնակատարութեան առթիւ հարիւրէն 10 զեղչ:

ՍԵՊՏ. 10ԷՆ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 10

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél.: PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 17ին Շաբաթ իրիկուն: Ռիւ Տիւ Նուառի սրահը:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 18ին, ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը խօսի Ընկ. ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին եկեղեցւոյ սրահը: Խնջոյք եւ գեղարուեստական բաժին:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրը կը տօնուի Նոյեմբեր 11ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Սէրքըլ տը Կաթոլիկ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ:

Կը բանախօսէ Ընկ. Հ. ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին.— Արտասանութիւն, մեներգ, խմբերգ, եւ հայկական պարեր, ղեկավարութեամբ՝ Ընկ. ՃՊՐԱՑԵԱՆԻ:

«ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ» օփերէթէն արար մը կարող ուժերու կողմէ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նուիրուած

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 1600 ԱՄԵԱԿԻՆ

Կազմակերպութեամբ Հայ յարանուանութիւններու եւ Փարիզեան շրջանի բոլոր Միութիւններու:

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական Պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Այս Կիրակի, ժամը 14.30ին, Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

Խօսք պիտի առնեն ՍՐԲԱԶԱՆ ՀԱՅՐԸ, ՍԵՐՈՎԲԷ ՎՐԴ. ԱԳԸԼԵԱՆ, ՓՐՈՖ. ՖԷՅՏԻ եւ Պ. Ս. ՔԱՐԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը պիտի բերեն Տիկին Ժան Պուաթել (Քոմէտի Ֆրանսէզէն), Հայկանուշ Թորոսեան, Տիկին Հայկուհի Խտշեան-Շաասաներ, Օր. Ա. Սմսարեան, Օր. Ժ. Զէյթէկեան, Պ. Եավրուեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Գէորգ Եանըքէկեանի եւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի երգչախումբը:

Այժմէն ապահովել տոմսերը, որոնք կը գտնուին Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանատան, արուարձաններու եկեղեցիներու հոգաբարձութիւններու, Դպրոցներու կրթական մարմիններու, զրատուներու եւ բոլոր միութիւններու մօտ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի կիրակնօրեայ հայերէն դասընթացքը սկսած է Քոռւաֆուժ դպրոցի սրահին մէջ առաւօտեան 9էն 12: Դասատու Պ. Մարաշլեան: Քաղաքը Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 17.45, 31 Ռիւ տ'Ալամպէռ, ուսուցչուհի Տիկին Միքայէլեանի բնակարանը: Կը խնդրուի Կրընոպլի եւ շրջակայքի ծնողքներէն անխտիր արձանագրել իրենց զաւակները: Դասաւանդութիւնը ձրի է:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Imprimerie Spéciale du journal «Haratch»
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 19էն մինչեւ 23, Մշակոյթի Տան մէջ:

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անիէռի խումբին:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ

Jeux, Concours de danses, Cotillons

Disques très variés

Մուտք 5 Ն. Ֆ., խմիչքները՝ ձրի

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն.Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI 7 NOVEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9449 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5350

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՏՕՆԵՆՔ Ս. ՄԵՍՐՈՊԸ

Հանդիսութիւնները կը շարունակուին Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600ամեակին առթիւ, եւ մեր հայրենիքէն մինչեւ Սփիւռքի հեռաւոր անկիւնները կը տօնուի իր անմահ յիշատակը, խանդավառօրէն:

Ինչու այս ընդհանուր, համազգային հետաքրքրութիւն ու ոգեւորութիւնը՝ 1600 տարի առաջ ծնած Վարդապետի մը համար, որ իր գործով Հայոց պատմութեան առջին դէմքերէն դարձաւ:

Այս տօնախմբութիւնը, անշուշտ, նորութիւն չէ: Առաջին Մեծ պատերազմէն առաջ, 1913ին, Պոլսոյ ժողովուրդը հանդիսաւորապէս եւ աննախընթաց շուքով տօնեց Գրերու Գիւտին 1500ամեակը: Շատ մը գաւառներ արձագանգեցին այս հանդիսութեան, որ համազգային բնոյթ առաւ:

Ամէն տարի, ինչպէս անցեալին, կը տօնուի Սահակ – Մեսրոպի յիշատակը կրօնական ու աշխարհական հանդէսներով, պանծացնելու համար անոնց գործը՝ հայ գրերու գիւտը, որ յեղաշրջում առաջ բերաւ հայ կեանքին մէջ:

Հասկնալի է այս ընդհանուր ոգեւորութիւնը, որովհետեւ Գրերու գիւտով կարելի եղաւ հայ միտքը ազատագրել օտար մտքի ու մշակոյթի հարկատուութենէ: Հայ գրերու գիւտով միայն կարելի դարձաւ Աստուածաշունչի Թարգմանութիւնը, որ սկիզբը դրաւ հայ դպրութեան, ոչ միայն իբրեւ ոգի ու քրիստոնէական հաւատք ու վարդապետութիւն, այլեւ իբրեւ ազգային մշակոյթ:

Հինգերորդ դարու այս ազգային շարժումը արթնութիւն բերաւ հայ ժողովուրդին, որ ընկճուած էր քաղաքական օտար իշխանութեանց տակ եւ զրկուած իր սեփական գրականութենէն ու մշակոյթէն: Սահակ – Մեսրոպի գործը, ջերմ աջակցութեամբը օրուան Թագաւորին՝ Վռամշապուհի, կը փոխարինէր կերպով մը քաղաքական իշխանութիւնը, որ խորտակուած էր, երկու կէս եղած յոյն ու պարսիկ պետութեանց ձեռքը:

Աւելին. իշխանութեան հետ, հայ ժողովուրդը մտքով ու մշակոյթով ալ ենթարկուած էր օտարին, ասորի ու յոյն մտքին ու լեզուին: Հայը զրկուած էր սեփական ստեղծագործութենէ. գրաւոր լեզուէ ու իմացական ու հոգեկան սեփական արտայայտութիւններէ: Կամ բերանացի էին իր ստեղծագործութիւնները, պատմութիւն, երգ ու քերթուած, կամ ոչ – հայ լեզուով ու բացատրութիւններով գրութիւններ, որոնք կորսուած են, եթէ եղած են: Հայը իր ազգային ստեղծումները չէր կրնար ժառանգել յետնորդ սերունդներուն:

Աստուածաշունչը չէր կրնար կարդալ հայ լեզուով, ոչ ալ օտար հեղինակներու գործերը: Հայ գրերու գիւտով կարելի դարձաւ այս ամէնը. ստեղծուեցաւ գրականութիւն, եւ հայ մարդը կրցաւ իր սեփական լեզուով գրուած մատեաններ կարդալ. թարգմանել հայ միտքը գրաւոր, օտարներուն ալ միասին: Չունինք մանրամասնութիւններ, պատմութիւնը չի լուսաբաներ ամէն բան, սակայն գործը կը խօսի ինքնին: Ոչ միայն Թարգմանութիւնը կ'ունենանք Աստուածաշունչին, այլեւ հրաշալի լեզու մը, բիւրեղացած եւ զտութեան ու արուեստի տուեալներով: Գրերու գիւտին չափ արժէքաւոր է եւ հետաքրքրական հայ լեզուին կազմութիւնը, որ ինքնին յաւիտենական հարստութիւն մըն է: Ունէ՞ինք այդ լեզուն, թէ թարգմանիչներու գործն էր, գլխաւորաբար, ղեկավարութեամբ Ս. Սահակի ու Մեսրոպի: Ապահովաբար ունէինք, եթէ ոչ իր այդ կազմովը, այլ տարբերովը, հաւանաբար Արարատեան բարբառի, իբրեւ աղբիւր Թարգմանական շքեղ գրաբարին: Զենք կարծեր թէ մէկէն, գրերու գիւտէն ետք, նման լեզու մը ստեղծուած ըլլայ. ապահովաբար ունէինք բաւական մշակուած լեզու մը, որուն ձեւ ու մարմին տուաւ Թարգմանիչներու խումբը, գլխաւորութեամբ մասնաւորապէս հելլէնագէտ Ս. Սահակի, որ վերին հսկողը կը հանդիսանար բոլոր Թարգմանութիւններուն: Կար արդէն, բերանացի մշակուած լեզու մը, ինչպէս ցոյց կուտան հին բանաստեղծութիւններն ու դիւցազներգական բեկորները, որոնք բերնէ բերան փոխանցուած են մեզի: Մնաց որ Աստուածաշունչը քարոզուած է հայ ժողովուրդին, բերանացի Թարգմանիչներու կողմէ, որոնք հետզհետէ կոկած են հայ լեզուն ու գեղեցկացուցած, ինչպէս կը վկայեն բանասէրները:

Կարելի է ենթադրել, որ գրերու գիւտըն իսկ, յանկարծակի չէ եղած, նկատի առնելով Դանիէլեան տառերու գոյութիւնը, «հայկական» կոչուած: Սակայն, ինչ ենթադրութիւն ալ ընենք, Մեսրոպ, իբրեւ Մեսրոպեան սերունդի գլխաւոր գործիչը, յաջողած է հայ տառերով օժտել հայ ժողովուրդը, այսինքն փրկել զայն, իր մտքով ու հոգիով:

Մեծ է Մեսրոպի ու Սահակի գործը, սակայն, ինչ որ յաւերժական կը դարձնէ զայն, այն է որ գրերու գիւտով հայ միտքը կ'ազատագրուի: Գրերու գիւտը արդիւնք է ազատագրական շարժումի մը, հոգեկան ու իմացական մարզերուն մէջ, քանի որ կարելի չէր Փիզիքական ազատագրութիւնը:

Ազատութեան առաջին ու հանճարեղ ախոյեանը եղան Մեսրոպ եւ իր գործակիցները, որոնք խորացուցին Հայութեան մէջ ազատութեան գաղափարը, որ շուրջ կէս դար ետք (451) պիտի արտայայտուէր այնքան շքեղօրէն Աւարայրի մէջ, Վարդանանց պատերազմով, որ ամէն բանէ աւելի հոգեկան ազատութեան նուիրուած պատերազմ մը, մարտնչում մըն էր:

Այսօր, երբ բովանդակ Հայութիւնը կը տօնէ Ս. Մեսրոպը, կը տօնէ զայն իբրեւ յաւիտենական Խորհրդանշանը ազգային ազատութեան ու մշակոյթին օրոնցմով Հայը պահած է իր գոյութիւնը՝ դարերու փոթորիկներուն մէջէն:

Այս շարժումն է որ կը շարունակուի այսօր, ահա թէ ինչու հայ ժողովուրդը, համազգային շուքով կը տօնախմբէ ու կ'ողջունէ յիշատակը հանճարեղ Առաջնորդի մը, որ առանձին դրօշակիրը հանդիսացած է համազգային ազատագրութեան: Խորհրդանշական դէմք մը՝ իր նախընթաց սերունդներուն, որոնք ապրեցուցած են հայ ժողովուրդը, հոգեկան զրահներ տալով անոր:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՍԹՐՕ ՍԿՍԱԾ ՏԵՂԻ ՏԱԼ

Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Երրորդ խօսակցութենէ մը ետք Անաստաս Միկոյեանի հետ, Քասթրօ սկսած է տեղի տալ, ըստ երեւոյթներուն: Արդարեւ ընդունած է որ Կարմիր Խաչը քննէ բոլոր նաւերը որոնք Քուպա կ'երթան: Ժընեւէն Կարմիր Խաչի վարիչ մարմինը նախապէս յայտնած էր թէ նման պաշտօն մը մաս չի կազմեր իր սովորական գործունէութեան, բայց ի վերջոյ կողմերու պնդումին վրայ, ընդունած է: Կը մնար Քասթրօն համոզել, այդ պաշտօնն ալ գլուխ հանած է Անաստաս Միկոյեան թէեւ ոչ մէկ մանրամասնութիւն կը տրուի երկու պետական դէմքերու խօսակցութեանց մասին: Թաս գործակալութեան Հաւանայի թղթակիցը կ'ըսէ միայն թէ միջազգային կացութիւնը քննութեան առնուած է «ամբողջական վստահութեան, իրական բարեկամութեան եւ փոխադարձ հասկացողութեան մթնոլորտի մը մէջ»:

Նոյնիմաստ տողեր կը գտնուին Քուպայի մամուլին մէջ: Կիսապաշտօնական Էլ Մունտօ կը գրէ. «Կարելի է յուսալ որ Քուպա – Խորհրդային խօսակցութեանց արդիւնքները ալ աւելի պիտի ամրապնդեն արդէն սերտ բարեկամական կապերը որ կան ընկերվարական առաջին եւ վերջընթեր պետութեանց միջեւ»:

Նոյն թերթը քանի մը օր առաջ գրած էր «զօրաշարժը կը շարունակուի կարգ ու կանոնի եւ կարգապահութեան մէջ Հոկտեմբեր 22էն ի վեր»: Թերթը կը յիշէ նաեւ թէ այս տագնապին առեն հարկ չէ եղած ձերբակալութեանց ձեռնարկել:

Ոչ մէկ թուական տրուած է Միկոյեանի մեկնումին համար, կը կարծուի սակայն թէ խորհրդային փոխ–վարչապետը Հաւանա կը մնայ առաւելագոյն մինչեւ Հինգշաբթի, նկատի առնելով թէ Աշխէն Միկոյեանի յուղարկաւորութիւնը որոշուած է Ուրբաթ օրուան համար: Փրաւտա մահազդ մը հրատարակած է որու մէջ Խորհ. Միութեան Նախարարաց Խորհուրդը կը հաղորդէ թէ յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ ժամը 15.30ին: Մոսկուայի ժողովուրդը կրնայ իր յարգանքը մատուցանել նոյն օրը ժամը 12էն 15: Թաղումը տեղի կ'ունենայ Նովօտեվիչի վանքին գերեզմանատունը:

Միկոյեան – Քասթրօ խօսակցութեանց կողքին, ուրիշ բանակցութիւններ ալ տեղի կ'ունենան Նիւ Եորքի մէջ Ամերիկացիներու եւ Ռուսերու միջեւ: Մքլօյ եւ Կուզնեցով «մտքերու փոխանակութիւն» ունեցած են, բայց ոչ մէկ ղեկոյց հրատարակուած է այս առթիւ: Ու. Թանթ ալ ուրիշ բանակցութիւններ կը տանի:

Մինչ Մոսկուայի մէջ մթնոլորտը նպաստաւոր կը թուի Խրուշչեւի, որ կրցած է համայնավար օտար ղեկավարներու հաւանութիւնն ալ առնել, Փեքինի մէջ ուրիշ բան կ'ըսեն: Քասթրոյի ի նպաստ ցոյցերը կը շարունակուին: Բեմերու վրայ դերասանները կը ներկայացնեն «Խաբեբայ եւ այլասերած Քենըտին», մինչ Փեքինի Ժողովուրդին Թատրոնը աճպարարներու խումբի մը հետ միասնաբար թատերգութիւն մը կը ներկայացնեն որու անունն է «Քուպա վստահ է թէ պիտի յաղթէ, Միացեալ Նահանգները վստահ թէ պիտի պարտուին»: Թիէն Անքըլ (Երկնային Դուռը) հրապարակին վրայ ամբոխը քուպական դրօշ պարզած տողանցած է ժամերով: Տեղական մամուլն ալ բացէ ի բաց հակառուս դիրք բռնած է եւ Փեքինի «Ժողովուրդին Օրաթերթը» կը գրէ .– «Այս տագնապին մէջ հանդարտութեան քաղաքականութիւն մը կը գործադրուի ամերիկեան աշխարհակալ յարձակման նկատմամբ եւ ամերիկեան աշխարհակալութիւնը կը քաջալերուի որպէսզի շարունակէ իր յարձակողական եւ պատերազմական քաղաքականութիւնը»:

× Ալպանիոյ համայնավար թերթն ալ կը գրէ թէ միայն դաւաճաններն ու պատեհապաշտները կրնան տեղի տալ Քուպայի մէջ: «Եւ ըսել թէ այս ամբողջը կը կատարուի Նիքիթա Խրուշչեւի յետադիմական խմբակին հաւանութեամբն ու օրհնութեամբ», կը շեշտէ Էնվէր Հօճա:

Ալպանական թերթը կը պահանջէ որ ընդունուին Քասթրոյի դրած հինգ պայմանները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ վարչապետը եւ փոխ–վարչապետը պաշտօնանկ եղան Համայնավար կուսակցութեան համագումարի բացման նիստին իսկ: Կուսակցութեան շարքերէն ալ արտաքսուեցան: Անտոն Եուկով, 58 տարեկան, նախ ներքին նախարար եղած էր եւ 1945ին սթալինեան գաղտնի ոստիկանութեան պետ: Վարչապետ նշանակուած էր 1956ին փոխարինելով Չերվենկովը: Ցարդ յաջողած էր «վերապրիլ» ապասթալինացման բոլոր մաքրագործումներուն:

ՊՈՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Շփիկըլի հարցը սկսած է մարիլ եւ կարելի եղած է տագնապէն խուսափիլ: Թերթը սովորականին պէս լոյս տեսած է: Տպաքանակը երկու հարիւր հազար օրինակի յաւելում մը կրած է:

ՉԻՆԱՑԻՆԵՐՈՒ եւ Հնդիկներու «պատերազմը» կը շարունակուի նոյն թափով: Կարգ մը լուրերու համաձայն Չինացիք կարեւոր ռազմական դիրք մը գրաւած են Լատախի ճակատին վրայ: Միւս կողմէ Փաքիստանի նախագահը Այուպ Խան յայտարարած է թէ Հնդկաստանի տրուած զինուորական օժանդակութիւնը կրնայ տարածել եւ երկարաձգել պատերազմը եւ առիթ տալ որ այդ զէնքերը Փաքիստանի դէմ գործածուին: Այուպ Խան ըսած է նաեւ թէ ուշ չէ տակաւին որպէսզի Հնդկաստան գիտակցի թէ ինչ առաւելութիւններ կրնայ քաղել Քաշմիրի հարցին կարգադրութենէ մը:

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ Նոպելի մրցանակ չտրուեցաւ այս տարի, հակառակ անոր որ երեսուն թեկնածուներ կային: Ոչ մէկ ցանկ հրապարակուեցաւ սակայն:

ԼԻԷԺԻ մէջ բացուած է սրտաճմլիկ դատավարութիւն մը որ յուզում եւ հետաքրքրութիւն յառաջ բերած է ամէն կողմ: Ծանօթ է որ քանի մը ամիս առաջ երիտասարդ կին մը իր ամուսնոյն, քրոջ, մօր մեղսակցութեամբ եւ բժիշկին դեղագիրով սպաննած էր ութ օրուան իր զաւակը որ առանց թեւի ծնած էր: Այս հրէշային ծնունդը, ինչպէս ուրիշներ, արդիւնք են հանդարտեցուցիչ դեղի մը զոր յղի կիներ առած են, անգիտակցաբար: Լիէժի փոքրիկը քանի մը մատ ունէր ուսին փակած եւ ընտանիքը կարծած էն լաւագոյն լուծումը գտնել նորածինը մեռցնելով: Դատավարութեան երկրորդ օրը, դէպք մը կը պատահէր որ նորութիւն կը բերէր: Ամբաստանեալ բժիշկին քոյրը նոյն գիշերը հրէշ երախայ մը աշխարհ կը բերէր:

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ երկու բառով կը գրուի, ճշդուեցաւ Ալժէրի մէջ: Ինչ որ կարծել տուած էր թէ մէկ բառ կը գրուի տպագրական սխալի մը արդիւնք էր:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ 11 հազար թոն մեքենայ եւ կազմած պիտի հայթայթէ Եգիպտոսի, որպէսզի շարունակէ Ասուանի ամբարտակին շինութիւնը:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ իշխանութիւնները 412 տարեց Գերմանացիներու արտօնութիւն տուին արեւմտեան Գերմանիա անցնելու:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ 25 միլիոն տոլար դրած են Քոնկոյի Լէոփոլտվիլի կառավարութեան տրամադրութեան տակ որպէսզի կարենայ ամերիկեան ապրանք գնել:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ուղղափառ եկեղեցւոյ Ս. Սինոդոսը մերժեց իր ունեցածին մատակարարութիւնը կառավարութեան յանձնել: Կառավարութիւնը առաջարկած էր որ ելմտական նախարարութեան մէկ յանձնախումբը մատակարարութիւնը ստանձնէ եւ ութ հազար քահանաներու ամսականներով զբաղի: Ասոնց մէկ մասը ամիսը միայն 150 Ն. Ֆ. կը ստանայ:

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԺՈՂՈՎԻ ՇՈՒՐՋ

Բ.

Այս պահուս Վատիկանում էլ ժողով է տեղի ունենում, ոչ ազգային, այլ միջազգային – եկեղեցական : Մոսկուայում եւ Երեւանում նրան կոչում են «Սեւ ինտերնացիոնալ» :

Բազմահազար, ծիրանաւոր հոգեւոր տէրեր, գերապայծառներ եւ այլ աստիճանի եկեղեցականներ, Պապի գլխաւորութեամբ հաւաքուել են ոչ միայն կաթոլիկէ եկեղեցու գործերը կարգադրելու, այլեւ համաշխարհային հարցեր քննելու : Կրօնա – եկեղեցական ընդհանուր տարնապն եւս, անշուշտ, այդ ժողովի օրակարգի վրայ է :

Ըստ երեւոյթին, Հռոմի Պապը Վազգէն վեհափառի հիւրամեծարութիւնը ու լուսամտութիւնը չունի. ոչ պալեթ է ցուցադրել կարդինալներին ու եպիսկոպոսներին, ոչ քոնեաք ու գինի է հրամցրել, ոչ էլ տեսարժան վայրեր պտտեցրել :

Մարդիկ հաւաքուել են ժողովի եւ ժողով են անում : Այդ չի նշանակում, որ կաթոլիկէ եկեղեցին կրօնական տեսակէտից աւելի բարձր է Հայոց եկեղեցուց — բոլոր քրիստոնեայ եկեղեցիները անունով միայն քրիստոնեայ են — բայց իր կազմակերպութեամբ, վարչական միասնականութեամբ, եկեղեցականների գիտակցութեամբ եւ եկեղեցական նուիրումով անպայման աւելի բարձր է : Հռոմում գիտեն թէ ինչ են անում եւ ինչ է հարկաւոր անել, որպէսզի կենսունակ եւ ամուր մնան : Էջմիածնում ո՞վ ինչ գիտէ :

Եթէ Էջմիածնում Հռոմէացիների չափ գիտակցութիւն ունենային, կը սարքէի՞ն Ազգային – Եկեղեցական Ժողով անունը կրող ծիծաղելի փանայիրը :

Այսօր մեր մոլորակի վրայ կայ երկու աշխարհ — խորհրդային բռնատիրական եւ ազատ աշխարհները : Այս պահուս էական չէ թէ ով ճեղքեց աշխարհը երկու մասի : Փաստը այն է, որ կայ, եւ մէկը ուզում է ուտել միւսին, իսկ միւսը ուզում է ոչնչացնել առաջինին : Հակամարտութիւնն ու կռիւը, կեանքի եւ մահուան նշանակութիւն ունեցող հարցերի շուրջ են : Ժամանակաւոր խաղաղ կենակցութիւն, թերեւս, հնարաւոր է, բայց հաշտութիւն չկայ : Մէկը կամ միւսը պէտք է յաղթեն — այսպէս է դրուած հարցը :

Հայ ժողովրդի հետեւաբար, եւ Հայոց եկեղեցու դժբախտ ճակատագիրն այնպէս է, որ նոյնպէս բաժանուած են երկու մասի — Խորհրդային եւ հակախորհրդային : Եթէ ազատ աշխարհը հանդուրժում է ազատութիւնը իր սահմաններում, խորհրդային աշխարհը անհանդուրժող է. ազգ, կրօն, մշակոյթ, ամէն ինչ պէտք է ծառայեն իր օգտին :

Ինչպէս ամէն բան, էջմիածինն եւս, որ գտնւում է խորհրդային սահմաններից ներս, ծառայ է խորհրդային արտաքին քաղաքականութեան եւ, որպէս այդպիսին, խոցելի է, առնուազն անվստահելի ազատ աշխարհում :

Այստեղ է էջմիածնի ողբերգութիւնը խորհրդային սահմաններից դուրս : Այս է պատճառը, որ Հայկական Սփիւռքը կորուած է էջմիածինից :

Եթէ խորհրդային երկրում եկեղեցին ազգային տեսակէտից, այլեւս անարժէք հաստատութիւն է, ազատ աշխարհում եկեղեցին ազգապահպանութեան գլխաւոր ազդակներից է : Եթէ էջմիածինը գործելու դէթ տարրական ազատութիւն ունենար, ուրախ պէտք է լինէր, որ ճակատագիրը պահպանէր է Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը, որ ի վիճակի է էջմիածնի բացակայութիւնը արտասահմանում զարմանել՝ կատարելով նրա ազգային դերը սփիւռքում :

Անթիլիասը «ախրեւէօր» չէ, չի բռնադրուել ու չի բռնադրւում էջմիածնապատկան թեմերը. զուր է կալուածատիրական մտահոգութիւններ ցոյց տալիս Վազգէն կաթողիկոսը : Թեմերն իրենք են միանում Անթիլիասին քաղաքական պայմանների հետեւանքով : Հիւս. Ամերիկայի թեմը, օրինակ, 25 տարի էջմիածնի կողմից թողնուեց իբրեւ լքեալ գոյք, ուզում եմ հաւատալ, էջմիածնից անկախ պատճառներով, եթէ, ի վերջոյ, Անթիլիասը չառնէր իր հովանաւորութեան ներքեւ, այդ թեմի Հայութեան մեծ մասը փոշիացած կը լինէր :

Կարելի չէ հաւատալ, որ Անթիլիասում միտք կայ էջմիածնի տեղը գրաւելու : Եթէ ժամանակի ընթացքին Հայաստանը դառնայ ազատ աշխարհ, եթէ վերջ տրուի երկու աշխարհների գոյութեան բնական կերպով Հայութիւնն էլ, Հայոց եկեղեցին էլ կը դառնան մէկ, եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւնն էլ էջմիածնում կ'ունենայ այն բոլոր իրաւունքները, որոնք յատուկ են եղել Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան անցեալում :

Բայց այսքան տարրական բաներ մի՞թէ էջմիածնում չգիտեն : Շատ լաւ գիտեն, անշուշտ, բայց գիտեն նաեւ, որ պարտաւոր են այդպէս վարուելու, ինչպէս վարւում են, այլապէս չեն ունենայ հաց, այլ կ'ունենան լաց : Խօսքս միայն հանապազօրեայ հացի մասին չէ :

Եթէ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսը լինէր ազատ կամքի տէր, մարդկօրէն դժուար է հաւատալ, որ նա պիտի անէր այն ինչ որ եօթը տարիներէ ի վեր անում է Հայոց եկեղեցին միասնական եւ գործօն պահելու համար : Որովհետեւ, ի վերջոյ, մեծ իմաստութեան պէտք չկայ տեսնելու համար, թէ ինչ է միասնականութեան եւ համերաշխ գործունէութեան շիտակ ճամբան :

Ազգային – եկեղեցական ժողովների կարիք չկայ ընաւ, մասնաւորապէս, էջմիածնի եւ Անթիլիասի միջեւ հաշտ ու համերաշխ կենակցութիւն հաստատելու համար : Մանաւանդ հոգեւորականների համար այդ ճամբան պարզ է ու շիտակ, վեց տարուայ անպտուղ եւ անիմաստ պղտորումներից յետոյ :

Հակառակ էջմիածնի եւ մոլեռանդ էջմիածնականների խորհրդային իշխանութեան հովանաւորութեամբ թափած ջանքերի, Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը ոչ միայն գոյութիւն ունի Զարեհ Ա. կաթողիկոսի գահակալութեամբ, այլեւ չէն ու կենսուրախ յառաջդիմում է՝ աւելի եւ աւելի համախմբելով իր շուրջ Սփիւռքի Հայութեան համակրանքն ու սէրը :

Վազգէն Կաթողիկոսին մնում է հասկանալ իրերի տրամաբանութիւնը եւ հաշտուել փաստի հետ : Եւ փաստից հանել տրամաբանական եզրակացութիւն :

Այսինքն՝ ճանաչել Զարեհ Ա. ազգընտիր եւ օծեալ օրինական կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռի :

Երբ այս միակ իրապաշտ ու տրամաբանական քայլը կատարուի, այլեւս ո՛չ աղխողորմ կոնդակների պէտք կը լինի, ոչ ազգային – եկեղեցական փանայիրների : Կաթողիկոսական երկու աթոռների միջեւ, անմիջական յարաբերութիւններով, աւելի դիւրին կը լինի հարթել այն բոլոր դժուարութիւնները, որոնք խանգարում են էջմիածնի եւ Անթիլիասի խաղաղ կենակցութիւնը :

Դիւրին կը լինի, եթէ, ի հարկէ, խորհրդային իշխանութեան հաճոյ է միասնականութիւնը Հայոց եկեղեցու ներսը եւ բարեկամութիւնը էջմիածնի եւ Անթիլիասի միջեւ : Իսկ եթէ հաճոյ չէ, գո՛ւր երազներ, գո՛ւր յոյսեր :

Ո՛չ Ազգային – Եկեղեցական ժողովները կ'օգնեն, ոչ միաձայն բանաձեւերը, ոչ կոնդակները, ոչ էլ Երեւանի պետական պալեթի պարուհիների սրունքները :

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

(2 Շար.)

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Շատ հին են Հայերուն ունեցած յարաբերութիւնները Եգիպտոսի հետ : Կարգ մը տեղեկութիւններու համաձայն, դեռ Է. դարուն սկիզբէն Հայեր զինուորագրուած էին եգիպտական բանակին : Տեղեկութիւնները կը յիշատակեն նաեւ հայ զինուորականներու անուններ : Զ. դարուն Եգիպտոսի մէջ կարգ մը Հայերու գոյութեան մասին կը վկայէ նաեւ հայկական տառերով, բայց յունարէն լեզուով գրուած Պապիրոս մը, որ գտնուած է Ֆայումի մէջ (Եգիպտոս) : Այս պապիրոսը ուսումնասիրուած է Հայր Տաշեանի կողմէ՝ իր «Ակնարկ մը հայ հնագրութեան վրայ» աշխատութեան մէջ (Վիեննա, 1897, էջ 94 – 102), յետոյ Օկիւստ Քարիէրի եւ վերջապէս Ժորժ Քիւմոնէի կողմէ, որ անոր նուիրեց յօդուած մը «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ (1938, թիւ 1–3, էջ 58 – 66) : Պապիրոսի վերծանման արդիւնքը հրատարակեց «Մելանժ Պուասաք»ի մէջ (1937) : Այսօր յայտնի չէ թէ ո՞ւր կը գտնուի այս պապիրոսը, բայց ունինք անոր մէկ լաւ լուսանկարը : Ըստ Քիւմոնէի կարծիքին, պապիրոսի վրայի նշումները կը ներկայացնեն յունարէն լեզուի վարժութիւններ, որոնք կատարուած են Հայու մը կողմէ, որ կը սորվէր յունարէն լեզուն եւ հոլովումի ձեւերը եւ յունարէն բառերը կը գրէր հայերէն տառերով : Այս պապիրոսն ալ մեզի կ'ապացուցանէ, որ այդ դարաշրջանին Եգիպտոսի մէջ գոյութիւն ունեցած են հայ վաճառականներ, զինուորականներ կամ ճարտարապետներ :

Յետագայ դարաշրջաններուն, կը թուի թէ Հայերու թիւը աւելի մեծ եղած է Եգիպտոսի մէջ, որովհետեւ Մաթէոս Ուռհայեցի մեզի կ'ըսէ թէ ԺԱ. դարուն Եգիպտոսի Հայերուն թիւը կը հասնէր մօտաւորապէս երեսուն հազարի : Նոյնիսկ ԺԱ. դարու վերջաւորութեան յիշատակուած են ծագումով հայ վեզիրներ, ինչպէս ցոյց կուտան Ալժերիոյ մէջ Մ. Քանարի կատարած ուսումնասիրութիւնները Թ. — ԺԲ. դարերու Եգիպտոսի Հայերուն եւ հայ վեզիրներուն մասին, Ֆաթիմեան շրջանին, ինչպէս նաեւ ուսումնասիրութիւնները Գէորգ Մարլեանի, որ 1947ին Գահիրէի մէջ հրատարակեց «Ականաւոր Հայեր Եգիպտոսի մէջ» աշխատութիւնը՝ 1938ին Երուսաղէմի «Սիոն» հանդէսին մէջ հրատարակած ըլլալէ յետոյ իր «Հայազգի երեւելիները Քաղաքի պատմագրքին մէջ» ուսումնասիրութիւնը :

Գահիրէի մէջ 1937ին լոյս տեսած է շատ կարեւոր աշխատութիւնը Արշակ Ալպօյաճեանի, որ մեզի ծանօթ է երկար ժամանակէ ի վեր՝ իր «Պատմութիւն Կեսարիոյ» ուսումնասիրութեամբ : Բայց ինչ որ առաւելապէս կը գրաւէ մեր ուշադրութիւնը «Պատմութիւն Հայ գաղթականութեան» աշխատութեան Բ. հատորն է, որ լոյս տեսած է 1955ին եւ ուր քննարկուած են ԺԱ. – ԺԵ. դարերու հայ գաղթականութիւնները՝ 1941ին լոյս տեսած Ա. հատորին մէջ քննարկուած ըլլալով Զ. – ԺԱ. դարերու գաղթականութիւնները :

×

Կարեւոր է նաեւ Երուսաղէմը՝ այնտեղ

ԼՈՒՔՐԵՑԻԱ ՊՈՐՃԻԱ

Բաջարի կինը կը խրախուսէ իր զինուորները, կը ղեկավարէ պատերազմական գործողութիւնները, ծանր զէն ու զրահ հագած, սուր ի ձեռին, կը սուրայ մէկ մարտկոցէն միւսը եւ ի յայտ կը բերէ քաջութեան արտակարգ նկարագիր մը :

Վերջին գրոհով մը, երբ այլեւս ամէն յոյս կը կորսուի, Կատարինէ Սֆորցա կը հրամայէ կրակի տալ քաղաքը իր ամրոջ պահեստներով, թշնամիին ձեռքը չիյնալու համար :

Ի վերջոյ կը պարտուի քաղաքը եւ Կատարինէ Սֆորցա գերի կ'իյնայ :

Ժամանակակից քրոնիկագիրներ կը հաւաստեն թէ «գեղանի գերուհին կը բնակեցնեն նոյն յարկին տակ ուր կ'ապրէր յաղթականը՝ Կեսար Պորճիա, որ տարաբախտ կնոջ հետ կը վարուի բիրտ կերպով, ստիպելով զայն որ յագուրդ տայ իր անսանձական տարփանքին ...» :

Կեսարի նկարագրին մէջ կիներու հանդէպ ասպետական զգացումներու գոյզն հետքն անգամ գոյութիւն չունէր ...

Խորհրդաւոր ու նոր մահ մը եւս կը պատահի, այս անգամ Պորճիաներու շրջանակին մէջ :

Կարդինալ Ճիովաննի Պորճիա, մականուանեալ կրտսեր, Աղեքսանդր Զ.ի զարմիկը, յանկարծակի եւ խորհրդաւոր պայմաններու մէջ կը մահանայ Կեսար Պորճիայի մօտ այցելութեան մը միջոցին : Կարդինալին մարմինը գիշերանց գաղտնօրէն կը թաղուի, առանց որեւէ արձանագրութեան տապանաքարին վրայ :

Իրարու կը յաջորդեն տարօրինակ դէպքեր : Լուդովիկոս Մաւր, Մաքսիմիլիէն կայսեր աջակցութեամբ կը վերագրաւէ Միլանօն, զոր Ֆրանսացիները շուտով կը յաջողին ետ առնել :

Աղեքսանդր Զ. ձանձրացած իր հոմանուհի Ճուլիա Ֆարնէզէն, կը խզէ իր կապերը : Ապա, Կայէթանիներէն յափշտակելով անոնց սեփականութիւնը եղող քաղաքներէն Սերմոնեթա, Պասանօ, Նինֆա, Նորմա եւ այլ վայրեր զանոնք կը վաճառէ Լուքրեցիային, հոգ չէ թէ իր գանձէն վճարելով այդ բոլորին փոխարժէքը :

1500 Փետրուար 26ին, Կեսար իր բանակատեղի Ռոմանիայէն կը վերդառնայ Հռոմ հազարաւոր հետեւորդներով, ձիաւոր թէ հետեւակ : Բազմաթիւ այդ մարդոց միջեւ, Կեսարի ճիշդ ետեւէն, փառաւոր ձիու մը վրայ հեծած եւ ոսկեայ շղթաներով կաշկանդուած կը ձիավարէ Ֆորչիի կոմսուհին, գեղանի գերուհին՝ Կատարինէ Սֆորցա :

Հռոմի մօտ, Սանթա Մարիա տէլ Փոփոլօ դրան առջեւ Կեսար կը դիմաւորուի իր կրտսեր եղբօր Ժոֆրէի եւ իր փեսային՝ Ալֆոնս տ'Արակոնի կողմէ : Կեսար կ'առաջնորդուի Վատիկան, ուր Լուքրեցիա կը գտնուի իր հօր մօտ :

Կեսար կը համբուրէ քղանցքները իր սրբազան հօր եւ այս վերջինս խանդակաթ ղոլովով մը կը սեղմէ իր բազուկներուն մէջ իր յաղթական որդին :

Առեւլափա ակնարկը զոր Կեսար կ'ուղղէ իր քրոջ եւ իր փեսային, այս վերջիններուն մէջ խորապէս կ'արմատացնէ այն համոզումը թէ Կայէթանիներէն խլուած քաղաքներուն իրենց նուիրուիլը այնքան ալ հաճելի չէ թուած Պորճիաներու անդրանիկին : Արդարեւ, այս վերջինին համար այնքան ալ ձեռնտու չէ որ իր քրոջ Աղեքսանդր Զ.ի վրայ ունեցած ազդեցութիւնը հետզհետէ աճի :

Իր հօր կողմէն սիրալիր ընդունելութիւն գտնելէ ետք, Կեսար ժամերով կ'առանձնանայ Պապին հետ : Եւ հանապազօրեայ գլուխ գլխի տեսակցութիւններու ընթացքին Աղեքսանդր Զ.ի որդին կը ջանայ համոզել իր հայրը թէ Ալֆոնս տ'Արակոն նոյնքան արգահատելի ու աննպաստ փեսացու մըն է իրենց համար, որքան Ճիովաննի Սֆորցան : Ճիշդ է որ Սֆորցաները վերջնականապէս սրբուած են հրապարակէն — Լուդովիկոս Մաւր Ֆրանսացիներուն կողմէ գերի տարուելով արգելափակուած է եւ քիչ ետք մեռած : Կարդինալ Ասքանիօ Սֆորցա որ փախուստ էր տուած, նոյնպէս ձերբակալուելով արգելափակուած է :

Պորճիաները, սակայն, ստիպուած են հետզհետէ աւելի եւս ապաւինիլ Ֆրանսացիներուն, որոնք կը պատրաստուէին նոր նուաճումներու : Այս պայմաններուն մէջ բնականաբար Պորճիաներու շահը կը պահանջէ իրենց խնամիական կապերը վերջնականապէս խզել Նէապոլսոյ Արագոններուն հետ :

Իր որդւոյն կողմէ տրուած այս բացատրութիւնները իրենց խոր ազդեցութիւնը կը գործեն Պապին վրայ : Կը համոզուի եւ իր համաձայնութիւնը կը յայտնէ Կեսարի ծրագիրներուն :

Այդ վայրկեանէն սկսեալ կը վճռուի ճակատագիրը տարաբախտ Ալֆոնս տ'Արակոնի :

Կեսար Պորճիա անմիջապէս գործի կ'անցնի :

Իրիկուն մը, 1500 Յուլիս 15ի գիշերը, Ալֆոնս տ'Արակոն որ ոչ մէկ բանէ կը կասկածի եւ ոչ ոքէ կը զգուշանայ, ընթրիքի է նստած Վատիկանի մէջ, սեղանակցութեամբ Լուքրեցիայի, Պորճիաներու կրտսերին՝ Ժոֆրէի եւ այս վերջինոյն կնոջ Սանչիայի հետ : Ընտանեկան զուարթ հաւաքոյթ մը :

(9 Շար.)

հաստատուած Հայերու մշակութային ու գիտական գործունէութեամբ : Հայերը Երուսաղէմի մէջ հաստատուած են դեռ Զ. կամ Է. դարուն: Հարցը դեռ լաւ ուսումնասիրուած չէ : Այսուամենայնիւ կայ նկարագրութիւնը հայ ուղեւոր Անաստաս վարդապետի, որ այցելած է Պաղեստին Է. դարուն ու նկարագրած է այնտեղ գտնուող հայկական վանքերը:

«Հայկական մատենագրութեան» մէջ (Ա. Հատոր, Երեւան, 1959, էջ 825–827), Անանեանի կողմէ հրատարակուած զանազան տեղեկութիւններէն ի յայտ կուգայ, որ Անաստաս վարդապետ, նամակի մը մէջ, ուղղուած իշխան Համազասպ Կամսարական Պահլաւունիի, որ կը բաղձար Երուսաղէմ երթալ եւ Անաստասէն տեղեկութիւններ ուզած էր Պաղեստինի մասին, ի միջի այլոց կը գրէ անոր, որ Երուսաղէմի մէջ «գոյութիւն ունին շատ վանքեր, կառուցուած մեր իշխաններուն կողմէ», Գրիգոր Լուսաւորիչի ժամանակէն: Անաստասի ցանկը հրատարակած է Ալիշան («Հայապատում», Վենետիկ, 1901, էջ 74–75), բայց հինգ տարի առաջ Ռ. Պէյն հրատարակեց յօդուած մը «Հայկական նկարագրութիւն սուրբ վայրերու Է. դարուն» խորագրով («Քորթըրլի Սթէյթմընթ»ի մէջ): Անաստաս վարդապետի տեղեկութիւնները շարունակուեցան Ժ. դարու պատմիչ Մովսէս Կաղանկատուացիի կողմէ : Անոնք մեզի կը պատմեն Ձիթենեաց լերան արեւելեան կողմը կառուցուած 70 վանքերու մասին: Հարցը հետաքրքրական է եւ անոր յիշատակութիւնը ըրած է նաեւ հայ արուեստի պատմութեան փրոֆէսէօր Յ. Սթրզիկովսկի «Հայերուն ճարտարապետութիւնը եւ Եւրոպա» (Բ., էջ 730–731) ծանօթ գործին մէջ:

Երուսաղէմցի Մոդեստոսի կողմէ Կոմիտաս կաթողիկոսին ուղղուած նամակի մը մէջ կը խօսուի Հայերու բազմամարդ ուխտագնացութիւններու մասին Երուսաղէմ, ինչ որ ենթադրել կու տայ թէ ատոր հետեւանքով, Հայեր հաստատուած են այդ շրջաններուն մէջ: Երուսաղէմի մէջ Հայերու մեծ թիւով ներկայութիւնը գուցէ կը հաստատուի նաեւ Ե. եւ Զ. դարերու հայկական սքանչելի խճանկարներով, որոնք պահուած են Երուսաղէմի մէջ (Տես Գարեգին Յովսէփեան Շողակաթի մէջ, քարտէս հայ հնագրութեան, 1913, էջ 171) եւ Կլիա Պրնըրցեանուի յօդուածը՝ «Հայկական արուեստի անտեսուած ոճ մը՝ խճանկարը» («Պիզանթինոսլավիքա» հանդէսի ԺԹ. Լ. 1958ի թիւին մէջ, էջ 107 – 118, մանաւանդ էջ 112 – 115):

Երուսաղէմի մէջ տարիներէ ի վեր կը հրատարակուի «Սիոն» ամսաթերթը, որուն սիւնակներուն մէջ կը հրատարակուին բազմաթիւ հայագիտական ուսումնասիրութիւններ :

×

Խօսելով Հնդկաստանի մասին, ինչ որ մեզ կը հետաքրքրէ, այն իրողութիւնն է, որ Հնդկաստան բնակող եւ ծագումով հայ, գիտնական Մեսրոպ Սեթ 630 էջնոց մէկ աշխատութեամբ՝ «Հայերը Հնդկաստանի մէջ նախնական ժամանակներէն մինչեւ մեր օրերը», ցոյց կու տայ թէ Հայերը Հնդկաստան հաստատուած են ԺԵ. – ԺԶ. դարերէն սկսեալ՝ Պոմպէյի, Աքրայի, Տելհիի, Մատրասի, Կալկաթայի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ, ուր անոնք Հնդիկներու կողմէ նկատուած էին իբրեւ «ամենափորձառու վաճառականները աշխարհի մէջ» (Ակադ. Աշոտ Յովհաննիսեան, «Պատմա – բանասիրական հանդէս», 1958, թիւ 1, էջ 85):

Հնդկաստանի Մատրաս քաղաքին մէջ ԺԸ. դարուն հիմնուած է նաեւ հայերէն առաջին պարբերականը, ինչպէս ցոյց կու տայ Սեթ իր «Մատրաս հայ լրագրութեան ծննդավայրը» ուսումնասիրութեան մէջ (Կալկաթա, 1937), Մ. Սեթ, որ իր աշխատանքները սկսած է, որքան մեզի յայտնի է, 1921ին, հիւսիսային Հնդկաստանի հայկական ամենահին գերեզմաններու վերաբերեալ ուսումնասիրութեամբ մը՝ հրատարակուած Պենկալի Ասիական ընկերութեան պաշտօնաթերթին մէջ (ԺԷ. 1921), ուրիշ շատ մը հանդէսներու մէջ, ինչպէս «Հանդէս Ամսօրեայ», «Բազմավէպ» եւայլն, կը հրատարակէ յօդուածներ հայկական կեանքի մասին, Հնդկաստանի ու մանաւանդ Կալկաթայի մէջ, ուր ան կ'ապրէր: Այսպէս, պէտք նշենք անոր ուսումնասիրութիւնները Հնդկաստանի հայկական ձեռագիրներու, Կալկաթայի Ս. Նազարէթ հայկական եկեղեցիի, Կալկաթայի «Արարատ» դրադարանի վերաբերեալ, ինչպէս նաեւ անոր երկրորդ մէկ աշխատութիւնը Կալկաթայի հայկական գերեզմաններու մասին (1937):

Կալկաթայէն կրնանք յիշել նաեւ հընդիկ աշխարհահռչակ մեծ գիտնական մը, Տոքթ. Սունեթի Քումար Զաթըրճի, Մեյէի նախկին աշակերտը, Կալկաթայի համալսարանի նախկին փրոֆէսէօրը ու Պենկալի Ասիական ընկերութեան նախագահը: Հնդեւրոպական բաղդատական քերականութեան շրջանակին մէջ, ան յաճախ զբաղեցաւ դասական հայերէնով, բայց նաեւ հայ գրականութեամբ, այս խնդիրներուն վերաբերեալ դասախօսութիւններ կարդալով Ասիական ընկերութեան մէջ: Վերջերս, 1960ին, Մոսկուայի Արեւելագիտական ԻԵ. համագումարին ներկայացուց, իսկ 1961ին Կալկաթայի մէջ հրատարակեց ուսումնասիրութիւն մը Սասունցի Դաւիթի հայկական դիւցազներգութեան, ինչպէս նաեւ հայկական հին առասպելներու մասին ուսումնասիրութիւն մը՝ «Հայկական հեթանոսական աստուածները եւ Սասունցի Դաւիթի դիւցազնավէպը» (հրատարակուած՝ Ասիական ընկերութեան թերթին մէջ, 1961ին): Հնդիկ այս մեծ լեզուաբանը վերջերս ընտրուեցաւ Տօքթօր Հօնօրիս Քաուզա Համի համալսարանին կողմէ :

Այս յօդուածաշարքին մէջ անշուշտ մեր ուշադրութենէն վրիպեցան կարգ մը հայագէտներ եւ չկրցանք յիշատակել նաեւ արժէքաւոր շատ մը հայագիտական գործեր, չկարողանալով այս ընդհանուր բնոյթ ունեցող հետազօտութեան մէջ յիշատակել հայկաբաններու գործունէութենէն բազմաթիւ երեւոյթներ : Այնուամենայնիւ կը կարծենք թէ դրինք հիմք մը, զոր պէտք կարենանք ամբողջացնել ապագային :

ՓՐՈՖ. ՎԱՏ ՊՐՆՐՅԵԱՆՈՒ

ՆՈՐՎԵԿԻԱ՝ ԲԱՐԵՍԻՐՏ ՄԱՐԴՈՑ ԵՐԿԻՐԸ

Նորվեկական հին առասպել մը կ'ըսէ թէ՝ երբ Աստուած աշխարհը ստեղծեց, քանի մը «քար» աւելցաւ: Անոնցմով ընելիք բան մը չունենալով՝ զանոնք առաւ ու նետեց հիւսիսային ծովուն մէջ եւ այսպէսով կազմուեցաւ Նորվեկիան :

Եւ իսկապէս, այս երկիրը, իր մակերեսի 72 առ հարիւր համեմատութեամբ լեռնային է եւ մնացեալ 28 առ հարիւրը՝ անտառային, միայն մէկ քանի դաշտային շրջաններով, որ յատկացուած են սովորական մշակութեան : Գրեթէ իր բոլոր լեռները կ'իջնեն մինչեւ ծով, ստեղծելով գահավէժ ափունքներ, որ մերթ կը յառաջանան դէպի երկրին խորերը, նորվեկական ծովեզերքներուն տալով անզուգական գեղեցկութիւն մը : Անոնք հռչակաւոր Ֆիորտներն են, ուր ամէն տարի հազարաւոր օտարականներ կ'այցելեն եւ անմոռանալի տեսարան մը կ'ըմբոշխնեն :

Այս ծոցերը, յաճախ շատ խոր կը յառաջանան, ինչպէս օրինակի համար Սոկնէի Ֆիորտը, որ 170 քիլոմեթր նորվեկական հողին մէջ կը յառաջանայ, մինչդեռ, Հարթանկէրի Ֆիորտը, իր ամբողջ երկայնքին կը շինէ շրջանակներ, որ կը մարեն 110 քիլոմեթր խորութեան վրայ: Իրենց ափերուն վրայ կը բարձրանան զանազան լեռներ, անզուգական վեհութիւն մը տալով բնավայրին, սակայն, վեհութիւն մը, որ ոչ մէկ վայրագութիւն ունի :

Սովորաբար լերկ եւ ամբողջ ապառաժեղող այս նոյն լեռներէն, հոս ու հոն կը հոսին նորվեկական հռչակաւոր ջրվէժները, որ ծովէն վերջ Նորվեկիոյ ազգային հարստութեան մեծ աղբիւրներէն մէկը կը հանդիսանան :

Իսկապէս, այս երկրի ջրվէժները Եւրոպայի մեծագոյններն են եւ պիտի կրնային, տարեկան մօտաւորապէս տասը միլիոն քիլովաթ ելեկտրական հոսանք արտադրել: Հազար հինգ հարիւր ջրելեկտրակայաններ կ'աշխատեցնեն ահագին պզտիկ գործատուներ, այսպէսով ուժ տալով բաւական ծաղկուն ճարտարարուեստի մը, որ ձկնորսութեան հետ, հիւսիսային այս չափազանց քաղաքակրթուած երկրին կու տան այսօրուան բարօրութիւնը :

Նորվեկիա հակադրութեանց երկիրն է: Ատոնք պէտք գտնէք նախ եւ առաջ Նորվեկիոյ կլիմային մէջ: Ամէնէն ցնցիչ անակնկալները կը ներկայացնէ, երկար ատեն հոն մնացող այցելուին համար :

Նորվեկիոյ մէկ երրորդը կը գտնուի արքտային շրջանի մասին մէջ: Ու մարդ պիտի ակնկալէ որ, հոն կլիման անտանելի ըլլայ: Բայց տարւոյն մեծագոյն մասի ընթացքին, մեղմ է եւ ասոր պատճառը Ծոցի Հոսանք կոչուածն է, (Կոլֆսթրիմ), որ կը թրջէ երկրի հիւսիսային եւ արեւմտեան ափերը, մէկ երկվայրկեանի մէջ 50 – 60 միլիոն խորանարդ մեթր տաք ջուր փոխադրելով :

Մեքսիկեան ծոցէն եկող այս հոսանքին շնորհիւ է որ, Նորվեկիա կրցաւ բնակելի դառնալ, այլապէս, ծածկուած պիտի ըլլար հարեւան Բեւեռի յաւիտենական սառոյցներով :

Եւ այսպէս, Նորվեկիոյ արեւմտեան նաւահանգիստները, որ աւելի շատ են, երբեք չեն սառիր ձմեռը: Ընդհակառակն, սառերով կը գոցուին հարաւայինները, ինչ որ զարմանալի է :

Այլ խօսքով, Նորվեկական արեւմտեան ափերը աւելի տաք են ձմեռը, մինչ ցուրտը շատ խիստ է, մարդ քանի յառաջանայ դէպի երկրին ներքին եւ հարաւային կողմը:

Նորվեկիան կը կոչեն նաեւ «Կէս Գիշերուան Արեւի Երկիրը»: Եւ այդպէս է: Ոչ թէ իր ամբողջ տարածքին, այլ իր մեծագոյն մասին մէջ, որ դրացի է բեւեռային շրջանին: Մայիսէն մինչեւ Յուլիսի վերջը, արեւը գրեթէ բնաւ չի մայրամտեր: Սակայն, միւս բոլոր ամիսներուն, կը կորսուի եւ այն ատեն կը յայտնուի Հիւսիսայգը, որ անզուգական եւ աննկարագրելի գեղեցկութեամբ երեւոյթ մըն է :

Իր փայլուն լոյսին տակ կ'ապրին այս շրջաններու մարդիկը, որ սովորաբար վաչկատուն Լափոններ են, սակայն, զարգացած ինքնատիպ քաղաքակրթութեամբ մը:

Այս գեղատեսիլ երկրին մէջ, ուրիշ հակադրութիւն մըն ալ, զանազան տեղեր, տեսարանի յանկարծական փոփոխութիւնն է: Լեռնային զանգուածի մը մօխրագոյն կամ կարմրաւուն կրանիթէն յանկարծ կ'իյնաք կանաչաւէտ տեղ մը, անտառուտ շրջան մը, ճշմարիտ աստուածային օրհնութիւն մը Նորվեկացիներուն համար, հոս ու հոն պզտիկ հովիտներով, ուր առատ ու թանձր խոտ կայ եւ ուր կը պտղաբերին նորվեկացի անխոնջ հողագործներուն պզտիկ մշակութիւնները : Անոնց գլխաւոր արտադրութիւնն է հողկիթը, յետոյ՝ արմտիքը եւ պտուղները :

×

Աշխարհի ոչ մէկ երկրին մէջ թերեւս հիւրասիրութեան զգացումը զարգացած չէ այնքան, որքան այս փոքր ու ազնուական երկրին մէջ: Յանկարծ կրնաք մտնել նորվեկական մաքրամաքուր ու ծայրայեղօրէն կոկիկ գիւղական տուներէն որեւէ մէկէն ներս :

Ոչ ձեզի պիտի հարցնեն թէ ո՞վ էք եւ ոչ ալ թէ ինչ կ'ուզէք: Տան մեծ սրահին մէջ պիտի գտնէք սեղանը պատրաստ այնպէս, որ կարծես թէ ձեզի կը սպասէն: Առանց վերապահութեան, սիրով ու ժպիտով ձեզի պիտի ըսեն որ նստիք ու ճաշէք, եթէ ճաշի ժամ է :

Նորվեկացիք օրական երեք անգամ կ'ուտեն եւ գրեթէ երբեք այդ ճաշերուն մէջտեղերը :

Նախաճաշը (Փրոքոսթ) կ'առնեն առաւօտեան ժամը 7ին — կաթ, պանիր, սուրճ եւ զանազան համադամներ: Կէսօրուան ճաշը (մինթակ)՝ ժամը 3ին կամ 4ին (միակ տաք կերակուրն է), իսկ ընթրիքը (աֆթէն)՝ ժամը 7ին կամ 8ին:

Նորվեկական ազգային փառերգին մէկ տողը կ'ըսէ, «Այո, կը սիրենք այս երկիրը, ուր կը հարուածէ ու ուր կը կճէ հովը»:

Նոյնը պիտի ըսէք դուք ալ, որ օտար էք, եթէ երթաք եւ ատեն մը մնաք բարեսիրտ եւ ազնիւ մարդոց այդ երկիրը :

Թարգմ. ՎԱՉՐԻԿ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (174)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Ահա մօտեցանք, հազիւ հարիւր քայլ մնացեր է անոնց հասնելու: Դուք սպասեցէք : Ինչպէս ըսի՝ երբ առաջին սուլիչ մը սուլեմ, մի՛ գաք, երկրորդ սուլիչիս ձայնը առնելնուդ պէս սա արահետէն յառաջանալով ուղղակի յարձակեցէք անոնց վրայ: Ես բան մը մտածեցի : Երբ կերակուրի նստին, այն ատեն կը սուլեմ երկրորդ սուլիչս: Բնաւ զէնք դնելու ժամանակ անգամ պիտի չունենան :

— Աղէկ, աղէկ, շուտով գացէք, սպասելու ժամանակ չունինք, բացականչեց աւազակներու հրամանատարը :

Աւազակապետը հեռացաւ: Քիչ յետոյ սուլեց որ խումբը հասկնար իր գալուստը: Բաւական ատեն լռութիւն տիրեց :

Այդ խորհրդաւոր լռութեան մէջ յաջողեցաւ արահետին եզրը անցքերն ալ գրաւել, այնպէս որ ահագին քարերու մէջ պէտք մնային սարիկաններն ու անոնց պետը՝ որոնք հեծեալ էին: Երբ ամէն կերպով ծրագիրը վերջացուց, ահա մօտակայ ժայռի մը ետեւէն սուլեց մահացու սուլիչը :

Հեծեալ սարիկաններն ու անոնց հրամանատարը յառաջ նետուեցան թէ չէ, ահա գնդակներու տեղատարափի մը մէջ մնացին: Այն ատեն ձայն մը լսեցաւ. «Խան Ճալատն է, Խան Ճալատը»:

Այս ահաւոր, չանթահարիչ ու մահաստուեր ձայնը թնդալով լեռներու մէջէն, աղա պէյի ականջին հասաւ :

Փոխանակ յառաջանալու այս անգամ կռնակը դարձուց, սակայն գնդակները չթողուցին : Իր մարդիկներէն միայն երկու հոգի մնացին քովը, միւսները մեռա՞ծ էին թէ ողջ, չէր գիտեր:

— Անձնատուր եմ, Խան Ճալատ, պոռաց սարիկաններուն պետը :

— Վար իջիր ձիէդ, հրամայեց ձայն մը :

Աղա պէյը վար իջաւ :

Երեք հոգի չղթայով մը կապեցին անոր ձեռքերը եւ սարիկաններն ալ ետեւէն ձգելով Աւազակապետին առջեւը տարին :

— Հապա միւսնե՞րը, հարցուց Աւազակապետը :

— Ինկան ամէնքն ալ, պատասխանեցին խումբին քաջերը :

— Խօսք լաւ, ո՞ւր են Սարկաւագը, Արապօն ու Շահէնը, նկատել տուաւ Աւազակապետը :

— Անոնք վարի անցքը բռնած էին, հիմա կուգան, վրայ բերին քաջասիրտ երիտասարդները :

Արդարեւ շատ չանցած Արապօ եւ Շահէն բռնած էին Սարկաւագին թեւերը եւ կամաց կամաց կը մօտենային :

Աւազակապետը շուտով մը Սարկաւագին դէմն ելաւ ու հարցուց .

— Ի՞նչ եղար, զաւակս :

— Բան մը չկայ, մրմնջեց Սարկաւագ կատաղի նայուածք մը արձակելով չղթայակապ գերիներուն վրայ :

— Գնդակ մը վիրաւորեց զիս :

— Կուրծքէ՞դ :

— Այո՛ :

Աւազակապետը բերել տուաւ պայուսակը, բացաւ իր բժշկական դարմաններուն տուփը, դեղին փոշի մը ցանեց անոր կուրծքին վրայ եւ լաւ մը վիրակապերով փաթթեց : Եւ որպէսզի չյայտնուէր անոր կոյս աղջիկ մը ըլլալը, բոլորովին մինակ կատարեց այդ գործողութիւնը :

Դարմանը բաւական օգուտ ըրաւ, ցաւը դադրեցուց առժամապէս: Սարկաւագը քիչ քիչ ինքզինքը գտած էր :

(Շար.)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Համազգային Մշակութային Միութեան ընդհ. ժողովը պիտի գումարուի այս Երկուշաբթի, ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան Ծ. Միսաքեան սրահին մէջ :

Օրակարգ՝ 1. Վարչութեան Համա-պատուութիւն : 2. Նորընտիր վարչու-թեան ընտրութիւն :

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլ-լալ :

ՊԱՏԱՐԱԳ – ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամա-ւորներու Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուց-ուի, այս Կիրակի, ժամը 12ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի յի-շատակ Արարայի Հայ Լեգէոնականնե-րուն, ճակատամարտին 44րդ տարեդար-ձին առթիւ :

Յետ արարողութեան «Պատուոյ գինե-ձօն» մը տեղի պիտի ունենայ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ազաւնի Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան եւ զաւակները (Լա Սիոթա), Տէր եւ Տիկին Մկրտիչեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ծա-կոբեան եւ զաւակը եւ Բարունակ Յա-կոբեան, կուգան իրենց շնորհակալու-թիւնները յայտնել Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէին, Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէին, Հ. Յ. Դ. Ագ-բիւր Սերոբ եւ Մկ. Եօթնեղբայրեան խումբին, Ֆ. Կ. Խաչի Իթալիի մասնա-ճիւղին, Ժանթիյիի դպրոցին եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով եւ զանազան բարենպատակ հաստատու-թեանց նուիրատուութեամբ, ցաւակցու-թիւն յայտնեցին իրենց ամուսինին, հօր եւ մեծ հօր, Արմենակ Յակոբեանի մահ-ուան տխուր առթիւ :

Այս առթիւ Այրի Տիկին Յակոբեան եւ զաւակները յիսուն Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան, երեսուն Ն. Ֆ. Ֆ. Կ. Խաչի Իթալիի մասնաճիւղին եւ քսան Ն. Ֆ. Ժանթիյիի հայկ. դպրոցին եւ քսան Ն. «Յառաջ»ի բարգաւաճման : (Մշա-կոյթի Տան գումարը ստանալ «Յառա-ջ»էն) :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Իթալիի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերու-հի Ազաւնի Յակոբեանին եւ զաւակնե-րուն, Եսայի Մխիթարեանին եւ զաւակ-ներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝ Արմենակ Յակոբեանի մահուան առթիւ :

Այս տխուր առիթով հանգստակութեան գումարը՝ փոխան ծաղկեպսակի կը նուի-րէ յիսուն Ն. Ֆ. Կապ. Խաչի Իթալիի մասնաճիւղին, յիսուն Ն. Ֆ. Մշակոյթի տան : (Մշակոյթի Տան գումարը ստա-նալ «Յառաջ»էն) :

×

Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակ-ցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Խաչիկ Տէր-տէրեանին եւ իր բոլոր պարագաներուն՝ Ղեւոնդի եւ Սարգիսի արկածին առթիւ, արագ ապաքինման մաղթանքով :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալու-թեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Արմե-նակ Համբարձումեանէ հարիւր Ն. Ֆ., փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Տիկին Ալիս Վ. Պարկիրճեանի յուղարկաւորու-թեան առթիւ :

ԾԱԽՈՒ Է

(Պալ ա սեռէ)

ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Դերձակի 22 տարուան խանութ մը, արթիզանի, սեւ մրգիւս :

AUX ELEGANTES
Tailleur Stamboul
7, Ave. Hoche, Goussainville

12.000 Ն. Ֆ. պայմանագրին փոխա-րէն :

Եռամսեայ վարձ : 120 Ն. Ֆ. :

Վճարումի դիւրութիւն :

“ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ”

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԻՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Ալ-ֆորվիլի Դ. Վարուժան խումբին կողմէ : Այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Ալֆորվի-լի եկեղեցւոյ մէջ :

Կը խօսի տեղւոյն հոգեւոր հովիւ ՊԱՐԳԵՒ ՔՀՆՑ. ՄԵՐՃԱՆԵԱՆ :

Նիւթ՝ Կրօնքի դերը մեր հասարակա-կան եւ ազգային կեանքի մէջ :

Հ. Յ. Դ. ՌՈՒԲԷՆ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՈՒԼԻՍ

ԲԱԺԱԿ ՄԸ ԹԷՅԻ ՇՈՒՐՋ

Նիւթ՝ Ազգային ձգտումը խորհրդահայ բանաստեղծութեան մէջ :

Զեկուցանող՝ ՊՕՂՈՍ ՍՆԱՊԵԱՆ :

Այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Հայ Մշա-կոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, (մեթրօ Քատէ) :

Արտասանական բաժին.– Օր. Նազիկ Մալխասեան եւ Տիրայր Փալամուտեան :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Առաջին ներկայացման տեղ չգտնող Փարիզահայերու փոհացում տալու հա-մար կազմակերպուած է Բ. ներկայացում մը, Հայաստանէն նոր ստացուած՝

ԿՈՉՈՒԱԾ ԵՆ ԱՊՐԵԼՈՒ

Գեղարուեստական ժապաւէն :

եւ ՏԸԺՎԸԺԻԿ

Ծիծաղաշարժ կատակերգութիւնը

Յաւելուածաբար պիտի ներկայացուի

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

Գունաւոր եւ հայախօս ժապաւէնը

Երեքշաբթի, Նոյեմբեր 13, ժամը 20.45ին, Սինեմա Լը Տօֆէն (Քատէ) :

Մուտքը 3 Ն. Ֆ.

Հ. Մ. Ը. Մ. ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 10, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի մէջ :

Նուագախումբ՝

JEAN SANT
et son chanteur
ROBERT DENANS

Նախօրօք ապահովել սեղաններն ու տոմսերը հետեւեալ հասցէներէն.—

ՐԱՖՖԻ ՆԱԶԱՐԵԱՆ, 37 Փիւ տէ Տոմինիքէն : Քոլպէռ 71-10 :

ԳԱՌՆԻԿ ՏԷՐՈՅԵԱՆ (Սելեքսիոն Մոպիլիէռ) 31 Պուլվ. տը լա Լի-պերասիոն :

ԺԱԳ ՎԻՋԵՆԵԱՆ Պոմոն :

ԺԱՆՕ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ Պառ Սի-լիսի (Սէն Լու) Կառիպալտի 82-57 :

ՄԱՍԻՍ ԱՒԵՏԵԱՆ Սէն – Ժեռոմ :

ՍՄԲԱՏ ՏԷՐ-ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆ Պուլ-վառ Օտտօ :

ՏԻԳՐԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ 85 Ռիւ տ'Օ-պանեար, Քոլպէռ 50-75 :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի կին մը, Սամուէլ Մու-րատեան վարժարանի մէջ տնական աշ-խատանքի համար : Դիմել վարժարանի տեսչութեան :

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Վահրամ Սեֆերեան (17 Ավընիւ Սիմոն Պոլիվառ, Փարիզ 19) կը փնտռէ իր հօ-րեղբօր որդիները եւ աղջիկը՝ Մկրտիչ, Երուանդ եւ Ազատի Սեֆերեան, որոնք, կը կարծուի թէ կը գտնուին Եգիպտոս :

Կը փնտռէ նոյնպէս իր ընկերներէն Պերճ եւ Միքայէլ Կարապետեան (Մա-քրիգիւղցի) :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տե-ղեկացնել Պ. Վահրամ Սեֆերեանի, վե-րոյիշեալ հասցէին :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նուիրուած

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 1600 ԱՄԵԱԿԻՆ

Կազմակերպութեամբ Հայ յարանուանութիւններու եւ Փարիզեան շրջանի բոլոր Միութիւններու :

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական Պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Այս Կիրակի, ժամը 14.30ին, Սորպոնի Մեծ Ամֆիթատրոնին մէջ :

Խօսք պիտի առնեն ՍՐԲԱԶԱՆ ՀԱՅՐԸ, ՍԵՐՈՎԲԷ ՎՐԴ. ԱԳԸԼԵԱՆ, ՓՐՕՖ. ՖԷՅՏԻ եւ Պ. Ս. ՔԱՐԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը պիտի բերեն Տիկին Ժան Պուաթել (Քոմէտի Ֆրանսէզէն), Հայկանուշ Թորոսեան, Տիկին Հայկուհի Խտշեան – Շաաներ, Օր. Ա. Սմսարեան, Օր. Ժ. Զէյթլէկեան, Պ. Եավրուեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Գէորգ Եանըգէկեանի եւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի երգչախումբը :

Այժմէն ապահովել տոմսերը, որոնք կը գտնուին Փարիզի եկեղեցւոյ գրասենեակներէն, առաջնորդարանէն... Ս. եկեղեցւոյ խորհրդատուներէն : :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 17ին Շաբաթ ի-րիկուն : Ռիւ Տիւ Նուառի սրահը :

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 18ին, ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Կը խօսի Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ :

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին եկե-ղեցւոյ սրահը : Խնջոյք եւ գեղարուես-տական բաժին :

Կը նախագահէ Ընկ. Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վիէնի «Ահի» կոմիտէի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ գիշեր : Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ս. Մինասեան ենթա-կոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրը կը տօն-ուի Նոյեմբեր 11ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Սէրքըլ տը Կաթոլիկ սրա-հին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ :

Կը բանախօսէ Ընկ. Հ. ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին.— Ար-տասանութիւն, մեներգ, խմբերգ, եւ հայկական պարեր, ղեկավարութեամբ՝ Ընկ. ՃԻՊՐԱՅԵԱՆԻ :

«ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ» օփերէթին արար մը կարող ուժերու կողմէ :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 18ին, կէսօրէն վերջ, ժամը 3.30ին, Րիւ տը Ժէ.ի սրա-հին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարե-կան մեծ պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 17ի Կիրակի օր, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 19էն մինչեւ 23, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անիէռի խումբին :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ

Jeux, Concours de danses, Cotillons

Disques très variés

Մուտք 5 Ն. Ֆ., խմիչքները՝ ձրի

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔ

Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Տիկնանց Յանձնախումբը կը կազմակերպէ իր տարեկան բարենպատակ վաճառքը, Դեկտեմբեր 8էն 18, կէսօրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ 20, Ազգային Տան մէջ,

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Métro : Cadet

Հովանաւորութեամբ՝ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի ատենապետ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Ձեր տրամադրութեան տակ պիտի գտնէք իրերու ճոխ պէսպիսութիւն մը Ծը-նունդի եւ Նոր Տարուայ ձեր գնումներուն եւ նուէրներու համար :

Մանաւանդ յանձնարարելի է Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ պատրաստուած Հայկական խոհանոցի գիրքը, որ այս առթիւ պիտի վա-ճառուի :

Միութեանս անդամուհի Տիկինները շատ ուրախ պիտի ըլլան ընդունելով ձեր այցելութիւնը :

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը 0·25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI 8 NOVEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9450 38e ANNÉE Fondateur · SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5351

Իր ԽՕՍՔԸ

ՍԻՄ Կ'ԸՍԷ, ՍԻՄԱԻՈՆ ՉԸՍԵՐ

Պարկեշտութեան եւ հայրենասիրութեան մասին խօսելու իրաւունք չունին անոնք որ կը կեղծեն, կը ստեն, կը խեղաթիւրեն տարին տասներկու ամիս, պարտկելով ակներեւ, անվիճելի, անգամանելի չարիքներ :

Թրքական յանցաւորներ են անոնք, ինչ պատմութեան ալ հաղնին : Վեղարը ոտքի տակ առած ըլլան թէ գլխուն վրայ պահած :

Եւ ինչո՞ւ չէ, ժողովուրդի թշնամիներ են անոնք, երբ կը փորձեն աղ ցանել անհամար բազմութեանց տառապանքին վրայ : Գիտութեամբ կամ անգիտութեամբ :

Միասին երգենք հայրենիքին երգերը : Բայց, հայրենիքը միայն երգեր չունի, այլեւ վէրքեր, որոնք շատ աւելի խոր են : Ամբողջ սերունդ մը տրորուեցաւ, թառամեցաւ, անծանօթ ուղղութեամբ քըշուեցաւ պատերազմէն առաջ, հայրենիքին մէջ : Անոր ազա՛տ եւ անկա՛խ իշխանութեան ձեռքով :

Խումբ – խումբ գրագէտներ, բանաստեղծներ, գիտնականներ, ուսուցիչներ, պետական եւ կուսակցական ականաւոր դէմքեր, նոյնիսկ բանուորներ եւ գիւղացիներ աքսորուեցան Թրքաբարոյ խըժդժութեամբ :

Մօտաւորապէս հարիւր հազար երիտասարդ արեւներ խաւարեցան վերջին Աշխարհամարտի փոթորիկներուն եւ կըռակներուն մէջ :

Անոնք իրենց արիւնը քամեցին լման չորս տարի : Սեւ Ծովէն մինչեւ Սառուցեալ Ովկիանոսի ափերը : Կովկասեան լեռներէն մինչեւ Ուկրայնա–Լեհաստանի ճամբաները : Մինչեւ Պերլին :

Ո՞ւր է փոխարինութիւնը : «Հայրական» օրհնութիւն, չքանչա՞ն էր անոնց պատասծը, թէ ափ մը հող :

Երեւան փողով եւ թմրուկով աւետեց 350 – 400 հազար տարագիրներու հայրենադարձը, «յառաջիկայ տարիների ընթացքում» :

Ոչ իսկ հարիւր հազարը կրցան լըրացնել երկու տարուան մէջ : Եւ ահա երկու տարի է որ ձայն – ծպտուն չեն հաներ :

Ինչո՞ւ : Նո՞ր հասկցան թէ իրենց կարողութենէն, երկրին տարողութենէն վեր է :

Կովկասը կը փլէ՞ր, եթէ փափկութեամբ յիշեցնէին կեդրոնին եւ հարեւաններուն, որպէսզի օրինաւոր տէրոջը վերադարձնեն Ախալքալաքը (2400 քառ. քիլոմեթր), Լեռնային Գանձակը (5·000 քառ. քլմ.), Լեռնային Ղարաբաղը (4600 ք. ք.) Նախիջեւանը (5400 ք. ք.) :

Առով պիտի ունենայինք 47 հազար ք. ք. տարածութիւն փոխան 25–30 հազարի :

Տարրական պահանջ մը, ապահովելու համար ներկայ Հայաստանի աշխարհագրական, քաղաքական եւ տնտեսական միութիւնը : Հիմնական պայման, ամրապնդելու համար անոր պաշտպանութիւնը : (Իր բնական ամրութիւններէն զրկուած, բաց դաշտ մըն է, այսօր, մեր հայրենիքը : Ոչ միայն թշնամիներուն, այլեւ դրացիներուն առջեւ) :

Երբ կը խօսին ազատութեան, հաւասարութեան եւ ուրիշ բաներու մասին, ինչո՞վ կը բացատրեն մինուճար ժողովուրդի մը իրաւունքներուն այս բռնաբարումը, այնքան կոպիտ եւ ըմբոստացուցիչ :

Ինչո՞ւ «Սիմ» կ'ըսեն եւ «Սիմաւոն» չեն ըսեր : Ինչո՞ւ լման չեն արտասաներ բառերը, խօսքերը, միտքերը :

1949

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՍԹՐՕ ԳԼՈՒԽ ԿԸ ԲՌՆԷ

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ԿԸ ԲԱԽԻ

Ոչ մէկը կրցած է բան մը ըսել Հաւանայի խօսակցութեանց մասին, բայց այն տպաւորութիւնը կը տիրէ թէ Միկոյեան–Քասթրօ բանակցութիւնները շատ դըժուար փուլի մէջ են եւ ոչ ոք կը յանդգնի որեւէ նախատեսութիւն ընել արդիւնքին մասին :

Հակառակ տիրող պաշտօնական լռութեան, կարելի է ճշդել թէ խօսակցութեանց երկու գլխաւոր կէտերն են. Ա) Քուպայի եւ Խորհ. Միութեան տարակարծութիւնները միջազգային տագնապին մէջ : Բ) Մոսկուա – Հաւանա գաղափարական տարակարծութիւնները համայնավար ընտանիքէն ներս :

Կը թուի թէ Քասթրօ տեղի չի տար նաեւ Կուանթանամոյի ամերիկեան կայանի պարպումին համար իր դրած պայմանին, ինչ որ անընդունելի պայման մըն է Ամերիկայի համար :

Միկոյեանի կը մնայ հանդարտեցնել Քասթրօն որ բաւական «ակռայ ցոյց կու տայ» Խորհ. Միութեան դէմ : Արդարեւ Քուպայի վարչապետը ցարդ չէ «մարսած» Խրուշչեւի ըրածը՝ ընդունիլ թէ խորհրդային կայաններ եւ արձակարաններ կան Քուպա ու նաեւ ընդունիլ որ գանոնք քանդէ : Այս մարզին մէջ է որ անաստաս Միկոյեան պէտք է խօսք հասկցնէ Ֆիտէլ Քասթրոյի : Պէտք չէ մոռնալ նաեւ թէ Չինաստան միշտ զօրավիգ կեցած է Քասթրոյի եւ թեւ կու տայ անոր անզիջող տրամադրութեան :

Կարելի է մինչեւ իսկ ըսել թէ Քասթրոյի բռնած դիրքը, թուական մըն է խորհրդային պլոքի ներքին վէճերու համար :

Միւս կողմէ Ամերիկացիք քիչ մը նեղուած են ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին ընթացքէն : Արդարեւ Ու. Թան լուր տուած է Կարմիր Խաչի վարչութեան որ Քասթրօ «կ'ընդունի» Կարմիր Խաչի քննութիւնը Քուպա գացող նաւերուն : Նման յայտարարութիւն մը ցոյց կու տայ թէ շատ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի Պ. Քասթրոյի որու համաձայնը աւելորդ է բաց ծովու վրայ գացող նաւերու քննութեան համար երբ Ամերիկա եւ Խորհ. Միութիւն համաձայն են այդ կէտին շուրջ : Ու. Թանի տուած այս քայլը կաֆ մը կը նկատուի, բայց ՄԱԿի քարտուղարն ալ ինքզինքը կ'արդարացնէ առարկելով թէ ի վերջոյ ինք չէ որ Կարմիր Խաչը մէջտեղ դրած է այս հարցի կարգադրութեան համար :

Ամերիկացիները կը յիշեցնեն նաեւ թէ «Իլիուշին 28» ռմբաձիգ օդանաւեր կան տակաւին Քուպա եւ չեն ուզեր երաշխաւորել Քուպայի հողային ամբողջականութիւնը ցորչափ քննութիւն կամ հակակշիռ չկայ տեղւոյն վրայ :

× Մոսկուայի մէջ, Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 45 տարեդարձին նախօրեակին, փոխ – վարչապետ՝ Կոսիկին ճառ մը խօսեցաւ շեշտելով թէ Խրուշչեւի իմաստուն քաղաքականութիւնը փրկած է աշխարհը պատերազմէն :

Քուպական տագնապին մէջ, ըստ խորհրդային պարագլուխը երկու կողմերն ալ զիջումներ ըրին եւ պաղարեւն ու իրենց պարտականութեան ու պատասխանատուութեան զգացումի փաստը տուին :

Կոսիկին ըսած է նաեւ թէ «օգնեցինք, կ'օգնենք եւ պիտի օգնենք Քուպայի» :

Հասարակաց Շուկային դէմ, Կոսիկին մէջտեղ դրած է ընկերվարական երկիրներու հասարակապետութիւնը, յայտնելով թէ այս վերջինը պէտք եղածին չափ միջոց ունի օգնելու համար այն երկիրներուն որոնք անկախ զարգացման մը ճամբան ընտրած են : Թէեւ, Խորհ. Միութիւնը միշտ պատրաստ է փոխադարձ օգտաշատ առեւտուր մը ընելու դրամատիրական երկիրներուն հետ : Ընդդիմանալ նման փոխանակութեանց, կը նշանակէ կարճատեսութիւն ցոյց տալ» :

Կոսիկինի համար սակայն կարեւորագոյն հարցը Գերմանիոյ հետ դաշնագրին ստորագրութիւնն է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ընտրութեանց մէջ դեմոկրատները փայլուն յաղթանակ մը տարին եւ լայն մեծամասնութիւն մը ապահովեցին խորհրդարանին մէջ, ինչ որ կարեւոր է Քենետիի համար : Ուրիշ կարեւոր կէտ մը իր հակառակորդը՝ Նիքսըն պարտուած է Քալիֆորնիոյ մէջ եւ կառավարիչ չէ ընտրուած ինչ որ կը նշանակէ թէ պիտի չկարենայ ընդդիմանալ Քենետիի 1964ին, նախագահական ընտրութեան ատեն :

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ – Արաբիա իր յարաբերութիւնները խզած է Արաբ Մ. Հանրապետութեան հետ իսկ վարչապետն ալ յայտարարեց թէ ստրկութիւնը ջնջուած է այլեւս երկրին մէջ :

ՉԻՆ պարագլուխները հեռագիր մը ղըրկած են Կրեմլին, յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ ուր կը ջատագովեն նաեւ չին – խորհրդային «անքակտելի եւ յաւիտենական» բարեկամութիւնը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Սահմանադրական Խորհուրդը յայտարարեց թէ ձեռնհաս չէ ճշդելու համար թէ հանրաքուէն օրինաւոր չէր ինչպէս կ'առաջարկէր նախագահ Մոներվիլ : Արդարեւ Սահմանադրական Խորհուրդի դիրքը բաւական փափուկ էր : Չէր կրնար օրինաւոր հռչակել հանրաքուէ մը որ հակասահմանադրական յայտարարուած էր նախօրօք, չէր կրնար նաեւ իրաւունք տալով Մոներվիլի ծիծաղելի դիրքի մէջ դնել 13 միլիոն «այո» ըսող քուէարկողներ : Իբրեւ միջին ճամբայ նախընտրեց դիրք չբռնել : Այս յայտարարութեան իբրեւ հետեւանք Հոկտեմբեր 28ին քուէարկուած օրէնքը հրատարակուեցաւ Պաշտօնաթերթին մէջ եւ ասկէ ետք Ֆրանսայի ժողովուրդը պիտի ընտրէ իր նախագահը :

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ ընդունեցաւ Ֆրանսայի դեսպանը՝ Ժաննընէ : Ալժերիոյ վարչապետը շեշտած է թէ ֆրանքօ–ալժերական գործակցութիւնը անհրաժեշտ է Ալժերիոյ համար, բայց պէտք է նկատի առնուին ալժերական իրականութիւնները :

ԱԼԺԷՐԻ մէջ, Լա Քռուա եւ Փօփիւլէռ օրաթերթերը գրաւուեցան : Երկու Եւրոպացիներ արտաքսուեցան Ալժերիայէն որոնց մէջ՝ Սալանի փաստաբանը՝ մեթր Կուտերմանոֆ : Երկու ուրիշ Եւրոպացիներ ալ սպաննուած են :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ մէջ «ռազմապաշտ» խաղալիքները որոնք արգիլուած էին երկու տարի առաջ, կրկին արտօնուեցան : Ասկէ ետք «հայրենասիրական» խաղալիկ է անոնց անունը : Մէջը կան՝ հրթիռներ, խորհրդային եւ արեւելեան Գերմանիոյ համազգեստով զինուորներ եւայլն :

ԼՈՒԻ ՄԱՍԻՆԵՈՆ որ աշխարհահռչակ իսլամագէտ ու արեւելագէտ մըն էր մեռաւ առջի իրիկուն : Մեծ հաւրաւի արժանացած էր ամէն տեղ եւ կանոնաւորապէս հրաւիրուած էր Միջին Արեւելքի բոլոր համալսարանները դասախօսութեանց համար, ինչ որ բացառիկ պարագայ մըն է Կաթողիկէի մը համար : Հագուագիւտ օտարներէն էր՝ անդամ Գահիրէի արքայական Ակադեմիային :

ԵՄԷՆԻ վարչապետը՝ Զօր. Սալալ յայտարարեց թէ վճռած են վերագրաւել այն շրջանները զորս երեսուն տարի առաջ Սէուտական Արաբիա իրեն կցած է :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ազգ. Ժողովին 465 աթոռներուն համար ցարդ 2168 թեկնածուներ կան : 457 թեկնածուներ Մալրոյի հիմնած կազմակերպութեան «կնիքը» ստացած են :

ՃԱՓՈՆԻ վարչապետը՝ Իքետա Փարիզ հասաւ առջի օր : Խօսակցութիւններ պիտի ունենայ Փոմփիտուի եւ Քուվ Տը Միւրվիլի հետ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ կառախումբերը անկանոն կերպով բանեցան Երեքշաբթի եւ Չորեքշաբթի, մասնակի գործադուլի հետեւանքով :

ԱՆՁՐԵՒԸ եւ փոթորիկը մեծ աւերներ գործեց Ֆրանսայի հարաւը :

ՎԱՏԻԿԱՆ Բ.

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԴԷՏԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պատկերասփիւռի հանդիսականները առիթն ունեցան անցեալ Ուրբաթ իրիկուն, «5 Սիւնակ Ա. էջին վրայ» յայտագրին առաջին մասին մէջ տեսնելու Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան դէտը՝ Հ. Գարեգին Վրդ. Սարգիսեան : Արդարեւ ոչ – կաթողիկէ դէտերու կարգին, ֆրանսական պատկերասփիւռին տեղեկատու Միշէլ Փերիքար կարճ այլ շահեկան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Գարեգին վարդապետի հետ :

Ստորեւ այդ տեսակցութեան ներածումին եւ զրոյցին բնագիրը.—

×

Ժողովին կը մասնակցին ոչ – կաթողիկէ կրօնքի բազմաթիւ եկեղեցիներու դէտեր : Ասիկա փաստ մըն է երկուստեք խօսակցութեան մը նոր կամեցողութեան : Բայց ասիկա չի ջնջեր այն մեծ դժուարութիւնները որ գոյութիւն ունին կրօնքներու միջեւ :

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Ի՞նչն է որ հիմնապէս կը բաժնէ Հայց. Առաքելական Եկեղեցին՝ Հռոմէական Կաթողիկէ Եկեղեցիէն :

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— (Հ. Գարեգին Վ. Սարգիսեան).— Ի մէջ այլոց, պէտք է ըսել թէ կարեւորագոյն տարբերութիւնն այն է որ Կաթողիկէ Հռոմէական եկեղեցին Պապին անսխալականութեան հրամանակարգ վարդապետութիւնը հռչակած է եւ Անոր բացարձակ առաջնութիւնը : Արդ, կը խորհինք, ինչպէս միւս Ուղղափառ Եկեղեցիները, որ բոլոր եկեղեցիները որոնք Առաքեալներու կողմէ հիմնուած են, այդ եկեղեցիներու պետերը, հաւասար են. եւ այդ բացարձակ առաջնութիւնը եւ այդ անսխալականութիւնը վարդապետութիւն մըն է զոր մեր եկեղեցին երբեք չէ ընդունած եւ կը խորհիմ թէ չենք կրնար ընդունիլ » :

×

Հ. Գարեգին Վրդ. Սարգիսեանի յայտարարութեան մօտեցող տեսակէտ մը կ'արտայայտէր, քանի մը օր ետք, Անկլիքան եկեղեցւոյ Հովուապետը :

Արդարեւ, Ուաշինկթընի մէջ, մամուլի ազգային Ակումբին հիւր Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը՝ Տոքթ. Ռամսէ յայտարարած է թէ, առ այժմ, Պապին անսխալականութեան եկեղեցւոյ հրամանակարգ վարդապետութիւնը՝ միութեան բացարձակ արգելք մըն է Հռոմի եւ բողոքական Եկեղեցւոյ միջեւ : Այնուհանդերձ, աւելցուցած է Տոքթ. Ռամսէ, այս պատնէշը կրնայ անհետանալ եթէ Կաթողիկէ Եկեղեցին փոփոխէ իր բացարձակ հեղինակութեան ըմբռնումը եւ սահմանումը :

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԺՈՂՈՎԻ ՇՈՒՐՋ

Գ.

Զգում եմ՝ ընթերցողներից ոմանք, նոյնիսկ բարեմիտ մարդիկ, կարդալով վերի տողերը՝ պիտի ասեն սրտնեղած։

— Այս մարդը եկեղեցու միութեան թշնամի է։ Ուզում է խանգարել միասնականութեան համար թափուած ջանքերը։ Բողոքականների եւ կաթոլիկների ջաղացին ջուր է տալիս...

Ցարանուանական հարցերը ինձ չեն հետաքրքրում ու չեն զբաղեցնում։ Ես գիտեմ, որ կան լաւ լուսաւորչականներ եւ վատ լուսաւորչականներ։ Կան լաւ կաթոլիկներ եւ վատ կաթոլիկներ։ Լաւ բողոքականներ եւ վատ բողոքականներ։ Ինձ հետաքրքրում է մարդը ընդհանրապէս եւ հայ մարդը մասնաւորապէս։

Եթէ Լուսաւորչական Հայերի թերութիւնները քննադատելով մենք ջուր ենք լցնում կաթոլիկների կամ բողոքականների ջաղացի վրայ, աւելի է վատ հէնց լուսաւորչականների համար. նշանակում է, որ նրանք այնքան, այնքան խեղճ են, որ չեն կարողանում պահել իրենց գոյութիւնը։ Մեր քննադատութիւնը ուժեղացնելու համար է եւ ոչ թէ տկարացնելու։

Եթէ եկեղեցին լինէր զուտ կրօնական հաստատութիւն, մենք պիտի չզբաղուէինք նրա ներքին գործերով։ Զուտ կրօնը անհատական զգացում է, բայց կրօնը, իբրեւ կազմակերպութիւն, որպէս եկեղեցի, ընկերային գործօն է, յաճախ շատ ազդու։ Այդ է պատճառը, որ բոլշեւիկ համայնավար — հակակրօն ու հակաստուած — այնպէս հետամուտ են լինում եկեղեցիների եւ եկեղեցականութեան վրայ տարածելու իրենց ազդեցութիւնը։

Հայոց եկեղեցին էլ, ամէնից առաջ, ընկերային հաստատութիւն է, որ կրօնականից աւելի զբաղւում է մարդկային հասարակական գործերով։ Հաւատանք մենք հանդերձեալ կեանքին, թէ չհաւատանք, եթէ անդամ ենք հայ-լուսաւորչական հաւաքականութեան, չենք կարող անտարբեր մնալ դէպի հայ եկեղեցական հարցերը, որոնց այս կամ այն վճիռը անխուսափելի կերպով պիտի ազդէ եւ մեր կեանքի վրայ։

Զուր են սրտնեղում ընթերցողները. ով կոյր չէ մտքով եւ տեսնում է չարիքները, պարտաւոր է մատնանշել եւ պայքարել այդ չարիքների դէմ բանիւ թէ գործով։

Կրօնը, այո՛, ընկերային երեւոյթ է — սոցիալական կատեգորիա, երեւանեան բառբառով։ Կրօնական գաղափարի շուրջ էլ մեր եւ մարքսիստ-համայնավար փիլիսոփայութիւնները տարբեր են, ինչպէս հիմնովին տարբերւում են ազգային հարցի շուրջ։

Ազգութիւնը եւ ազգութեան գաղափարը մեզ համար յաւիտենական են, բնածին. եղած են, կան եւ կը մնան։ Բոլշեւիկների համար ազգութիւնը «պատմական կատեգորիա», այսինքն՝ ծագում ու գոյութիւն ունեն ժամանակի ընթացքին, իբրեւ դասակարգային գործօններ։ Երբ աշխարհիս երեսէն դասակարգերը վերանան, ազգութիւններն էլ կը դադարին գոյութիւն ունենալ։ Կը ստեղծուի մէկ միաձոյլ մարդկութիւն մէկ լեզուով, որ, ի հարկէ, պիտի լինի լենինեան կամ նորահնար մի լեզու։ Եւ, ի հարկէ, սարսափելի է այս հեռանկարը։ Ուրեմն, մեր ոսկեղէն բարբառն էլ պիտի մեռնի։ Ի՞նչպէս թշնամի չլինել բոլշեւիկներին։

Բարեբախտաբար, բոլշեւիկ ներկայ տեսաբանները մեզ հանգստացնում են թէ ազգերի եւ լեզուների բնաջնջումը տեղի պիտի ունենայ... միլիոն տարիներ վերջը։ Է՛հ, շատ չվախենանք. միլիոն տարիներ վերջ ի՞նչ կը պատահի, ինչ չի պատահիր։

Մօտաւորապէս նոյնն է մարքսիստ համայնավարների տեսակէտը։ Կրօնը ստեղծուած է տիրող դասերի կողմից եւ շահագործման զէնք է տիրող դասերի ձեռքին։ Կրօնը թոյն է, որով շահագործող դասակարգերը խաւարի մէջ են պահում աշխատաւոր զանգուածներին եւ շահագործում են նրանց։ Շահագործող դասակարգերի վերացումով կրօնն էլ կը չքանայ։ Կը ստեղծուի անկրօն մարդկութիւն։

Որ կրօնը շահագործւում է տիրող դասերի կողմից, ինչպէս շահագործւում է այսօր խորհրդային իշխանութեան կողմից, այդ մենք էլ ենք ընդունում, բայց որ ժամանակի ընթացքին կրօնը պիտի չքանայ, դրան համաձայն չենք։ Կրօնական զգացումը բնական է մարդու մէջ, բնական է այնքան ժամանակ, քանի կայ գաղտնի յարաբերութիւն մարդ-անհատի եւ բնութեան միջեւ։ Եւ պայման չէ բնաւ, որ կրօնը շահագործման առարկայ լինի։ Մարդու տաղանդն էլ շահագործւում է, մարդու ձայնն էլ, նրա կարչական կարողութիւնն էլ, մարդու ուղեղն էլ շահագործւում են, բայց այդ չի նշանակում, որ տաղանդը, երգելու, մտածելու կարողութիւնները անբնական են։

Կրօնը բնական եւ բարի զգացում է մարդու մէջ, բայց, այո՛, յաճախ շահագործւում է չար նպատակների համար։ Դրա դէմ մենք էլ ենք պայքարում եւ պէտք է պայքարենք։ Անհեթեթութիւն է, երբ ասւում է թէ աշխարհական մարդիկ իրաւունք չունեն խառնուելու եկեղեցու ներքին գործերին։ Ինչո՞ւ։ Կրօնն ու եկեղեցին միայն կրօնաւորների՞ սեփականութիւն է։ Եւ ո՞րն է այն չափանիշը, որով պիտի որոշուի անհատի իրաւունքը եկեղեցական գործերով զբաղուելու։

Հաւա՞տը։ Բայց այսօր եկեղեցականների մէջ պակաս հաւատացեալներ կարելի է գտնել, քան աշխարհականների։ Ապրելակե՞րպը։ Յայտնի է թէ ինչ է հոգեւորականների ապրելակերպը։

Իբրեւ ընկերային հաստատութիւն, եկեղեցին աւելի աշխարհականների պահանջներին է ծառայում, քան հոգեւորականների։ Հետեւաբար, աշխարհականներն էլ ոչ միայն իրաւունք, այլեւ պարտականութիւն ունեն զբաղուելու եկեղեցական գործերով։ Եթէ երբեմն աշխարհականները, եկեղեցու եւ եկեղեցականների գործերը գնահատելիս պատշաճ լեզու եւ ոճ չեն գործածում, այդ բնաւ իրաւունք չի տալիս զրկելու նրանց եկեղեցագործական իրաւունքներից։

Շեղուեցինք մեր ճամբուց — ներողութիւն։ Խօսքը այն մասին էր թէ պէ՞տք է պարզել Հայոց եկեղեցու իրական վիճակը՝ մերկացնելով նրա շուրջ կուտակուած չարիքները, թէ աւելի օգտակար է հետեւել այն փիլիսոփայութեան, որ ասում է, թէ եկեղեցու ուժը նրա խորհրդաւոր մթութեան մէջ է։ Խորհրդաւոր թէ անխորհուրդ, մթութիւնը մենք չենք նկատում բարիք։ Սեւին պէտք է ասել սեւ, սպիտակին սպիտակ։ Մենք հաւատում ենք, որ ճշմարտութիւնը ամէն բանից վերիվեր է։ Այն մարդիկ, որ գիտենալով գտան ճշմարտութիւնը անուշահամ ստեր են խօսում վատ ծառայութիւն են մատուցանում մարդկութեան։

Կարելի՞ է հաւատալ, որ Վազգէն կաթողիկոս եւ իր շրջապատը չգիտէին թէ Ազգային-Եկեղեցական Ժողովը որեւէ բարիք պիտի չբերէ Հայոց եկեղեցու միասնականութեան։ Ի հարկէ, ո՛չ։ Հայ իրականութեան այդքան անտեղեակ չեն նրանք, ոչ էլ հաւատում էին այդ ժողովի հրաշագործ զօրութեանը։ Բայց հրաւիրեցին, որովհետեւ միասնականութիւնից զատ մի ուրիշ հաշիւ առաջնորդում էր նրանց։ Ներելի՞ է չմերկացնել այդ հաշիւը, որպէս զի եկեղեցին նոր գժտութիւնների մէջ չընկնի։ Ամէն մի ուղղամիտ քաղաքացու պարտականութիւնն է տեսնել եւ ասել ճշմարտութիւնը։ Ախտերը գաղտնի պահելով չեն բուժւի։

Մի ժամանակ ընթացիկ իմաստութիւն էր՝ խիստ քննադատութիւններով չվրդովեցնենք Արեւ-Առաջնորդ Ստալինին, որպէսզի — գիտէք ինչ «որպէսզի» — բայց լորձնաշուրթն փառաբանութիւնները արգելք չեղան, որ բազմահազար Հայեր փճացուեն Սիբիրի տուն-դրանեքում եւ այլուր։

Այսօր, տարբեր խօսքերով, ջատագովւում է նոյն փիլիսոփայութիւնը, «դէշ բաներ չխօսենք, ծածկենք ճշմարտութիւնը, որպէսզի...»։ Ճշմարտութիւնը ծածկելով, սեւը սպիտակ ներկայացնելով չարիքը չի դարմանուիր, ընթերցող բարեկամներ։ Վրդովուեցէք սուտախօսների եւ կեղծաւորների արարքներից։ Սուտ եւ կեղծիքը մերկացնողներն ու խարազանողներն վատութիւն չեն հասցնի մարդկանց։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

(3 Շար.)

ԼԱ ՖՈՆԹԷՆԻ ԱՌԱԿՆԵՐԸ

Ֆրանսացի մեծ առակագիր Ժան տը Լա Ֆոնթէնի առակները վաղուց թարգմանուած են գրաբար եւ աշխարհաբար լեզուով։ Ամբողջութեամբ կամ հատուածաբար լոյս տեսած են զանազան հաւաքածոներու եւ դասագիրքերու մէջ։ Հայ մատենագիրներ յաճախ օգտուած են Լա Ֆոնթէնի առակներէն, օգտագործած զանոնք այս կամ այն նպատակներու։

Հայ մամուլին մէջ Լա Ֆոնթէնի առակներուն առաջին թարգմանութիւնները երեւցած են 1840ի տարիներուն։ Փարիզ երթալէ առաջ, դեռ լաւ չճանչցած ֆրանսացի մեծ հեղինակներուն գործերը, քսանամեայ Ստեփան Ոսկան աշխարհաբարի թարգմանած է եւ 1844–47ին Իզմիրի «Արշալոյս Արարատեան»ի մէջ հրատարակած է Լա Ֆոնթէնի քանի մը առակները։

Այնուհետեւ հրատարակուած են «Բազմավէպ», «Մասեաց աղաւնի», «Գարուն Հայաստանի», «Արեւելեան Մամուլ», «Թատրոն Բարեկամ Մանկանց», «Երկրագունդ», «Ճաշակ ոսկեղէն դպրութեան» եւ այլ պարբերաթերթերու մէջ։

Լա Ֆոնթէնի առակները հայ իրականութեան մէջ առանձին հատորով եւ առաջին անգամ հրատարակուած են 1894ին, երբ Վիէննայի Մխիթարեանները, Մ. Գարագաշեանի թարգմանութեամբ, լոյս ընծայեցին Լա Ֆոնթէնի մօտ 940 առակները։ Ասիկա խնամքով հրատարակուած, բայց անյանգ ոտանաւորներու վերածուած թարգմանութիւն մըն է, որ գրաբար ըլլալուն պատճառով ժողովրդականութիւն չէ գտած։ Մատչելի դարձած է հայ մտաւորականութեան մէկ մասին միայն։ Այդ նոյն բախտին արժանացած էր Վենետիկի Մխիթարեաններու աւելի հին հրատարակութիւնը՝ «Մակաքայր», ուր տեղ գտած էր ֆրանսացի առակագիրը։

Առաջինը, որ նախաձեռնեց Լա Ֆոնթէնի առակները յանգաւոր աշխարհաբարի թարգմանելու գործին, եղաւ արեւմտահայ յայտնի բանասէր, բառարանագիր, թարգմանիչ Մեսրոպ Նուպարեան։ 1900ին «Առակք Լա Ֆոնթէնի» խորագրով լոյս ընծայեց Լա Ֆոնթէնի առակներուն պատկառելի հաւաքածոն։ Որուն հրատարակութիւնը ունի իր հետաքրքրական եւ թրքահայ մտաւորական կեանքին համար շատ յատկանշական

ԼՈՒՔՐԵՑԻԱ ՊՈՐՃԻԱ

Ընթրիքի վերջաւորութեան, մինչ Լուքրեցիա եւ Սանչիա կը մնան Վատիկանի մէջ խնամելու համար փոքր անհանգստութեամբ մը անկողին ինկած Պապը, Տոն Ալֆոնս հրաժեշտ առնելով կը մեկնի, երթալ հանգստանալու համար Սուրբ Պետրոսի հրապարակին միւս կողմը գտնուող իր պալատին մէջ։

Ընկերակցութեամբ իր թիկնապահին՝ Թոմազօ Ալպանէզէի, Վատիկանէն դուրս ելլելով կը յառաջանայ դէպի Սուրբ Պետրոսի հրապարակը։

Հրապարակին վրայ, բազմաթիւ ուխտաւորներ, որոնք Հռոմ եկած էին մեծ բազմութեամբ մասնակցելու համար յոբելեանական տարիի հանդիսութիւններուն, գետնին վրայ տարածուած եւ պլլուած իրենց վերարկուներուն մէջ կը քնանային։

Յանկարծ, երբ Ալֆոնս տ'Արակոն եւ իր թիկնապահը հազիւ էին մօտեցած ուխտաւորներու խումբի մը, այս վերջինները ընդոստ ոտքի ցատկելով, կը քաշեն իրենց սուրերը եւ կը յարձակին երկու երիտասարդներուն վրայ։

Վարձկան մարդասպաններ էին...։

Ալֆոնս տ'Արակոն ժամանակ կ'ունենայ սուրը պատեանէն դուրս հանելու...

Եւ կը սկսի օրհասական կռիւ մը թիւով անհամեմատօրէն բազմամարդ թշնամիի մը դէմ։

Տոն Ալֆոնս մեծ քաջութեամբ եւ ճարտար սուսերամարտիկի մը հնարամտութեամբ կը դիմագրէ յարձակողներուն, մինչ իր թիկնապահը կը սկսի օգնութեան կանչեր արձակել խորհելով որ իր աղաղակները պիտի հասնէին մինչեւ պապական պահակներու ականջը։

Կռիւի ընթացքին Տոն Ալֆոնս, կը կորսնցնէ իր վերարկուն եւ իր ոսկեձամուկ հագուստները պատառ պատառ կ'ըլլան։

Շնորհիւ իրենց թուական առաւելութեան, մարդասպանները այնքան հարուածներ կուտան երիտասարդ դուքսին, որ այս վերջինը ի վերջոյ առատ արիւն կորսնցնելով գիտապատ կ'իյնայ գետին։

Ոճրագործները խորհելով որ Տոն Ալֆոնսը մահացու կերպով վիրաւորած են եւ լսելով Վատիկանի զրան ձանչերը զոր պալատին պահակները կը բանային, կը դադրեցնեն կռիւը եւ կ'երթան միանալու հրապարակին հեռաւոր մէկ անկիւնը գտնուող սպասող քառասունի մօտ ձիաւորներու, եւ իրենց կարգին հեծնելով ձիերու վրայ, կը հեռանան Հռոմէն։

Թիկնապահը, մեծ դժուարութեամբ Տոն Ալֆոնսի մարմինը կը յաջողի փոխադրել Վատիկան, փոխանակ զայն տանելու իր իսկ բնակարանը, ուր, կը խորհի ան, ուրիշ մարդասպաններ կրնային դարանակալ սպասել։ Երիտասարդ թիկնապահին հաշուով Վատիկանը աւելի ապահով վայր մըն էր։

Վատիկանի պահակներուն օգնութեամբ, վիրաւորը՝ որուն մարմինը բազմաթիւ սուրի հարուածներով ծակծկուած էր, կը փոխադրեն պապական յարկաբաժինը, ուր, Լուքրեցիա, իր եղբօր Ժոֆրէի հետ զուարթ խօսակցութեան մըն էր բռնուած Ալեքսանդր Զ.ի հետ։

Ի տես իր ամուսնոյն արիւնաշաղախ մարմնին, մանկամարդ կինը նուաղած գետին կ'իյնայ։

Անմիջապէս որ ուշքի կուգայ, Լուքրեցիա կը պահանջէ իր հօրմէն որ Ալֆոնս տ'Արակոնի համար մասնաւոր յարկաբաժին մը յատկացուի Վատիկանի մէջ։

Լուքրեցիա եւ Սանչիա կը տեղաւորուին վիրաւորին անկողնին մօտ մեծ յոյս ունենալով փրկելու Տոն Ալֆոնսը, հակառակ Բափուայի եպիսկոպոս Կարդինալ Լոփեզի կարծիքին, որ Ալֆոնս տ'Արակոնը վերջնականապէս կորսուած համարելով անոր կուտայ սուրբ հաղորդութիւնը։

Երկու կիները վայրկեան մը, չեն հեռանար այլեւս վիրաւորին սենեակէն։ Իրենք իրենց ձեռքով կը պատրաստեն հիւանդին պէտք եղած բոլոր անուշեղէններն ու խմիչքներն, դեղերն ու այլ կարիքները, վախնալով որ թոյնը կրնար լրացնել դաշոյնին կիսատ թողուցած գործը...

Այս ծանրակշիռ դէպքէն ետք, պաշտօնական ընդհանուր կարծիքը այն է թէ ոճրագործները հասարակ մարդասպաններ են որոնք ամէն առթիւ եւ ամէն առիթով այսպիսի յարձակումներ կը գործեն քաղաքին մէջ։

Այս պաշտօնական կարծիքին քով կայ սակայն հասարակաց ընդհանուր կարծիքը որ այս նոր մարդասպանութեան եւ Կանդիայի դուքսին սպանութեան միջեւ կը գտնէ նմանութեան որոշ եզրեր։

Ուրեմն, ընդհանուրին կարծիքը այն է թէ հարուածը պատրաստուած էր Կեսար Պորճիայի կողմէ։

Այս վերջինը, սակայն, մինչ ամէն ոք այցելութիւն կուտայ վիրաւորին, շաբաթներ ետք միայն կ'որոշէ երթալ ու տեսնել իր վիրաւոր փեսան։

Շնորհիւ Լուքրեցիայի եւ Սանչիայի անձնուէր խնամքներուն, Ալֆոնս տ'Արակոն առողջացման ճամբուն մէջ կը գտնուի։ Երբ Կեսար կ'այցելէ Ալֆոնսի, այդ պահուն հոն կը գտնուին նաեւ Նէապոլսոյ Ֆրետերիք թագաւորին կողմէ իր զարմիկը խնամելու համար Հռոմ ղրկուած երկու նշանաւոր բժիշկներ, ինչպէս նաեւ Վենետիկի դեսպանը։

(10 Շար.)

պատմութիւնը : Բայց նախքան այդ , անգամ մըն ալ ներկայացնենք Թարգմանիչին կեանքը եւ գրական գործունէութիւնը :

Մեսրոպ Նուպարեան (1842 – 1929) ծնած է Հայաշատ կեդրոններէն Իզմիրի մէջ եւ ուսած տեղւոյն Մեսրոպեան վարժարանը, ապա զբաղած ինքնաշխատութեամբ: Երիտասարդ հասակէն կապուած է պարբերական մամուլին, յաճախակի թարգմանութիւններ կատարելով: Արդարեւ աշխարհաբարի թարգմանած է Ռուսոյի, Վ. Հիւկոյի, Մոլիէրի, Պուալոյի, Վոլթերի, Շէյքսփիրի, Ռընանի, Ֆլոբէրի, Նանսէնի եւ այլոց բազմահատոր գործերը, կազմած է Ֆրանսերէնէ Հայերէն առաջին աշխարհաբար ընդարձակ եւ ապա առձեռն բառարանները: Իզմիրի 1922ի աղէտէն ետք, վերջնականապէս կը հաստատուի Մարսէյլ, ուր, հակառակ իր ծեր տարիքին, կը շարունակէ թարգմանական – բառարանական իր աշխատանքները :

1890ի առենները Մ. Նուպարեան ձեռնարկած էր Լա Ֆոնթէնի առակներուն հրատարակութեան: Թուրքիոյ մէջ այդ շրջանին գահին վրայ բազմած էր Համիտ Բ.: Ծնչումներու, յետադիմութեան շրջանն էր, ուր կը խռչտանգուէր քաղաքական ազատութեան ամէն մէկ փորձ :

Այս պայմաններուն մէջ հայ խմբագիրները եւ հրատարակիչները ստիպուած էին ամէն կողմէ տնտղել, քննել եւ վերաքննել թերթերուն նիւթերը եւ մամուլէ էջերէն արտաքսել բոլոր այն բաները, որոնք հեռաւոր շափով իսկ կրնային ակնարկութիւններ ունենալ սուլթանին, թրքական կառավարութեան կամ գառն իրականութեան հասցէին: Անգամ մը ծանօթ խմբագիր Մատթէոս Մամուրեան առանց կարդալու ապարան կը յանձնէ իր վստահելի աշխատակիցին կատարած մէկ թարգմանութիւնը: Թերթ լոյս տեսնելէն առաջ կարդալով յօդուածը Մ. Մամուրեան անհարեկուած քակել կուտայ «Արեւելեան մամուլին» պատրաստ թերթ եւ մէկ կողմ կը նետէ Նափոլէոն Պոնափարթի նուիրուած թարգմանութիւնը, ուր «այդ մեծ փառասէրի բռնակալ ոգին ու մանաւորապէս պատճառած ահագին արիւնահեղութիւնները նշանակուած էին չարաչար», որովհետեւ ան կը յիշեցնէր Սուլթան Համիտը :

Ահա այս պայմաններուն մէջ էր, որ Մեսրոպ Նուպարեան որոշեց գործադրել իր հին մտադրութիւնը՝ առանձին գիրքով հրատարակել «տխեղերահռչակ» Լա Ֆոնթէնի առակները, որոնցմէ մէկ քանին թարգմանած էր 1862ին: Գործը առաջ կեցուցած գլուխ հանելու համար կ'որոշէ նախ հրատարակել փոքրիկ գրքոյկ մը մանուկներու համար: Նուպարեան կ'ընտրէ 20 – 25 ամէնէն պարզ առակները եւ զանոնք կը վերածէ յանգաւոր ոտանաւորներու՝ արեւմտահայերէնով : Այդ « պարզ ու անմեղուկ » առակները հրատարակելու համար նախ անհրաժեշտ էր ստանալ թրքական գրաքննութեան թոյլտուութիւնը : Կը թուէր թէ դիւրութեամբ կարգադրուելիք գործ մըն է : Առակներէն միայն մէկն էր՝ «Գայլն ու Գառն», որ կրնար կասկածի տեղի տալ եւ արգիլուիլ :

Լա Ֆոնթէնի այդ շատ ծանօթ առակին իմաստը պարզ էր : «Միշտ հզօրին իրաւունքն է զօրաւոր » նախադասութեամբ սկսող այդ առակը խրատական, հարստահարութեան, հալածանքի ու մէկ կամայականութիւններու դէմ պառկած հայ ժողովուրդին մասին ակնարկութիւն մըն էր : «Անիրաւ գայլին»՝ թրքական սուլթանական իշխանութեան տակ տառապող Հայութեան վիճակը բնորոշող :

Նուպարեան ամիսներ կը սպասէ գրաքննութեան արտօնութիւնը ստանալու համար, բայց ապարդիւն, քանի որ կը կատարուի այն, որ «երեւակայութենէն չէր անցներ բնաւ »: « Բռնակալ Համիտը ներկայացնող բռնակալ եւ յիմար Գրաքննական առեանը, պայրոյթով կը վերյիշէ Նուպարեան, չէ թէ մէկ գրչով Գայլն ու Գառն յապաւեց, այլ ամբողջ հաւաքոյթը, թէպէտ բնագիր Լա Ֆոնթէնը ու անոր այլաբաբրառ բազմաթիւ թարգմանութիւնները կը վխտային գրավաճառներու ցուցափեղկին մէջ»:

Թարգմանիչին բոլոր փորձերը, այդ « Դրակոնեան ընթացքին » ելք մը գտնելու համար, մնացին ապարդիւն: Դիմեց վերջին միջոցի մը: Խնդրեց գրաքննութենէն, որ «եթէ երբեք վնասակար կամ վտանգաւոր առակ մը կար այդ համեստ հաւաքոյթին մէջ՝ ջնջէր զայն թոյլ տալով որ միւս անմեղները ապրէին »:

Թրքական այլանդակ վարքը եւ բարքը ցայտուն կերպով պատկերացնող պատասխան մը տրուեցաւ Նուպարեանի խնդրանքին.

« — Ամէն առակ մէյմէկ ակնարկութիւն է, հետեւաբար ոչ մէկուն հրատարակութիւնը կրնանք արտօնել »:

« Թուրքիոյ մէջ ապրիլ պէտք է, կը գրէ այդ առթիւ Նուպարեան, այսպիսի այլանդակ ու անիմաստ անհաւատալի թիւններ տեսնելու համար»:

Փոխանակ վհատելու, Մ. Նուպարեան կ'որոշէ Լա Ֆոնթէնի առակները հրատարակել թրքական իշխանութիւններուն գլխուն վրայէն, երկրին սահմաններէն դուրս :

« Այն ժամանակ, կը պատմէ Մ. Նուպարեան, աչքերնիս դարձուցինք – պէտք, մեծ հնարագէտ մըն է կ'ըսեն, — Թուրքիայէ դուրս, Թիֆլիսի Հրատարակչական ընկերութեան՝ այն ազգօգուտ մարմնոյն, որ ճշմարիտ բարիք մը եղած է Ռուսահայ համեմատաբար բախտաւոր գրագէտ դասուն »:

1897 Հոկտեմբեր 13ին Մեսրոպ Նուպարեան նամակով մը կը դիմէ Հրատարակչական ընկերութեան, որուն խմբագրական մասնաժողովին նախագահն էր Սա. Մալխասեան, իսկ քարտուղարը՝ Սա. Լխիկեան :

Երկու տարի ետք, 1899 Փետրուարին ընտիր թուղթի վրայ եւ շքեղ հրատարակութեամբ, Թիֆլիսի մէջ լոյս տեսան Լա Ֆոնթէնի 182 առակները :

Մ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹ ժամանած է Անչայի նախագահը Պ. Ճորճ Մարտիկեան, որ օգնականը ընտրուած է Լիբանահայ Թեմի առաջնորդ՝ Խորէն Արք. Բարոյեանի կողմէ: Քանի մը օրէն Պ. Մարտիկեան Եգիպտոս կը մեկնի ուրկէ կրկին Պէյրութ պիտի անցնի :

ՊԷՅՐՈՒԹի մէջ երեք հայ երիտասարդներ կառքի արկածի զոհ գացած են: Կարօ Գասպարեան, Ստեփան Վարժապետեան եւ Հրաչ Դուլիթեան, 18էն 20 տարեկան: Տարաբախտ երիտասարդներուն յուղարկաւորութիւնը կատարած է Հոկտեմբեր 29ին, Ս. Նշան եկեղեցւոյ մէջ: Մեր ցաւակցութիւնները Տոքթ. Յակոբ Գասպարեանի եւ տարաբախտ երիտասարդներուն ծնողքներուն :

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Երուսաղէմի պատրիարքարանի դիւանը հետեւեալ պաշտօնական հաղորդագրութիւնը հրատարակած է .—

Ցաւով կը հաղորդենք թէ Միաբանութեանս անդամներէն Տ. Եղնիկ Արք. Զաւարեան, նախկին Տեսուչ Ս. Յարութեան Տաճարի, կարգալքուած է, Ամեն. Տ. Եղիշէ Ս. Պատրիարքի վճռով: Յիշեալը օգտուելով իր պաշտօնական հանգամանքէն, երկիցս գալեց Ս. Յարութեան Տաճարի մեր իրաւանց դէմ եւ փորձեց մեր վայելած առանձնաշնորհումներէն երկուքը զոհել ի նպաստ այլ համայնքի մը :

Թուականէս սկսեալ Եղնիկ Զաւարեան զրկուած է եկեղեցական բլլալէ եւ հեռացուած է Ս. Աթոռէն :

Կը տեղեկացնենք նաեւ թէ վանքէն հեռացած են նոյնպէս Տ. Վրթանէս Արք. Գալայճեանը եւ Տ. Վահրիճ Արք. Գազանճեանը, իրենց կամքով եւ առանց արտօնութեան, իբրեւ անկարգ միաբաններ: Պատրիարք Սրբազանը վճռեց յիշեալ երկու արեղաները արտաքսուած նըկատել Միաբանութենէն, մինչեւ վերջնական կարգադրութիւն :

Պատրիարքարանիս Պաշտօնաթերթի յաջորդ թիւով կը հրատարակենք վերայիշեալ Արեղաներու դէմ արձանագրուած մեղադրագիրը եւ արտաքսումի վճռագիրը :

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ ՄԸ

ՇԱԽԻԼ.— Հոկտեմբեր 27ին, տաւօտ Շաւիլի եկեղեցիին մէջ, Փարիզէն ու շրջաններէն եկող հոծ բազմութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօնը ողբացեալ ընկերուհի Սաթենիկ Տէր – Դաւթեանի մահուան 16ամեակին առթիւ: Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ի յիշատակ իրենց հիմնադիր – նախագահուհիին եւ սիրելի բժիշկին կազմակերպած էին հոգեճաշ մը, հայկական ուտեստական կերակուրներով, զոնէ քանի մը ժամեր միեւնոյն սեղանի շուրջ հաւաքելու համար հանգուցեալներուն բոլոր ընկեր – ընկերուհիները ու բարեկամները :

Ներկայ էին Տէր – Դաւթեան ընտանեկան պարագաները: Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կեդր. Կոմիտէի, Շրջ. Կոմիտէի, Շաւիլի Եկեղեց. վարչութեան ներկայացուցիչները : Սեղանապետ ընկ. Հրանտ – Սամուէլի կողմէ խօսք տրուեցաւ Տիկին Հուրի Իփէքեան – Պուտաքեանի, ընկերներ Խաչիկ Մկրտիչեանի, Կարպիս Յակոբեանի եւ Շաւիլի դպրոցի ուսուցչուհի ընկերուհի Գեղան Շէնիկ – ճեան – Փափազեանի: Երգեցին ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեան, Տիկին Արմենուհի Յակոբեան եւ ընկեր Սահակ Յովհաննէսեան: Ընկեր Հրանտ Սամուէլ յայտնեց որ Տէր – Դաւթեան եղբայրները իրենց սիրելի ծնողաց յիշատակին յանձնառած են իրենց ծախքով շինելու Մշակոյթի Տան երրորդ յարկը սրահ մը որ պիտի բլլայ կեդրոնատեղի Կապ. Խաչին: Հանգուցեալներուն ընտանիքին կողմէ խօսեցաւ Պ. Վասիլ Տէր – Դաւթեան, որ շնորհակալութիւն յայտնեց Կապ. Խաչի Շաւիլի ընկերուհիներուն, որոնք այս շատ գեղեցիկ ձեռնարկը կատարած են , ինչպէս նաեւ շնորհակալութիւն բոլոր ներկայացուցիչներուն եւ ներկաներուն , որոնք յարգելով իրենց ծնողաց յիշատակը ներկայ եղան այս օրուան հոգեհանգիստին եւ հոգեճաշի սեղանին եւ յայտնեց որ իրենք բնաւ պիտի չյեղին իրենց ծնողած գծած ճամբէն, օգտակար բլլալու համար իրենց ազգին: Ժամը հինգէն յետոյ էր որ ընկեր սեղանապետը իր Կիլիկիա երգով փակեց հաւաքոյթը եւ ներկաները բաժնուեցան հայկական – ընկերական լաւ օր մը անցուցած բլլալու գոհունակութեամբ :

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Տէր – Դաւթեան եղբայրներուն, որոնք շատ զոհ մնալով այդ օրուան կարգադրութենէն եւ քաջալերելու համար Խաչուհիներու աշխատանքը , յանձն առին հոգեճաշի սեղանին բոլոր ծախքերը իրենք վճարել :

ԽԱԶՈՒՀԻ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (175)

ԱԽԱՋԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Եկ , սիրելի զաւակս, ըսաւ Ախաջակապետը՝ Սարկաւագին ձեռքը բռնած իր ձեռքերուն մէջ, քանի որ ոտ ուղղակի ընդակոծը վիրաւորուեցար, տո ալ նոր սուրը , տո նոյնպէս անոր վեցհարուածեանն ալ: Սպաննելէ յետոյ կարէ գլուխը:

Սարկաւագը շուտով մը ուղղակին մէջքէն կախուած վեհարուածն առաւ ու անոր սրտին ուղղեց: Այնպէս՝ միւս երկուքն ալ, յետոյ կարեց անոնց գլուխները:

Երբ արիւնը դուրս կը հոսէր այդ վատերու կուրծքէն, Սարկաւագը բացագանչեց .

— Օխ, վրէժս լուծեցի :

Ախաջակապետը խումբին հրամայեց որ մեկնելու պատրաստուին: Քառորդի մը մէջ պատրաստ եղաւ ամէն բան : Անկից մեկնելով ուղղակի Տիրամօր լեռնաշղթան մտաւ խումբը ու հանգստացաւ :

Բայց տխուրը այն եղաւ որ Սարկաւագին վէրքը վտանգաւոր ու երկիւղալի երեւոյթ մը առաւ :

Ապառաժի մը թիկունքին վրայ պառկեցաւ ան ու սկսաւ տառապիլ : Դեղ, դարման, ոչ մէկ բան արդիւնք ունեցաւ:

Արիւնը կը հոսէր, անդադար կը հոսէր: Անոր յանկուցիչ կերպարանքը մահուան անողոք դալկութեան մը մէջ կը թաղուէր ու շունչը հետզհետէ կը սպառէր, կը խեղդուէր կուրծքը :

Ախաջակապետը անոր կուշտը նստած կը դիտէր այդ բոլոր այլայլութիւնը : Կը զգար թէ վայրկեանէ վայրկեան կեանքը կը մարէր անոր էութեան մէջ: Մէկ խօսքով՝ կը զգար թէ Սարկաւագ մահուան դէմ կը մաքառէր , բայց անօգուտ տեղ :

Այն առեն իր քով կանչեց Արաքօն ու անոր ձեռքը բռնելէ ետք ըսաւ .

— Գուցէ քանի մը ժամ չի տեւեր, կը բաժնուի մենէ Սարկաւագ, հետեւաբար տխուր է այս տեսարանը մեզ համար :

Արաքօ ձեռքերը ծալլեց ու կեցաւ :

Սարկաւագ աչքերը փակած էր, միայն կը հեւար :

— Այս նուիրական պահուն, շարունակեց Ախաջակապետը կցկտուր ու խեղդըւած ձիգով մը, սիրելի տղաքս, հարկադրուած եմ գառն ճշմարտութիւններու ամէնէն դառնագոյնը խոստովանելու քեզի: Ոհ, պիտի չկրնայի յայտնել, եթէ մահուան ու անոր դահին քով չբլլայինք : Մինչեւ այսօր Սարկաւագ տղամարդու մը պէս կռուեցաւ եւ տղամարդու մը կորովն ու յանդգնութիւնը ցոյց տուաւ, ատանկ չէ՞: Դուք կը հիանայիք անոր անձնուիրութեանը վրայ: Բայց որչափ պիտի հիանաք, երբ ըսեմ թէ անիկա մանկամարդ աղջիկ մըն է :

— Մանկամարդ աղջի՞կ մըն է, բացագանչեց Արաքօ սարսռալի նայուածքով :

— Այո , մանաւանդ սրտիդ ամէնէն սիրելին :

— Ո՞վ է :

— Նշանածդ :

— Նշանա՞ծս :

— Ճիշդ է :

Արաքօ հոգեկան փղձկումով մը համակուած՝ ձեռքը ճակտին տարաւ , խորշոմները մատներուն մէջ ճմռթկեց , ինքնիրմէ ելած շարժում մը ըրաւ ու յուզուած ինկաւ Սարկաւագին կուշտը:

— Մարօ, Մարօ, ձայնեց ան՝ անզուսպ ճիչ մը արձակելով :

Սարկաւագ, որուն Սէլմի անուն տուած էր գինքը առեւանգող Սաատէտտին փաշան, Մարօ կը կոչուէր: Արաքօյին ձայնը խոր թմրութենէ մը սթափեցուց զայն: Աչքերը բացաւ ու հոգւոյն բովանդակ խղճով լեցուած նայուածք մը նետեց Արաքօյին վրայ, բայց չկրցաւ խօսիլ :

— Մարօ, խօսէ, ինչո՞ւ կը նայիս , միթէ չճանչցա՞ր զիս, յիշէ, նշանածդ եմ, թոթովեց Արաքօ՝ բոլորովին կցկտուր բառերով :

Մահուան անողոք ճիրաններուն դէմ մաքառող Սարկաւագ ուզեց պատասխանել: Միայն ցոլացում մը պատկերուեցաւ իր կերպարանքին վրայ, ինչպէս աշնանահար տերեւի մը վրայ վերջալոյսի շող մը կը պլպլայ յանկարծ : Ու իր մեծ ու խոշոր աչքերը բացաւ անգամ մըն ալ, բերանը դողդղացուց շրթունքներուն ներքեւ, ճակատը մթնցուց ու շունչը կուրծքը ճնշեց :

Սարկաւագ մեռած էր:

Ախաջակապետը գիշերով մանկամարդ աղջկան մարմինը Տիրամօր գերեզմանատունը տարաւ եւ Տէր Մարտիրոսին գիմեց ու հասկցուց եղելութիւնը: Բարի եկեղեցականը, չնայելով գիշերուան ցուրտին, եկաւ գերեզմանատուն ու թաղեց տարաբախտ մեռելը:

— Պէտք է մեկնինք այս մահաբեր վայրէն, ըսաւ Ախաջակապետը: Մեր վրէժը չլուծուեցաւ :

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

ՃՇԴՈՒՄ.— Պ. Սարգիս Գոնխալեան (Պորտոյէն) 100 Ն. Ֆ.:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ժ. Սեմերճեան եւ զաւակը՝ Պետրոս, Պ. Փիլիպպոս Եսայեան եւ զաւակները՝ Սիւզան եւ Վարուժան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Թոփալեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Գէորգեան, Այրի Տիկին Լուսիկ Քիւփճեան եւ զաւակը (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Օննիկ Բալուեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մնացական Եսայեան (Հայաստան), եւ Սեմերճեան ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առտու, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց եղբօր, քեռայրին, զաւկին եւ ազգականին՝

ՊԵՏՐՈՍ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

մահուան 4րդ տարեդարձին առթիւ (ինկած Ալժերիա, Նոյեմբեր 1ին):

Ինչպէս նաեւ իրենց մօր, կնոջ եւ ազգականին՝

ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ ՅԱԿՈԲ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆԻ *եւ*

ԲԱՐՍԵՂ ՍԵՄԵՐՃԵԱՆԻ

յիշատակին: Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

×

Այս առթիւ Պ. Փիլիպպոս Եսայեան 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Շաւարշ Միսաքեան *սրահին եւ քսան Ն. Ֆ. Նոր Սերունդի Իսիի խումբին:* (*Ստանալ* Յառաջէն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Յակոբ Փափազեանէ ձայնապաշ չարական մը եւ ծրար մը խունկ Պ. Օննիկ Թադէոսեանէ՝ Հայկ Ղուկասեանի կտակէն:

ՆՈՒԷՐ

Մարսէյլի Ազք. Միութիւնը կը ճշդէ թէ՝ Հոկտեմբեր 27ի Շաբաթի թիւով յայտարարուած Պ. Միհրան Հացագործեանի նուիրատուութիւնը 50 Ն. Ֆ. է, ոչ թէ 20Ն.Ֆ.:

ՀՐԱՒԷՐ ԼԻՈՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին Լիոնի հասարակութիւնը կը հրաւիրուի եկեղեցիին սրահը, ուր պիտի զեկուցանէ Լիոնի եւ Շրջ. կողմէ Հայաստան պատգամաւոր գացող Վարագ Քհնյ. Աւագեան:

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի օգափոխութեան կայանին կը նուիրեն.— Պ. Պօյաճեան 50 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Հայէրեան (Արաքս) 30, Ադապէյեան եղբայրներ, Տէր եւ Տիկին Կ. Յակոբեան, Պ. Ա. Մալաճեան եւ Պ. Պայրամեան 20ական Ն. Ֆ., Տիկին Սալմասլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սէրէնկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Տակոռեան, Տէր եւ Տիկին Աստուրեան, Պ. Սարըկիւզէլեան 10ական Ն. Ֆ.:

ՎԱՐՁՈՒ ԱՇԽԱՏԱՆՈՑ

Բաղկացած երեք սենեակներէ, մէկ խոհանոց: Ամէն տեսակ առեւտուրի կամ գրասենեակի համար, մանաւանդ քոն-փեքսիոնի, *բոլոր կազմածներով տրամադրելի: Դիւրամատչելի պայմաններ: Մանաւոր տեղեկութիւններու համար, անձամբ դիմել.—*

Հեռաձայնել ժամը 3էն 6:

BAKERD, 58 Rue d'Aboukir, Paris-2e
GUT. 57-29

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի կին մը, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի մէջ տնական աշխատանքի համար: Դիմել վարժարանի տեսչութեան:

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Համազգային Մշակութային Միութեան ընդհ. ժողովը պիտի գումարուի այս Երկուշաբթի, ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին մէջ:

Օրակարգ՝ 1. Վարչութեան Համապատուութիւն: 2. Նորընտիր վարչութեան ընտրութիւն:

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի Դ. Վարուժան *խումբին կողմէ: Այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ մէջ:*

Կը խօսի տեղւոյն հոգեւոր հովիւ ՊԱՐԳԵՒ ՔՀՆՑ. ՄԵՐՃԱՆԵԱՆ:

Նիւթ՝ Կրօնքի դերը մեր հասարական եւ ազգային կեանքի մէջ:

Հ. Յ. Դ. ՌՈՒԲԷՆ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՈՒԼԻՍ
ԲԱԺԱԿ ՄԸ ԹԷՅԻ ՇՈՒՐՋ

Նիւթ՝ Ազգային ձգտումը խորհրդահայ բանաստեղծութեան մէջ:

Զեկուցանող՝ ՊՕՂՈՍ ՍՆԱՊԵԱՆ:

Այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, (*մեթրօ Քատէ*):

Արտասանական բաժին.— Օր. Նազիկ Մալխասեան *եւ* ժիրայր Փալամուտեան:

ՊԱՏԱՐԱԳ – ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի, այս Կիրակի, ժամը 12ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ Արարայի Հայ Լեգէոնականներուն, ճակատամարտին 44րդ տարեդարձին առթիւ:

Յետ արարողութեան «Պատուոյ գինեձօն» մը տեղի պիտի ունենայ:

Հ. Մ. Ը. Մ. ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 10, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի մէջ:

Նուագախումբ՝

JEAN SANT
et son chanteur
ROBERT DENANS

Նախօրօք ապահովել սեղաններն ու տոմսերը հետեւեալ հասցէներէն.—

ՌԱՖՖԻ ՆԱԶԱՐԵԱՆ, 37 Ֆիւ տէ Տոմինիքէն: *Քոլպէռ* 71–10:
ԳԱՌՆԻԿ ՏԷՐՈՅԵԱՆ (Սելեքսիոն Մոպիլիէռ) 31 Պուլվ. տը լա Լիպերասիոն:
ԺԱԳ ՎԻՉԷՆԵԱՆ Պօմոն:
ԺԱՆՕ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ Պառ Սիլիսի (*Սէն Լու*) *Կառիպալտի* 82–57:
ՄԱՍԻՍ ԱՒԵՏԵԱՆ Սէն – Ժեռոմ:
ՍՄԲԱՏ ՏԷՐ-ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆ Պուլվառ Օտտօ:
ՏԻԳՐԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ 85 Ռիւ տ'Օպանեար, Քոլպէռ 50–75:

ԾԱԽՈՒ Է

(Պաչ ա սետէ)

ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Դերձակի 22 տարուան խանութ մը, արթիզան, սիւռ մըզիւռ:

AUX ÉLÉGANTES
Tailleur Stamboul
7, Ave. Hoche, Goussainville

12·000 Ն. Ֆ. պայմանագրին փոխարէն:

Եռամսեայ վարձք: 120 Ն. Ֆ.:

Վճարումի դիւրութիւն:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նուիրուած

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 1600 ԱՄԵԱԿԻՆ

Կազմակերպութեամբ Հայ յարանուանութիւններու եւ Փարիզեան շրջանի բոլոր Միութիւններու:

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական Պատուիրակ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Այս Կիրակի, ժամը 14·30ին, Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

Խօսք պիտի առնեն ՍՐԲԱԶԱՆ ՀԱՅՐԸ, ՍԵՐՈՎԲԷ ՎՐԴ. ԱՂԸԼԵԱՆ, ՓՐՕՖ. *ՖԷՅՏԻ եւ Պ. Ս. ՔԱՐԵԱՆ:*

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը պիտի բերեն Տիկին Ժան Պուաթել (*Քոմէտի Ֆրանսէզէն*), Հայկանուշ Թորոսեան, Տիկին Հայկուհի Խտշեան – Շասաներ, Օր. Ա. Սմսարեան, Օր. Ժ. Զէյթէկեան, Պ. Եավրուեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի *երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ.* Գէորգ Եանըքէկեանի *եւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիները:*

Այժմէն ապահովել տոմսերը, որոնք կը գտնուին Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանատան, առաջնորդարաններու եկեղեցիներու հոգաբարձութիւններու, Դպրոցներու կրթական մարմիններու, գրատուններու եւ բոլոր միութիւններու մօտ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 17ին Շաբաթ իրիկուն: Ռիւ Տիւ Նուառի սրահը:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 18ին, ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը խօսի Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին եկեղեցւոյ սրահը: Խնջոյք եւ գեղարուեստական բաժին:

Կը նախագահէ Ընկ. Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրը կը տօնուի Նոյեմբեր 11ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Սէրքըլ տը Կաթոլիկ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ:

Կը բանախօսէ Ընկ. Հ. ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին.— Արտասանութիւն, մեներգ, խմբերգ, եւ հայկական պարեր, ղեկավարութեամբ՝ Ընկ. ՃՊՐԱՅԵԱՆԻ:

«ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ» օփերէթէն արար մը կարող ուժերու կողմէ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 18ին, կէսօրէն վերջ, ժամը 3·30ին, Րիւ տը Ժէ·ի սրահին մէջ:

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վիէնի «Նաիրի» կոմիտէի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ գիշեր: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, *սովորական հաւաքատեղին:*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Ընկերակցութեան Տարեկան պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 10ին եւ ոչ 17ին:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 19էն մինչեւ 23, Մշակոյթի Տան մէջ:

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անիէռի խումբին:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ

Jeux, Concours de danses, Cotillons

Disques très variés

Մուտք 5 Ն. Ֆ., խմիչքները՝ ձրի

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. Հատը 0.25 Ն.Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 9 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

VENDREDI 9 NOVEMBRE 1962

38րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9451 38e ANNÉE

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5352

Իր խօսքը

ԵՐԲ ՄՈՄՆ ԷՐ ԼՈՅՍԸ

Գ. Զօհրապ, տակաւին երիտասարդ, կը յայտարարէր 1883ին, այն օրերու թերթաչ հայերէնով :

— «Լուսաւորութեան շաւիղին մէջ հազիւ թեւակոխող մեր ազգին համար կը վախենմ թէ մի գուցէ չափէն աւելի զօրաւոր լոյս մը յանկարծակնի վնասէ երկարատեւ մութին վարժուած աչքերու («երկրագունդ») :

Բանակէն մը առթիւ արտասանուած այս խօսքը պատգամի մը տպաւորութիւնը կը գործէ այսօր, երբ կը նայինք մեր բոլորտիքը : Եւ աւելի հեռուն : Ծովէրէ ծով : Մինչեւ լեռն Արարատ :

Արդարեւ, կը թուի թէ աւելի սրատես էինք եւ իմաստուն, երբ իբրեւ լոյս ունէինք հասարակ մոմն ու ճրագը :

Աչքն ու միտքը ցոլքեր կ՚արձակէին անոնց դողդոջուն շողերուն տակ : Եւ աշխարհայեացքի փորձերը, ստեղծագործութեան ճիգերը որ կը կատարուէին գիշերաջան տքնութեամբ, շատ աւելի հաբաղատ էին :

Մոմավառ ճրագները յանկարծ դարձան, լուսացնցուղ շատրուաններ : Եւ ահա տեսէք ողբերգութիւնը «երկարատեւ մութին վարժուած աչքերու» :

Փոխան պայծառ, ինքնահոս շողերու՝ պղտոր ցոլացումներ : Շրջապատի լոյսերէն փոխ առնուած կայծկլտուքներ, որոնք ամէն բանէ առաջ խարխափում եւ ծուլութիւն կը մատնեն :

Մոմին լոյսը գոնէ որոշ տարածութիւն մը լուսաւորելով, կը մղէր աւելի ամուր կռուել զետինը : Ու թեւ տալ երեւակայութեան :

Միեւնոյն ատեն ուժ կը ներշնչէր : Կը թելադրէր ճամբան գտնել սեփական ուժերով : Այլ մանաւանդ սրել պարտականութեան գիտակցութիւնը :

Ամէն պարագայի մէջ, մարդ կը վարժուէր ամփոփուելու եւ գործելու : Պատասխանատուութիւններ ստանձնելու :

Մինչդեռ ահա «չափէն աւելի զօրաւոր լոյս մը» խեղկատակութեան մարդանք ... կատարել կուտայ ոստոստնական կոչուած դասուն :

Բազմազան տիպարներ կը ծփան ակնախտիղ լոյսերու յորձանքին մէջ, անոնց ալիքներուն վրայ, բարձրանալով կամ սուզուելով :

Կան որ պահելով իրենց ինքնուրոյն, հասուն անհատականութիւնը, կ՚օգտուէին յորդահոսան ճառագայթներէն : Կը ջանան կայծեր յափշտակել, իւրացնել եւ ծառայեցնել ժողովուրդի, հայրենիքի բարօրութեան : Գրականութեան, գիտութեան եւ արուեստի զարգացման :

Ուրիշներ, տարուբեր՝ բոցավառ հոսանքէն, կ՚ոստոստեն անոր ցոլքերուն տակ, արեւահար աչքերով : Եւ իրականութեան վրայ կը նային լուսաթաթախ, այսինքն քնաթաթախ :

Այսպէ՛ս է որ, ամէն տեղ կը տեսնենք բազմալոյս աչքեր, ոլոր-մոլոր նայուածքներով : Բիբեր՝ շլաշած շողշողուն լոյսէն եւ կորսնցուցած իրենց բնական յստակութիւնը :

Մարդիկ լուսաւորութեան, յառաջդիմութեան թռիչքները կը շփոթեն տոնավաճառներու հրախաղութեանց հետ :

Մութէն յանկարծ դէպի լոյս ցատկելով, շմորելով, մոլորելով անոնք հասած են տեղ մը ուրկէ անդին լայն կը բացուին իմաստակութեան եւ ապիկարութեան փոսերը :

Այլեւս որո՞ւ հոգ բեռ մը շալկել : Ակօս բանալ : Մասնակցիլ ամենօրեայ վաքուցանին :

Նատէ պատուհանիդ առջեւ եւ իմաստութեան կայծոռիկներ արձակէ, առանց մատներդ մոխիրը թաթխելու :

Եւ կամ, լարէ ուժերդ, մարելու համար այն ճրագները որ կը պլպլան ճամբուդ վրայ, յանուն տարադիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան :

Մենք այսպէս չէինք, երբ մոմն էր լոյսը : Երբ արհեստի չէր վերածուած թուղթ մրոտելը : Երբ իրական հերկ էր որ կը կատարուէր, ծաղկեցնելու համար ազգային ածուն :

Շատ չուտ մոռցանք թէ ինչ որ պիտի չահին տարադիր բազմութիւնները՝ պիտի ըլլայ, մեր ձեռքով :

Եւ եթէ կորսնցնեն՝ մե՛ր մեղքով :

1949 Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՕԼ ԴԻՐՔ ԿԸ ԲՌՆԷ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԽՍՏՕՐԷՆ ԶԱՂԿԵՑ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս կը սպասուէր նախագահ տը Կօլ, իր նոր ճառով հեռանալով իրաւարարի իր դերէն, յստակ դիրք բռնեց ընտրապայքարին մէջ, յայտնելով ժողովուրդին թէ որո՞ւ ի նպաստ պէտք է քուէարկէ :

Կը թուի սակայն թէ այդ չէր ճառին կարեւորագոյն մասը : Արդարեւ, տը Կօլ յայտնեց թէ Հոկտեմբեր 28ի հանրաքուէով ժողովուրդը ոչ միայն իր հաւանութիւնը կուտար Հանրապետութեան նախագահին հանրաքուէով ընտրութեան այլեւ ու մանաւանդ կը վաւերացնէր Հանրապետութեան նախագահին իրաւունքը, ժողովրդային քուէի դիմելու ամէն անգամ որ կենսական հարց մը ըլլայ : Ինչպէս իրաւագէտներ յիշած էին Հոկտեմբեր 28էն առաջ, այս է կարեւոր նախընթացը որ ստեղծուեցաւ այդ հանրաքուէով : Այլեւս Հանրապետութեան նախագահը առանց մարդու բան հարցնելու, կրնայ հանրաքուէի դիմել, որեւէ ատեն, որեւէ բանի համար :

Շատ խիստ էր նաեւ տը Կօլ կուսակցութեանց հանդէպ եւ հետեւելով Մաք Մահոնի օրինակին, դիրք կը բռնէ ընտրապայքարին մէջ, թելադրելով որ ժողովուրդը հաւատարիմ մնայ իր «այո»ին եւ քուէարկէ նոյն ուղղութեամբ ինչ որ պարզ խօսքով կը նշանակէ քուէարկել Իւ էն էՌի կամ Մալրոյի նոր միութեան թեկնածուներուն : Ցիշենք սակայն նախագահին խօսքերը .—

« Գերիշխան որոշումը, զոր ազգը տուաւ Հոկտեմբեր 28ին եւ որ կը պարտադրուի որու ալ ըլլայ, մեծ տարողութիւն կրնայ ունենալ Ֆրանսայի ապագային համար : Որովհետեւ Սահմանադրական օրէնքը, այնպէս ինչպէս քուէարկուեցաւ, կ՚ըսէ թէ այսուհետեւ ֆրանսացի ժողովուրդը հանրային քուէով պիտի ընտրէ իր նախագահը» :

Տը Կօլ կը հաստատէ թէ Հոկտեմբեր 28ի հանրաքուէն «հանդիսաւորապէս յայտնեց այն իրաւունքը, զոր մեր Սահմանադրութիւնը կուտայ Պետութեան ղեկավարին, երկրին հանրաքուէին դնելու որեւէ օրինագիծ . որ կապ ունի հանրային իշխանութեանց կազմակերպութեան հետ : Ազգը, միակ տէրը ինքն իրեն, գտեց ուրեմն որ իր յետագայ նախագահները կարելիութիւնը պիտի ունենան, իրենց կարգին, ինչպէս ես ըրի արդէն հինգ անգամ, ուղղակի վճիռ տալու հարցի մը շուրջ որ կենսական է : Ու նաեւ, անգամ մը եւս, հանրաքուէն մեր ժամանակի քաղաքական հիմնական մէկ տուեալը երեւան հանեց : Այն իրողութիւնն է որ անցեալի կուսակցութիւնները, նոյնիսկ երբ արհեստավարժական հասարակաց կիրք մը զիրենք կը միացնէ մէկ վայրկեանի համար, ազգը չեն ներկայացներ : Ատոր անդրադարձած էինք յստակ եւ ողբերգական ձեւով . երբ, 1940ին իրենց վարչակարգը տեղի տուաւ աղէտին առջեւ : Կրկին անդրադարձած էինք 1958ին, երբ ինծի անցուց ղեկը, անիշխանութեան, սնանկութեան եւ քաղաքացիական պատերազմի անդունդին եզերքը : Վերահաստատուեցաւ 1962ին :

Ի՞նչ անցաւ դարձաւ, իրապէս : Ազգը, ներկայիս լրիւ բարգաւաճման մէջ է, արկղը լեցուն է, ֆրանքը հիմա աւելի զօրաւոր քան երբեք, ապագաղթականացումը վերջացած է, ալժերական ողբերգութիւնը լրացած է, բանակը կարգի մտած է, ֆրանսական վարկը տիեզերքի բարձրագոյն կէտին հասած է, կարճ, անմիջական որեւէ վտանգ հեռացած է եւ Ֆրանսայի կացութիւնը լաւ հաստատուած ներսը եւ դուրսը, այն ատեն տեսնուեցաւ որ անցեալի բոլոր կուսակցութիւնները տը Կօլի դէմ դարձան : Բոլորը միասին ընդդիմացան հանրաքուէին որովհետեւ անոր ձգտումն էր արգելք հանդիսանալ որ իրենց վարչակարգը վերսկսի » :

Բայց տը Կօլ կը տեսնէ որ ժողովուրդը իրաւունք չտուաւ անոնց թէեւ անշուշտ ոչ ոք խնդրոյ առարկայ կ՚ընէ այն իրողութիւնը թէ կը ծառայեն տակաւին կարծիքի որոշ հոսանքներու, անհատական շահերու, տեղ. բաղձանքներու : «Անշուշտ, շնորհիւ յաճախորդներուն, ազդեցութիւններուն, խաղերուն որոնք իրենց փորձուած միջոցներն են, կրնան տակաւին իրենցմէ շատեր անցնել տալընտրութեանց մէջ : Անշուշտ իրենցմէ որոշ մարդիկ կարողութիւններ ունին որոնք կրնան տակաւին օգտակար ըլլալ կառավարութեան այն պահէն երբ ուզեն գործել միակ ազգային շահուն ի նպաստ եւ ծանօթ է որ պատերազմի տարիներուն եւ խաղաղութեան ատեն երբ գործերը կը ղեկավարէի յաճախ ըստ պատեհութեան, իմ նախարարներս առած եմ քաղաքական բոլոր խմբակցութեանց մէջ, կարգով եւ առանց բացառութեան : Բայց այսօր իրողութիւն է որ պարզապէս ծիծաղելի կ՚ըլլայ շփոթել Ֆրանսան եւ Հանրապետութիւնը անցեալի կուսակցութեանց հետ » :

Բայց տը Կօլի համար, «այո» քուէարկելով, անոնցմէ դուրս եւ հակառակ անոնց, ազգը յայն մեծամասնութիւն մը մէջտեղ դրաւ, քաղաքական վերանորոգման : « Կ՚ըսեմ թէ բացարձակապէս անհրաժեշտ է, որպէսզի ժողովրդապետութիւնը տեւէ, որ այդ մեծամասնութիւնը ամրանայ եւ ծաւալի եւ նախ՝ Խորհրդարանը տեղաւորուի : Արդարեւ, եթէ, Խորհրդարանը, որ օրէնսդրական իշխանութիւնն ունի եւ հակակշիռը, վաղը, պիտի երեւայ ծանօթ բաժանմունքներու տիրապետութեան տակ, որոնք կը յամառին երբեմնի իրենց անկարող իշխանութիւնը հաստատելու, կա՛րճ, եթէ հակառութեան մէջ ըլլայ երկրին արտայայտած կամեցողութեան հետ, նման խորհրդարան մը հանրային իշխանութիւնները պիտի դնէր ծանօթ շփոթ վիճակի մը, մինչեւ որ ուշ կամ կանուխ, Պետութիւնը խրի ազգային նոր տագնապի մը մէջ : Ընդհակառակն, ի՞նչ դեր կրնայ խաղալ Խորհրդարանը եթէ ազատելով կուսակցականներու յաւակնութիւններէն եւ պատրանքներէն, ուղէ որ շարունակուի, իր վճռական աջակցութեամբ ազգային վերականգնումի այն գործը, որ կը կատարուի աւելի քան չորս տարի է » :

Ժողովուրդին կը մնայ ուրեմն թոյլ տալ որ այդ գործը շարունակուի եւ տը Կօլ կոչ կ՚ընէ բացէ ի բաց որպէսզի ժողովուրդը զգուանք զգայ բոլոր հին կուսակցութիւններու հանդէպ եւ քուէարկէ նոր կուսակցութեան մը համար :

Տարակոյս չկայ որ Հանրապետութեան նախագահին այսքան բացայայտ դիրքաւորումը ալ աւելի զօրացուցած է ընդդիմութիւնը որ մրգոված է այս ճառէն :

× Կաստոն Մոներվիլ շատ բուռն յայտարարութիւն մը ըրած է Սահմանադրական Խորհուրդին յայտնած կարծիքին առթիւ : Ծերակոյտի նախագահը իր առաջարկին մէջ իրաւական գետնի վրայ փաստած էր թէ Սահմանադրական Խորհուրդը իրաւասու եւ ձեռնհաս է հանրաքուէն ապօրինի հռչակելու : Բայց կը թուի թէ շատ փոքր մեծամասնութեամբ մը տրուած է անձեռնհասութեան ծանօթ որոշումը : Կաստոն Մոներվիլ իր յայտարարութեամբ կ՚ըսէ թէ Սահմանադրական խորհուրդը անձնասպան եղաւ, բայց վստահութիւն ունի ապագային նըկատմամբ, որովհետեւ «ճշմարտութեան եւ արդարութեան համար պայքարը ամէնէն դժուար պայքարն է, գիտեմ, բայց գիտեմ նաեւ թէ Ֆրանսայի մէջ, անհատական իշխանութիւնը եւ ապօրինութիւնը անցողական են : Ազատութիւնը, ինչպէս իրաւունքը, չի կրնար երկար ժամանակ խեղդուած մնալ այն նոյն երկրին մէջ ուր ծնած է » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆ յեղափոխութեան 45րդ տարեդարձին առթիւ, Նիքիթա Խրուշչեւ զովեց հիւսեց խաղաղ համակեցութեան : Յայտնեց թէ Քուպայի տագնապին մէջ, հիւլէական պատերազմի նախօրեակին կը գտնուէինք, բայց իմաստութիւնը յաղթեց : Խորհրդային վարչապետը յայտնեց սակայն թէ պատերազմ կը ծագի եթէ Քենըտի խօսքին տէրը չըմնայ եւ Քուպայի վրայ յարձակի : Խրուշչեւ անհրաժեշտ չի գտներ վեհաժողով մը ներկայիս, յայտարարեց նաեւ թէ ընթացիք հիւլէական փորձերը պիտի դադրեցնէ Նոյեմբեր 20ին :

ՔԵՆԸՏԻԻ յաղթանակը շատ ցայտուն է ամերիկեան ընտրութեանց մէջ : Վերջնական արդիւնքները հետեւեալ պատկերը կը պարզեն ծերակոյտին համար.— Ընտրուած դեմոկրատներ՝ 25, հանրապետական՝ 14, (դեմոկրատները վեց աթոռ շահած են) : Ներկայացուցչական ժողովը 260 դեմոկրատ ունի 175 Հանրապետականի դիմաց : Հոս մեծ փոփոխութիւն չկայ, նախորդ թիւերը՝ 263 եւ 174 էր, բայց նոր ժողովը 435 անդամ ունի 437ի տեղ : Կառավարիչներու մէջ 33 դեմոկրատ կայ եւ 17 հանրապետական :

ՄԻԿՈՅԵԱՆ միշտ դժուարութեանց կը բախի Քասթրոյի հետ : Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ «մեր հրթիռները կը հեռանան Քուպայէն նաւով » :

ՌՈՒԶՎԵԼԹԻ այրին՝ Էլէնոռ, որ ծանր հիւանդ էր, մեռաւ առջի օր : 78 տարեկան էր, եւ զարմիկը իր ամուսնոյն : Ամուսնոյն մահէն ետք քաղաքական մեծ գործունէութիւն ունեցած է եւ բաւական պտըտած :

ՆՈՐ – ՏԵՀԼԻԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Փեքին նոր յարձակում մը կը պատրաստէ Հնդկաստանի վրայ : Պոմպէյի մէջ համայնավար Հնդիկներ ձերբակալուած են :

ԱԹԷՆՔԻ համալսարանի ուղղափառ Աստուածաբանութեան դասախօսը՝ Ալիվիզաթոս «պատմական աններելի սխալ » կ՚որակէ յոյն եկեղեցիին որոշումը դէտ չղրկելու Վատիկանի ժողովին : Փրոֆէսէօր Ալիվիզաթոս հեղինակաւոր աշխարհական մըն է յոյն ուղղափառ շրջանակներուն մէջ :

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԺՈՂՈՎԻ ՇՈՒՐՋ

Դ.

Մի շրջապտոյտ էլ անենք Էջմիածնի ժողովի շուրջ եւ փակենք մեր խօսքը :

Էջմիածնական նուիրապետութեան կարկառուն դէմքերից մէկը, Տիրան Արք. Ներսոյեանը, ժողովից վերադարձին Պոլսում յայտարարել է թէ Ազգային – եկեղեցական ժողովը որոշել է այսուհետեւ պատարագին յիշել միայն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի եւ թեմի առաջնորդի ու պատարագիչի անունը :

Ինկատպէս որ շատ էլ հաճելի չէ աղօթքի միջոցին լսել կէս տասնեակ, յաճախ եւ անարժէք մարդկանց անուններ : Բայց ո՞յդ մտահոգութեամբ ժողովը որոշել է դուրս ձգել Երուսաղէմի ու Պոլսի պատրիարքների եւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսի անունները ընդհանուր եկեղեցու փառաբանիչների ցանկից :

Ի հարկէ, ոչ : Այդ որոշումով երկու նպատակ մի հարուածով է սպանում : Նախ՝ այսուհետեւ Էջմիածնականները կարող են օրինական ձեւերով պատարագին չյիշել իրենց այնքա՜ն չսիրած Զարեհ Կաթողիկոսի անունը, մինչդեռ Վազգէն Ա.ի անուան յիշատակութիւնը ապահովւում է Կիլիկեան թեմերում էլ :

Երկրորդ — եւ այս աւելի կարեւոր է — մի քար եւս դրւում Էջմիածնի կենտրոնացման քաղաքականութեան հիմքում :

Հակառակ անոր որ Հայոց եկեղեցին սկիզբից ի վեր ապակենտրոնացման ըսկըզբունքներով է կազմակերպուած, ըստ ազգային նկարագրի, Էջմիածինը, իբրեւ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութիւն, զերծ չի եղել կենտրոնացման նախասիրութիւններից : Դարաւոր վէճը Սիսի եւ Էջմիածնի միջեւ այդ հողի վրայ է ընթացել :

Բնականոն պայմաններում այդ, թերեւս, եւ հասկանալի էր, եթէ «Ամենայն Հայոց է» կամ «նախամեծար» է, ուրեմն, ըստ այնմ եւ իրաւունքներ պէտք է վայելէ : Բայց անըմբռնելի եւ տարօրինակ է այսօր Էջմիածնի կողմից նման յաւակնութիւններ երեւան բերել, երբ փաստօրէն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւն գոյութիւն չունի, իբրեւ կենտրոնի իրականութիւն, եւ Ամենայն Հայոցի Աթոռի վրայ բազմած է սովորական մահկանացուներից մէկը, զուցէ եւ բարի զգացումներով տողորուած, բայց խորհրդային իշխանութեան ձեռքին խամաճիկի վերածուած : Զարմանալի եւ անըմբռնելի է այդ մարդու տենչը կենտրոնացնելու իր ձեռքը եկեղեցու իշխանութիւնը : Աստուած նրան այդ կարողութիւնը չի տուել, ո՛չ էլ տարակուսական պայմաններն են թոյլ տալիս : Միայն խորհրդային իշխանութեան համար օգտակար եւ ցանկալի է Հայոց եկեղեցու գլուխը ունենալ մենատէր կաթողիկոս, որպէսզի նրա միջոցաւ օգտագործէ Հայերին իր քաղաքական նպատակների համար : Այդ մենք տեսանք առանձին մեր-կութեամբ Զէօրէքճեան Կաթողիկոսի օրով : Տիրան Արք.ի բերած աւետիսը Պոլսահայերին փոքրիկ, բայց յատկանշական երեւոյթ է : Ցիշատակեն թէ չյիշատակեն, փաստօրէն կեանքում ոչինչ չի փոխուի, ի հարկէ, ջուրը իր ճամբով կ՚երթայ, բայց երեւոյթը ընորոշ է, կենտրոնացման ձգտում Էջմիածնի կողմից :

Կենտրոնացած մենատիրութիւնը ընդհանրապէս անհարազատ է Հայոց եկեղեցուն : Պատմական հանգամանքները վըկայում են, որ նրա ուժը ապակենտրոնացման մէջ է : Այսպէս, երբ Էջմիածնի կաթողիկոսները խաղալիք էին խաների ձեռքին, եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւնը անունով միայն «ամենայն» էր, Հայոց եկեղեցին պահեց իր գոյութիւնը շնորհիւ այն փաստի, որ եկեղեցու ամէն մաս ինքնիշխան էր :

Ռուս ցարերը «Պոլոժենիէ»ով ու փըրաքիւրերներով, եկեղեցական կալուածների գրաւումով եւ ամէն տեսակ անիրաւութիւններով չկարողացան ծունկի բերել Հայոց եկեղեցին, որովհետեւ նրա Ռուսաստանից դուրս մնացած մասերը ապակենտրոն էին :

Եւ երեւոյթը նոյնը չէ՞ այսօր էլ : Հայաստան այցելողները վկայում են, որ 600·000 բնակիչ ունեցող Երեւանում միայն երկու եկեղեցի կայ : Մոսկուայի հարիւր հազարնոց Հայութիւնն էլ աւելի բախտաւոր չէ : Հայաստանի գիւղերում եկեղեցի չկայ : Այդ ասել է թէ Հայոց եկեղեցին «լիկուիտացիայի» է ենթարկուած Խորհրդային Միութեան մէջ : Բայց Հայոց եկեղեցին կենդանի է եւ նոյնիսկ Ազգային – Եկեղեցական ժողովներ է գումարում, որովհետեւ կայ ապակենտրոն սփիւռքը, որ ինքնիշխան է իր սեփական գործերում : Հիմա Վազգէն կաթողիկոս եւ որք ընդնմս ուզում են ըսփիւռքը զրկել այդ իրաւունքից եւ ենթարկել Էջմիածնին, այսինքն՝ խորհրդային իշխանութեան, որպէսզի Սփիւռքում էլ Հայոց եկեղեցին «լիկուիտացիայի» ենթարկուի : Ո՛չ, այդ չի անցնի :

Սփիւռքի Հայութիւնը ասում է՝ «Ոչ», երբ է զարձնում Էջմիածնից եւ գնում է դէպի Անթիլիաս : Եւ լաւ է անում : Ա՛յդ է թելադրում պատմութեան տրամաբանութիւնը :

Հայոց եկեղեցին ապակենտրոն կազմակերպութիւն է, այդպէս էլ պէտք է մնայ, որպէս կազմակերպութիւն : Տարբեր է Հայոց եկեղեցու դաւանական մասը, գաղափարաբանութիւնը : Այստեղ անհրաժեշտ է յստակ եւ հետեւողական կենտրոնացում : Որոշ իմաստ եւ արդարացում կա՞յ, որ ահա 15 դար է Հայոց եկեղեցին գոյութիւն ունի առանձին, միւս եկեղեցիներից անկախ, իր սեփական դաւանանքով : Փոյթ չէ թէ այդ եկեղեցու անդամների մեծ մասը, հոգեւորականներին էլ մէջը հաշուելով, չգիտէ թէ ի՞նչ է հայ եւ միւս եկեղեցիների դաւանանքի տարբերութիւնը : Էականը այն է, որ Հայոց եկեղեցին ինքնուրոյն է եւ անկախ — ազգային եւ դրա մէջ է նրա գոյութեան իմաստը : Այս «ինքնուրոյն եւ անկախ» — ազգային – գաղափարաբանութիւնը մէկ է բոլոր լուսաւորչական Հայերի համար եւ հանրապարտադիր : Չի կարող մի առաջնորդ, մի պատրիարք կամ նոյնիսկ մի կաթողիկոս առանձին փոխել Հայոց եկեղեցու դաւանաբանութեան որեւէ կէտ : Փոխել կարող է ամբողջ «Հաւատացեալ ժողովուրդը» ազատ կամքով, ազատ ազգային – եկեղեցական ժողովի միջոցով :

Այս իմաստով կենտրոնացած է Հայոց եկեղեցին — գաղափարական կենտրոնացում, այն որ ասում են՝ «ի հոգեւորս» : Էջմիածինը «ի հոգեւորս» «նախամեծար» է, բայց ոչ ինքնիշխան կամ գերիշխան :

Բայց չէ՞ք կարծում, որ այս բաները այսօրուայ համար չեն : Երբ 600·000 բնակիչ ունեցող Երեւանում երկու եկեղեցի արտօնուած է ունենալու, եւ Էջմիածնի ժամատացութիւնը զուռնա – թմբուկի է վերածուած, երբ գլուխն են կտրում, չէ՞ք կարծում, որ մազերի սանրուածքի մասին մտածելը ծիծաղելի է : Կարեւորը գլուխը պահելն է, առանց մազերը սանրելու էլ կարելի է ապրել : Չէ՞ք կարծում :

Մեծ տեսանող Նիկոլ Աղբալեանը, Արիստակէս Լաստիվերցիի պատմութիւնը ո՛վ գիտէ քանիերորդ անգամ կարդալուց յետոյ, ասում էր.— Այս ազգը զարմանալի ազգ է : Լաստիվերցու պատմութիւնը կարդացողը կարծում է թէ այլեւս հայ չի մնացել աշխարհի երեսին, բայց ահա, տես ապրում ենք» :

Ապրում ենք եւ պէտք է ապրենք : Ճինկիզ Խան էլ ենք տեսել, Աբդուլ Համիտ էլ ենք տեսել, Ստալին էլ ենք տեսել, բայց.

— Ապրում ենք եւ պիտի ապրենք :

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

(4 եւ վերջ)

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ՓԱՐԻԶԻ ԽԹ. ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ինքնաշարժի արտադրութեան համաշխարհային մրցանակը կոտրող ամերիկեան երկու վիթխարի եւ մրցակից ընկերութիւնները՝ Ճէնըրըլ Մոթըրզ եւ Ֆորտ, հակայարձակման անցնելով կը հարուածեն Եւրոպայի ինքնաշարժի ճարտարարուեստը :

Տարիներէ ի վեր Հին Աշխարհի ինքնաշարժի գործարանատէրերը փոքրիկ կառքերով մասնաւորաբար Տօֆին եւ Ֆոլքսվակըն — ողողած էին Նոր Աշխարհի հրապարակը : Եւրոպայի գործարանատէրերը կ՚ըսէին .— Փոխանակ Ատլանտեանի երկու կողմերը իրարու մրցակիցներ ըլլալու, փոխադարձ համաձայնութեամբ եւ փոխանակութեանց դրութեամբ, մենք փոքրիկ կառքեր կը ծախենք ձեզի եւ դուք ալ խոշոր կառքեր կը ծախէք մեզի, այդպէսով գործակիցներ կը դառնանք, ինչ որ կը նպաստէ բոլորիս ալ հասարակաց շահերուն :

Ամերիկայի Պիգնեսմէնները շատ գոհ չէին այս առաջարկէն եւ առուծախի արդիւնքէն, բաւարար թիւով խոշոր կառքեր չէին ծախուեր Եւրոպայի մէջ :

Աշխարհի ինքնաշարժի արտադրութեան երկրորդ մեծը՝ Ֆորտի կայսրութեան ղեկավար 44 տարեկան Հէնրի Ֆորտ Բ. (ինչպէս կ՚անուանեն զինքը) կ՚ըսէ .— Ֆորտը որոշած է ընել եւ կ՚ընէ ինչ որ կ՚ուզէ, երբ որ ուզէ, ուր որ ուզէ . պիտի շինենք նուազ ձիու ուժ ունեցող, քիչ տեղ բռնող, հանգստաւէտ շքեղ կառքեր :

1959ին Եւրոպայի ինքնաշարժի 30 ընկերութիւններ Ամերիկա կառք կ՚արտածէին . այսօր անոնց թիւը 12ի իջած է : Այն ատեն, Ամերիկեան շուկային վրայ ծախուած կառքերուն տասը առ հարիւրը օտար կառքեր էին : 1960ին արդէն կը սկսի տեղատուութիւնը : Եւրոպայի ինքնաշարժի շինութեան կարգ մը խրատեւ գործարանատէրեր, ապաղան զուշակելով կ՚առաջադրէին, նոր աշխարհի սահմանափակ ու խճողուած մրցակցութեան շուկան վերջնականապէս լքելով, ուրիշ շուկաներ փնտռել :

1961ին չշուկներ տարածուեցան թէ Ֆորտը Եւրոպայի յատուկ փոքրիկ «Քարտինալ» անունով կառքեր կը պատրաստէ, Րընոյի, Ֆիաթի, Ֆոլքսվակընի եւ Պրըթիշ Մոթըր Քորփորէյշընի շինած փոքրիկ կառքերուն հետ մրցելու համար : Հակառակ խիստ զաղտնապահութեան՝ կցկտուր անդիր լուրեր տարածուեցան թէ եօթը ձիու ուժ ունի Ֆորտի պատրաստած այդ կառքը, Եւրոպայի յաճախորդներու ճաշակին, պահանջքներուն մեծապէս գոհացում տուող եւ վերջին նորաձեւութեամբ օժտուած՝ շքեղ ու լայնածաւալ կառք մըն է : Հինգ հոգի կրնան հանգստաւէտ կերպով տեղաւորուիլ մէջը, ունի ծրարի լայն պահարան մը, արագութեան չորս զլաններ,

ԼՈՒՔՐԵՑԻԱ ՊՈՐՃԻԱ

Խօսակցութիւնները կը դառնան դէպքին շուրջ : Հրաժեշտի պահուն, Կեսար, Վենետիկի դեսպանին դառնալով եւ ակնարկելով Ալֆոնս տ՚Արակոնի դէմ գործուած յարձակումին, կը յայտարարէ .

— Ինչ որ կիսկատար է մնացած նախընթրիքին, կրնայ ամբողջացուիլ ընթրիքին ...

×

Լուքրեցիայի ամուսինը բաւական կազդուրուելէ եւ մահուան վտանգը հեռանալէ ետք, կը սկսի ինքնիրեն խորհրդածել իր կրած յարձակումին մասին եւ ի վերջոյ կը հասնի այն եզրակացութեան եւ կը գոյացնէ այն հաստատ համոզումը թէ իր կեանքին դէմ լարուած դաւը գործն էր Կեսար Պորճիայի :

Այս համոզումը կ՚ընդվզեցնէ երիտասարդ դուքսը :

Օր մը, երբ անկողնէն ելած իր սենեակին մէջ հանդարտօրէն կը հրջագայէր, Ալֆոնս տ՚Արակոն, իր պատուհանէն կը նշմարէ Կեսար Պորճիան, որ այդ պահուն կ՚անցնէր Վատիկանի պարտէզներէն :

Իր թշնամիին տեսքը անտեղիտալի զայրոյթ մը կը յառաջացնէ վիրաւորին մէջ, որ անմիջապէս առնելով իր աղեղը, նետ մը կ՚արձակէ դէպի Կեսար : Հարուածը կը վրիպի : Երիտասարդին այս արարքը անգամ մը եւս կը հրահրէ Կեսարի ատելութիւնը դէպի իր փեսան, որուն մահը այլեւս անհրաժեշտութիւն մը կը դառնայ իրեն համար :

Երկու օր ետք, 1500 Օգոստոս 18ին, Կեսար կ՚արժանանայ իր բաղձանքներու կատարումին :

Այդ իրիկունը, Ալֆոնս պառկած է իր անկողնին մէջ, շրջապատուած իր Նէապոլսեցի երկու բժիշկներով եւ իր կուզիկ խեղկատակով ու քանի մը այլ հաւատարիմ բարեկամներով :

Տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը, Լուքրեցիա եւ Սանչիա բացակայ են հիւանդին սնարքէն :

Ալֆոնս տ՚Արակոնի սպանութեան մասին պատմութեան մէջ գոյութիւն ունին բազմաթիւ վարկածներ, սակայն ամէնէն հաւանականը հետեւեալ տեղեկութիւններն են զորս արձանագրած է Ալֆոնսի նախկին զաստիարակ, իր մաքրակրօն բարոյականով հանրածանօթ Ռաֆայէլօ Պրանտոլինի .—

Այս երեկոյ, Կեսարի ծառայութեան մէջ գտնուող աւազակ՝ Միքելէթթօ Քորելլա, բազմաթիւ նիզակաւորներու ընկերակցութեամբ կը մտնէ Տոն Ալֆոնսի սենեակէն ներս եւ կը հրամայէ որ հիւանդին սնարին մօտ գտնուող բոլոր ներկաները ձերբակալուելով արգելափակուին :

Լուքրեցիա եւ Սանչիա, յառաջացած աղմուկը իմանալով, վրայ կը հասնին եւ իրենց զայրոյթը յայտնելով կը բողոքեն այս բիրտ արարքին դէմ :

Միքելէթթօ, ամենայն քաղաքավարութեամբ եւ կատարեալ հեզութեամբ կը պատասխանէ :

— Այս անձերը ամբաստանուած են Քոլոննաներու մեղսակցութեամբ սրբազան Պապին անձին դէմ դաւ մը լարած ըլլալու յանցանքով : Ինծի այդպէս ըսուած է եւ ես իմ պարտականութիւնս է որ կը կատարեմ, ցաւելով միեւնոյն ատեն որ ձեզի վիշտ կը պատճառեմ :

Միքելէթթոյի նման վայրագ անձի մը այս խոնարհ ու հեզ վերաբերմունքը երկու կիներուն այն համոզումը կու տայ թէ պիտի կրնան կացութեան տէր դառնալ, եւ երբ Կեսարի գործակատարը իրենց խորհուրդ կու տայ . «Ինչո՞ւ չէք դիմեր Պապին, որ մէկ երկու զօռ անդին կը գտնուի, կալանաւորները ազատ արձակել տալու համար», երկու կիները, մոռնալով Տոն Ալֆոնսի ներկայութիւնը, մեծ յոյսերով լեցուն կը վազեն Պապին մօտ, այսպէսով տարաբախտ Ալֆոնս տ՚Արակոնը թողլով դաւաճանին ճանկերուն մէջ, հոգ չէ թէ կարճ պահի մը համար :

Միշտ ըստ Պրանտոլինիի վկայութեան, « Հազիւ երկու կիները մեկնած էին եւ դուռը գոցուած, Միքելէթթօ, ձեռքին բարակ չուան մը բռնած, կը յառաջանայ դէպի Ալֆոնսի անկողինը : Երիտասարդը կիսով մը կը ցցուի իր մահիճին վրայ, կը բարձրացնէ իր մէկ ձեռքը, կարծես չնորհ հայցելու համար, սակայն, ի զուր : Եւ այսպէս, ամէն ինչ արագօրէն կը վերջանայ Պորճիաներու աշտարակին մռայլ լռութեանը մէջ ...» :

« Պապին մօտէն հազիւ վերադարձած, կը շարունակէ Պրանտոլինի, Լուքրեցիա եւ Սանչիա տեսնելով պահակներուն Տոն Ալֆոնսի սենեակին դրան առջեւ անհայլայլ կեցուածքը եւ լսելով Միքելէթթոյի յայտարարութիւնները, ըստ որոնց իբրեւ թէ Ալֆոնս տ՚Արակոն անկողնէն վար իյնալով ունեցած է մահացու արիւնահոսութիւն մը, խակոյն համոզում կը գոյացնեն թէ իրենց սիրեցեալ հիւանդը բզպանուած է ...» :

Երկու կիները, իրենց զգացած վշտին ծանրութեան ներքեւ կը սկսին պոռալ ու ճչալ եւ իրենց հեծեծանքներուն արձագանգները կը հասնին մինչեւ հեռաւոր նրբանցքները ընդարձակ պալատին : Այս բոլորը, սակայն, անօգուտ կ՚անցնին :

(11 Շար.)

ժամը 125 քիլոմեթրի վազք եւ հարիւր քիլոմեթրի եօթը լիթր հրանիւթի սպառում :

Ներկայիս այլեւս գաղտնիքը պարզուած է: Փարիզի 49րդ ցուցահանդէսին մէջ այն կառքը թոնիւս 12 Մ անունին տակ ներկայացուած էր: Րընօ, Ֆիաթ, Վոլքսվակըն, Սիմքա ընկերութեանց արտադրութեան մրցակից կառք մըն է, կ'արժէ 750·000 հին ֆրանք:

Ինքնաշարժի շինութեան աշխարհի առաջին մեծը՝ Ճէնըրըլ Մոթըրզ իր կարգին, նոյն ցուցահանդէսին մէջ, ներկայացուցած էր Գերմանիոյ մէջ իր շինած՝ Լա Քատէթ՝ վեց ձիու ուժ ունեցող փոքրիկ կառք մը: Եւրոպայի հասարակաց շուկայի վեց բաղադրիչ երկիրներու ինքնաշարժի շինութեան ընկերութիւնները ժամանակէ մը ի վեր տարակարծութիւններ ունին իրենք իրենց մէջ: Սուր պայքար կը տանին իրարու դէմ :

1960ին, Ամերիկեան երկու խոշորակիցները՝ Ճէնըրըլ Մոթըրզ եւ Ֆորտ հրապարակ իջնելով, նոր ընթացք եւ ծաւալ տուին այս պայքարին, լայն խրամ մը բանալով Ամերիկայի եւ Եւրոպայի միջեւ :

Ամերիկացիները հաշուած են եւ յոյս ունին որ, եւրոպական շուկային մէջ կրնան տեղաւորել վաթսուն հազար ինքնաշարժ :

Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Անգլիոյ, Իտալիոյ, Պելժիոյ, Հոլանտայի եւ Լիւքսամպուրի բնակիչներու նիւթական պայմաններուն բերմամբ, մինչեւ այսօր, կառքերու քանակը՝ տասը հոգիի համար մէկ հատ է : Բայց Ամերիկայի տնտեսագէտները յոյս ունին որ Եւրոպայի բնակիչներուն նիւթական պայմանները արագօրէն բարելաւուելով, 1970ին ամէն մէկ ընտանիք կրնայ ունենալ իր երազած կառքը :

Ամերիկացիները՝ իբրեւ գործի մարդիկ, հաշուեցին որ տեղւոյն վրայ շինուած եւ արտադրուած կառքերը, իրենց սուղի ապրանք կ'ըլլայ եւ չեն կրնար մրցիլ եւրոպական գիներուն դէմ. ուստի աժան ապրանք ընելու համար, որոշեցին Եւրոպայի մէջ գործարաններ հիմնել, խնայելու համար նախ փոխադրութեան եւ մաքսի ծախսը եւ օգտուելու համար Եւրոպայի գործաւորին աժան օրավարձէն, որ երեք անգամ նուազ է Ամերիկայի բանուորին օրավարձէն :

1960էն ի վեր ամերիկեան երկու ընկերութիւնները հսկայական եւ անհաշիւ գումարներ յատկացուցին, Եւրոպայի մէջ ինքնաշարժի գործարաններ կառուցանելու համար: Ամերիկեան Ֆորտը 1961ին գնած է անգլիական Ֆորտ ընկերութիւնը՝ 178 միլիառ հին ֆրանքի: Ճէնըրըլ Մոթըրզը, որ Գերմանիոյ Օփէլի եւ Անգլիոյ Վոքսհոլի գործարաններու հսկողութիւնը ստանձնած էր՝ Գերմանիոյ Պոշըմ քաղաքին մէջ նոր գործարան մը եւս կը հիմնէ: 1960ին քսան միլիառ, իսկ 1961ին 35 միլիառ արժած է այս գործարանին շինութիւնը : Ֆորտը Քոլոնեի մէջ գործարան մը կը հիմնէ, յատկապէս Թոնիւս 12 Մ կառքը շինելու համար եւ որու համար տրամադրած է 52 միլիառ: Ուրիշ գործարան մը Անգլիոյ Լիվըրփուլ քաղաքին մէջ՝ ծախք քսան միլիառ: Եթէ մտնենք աւելի մանրամասնութեանց մէջ, այս միլիառներու պարը գլխու պտոյտ կը պատճառէ: Յիշենք որ, ինքնաշարժի պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով Նոր Աշխարհի կրեսոսները՝ բաղդատաբար աւելի մեծ գումարներ կը տրամադրեն Հին Աշխարհի՝ այսինքն Եւրոպայի քան իրենց երկրին համար:

1961էն 1963, Ֆորտ ընկերութիւնը Եւրոպայի մէջ կառք շինելու համար տրամադրած է եւ պիտի տրամադրէ 175 միլիառ հին ֆրանք: Ճէնըրըլ Մոթըրզը 250 միլիառ: Այդ երկու ընկերութիւնները 1965ի համար կը նախատեսեն 2·350·000 կառք շինել, իրենց Գերմանիոյ եւ Անգլիոյ գործարաններուն մէջ:

Այս հսկայական գումարներուն եւ թիւերուն տարողութեան իմաստը լաւ հասկնալու համար խօսքը տանք թուանշաններուն եւ տեսնենք թէ, ինչ կը ներկայացնէ Եւրոպան առանձին: Գերմանիոյ ինքնաշարժի շինութեան ամենամեծ գործարանը՝ Ֆոլքսվակըն 1960ին արտադրած է 860·000 կառք, Անգլիոյ Պրիթիշ Մոթորզը՝ 560·000: Ֆրանսայի Րընօն՝ 528·000, Իտալիոյ Ֆիաթը՝ նմանապէս 528·000 :

Եւրոպան իր գործարանները ընդարձակելու, արդիականացնելու եւ կատարելագործելու եւ Նոր Աշխարհի հսկաներուն ձեռք առած միջոցներուն դէմ դիմադրելու եւ պայքարելու համար, բաւարար նիւթական կարողութիւն չունի :

1961ին, Իտալական Լանչիա ընկերութիւնը կարողացաւ տրամադրել եօթը միլիառ հին ֆրանք: Ֆիաթ՝ 40 միլիառ: Մերցետես – Աութօ Ունիոն՝ 45 միլիառ: Ֆոլքսվակըն 55 միլիառ, Րընօ, Սիթրոյէն, Սիմքա, Փէժօ, չորսը միասնաբար տրամադրեցին յիսուն միլիառ: Ֆրանսական այս չորս ընկերութիւնները միակամ կ'ըսեն.— Կառավարութիւնը իր ծանր տուրքերով սանձ կը դնէ Ֆրանսայի ինքնաշարժի ճարտարարուեստի աճումին եւ զարգացումին, հրանիւթը չափազանց սուղ է, ճամբաները շատ խճողուած են, կառքերը տեղաւորելու հնարաւորութիւն եւ բաւարար տեղ չկայ :

Մասնագէտները կը հաստատեն որ 1965ին շատ լուրջ դժուարութիւններ պիտի ծագին: Եւրոպան պիտի արտադրէ տարեկան 9·300·000 ինքնաշարժ, իր սպառումը պիտի ըլլայ միայն 8 միլիոն կառք, ի՞նչ պիտի ըլլան յաւելեալ 1·300·000 կառքերը :

Ընդհանուր առումով, հիմա ինքնաշարժի ընկերութիւնները կ'աշխատին ու կը պայքարին կառք մը աւելի տեղաւորելու համար: Չի բաւեր կառք շինել՝ այլեւ պէտք է ծախել: Ֆորտը՝ իր վաճառումի ճկուն ցիծով, երեք տարուան ընթացքին կրցաւ շատ աւելի կառք ծախել Ֆրանսայի մէջ քան ուրիշ որեւէ օտար ընկերութիւն :

1960ին Ֆորտը Ֆրանսայի մէջ ունէր 80 ներկայացուցչական տուներ, իսկ այսօր ունի 280 հատ եւ 300 անոնց ենթակայ ներկայացուցիչներ, Փէժոյի ներկայացուցչական տուներուն համահաւասար :

Ֆորտ ընկերութիւնը այժմ կ'աշխատի Ֆրանսայի բոլոր մեծ թէ փոքր ճամբաներուն վրայ տարածել իր փորձառու կազմակերպչական ցանցը, ամէն տեսակ դիւրութիւն, օժանդակութիւն եւ մեքենական անմիջական նորոգութիւնները ապահովող կառատուներով :

Փորձառու մասնագէտներ կը հաւաստեն թէ տնտեսական անհաւասար պայքարէն յաղթական դուրս գալու համար, պէտք է ինքնաշարժի բոլոր գործարանատէրերը միանան, իրենց նիւթական եւ բարոյական բոլոր ուժերը կեդրոնացնեն մէկ յարկի տակ :

Ֆրանսան, 1920ին, ունէր 150 կառք շինող գործարանատէրեր, 1930ին 50, 1940ին 40, իսկ ներկայիս միայն 4 գործարանատէրեր, որ ականատես եղան իրենց 146 արհեստակիցներուն անհետացումին : Ֆրանսայի գործարանատէրերը անհատապաշտներ են, կը պայքարին անջատաբար՝ նմանելով այն զինուորին, որ պատերազմի դաշտին վրայ միշտ կը կարծէ թէ իր դրացին է որ պիտի մեռնի:

Ինչ որ ալ տեղի ունենայ, մրցակցութիւնը սկսած է, պիտի ըլլայ կատաղի :

Այս պայքարին մէջ՝ յաղթական պիտի հանդիսանան ինքնաշարժի շինութեան այն գործարանները, որոնք իրենց յաճախորդներուն կ'ապահովեն շքեղ, աժան, հանգստաւէտ եւ ամէնէն նպաստաւոր պայմաններով կառքեր :

Թ· ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍ, (Յատուկ) — Հ· Յ· Դաշնակցութեան 72րդ տարեդարձը տօնուեցաւ պետական թատերասրահին մէջ, անցեալ Շաբաթ գիշեր: Հանդիսութիւնը, ինչպէս միշտ, կը նախաձեռնէր Վալանսի շրջանային կոմիտէն :

Ֆրանսայի եւ Դաշնակցութեան քայլերգներէն ետք, խօսք առաւ օրուան նախագահը՝ ընկեր Յ· Կօչկարեան, որ հրաւիրելէ ետք ներկաները յարգելու յոտնկայս յիշատակը ազատագրութեան հերոսներուն, յիշատակեց Դաշնակցութեան պատմական առաքելութիւնը : « Հազիւ 28 տարեկան էր, երբ Հ· Յ· Դաշնակցութիւնը իր ժողովուրդին պարգեւեց ազատ հայրենիք մը՝ մօտ 52·000 քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ, այլ խօսքով ներկայ Հայաստանի հողային տարածութեան կրկինը: Ռուս բոլշեւիկը, միացած Թուրքին կործանեց մեր նորաստեղծ հայրենիքը եւ ի լրումն ամենայնի քեմալական Թուրքիոյ նուիրեց մեր պատմական հողերէն կարեւոր մաս մը: Խորհրդայնացումէն 42 տարիներ իսկ ետք, աւելցուց նախագահը, Մոսկուա կը գլանայ Հայաստանի վերադարձնել հայրենի կարգ մը գաւառները եւ Խրուշչեւի բերնով կը յայտարարէ թէ կարիք չկայ հայ հողերու ընդարձակումին, քանի որ խորհրդային բովանդակ հողը Հայերուն տրամադրութեան տակ կը գտնուի ...»:

Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի երգչախումբը երգեց յեղափոխական ծանօթ երգ մը՝ « Լուսին չկար», որմէ ետք բեմ հրաւիրուեցաւ երիտասարդ ջութակահար՝ Պ· Պէտրէկեան, որ նուագեց հայկական սիրուն կտորներ :

Ֆրանսացի ընկերվարականներու ողջոյնի խօսքը փոխանցեց Վալանսի փոխքաղաքապետը՝ Փամիէ, որ միեւնոյն ատեն մաղթեց Հայաստանի ազատութեան իրականացումը բոլոր գերի ազգերու առընթեր :

Տոհմիկ տարազներով ժողովրդական գեղեցիկ պարեր ներկայացուցին Վալանսի Նոր Սերնդականները, ստեղծելով խանդավառ պահեր :

Միջնարարէն ետք, խօսք առաւ օրուան բանախօսը՝ ընկեր Ժիրայր Փալամուտեան: Ճառին գլխաւոր գիծն էր Դաշնակցութեան ոգին եւ կազմակերպչական իրագործութիւնները, որոնց շնորհիւ, ահա 72 տարիներէ ի վեր կը շարունակէ իր գոյութիւնը պահպանել եւ իր ձայնը տիրական դարձնել հայ իրականութեան մէջ, հակառակ կարմրակարմիր ծանծաղամիտներու ճիգին՝ զայն թաղելու: Դաշնակցութեան գաղափարաբանութեան անուղղակի ջատագովները դարձած են, ներկայիս, Հայաստանի մտաւորականները, ինչ որ ցոյց կուտայ Դաշնակցութեան գաղափարներուն եւ իտէալին համազգային բնոյթը :

Հայկական պարեր, արտասանութիւններ եւ երգեր շարունակուեցան :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼԻՈՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի Հայ Կրթական Մարմինս, պատիւն ունի ծանուցանելու Լիոնահայ հասարակութեան, եւ մասնաւորաբար ծնողաց, որ «Հայկազեան» վարժարանի վերամուտի առթիւ դպրոցական աշակերտութեանց համար, օգտակար որոշումներ տուած է: Ասոնց կարգին, դպրոցէն հեռու բնակող ընտանիքները, որոնք, հեռաւորութեան պատճառաւ չեն կրնար իրենց զաւակները «Հայկազեան» վարժարան ուղարկել, նախատեսուած է փոխադրութեան միջոցներ, իսկ, ձմեռուան եղանակին, կէս օրուան ճաշին համար, տուն երթալ – գալու հոգէն զերծ պահելու միտումով, նոյնպէս նախատեսուած է տեղւոյն վրայ կերակրելու պայմաններ ստեղծել, որոնք պիտի ըլլան բոլորովին ձրի :

Հետեւաբար, ուրիշ մանրամասնութեանց տեղեկանալու, եւ փոխադարձաբար, Կրթ· Մարմինս ալ վերոյիշեալ որոշումներուն համակերպ ընտանիքներու թիւը իմանալու համար, կը խնդրենք որ հաճին ներկայ գտնուիլ, յառաջիկային կազմուելիք ծնողական ժողովին, երբ հրաւէր ստանան :

Սակայն, մինչ այդ, կրնան իրենց փափաքները յայտնել անձամբ կամ նամակով, եկեղեցւոյ դիւանին, 295 Րիւ Պուալօ, Լիոն, որ բաց է առաւօտեան ժամը 10էն 12, կէսօրէ վերջ 4էն 7:

×

Այս առիթով կը յայտարարենք նաեւ, որ Ազգ· Միութեան հովանաւորութեամբ Կրթական Մարմինս ձեռնարկած է տօնելու Լիոնի մէջ, Ս· Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600ամեակը: 10 Փետրուար, 1963, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Մոլիէռի շքեղ սրահին մէջ :

Այս հանդիսութիւնը, լուրջ եւ պատշաճ կերպով տօնելու համար, Կրթ· Մարմինս ունի ճոխ յայտագիր մը, որուն կը բերեն տեղւոյս կազմակերպութիւնները իրենց բարեհաճ եւ գործօն մասնակցութիւնը :

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԿՐԹ· ՄԱՐՄՆՈՅՆ ԴԻՒԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (176)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Լսեցի որ սուլթանի պալատէն ղրկուած նշանաւոր մօլլա մը եկած է եւ նպատակն է եղեր Վանի հարաւակողմը գտնուած Նորտուզ, Տհեր, Մոկս, Շատախ, Շիտան եւ մանաւանդ Բշտունեաց գաւառին բոլոր Հայերը այլասերելու աշխատիլ: Այս մօլլան եթէ քաղաքէն դուրս ելլէ, շուտով յաւիտենականութիւն կը ղրկենք: Բայց եթէ չհեռանայ քաղաքէն, այն ատեն միջոց մը պիտի մտածեմ :

Բոլոր խումբը յուզուած ըլլալով, իրենց վարպետին այս վրէժառու առաջարկը սիրով ընդունեցաւ եւ կամք տուաւ :

Աւազակապետը զանոնք կրկին Վարագայ լեռը առաջնորդեց ու ամէնէն ապահով վայրը թողուց, իսկ ինքը տէրվիշի կերպարանքով քաղաք մտաւ :

Լեռներու հսկայ մարդը ծպտուած էր այնպիսի յարմար ձեւով մը որ նոյնիսկ չէր ճանչցուեր իրեն ընկերացող ամենամտերիմ անձերէն ալ :

Նաշխուն ու աղտ կապած շապիկ մը կար վրան, որուն թեւերը լայն էին ու կիսովին ցոյց կուտային անոր դաստակները: Զիթէ բարակ գօտի մը հագած էր, որ հազիւ կ'երեւար իր գեղնագոյն ու մինչեւ ծունկերը ծածկող վերարկուին տակէն: Կանաչկեկ տիպլիկ մը ունէր, որուն երկու բաչերը ծունկերէն վար կ'իջնէին, իսկ ոտքերը բոլորովին բոպիկ էին: Գլուխը դրած էր արաբ տէրվիշներու յատուկ գտակ մը, որ գրեթէ կաշի կարած էր: Ձեռքը հաստ գաւազան մը բռնած էր ու մէկ ուսէն ալ կոտ մը կախած :

Սեւ մօրուքը ներկած էր, ինչպէս կ'ընեն տէրվիշները :

Այս ծպտեալ տէրվիշը, այսինքն լեռներու Խան Ճալալը, քաղաքին դուրսի պարտէզներէն մէկուն ներքեւ նստեցաւ, ու կը թուէր խոր մտածումներու մէջ թաղուած ըլլալ: Իր քովէն շուկայի մարդիկ կ'անցնէին կը դառնային, բայց ան աչքը չէր թարթեր :

Վերջապէս այդ անհարկի ու արտակարգ երեւոյթը վառ ոստիկանի մը կասկածը ներշնչեց: Այդ ոստիկանը Հայ մըն էր: Կը մօտենայ Աւազակապետին, որ տեղէն անգամ չի շարժիր :

— Էյ, ինծի նայէ, մարդուկս, ոտքի ել, գոչեց անարգ ոստիկանը հեգնական ձայնով մը, հօս ո՞ւր կը կարծես ինքզինքդ, արքայութի՞ւն թէ դժոխք :

Աւազակապետը պաղարիւն նայուածքով մը պաշտօնական հագուստ կրող իժին նայեցաւ ու ժպտեցաւ :

— Որո՞ւ կ'ըսեմ, կրկնեց ոստիկանը :

— Չեմ գիտեր, մրմնջեց Աւազակապետը :

— Ի՞նչպէս չես գիտեր, խենթ ես ինչ:

— Խենթ չեմ :

— Հապա՞ :

— Անօթի եմ:

— Անօթի՞ ես :

— Ճիշդ է:

— Ուսկի՞ց եկած ես :

— Հեռու երկիրներէ :

— Ո՞ր երկրէն :

— Արաբիստանէն :

— Դուն արա՞բ ես :

— Հէ:

— Ե՞րբ եկար :

— Այս գիշեր :

— Քանի՞ օր է որ հաց կերած չես :

— Չեմ գիտեր, բնաւ կերած չեմ :

Ոստիկանը ծիծաղեցաւ այս պատասխանին վրայ, սակայն իր հոգւոյն մէջ խլրտացող սիրտը չթողուց որ հեռանայ անկէ: Կասկածը չփարատեցաւ, այդ պատճառաւ հրամայեց որ ետեւէն երթայ :

(Շար·)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Զարուհի Տէր – Յակոբ – եան, Տէր եւ Տիկին Տորք Տէր – Յակոբեան եւ զաւակը՝ Յակոբ, Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Տէր – Յակոբեան եւ զաւակները՝ Փաթրիք, Կլատիս եւ Սթեֆան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկին Ժ. Սեմերճեան եւ զաւակը՝ Պետրոս, Պ. Փիլիփպոս Եսայեան եւ զաւակները՝ Միւզան եւ Վարուժան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Թոփալգալեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Գէորգեան, Այրի Տիկին Լուսիկ Քիւփճեան եւ զաւակը (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Օննիկ Բալուեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մնացական Եսայեան (Հայաստան), եւ Սեմերճեան ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց եղբօր, քեռայրին, զաւկին եւ ազգականին՝

ՊԵՏՐՈՍ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

մահուան 4րդ տարեդարձին առթիւ (ինկած Ալժերիա, Նոյեմբեր 1ին):

Ինչպէս նաեւ իրենց մօր, կնոջ եւ ազգականին՝

ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ ՅԱԿՈԲ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆԻ եւ

ԲԱՐՍԵՂ ՍԵՄԵՐՃԵԱՆԻ

յիշատակին: Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

ՊԱՏԱՐԱԳ – ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի, այս Կիրակի, ժամը 12ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ Արարայի Հայ Լեգէոնականներուն, ճակատամարտին 44րդ տարեդարձին առթիւ :

Յետ արարողութեան «Պատուոյ գինեձօն» մը տեղի պիտի ունենայ :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Էլիզ Փիլաւճեան (Կրընոպլը) իր քեռին Մկրտիչ Տատուեանի (Վիէն) մահուան քառասունքին առթիւ 30 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, 10 Ն. Ֆ. Կրընոպլի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին : (Ստանալ «Յառաջ»էն):

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլէն Տերոյեան ընտանիքը ցաւակցութիւն կը յայտնէ հայրենակից Արմենակ Յակոբեանի մահուան առթիւ իր պարագաներուն եւ ազգականներուն, եւ այս առթիւ կը նուիրէ 10 Ն. Ֆ. Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին : (Ստանալ «Յառաջ»էն): 10 Ն. Ֆ. ալ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

Հ. Մ. Ը. Մ. ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 10, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի մէջ:

Նուագախումբ՝

JEAN SANT

et son chanteur
ROBERT DENANS

Նախօրօք ապահովել սեղաններն ու տոմսերը հետեւեալ հասցէներէն.—

ՐԱՖՖԻ ՆԱԶԱՐԵԱՆ, 37 Փիւ տէ Տոմինիքէն: *Քոլպէռ* 71–10 :

ԳԱՌՆԻԿ ՏԷՐՈՅԵԱՆ (Սելեֆսիոն Մոպիլիէռ) 31 Պուլվ. տը լա Լիպերասիոն :

ԺԱԳ ՎԻՋԵՆԵԱՆ Պօմոն :

ԺԱՆՕ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ Պառ Սիլիսի (*Սէն Լու*) *Կառիպալտի* 82–57 :

ՄԱՍԻՍ ԱՒԵՏԵԱՆ Սէն – Ժեռոմ :

ՍՄԲԱՏ ՏԷՐ–ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆ Պուլվառ Օտտօ :

ՏԻԳՐԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ 85 Ռիւ տ'Օպանեար, Քոլպէռ 50–75 :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, Յակոբ Մալաքեանի մահուան 7րդ տարելիցի հոգեհանգիստին առիթով՝ իր այրին Տիկին Արաքսի Մալաքեան Մայր եկեղեցիի խորանին ծածկոցի մը շինութեան համար նուիրած է 250 Ն. Ֆ.:

× Տիկին Զապէլ Մորընոն շապիկներու հիմնադրամին 600 Ն. Ֆ.:

× Նոյն նպատակին համար Փարիզէն Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Սարաֆեան 150:

× Ողբացեալ Կարպիս Զիլինկիրեանի յուղարկաւորութեան առիթով փոխան ծաղկեպսակի Յովհ. Պօղոսեան 10, (10 ալ Կապ. Խաչին), Սամուէլեան ընտանիք 10, Տօնիկ Զալկրճեան 10 :

× Ողբացեալ Ժիրայր Հացագործեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստին առիթով հայրը Պ. Միհրան Հացագործեան Փարիզի Թէհլիրեան սրահին նուիրած է յիսուն Ն. Ֆ.: (Աւանդ գումարները ստանալ եկեղեցիին քարտուղարութենէն):

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նուիրուած

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 1600 ԱՄԵԱԿԻՆ

Կազմակերպութեամբ Հայ յարանուանութիւններու եւ Փարիզեան շրջանի բոլոր Միութիւններու :

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական Պատուիրակ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Այս Կիրակի, ժամը 14.30ին, Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

Խօսք պիտի առնեն ՍՐԲԱԶԱՆ ՀԱՅՐԸ, ՍԵՐՈՎԲԷ ՎՐԴ. ԱԳԸԼԵԱՆ, ՓՐՕՖ. ՖԷՅՏԻ եւ Պ. Ս. ՔԱՐԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը պիտի բերեն Տիկին Ժան Պուաթել (*Քոմէտի Ֆրանսէզէն*), Հայկանուշ Թորոսեան, Տիկին Հայկուհի Խտշեան – Շաաներ, Օր. Ա. Սմսարեան, Օր. Ժ. Զէյթէկեան, Պ. Եավրուեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի *երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Գէորգ Եանըգէկեանի եւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիները :*

Այժմէն ապահովել տոմսերը, որոնք կը գտնուին Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանատան, առաջնորդականներու եկեղեցիներու հոգաբարձութիւններու, Դպրոցներու կրթական մարմիններու, ղրատուներու եւ բոլոր միութիւններու մօտ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 17ին Շաբաթ իրիկուն: Ռիւ Տիւ Նուառի սրահը :

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 18ին, ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը խօսի Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ :

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին եկեղեցւոյ սրահը : Խնջոյք եւ գեղարուեստական բաժին :

Կը նախագահէ Ընկ. Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրը կը տօնուի Նոյեմբեր 11ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Սէրքըլ տը Կաթոլիկ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ:

Կը բանախօսէ Ընկ. Հ. ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին.— Արտասանութիւն, մեներգ, խմբերգ, եւ հայկական պարեր, ղեկավարութեամբ՝ Ընկ. ՃԳՐԱՅԵԱՆԻ:

«ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ» օփերէթէն արար մը կարող ուժերու կողմէ :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 18ին, կէսօրէն վերջ, ժամը 3.30ին, Րիւ տը Ժէ.ի սրահին մէջ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Համազգային Մշակութային Միութեան ընդհ. ժողովը պիտի գումարուի այս Երկուշաբթի, ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին մէջ :

Օրակարգ՝ 1. Վարչութեան Համատուութիւն: 2. Նորընտիր վարչութեան ընտրութիւն :

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ՀՐԱՒԷՐ ԼԻՈՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին Լիոնի հասարակութիւնը կը հրաւիրուի եկեղեցիին սրահը, ուր պիտի ղեկուցանէ Լիոնի եւ Շրջ. կողմէ Հայաստան պատգամաւոր ղացող Վարազ Քհնյ. Աւագեան:

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին :

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վիէնի «Անի» կոմիտէի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ գիշեր: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի վարչական ժողովը *այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :*

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԿՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի կին մը, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի մէջ տնական աշխատանքի համար: Դիմել վարժարանի տեսչութեան :

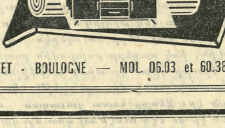
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ս. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները այս Շաբաթ, ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կը խնդրուի ճիշդ ժամուն ներկայ ըլլալ :

AU BEAU NOYER

A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT
7 ETAGES D'EXPOSITION
D'AMEUBLEMENTS
•
CRÉDIT SANS FORMALITÉS
ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

185, BD. JEAN JAURÈS — 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 19էն մինչեւ 23, Մշակոյթի Տան մէջ:

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անիէռի խումբին :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ

Jeux, Concours de danses, Cotillons

Disques très variés

Մուտք 5 Ն. Ֆ., խմիչքները՝ ձրի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ԿԱՐԱՍԻՆԵՐ

խոհանոց, ճաշարան, ննջասենեակ, *սթիւտիօ*ներ, անկողնի կազմածներ, հիւրասրահ, կահաւորման կերպասներ, եւայլն, կ'առնուին՝

Goussainville Mobilier

MAISON R. TACVORIAN

1. Avenue Jacques Potel
2. Avenue de la Concorde
GOUSSAINVILLE (S. et O.)

La petite Boutique aux plus grandes possibilités

Վճարումի մեծ դիւրութիւններ. հիւանդութեան պարագային՝ ապահովագրութիւն :

Livraison gratuite

ՅԱՌԱՋ
Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը 0.25 Ն. Ֆ.
ՇԱԲԱԹ 10 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 10 NOVEMBRE 1962
38րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9452 38e ANNÉE Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18րդ ՏԱՐԻ, Թիւ 5353

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՇԱԿԱՆԻ ՍՈՒՐԲԸ

Ազատ եւ անկախ ապրելու, բռնակալութեան դէմ ըմբոստանալու կամքը ծընած է հայ ժողովուրդին հետ :

Վկայ մեր պատմահայր Խորենացին, որ Հայոց պատմութեան արշալոյսը կը բանայ այդ կամքը գերազանցօրէն խորհրդանշող դիւցազնավէպով մը :

Հայկազեան հարստութեան հիմնադիր Հայկ Նահապետ «գեղապատշաճ եւ անձնեայ, քաջագանգուր, խայտակն եւ հաստաբազուկ», չհնազանդելով տիտանեան Բէլի բռնակալութեան, Բաբելոնէն իր ամբողջ տոհմով կը գաղթէ դէպի «յերկիրն Արարատայ» :

Բէլ ուզելով իրեն հպատակեցնել ըմբոստ Հայը, մեծ բանակով մը կ՚արշաւէ դէպի Հայաստան : Անհաւասար կռուի մը մէջ Հայկ դիւցազն իր «լայնալիճ» աղեղի մէկ հարուածով դիտապաստ գետին կը տապալէ զրահապատ ու սպառազէն տիտանը, փախուստի մատնելով անոր հսկայ բանակը :

Հայկ հիմը կը դնէ Հայոց քաղաքական անկախութեան :

Հայերս առաջիններէն եղանք, որ քրիստոնէութիւնը դարձուցինք պետական կրօնք :

Սակայն չունէինք սեփական գիր : Մեր եկեղեցիներուն մէջ աղօթքներն ու Աստուածաշունչը կը կարդացուէին ասորերէն եւ յունարէն լեզուներով :

Բիւզանդիոն եւ Պարսկաստան 387ին իրարու միջեւ կը բաժնէին Հայաստանը : Յունարէնը կը տիրապետէր արեւմտեան կողմը, մինչ պարսկական բաժնին մէջ ուժեղ էր ասորական ազդեցութիւնը :

Հայ պատմութեան միտքը կ՚ըմբոստանար օտար, խորթ լեզուներու դէմ :

Հինգերորդ դարուն սկիզբը Մեսրոպ Մաշտոց, Սահակ Պարթեւ Հայրապետի եւ Վռամշապուհ թագաւորի աջակցութեամբ ու քաջալերութեամբ, կը յօրինէ Հայերէն գիրերը, երկար պրպտումներէ վերջ Եդեսիոյ եւ Սամոսատի մէջ, 404ին :

Նոր ձայնաւոր գիրերը կը գտնէ «հրաշքով», ապաւինելով աղօթքի, կ՚ըսէ Խորենացի : «Եւ տեսանէ ոչ ի քուն երազ եւ ոչ յարթնութեան տեսիլ, այլ ի սրտին գործարանի երեւութացեալ աչաց թաթ ձեռին աջոյ՝ գրելով Ա, Ե, Է, Ը, Ի, Ո, Ւ» (Գիրք Գ., գլուխ ԾԳ.) :

Ս. Մեսրոպ հիմը կը դնէ Հայոց մշակութային անկախութեան :

Շատ չանցած, 451ին, քաջն Վարդան Մամիկոնեան եւ 1036 գինուորները Աւարայրի դաշտը պիտի ներկէին իրենց կարմիր արիւնով, պաշտպանելու համար քրիստոնէական կրօնքը, ընդդէմ Պարսից Սասանեան Յազկերտ թագաւորին, որ զրադաշտական կ՚ուզէր դարձնել Հայերը :

Վարդանանք հիմը դրին Հայոց կրօնական անկախութեան :

Ս. Սահակ, Ս. Մեսրոպ եւ իրենց աշակերտները առաջին առթիւ թարգմանեցին Աստուածաշունչը, մեկնաբանել ըստ միտք ձեռնադրութեան համար աշակերտներ եւ յունարէնի տիրապետութենէն :

Սողոմոնի Առակներէն սկսան թարգմանութիւնը.

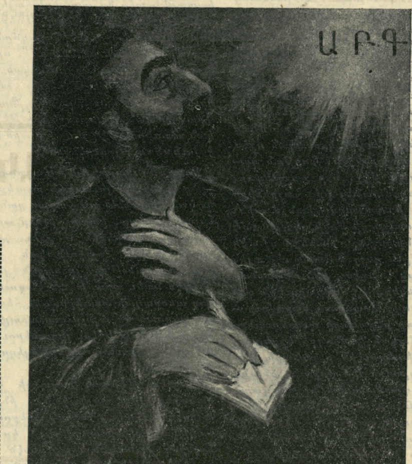
«Ճանաչել զիմաստութիւն եւ զխրատ, իմանալ զբանս հանճարոյ» :

Այս եղաւ թարգմանուած առաջին նախադասութիւնը, որ գրեթէ պատգամ մըն է :

Հայ ազգը ատ յաւէտ երախտապարտ է Օշականի Սուրբին, որ սեփական գիրեր տալով, հիմը դրաւ հայկական դպրականութեան, յղկեց եւ ճոխացուց Հայոց լեզուն, Ոսկեդար կերտեց ու զօրացուց Հայուն դիմադրական ոգին, ապրելու եւ յաւերժանալու կամքը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ
(ՅԿԲ - ՌՁԿԲ)

«ԳԻՐ ՍԻՐԷ, ՂԱԼԱՄ ՍԻՐԷ...»

Կը թուի թէ հարկադրուած ենք տարին տասներկու ամիս յիշեցնել Սայաթ Նովայի այս պատուէրը, որ պատգամի մը ուժն ունի այսօր :

Նոյնիսկ պիտի թելադրէինք տախտակի կամ թուղթի վրայ արձանագրել զայն, երկաթ կամ ոսկի տառերով : Արձանագրել կամ փորագրել եւ կախել բոլոր ընտանեկան յարկերուն, սենեակներուն մէջ :

Շատ բան կորսնցուցինք տարիներուն ընթացքին : Եթէ գիրն ու գրիչը, «ղալամն» ու «տաֆթար»ն ալ կորսնցնենք, աղաղին անդունդ մը պիտի բացուի երէկուան եւ այսօրուան միջեւ :

Ըսենք բուն բառով, — պիտի դառնանք փիւնիկեցիներ, որոնց ամբողջ աշխատանքը եւ իմաստութիւնը կը ձգտէր մէկ նպատակի, — առեւտուր ընել եւ դրամ դիզել :

Տեսանք թէ ուր յանգեցան այդ ճիգն ու վաստակը, դարերու ընթացքին :

Այսօր դպրոցներու մէջ միայն կ՚արտասանեն Փիւնիկեցիներու անունը : Միայն պատմութեան դասագիրքերու մէջ :

Կորսուած ենք հայրենիքէն : Հայրենի հողերու, լեռներու, ջուրերու եւ յիշատակարաններու կարօտը կը մրկէ բոլորիս միտքն ու սիրտը :

Հակառակ մեր կամքին եւ զանազան ձեռնարկներու, խմբովին, զանգուածօրէն դէպի համայնակուլ ձուլարան կը հոսին հազարաւոր նորահասներ :

Հինը կը մաշի սրընթաց : Արդէն ու ժամացոյց եւ չնչաւ, անձկութեամբ կը սպասէ «գալիք օրերուն» : Կը սպասէ նորերուն, որպէսզի կրակը արծարծեն եւ ճրագը վառ պահեն :

Դժբախտաբար սպասուած արդիւնքը չի համապատասխաներ կատարուած աշխատանքին :

Տարիներու փորձառութիւնը կ՚ապացուցանէ որ նոյնիսկ հիները նահանջի ճամբան բռնած են :

Ոչ թէ երկու քայլ յառաջ, մէկ ետ : Այլ երկու տեղ — քայլ, տասը քայլ դէպի ետ :

Հին թէ նոր, փառաւորապէս կը փայլին գործի, առեւտրական վաստակի բոլոր ասպարէզներուն մէջ : Բոլոր ճակատներուն վրայ : Յաճախ ասպարէզ կարգալով ընկերներուն :

Բայց, հետզհետէ երկուքն ալ իրար կը լրացնեն : Կը սպառնան դառնալ հասարակ Փիւնիկեցիներ :

Երկուքն ալ հարեւանցի կը նային մեր մտաւոր վաստակին վրայ : Հետզհետէ կը կորսնցնեն «ղալամ»ի, «գիր»ի եւ «տաֆթար»ի ճաշակը :

Շատերուն համար, այդ բոլորը կը սահմանափակուին օրաթերթի մը սիւնակներուն մէջ : Լուր — լրագիր : «Զգայացունց» դէպքեր եւ համով — հոտով պատմութիւններ :

Մնացեա՞լը : Գիրն ու գրականութի՞ւնը : Մշակոյթի զարգացման պահա՞նջը : Սերունդներու տքնութեան, ժառանգութեան պահպանումն ու զարգացո՞ւմը :

Թող վարժապետն ու վարդապետը մտածեն : Իրենք ժամանակ չունին : Ոչ ալ տրամադրութիւն :

Երբեմն կը բարեհաճին գիրքեր գնել, «պզտասիրաբար» : Կամ պարզապէս քէֆի հաճոյք պատճառելու համար :

Բայց, քանի՞ն էջերը կտրած, գոնէ թղթատած կ՚ըլլան : Քանի՞ն՝ կարդացած եւ օգտուած :

Կան մեծամիտներ եւ ամենագէտներ : Կան թմրածներ եւ բթացածներ : Ու վերջապէս այլասերածներ : Կենդանաբանական պարտէզներու թեկնածուներ, որոնք օտարին հոտած դարին կը նախընտրեն հայրենի ցորենէն :

Եւ կան «հողեւոր հայրեր», դրոցբրոցներ ալ, որ անզգալի կը բանան, հայկական մշակոյթը ստորադասելով զանազան փարախներու սահմանափակ պահանջներուն :

Արթնցի՛ր, տարագիր եղբայր :

Տարէց ըլլաս թէ երիտասարդ, եղածն ալ պիտի կորսնցնես, եթէ չսորվիս «գիր սիրել, ղալամ սիրել» :

Եթէ չվճռես ինքնապաշտպանութիւնդ ապահովել գրիչով եւ գիրքով :

Եթէ չդառնաս տէր՝ հայրենի մշակոյթին :

1951 Շ.

Ա	Բ	Գ	Դ	Ե	Զ
Է	Ը	Թ	Ժ	Ի	Լ
Խ	Ծ	Կ	Հ	Ձ	Ղ
Ճ	Մ	Յ	Ն	Շ	Ո
Չ	Պ	Ջ	Ռ	Ս	Վ
Տ	Ր	Ց	Ւ	Փ	Ք

«Եւ այսպէս բազում աշխատութեանց համբերեալ վասն իւրոյ ազգին բարեաց ինչ օգնել գտանելոյ... Հայրական չափուն ծնեալ ծնունդս նորոգ եւ սքանչելի՝ սուրբ աջովն իւրով, նշանագիրս հայերէն լեզուին» :

ԿՈՐԻՒՆ

«ԶՔՈՅԴ Ի ՔՈՅՈՑ»

Հրաշք մե՛ծ եւ սքանչելի :

Մեսրոպ Մաշտոցի հրաշքով, իր մեծասքանչ Գրոց գիւտով, Հայոց աշխարհը տիեզերական Պատմութեան մէջ մըտաւ՝ կայսերական լեզուի մը օգոստափառ տարազով :

Այնուհետեւ, աշխարհի անցաւոր կայսրութեանց Հայը տուաւ կայսրուհիներ եւ մարդկային մշակոյթի անանց թագաւորութեան՝ Հայը տուաւ իր թագուհին, Աստուածաշունչ մատեանի հայկազեան անհաս Թարգմանութեամբ :

Ս. Մեսրոպի աստուածատուր այբուբենով, Աստուծոյ տուածն իրեն տալով, քրիստոնեայ աշխարհի աղօթամատեանին՝ Հայը ընծայաբերեց ամէնէն երկնային խօսքերը :

Մաշտոցի հայրեանուէր այբուբենով, հայ ժողովուրդը երկնեց իր մշակոյթը յաւերժացնող Ոսկեդարը, իր դարերու երկունքը բիւրեղացնող Պատմութիւնը, իր հերոսական օրերու վէրքերն սփոփող Երգերը :

Փա՜ռք Մեսրոպ Մաշտոցի, հայա՛ր փառք մեծագոյն Հայուն՝ Տարօն աշխարհի եւ հայկազանց հանճարին :

Յառաջ, իր ծննդեան պայծառ առաջադրութեամբ հանապազորդ ծառայ Հայ Գիրին եւ անոր տէր հայ ժողովուրդին, այսօր դէպի Օշական յուշագնացի ջերմեռանդութեամբ պտղուն եւ յուզումով զողդոջուն փառաբանութեան այս թիւը ի ձեռին, կ՚ըսէ. «Զքոյդ ի քոյոց քեզ մատուցանեմ, Մեծդ Մեսրոպ» :

... Տառեր, որոնք ծնունդ առին Սուրբի մը սրտին արիւնին մէջ եւ շարունակեցին միշտ իրենց յարափոփոխ ձեւերով ձուլուիլ արիւնի, հրդեհի եւ անպատում տարածութեանց խորը : Ո՛վ պիտի կրնայ գրել այդ տառերուն պատմութիւնը. անոնք հրաշէկ զամերու նման Ցեղին գոյութիւնը հաստատեցին մագաղաթներու յաւերժական հաստատութեանց վրայ : Աստուածային «Ա»էն սկսեալ, որ աղօթողի մը նման բազուկները վեր կարկառած, դարերու ընթացքին մէջ, երկինքը հաստատ բռնեց Հայութեան գլխուն վըրայ, մինչեւ ինքնամփոփ «Ֆ»ն, որ յոյսի քղամիդին փաթթուած, սիրտը միշտ բաց, քալեց, քալեց դէպի Արշալոյսները գալիք օրերուն, այդ բոլոր տառերը, կ՚ըսեմ, կարաւան առ կարաւան առաջնորդեցին մեր գոյութիւնը, մեր հայականութիւնը մինչեւ ներկայ դարուն սեմին վրայ :

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 1600 ԱՄԵԱԿԸ

Թէ Հայաստանի եւ թէ Սփիւռքի ամբողջ հայ ժողովուրդը կը տօնէ իր մշակութային կեանքին մէկ մեծ իրադարձութիւնը՝ հայկական այբուբենը յօրինող Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600ամեակը :

Արդարեւ, հայ ժողովուրդը պարտաւոր էր յիշատակել Հայաստանի մշակոյթին իրապէս ամենամեծ եւ ամէնէն պատկառելի դէմքը՝ Մեսրոպ Մաշտոց, որ ազգին տուաւ ազգային այբուբենը եւ Սահակ Պարթեւի ու իր կազմած աշակերտներու հոյլով — թարգմանիչներով, անձամբ, հայերէնի թարգմանեց կամ նախաձեռնեց կրօնական գիրքերու թարգմանութեան : Ասոնք անհրաժեշտ էին հասարակ ժողովուրդին համար, որուն ազգային գիտակցութիւնը պէտք է արթննար, եկեղեցիին բեմէն լսելով մայրենի լեզուն : Մեսրոպ Մաշտոցը պէտք է նկատել հայ մշակոյթին ամէնէն պատկառելի դէմքը նաեւ այն իրողութեան համար, որ ի տարբերութիւն Մեծին Ներսէսի, որ Հայաստանի մէջ բացաւ առաջին հայկական դպրոցները, ուր սակայն կը դասաւանդուէին միայն յունարէն եւ ասորերէն լեզուները, ան կրցաւ վերափոխել այս դպրոցները եւ բանալ ուրիշներ թէ արեւելեան եւ թէ հռոմէական կայսրութեան կցուած արեւմտեան Հայաստանի մէջ, ուր սկսան աւանդուիլ հայերէն լեզուն եւ հայատառ դպրականութիւնը : Այս դպրոցները, ուր կ'ընդունուէին նաեւ ժողովուրդին ծոցէն ելած երիտասարդները, ուժգնօրէն նպաստեցին մշակոյթի զարգացումին՝ կազմելով երիտասարդ գիտնականներու հոյլ մը, որ շարունակեց Մեսրոպ Մաշտոցի եւ Սահակ Պարթեւի սկսած գործը, երկրին տալով Ե. դարու հայ գրականութեան Ոսկեդարը : Հայկական այբուբենի ստեղծումով, զարգացաւ նաեւ հնդեւրոպական ժողովուրդներու հնագարեան գրականութիւններէն մէկը՝ հայկականը, զոր իրենց հնութեամբ կը գերազանցեն միայն հին Հնդկաստանի, Յունաստանի եւ Հռոմի գրականութիւնները, մինչ հնդեւրոպական ուրիշ ժողովուրդներ, որոնք ընկերային - քաղաքական աւելի նպաստաւոր պայմաններ ունէին զարգացման համար, կրցան կազմուիլ աւելի ուշ :

Անոնք, որ կը կառուցանէին Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի շէնքը Երեւանի մէջ, արդարացի կերպով ընտրեցին Մեսրոպ Մաշտոցը իբրեւ հայկական գիտութեան խորհրդանշան, անոր պատկերը ներկայացնելով հրաշալի որմանկարի մը վրայ, որ կը զարդարէ շէնքին ձախ կողմի սրահին մէկ ամբողջ պատը, ուր Մեսրոպը կը տեսնենք հայկական այբուբենը ստեղծելու իր աշխատանքին մէջ, մինչ աջակողմեան պատին վրայ կը տեսնենք հայկական մշակոյթի ուրիշ հոյակապ մէկ դէմքը՝ հայ պատմութեան նախահայր Մովսէս Խորենացին՝ Հայոց Պատմութիւնը գրելու իր աշխատանքին մէջ :

Ուխտագնացութիւն մը ըրի՝ երթալով Մեսրոպ Մաշտոցի գերեզմանը, Օշականի մէջ, ուր ան կը հանգչի եկեղեցիի խորանին տակ գտնուող նկուղին մէջ : Երկար կանգ առի անոր տապանաքարին առջեւ, մտածելով թէ ուրիշ ժողովուրդներէ քանի դար առաջ Հայաստանի մէջ ծնունդ առաւ գրական եւ գիտական մեծարժէք ու փոթորկայոյզ գործունէութիւն մը՝ շնորհիւ հայ ժողովուրդին այս մեծ զաւկին հանճարին ու կորովին :

Մեսրոպ Մաշտոցի մասին գրած են հին Հայաստանի պատմիչները, ինչպէս Մովսէս Խորենացի եւ Ղազար Փարպեցի, բայց անոր կենսագրութիւնը կը պարտինք Կորիւնի, որ եղած է Մաշտոցի աշակերտներէն մէկը եւ յետոյ՝ Վրաստանի եպիսկոպոս :

Համաձայն Հր. Աճառեանի կարծիքին, Կորիւն՝ Մաշտոցի կենսագրութիւնը գրեց այս վերջինին մահէն ետք 443 - 450 թուականներուն : Հակասութիւններ կան Հայաստանի պատմիչներուն եւ այն ժամանակակից պատմագէտներուն միջեւ, որոնք ուսումնասիրեցին Մաշտոցի կեանքն ու գործը, յատկապէս, ինչ կը վերաբերի Աստուածաշունչի թարգմանութեան, գլուխ գործոց մը, որ ժողովուրդին տուաւ նրբերանգ եւ արտայայտիչ գրական լեզու մը եւ որ հայ ու օտար հայագէտներու կողմէ անուանուած է եկեղեցական թարգմանութիւններու թագուհին :

Մեսրոպ Մաշտոց ծնած է Տարօնի Հացեկաց գիւղը, հաւանաբար 360ին, կամ քիչ մը աւելի վերջ, քանի որ 440ին երբ մեռաւ, ութսուն տարեկան էր : Ան ուսած էր բարձրագոյն վարժարաններու մէջ, ուր սորված էր յունարէն լեզուն, բայց խորապէս ծանօթ պէտք է ըլլար նաեւ ասորերէնի եւ հաւանաբար նաեւ պարսկերէնի, որոնք արեւելեան Հայաստանի պաշտօնական լեզուներն էին 387էն ետք, երբ Հայաստան բաժնուած էր Հռոմի եւ Պարսկաստանի միջեւ : Պէտք է ենթադրել թէ ան քաջածանօթ էր այս լեզուներուն, քանի որ երկար ժամանակ, 387էն ետք, իբրեւ քարտուղար պաշտօնավարեց Վաղարշապատի արքունական գրասենեակներուն մէջ, ուր ըստ Կորիւնի, ան մնաց մինչեւ 394, երբ հագաւ կրօնական սքեմ ու մեկնեցաւ արքունիքէն : Գողթան գաւառի իր վանքին մէջ, ուր քաշուեցաւ, Մաշտոց երկար մտածեց իր հայրենիքի մշակութային յետամնացութեան մասին : Փաւստոս Բիւզանդացի մեզի կը պատմէ թէ Հայաստանի ազնուականները ոչ մէկ հետաքրքրութիւն ցոյց կու տան ազգային գրականութեան հանդէպ, իսկ պաշտօնական գրութիւնները կը կատարուէին օտար լեզուներով : Հասարակ ժողովուրդը կը գոհանար բերանացի պատմուածքներով, պատմական կամ ողբի երգերով, որոնք կը փոխանցուէին բերանացի աւանդութիւններով : Ե. դարուն ծնունդ առած հայկ. գրականութիւնը չէր գտած ազնուականութեան քաջալերութիւնը, այլ քաջալերուած էր միայն եկեղեցիին կողմէ, ըլլալով զարգացած կղերին գործը : Գողթանի իր առանձնարանին մէջ, Մեսրոպ Մաշտոցի խոկումները զայն հանգեցուցին այն համոզման թէ պաշտօնապէս ընդունուած եւ Դ. դարէն ժողովուրդին մէջ քարոզուած քրիստոնէութիւնը մակերեսային իրողութիւն մըն էր, որ ժողովուրդին մէջ կ'ընդելուզուէր հեթանոսական հաւատալիքներուն հետ : Ան տեսաւ թէ ժողովուրդին մէջ քրիստոնէութիւնը ամրապնդելու ճամբուն վրայ ամէնէն մեծ խոչընդոտն էր ազգային այբուբենի եւ եկեղեցական ինքնայատուկ գրականութեան պակասը, քանի որ ժողովուրդը չէր հասկնար յունարէն եւ ասորերէն լեզուներով կատարուած եկեղեցական արարողութիւնները եւ հետեւաբար եկեղեցիներուն մէջ միայն հայերէն լեզուն պիտի կարենար ժողովուրդը կապել քրիստոնէութեան ու եկեղեցիին :

Հայերէն այբուբեն մը եւ անոր վրայ հիմնուած գրականութիւն մը, պիտի առաջնորդէին դէպի դպրոցներու ստեղծում եւ ժողովուրդին հոգեկան եւ մշակութային զարգացում : Հակառակ պարագային վտանգի տակ էր հայկական եկեղեցիին անկախութիւնը, զոր կ'ուզէր խլել ասորի եկեղեցին : Վտանգի տակ էր նոյնինքն հայ ժողովուրդի գոյութիւնը, զոր իրենց մէջ ձուլելու համար ճիգեր կը թափէին թէ Կ. Պոլսոյ Յոյները, որոնք կը տիրապետէին արեւմտեան Հայաստանին, եւ թէ Պարսիկները, որոնք կ'իշխէին արեւելեան Հայաստանի վրայ : Ըստ Մաշտոցի ըմբռնումին, միայն հարուստ գրականութիւն մը զարգացնելու ատակ հայ ազգային տառերը պիտի կրնային ամրապնդել Հայերու միասնութիւնն ու գիտակցութիւնը, արդէն ըլլալով հայ ժողովուրդին եւ անոր եկեղեցիին անկախութեան անտարակուսելի կռուանին : Բազմաթիւ զարգացած Հայեր, թէ Եդեսիոյ ասորական եւ թէ Կեսարիոյ յունական բարձրագոյն դպրոցներէն, տեսան հայ ազգային դպրոցի մը եւ սկզբնական շրջանին թարգմանութեան վրայ հիմնուած հայկական գրականութեան մը անխոդակի պահանջը, բայց ասոնց կը պակսէր հայկական այբուբենը : Այդին, երկրին մշակոյթին զարգացման անհրաժեշտ եղող այս հոյակապ գործը, զոր կարելի պիտի ըլլար իրագործել հայկական տառերու ստեղծման կարեւոր աշխատանքով, քաջութիւնը ունեցաւ ստանձնելու Մեսրոպ Մաշտոց : Ասորի եպիսկոպոս Դանիէլի այսպէս կոչուած «Դանիէլեան այբուբեն»ով ըրած անոր փորձերը անյաջող անցան, թէեւ, ինչպէս կը հաւաստէ Կորիւն, Մեսրոպ երկու տարի փորձեց այս տառերը կիրարկել դպրոցներու մէջ, հայերէն լեզուին համար : Հայերէն լեզուն սակայն, հարուստ ըլլալով հնչիւններով, անոնց համապատասխան տառեր չկային ուրիշ այբուբեններու մէջ : Այս պատճառով Մեսրոպ կ'երթայ Սամոսատ, ուր երկար ժամանակ աշխատելէ եւ ուսումնասիրելէ ետք հայերէն լեզուին հնչիւնական մասնայատկութիւնները, կը յաջողի ստեղծել հայերէն այբուբենը, որուն գրական ձեւաւորման օժանդակեց Սամոսատցի յոյն գեղագիր Հռոփանոս : Մաշտոցի մեծ արժանիքը կը կայանայ այն իրողութեան մէջ, որ անոր ստեղծած այբուբենը, ինչպէս կը յայտարարէ Ա. Մեյէ եւս, կատարելապէս կը յարմարի հայերէն լեզուի հնչիւններուն : Շատ վէճերու նիւթ եղած է այս այբուբենին ծագման հարցը, բայց նկատի ունենալով, որ Մաշտոց զայն մշակած է յունական քաղաքի մը մէջ եւ յոյն գեղագրի մը օժանդակութեամբ, կ'արդարանայ Փրոֆ. Ա. Աբրահամեանի այն կարծիքը թէ հայկական տառերու մէկ մասը յարմարցուած է յունական այբուբենին :

Ըստ մեր կարծիքին, Մաշտոց որդեգրեց քանի մը յունական տառեր՝ հայկական հնչիւններուն համար զանոնք գտնելով յարմար, իսկ ուրիշներ առաւ հաւանաբար ասորերէնէ : Իբրեւ քարտուղար եւ գիրի արքունական դիւանի, Մաշտոց ծանօթ էր յունարէն լեզուին, ինչպէս նաեւ արամական ծագում ունեցող ասորական տառերուն եւ հետեւաբար ան տեղեակ էր այն անբաւարարութեան, որ ունէին այս երկու լեզուներու տառերը՝ տալու համար հայերէն լեզուի բոլոր հնչիւնները :

Այսպէս, Մեսրոպ Մաշտոցի հանճարը ստեղծեց զուտ հայկական, ինքնուրոյն այբուբեն մը եւ գիտնականներու շրջանակին մէջ վէճի առարկայ կը դառնան նոյնիսկ յունական այբուբենէն որդեգրուած եւ անվիճելի համարուած տառերը :

Մաշտոցի երկրորդ մեծ արժանիքն է այն իրողութիւնը, որ ան հայկական տառերը ստեղծելէն անմիջապէս ետք (ըստ Կորիւնի մեռնելէն 35 տարի առաջ, հետեւաբար 403 - 405ին) ձեռնարկեց Աստուածաշունչի թարգմանութեան աշխատութեան մը, որուն ձեռնարկեց դեռ Սամոսատի մէջ, այս գործին ներգրաւելով նաեւ Սահակ Պարթեւը եւ յատկապէս Եզնիկ Կողբացին : Այս գլխաւոր թարգմանութեան յաջորդեցին փիլիսոփայական, քերականական, պատմութեան, մարտիրոսագրութեան գիրքեր կամ սուրբերու կենսագրութիւններ, որոնք թարգմանուեցան յունարէն կամ ասորերէն լեզուներէն : Այս թարգմանական գրականութիւնը ստեղծեց գրաբարի գրական լեզուն, որ ուշագրաւ էր իր մեծ յատկութիւններով՝ արտայայտչականութիւն, բառերու ճոխութիւն, լեզուական նկարչագեղութիւն : Այս յաջողութեան արժանիքը կը կայանայ այն լեզուին մէջ, որով կատարուեցաւ Աստուածաշունչի թարգմանութիւնը՝ առաջին հերթին Մեսրոպ Մաշտոցի եւ Սուրբ Սահակի կողմէ :

Մաշտոցի ուրիշ մէկ արժանիքն է այն կարեւոր իրողութիւնը, որ գրերու գիւտէն յետոյ ան բազմաթիւ դպրոցներ բացաւ թէ արեւելեան եւ թէ արեւմտեան Հայաստանի մէջ, որոնց պահպանման համար Վռամշապուհ թագաւորը լայն բացած էր իր արքայական դրամարկղը : Արեւմտեան Հայաստանի մէջ եւս հայկական դպրոցներ բանալու հրաւէրը Մեսրոպ Մաշտոց ձեռք ձգեց Բիւզանդիոնի Թէոդոս Բ. կայսրէն : Միշտ արքայական արկղէն տրամադրած գումարներովն էր, որ Կ. Պոլսոյ, Եդեսիոյ, Անտիոքի, Աղեքսանդրիոյ եւ Աթէնքի բարձրագոյն վարժարանները ղրկուեցան բազմաթիւ հայ երիտասարդներ, որոնք վերադառնալով Հայաստան, կազմեցին երիտասարդ գիտնականներու հոյլը : Դեռ Ե. դարուն բացուեցաւ հայ թարգմանիչներու դպրոց մը, որ հռչակաւոր եղաւ մինչեւ Զ. դար : Այս դարաշրջանի ոճը եղաւ մաքուր եւ գերծ յունարէնի ազդեցութենէն իսկ լեզուն դեռ կը նմանէր Գողթան գաւառի ժողովրդական վերջին բանաստեղծներու լեզուին :

Մաշտոց յաջողեցաւ այնպիսի զարկ մը տալ հայկական մշակոյթին, որուն շնորհիւ ժողովուրդը կրցաւ պահպանել իր ազգային միասնականութիւնը, իսկ այսօր, Հայաստանի մէջ կը տեսնենք թէ հայ ազգին մշակոյթը ինչպէս կը բարձրանայ ամենաբարձր կատարները : Ահա թէ ինչու պէտք է խոնարհինք Մեսրոպ Մաշտոցի առջեւ, որ փրկեց ներխուժողներուն դէմ յանդիման գտնուող հայ ժողովուրդին լեզուն, անոր տալով հայկ. տառերն ու դպրոցները, նպաստելով հայկական մշակոյթի ստեղծման :

ՓՐՈՖ. ՎԱՍՏ ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

ՀԱՆՃԱՐԻ ԾՆՈՒՆԴԸ

Իւրաքանչիւր ժողովուրդ հարուստ է իր ծնունդներով : Մեր ժողովուրդն էլ հարուստ է իր ծնունդներով : Մեսրոպ Մաշտոցը մեծերի մեծն է, ծնունդների ծնունդը : Մեսրոպի ծնունդը ծնունդն է Վարդանի, ծնունդն է Խորենացու եւ Շիրակացու, Նարեկացու եւ Մանուէլ Ճարտարապետի, Քուչակի եւ Սայաթ Նովայի, Թումանեանի եւ Կոմիտասի : Ծնունդն է Թամանեանի, Չարենցի, Մարտիրոս Սարեանի, Վիքթոր Համբարձումեանի ...

Մեսրոպի ծնունդը՝ ծնունդն է նաեւ քաղաքամայր Դուինի պարիսպներին կըքած՝ կաւէ քողտիկում ծնուած թխամորթ ու նշաչուի մանկան եւ այսօր լուսաւոր Երեւանի լայն պողոտայի վարդագոյն ծննդատանն աշխարհ եկած խըլըպլտան մանչուկի՝ նոյնպէս թխամորթ, նոյնպէս նշաչուի :

Պատմութեան բերումով հայ ժողովրդի գոյութիւնը թշնամական բանակով շըրջապատուած բերդի գոյութիւն եղաւ շարունակաբար : Եւ կռուեց նա թուով մեծաղօր բանակների դէմ այն ամէնով, ինչ ունէր աշխարհում : Կռուեց այրուձիով, նետերով, թնդանօթներով, հրացաններով, բայց թշնամին յառաջացաւ շարունակ : Իր լեռներից քարաժայռեր պոկեց ու նետեց առաջացող ոխերի վրայ, բոցավառուող կուպրի տակառներ գլորեց լեռնաձեղքերից վեր մագլցողների գլխին, բայց թշնամին առաջացաւ վերստին : Ու երբ գրոհող հրոսակների ձըռնշումից բերդի դարպասները ճռնչում էին արդէն եւ ուր որ է տապալուէին պիտի, նա՝ հայ ժողովուրդը, հողու խորքերից հանեց իր ապաւէնը, իր մանրատակումն գըերը օղակ - օղակ հագցրեց իրար եւ որպէս պարան երկարելով քարաժայռերն ի վար՝ իջաւ շրջապատուած բերդից՝ փրկելով իր մնացորդները բնաջնջումից :

Այս եղաւ Մեսրոպը մեր ժողովրդի համար :

Միջնադարի աւարառուներում քայքայուած ու բզկտուած դէպի անյայտութիւն էին քայլում Հայութեան վերջին մնացորդները : Թւում էր, փշրուեց, այրուեց, հիմնայատակ եղաւ ամէն ինչ՝ հող, հայրենիք, յոյս, գոյութիւն : Բայց ծերունի ուսուցիչը՝ աքսորաճամբի կարճատեւ հանգրուաններում՝ իր շուրջը հաւաքելով ողջ մնացած հատ ու կենտ մանուկներին, իր մաշուած ձեռնափայտով օտար աւազներին գծեց հայրենի Ա. Բ. Գ. Դ.ն, ջանալով դրոշմել այն մանուկների հոգում, որպէս միակ բալասանը վերապրումի : Աշխարհում, որտեղ մի խումբ հայ ծուարեց, այնտեղ բացուեց հայկական դպրոցը, տպուեց լրագիրն ու գիրքը : Հայ գիրը իրենով հաւաքեց մեր ցիրուցան մանուկները, ինչպէս որինգը՝ զառնուկներին, լաստը՝ նաւաբեկեալներին, խարոյկը՝ ցրտահարներին, մատաղի կաթսան՝ սովալլուկներին : Հայ գրերով պանդուխտը հայրենիք ունեցաւ : Հայրենիք հողու մէջ, աւանդութիւններով, պատմութեամբ, բանաստեղծութեամբ, վերյուշերով ու վերապատումներով շնչաւորուած հայրենիք : Հայ գրերը, չարչարուած, բայց տոկուն այդ սակրաւորները, ովկիանոսներ ու մայր ցամաքներ կամրջելով, իրար կապեցին եւ մեր աշխարհասփիւռ հատուածները, իրար կապելով՝ բերին հանգուցեցին մայր հողին՝ Հայաստանին :

Այս եղաւ Մեսրոպը մեր ժողովրդի համար :

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

Ա, Բ, Գ, Դ...

Ինչը՞ քեզ պահեց: Ամէն անգամ, երբ այս հարցումը կ'ուղղեմ, իմ աչքերուս առջեւ կը բացուի մագաղաթեայ հսկայ մատեան մը, որ հողին կը տեղաւորուի գրասեղանին վրայ: Կը թերթեմ դանդաղ, եւ գրիչը կը պատմէ որ ձեռագիրը գեղերած է երկար, ապրած է գերութեան մէջ ու մեծ փրկագինով ազատուած գերութենէ ... Ասիկա Մուշի Առաքելոց վանքի Ճառընտիրն է: Ոչ, ասիկա մեր պատմութիւնն է իր խորհուրդներով ... Կ'ուզեմ բարձրացնել դեղերումներէն յոգնած մատեանը, սեղմել կուրծքիս ու, սակայն, չեմ կրնար: Երկու փութ: Դիւրի՞ն է արդեօք ... Ու յանկարծ մէկը կը շշնջայ ականջիս.

— Եղբայր իմ ...

Կը դառնամ: Մարդ չկայ: Բայց կը տեսնեմ զինքը: Կը տեսնեմ հայ գեղջկուհի մը՝ կքած ծանր բեռան տակ: Շուրջը կ'այրի հողը, շուրջը արիւն է, մոխիր ու աւերակ, իսկ գլխուն վրայ կախուած է նաւթաղանը: Ան կ'երթայ ընչակատը եւ կը տանի ծանր եւ թանկագին բեռ մը: Ի՞նչ կը տանի ան արդեօք, իր տան փլատակներէն ի՞նչ առած հետը՝ հա՞ց հանապազօրեայ, ոսկի՞, արծա՞թ: Ոչ մէկը ատոնցմէ: Ան մտած է վանքը, գտած է թանկագին գանձ մը եւ կը տանի ահա իր մէջքին բեռցուցած իր ժողովուրդին գոյութեան ապացոյցն՝ մագաղաթէ մատեան մը, մեսրոպատառ գիրերով ...

— Քոյր իմ, հարազատ իմ, կը շշնջան շրթունքներս, տո՛ւր համբուրեմ աշխատանքէն ճաթռտած, կրակներէն այրած ձեռքերդ: Դուն թերեւս չես գիտեր կարդալ, բայց ո՞վ տուաւ քեզի այդ գիտակցութիւնը, ո՞վ տուաւ փրկարար այդ ոգին, որ դուն ...

— Եղբայր իմ ... կը շշնջայ այդ պարզ, այդ սովորական հայ գեղջկուհին ու կը շարունակէ իր անվերջանալի եւ դժուարին ճամբան:

Պատերազմին ճամբաները ձիգ, փոշոտ եւ արիւնոտ: Անոնք զիս կը տանին դէպի արաբական անծայրածիր անապատները: Ես կը տեսնեմ գալկադէմ հայ մանուկներ, որ շէկ, այրող աւազներուն վրայ կը գրեն մեսրոպեան գիրեր ... Ես կը դառնամ ետ եւ կը տեսնեմ այրող գիւղեր եւ քաղաքներ, ահաւոր նախճիր, կը տեսնեմ թէ ինչպէս մարդակերպ բորենիները կ'ուզեն ոչնչացնել ամբողջ ժողովուրդ մը: Ու կ'ըսեմ իրենց՝ այդ հողին ու վայրենի հրոսակներուն:

— Ո՛չ, անզօր էք դուք ոչնչացնելու ժողովուրդ մը, որ աւազներուն վրայ անգամ գիր կը սորվի ... Անզօր էք դուք մեր մատեաններուն, մեր ոգիին պայծառութեան դէմ: Անզօր էք: Դուք խաւարեցուցիք մեր երկինքը, մենք նոր վառեցինք: Դուք հրկիզեցիք մեր դպրոցները, մենք աւազներուն վրայ գրել սորվեցանք, դուք աւերեցիք մեր վանքերը, մենք շինեցինք նոր տաճարներ՝ ոչ թէ անզօր աղօթքներու, այլ գիտութեան եւ լոյսին համար: Դուք այրեցիք մեր գիրքերը, բայց հայ գեղջկուհի մը, պատանի մը, դողդոջուն ծերունի մը փրկեց իր մէջքին, իր մախաղին մէջ, իր կուրծքին վրայ մեր մատեանները մագաղաթեայ եւ յաղթեց ձեզ, ինչպէս կը յաղթէ լոյսը:

Ուրեմն այդ ոգին, այդ անյաղթահարելի ուժը: Դարերու խորքէն ահա յարութիւն կ'առնէ գեղջուկ պատանի մը: Զգած հայրենի Տարօնը, ան կ'իջնէ լերան կածաններէն՝ գլխուն մէջ խոհեր ու խոհեր եւ երազներ բազում: Ահա կը տեսնեմ զինքը Ասորիքի, Յունաստանի մէջ: Ահա կը տեսնեմ ցնծութեան մէջ եղող ժողովուրդը, որ ելած է Վաղարշապատէն դուրս՝ դիմաւորելու համար Մեսրոպը, որ իրեն հետ կը բերէ իր յօրինած գիրերը, մեր հաւատքը, մեր ուժը ...

Ա, Բ. Գ. Դ. ..., ահա կը լսեմ հայ մանուկներուն ձայնը վանքին խնկաբոյր պատերուն տակ:

Ա, Բ. Գ. Դ. ..., ահա կը լսուի մօտ հազար վեց հարիւր տարիէ ի վեր:

Ու այս է ժողովուրդին ուժը եւ ոչ թէ սուրը: Սուրի հերոսներ նոյնպէս ունեցաւ հայ ժողովուրդը եւ ունեցաւ շա՛տ, բայց այդ արիական մարդիկը սուր բարձրացուցին ոչ թէ ուրիշները ջարդելու, ոչ թէ հող գրաւելու, այլ, որպէսզի միշտ հնչէ մեսրոպեան եւ սրբազան Ա. Բ. Գ. Դ.ն, որ միշտ ապրի հնադարեան եւ պայծառամիտ Հայ Ազգը եւ իր սրբազան Հայրենիքը:

Ա, Բ, Գ, Դ... մօտ հազար վեց հարիւր տարի է կ'ապրի ան, կը հնչէ ան, ներկայիս աւելի շատ, աւելի զօրաւոր, քան երբեւիցէ:

Բ. ՎԵՐԴԵԱՆ

Ուրիշ ժողովուրդներ ալ տօներ ունին, բայց անոնք կը տօնեն աւելի շատ իրենց յաղթանակները ուրիշ ազգերուն դէմ, իրենց զէնքին յաջողութիւնները, պատերազմներուն փառքը: Այո՛, կան ժողովուրդներ, որ իրենց պաշտամունքին առարկայ դարձուցած են բռնութեան փառքը: Բայց որքա՜ն հաճելի է, երբ հայ ժողովուրդին պէս հին եւ մեծ ազգ մը ոչ թէ կը մտածէ տօնել իր մղած պատերազմները կամ յիշատակել իր կրած տառապանքները, այլ կը տօնէ իր հոգեկան յաղթանակները:

ՆԻԿՈԼԱ ԵՈՐԿԱ
(Ռումանացի գիտնական)

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՀԵՏ

Սովորաբար ընդունուած է ասել թէ հանճարները յաւերժական ուղեկիցներն են մարդկային հասարակութեան:

Եւ դա ճշմարիտ է:

Հայ ժողովրդի համար մի այդպիսի յաւերժական ուղեկից է մեր մեծագոյն լուսաւորիչ Մեսրոպ Մաշտոցը: Նա այն երեւելի գործիչներից է, որոնց փառքը երբեք չի մոռացւում: Աւելին. Նրա գործը միշտ կենդանի է եւ ամենօրեայ հացի պէս սնում է մեզ, մեր ժողովրդին: Դպրոցական հասակից մինչեւ խորին ծերութիւն նա մեզ հետ է ամէն օր, օգնում է մեզ ամէն օր, գիտելիքներ է բերում մեզ եւ ծանօթացնում «հանճարների գործին»:

Մեսրոպի գործը՝ Հայոց տառերի գիւտը, քաղաքական ու մշակութային վիթխարի նշանակութիւն ունեցաւ մեր ժողովրդի համար. փրկեց նրան վերահաս ձուլումից եւ ինքնութեան վկայական տուեց դարեր ապրելու համար: Պետական անկախութիւնը կորցնելուց յետոյ նա պահեց պահպանեց հայ ժողովուրդը եւ տոգորեց մի մեծ գիտակցութեամբ, թէ Փիւնիկի պէս ապրելու բացի, պէտք է ստեղծել անմեռ արժէքներ՝ հոգեւոր, արուեստի գանձեր, որպէս ինքնութեան վկայութիւն, ինքնութեան կնիքով ու աշխարհըմբռնումով: Եւ ինքը սկիզբը դրեց Հայոց ճոխ, բազմասեռ դպրութեան, որ դարեր շարունակ նեցուկ եղաւ մեզ՝ ազատութեան յոյս ու կորով ներշնչելով:

Թէ որքան նա խորն է նստած ժողովրդի սրտում եւ որքան յարգուած է անգամ հասարակ մարդկանցից, յիշեմ մի փաստ:

Մի հինգ–վեց տարի առաջ, աշնանը այգեկութի գնալու համար կանչեցինք մի փարթեալի: Բնիկ Երեւանցի ծերունի էր, յօնքերն անգամ ճերմակած: Բայց նա այնպէս թեթեւ ու լաւ կատարեց իր աշխատանքը, որ ես զարմացած հարցրի.

— Քանի՞ տարեկան ես, քեռի:
— Շատ չէ, տղայ, մի 83 կայ:
— Լաւ ես մնացել ... իսկ կին ունե՞ս:
— Հապա ո՛նց:
— Քանի՞ տարեկան է:
— Շատ չէ: Մի 78 կայ:
— Երեւանո՞ւմ է ապրում:
— Հապա ո՛նց ... Բայց այսօր Հարաների վերցրեց գնաց Օշական:

Չնայած մտածեցի, թէ աշուն է, այգեկութ, երեւի գնացել են բարեկամների մօտ, բայց եւ այնպէս հետաքրքրուեցի.

— Օշական ... ի՞նչ կայ այնտեղ:

— Ո՜նց թէ, զարմացաւ ծերունին իր հերթին, նայեց զրպարանիս, նայեց ինձ եւ ասաց գրեթէ կշտամբանքով.— Բա էդ ո՞նց չգիտես: Չէ՞ որ էսօր Մաշտոցի տօնն է ...

Երբ մի տարի առաջ Եալթայում առիթ եղաւ ռուս, ուկրաինացի, պելոռուս, հրեայ եւ այլ ազգի գրողների, լրագրողների հետ Մեսրոպի մասին խօսելիս յիշելու նաեւ այս փաստը, նա առաջ բերեց ընդհանուր հիացում, թէ իրօք ինչպիսի՛ մեծ գործ է կատարել Մեսրոպն իր ժողովրդի համար, որ տասնըվեց դար յետոյ էլ հասարակ մարդիկ նրան յիշում են երախտագիտութեամբ ու յուզումով: Իսկ մի քանիսը նկատեցին թէ դա օրինական հպարտութիւն է, թէ հեռու դարերի մի այդպիսի գործչի կարող է յարգել մի ժողովուրդ, որ խորապէս գնահատում է լուսաւորութիւնն ու գիտութիւնը:

Եւ մեր ժողովուրդը, ի հարկէ, այդպիսին է: Բայց այս փաստը ես յիշեցի, որպէսզի ընդգծեմ թէ Մաշտոցի ծննդեան 1600ամեակը համաժողովրդական տօն է մեզ համար, թէ նա արձագանգն է բոլոր հայ մարդկանց սրտերի, որովհետեւ լուսաւորութեան ու գիտութեան տօն է, հայ ժողովրդի ինքնութեան տօն, մի տօն, որ երբեւիցէ կատարել է մեր ժողովուրդն իր դարաւոր, իր ալեկոծ ու փոթորկալի կեանքում: Իսկ այժմ կատարում է իր պետականութեան պայմաններում:

Եւ Մեսրոպն արժանի է այս երախտագիտական մեծարանքներին, որովհետեւ նա իր անմար ջահով դարեր ու դարեր քայլել է մեր ժողովրդի հետ, քայլել է բոլոր աղէտների ու արհաւիրքների միջով, տալով նրան յոյս ու լոյս, եւ այժմ նորից իր ժողովրդի հետ գնում է դէպի դարերը, որպէս նրա յաւերժական ուղեկիցը:

Եւ փա՛ռք նրան:

Եւ թող նրա յիշատակը մնա՛ միշտ պայծառ:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

Ցնցոտի հագաւ մեր ժողովուրդը, բայց դու ծիրանիով ծածկեցիր նրա հոգին, թշնամին ջախջախեց նրա սրունքները, բայց դու թեւեր տուիր նրան՝ ժողովրդին:

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Նրանից յետոյ մենք ունեցանք սեփական ազգային դպրոց ու գրականութիւն, որ խաղաղ օրերում ոսկեդար է ստեղծել մեզ համար, իսկ դժբախտութեան օրերում ճանապարհ է ցոյց տուել մեր ազգին դէպի լաւագոյն ապաստան ..

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ» ԻԹԵՐԹՕՆԸ (177)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝
ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Կերակուր պիտի տա՞ս ինծի, հարցուց Աւազակապետը կատարեալ մխածութեամբ:

— Հարկաւ, ի՞նչ տեսակ կերակուր կ'ուզես, վրայ բերաւ չարաճճի ոստիկանը:

— Փշուր մը հաց:
— Ո՞րչափ:
— Ձեռքիս չափ:
— Ուրի՞շ:
— Ուրիշ ոչինչ:
— Սատիլ կը կշտանա՞ս:
— Ես մատ մը հացով ալ կը կշտանամ:

Այս խօսակցութիւնը տեղի կ'ունենար ճամբան քալած ատեննին: Վերջապէս դրան մը առջեւ կանգ առաւ ոստիկանը եւ բաւ Աւազակապետին.

— Ներս մտիր:

Ընդարձակ ու փայտաշէն տուն մըն էր մտած տուներնին, որ պաշտօնատուն մը եղած էր ոստիկանութեան:

Աւազակապետին ծանօթ էր այդ դարհուրելի շէնքը:

— Դուն հոս սպասէ, պատուիրեց ոստիկանը ու ինքը կաշիէ ծածկոցով դուռէ մը ներս մտաւ:

Քիչ յետոյ վերադարձաւ եւ Աւազակապետին հրամայեց որ հոն երթայ:

Լերան մարդը ներս գնաց: Հոն կանաչ չուխայով ծածկուած սեղանի մը քով մօլլա մը եւ քաղաքական պարզ հագուստ հագած տարիքոտ մարդ մը կային: Երկուքն ալ արտակարգ նայուածքով դիտեցին իրենց դէմը կեցող տէրվիշը:

Մին ոստիկանութեան տեսուչն էր, իսկ միւսը՝ սուլթանէն գրկուած կրօնական բարենորոգիչ մը:

— Տէրվի՞շ մըն ես, հարցուց ոստիկանութեան վերատեսուչը՝ որ Սիւրրի պէյ կը կոչուէր եւ ծանօթ էր իր կրօնամոլ հոգիով ու հայատեաց բնաւորութեամբը:

— Այո, այնպէս կ'ըսեն, պատասխանեց Աւազակապետը յիմարական արտայայտութիւն մը դնելով իր ձեւերուն մէջ:

— Այնպէ՞ս կ'ըսեն:

— Ճիշդ է:

— Այդ ի՞նչ տեսակ պատասխան է, դուն չե՞ս գիտեր քու ինչ ըլլալդ:

— Գիտեմ:
— Ըսէ:
— Թշուառներուն թշուառը:
— Սուտ ես:

— Դուք ալ այդպէս գիտցէք: Ախ, պէյս, քար մըն ալ դուք նետեցէք, ինչ կ'ըլլայ որ: Ես չեմ վշտանար: Մանաւանդ որ խօսքը ձեզի պէս բարձրաստիճան մըն է:

Ոստիկանութեան վերատեսուչը բարկութեամբ տեղէն վեր ելաւ ու գոչեց.

— Անիծած տէրվիշ, կը ծաղրես զիս:

— Ե՞ս, մըմնջեց Աւազակապետը զարմանքով մը:

— Այո, դուն:

— Աստուած չընէ, ես այն թշուառ արարածն եմ որ ամէնուն հեգնութեան առարկայ եղած եմ, ինչպէս կը յանդգնիմ ծաղրելու ձեզ: Ինչի՞ս վրայ, ո՞ր երջանիկ օրերուս նայելով: Ախ, նայեցէք անգամ մը, չափիկ չունիմ: Նաեւ, բարի պէյս, կը խոստովանիմ թէ երեք օրէ ի վեր բան մը կերած չեմ: Ահա վիճակս, մինչդեռ դուք խօսքը սխալ հասկցաք:

Ոստիկանութեան վերատեսուչը տեսակ մը արգահատանք զգաց այդ անկեղծ խօսքերուն վրայ ու իր լպիրշ շրթունքներէն ծիծաղ մը թռցուց:

— Մարդ կարո՞ղ է երեք օր անօթի մնալ, տէրվի՛շ, առարկեց ան: Կ'երեւի որ խելքիդ եկածը դուրս թող կուտաս ու չես գիտեր ինչ է ըսածդ:

— Հապա ի՞նչ գիտնամ, այնպէս կ'ըսեմ, ընդհատեց Աւազակապետը:

— Քանի՞ տարու ես:

— Տարիքս չեմ գիտեր: Միայն թէ կեավուր Մօսքօֆի կռիւին ես երեսուն տարեկան էի:

— Ո՜հ, սանկ նանկ աղէկ տարիներ անցուցած ես, մարդուկս: Կեավուր Մօսքօֆի կռիւին ո՞ւր էիր դուն:

— Տէրվիշ էի:
— Այնկ, ո՞ւր կը գտնուէիր:
— Թափառականութեան մէջ:

— Ինչո՞ւ դուն ալ կեավուրներուն դէմ չկռուեցիր:

— Զգացի, բայց շատ օգուտ, շատ ծառայութիւններ ըրի:

— Ախ, օֆ ... եա Ռապպի ... եա Ռապպիմ ... բացագանչեց Աւազակապետը ու ինկաւ գետին գալարումի ու ցնցումներու մէջ:

Մօլլան եւ ոստիկանութեան վերատեսուչը սարսափած վեր ցատկեցին ու բակրան գողգղալ:

Աւազակապետը ներքին յուզմունքով մը չարչարուած՝ մարմինը գալարեց, դողդղաց ու շրթունքներուն վրայ փրփուրներ կուտակեց, ինչպէս ցաւագար լուսնոտ մը:

(Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԱՓՈՆԻ վարչապետը Իքետա Փարիզ հասաւ անցեալ օր եւ օդակայանը ընդունուեցաւ վարչապետ Փոմփիտուի կողմէ: Խօսակցութիւններ պիտի ունենայ նաեւ Զօր. տը Կոլի հետ: Իքետա կ՚ուզէ գլխաւորաբար առեւտրական համաձայնութիւն մը ձեռք ձգել Ֆրանսայի հետ:

ԵՄԷՆԻ պատերազմական նախարարը Սանաա վերադարձին յայտարարեց թէ Գահիրէի իր ճամբորդութիւնը յաջողութեամբ պսակուած է: Շեշտեց նաեւ թէ Եմէնի եւ Արաբ Մ. Հանրապետութեան գործակցութիւնը անհրաժեշտ է արաբական աշխարհի ապատութեան համար:

ՉԻՆԱՑԻՆԵՐՈՒ եւ Հնդիկներու կռիւները օրէ օր աւելի սուր հանգամանք կը ստանան: Նեհրու յայտնեց թէ Չինացիք Ցարձակողական նոր պատրաստութիւններ կը տեսնեն եւ թէ 13 – 14 չին զօրաբաժիններ Թիպէթ համախմբուած են:

ՄԻԿՈՅԵԱՆ միշտ Քուպա է եւ կը թուի թէ պիտի չկարենայ ներկայ բլլալ կնոջը յուղարկաւորութեան: Մինչ Ուաշինկթընի մէջ երկու կէտերու շուրջ համաձայնութեան եկած են Ռուսերն ու Ամերիկացիները, Քասթրօ կը շարունակէ գլուխ բռնել Միկոյեանի: Խորհ. Միութիւնը ընդունած է որ Ամերիկա քննէ Քուպայէն հեռացող նաւերուն փոխադրած հրթիռներու քանակը: Երկրորդ կէտը այն է որ Խրուշչեւ կ՚արտօնէ քննել որեւէ տեղի նաեւ որ Քուպա կ՚երթայ: Այս երկրորդ քննութիւնը պիտի կատարուի Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչներու կողմէ:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ մայրաքաղաքին մէջ, Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 45րդ տարեդարձին առթիւ, ալպանացի ղեկավարները խիստ քննադատութիւններ ըրին Խրուշչեւի, «շեղումի» քաղաքականութեան դէմ: Քաղաքական Բիւրոյի անդամ՝ Հուսնի Քափօ իր ճառին մէջ յայտնեց թէ Սթալին ցմիշտ պիտի մնայ համայնավարներու սրտին ու մտքին մէջ:

ՊՈԼՍԷՆ հասած լուրերու համաձայն բուռն կռիւներ տեղի կ՚ունենան իրաքեան եւ քրտական զօրքին միջեւ: «Ճիւմհիւրիէթ» կը գրէ թէ Պարզանիի զօրքը, գրեթէ պաշարման մէջ է:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ կառավարութիւնը մերժեց Հնդկաստանի զէնքի դիմումը քանի մը օր վարանումէ ետք: Թուրքիա, անդամ Սենթոյի (Նախկին Պաղտատի Ուխտ) չուզեր խրտչեցնել Ուխտի ուրիշ մէկ անդամին՝ Փաքիստան: Ծանօթ էր որ այս վերջինը յայտնած էր թէ Հնդկաստանի ձեռք ձգած զէնքերը ի վերջոյ Փաքիստանի դէմ պիտի գործածուին:

ՊԱՍՏՈՒԵԼԻ ՊԷՕԿՆԷՐ Ֆրանսական Ակադեմիայի անդամ ընտրուեցաւ: Իր ընտրութեամբ առաջին բողոքականն է որ մուտք կը գործէ Ֆրանսական Կաճառէն ներս: Ծնած Էփինալ 1881ին, Մարք Պէօկնէր իրաւաբանութեան լիսանս ունի եւ Աստուածաբանութեան տոքթոր է: 1946ին անդամ ընտրուած է «Քաղաքական եւ Բարոյական Գիտութեանց Ակադեմիային», Տոքթոր Օնորիս Քաուզա է արտասահմանեան բազմաթիւ համալսարաններու ինչպէս՝ Ժընեւ, Էտիմպուրկ, Պոն, Թորոնթօ: Հեղինակ է զանազան գործերու որոնց մէջ՝ քրիստոնէութիւնը եւ արդի աշխարհը, ի՞նչ է եկեղեցին, մեր կոչումը սրբութեան եւն. եւն.: Պատուոյ Լեգէոնի հրամանատար է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հանրաքուէն եւ ընտրութիւնները 300 միլիոն կ՚արժեն Ֆրանսայի:

ԱԼԺԷՐԻ մէջ երկու ծեր կիներ սպաննուած են իրենց բնակարանին մէջ:

ԼԻԷԺԻ դատավարութիւնը կը շարունակէ զբաղեցնել բոլորը: Ամբաստանող փաստաբանը շատ խիստ էր եւ պատիժ պահանջեց սպաննուած փոքրիկին մօրը եւ անոր չորս մեղսակիցներուն համար: Ըստ նոյնիսկ «խիղճով, նորածինը միայն թեւ չունէր, առանց ատոր պզտիկ նորածին մըն էր»...:

ՓԱՐԻԶԵԱՆ մամուլի ընկերակցութիւնը, որու անդամ է Յառաջ (Նիւ Եորք Հերըլտի հետ միակ օտար լեզուով հրատարակուող օրաթերթը, անդամ ֆրանսական Մամուլի Ազգային Դաշնակցութեան) տարեկան ընդհանուր ժողովը գումարեց եւ նախագահ վերընտրեց Փարի Փրէսի տնօրէն – նախագահը՝ Անրի Մասօ:

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Համազգային Մշակութային Միութեան ընդհ. ժողովը պիտի գումարուի այս Երկուշաբթի, ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին մէջ:

Օրակարգ՝ 1. Վարչութեան Համապատուութիւն: 2. Նորընտիր վարչութեան ընտրութիւն:

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վիէնի «Անի» կոմիտէի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ գիշեր: Ներկայ կ՚ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի վարչական ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները այս Շաբաթ, ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կը խնդրուի ճիշդ ժամուն ներկայ ըլլալ:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի ժամը 20.30ին, Տիկին Անդրէասեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Ընկերակցութեան Տարեկան պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 10ին եւ ոչ 17ին:

×

Սէնթ Քաթրինի պարանցիկ ցերեկոյթը Նոյեմբեր 24ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

×

Ս. Խաչ Հայ Կաթողիկէ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 17ին:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի Հայուհեաց Մասնախումբին 5րդ տարեդարձին առթիւ:

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 15ին, ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս:

HOTEL SPLENDIDE

Այս առթիւ պիտի շնորհաւորուին 1962ի համալսարանական շրջանաւարտները:

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

Maçonnerie — Béton Armé
Ravallement
Plâtre — Carrelage

Ձեր տան արտաքին եւ ներքին որեւէ նոր կամ հին փոխելու աշխատանքներուն համար, առանց վարանելու դիմեցէ՛ք՝

MANUEL MARTINS
21, Rue du Borrégo
Tél. : MEN 55 - 85 PARIS (20e)

ՁՐԻ ԵՒ ԽՂՃԱՄԻՏ ՆԱԽԱՀԱՇԻՒ

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի կին մը, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի մէջ տնական աշխատանքի համար: Դիմել վարժարանի տեսչութեան:

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ
Նուիրուած

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 1600 ԱՄԵԱԿԻՆ

Կազմակերպութեամբ Հայ յարանուանութիւններու եւ Փարիզեան շրջանի բոլոր Միութիւններու:

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական Պատուիրակ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Այս Կիրակի, ժամը 14.30ին, Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

Խօսք պիտի առնեն ՍՐԲԱԶԱՆ ՀԱՅՐԸ, ՍԵՐՈՎԲԷ ՎՐԴ. ԱԴԸԼԵԱՆ, ՓՐՕՖ. ՖԷՅՏԻ եւ Պ. Ս. ՔԱՐԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը պիտի բերեն Տիկին Ժան Պուաթել (Քոմէտի Ֆրանսէզէն), Հայկանուշ Թորոսեան, Տիկին Հայկուհի Խաչեան – Շաստնէր, Օր. Ա. Սմսարեան, Օր. Ժ. Զէյթէկեան, Պ. Եավրուեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Գէորգ Եանըքէկեանի եւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիները:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 17ին Շաբաթ իրիկուն: Ռիւ Տիւ Նուառի սրահը:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին եկեղեցւոյ սրահը: Խնջոյք եւ գեղարուեստական բաժին:

Կը նախագահէ Ընկ. Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 18ին, ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը խօսի Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրը կը տօնուի Նոյեմբեր 11ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Սէրքըլ տը Կաթոլիկ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ Ընկ. Ս. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ:
Կը բանախօսէ Ընկ. Հ. ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին .— Արտասանութիւն, մեներգ, խմբերգ, եւ հայկական պարեր, ղեկավարութեամբ՝ Ընկ. ՃՊՐԱՅԵԱՆԻ:

«ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ» օփերէթէն արար մը կարող ուժերու կողմէ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 18ին, կէսօրէն վերջ, ժամը 3.30ին, Րիւ տը Ժէ.ի սրահին մէջ:

Կը խօսի Ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

1927ին Եգիպտոսէն ներգաղթող ընիկ Արաբկիրցի Սեդրակ Աւետիսեան կը փնտռէ Նշան Նորէկեան եւ աղջիկը Ովսաննա, որ ամուսնացած էր Արաբկիրցի Մարան Պօղոսի Մազմանեանի հետ (կինը մեռած է) իր վերջին նամակը ստացուած է 1927ին Ակէրոնի շրջանէն: Լուր ունեցողներէն կամ իրմէ կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին.—

MEKHALIAN
2 A, Rue des Enfants Abandonnés
MARSEILLE 2e

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 19էն մինչեւ 23, Մշակոյթի Տան մէջ:

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անիէռի խումբին:

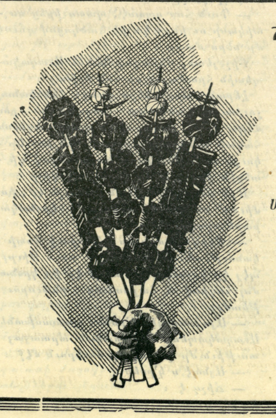
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ

Jeux, Concours de danses, Cotillons

Disques très variés

Մուտք 5 Ն. Ֆ., խմիչքները՝ ձրի

ՃԱՇԱՐԱՆ

ՆԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹՆԻԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ
Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. Հատը 0.25 Ն.Ֆ.
ԿԻՐԱԿԻ 11 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 11 NOVEMBRE 1962
38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9453 38e ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5354

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԻՄԱՍՏ ԺՈՂՈՎԸ

Ցաւօք չենք ստացած Մայր Աթոռի պաշտօնաթերթ Էջմիածինը, որ կը յուսանք թէ կարելի մանրամասնութեամբ պիտի նկարագրէ Սեպտ. 30 – Հոկտ. 5ի ազգային – եկեղեցական սրբազումար ժողովը: Նաեւ անշուշտ տեղեկութիւններ պիտի տայ զայն կանխող «Եպիսկոպոսական ժողով»ին մասին:

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթ Սովետական Հայաստանը շատ ժլատ էր «Սրբազումար»ին մասին: Խիստ լակոնական ոճով եւ համառօտ դէպքի մը պէս քանի մը տող միայն տրամադրած էր ժողովի բացման եւ փակման առթիւ, առանց որեւէ մանրամասնութեան եւ առանց մեկնաբանութեան կամ խորհրդածութեան:

Աւելի շռայլ էր Երեւանի ձայնասփիւռը, որուն հաղորդագրութիւնը ժամանակին արտատպեցինք, քաղելով Պոլսոյ թերթերէն:

Հիմնուած հրատարակուած տեղեկութեանց վրայ, անվերապահօրէն ըսինք մեր մտածումները եւ եկանք այն եզրակացութեան, որ Էջմիածնի ժողովը պարզապէս հիասթափութիւն առաջ բերած էր նոյնիսկ իրենք իրենց «Էջմիածնասէր» ծակգիրը տուող մարդոց մօտ:

«Յղացաւ լեռն ահագին,
Ու ծնաւ մուկն չնչին»:

Այս տպաւորութիւնն ունեցանք՝ վերջերս տեսնուելով սրբազումարին մասնակցող կարգ մը պատգամաւորներու հետ, որոնք դէպի Հարաւային Ամերիկա ու Միջին Արեւելք իրենց վերադարձի ճամբուն վրայ Փարիզ էին հանդիպեր:

Անոնց մէջ կային նաեւ «ինքնակոչ»ներ, որոնք ո՛չ մէկ համայնք կը ներկայացնէին եւ սակայն նիստերու նախագահներու պատուին իսկ արժանացած էին:

Տարիներէ ի վեր փողով ու թմբուկով ծանուցուած ժողովը իր օրակարգի կարեւոր հարցերէն ո՛չ մէկը լուծած է: Ո՛չ Սահմանադրութիւն մշակած կամ քուէարկած է, ո՛չ ալ որեւէ գործնական քայլ առած՝ Էջմիածին – Անթիլիաս վէճը քրիստոնէավայել ոգիով կարգադրելու եւ ազգային – եկեղեցական գետնի վրայ միանականութիւն ստեղծելու համար:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ո՛չ մէկ առաջարկ բերած է ժողովին այս խիստ կենսական խնդրի բարւոք լուծման համար: Ընդհակառակն իր կեցուածքը եւ վերջին դէպքերու մասին Էջմիածնական երկու եպիսկոպոսներու կողմէ տրուած խեղաթիւրուած տեղեկութիւնները աւելի եւս ծանրացուցած են կացութիւնը:

Փա՛ստ: Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Զարեհ Ա.ի 12 Օգոստոս թուակիր «Խօսք մեր սիրելի եւ պատուական զաւակներուն» փաստացի եւ սրտցաւ գրութեան տրուած դիտաւորեալ սխալ մեկնաբանութիւնը ժողովին առջեւ:

Լիբանանի «անկախ համայնք»ի հերոսներէն մէկը, որ նախագահած էր «միանականութեան» ժողովին, կ'ուզէր հաւատացնել մեզի թէ ամէն ինչ կարգադրուած — ըմնցած էր, սակայն վերջին պահուն Զարեհ կաթողիկոսի «Խօսք»ը աւրեց գործը:

Հայկազուն եպիսկ. Հայրիկեան եւ Կոմիտաս եպիսկ. Տէր – Ստեփանեան պղտորած են պատգամաւորներու միտքը՝ սխալ եւ խեղաթիւրեալ տեղեկութիւններ հաղորդելով յայտնի ժողովոյ: Եւ չէ գտնուած մէկը, որ հերքէր տակաւին մէկուկէս ամիս առաջ Փարիզի մէջ Օգոստ. 7 – 17 գումարուած եկեղեցիներու համաշխարհային Խորհուրդի կեդրոնական յանձնախումբի ժողովին մասին սրբազումարին տրուած սուտ զեկուցումները:

Էջմիածնի եւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան դէտերը համերաշխական ոգիով տոգորուած՝ միացեալ ճակատով ներկայացած էին այդ ժողովին, որ երկու կաթողիկոսական աթոռներն ալ միաձայնութեամբ իբրեւ անդամ ընդունած էր, հաւասար աստիճանի վրայ:

Այս համերաշխութիւնը, որ առաջին քայլ մը եղած էր դէպի «միասնականութիւն», գործին չէ եկած Մայր Աթոռի գահակալին եւ իր շրջապատին: Եւ Էջմիածնի դէտ Կոմիտաս Եպիսկ. ստիպուեր է յետսկոչումի ձեւով զեկուցում տալ ժողովին:

Վազգէն Ա., որ առաջին սխալ մը գործած էր ժողովին հրաւիրելով Կիլիկիոյ միաբանութենէն վտարուած կարգ մը եպիսկոպոսներ, թոյլ տուած է որ Շաւարշի եւ Գնէլի նման ժահրով ու թոյնով լեցուած հերձուածողներ անորակելի արտայայտութիւններ ունենան սրբազումարին մէջ, ջուրը պղտորելու համար համերաշխութեան ամէն փորձ:

Ընդունուած բանաձեւը — ողդիական երախտագիտութիւն — ամէնէն պերճախօս ապացոյցն է, որ կատարեալ ձախողութիւն մըն է եղած Էջմիածնի անիմաստ ժողովը, որուն համար ծախսուած միլիոնները կարելի էր յատկացնել օգտակար ձեռնարկներու:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԹՌԱՆՆԵՐԸ ՍԿՍԱՆ ՔՆՆԵԼ

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ՄԻՇՏ ՀԱՒԱՆԱ Է

Ինչպէս գրած էինք Ամերիկա եւ Խորհ. Միութիւն համաձայնած են եւ ամերիկեան թռանները սկսած են քննել Քուպայէն մեկնող խորհրդային նաւերը ստուգելու համար խորհրդային հրթիռներու «մեկնումը»:

Առաջին քննութիւնը կատարուած է սիրալիր պայմաններու մէջ, արդարեւ Ռուսերը հաճոյքով վերցուցած են հրթիռներուն վրայ նետուած ծածկոցները, որպէսզի Ամերիկացիները կարենան իրենց «աչքով տեսնել» խորհրդային նահանջը:

Ամերիկացիներ այսքանով չեն բաւականանար սակայն: Արդարեւ կը պահանջեն նաեւ խորհրդային ռմբաձիգ օդանաւերու ալ հեռացումը: Հոս Ռուսերը տարբեր բան կ'ըսեն: Հրթիռները կրնան ետ տանիլ որովհետեւ իրենց կը պատկանին, բայց օդանաւերը Քասթրոյին կը պատկանին եւ բան մը չեն կրնար ընել այդ հարցին մէջ:

Անգլիացիներն ալ համակարծիք են Քենըտիի հետ եւ մէկ ձեւ կը գտնեն բացատրելու համար խորհրդային դիրքը: Այս վճռական ընթացքով Ռուսերը կ'ուզեն վստահութիւն ներշնչել արեւմտեան երկիրներուն որոնք մտահոգ են Հոկտեմբեր 28ի խորհրդային նահանջէն ի վեր:

Անդին, Անաստաս Միկոյեան չկրցաւ իսկ կնոջը յուղարկաւորութեան ներկայ ըլլալ, որովհետեւ ոչ մէկ համաձայնութեան կրցած է գալ Ֆիտէլ Քասթրոյի հետ: Ութ օր ետք ալ կարելի չէ եղած որեւէ գաղափար ունենալ երկուքին խօսակցութեան մասին, բայց ստոյգ է որ ոչ մէկ որոշում տրուած է:

Հինգշաբթի օր միասին այցելած են հողագործական հաստատութիւնները:

Խրուշչեւ անձնական նոր նամակ մըն ալ ղրկած է Նախագահ Քենըտիի: Կ'ըսուի թէ այս նամակը, շատ կարճ, միայն թեքնիք բնոյթ ունի:

× Վեց լրագրողներ որոնք ձերբակալուած էին Հոկտեմբեր 31ին երբ Հաւանա կը հասնէին, ազատ արձակուեցան:

× Ուաշինկթըն չի կասկածիր Խրուշչեւի բարեկամեցողութենէն Քուպայի հարցը խաղաղութեամբ կարգադրելու եւ վստահ են թէ Միկոյեան հարկ եղածը կ'ընէ այդ ուղղութեամբ: Բայց բոլորն ալ այն համոզումն ունին թէ Միկոյեան մեծ դժուարութիւններու կը բախի եւ չի յաջողիր համոզել Քասթրօն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԱՓՈՆԻ վարչապետին պաշտօնական այցելութիւնը վերջացաւ անցեալ օր: Խօսակցութեանց առթիւ հրատարակուած միացեալ զեկոյցը կը շեշտէ թէ խօսակցութիւնները տեղի ունեցած են սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ: Համաձայնութիւն գոյացած է առեւտուրի եւ սակի շուրջ եւ սկզբունքով համաձայն գտնուած են որ նոր համաձայնութիւն մը կնքուի, փոխարինելու համար 1911ի պայմանագրութիւնը առեւտուրի եւ նաւագնացութեան: Գոհունակութեամբ նկատի առնուած է որ գիտական, մշակութային եւ թեքնիք փոխանակութիւնները կը զարգանան երկու երկիրներու միջեւ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն լիակատար նիստ պիտի գումարէ Նոյեմբեր 19ին: Խրուշչեւ տեղեկագիր մը պիտի ներկայացնէ ճարտարարուեստի, շինարարութեան եւ գիւղատնտեսութեան ղեկավարութեան մէջ կուսակցութեան կողմէ ձեռք ձգուած բարելաւման մասին:

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ պաշտօնական բնոյթ ունեցող իր առաջին ճամբորդութիւնը կատարած է Քապիլիոյ մէջ եւ հոն արտասանած իր ճառին ընթացքին շեշտած .—

« Եօթը տարի պայքարեցանք որովհետեւ գաղթատիրութիւնը կ'ուզէր առնել ալժերացի ժողովուրդին ամէնէն թանկագին ունեցածը՝ իր արաբականութիւնը: ... Պէտք է ընկերվարական ընկերութիւն մը ստեղծենք, իսկապէս ժողովրդավար ու ժողովրդական »: Պեն Պելլա ըսած է նաեւ թէ Էվիանի համաձայնագրերը պէտք է բարելաւուին պատեհ առիթով »:

ԱԼԺԷՐԻՈՅ գործադուլները կը տարածուին օրէ օր: Միւս կողմէ Քապիլիոյ մէջ ութսուն նախկին հարքիներ ձերբակալուած են, Մայրապետ մը սպաննուած է Ալժէի մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ուսուցման մարմինը ութսուն առ հարիւր համեմատութեամբ հետեւեցաւ ընկերակցութեան գործադուլի հրահանգին: Նոյն համեմատութիւնը կը կազմէին բանթող ուսանողները: Առաջին անգամն է որ ուսուցող եւ ուսանող միասնաբար նման շարժումի մը գլուխ կ'անցնին:

ՓԱՐԻԶԻ ԹԵՄԸ, Կարդինալ Ֆելթէնի որոշումով, պիտի աւելի պարզ դարձնէ ամուսնութեան եւ յուղարկաւորութեան արարողութիւնները: Ասոնց համար ոչ մէկ սակ պիտի որոշուի, ենթակաները կրնան նուէրներ ընել իրենց կարողութեան համեմատութեամբ:

ՄԱՏՐԻՏԷՆ կը հաղորդեն որ սպանական համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի անդամ՝ Կասսիա, ինքզինքը վար նետած է բանտին պատուհանէն եւ ծանրօրէն վիրաւորուած է:

ԳԱՀԻՐԷԷՆ «Միջին – Արեւելք» մամուլի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Եմէնեան հանրապետական ուժերը ետ մղած են սէուտցի հազար զինուորներու յարձակումը բուռն բախումի մը ընթացքին որ բազմաթիւ զոհեր պատճառած է միապետական ուժերուն:

ՎԱՐԶԱՊԵՏ ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ Ուաշինկթըն կը հասնի Երեքշաբթի օր:

ԽՕՍՔ ՀԻԱՑՈՒՄԻ

... Իմ առաջին խօսքս հիացումի եւ պաշտամունքի աղաղակ մըն է Մեծասքանչին առջեւ: Կարդացած եմ բազմաթիւ վկայութիւններ, որոնք կը հաստատեն թէ ամէն ժողովուրդի մէջ, գրողներ կամ բանաստեղծները սիրոյ գիջում մը ցոյց կուտան հանդէպ իրենց մայրենի լեզուին: Կարելի՞ բան է որ սիրոյ գիջում չպատճառէ յունարէնը, կամ ֆրանսերէնը, կամ գերմաներէնը, կամ անգլերէնը, կամ ռուսերէնը, կամ պարսկերէնը, կամ արաբերէնը: Հոյակա՜պ լեզուներ, երբեմն աշխարհակալ: Վկա՛յ պատմութիւնը:

Բայց թէ կայ լեզու մը եւս, հայերէնը, որ հրաշք մըն է իր ճարտարապետութեամբ, տաճար մը՝ դիտողը ծունկի բերող իր վեհութեամբ, կը վկայեն նոյն այդ աշխարհակալ լեզուներուն ուսուցիչները: «Մեծասքանչ»ը,— ի՛նչպէս ալ կը վայելէ անունը,— ծաղիկ մըն է զոր դժբախտ ժողովուրդ մը մշակեր է քարերու մէջ եւ ապառաժներու վրայ, ինչպէս մեր երկիրն է, գիւղային քամիներուն ու գեհենային կրակներու դէմ: Ի՛նչ արուեստով է կերտուած, ի՛նչ նիւթերով է կաղմուած,— խորհուրդ մըն է որ զարմանքի եւ պակուցումի կը մատնէ մարդ: Եւ ինչո՞ւ զարմանալ, ուրեմն, եթէ ոմանք հաւատացած են թէ այս լեզուով, հայերէնո՛վ է խօսած Աստուած: Զգացումի մը արտայայտութիւնը չէ ինչ որ կ'ըսեմ, այլ մտածում մըն է որ կը բանաձեւեմ, երկար քննութեանց եւ ուսումնասիրութեանց պտուղ:

Ամէն ժողովուրդ կը սիրէ իր լեզուն, բայց ուրի՛շ է մեր լեզուն: Աշխարհագրական ու քաղաքական պարագաներու ամէնէն աննպաստ դարձուածքներուն մէջ լեզո՛ւ մը կազմուի այս աստիճան ինքնուրոյն, այս աստիճան շքեղ, այս աստիճան իմաստուն, ընդունեցէք որ եզակա՛ն երեւոյթ է աշխարհի պատմութեան մէջ:

Մարդիկ կրնան վիճիլ Հայոց ճարտարապետութեան մասին, Հայոց երաժշտութեան մասին, Հայոց այլ կարգի բոլոր ժառանգութեանց մասին՝ նոյնիսկ բացարձակապէս ուրանալով մեր նպաստը քաղաքակրթութեան պատմութեան: Բայց ոչ ոք, ոչ ոք կը համարձակի ուրանալ մեր լեզուին մեծութիւնը:

Եթէ բան մըն ալ տուած չըլլար Հայը իր լեզուէն զատ, Մեծասքանչը բաւական էր մեզ նստեցնելու պատմութեան մեծերու կարգին:

Աշխարհ կրնայ թերագնահատել մեր բոլոր արժէքները, փշրել մեր քաղաքակրթութեան բոլոր յուշարձանները, արքայական պալատներէն մինչեւ հինաւուրց եկեղեցիները: Հայերէն լեզուն, սակայն, իր զարհուրեցնող մեծութեամբ կը լռեցնէ ամէնէն դաժան Զօյիլը կամ Կորիլը:

Արդ, այս լեզուն ուսումնասիրուած չէ դեռ կատարելապէս: Համալսարաններ անհրաժեշտ են՝ հայերէնի գիտութեան նուիրուած:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ
ԱՐՁԱԿ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄՇԱԿԱ՞Ծ Է

Կը հարցնենք.— Դանիէլ Վարուժան արձակ գրականութիւն մշակա՞ծ է: Գրա՞ծ կամ թարգմանա՞ծ է գրութիւններ, որոնք կարենան իր արձակը կոչուիլ, հոգ չէ թէ մեծ քանակութեամբ չըլլան անոնք: Դ. Վարուժան միայն նամակներ ու դասախօսութիւննե՞ր ունի իբրև արձակ: — Պէյրութի «Նայիրի» շաբաթաթերթի խմբագիր Պ. Ա. Ծառուկեան կը գրէ 1953ին, «Արձակ գրականութիւն մը չմշակեց Դ. Վարուժան եւ մնաց միշտ բանաստեղծ ... Հաղուադէպ արձակ էջեր միայն ունի, նամակի կամ դասախօսութեանց ձեւին տակ» («Նայիրի», Պէյրութ 1953 Թ. 45, էջ 2):

Ճիշդ չէ այս վարկածը: Փաստենք: Դ. Վարուժան, բանաստեղծութենէ զատ, մշակած է նաեւ արձակ գրականութիւն, թէեւ ոչ մեծ քանակութեամբ, քանի որ իր նախընտրութիւնն եղած է բանաստեղծութիւնը յանդաւոր եւ չափական: Կը շեշտենք, թէեւ ոչ մեծ քանակութեամբ, սակայն Վարուժան ունի նաեւ արձակ էջեր՝ թէ՛ յօդուածի ձեւի տակ ինքնագիր եւ թարգմանածոյ, թէ՛ իբրեւ ՁՕՆ եւ ԼԱՌ եւ թէ դասախօսութեան նպատակով գրուած գրութիւն:

Ա) Առաջին կարգի Արձակին նմոյշներ են. 1. «Թատրոնի շուրջը», յօդուած մը, զոր գրած է Վարուժան՝ երբ տակաւին «Դանիէլ Գ. Չպուքքեարեան» կը սորվէր եւ աշակերտ էր Քաղկեդոնի Մխիթարեանց վարժարանին, 1902ին: Մէջբերենք սինակ բանած այս յօդուածէն քանի մը տող բաւ թող համարուի. «Թատրոնը բարոյական դպրոց մ'է: Մարդս հոն բացարձակ կը տեսնայ յոռի կամ լաւ բարքեր, չարն ու բարին յըստակօրէն կը պատկերանայ անոր աչքին առջեւ... Թատրոնի մթնոլորտին ներքեւ ... մարդ մերթ աչքին մէջ արտօսր մը ունի, մերթ շրթանցը վրայ ժպիտ մը. աչքը չուզեր հեռանալ անոր աչքէն, որ բեմին վրայ կը խօսի բուռն թէ մեղմ, տխուր թէ զուարթ ...» («Մէնմուայր Ախպար, Կ. Պոլիս, 1902 Թ. 3923, Մարտ 27–9): 2. «Հողդարի Բլրակին», սակաւ շնաց արձակ բանաստեղծութիւն մ'է, զոր եղած է Վարուժան Մխիթար Աբբահօր փառքին, իբրեւ յուշարար այն աննդութեան թէ Սեբաստիոյ Հողդարը՝ օրրրոցն եղած է Մեծ Սեբաստացիին: Ահա. «Բու հմեստ բարձունքիդ վրայ ծանդնած կ'ունկնդրեմ անմահութեան երգը չորս բուրումնաշունչ հովերուն, չորս հովերուն՝ որոնք ցորեաններու ծովերը յուզելով կուգան մաղերուս մէջ նրբանալ, տրտունջը հայրենի աւերումին եւ փառքը աստղապսակ մարդուն՝ որուն օրօցքը օրօրուեցաւ քու մէկ բարի հիւղակիդ մէջ: Կողիդ վրայ հայ տնակները բոյներու պէս ցանուած են նախնիներու շինարար ձեռքերով. տնակներ՝ որոնց պատերը կը ծծէին ամառնային արեւակը եւ որոնց երդիքներուն վրայ, գիշերը աստղերը մայրօրէն կը հակին...» (Հողդար, Սեբաստիա 1911 Թ. 23): 3. «Ըղեղներ», զոր գրած է Վարուժան 1911 Յուլիս 6ին եւ զոր հրատարակած է «Հողդար» (1911 Թ. 30, Յուլ. 9): Կը գրէ Վարուժան. «Ըղեղներ կան՝ որոնք սպունգներ են՝ որ ուրիշին հիւթը կը ծծեն. մէկ սեղմումով կը դատարկես զանոնք.— անոնք միջակներու ըղեղներն են ... Ըղեղներ կան, որոնք լեղիի պարկիկներ են– ծծել ուզողին շրթունքներուն վրայ ժահրարոյր կը պատռին.— անոնք չարերուն ըղեղներն են...» եւ այլն: 4. «Ծնունդ», երկու մեծադիր էջ գրութիւն է, սիրուն յօդուած մը՝ 1914ի Ծննդի տօնին առթիւ գրուած Մուրատ – Ռափայէլեան նախկին աշակերտաց Միութեան օրկան՝ «Ամսօրեայ Տեղեկատու»ին համար, Կ. Պոլիս: «Զարհուրելի՛ ձմեռ», կը տողէ Վարուժան: Սպիտակ անհունութեան մէջ մարդիկ կ'ոռնան շնագայլերու պէս: Արեւելքէն Արեւմուտք բոցահեր պատերազմը կ'արշաւէ... Այս տարի ո՛րքան ցուրտ են մսուրները, անոնց մէջ չի՛ փնտեր յարդը իր ոսկի փափկութիւնը, խոտը չի՛ խնկեր ամառուան արեւէն մընացած իր եղկ հոտերը... Ամայի են ախոռները՝ խարտակուած դուռներով, կիսափուլ կտուրներուն վրայ ձիւնը կը բարդէ, միշտ կը բարդէ իր սպիտակ մեռելաքարերը: Մանուկ Յիսուսները կը մսի՛ն, կը մսի՛ն այս զարհուրելի ձմրան մէջ... (Ամսօրեայ Տեղեկատու, Զ. Կ. Պոլիս, 1914 Թ. 34, էջ 55 – 56): «Բեզի՛, Արե՛ւ», փրանսերէն գրութիւնն է Տիկին Իսկուհի Մինասեանի, զոր կը թարգմանէ Դ. Վարուժան հիանալի արձակով մը (տես Շանթ, Կ. Պոլիս 1912, էջ 240): 6. «Վասիլիգօ», նոյնպէս արձակ թարգմանութիւն մը նոյն հեղինակէն (տես Շանթ, Կ. Պոլիս 1914, էջ 130–3):

Բ) Երկրորդ կարգի Արձակին նմոյշներ են. 1. Ձօն մը, գրուած եւ արտասանուած Վարուժանէն, երբ դեռ Դանիէլ Չպուքքեարեան կը կոչուէր, 1901ին, երբ Տ. Եղիշէ Ծ. Վ. Դուրեան կ'այցելէր Քաղկեդոնի Մխիթարեան վարժարանը: Այս գրութիւնը յետոյ հրատարակուած է «Արձագանգ Մօտայի» մէջ (Կ. Պոլիս 1901 Թ. 10): Ահաւասիկ. «Բանաստեղծ չեմ, բայց բանաստեղծի նման կը սիրեմ ապրիլ զգացմանց, գաղափարից, խոկմանց, երեւակայութեանց եւ յիշատակներու վսեմայոյն աշխարհին մէջ եւ ով որ բանաստեղծութիւնը կը սիրէ՝ նաեւ զայն ներշնչող գերագոյն էակը, արտեբու եւ հոգիներու քնքոյշ... Այս սէրն է ահա, այս սէրն որ միտքս ու սիրտս կը յուզէ, երեւակայութիւնս կը վառէ, թեւարմարժ գրչիս մղում մը կուտայ ...» (Բազմավէպ, 1936 Թ. 1–2, էջ 401): 2. «Հուսկ Բանք», արտասանուած 1913ին Ս. Գր. Լուսաւորիչ Ուսումնարանի ամավերջի հանդէսին եւ հրատարակուած «Տարեկան Տեղեկագիր»ին (Կ. Պոլիս, 1913, էջ 9 – 12) մէջ: Վարուժան՝ իբրեւ հեղինակ՝ հոյակապ է հոգ ոճի, գաղափարի եւ վսեմութեան տեսակէտով: Իսկ իբրեւ տեսուչ՝ ճշմարիտ դաստիարակ մ'է: «Պանը մեռա՛ւ – ողբացէք Պանը», Վարուժանի դամբանականը Սիմոն Զաւարեանի դագաղին վրայ, Բանկալթիի գերեզմանատունը, 1913ին, «Անոր հոգին կամուած Լօռի կանաչագեղ բարձունքներուն վրայ՝ օր մը ձգնաւորի երեւոյթով իջաւ վար, լսեց ողբի աղաղակը մայրենի երկրին ու առաւ հոտը ծովացած արեան: Ծափացաւ անոր հոգին, փթթեցաւ այդ իր փոքրիկ մարմնին մէջ: Ու զնա՛ց, զնա՛ց դժուարագոյն ապահեռներէ իր սիրած երկիրը ... Դուն Պանն(*) եղար մեր հայրենիքին, արիւնագանց հովին հսկայական տրոփիւնին մէջ տրոփեց քու սիրտդ. դուն անոր ահօսները խոէալից կայծերովը սերմանեցիր... ճակատդ խոնարհեցիր ... հայրենիքին լոյսի ու հացի քաղցով դալարուող մանուկներուն սիրտին վրայ, տալով ինչ որ ունէիր, տալով մանուանդ իտէալիդ բոցը, որ խրճիթէ խրճիթ, թոնիրէ թոնիր կանթեղ բոլորը... եւ օր մըն ալ երբ ամէն ինչ տուած էիր...յանկարծ զգացիր որ սրտիդ մէջ քեզի համար ոչինչ մնացեր է ու ընկար Աշխատանքին չեմին վրայ...» (Ազատամարտ, Կ. Պոլիս, 1913 Թ. 1344, 4 Նոյ.):

Գ) Երրորդ կարգի Արձակին համար կան սա նմոյշները, 1. «Գրական Դպրոցներ» — Դասախօսութիւն մը, կատարուած Պոլսոյ Էսայեան վարժարանի մէջ 1912ին (Տես Թէոդիկ, Ամէնուն Տարեցոյցը, 1928, էջ 341 – 6): 2. «Յորդորներ Սկսնակներու» — Վարուժան նպատակ ունեցած է գրականութեան դասագիրք մը յօրինելու եւ գրի առած է ընդարձակ աշխատանք մը, որ ունի բազմաթիւ գլուխներ: Ինքը այդ գրութեամբ դասախօսած է Բերայի Ս. Գր. Լուսաւորիչ Ուսումնարանի բարձրագոյն կարգին: Այս ամբողջ նիւթը փրկած է կորուստէ իր մըտերիմը՝ Յ. Ճ. Սիրունի, որ հրատարակած է զայն իր «Նաւասարդ»ին մէջ (տես Նաւասարդ, նոր շրջան, Ա. տարի, Պուքրէշ, 1924, էջ 195–6, 227–8, 260 – 2, Բ. տարի, 1925, էջ 4 – 6, 38):

Ինչպէս կը տեսնուի տրուած այս քանի մը նմոյշներէն՝ Դ. Վարուժան մշակած է նաեւ Արձակ Գրականութիւն եւ այն ոչ – աննշան քանակով:

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

(*) Պան՝ դիցաբանական իմաստով՝ Հովիւներու աստուածն է. կը նշանակէ նաեւ հաց, մեղրախորիսխ, մեղրապան:

ՀԱՅԵՐԸ
ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՄՈԼՏԱՎԻՈՅ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ (*)

Զ.

ՌՈՄԱՆ

Հիմնուած ԺԴ. դարուն, Ռոման քաղաքը կը կրէ Մոլտավիոյ Ռոման Ա. իշխանի (1391 – 1394) անունը: 1407ին այս քաղաքը կը յիշատակուի իբրեւ «Ռոմանի վաճառատեղի»: Պատմաբան Ն. Եորկայի վկայութեամբ (Չորս դասախօսութիւններ Հայաստանի մասին, «Պուքրէշ» 1929, էջ 23) քաղաքը հիմնուած է մեծ մասամբ Հայերու կողմէ. այստեղէն Հայերը իջան դէպի հարաւ մինչեւ Ֆոքշան քաղաքը:

Ռոման քաղաքի Հայերը կը յիշուին օտար եւ հայ ճամբորդներու կողմէ: Մարքուս Պանտինուս, 1646ին կը յիշատակէ թէ քաղաքին բնակիչները Ռումանացիներ եւ Հայեր էին, Հայերը հարուստ էին եւ կը զբաղէին վաճառականութեամբ (պիտի տեսնենք քիչ յետոյ թէ այս վերջին տեղեկութիւնը մասամբ սխալ է): 1669ին, Լուկաչի Մարիա Փիսու Կաթողիկէ քարոզիչը կը յիշատակէ հայկական եկեղեցիի մը գոյութիւնը (քարաշէն, կառուցուած 1609ին, փոխարինելով փայտաշէն եկեղեցի մը, որ աւելի առաջ գոյութիւն ունեցած է): Հ. Մինաս Բժշկեանց կ'ըսէ թէ իր այցելութեան ժամանակ քաղաքը ունէր 1500 տուն բնակչութիւն, որոնցմէ 110ը հայ ընտանիքներ էին, մինչ առաջ քաղաքին բնակչութեան կէսը Հայեր էին:

Քաղաքին հայ արհեստաւորներուն մասին աւելի լայն տեղեկութիւններ ունինք շնորհիւ Միհայիլ Կրիկորէ Շուցու իշխանին (1819 – 1821) տուած հրովարտակին՝ ուղղուած Ռոմանի հայ առեւտրականներուն (1820, Հոկտեմբերին): Այսպէս կոչուած «հայ առեւտրականներու համքարութիւնը» միայն առեւտրականներէ բաղկացած չէր: Ան կը բաղկանար առեւտրականներէ, արհեստաւորներէ, կենդանաբուծութեան զբաղողներէ: Այս միութիւնը հանրային համքարութիւն մըն էր: ԺԸ. դարուն, համքարութիւնները երեք տեսակ էին. երիտասարդական (եղբայրակցութիւններ), որոնք աւելի դաստիարակչական նպատակներ ունէին, հանրային՝ որ կը բովանդակէր որեւէ արհեստի եւ զբաղումի մարդ եւ վերջապէս տնտեսական համքարութիւնը, որ կը համախմբէր նոյն արհեստը ունեցող անձեր, նոյնիսկ եթէ անոնք առաջին երկու համքարութեանց ալ անդամ էին: Ռոմանի հայ «առեւտրականներու» համքարութիւնը, իրականութեան մէջ հանրային համքարութիւն մըն էր:

Միհայիլ Կրիկորէ Շուցու իշխանին հրովարտակը կարեւոր է այն բանով, որ մեզի ցոյց կուտայ Ռոմանի հայ արհեստաւորներուն զարգացման ընթացքը սկսած 1760էն մինչեւ 1820: Վերոյիշեալ հրովարտակը կը հանդիսանայ իրաւունքներու վերահաստատման պաշտօնագիր մը. արդարեւ հոն կը յիշուին այն իրաւունքները, զորս ստացած էին հայ արհեստաւորները նախորդ իշխաններուն կողմէ 1760ին, 1799ին, 1803ին եւ 1814ին: Ամէն անգամ որ իշխան մը գահ կը բարձրանար, համքարապետը այդ իշխանէն կը խնդրէր առանձնաշնորհումներու վերահաստատումը: Իշխանը կրնար ընդունիլ կամ մերժել այս վերահաստատումը եւ կամ հարկերու հաստատման ձեւը: Այսպէս, 1760ին համքարութիւնը իր ընդհանուր տուրքը կը վճարէր տանց «ուզուրա» կոչուած հարկին (առով կ'ապահովուէր պետութեան պաշտօնեաներու ամսաթոշակները): 1799ին համքարութիւնը սկսաւ այս տուրքը վճարել ընդհանուր տուրքին չորս առ հարիւր, 1814 եւ 1803ին հինգ առ հարիւր, իսկ 1820ին 15 առ հարիւր համեմատութեամբ: Վերջին հրովարտակին մէջ (1820) կ'ըսուի, «այն համքարութիւնը, որ իր կատարած առեւտուրով օգուտ կը բերէ իշխանապետական գանձարանին եւ բնակիչներուն՝ առեւտուրի դիւրութեան արժանի է, որ ներկայիս ունենայ այս առանձնաշնորհումները» (Ռոմանի Հրայոց Համքարութիւնը, Եաշ 1910): Հրա–

ԼՈՒՔՐԵՑԻԱ ՊՈՐՃԻԱ

Իրենց չի թոյլատրուիր ներս մտնել սենեակէն տեսնելու համար Ալֆոնսի դիակը, եւ նոյնիսկ կը մերժուի իրենց ներկայ ըլլալ թաղման արարողութեան, որ կը կատարուի գիշերանց եւ գաղտնօրէն, Սանթա Մարիա տելլէ Ֆեպրիի համեստ եկեղեցիին մէջ:

Տարաբախտ Լուքրեցիան, յուսահատութեան ծայր աստիճանին հասած, կը փակուի իր պալատին մէջ եւ հոն կ'ողբայ անդադար իր սիրական ամուսնին կորուստը:

Կեսար Պորճիա, անհաւատալի ամբարտաւանութեամբ մը, կ'այցելէ իր քրոջ, իր ցաւակցութիւնները յայտնելու համար դժբախտ այրիին:

Լուքրեցիա, որ որոշած է չընդունիլ որեւէ այցելութիւն, ստիպուած կ'ըլլայ ընդունիլ ներկայութիւնը իր ամուսնին սպաննիչին, որ իր սիրեցեալ եղբօր Կանտիայի դուքսին կեանքին թելը խզելէ ետք, այսօր պատճառ դարձած էր նաեւ իր ամուսնին մահուան:

Սակայն, մանկամարդ կինը աւելի մեծ տեւողութեամբ լեցուած է հիմա իր հօր հանդէպ, որ իր ամուսնոյն մահուան պարագաներուն դիւրութիւն ընծայած էր, հրաւիրելով Ալֆոնս տ'Արակոնը վերադառնալու Հռոմ, ուր ծանր վտանգ կը սպառնար անոր, այդպէսով երիտասարդը բոլորովին յանձնելով Կեսար Պորճիայի նենգամիտ դաւերու սպառնալիքին: Եւ աւելին, Լուքրեցիա կը մեղադրէր իր հայրը որ ոչ մէկ քայլ չէր առներ մարդասպանը պատժելու համար:

Ի տես այս բոլորին, մանկամարդ այրին ահաւոր զարշանք մը կը զգայ Հռոմի հանդէպ ու կ'որոշէ վերջնականապէս հեռանալ հոնկէ:

Իր հետ առնելով իր զաւակը՝ Ռոտրիկը, ընկերակցութեամբ երեք հարիւր հեծեալներու, Լուքրեցիա կը թողու Հռոմը եւ կ'ապաստանի Նեփիի իր դղեակը, ու իյնալով այն անկողնին վրայ ուր իր սիրեցեալ Ալֆոնսին հետ այնքան քաղցր օրեր էր անցուցած տասնըմէկ ամիսներ առաջ, երիտասարդ այրին կ'արտասուէ երկարօրէն:

Մոռնալու համար իր ահաւոր վիշտը, Լուքրեցիա կը սկսի գրել: Կը գրէ բազմաթիւ նամակներ եւ այդ բոլորը կը ստորագրէ՝ «Ամէնէն դժբախտը»...:

×

Ալֆոնս տ'Արակոնի անհետացումով Վատիկանի մէջ իր դիրքը աւելի եւս ամրացուցած, Կեսար Պորճիա վերստին ձեռք կ'առնէ ծրագիրները իր նուաճումներուն, որոնց միջոցաւ կը յուսայ ի վերջոյ տիրանալ նոր պետութեան մը, ստեղծուած իր կողմէն, իրեն համար:

Կը պաշարէ Ֆայենցան, որուն պաշտպանութիւնը ստանձնած է տասնըութամեայ հրաշատեսիլ պատանի մը՝ Աստորրէ Մանֆրետի, վեհանձն ու ազնիւ երիտասարդ մը: Եւ մինչ պաշարումը կը շարունակուի, Կեսար կ'երթայ բարեկամական այցելութիւն մը տալու Ուրպինոյի դուքս Կուիտոպալտօ Մոնթեֆելթրոյի:

Այս վերջնոյն արքունիքին մէջ Կեսար Պորճիա կը պատահի պարմանուհիի մը Տորոթէա տա Քրեմա, որու չքնաղ տեսքը բոլորովին կը հիացնէ կարծրասիրտ Կեսարը: Այս պարմանուհին նշանուած էր վենետիկեան բանակի սպաներէն Ճիան – Պաթիսթա Քարաչիոլոյի: Կեսար կը սկսի տարփանել Տորոթէան, առանց որեւէ յաջողութեան:

Քանի մը օր ետք, Տորոթէա կ'առաջնորդուի Վենետիկ, իր խօսեցեալին մօտ, ամուսնանալու համար:

Ճամբու ընթացքին պարմանուհին առաջնորդող կարաւանը յարձակումի կ'ենթարկուի աւազակներու կողմէ, որոնց պետը տարօրինակօրէն կը նմանի Կեսար Պորճիայի ...:

(12 Շար.)

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ԹՌԻՉՔՆԵՐԸ
ԵՒ
ԿԵԱՆՔԸ ՄՈԼՈՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Իբրեւ հետեւանք տիեզերական թռիչքներու, գիտնականները մօտիկ են ձեռք բերելու տուեալներ, որոնք կրնան նպաստել զանազան գիտութիւններու յառաջդիմութեան, մէջն ըլլալով կենսաբանական տարրալուծութիւնը :

Տեղափոխուելով տիեզերական տարածութեան մէջ եւ ուրիշ մոլորակներու վրայ, կենսաբանները առանձնապէս պիտի ուսումնասիրեն երկնային միւս մարմիններուն վրայ կեանքի տարրեր ձեւերու գոյութեան հարցը, որ հինէն ի վեր կը զբաղեցնէ գիտնականները :

Այս հարցին կապակցութեամբ, պէտք է յիշել թէ լայն ընդունելութիւն գտած է այն բարդ տեսութիւնը (փանսփերմիա), ըստ որու կեանքը Երկրին վրայ եկած հաստատուած է ուրիշ մոլորակներէ : Սակայն այս տեսութեան դէմ մէջտեղ կը գրուին երկու լուրջ առարկութիւններ :

Նախ եւ առաջ, յայտնի չէ թէ ինչ կերպով յաղթահարուած է ճզողականութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ ուրիշ մոլորակներէն կենդանի մարմինները փոխադրել մեր երկրին վրայ : Երկրորդ, անհասկնալի կը մնայ թէ ինչպէս երեւան եկաւ կենդանի նիւթը միջմոլորակային տարածութեան մէջ եւ ինչ ձեւով պաշտպանուեցաւ տիեզերական ճառագայթնե-րու վնասակար ներգործութեան դէմ :

Իրօք, մէջտեղ դրուեցան զանազան վարկածներ, որոնք կը փորձէին պատասխանել այս առարկութիւններուն : Այսպէս, օրինակ, ենթադրուեցաւ թէ կենդանի մարմինները երկիր հասան երկնաքարերուն հետ միասին : Առ այժմ, սակայն, ոչ մէկ արամաբանական հիմք գտաւ այս վարկածը :

Արդի գիտունները կեանքին ծագումին մասին կուտան մխանական տեսութիւն մը, որ կը բացատրէ կենդանի նիւթին յառաջ գալը անկենդան նիւթէն՝ սկզբնական ձեւերու աստիճանական զարգացումով : Այս տեսութիւնը խարսխեց ակադ. Ա. Օփարին :

Տիեզերքի մէջ կեանքի գոյութեան կապակցութեամբ պէտք է յիշատակել նաեւ Ակադ. Վ. Վերնադսկիի տեսութիւնը կենսոլորտի (պիոսֆերայի) մասին : Ստակայն ներկայիս կենսաբանները կը դրանուին անհրաժեշտութեան մը առջեւ՝ այն է հաստատել կենսոլորտի վերին եւ ստորին սահմանը : Ովկիանոսի յատակէն դէպի մակերես բարձրացած տիղմը, ինչպէս նաեւ հողին խորերը քարիւղային ջուրերուն մէջ գտնուող կենդանի էակները կարծել կուտան թէ կենսոլորտի ստորին սահմանը կը գտնուի ծովի մակերեւէն 10 – 11 քիլոմեթր վար :

Մինչեւ հիմա կարելի չէ եղած հաստատել վերին սահմանը : Ամերիկացի գիտնականներ մանրէներ եւ բեղմնիկներ յայտնաբերեցին քանի քիլոմեթր բարձրութեան վրայ, այսուհանդերձ, ներկայիս գոյութիւն չունին ապահով ձեւեր, որոնցմով կարելի ըլլայ հաստատել փոքր մարմիններու գոյութիւնը կամ բացակայութիւնը 200 – 300 քիլոմեթր բարձրութեան վրայ :

Երկրին կենսոլորտին մասին Վ. Վերնադսկիի գաղափարներուն բնական զարգացումը հանդիսացաւ «կեանքի գօտի»ի մասին տեսութիւնը՝ արեգակային դրութեան սահմաններուն մէջ : Ենթադրելով որ կեանքը կրնայ զարգանալ տասնեւ ութսուն աստիճան (սանթիկրատ) եւ պակաս 70 ջերմաստիճաններուն միջեւ, այս գօտին կը գտնուի Արեւէն 92 միլիոն քիլոմեթրէն մինչեւ 272 միլիոն քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ :

Այս գօտիին մէջ կը մտնեն երեք մոլորակներ՝ Արուսեակ, Երկիրը եւ Հրատը : Երկրին տարեկան միջին ջերմաստիճանը տասնեւ 14 աստիճան է, Արուսեակ մոլորակինը՝ յիսուն աստիճան, իսկ Հրատ մոլորակինը՝ մօտաւորապէս պակաս 50 աստիճան :

Շատ դժուար է մեր Երկրէն կատարուած քննութիւններու օգնութեամբ վերջնականապէս լուծել Հրատի վրայ կեանքի գոյութեան հարցը : Դեռ վերջերս այս մոլորակին վրայ յայտնաբերուեցան ներծծման լուսակներ (սփեքթր), որոնք յատուկ են մարմնական ծագում ունեցող տեսակներու : Հրատին մէջ գոյութիւն ունեցող եղանակներու փոփոխութիւնները, ինչպէս կ'երեւի, նոյնպէս արդիւնք են բուսական կեանքին :

Հրատի վրայ կեանքի գոյութեան կատարեալ ապացոյցը եւ անոր ձեւերուն ուսումնասիրութիւնը, կարելի պիտի ըլլայ այն ատեն միայն, երբ մարդիկ յաջողին ոտք կոխել հոն կամ անուղղակի, յաջողին մասնաւոր գործիքներ ուղարկել Հրատ :

Ցատուկ գործիքներ պատրաստուած են, որոնք անգամ մը եթէ հասնին մոլորակի մը վրայ, պիտի կրնան առնել օդի նմոյշներ, զանոնք տարրալուծել եւ յետոյ Երկրին հաղորդել ձեռք բերուած տեղեկութիւնները :

Առանձին շահագրգռութիւն մը կը ներկայացնէ ուրիշ մոլորակներու վրայ կեանքի ձեւերու գոյութիւնը, այնպէս ինչպէս կը ճանչնանք զանոնք երկրին վրայ, ինչպէս նաեւ այն՝ թէ ինչ ձեւով յարմարեցան տեղւոյն պայմաններուն հետ :

Տիեզերքի մէջ յայտնաբերուած կեանքին ձեւերուն եւ երկրին վրայի կեանքի ձեւերուն միջեւ կատարուելիք բաղդատութիւնը կարելիութիւն պիտի ընծայէ լուսաբանելու Տիեզերքի մէջ կեանքին ծագման եւ զարգացման բնոյթը եւ հաստատման կենդանի նիւթին զարգացման օրէնքներուն միասնութիւնը :

ՆՈՐԱՅՐ ՍԻՍԱԿԵԱՆ

ԼՈՅՍ ՄԱՇՏՈՑԻ

Վանքի մի խուլ անկիւն, մի սրբատաշ
կամար,
Մի մագաղաթ, մի մոմ,
Բայց մի ամբո՛ղջ երկիր,
Մի ժողովուրդ …
Նրան լոյս բերելու համար
Վառւում է մոմն աղօտ,
Որն իր հոգեւարքի
Պահն է ապրում կարծես,
Բայց ո՛չ, նա չի մարում,
Ու այդ աղօտ լոյսով մարդը՝ երանելին
Իր հանճարից ցայտող ճառագայթն է
գրում
Մագաղաթի վրայ …
Ու նոր ձեւ է տալիս Հայոց պարզ
հնչիւնին,
Որ նմանը չունի :
Ցառնում է գիրն ահա,
Ու տառերն են շարւում,
Ամէն մի տառի հետ մի նոր սիւն է
դրւում
Վանքի խարխուլ պատին,
Ցո՛յս, հաւա՛տ է տալիս կոտրած սրտին,
Արտերին ջուր բերում,
Ծաղիկներն են բուրում՝
Մի անմա՛ն, դիւթի՛չ ու նո՛ր մի
թովչանքով,
Զինում է զինուորին յաղթանակի
զէնքով,
Տալիս է կուռ վահան,
Դէպի լոյսն է բացում նորոգ մի
պատուհան,
Մի դուռ հայրենաշէն,
Որ սերունդներ յիշեն :
Այդպէս հանճարն Հայոց,
Մարդը,
Երանելին,
Գրում է հայերէն,
Այրն այն, որ ստեղծման տառապանքով
է լի,
Գրում է հայերէն,
Տառերը քանդակում,
Ամէն մի տառի հետ իր մե՛ծ հոգում
Ծնւում է երգ մի նոր,
Մի երգ՝ դեռ չլսուած,
Մի խօսք՝ դեռ չհիւսուած,
Որ տառերի կարօտն իր մէջ է
ամփոփում,
Խնդութիւնից ծովն է իր ափերին
խփում,
Կապոյտ ծովը Վանի
Կանչո՛ւմ է անտունին …
Երգը այդ հարազատ,
Եւ հնչիւնը այդ նոր
Ծաւալւում է, լցւում օճախները բոլոր,
Վառւում են թոնիրներ եւ ծուխն է
բարձրանում,
Բարբառը մայրենի
Ու խօսքն է քաղցրանում :
Գլուխը խոնարհած մագաղաթի վրայ
Տքնում է նա անվերջ
Ամէն գրից նրա
Մոմի աղօտ լոյսը յանկարծ թե՛ւ է
առնում,
Անմարելի մի բոց, մի արեւ է դառնում,
Թեւածում է, ճախրում այդ խորանում
մթին,
Եւ իր հզօր ուժով անմար ճառագայթի
Ճեղքում վանքի բոլոր կամարները
շարուած,
Բացում պատուհանը ու դռները
փակուած,
Փռո՛ւմ է, տարածո՛ւմ,
Հայոց հողի վրայ առաւօտն է բացում,
Առաւօ՛տը այդ նոր, առաւօ՛տը
յոյսի,
Անմահ ու արարիչ մեսրոպեան մեծ
լոյսի :

ՀԵՆՐԻԿ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

փարատիլ կը ճշդէ թէ ինչ հարկեր պիտի վճարէր համքարութիւնը եւ ուրիշ որ քաղաքներուն մէջ արտօնուած էր անոր ապրանքներուն վաճառումը (Թիֆլիս, Նախիջեւան, Թիֆլիս, Շիրվան եւ Պաքու) : 1820ին համքարութիւնը կազմուած էր բանիր եւ հացարակ հիւսուածեղէն ծախողներէ, կօշկակարներէ, նպարավաճառներէ եւ մոմագործներէ : Համքարութեան անդամները կը զբաղէին նաեւ մեղուաբուծութեամբ եւ կենդանաբուծութեամբ (ոչխարներ, ձիեր եւ կովեր) : Հրովարտակը կը նշէ նաեւ թէ ինչպէս պէտք է գտնուին համքարութեան անդամներուն միջեւ յառաջ եկած անհամաձայնութիւնները : Նախապատ առանց չքմեղ նահանգային էր. գատաւորութեան դէմ, որով նոյն գծուղներ կրնային դիմել իշխանական ատեանին, որուն որոշումները վերջնական էին :

Արհեստաւորներու եւ ընդհանրապէս քաղաքներու մէջ ապրողներու տուած առանձնաշնորհումները կը ստիպէին ճորտերուն փախչիլ իրենց հողատէրերէն եւ հաստատուիլ քաղաքներու մէջ : Ժէ. դարուն յայտնի են բախումներ Թումանի արհեստաւորներուն եւ նոյն քաղաքի եպիսկոպոսութեան միջեւ : Հոգեւորականութիւնը կը ջանար իր հողամասերէն փախած եւ համքարութեանց մէջ մտած ճորտերը ետ խլել : Նոյնը կ'ընէին նաեւ աւատապետները : Երբեմն արհեստներու զարգացումը մեծ ընթացք ունեցող երեւոյթ մը չեղաւ, այլ ունեցաւ իրապաշտ-ճութիւններ, որոնք արձագանգեցին իր իշխանապետութեան տնտեսական զարգացման :

Դ. ՂԺՐԻԿԵԱՆ

(*) Առաջին մասը տես Յառաջ՝ Հոկտեմբեր 27, 28, 30, 31 եւ Նոյեմբեր 3 :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (178)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Ասիկա տեւեց ամբողջ հինգ վայրկեան : Ցետոյ թմրութիւն մը եկաւ անոր վրայ, աչքերը բացաւ սառած վիճակի մը մէջ, նայուածքը դէպի ձեղուն սեւեռեց, բերնին փրփուրը կէս մը մէկդի ըրաւ. լեզուին միջոցաւ ու ամբողջ կերպարանքը հանդարտեցնելէն ետքը սկսաւ այսպէս.

« Կեավուրնե՜ր, կեավուրնե՜ր …

« Որո՞ւ դէմ կը կռուիք, որո՞ւ դէմ պատերազմ կը բանաք : Նայեցէք, ամէն կողմէ զունդ զունդ զօրս կուգան անձնուէրներ : Անոնց կուրծքը պողպատէն աւելի կարծր է, ձեր սուրերը անզօր են անոր մէջ մխուելու. անոնց հաւատքը զօրենական է, ձեր կրակը չի կրնար մոխիր դարձնել զայն :

« Օֆ, յառաջ մի գաք, մեր հօղը ներկուած է մեր արիւնով :

« Դադրեցէք :

« Մեր սուրը պատերազմը պիտի շարունակուի :

« Կամ ակիզբը, կամ վախճանը. այս է անոր նշանաբանը :

« Կ'իյնանք մենք, բայց վերստին կը ծնինք, մեր ոսկորները չեն փտիր, ոգաւհետեւ ամբողջ հաւատք, ամբողջ հայր են, ու հաւատքը չի մեռնիր հողուն պէս :

« Հեռո՛ւ, հեռո՛ւ :

« Մի մօտենաք մեր սրբավայրերուն, դուք պիղծ էք, դուք անկրօններ էք, թողէք մեր լոյսերը մեզի. մի սփռէք ձեր խաւարը :

« Մենք ուրիշ բան չունինք :

« Աստուած ու կամք » :

Այս մթին, անորոշ ու խորհրդաւոր բանդագուշանքներէն ետք Աւազակապետը լռեց :

Աչքերը գոցուեցան, բերանը փրփուրներով լեցուեցաւ ու չարժում մը ըրաւ :

— Կը սթափի կոր, մրմնջեց մօլլան :

— Խեղճ մարդ, լուսնոտ է եղեր, նկատել տուաւ ոստիկանութեան տեսուչը :

— Կը սխալիք, տարրկեց մօլլան, լուսնոտի գործ չէ ասիկա. տէրվիշներու էվլեան է, սովորաբար այս տեսակ կ'ըլլայ :

— Էվլեա՞յ :

— Այո՛ :

— Ի՞նչ կը նշանակէ :

— Երբ անցեալը յիշեցնել տաք անոր, անմիջապէս մտածումի զօրաւոր ցնցումը կ'ազդէ վրան ու ինքնիրմէ ելած վիճակի մէջ կ'իյնայ գետին : Այն ատեն կը սկսի խօսիլ : Շատ անգամ բառերն անհասկնալի կ'ըլլան : Երբեմն ալ իմաստալից նշանակութիւններ ունեցող պարբերութիւններ կ'արտայայտէ :

Ոստիկանութեան վերատեսուչն ու մօլլան խօսքերնին չէին վերջացուցած, ահա Աւազակապետը մեքենաբար ոտքի ելաւ ու նախկին կեցուածքով մը սպասեց :

— Քիչ առաջ ի՞նչ կը խօսէիր, հարցուց ոստիկանութեան վերատեսուչը :

— Ո՞վ, ընդհատեց Աւազակապետը զարմացած :

— Դուն :

— Ե՞ս :

— Այո՛ :

— Որո՞ւ հետ :

— Մինակդ :

— Չեմ գիտեր, բայց կարելի է : Անօթութիւնը ամէն բան կ'ընէ : Ախ, ներեցէք, այսպէս, է վիճակս : Աստուած հոգի մը տուած է ինծի, ես անոր տառապանքն ինկած եմ, պէյս :

Այն ատեն ոստիկանութեան վերատեսուչը ներս կանչել տուաւ գժախտալից հայ ոստիկան մը ու անոր պատուիրեց որ ճաշարան մը տանի, կերակրէ զայն ու յետոյ մօլլային տունը առաջնորդէ :

— Կերակուր ուտելէդ ետքը տունս եկուր, հա՞, վրայ բերաւ մօլլան, որուն գործին կուգար իր պաշտօնին մէջ առնել տառնկ տէրվիշ մը :

— Գլխուս վրայ, ինչո՞ւ չէ, մրմնջեց Աւազակապետը եւ ոստիկանին հետեւեցաւ :

Վիժած Հայը ճաշարան մը տարաւ ու ծայրելով կերակրեց զինքը, յետոյ Այգեստանի արուարձանը առաջնորդեց ուր կը գտնուէր կրօնական բարենորոգիչ մօլլային բնակարանը :

— Բարի, բարի, տէրվիշ պապա, ձայնեց մօլլան մաերմական շեշտով մը, վեր հրամմէ, այսօր շատ համակրելի եղար ինծի :

— Աստուած կեանք տայ ձեզի որ կը գթաք թշուառներու թշուառին վրայ, մրմնջեց Աւազակապետը :

— Ինչո՞ւ թշուառներու թշուառն ըլլաս : Ասկից ետքը զուսս բաց է քեզի համար : Կեր, խմէ ու ծերութեանդ օրերը հանգիստ անցուր :

— Աղէկ կ'ըսէք, բայց չեմ կրնար :

— Ի՞նչ բան չես կրնար :

— Հանգիստ ապրիլ :

— Ինչո՞ւ համար :

— Կը նեղուիմ, անանկ որ այդ տառապանքը շատ ծանր պիտի գայ ինծի, քան անօթի մնալս :

(Շար.)

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

Տիկին Անդլինէ Պուտաքեան քսան Ն. Ֆ. նուիրած է Գեղամ Տիրատուրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՏԷՍԻՆ.— Այրի Տիկին Աննա Մուրատեան եւ զաւակները, իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն Համախարբ. Հայր. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. վարչութեան եւ իր բոլոր մասնաճիւղերուն եւ ամէն անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակներով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր Կարապետ Մուրատեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար : Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ) :

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան :

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառվարենց խումբին պարանցիկ երեկոյթը, Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր :

×

Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Ընկերակցութեան Տարեկան պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 10ին :

×

Սենթ Քաթրինի պարանցիկ ցերեկոյթը Նոյեմբեր 24ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, «Ամպասատէօր»ի շքեղ սրահին մէջ, Կիրակի՝ Դեկտեմբեր 9, արեւմուտէն մինչեւ կէս գիշեր :

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Դեկտեմբեր 22, Շաբաթ գիշեր :

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 3ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, Սալ տը լա Շիմի :

×

Դեկտեմբեր 2ին, Ցուց – Երեկոյ՝ Քրիստափորի յիշատակին, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փարիզի «Քրիստափոր» խումբի կողմէ :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 17ի Կիրակի օր, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Համազգային Մշակութային Միութեան ընդհ. ժողովը պիտի գումարուի այս Երկուշաբթի, ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին մէջ :

Օրակարգ՝ 1· Վարչութեան Համատուութիւն : 2· Նորընտիր վարչութեան ընտրութիւն :

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 2, ժամը 17էն կէս գիշեր,

Grand Hôtel

12, Bd. des Capucines

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Առաջին ներկայացման տեղ չգտնող Փարիզահայերու գոհացում տալու համար կազմակերպուած է Բ. ներկայացում մը, Հայաստանէն նոր ստացուած՝

ԿՈՉՈՒԱԾ ԵՆ ԱՊՐԵԼՈՒ

Գեղարուեստական ժապաւէն :

եւ ՏԸԺՎԸԺԻԿ

Ծիծաղաշարժ կատակերգութիւնը

Յաւելուածաբար պիտի ներկայացուի

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

Գունաւոր եւ հայախօս ժապաւէնը

Երեքշաբթի, Նոյեմբեր 13, ժամը 20·45ին, Սինեմա Լը Տօփէն (Քատէ) :

Մուտքը 3 Ն. Ֆ.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մարսէյլէն Պ. Ժան Սէմէրճեան կը փնտռէ իր հայրը՝ Համբարձում Սէմէրճեան (Պայպուրթցի), 60 տարեկան, որ Փարիզ կամ արուարձան կը բնակի :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի որ հեռաձայնեն Պ. Յովհ. Տարագճեանի՝

MIC, 05-07

ՎԱՐՁՈՒ ԱՇԽԱՏԱՆՈՑ

Բաղկացած երեք սենեակներէ, մէկ խոհանոց : Ամէն տեսակ առեւտուրի կամ գրասենեակի համար, մանաւանդ քոնփեքսիոնի, բոլոր կազմածներով տրամադրելի : Դիւրամատչելի պայմաններ : Մասնաւոր տեղեկութիւններու համար, անձամբ դիմել .—

BAKERD, 58 Rue d'Aboukir, Paris-2e

GUT. 57-29

Հեռաձայնել ժամը 3էն 6 :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի կին մը, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի մէջ տնական աշխատանքի համար : Դիմել վարժարանի տեսչութեան :

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Tél. : OBS. 18-28

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նուիրուած

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 1600 ԱՄԵԱԿԻՆ

Կազմակերպութեամբ Հայ յարանուանութիւններու եւ Փարիզեան շրջանի բոլոր Միութիւններու :

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական Պատուիրակ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Այս Կիրակի, ժամը 14·30ին, Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

Խօսք պիտի առնեն ՍՐԲԱԶԱՆ ՀԱՅՐԸ, ՍԵՐՈՎԲԷ ՎՐԴ. ԱԳԸԼԵԱՆ, ՓՐՕՖ. ՖԷՅՏԻ եւ Պ. Ս. ՔԱՐԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը պիտի բերեն Տիկին Ժան Պուաթել (Քոմէտի Ֆրանսէզէն), Հայկանուշ Թորոսեան, Տիկին Հայկուհի Խտշեան – Շաամեր, Օր. Ա. Սմսարեան, Օր. Ժ. Զէյթէկեան, Պ. Արթօ Պենոն, Արտաշէս Գմբէթեան, Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Գէորգ Եանըքէկեանի եւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիները :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 17ին Շաբաթ իրիկուն : Ռիւ Տիւ Նուառի սրահը :

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 18ին, ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Կը խօսի Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 18ին, կէսօրէն վերջ, ժամը 3·30ին, Ռիւ տը Ժէ.ի սրահին մէջ :

Կը խօսի Ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրը կը տօնուի Նոյեմբեր 11ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Սէրքըլ տը Կաթոլիկ սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ. Ս. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ :

Կը բանախօսէ Ընկ. Հ. ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին .— Արտասանութիւն, մեներգ, խմբերգ, եւ հայկական պարեր, ղեկավարութեամբ՝ Ընկ. ՃԳՐԱՅԵԱՆԻ :

«ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ» օփերէթէն արար մը կարող ուժերու կողմէ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի ժամը 20·30ին, Տիկին Անդրէասեանի բնակարանը : Կարեւոր օրակարգ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի վարչական ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ն. Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ն. Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, քէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ,	5 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՑՈՐՉԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ն. Ֆ.
ՉՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3·50 Ն. Ֆ. Բ. հատոր 5 Ն. Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ :

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք : Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն :

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար .—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone : TRU. 27-70

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար· 50 Ն· Ֆ· — Վեցամսեայ՝ 27 Ն· Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 60 Ն· Ֆ· — Հատը 0·25 Ն· Ֆ·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՆՈՅԵՄԲԵՐ — MARDI 13 NOVEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9454 — 38e ANNÉE — Fondateur · SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5355

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

(ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ԽՄԲ.— Շ· Նարդունիի այս ճառը կարդացած է Հոկտեմբեր 28ին, Պոսթընի մէջ Սահակ - Մեսրոպի տօնակատարութեան առթիւ: Նարդունին Ամերիկայի հայ հասարակութեան կը ներկայանար առաջին անգամ այս ճառով, որքան յանդուգն եւ յեղափոխական, նոյնքան ինքնատիպ եւ··· նարդունիական :

Սիրելի հայրենակիցներ,

Օրուան այս տօնախմբութեան մէջ, հանդիսական այս պահուն՝ շփոթած եմ յո՛յժ, ու չեմ գիտեր թէ ի՛նչպէս ներկայանամ ձեզի :

Հին Եղլադայի մէջ, նման ազգային նըշիրական հանդիսութեանց ընթացքին, բեմ կը բարձրանային հելլէն բանաստեղծները շեփորներու եւ զալարափողերու հրաւէրով, ոսկեճամուկ նափորտի մը մէջ փաթթուած՝ արեւաշող ճարմանդ մը ձախ ուսին, դափնիի կանանչ ոստ մը ճակտին, եւ կ'արտասանէին Հոմերոս կամ ինքնագիր քերթուած մը ի փառս Աթենասի :

Իսկ ես կ'ուզէի ներկայանալ ի ձեռին ունենալով միայն Ոսկի Բաժակն Հայկազանց, որ «արբեցուցանէ զամենայն երկիր ի գինւոյ իւրմէ» : Եւ ի՞նչ կայ աւելի պատշաճ, ի՞նչ կայ աւելի վայելուչ, քան ձեզի մատուցանել ոսկեղէն այն բաժակը, որ լի է գինիով, գինիով՝ որ արբեցուցեր է Հայաստան աշխարհը, արբեցուցեր է եւ արար աշխարհ :

Այդ գինին, սիրելի հայրենակիցներ,— թերեւս հարկ էր նեկտար կոչել այդ ըմպելին կամ ամբրոսիա, — ձեզի ծանօթ է Մեծասքանչ անունով :

Մարդկութիւնը, սակայն, զայն կը ճանչնայ Հայոց լեզու անուամբ :

Այսօր տօնն է այդ լեզուին: Ի՛նչ անուն ալ տրուի այս հանդէսին, որո՛ւ անուան ալ նուիրուի այս տօնախմբութիւնը, յոբելեարն է հայ լեզուն: Այդ պարագան է որ պիտի բացատրեմ հիմա :

Անմիջապէս կը խոստովանիմ որ նոյն շփոթութիւնը, որով սկսայ, դեռ կը դժուարացնէ աշխատանքս այլ մտածումով մը, — գրագէտը, որ Փարիզէն եկած է մինչեւ Պոսթըն, ձեր առջեւ ձիւթ ծամելու համար չէ որ եկած է: Յարգելու համար նախ ինքզինք՝ որ գրագէտ է կոչուած, յարգելու համար նաեւ ձեզ՝ որ նոր խօսք մը կը սպասէք որոնումներու դեռ ալ տառապող նոյն գրագէտին, հարկ կը զգանայ որ, այսօր, այս բեմէն արտասանուած խօսքը էյլէնճէ փըստըխ ծախողի մը ապաղակը չըլլայ, ոչ ալ գրական ...զուր դարձուածքներու հանդիսադրութիւն մը կամ ձեր տրամադրութիւնները շոյող ու շահող վարպետութիւն մը :

Ըմբռնել որ ձեզի խօսող գրագէտը իր նկարագրին խորհրդանշան ընտրած է կատուն՝ իր թաւշանման մորթով ու բրդոտ թաթիկներուն խորը թաքած փշանման ճանկերով :

Այն դժուարութեան մէջ, որ հարկադրուած եմ չճանճրացնել ձեզ բանասիրութեան դաշտէն, ոչ ալ շլացնել ձեզ մեր լեզուին գանձերուն շողով ու փայլով՝ փոյթ չէ թէ նիւթը թոյնք տայ վանդի խօսողը գրագէտ, ես պիտի ջանամ հաշտեցնել··· սատանան հրեշտակին հետ :

Այսօր հաւաքուած ենք, այստեղ, ոգեկոչելու համար Մեսրոպ Մաշտոցի յիշատակը: Տեղն է որ ըսեմ թէ կ'ընդունիմ Համաստեղի դիտողութիւնը,— կարելի չէ անջատել Մեսրոպ Մաշտոցի անունը Սահակ Պարթեւի անունէն: Երկու անձ ի մի բնութիւն, անոնք գործած են միասնաբար, իբրեւ մէկ անձ, նոյն խղճով, նոյն կիրքով, նոյն գաղափարներով: Դժուար է նոյնիսկ հաստատել մէկուն կամ միւսին դերը Թարգմանչական գործին մէջ, նոյնիսկ գրերու գիւտին մէջ: Ահա թէ ինչո՛ւ մեր ժողովուրդը, յաճախ, իր գրողները կը կոչէ այսպէս երկանուն,— Օրացոյցը տօն է սահմանած Սահակի եւ Մեսրոպի՝ նոյն օրը, Յունիսի մէջ, եւ Թարգմանչաց՝ աշնան մէջ :

Չենք գիտեր Մեսրոպի ծննդեան թուականը: Գիտենք միայն որ, աւելի երիտասարդ քան Սահակը, մեռած է հինգ ամիս ետք Սահակի մահէն՝ 439 Փետրուար 17ին: Կորիւն, որ այս թուականները կուտայ, կարծես ըսել կ'ուզէ թէ Սահակն էր որ երկինք կը կանչէր իր անբաժանելի ընկերը, Մեսրոպը, որ Սահակի մահէն ետք կը վարէր կաթողիկոսարանին գործերը, ինչպէս ի կենդանութեան՝ երկուքը միասնաբար վարեցին ճակատամարտը, որու մասին պիտի խօսիմ քիչ ետքը :

Այստեղ ձեր ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ յատկանշական պարագայի մը վրայ.— Մեսրոպ ծնած է Տարօն ու թաղուած Արարատեան աշխարհի մէջ, իսկ Սահակ ծնած է Արարատեան աշխարհի մէջ ու թաղուած Տարօն: Անոնք իրենց կեանքով ու մահուամբ խաչակնքած են այն աշխարհը, ուր աստղերը երկրէն ցոլացած են վեր՝ դէպի երկինք, ատոր համար, թերեւս, կոչուած՝ «երկիր դըրախտավայր»:

Այս երկու տիտաններուն գործին մասին խօսելով, ձիւթ ծամողներու բերնին մէջ հասարակ տեղիք դարձած է այլեւս ըսել թէ անոնք հայերէն գիր են տուեր մեր ժողովուրդին եւ Աստուածաշունչ թարգմաներ են՝ քրիստոնէութիւն տարածելու համար Հայաստան աշխարհին մէջ: Չեմ ուզեր գայթակղեցնել ձեզ, սիրելի հայրենակիցներ, ու կը խնդրեմ որ ներէք ինծի՝ եթէ նողկանքով կը նետեմ այս ձիւթը, որ կը նսեմացնէ Հայոց Պատմութեան մեծագոյն տիտաններուն գործը: Մեր միամիտ եւ անհամարձակ պատմիչներուն աւանդածը, վախն ի վախ գրած երկու խօսքը վերածել միսիոնարական տարազի եւ ըսել թէ Սահակ եւ Մեսրոպ քրիստոնէութեան համար ըստեղծեցին գիր ու գրականութիւն, կը համարիմ, անարգանք: Կ'աւելցնեմ նաեւ՝ անյատակ տգիտութիւն պատմական դէպքերու վերծանութեան տեսակէտով:

Ի՞նչ, ուրեմն, քրիստոնէութի՞ւնն էր վտանգուած, եւ հայ ազգութիւնը կը մընար ապահո՞վ: Չէ՞ որ բաժներ էին մեզ մեր բարի դրացիները,— հող եւ իշխանութիւն մեզմէ խլուած, վերջին հարուածը կը տրուէր մեր լեզուին:

Չեմ ուզեր հարցնել միսիոնարամիտներուն թէ քրիստոնէութիւն չկա՞ր, քրիստոնէութիւնը տարածուած չէ՞ր միթէ Հայաստանի մէջ, նոյնիսկ Մեծն Տրդատէն մօտ հարիւր տարի ետք: Չի՞ բաւեր արդեօք ամօթը՝ որ Լուսաւորիչի կը վերագրուի Տրդատի գործը, հետեւողութեամբ Ագաթանգեղոսի, որ Յայսմաւուրքեան դրուագներու բանաստեղծութեամբ, կ'աւելցնեմ՝ հիւանդ երեւակայութեամբ, հիւսեր է պատմութիւններ, որոնց ընթերցումը ամօթահարութիւն կը պատճառէ նոյնիսկ հում լեզուով խօսելու վարժ անձերու :

Մեծն Տրդատ ներկայացուցիչն էր արեւմտեան հոսանքին: Իբրեւ «գրովի» թագաւոր՝ ինչպէս կ'ըսեն Հայաստանի մէջ, սիրաշահելու համար երկրին ամէնէն հզօր, ամէնէն ահարկու ուժը, զոր կը ներկայացնէր քրմապետութիւնը, նախ քուրմերուն անողորմ հալածանքին յանձնեց քրիստոնեաները, որոնք գոյութիւն ունէին երկրին մէջ՝ իր գահակալութենէն իսկ առաջ: Զօրացնելէ ետք իր գիրքը, գրաւելէ ետք երկրին ռազմագիտական բեւեռները, այս անգամ քրիստոնեաներուն նոյնքան անողորմ հալածանքին ենթարկեց քուրմերը, որոնց իշխանութիւնը վտանգ մը կը ներկայացնէր արքայական միապետութեան համար: Պետութեան մէջ պետութիւն ստեղծած էին քուրմերը, պէտք էր քանդել այդ հակակշիռը՝ իշխելու համար տիրական ձեւով: Քաջ եւ հանճարեղ թագաւորին այս երկրորդ հրովարտակէն առաւելագոյն շահով օգտուեցան քրիստոնեաները, որոնք առանց Տրդատի բանակին՝ անկարելի էր որ յաղթէին քուրմերուն, ինչպէս կը վկայէ պատմութիւնը Վահէվահեան քուրմերուն դիմադրութեամբ: Անոնց վերջնական պարտութենէն ետք, հարիւր տարին չլրացած, երկրին տէր դարձաւ քրիստոնեայ կղերը, կալուածական եւ բարոյական ամէն տեսակէտով :

Հայաստան աշխարհը, ուրեմն, քրիստոնեայ դարձած էր ամբողջովին,— պատմութիւնը կ'անտեսէ ծայրամասերու եւ խուլ անկիւններու հեթանոսական մընացորդները, ինչպէս եւ զանազան աղանդներ, որոնք գոյութիւն ունէին Մաղխազոսի օրով իսկ:

Ի՞նչ էր, այն ատեն, Սահակի եւ Մեսրոպի ցաւը: Ո՞ւր կը սկսի այս տիտաններուն առաքելութիւնը :

Դժբախտ պարագաներու բերումով՝ Հայաստան կիսուած էր ինչպէս խնձոր մը, բաժնուած երկու խոշոր շերտերու, — բիւզանդական եւ պարսկական :

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԷԺ

ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԱՆ

Պելժիոյ ժողովուրդը եւ կարելի է ըսել բովանդակ աշխարհ անձկութեամբ կը սպասէին Լիէժի ոճրային ատեանի վըճիռին: Դէպքերը ծանօթ են: Հինգ ամիս առաջ Տիկին Վանտըփիւթ աշխարհ կը բերէր առանց թեւի աղջնակ մը, իր ամուսինին եւ ընտանիքին հետ խորհըրդակցելէ ետք ու բժիշկ Քասթէրսի մեղսակցութեամբ, քնաբեր դեղով մը կը սպաննէր նորածինը: Պետական բժիշկը անբնական գտնելով այդ մահը, կը հարցաքննէր հայրը որ կը խոստովանէր իրականութիւնը: Այնուհետեւ բժիշկը կը մերժէր թաղումի արտօնագիրը: 5 ամիս յետոյ, Լիէժի ոճրային ատեանին առջեւ կը ներկայանային հինգ ամբաստանեալները.— Մեռած նորածինին մայրը, հայրը, հօրաքոյրը, մեծ - մայրը եւ բժիշկ Քասթէրս: Կը բացակայէր մինակ եւ բուն ամբաստանեալը՝ Թալիտոմիտը՝ հանդարտեցուցիչ գերմանական այն դեղը որ զանազան երկիրներու մէջ՝ զանազան անուններով (Սոֆթէնոն, Տիսթաւալ) 1957էն հրապարակ նետուելէն ի վեր հազարաւոր հրէշային ծնունդներու պատճառ դարձաւ :

Դատավարութիւնը շատ յուզիչ էր: Դժուար էր արդար վճիռ մը տալ: Ներել՝ կը նշանակէր թոյլ տալ բոլոր ծընողքներուն, որ սպաննեն իրենց զաւակները եթէ պակասաւոր ծնունդներ են: Պատժել՝ պիտի նշանակէր ոճիր նկատել ինչ որ, մարդկային առումով նոյնիսկ բարիք մը եղած է հրէշ արարածին համար :

Ֆրանսական արդարութեան չի նմանիր պելժիական արդարութիւնը, որ նախ կ'որոշէ ամբաստանեալներուն յանցաւոր ըլլալը, ապա նոր դատով մը՝ յանցանքին համապատասխան տուժելիք պատիժը: Այսպէս 12 դատաւորները որոնց մէջ ոչ մէկ կին կար, պիտի պատասխանէին իրենց եղած հարցումներուն. եթէ որեւէ հարցումի այո՛ պատասխանէին, ընդունած կ'ըլլային ամբաստանեալներուն յանցաւոր ըլլալը եւ նոր դատ մը կը սկըսէր ճշդելու համար տուժելիք պատիժը: Բայց Լիէժի դատաւորները ո՛չ ըսին 11 հարցումներուն եւ հինգ ամբաստանեալները, արդէն իսկ բանտարկեալ, որոնք բարոյական ծանր տաղնապ մը ապրած էին հինգ երկար ամիսներու ընթացքին, տուն վերադարձան ազատ :

ՄՈՍԿՈՒԱ

ԱՇԽԷՆ ՄԻԿՈՅԵԱՆ՝ ՍԹԱԼԻՆԻ ԶՈՀ

Աշխէն Միկոյեանի թաղումը տեղի կ'ունենար մինչ Անաստաս Միկոյեան կը շարունակէր իր խօսակցութիւնները Ֆիտէլ Քասթրոյի հետ: Նովոտեէվիչեի վանքին գերեզմանատան մէջ, Տիկին Միկոյեանի դագաղը կը դրուէր փոսը, Սթալինի կնոջ հողակոյտէն քիչ անդին: Շշուկներ կը սկսէին յուղարկաւորներու մէջ, ուր կը նշմարուէին Խրուշչեւի երկու տղաքը, Մառեշալ Վորոշիլով, Մառեշալ Բաղրամեան, բազմաթիւ դեսպաններ եւ քաղաքական անձնաւորութիւններ: Շշուկներու պատճառը կը պարզուէր երբ դամբանական խօսողներէն մէկը կը յիշէր Աշխէն Միկոյեանի տառապանքները Սթալինի ժամանակ, երբ Կրեմլինի վրացի մենատէրին ոխակալ հրամանով, Միկոյեանի զաւակները Սիպերիա աքսորուած էին: «Բարեբախտաբար մեզի համար, կ'ըսէր դամբանական խօսողը, այդ սարսափելի օրերը անցած գացած են այլեւս: Սակայն տառապած մարդոց սիրտը վիշտին ու ցաւին չի կըրնար միշտ տոկալ: Այսպէս մեր սիրելի Աշխէնին՝ սքանչելի կին եւ մայր, սիրտը այլեւս չի բաբախեր»:

Խորհրդային փառերով, Աշխէն Միկոյեանի դագաղը փոսը դրուած է, ի ներկայութեան չորս զաւակներուն՝ զոհ Սթալինի, երկար տարիներ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ԶԱՍԻԱՏԿՕ, Խորհրդ. Միութեան փոխ - վարչապետը եւ գիտական ու տնտեսական խորհուրդի նախագահը, առողջական պատճառներով հրաժարեցաւ իր պաշտօններէն: Ծնած 1910ին, Զասիատկօ 1948էն 55 ածխային ճարտարարուեստի նախարար էր, բայց պաշտօնազրկուած էր, «անբաւարար աշխատանքի» համար :

ՊԱՐՍԻԿ երկու կրօնապետներ Շահէն կը պահանջեն վարչապետին հրաժարումը: Անոնք դէմ են գլխաւորաբար ընկերային քաղաքականութեան: Կ'ամբաստանեն վարչապետը՝ Ալամ որ քուէարկութեան իրաւունք տուած է կիներուն: Հակասահմանադրական եւ հակիսլամական կը գտնեն խորհրդարանի երկարատեւ չգոյութիւնը (Շահը զայն լուծած էր 1961 Մայիսին): Կը յիշեցնեն որ Շահը երդում ըրած է Գուրանին վրայ որ պիտի պաշտպանէ կրօնքը եւ Շիի իսլամը :

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ ԱՐԱԲԻԱՆ Քենիայի անգլիական կայաններուն եւ Հոթէրի արձակարաններու քանդումը կը պահանջէ:

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ 2ի դէմ 3 կէտով պարտութեան մատնեց Ֆրանսան, ոտնագնդակի միջազգային հանդիպումին, որ տեղի ունեցաւ Կիրակի, Քոլոմպի մարզադաշտին վրայ :

ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ

Երեւանի պատմաբանները կը զբաղին նաեւ հայ ազատագրական շարժումներով: Հատորներ հրատարակուած են ռուսական օրիենթացիայի շուրջ վերջին երկու դարերու գործիչներու դիմումներուն, միշտ օտարէն յուսալով ազատագրութիւն պարսկական եւ օսմանեան լուծէն :

Վերջերս Յակոբ Անասեան ուսումնասիրած է «ԺԷ. դարու Ազատագրական Շարժումները Արեւմտեան Հայաստանում», ցոյց տալու համար, թէ «արեւմտեան Հայերու Եւրոպայի վրայ յոյս դնելը սխալ քայլ մըն էր, որովհետեւ Արեւմուտքը միշտ նենգ քաղաքականութիւն վարած է Արեւելքի ճնշուած ժողովուրդներու ազատագրութեան խնդրին մէջ »:

Հեղինակը կը բացատրէ այսպէս գործին ուղղիչ գաղափարը: Յետոյ վերցնելով Աշոտ Յովհաննիսեանի գաղափարը՝ կ'ընդունի, որ «այդ շրջանին տակաւին չկար այն գիտակցութիւնը, թէ Ռուսիա միակ պետութիւնն է, որմէ կարելի է իրական օժանդակութիւն սպասել Հայաստանի ազատագրման համար»:

Թուրքիա աւատապետական պետութիւն մըն էր: Բաժնուած էր վիլայէթներու, սանճաքներու: Աւատապետներ, փաշաներ կը կեղեքէին ժողովուրդը, մանաւանդ քրիստոնեաները, ճնշուած գանագան տուրքերու տակ: Պարբերական ապստամբութիւններ տեղի կ'ունենային գաւառներու մէջ: Զարհուրելի էր ճէլալիներու արշաւանքը որ ամբողջ կայսրութեան մէջ տեւած է տարիներ: Դավրիժեցի յուզիչ տողերով կը նկարագրէ ժողովուրդին կրած տառապանքը եւ արշաւանքին հետեւող սովը: Հայերէն շատեր կը գաղթեն դէպի քաղաքները, ուր համեմատաբար աւելի ապահովութիւն կայ եւ կը գաղթեն հեռաւոր վայրեր :

Օսմանեան հզօր կայսրութիւնը, որուն արշաւանքներուն առջեւ անճարակ կը մնայ Եւրոպա, չունի վարչական կազմակերպութիւն եւ տկար է անդորրութիւնը պահելու համար: Կեանքի, ինչքի անապահովութիւն, պաշտօնականացած կաշառք, այս էր քրիստոնեաներու միճակը, որուն մեղմացում գտնելու համար կամովին կամ բռնի մահմետականացումի կը դիմէին: Պետութիւնը սովորութիւն ունէր, մանկաժողովներ կազմակերպել, երախաներ հաւաքել ենիչէրի գունդերը կազմելու համար: Քրիստոնեաները կը զանազանուէին Թուրքերէն՝ մասնաւոր տարազով: Թխապարտութեան կամ գլխատման կը դատապարտուէր գեղին մօյկ հագնողը :

Անասեան տեղեկութիւնը կը քաղէ նաեւ Միքէլ Ցեպիրէն եւ հետեւելով Լէօյի, կը կարծէ, թէ իսկական անունն է Ժիւսթինիէն տը Թուր, ինչ որ սխալ է, բուն անունն է Ժան Պաթիստ Սէնթ Ընեան: Ժամանակակից հեղինակներ կը հաստատեն քրիստոնեաներու անհանդուրժելի կացութիւնը: Բռնապետութիւնը ըմբոստութիւնը կ'առաջացնէ, եթէ ստրուկները իրենց տառապանքին գիտակցութիւնն ունենան: Քրիստոնեաներ կը շարժին Պալքանեան երկիրներու մէջ :

Ազատագրական շարժումները «ինքնաբուխ» էին, թեւաւորուած Արեւմուտքէն փչող « խաչակրական հովերով », որոնք կը բխէին «Ֆրանսական արքունիքի եւ պապական դիւանագիտութեան Արեւելքում հետապնդած շահերէն»: Երբ թելադրութիւն կայ, դժուար է որ շարժումը ինքնաբուխ ըլլայ, երբ շահերու հետապնդում կայ, անշահախնդիր խաչակրութիւն եւ փրկութիւն չի կրնար ըլլալ: Պետութեանց առեւտրական մրցակցութիւնները կային, պայքար Հոլանտայի եւ Անգլիոյ միջեւ, Ֆրանսայի եւ Վենետիկի միջեւ, իսկ «պապական քաղաքականութիւնը կ'օժանդակէր Ֆրանսայի արեւելեան քաղաքականութեան »:

Միսիոնարներ կը հրաւիրեն Հայերը դաւանափոխութեան, փրկութեան խոստումներով եւ գործիչներն ալ իրենց յոյսերը կը կապեն Ֆրանսայի Արեւ Արքային: Հայ վաճառ դասակարգը կը բաժնէ երկուքի՝ չէլէպիներու, որոնք բեկորներն են հայ քայքայուած աւատականութեան եւ կը վարեն պոլսահայ կեանքը, խոճաներու, որոնք միջազգային առեւտուրով կը զբաղին: Ուրեմն աւատապետութենէ անցեր էին սեղանաւորութեան փոխելով միջավայրը: Ներշնչուելով Լէօյի « խոճայական կապիտալը» գործէն՝ առանձին դասակարգ կ'ընդունի միջազգային առեւտուրով զբաղող Հայերը: Ազատագրութեան այս առաջնորդները ծանօթ չէի՞ն միջազգային հակամարտութեանց եւ « Եւրոպայի նենգ քաղաքականութեան »:

Պուրժուա դասակարգը կը պայքարի խոճաներու դէմ: Սա ճէրպիճէրու եւ դրսիճէրու պայքարն է, որ տեւած է տարիներ, մինչեւ որ փոխուի դաւանական պայքարներու: Լեհացիի վկայութեան համաձայն, 1608ին Պոլսոյ մէջ կային 80 տուն տեղացի, 40.000 տուն դրսեցի: (Յ. Ա. 1932, էջ 468):

Փիլիպպոս կաթողիկոս 1652ին Պոլիս կուգայ, հաշտեցնելու համար պայքարողները: Կը պատուիրէ, որ ժողովականները ներսեցի եւ դրսեցի չըսեն իրարու :

Երեմիա Չէլեպի, « Օրագրութիւն », էջ 37):

Կաթողիկոսին հեղինակութիւնը չկրցաւ վերջ տալ կռիւին, որովհետեւ հակառակութիւնը խոր էր: Խոճայականութեան ձգտումն էր, հեղինակին համաձայն «ձուլել չէլէպիական դրամագլուխը առեւտրականին հետ եւ ստեղծել հասարակաց հսկայ ուժ մը՝ յաջող դեր կատարելու համար միջնադարեան խաւարի մէջ Թարթարից եւ օսմանեան աւատապետութեան կրունկին տակ հեծող Հայութեան կեանքի մէջ»: Տնտեսական դրութիւն չունէր ուրեմն, խոճաները կը հետապնդէին ազգասիրական նպատակ մը, մինչդեռ չէլէպիները շահերով սերտօրէն կապուած էին փաշաներու հետ եւ անկարող էին ըմբռնելու ազնիւ ձգտումը, թէեւ ազգային գործերու վարիչներն էին:

Շրջանը խառնակ է եւ բարոյական ըմբռնումի հետք չկայ: Եկեղեցական եւ աշխարհական կը պայքարէին պատրիարքական աթոռի թեկնածուներուն համար, իւրաքանչիւր խմբակ, իւրաքանչիւր անհատ, չէլէպի կամ արհեստաւոր, իր թեկնածուն ունէր: Բարոյական անկումի շրջան մըն էր:

Չէլէպիներ եւ խոճաներ կը բաժնուէին սակաւաններու եւ էջմիածնականներու : «Սակաւանութիւնը վերանորոգչական շարժում մըն էր, որ կը ձգտէր յեղաշրջում մտցնել Հայ Եկեղեցիի դարաւոր հաւատացութիւններու մէջ՝ Հռոմէական Եկեղեցիի հետ մերձեցման սկզբունքի վրայ, առանց սակայն խախտելու Հայ Եկեղեցիի օրկանական միանականութիւնը եւ նուիրապետական անկախութիւնը»: Սակաւան հոսանքի ներկայացուցիչն էր Սսոյ կաթողիկոս Խաչատուր Գաղատացի, նոյնպէս Եղիազար Այնթապցի, որոնք ղեկավար էին հակէջմիածնական « անջատողական » շարժումին, ինչպէս նաեւ ազատագրական ձգտումներու: Անջատողական հոսանքի մղիչ ուժն ալ արեւմտահայ խոճայութիւնն էր, թափանցելով սակաւան հոսանքի մէջ: Իսկ էջմիածնական հատուածի շահերը կը միանային չէլէպիութեան շահերուն հետ եւ պաշտպան կանգնած էին Հայ Եկեղեցիի աւանդութեանց, ուստի հակառակ էին արեւմտահայերու ազատագրման գաղափարներուն : Արեւմտեան խոճայութիւնը 1666 թուականէն սկսած կը դիմէ արտաքին աշխարհին, յայտնելու համար թէ Հայերը պատրաստ են թօթափելու օսմանեան լուծը:

Այնթապցի եւ Գաղատացի կոչումներով կաթողիկոսական աթոռներ գրաւելէ յետոյ, իրենց փառասիրութիւնը պիտի գտնեն Հայ Եկեղեցիի վերանորոգման եւ ազատագրութեան մէջ, առանց ընդունելու Հռոմի հպատակութիւնը, առանց անդրադառնալու, որ Լուդովիկոս ԺԴ. կը ջանար հռոմէականութեան բերել Արեւելքի քրիստոնէութիւնը :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

ՄԱՇՏՈՑ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹՈՒԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Մեսրոպեան գիրերը դարեր շարունակ Հայաստանի եւ հայկական գաղութներուն մէջ հիմք ծառայած են հայկական թուարկութեան :

Բայց այս մասին խօսելէ առաջ, հարեւանցի կերպով քննենք հին եւ միջին դարերու զանազան ազգերու գործածած թուարկութիւններուն քանի մը յատկանշական սխեմները, որպէսզի կարելի ըլլայ պարզ պատկերացնել հայկական թուարկութեան սխեմին տեղը միւսներու շարքին մէջ:

Բաբելական վաթսունական «փողխոխ» (դիրքային) դրութիւնը, սեպագիր նշաններով, յօրինուած է մօտաւորապէս 2000 տարի Ք. Ա.: Այս սխեմին թիւերը միեւնոյն ձեւով հասկնալու համար մեծ ճիգեր պէտք են :

Եգիպտական թուարկութեան տասնորդական դրութիւնը՝ մեհենագիր նշաններով, հիմնուած է մօտաւորապէս 2500 տարի Ք. Ա.: Յետագային մեհենագիր նշանները փոխարինուեցան այլ նշաններով. թիւերը գրուեցան աւելի արագ եւ արտայայտուեցան աւելի կարճ ձեւով, սակայն այդ սխեմին մէջ միշտ ի գործ դրուեցաւ գումարումի սկզբունքը :

Ի տարբերութիւն բաբելական եւ եգիպտական թուարկութիւններուն, Յունաստանի մէջ, Զ.–Ե. դարերէն (Ք. Ա.) գործածուեցաւ թուարկութեան այբբենական (խոնական) սխեմը, ըստ որուն թիւերը գրելու համար կը գործածուէին այբուբենին տառերը, պահելով անոնց յաջորդականութիւնը: Այս դրութիւնը գործածուեցաւ Հայերու, Վրացիներու եւ այլ ազգերու կողմէ: Թուարկութիւններու սխեմներուն զարգացման գործին մէջ մեծ քայլ մը կատարեցին Հնդիկները՝ ստեղծելով թուարկութեան տասնորդական «փողխոխ» ձեւը, որ մինչեւ այսօր կը գործածուի բոլոր ժողովուրդներուն կողմէ :

Մեր ձեռքը հասած ամէնէն հին թուաբանական հայերէն բնագիրները կապուած են Է. դարու ականաւոր ուսուցիչ Անանիա Շիրակացիի անունին հետ: Անոր թուաբանութեան աղիւսակներն են, որ կարելիութիւն կուտան ճշդելու թուարկութեան այն սխեմը, որ գործածուած է Հայաստանի մէջ Ե. դարէն սկսեալ :

Այդ սխեմին մէջ հայկական այբուբենի «ա» տառէն մինչեւ «թ» տառը եղած են միաւորներ, «ժ»էն մինչեւ «ղ»ն՝ տասնաւորներ, «ճ»էն մինչեւ «ջ»ն՝ հարիւրաւորներ, «ռ»էն մինչեւ «ք»ն՝ հազարաւորներ :

Այբուբենին գիրերը թիւերու գիրերէն զանազանելու համար հորիզոնական գիծ մը կը դնէին, կամ գիրին սկիզբը եւ վերջը կը դնէին կէտեր: Օրինակ՝ ՌԼԴ կամ՝ ՌԼԴ. = 1034. ՏՇԿԷ կամ՝ ՏՇԿԷ. = 4567:

Զէրոյի համար յատուկ նշան մը չէ եղած է ասոր անհրաժեշտութիւնը այս ոչ «փողխոխ» սխեմին մէջ զգացուած ալ չէ: Տասը հազարին համար Հայերը

ԼՈՒՔՐԵՑԻԱ ՊՈՐՃԻԱ

Քանի մը վայրկեանի ընթացքին, յարձակողները կը յաջողին փախուստի մատնել պարմանուհիին ընկերացող զինուորները, եւ աւազակներուն պետը, Տորսթէան առնելով իր ձիուն քամակին, քառասմբակ կը հեռանայ: Պետին փոխանորդը, իր կարգին կ'առեւանգէ երիտասարդուհիին հետեւորդներէն գեղանի կին մը :

Աւազակները իրենց զոհերը կը տանին իրենց որջը, ուր անհաւատալի զարմանութեամբ մը յագուրդ տալով իրենց անասնական բնազդներուն, կը լլկեն մանկամարդ Տորսթէան եւ իր հետեւորդուհին :

Այս առեւանգումը մեծ զայրոյթ կ'առաջացնէ ամէնուրեք եւ չորս կողմէն կը սկսին բողոքագիրներ տեղալ Վատիկան :

Ֆրանսայի թագաւորը Լուդովիկոս ԺԲ. Կեսար Պորճիայի կը յղէ իր դժգոհութեան գիրը: Վենետիկ դեսպաններ ուղարկելով Վատիկան կը պահանջէ որ բաւականութիւն տրուի Քարաչիոլայի բողոքներուն :

Ալեքսանդր Զ. ցաւ կը յայտնէ պատահածին առթիւ, սակայն բացարձակապէս կը մերժէ ընդունիլ յանցապարտութիւնը իր զաւկին :

Գալով Կեսար Պորճիայի, իրեն յատուկ շնականութեամբ մը կը պատասխանէ թէ որեւէ մասնակցութիւն չունի առեւանգումին մէջ եւ թէ այդ արարքը գործն է մի ոմն Տիէկօ Ռամիրեզի:

Այնուհետեւ, Կեսար Պորճիա, իր վրայէն կասկածները վերջնականապէս հեռացնելու համար, իբր թէ կը ձեռնարկէ փնտռտուքներու, գտնելու համար Ռամիրեզը :

Սակայն ոչ մէկ հետք կը գտնուի այս վերջինէն եւ ոչ ալ տարաբախտ Տորսթէայէն:

Եւ հետզհետէ բոլորը մոռացութեան կուտան ահաւոր դէպքը, բացի մէկէն, որ երբեք պիտի չմոռնար: Ատիկա, դժբախտ երիտասարդուհիին նոյնքան դժբախտ խօսեցեալը Ճիան Պաթիսթա Քարաչիոլոն էր ...

×

Հակառակ այն իրողութեան թէ Լուքրեցիայի ամուսինը դառնալը այնքան ալ ցանկալի բան մը չէր ոեւէ մէկուն համար, գեղանի այրին ձեռքը խնդրողները անպակաս կ'ըլլան :

Առաջին առթիւ թեկնածու կը ներկայանան Ֆրանսայի թագաւորին զարմիկը՝ Լուդովիկոս տը Լինեի եւ Օթթավիանո Քոլոննա: Լուքրեցիա կը մերժէ երկուքն ալ: Այնուհետեւ, կը ներկայանայ Կրավինայի դուքս Ֆրանկիսկոս Օրսինի, որ Պապին փեսան դառնալու հեռապատկերէն հմայուած իր կապերը կը խզէ իր այնքան սիրած գեղեցիկ հոմանուհիէն եւ զայն արգելափակել կուտայ մենաստանի մը խորը :

Երբ, Նեփիի իր առանձնութենէն ձանձրացած Լուքրեցիա կը վերադառնայ Հռոմ, Պապը զայն կը դնէ Կրավինայի դուքսին ներկայութեան եւ կը յայտնէ իր մտադրութիւնը այս վերջինը իրեն իբրեւ փեսայ ընդունելուն առընչութեամբ : Լուքրեցիա կտրուկ կերպով կը մերժէ, եւ երբ Ալեքսանդր Զ. կ'ուզէ գիտնալ այդ մերժումին պատճառը, Պորճիաներու դժբախտ աղջիկը կը պատասխանէ.

— Վասնզի իմ ամուսիններս դէշ վախճան մը ունեցան ...

Այս խօսքերէն ետք, Լուքրեցիա, ատելավառ ակնարկ մը սեւեռելով ներկաներուն վրայ, գլուխը բարձր, կը հեռանայ, ափ ի բերան թողլով իր ձեռքը խնդրող Կրավինայի դուքսը, որ խօսքը Պապին ուղղելով, կը բացագանչէ.

— Ի՞նչ է այս, կը կատակէ՞ք ինծի հետ, միթէ չէ՞ք կրնար ձեր կամքը պարտադրել երիտասարդ կնոջ մը ...

Ալեքսանդր Զ. կը բաւականանայ միայն ուսերը թօթուելով ...

×

Իրականին մէջ, Պապը այնքան ալ չէր ցանկար իբրեւ փեսայ ունենալ Օրսինի մը: Իր ընտրութիւնը կատարած էր արդէն :

Արդարեւ, քանի մը օր ետք իր աղջկան ցոյց կուտայ նկարը ապագայ ամուսինի մը, որ ըստ իրեն, տէր էր բազմաթիւ արժանիքներու :

Նոր թեկնածուն էր Ալֆոնս տը Ֆերրարա, Ֆերրարայի ազդեցիկ դքսութեան տիրակալ Հերակլէս Ա.ի որդին եւ գահաժառանգը :

Ֆերրարաներու ընտանիքը ամբողջ Իտալիոյ մէջ ծանօթ էր իր քաղաքական եւ զինուորական ազդեցիկ դիրքով: Անոնք ճարտար քաղաքագէտներ ըլլալով, իրենց իշխանութիւնը հաստատած էին քաղաքական թէ զինուորական նախանձելի դիրքի մը: Անոնց հետ խնամի դառնալը մեծ առաւելութիւններ կրնար ապահովել Պորճիաներուն: Այս ընտանիքին սերած իշխանները միշտ ալ բարեկամ եւ դաշնակից էին եղած Ֆրանսայի, այդ շրջանին ալ իրենց քաղաքական դիրքը աւելի եւս զօրացած էր շնորհիւ Լուդովիկոս ԺԲ.ի հետ ունեցած իրենց սերտ կապերուն :

(13 Շար.)

ունեցած են յատուկ բառ մը՝ «բեւր»: Մեծ թիւեր գրելու համար օգտագործած են այբուբենին գիրերը, մօտենալով լրացուցիչ նշաններ / կամ՝: Այսպէս, օրինակ, եթէ Ժ գիրին վերը աւելցնենք ընդունուած նշանը, կը ստանանք Ժ՝ = 100·000:

Հայաստանի եւ Յունաստանի մէջ գործածուած նոյն սիստեմներուն մէջ գոյութիւն ունեցած է տարբերութիւն մը: Հայկական թուարկութեան մէջ օգտագործուած են 36 գիրեր, իսկ յունականին մէջ՝ 27 գիր, որոնցմէ երեք հատը փոխառնուած են ուրիշ այբուբեններէ: Հայկական այբուբենը կարելիութիւն տուած է առանց լրացուցիչ նշանի մը գրելու մինչեւ 9·999, իսկ յունականը՝ մինչեւ 999: Սովորական թուայրութիւններուն հետ կը հանդիպինք նաեւ հետեւեալ թուայրութիւններուն՝ ·ԲՌ· = 2000, փոխանակ գրելու՝ ·Ս·, ·ԳՌԹՃ = 3,900, փոխանակ գրելու՝ ·ՎՋ·: Այս օրինակները պարզ կերպով կը յիշեցնեն ուրարտացիներուն՝ թիւերը գրելու եղանակը:

Մաշտոցի յօրինած այբուբենը ունի 36 գիր: Հայկական թուարկութեան սիստեմին մէջ գործածուած են այդ նոյն 36 գիրերը: Այս երեւոյթէն կը ծագի հարց մը, այն թէ՝ այդ երկու թիւերուն օրինաչափութիւնը պատահականութեա՞ն արդիւնք է, թէ մշակուած ծրագրի մը:

Ուսումնասիրութիւնը ցոյց կուտայ, որ այս պարագան արդիւնք է մշակուած ծրագրի մը: Մեսրոպ, երբ հայկական գիրերը յօրինեց, նկատի ունեցաւ Ե· դարու կենդանի հայկական լեզուին հնչիւնները: Պրպտումները զինքը բերած էին այն եզրակացութեան, որ հայերէն լեզուին համար անհրաժեշտ էր յօրինել 36էն աւելի գիրեր: Սակայն, ան սահմանափակուեցաւ 36 գիրով, անշուշտ, նկատի առնելով ուսուցման դիւրութեան շահերը, թուարկութեան հայկական սիստեմին պահանջները: Արդեօք ասով չի՞ բացատրուիր այն իրողութիւնը, որ Մաշտոց Օ-ի եւ ՈՒ-ի համար յատուկ նշաններ նախատեսած չէ:

Իսկ ե՞րբ, Հայերը այբբենական սիստեմէն անցած են այսօրուան թուարկութեան տասնորդական «փոզիսիոն» սիստեմին:

Այս հարցը լուսաբանելու տեսակէտէն հետաքրքրական է Երեւանի Մատենադարանի թիւ 8716 ձեռագիրը, որ թուաբանութեան դասագիրք մըն է: Գործածուած թուանշաններուն ձեւը, ուսուցման տարազը հայկական ուղղագրական կանոններուն հետ միասին ցոյց կուտան, որ դասագիրքը կազմուած է ԺԵ· դարու երկրորդ կիսուն կամ ԺԶ· դարու սկիզբը: Թուարկութեան «փոզիսիոն» եւ այբբենական սիստեմներուն միջեւ տեղի ունեցած պայքարը տեւած է երկու դար, մինչեւ որ թուարկութեան նոր ձեւը վերջնականապէս ԺԷ· դարուն յաղթանակած է:

Այս ուսումնասիրութեան արընչութեամբ, բնականաբար, հարց մը եւս կը ծագի՝ Հայերը Ե· դարէն առաջ, իրենց գոյութեան շուրջ հազար տարիներու ընթացքին, թուարկութեան ի՞նչ սիստեմ ունեցած են: Կասկածէ դուրս է, որ Հայերը այդ շրջանին ունեցած են թուարկութեան ձեւ մը, քանի որ հազարամեակին ընթացքին ունեցած են ինքնուրոյն պետականութիւն, զօրք, վարած են տնտեսութիւն, մասնակցած են միջազգային առեւտուրին, շինած են սքանչելի խոշոր շէնքեր եւայլն:

Դժբախտաբար ոչինչ կարելի է ըսել այս մասին, որովհետեւ կը բացակային անհրաժեշտ նիւթերը, փաստերը:

Թուարկութեան հայկական սիստեմին պատմութեան այս սեղմ տողերը ակնյայտնի կերպով ցոյց կուտան Մեսրոպ Մաշտոցի կատարած գործին արժէքը: Յանձին Մեսրոպի, Հայերը ոչ միայն Ե· դարէն սկսեալ ունեցան կատարեալ ձեւով մշակուած իրենց այբուբենը, որ աւելի ճիշդ ձեւով կ'արտացոլէր Հայոց լեզուին հնչիւնական առանձնայատկութիւնները, այլեւ կարելիութիւնը ունեցան սահեցնելու թուարկութեան այնպիսի սիստեմ մը, որ հնարաւորութիւն կուտար, առանց լրացուցիչ նշաններու, գրելու նաեւ հազարաւորները, բան մը, որմէ զուրկ էր յունական սիստեմը:

Գ· ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳԻՆԵՁՕՆ Ի ՊԱՏԻՒ ՀՈՒՐԻ ԻՓՔՃԵԱՆԻ

Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերը կեդրոնական վարչութեան անդամ Տիկին Հուրի Իփէքեանի ի պատիւ սարքած էին գինեձօն մը, որ տեղի ունեցաւ Կիրակի, Նոյեմբեր 4ին երեկոյեան ժամը 9ին, «Ահարոնեան» ակումբին մէջ:

Բոլոր անոնք որ ներկայ գտնուեցան այս ջերմ հանդիպումին միշտ պիտի յիշեն այդ եզակի օրը, որովհետեւ առիթ ընծայուեցաւ անոնց մօտէն ճանչնալու տաղանդաւոր բանաստեղծուհին:

Գրագէտ Կ· Փօլատեան ջերմ բառերով ներկայացուց Հուրի Իփէքեանը արժէքաւոր բանաստեղծուհին եւ միջազգային չափանիշով զարգացած հայ կինը: Մասնաւորապէս շեշտեց թէ, Հուրի Իփէքեան կրնար հայ գրականութեան ճամբով կատարուած նկատել իր պարտականութիւնը իր ժողովուրդին հանդէպ, բայց կը տեսնենք թէ, ան լծուած է նաեւ հանրային աշխատանքի, նուիրումի գեղեցիկ օրինակ մը հանդիսանալով:

Անմիջապէս սահեցուեցաւ մտերիմ մթնոլորտ մը վերածուելու համար գեղարուեստական երեկոյի: Օրիորդ Թիւթէլեան, Կարապետեան արտասանեցին: Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու անունով գնահատանքի ջերմ խօսքեր ըրին Տիկիններ՝ Հազարեան, Սարգիսեան եւ Պ· Փօլատեան, Ճեմարանական սերունդի անունով ընկեր Յակոբ Արթինեան ոգեկոչեց յիշատակը գաղափարականը մեծ նուիրեալներուն որոնք հիմնեցին Ճեմարանը, որուն արժանաւոր մէկ ներկայացուցիչն է բանաստեղծուհին, եզրակացնելու համար որ հիմնադիրները կրնան միշտ հպարտ ըլլալ իրենց աշակերտներով, որոնք աշխարհի չորս ծագերուն միշտ բարձր կը պահեն հայ բարոյականի ու մշակոյթի ջահը: Հ· Յ· Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի անունով ընկեր Պապեան իր խօսքին մէջ ընդգծեց· «Նոր Սերունդի կազմակերպուած խումբերուն գոյութիւնը Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներուն մէջ տրուած լաւագոյն ապացոյցն է բոլոր անոնց, որոնք սեւ ակնոցներով դիտելու սովորութիւնը ունին հայ կեանքը, այս ափերուն վրայ հասակ նետած այս տղաքը իրենց աչքերուն մէջ ունին Սեւանի պատկերը, հոգիներուն մէջ կը կրեն վեհ Արարատը, եւ որոնք մեր ապագայի կեանքին մէջ անպայմանօրէն խաղալիք կարեւոր դեր մը ունին»: Պ· Արգումանեանի խօսքերը մեծապէս տպաւորեցին ներկաները:

Տիկիններ Վարժապետեան, Արմաղանեան, Կարապետեան (Տէսինի Կապոյտ Խաչի վարչութենէն) իրենց մեներգներով մասնակցեցան գեղարուեստական բաժնին:

Կէս գիշերուան մօտ էր արդէն երբ նախագահ Պ· Փօլատեան խօսքը տուաւ օրուան հիւրին: Հուրի Իփէքեան ամբողջ մէկ ժամ փոխն ի փոխ յուզեց ու խանդավառեց ներկաները: Խոր յուզումով յիշեց Ճեմարանի հիմնադրութեան օրերը, բաղդատեց մեր երէց սերունդին զոհողութեան եւ նուիրումի անհուն սէրը մեր այսօրուան «յոգնածութեան» հետ:

Ամօթ պէտք է զգանք մեր քիչը բաղդատելով այն ամբողջական նուիրումին հետ զոր մեր հայրերն ու մայրերը շատարկեցին իրենց ժողովուրդին, շատ աւելի դժնդակ պայմաններու մէջ:

Խօսքը վերջացնելով օրուան հիւրը յայտնեց թէ լաւագոյն նուէրը կ'ընէ այսօր Մարսիլիահայութեան, անոր տալով Կապոյտ Խաչի կրտսեր անդամուհիներու նորաստեղծ վարչութիւն մը, կապուած ուղղակի կեդրոնին: Կազմակերպութեան նման առաջին ձեռնարկն է որ պէտք է տարածուի եւ նոր եռանդ սահեցնէ: Ժամանակը անզգալաբար անցած էր եւ ներկաները լաւ երեկոյ մը անցընելու գոհունակութեամբ մեկնեցան սրահէն:

Գ· Պ·

ՃՇԴՈՒՄ

Շաւիլի յիշատակի օրուան (Յառաջ, 8 Նոյեմբեր) գեղարուեստական բաժնին մասնակցած են.— Աստղիկ Քէօսէեան, Արմենուհի Յակոբեան, Գալուստ Մինասեան եւ Ս· Յովհաննէսեան:

ԵԿԵՂԵՑԻՆ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍ

Հռոմի մէջ եւ նախաձեռնութեամբ «Համայնավարութեան Ուսմանց կեդրոնին» ցուցահանդէս մը բացուած է.— «Եկեղեցին, համայնավարութեան մարտիրոս»:

Այս ցուցահանդէսը բազմաթիւ փաստաթուղթերով ու պատկերներով կ'ոգեկոչէ կաթողիկէներու եւ այլ դաւանանքներու պատկանող քրիստոնեաներու տառապանքները վերջին քառասուն տարիներու ընթացքին մօտ քսան երկիրներու մէջ:

Խորհ· Միութեան համար, ցուցահանդէսը երեւան կը հանէ որ 11 կաթողիկէ արքեպիսկոպոսներ սպաննուած կամ արգելափակուած են, որ եկեղեցւոյ ամբողջ կազմակերպութիւնը ջնջուած է եւ միայն երեք կաթողիկէ եկեղեցիներ մնացած են Խորհ· Միութեան մէջ:

Ուկրայնիոյ մէջ, տասը եպիսկոպոսներ ձերբակալուած են, 2700 քահանաներ սպաննուած կամ աքսորուած են, հազար կրօնաւոր հալածուած են վանքերէն: Լիթուանիայէն երեք հարիւր հազար հաւատացեալներ Սիպերիա աքսորուած են, 743 չէզոքացուած եւ նուիրակը արտաքսուած է: Ալպանիոյ մէջ, հինգ եպիսկոպոսներ սպաննուած են, տասը քահանաներ բանտը մեռած են: Հիւսիսային Քորէա, երեք եպիսկոպոս, երկու առաքելական պատուիրակ, 84 քահանայ, 27 եղբայրներ, 34 քոյրեր սպաննուած են: Լեհաստանի մէջ, տարիներով ձերբակալուած է Վարշաւայի արքեպիսկոպոսը՝ Կարդինալ Սթեֆան Վիշինսկի: Երեք եպիսկոպոսներ սպաննուած են, չորս ուրիշներ աքսորուած, 91 քահանաներ ջարդուած են, 260 ուրիշներ անհետացած, 550՝ աքսորուած, 1500 հաւատացեալներու հետ: 2000 քահանաներ բանտարկուած կամ աքսորուած են: Երկու հազար եկեղեցիներ փակուած են:

Հունգարիոյ մէջ, Կարդինալ Եոզէֆ Մինծենթի քանի մը տարի բանտը անցընելէ ետք ամերիկեան դեսպանատունը ապաստանած է: Միայն 11 եպիսկոպոսներ իրենց պաշտօնին գլուխն են ուր համայնավար վարչակարգին ծառայող «խաղաղութեան քահանաներու» հսկողութեան ներքեւ են:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՕՐ· ԲԵՐՐՈՆ ԳԱՐԱԽԱՆԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Վիլֆրանշ բնակող երիտասարդ հայ նկարչուհի Օր· Բերրոն Գարախանեան մասնակցելով տեղւոյն մէջ կազմակերպուած ցուցահանդէսի մը, ուր ցուցադրուած են բազմաթիւ այլ նկարիչներու գործեր եւս, գնահատութեան արժանացած է եւ ստացած առաջին մանիտոն: «Նիս Մաթէն» թերթը յիշատակելով այս պարագան, մեծ գովեստով կը խօսի երիտասարդ Հայուհիին մասին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (179)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Եթէ պտըտելու երթանք:

— Շատ լաւ:

— Ուրեմն միասին սա կեավուրի գիւղերը կ'այցելենք ու հաւատքի կը բերենք զանոնք, կ'ընդունի՞ս:

— Ինչպէս չէ, տարիկս պարտականութիւնս է ու ես բովանդակ կեանքովս անոր զոհը եղած եմ:

— Կեավուրները շատ կ'ատե՞ս:

— Անոնք որ անհաւատ են, անոնք որ արդարութեան ճամբէն շեղած են, անոնք որ ճշմարտութեան տեղ խաբէութիւն մոգնել կ'ուզեն, մէկ խօսքով՝ անոնք որ Աստուծոյ ձայնը չեն լսեր ու խիղճ չունին, ես կ'ատեմ բոլոր հոգիովս: Անոնք իմ թշնամիներս են ու ես անոնց թշնամին:

— Ապրիս, աչքիս պապա, ճշմարիտ ու կատարեալ մարդ ես դուն: Կեավուրները թշնամի են մեզի, հարկաւ մենք ալ թշնամի պիտի ըլլանք անոնց: Մեր սրբավայրերը չեն գար, պէտք է ճանչնան անոնց վեհութիւնը: Մեր վեհապետին կամքը Գուրանի վրայ հաստատուած է: Ինչպէս գիտէք, Գուրանի պատգամներէն մին է անկրօններու աչքը լոյսին բանալ ու մեր ճշմարիտ հաւատքը ճանչցնել տալ:

— Արդար է այդ պատգամը, բայց զայն գործադրելու համար կամք ու անձնուիրութիւն պէտք են: Անկրօնը մանրուքներէ կազմուած պալատ մը կը նմանի, անձրեւի կաթիլներուն տակ անգամ կը փշրուի ու կը քայքայուի: Խընդիրը կաթիլներ սահեցնելուն վրայ է: Զարիքը միշտ կայ, ինչպէս լոյսը: Մին կամ միւսը:

— Քանի՞ տարի է որ այս կողմերը կը գտնուիք:

— Շատ չէ, երեք ամիս հազիւ կայ:

— Տաճկաստա՞ն գալդ:

— Այո՛:

— Անկից առաջ ո՞ւր էիր:

— Հնդկաստան:

— Ուրի՞շ:

— Աշխարհիս ամէն կողմը:

— Միշտ ոտքո՞վ:

— Միշտ:

— Ձի՞ս յոգնիր:

— Ամենեւին: Ըսի թէ մարդուս համար կամք ու անձնուիրութիւն պէտք են: Անոնք գերբնական մարմնացում մը կուտան:

— Կ·Պոլիս ալ գացի՞ր:

— Հարկաւ:

— Այնտեղ մէլախանէ մը կայ, որ շատ նշանաւոր է, հոն մտա՞ր:

— Չէ:

— Ինչո՞ւ համար, այնտեղ աչքիւիշներ կային:

— Ինչ ընեմ աչքիւիշը, ես մարդ կը փնտռեմ:

— Անոնք մարդ չե՞ն:

— Մարդ են, բայց թշուառ են ինծի պէս:

— Հապա դուն երջանիկնե՞ր կը փնտռես:

— Երջանիկներ չեմ փնտռեր: Ես կը թափառիմ պարտականութիւնս կատարելու, իսկ անոնք միօրինակ չարչարանքներու ենթարկուած կեանք մը կ'անցնեն: Մարդկութեան օգուտ մը չեն ընծայեր: Իրենց անձնուիրութիւնը իրենց մարմնին համար է ու հոգին սպառած տեղ կը չարչարուի կեանքի մը յարատեւութեանը մէջ: Մի կարծէք թէ ամէն աչքիւիշ միեւնոյն դերը ունի եւ միեւնոյն դիրքը ունի կեանքի այլատեսակ զարգացումներուն հանդէպ: Կան որ ապրելու համար ընտրած են այդ կոչումը, կան որ կամք ունին բայց անձնուիրութենէն զուրկ են:

Վերջապէս՝ խօսելու չէ: Աշխարհը եղերերգական տեսարան մըն է, ամէն մարդ իր դառը կը ներկայացնէ ամէն ձեւի տակ:

Գիտնական մօլլան, որ անթարթ աչքերը յառած ողորմելի աչքիւիշին մտիկ կ'ընէր, չափազանց զարմացաւ այդքան լայն ու իմաստալից խօսքերը լսելով, որոնք մէյ մէկ գոհարներ էին: Համոզուեցաւ թէ անճարակ ու տխմար մէկը չէր ան, համոզուեցաւ թէ չէր նմաներ իր տեսած անանկ մարդերուն որոնք կտոր մը հաց եւ չարչարանք գիտէին միայն: Հետեւաբար աւելի պատկառանքով սկսաւ վերարերուիլ ու շարունակել հարցումները:

— Բուն ծննդավայրդ ո՞ր երկիրն է:

— Երջանիկն Արաբիա, պատասխանեց Աւազակապետը:

— Շատո՞նց է որ անկից մեկնած ես:

— Ճիշդ երեսուն տարի կ'ըլլայ:

— Ազգականներ չունի՞ս:

— Ոչ մէկը չունիմ:

— Խիստ լաւ, եթէ չես նեղուիր, վաղը ձիով քանի մը գիւղեր երթանք:

— Ձիո՞վ:

— Այո՛:

— Ես ձի չեմ ուզեր: Իմ ոտքերուս ի՞նչ է եղեր որ այդ անասունը ծառայէ ինծի:

— Զըլլայ թէ հոգեփոխութեան կը հաւատաս:

(Շար·)

Տէր եւ Տիկին Հայկուհի Բիրիշեան եւ զաւակները՝ Վարդան եւ Արմէն, Յակոբ Գ. Փափազեան, Յովսէփ Գ. Փափազեան եւ Այրի Տիկին Ա. Կարապետեան ընտանիքները (Ֆիլիպէ), Գէորգեան եւ Այրի Տիկին Ե. Մանուքովա ընտանիքները (Սօֆիա), Գալֆայեան եւ Փաստրմա–ճեան եւ Մելքոնեան ընտանիքները (Փըրաւիտենս, Մ. Նահանգներ), խոր կըս–կիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱԳԱՊԻ ՔԻՐԻՇԵԱՆԻ
(Ծնեալ Զաքարեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 11–ին, իր բնակարանը (32, Փլաս Սէն Ֆեր–տինան, Փարիզ 17):

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատար–ուի այս Չորեքշաբթի, ժամը 8·45ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբր այդ ընդունիլ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Արամ Թէրզիպաշեանի հոգեհանգստ–եան առթիւ նուէրներ.— Թէրզիպաշեան ընտանիք Պօմոնի եկեղեցիին, Կ. Խաչին, Աղքատաց, դպրոցին, Դպրաց Դասուն, սրահին 50ական Ն. Ֆ., Գրիգոր Պաղ–տասարեան Պօմոնի եկեղեցիին 10, Ֆ. Կ. Խաչին 20, Աղքատաց եւ սրահին 10ա–կան, Գեղամ Խօսրովեան, Տիկին Մար–իամ Բէիզեան սրահին 10ական, Տիկին Նեկտար Մանասեան եկեղեցիին 10 Ն.Ֆ: (Գումարները վճարուած են Պօմոնի Թաղական Խորհուրդին):

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպու–թեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխա–դարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փո–խանցման համար: Ուղղակի կազմակեր–պութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպու–թեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրա–տուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատնե–րը կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան :

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառվարենց խումբին պարահանդէսը, երեկոյ–թը, Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր:

×

Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Ընկերակցու–թեան Տարեկան պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 10ին:

×

Սենթ Քաթրինի պարանցիկ ցերեկոյթը Նոյեմբեր 24ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ Ա–ՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷ–ՍԸ, «Ամպասատէօր»ի շքեղ սրահին մէջ, Կիրակի՝ Դեկտեմբեր 9, արեւամուտէն մինչեւ կէս գիշեր :

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պա–րահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Դեկտեմ–բեր 22, Շաբաթ գիշեր :

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ԵԴՈՒԱՐԴ ԹՈՐՈՍԵԱՆ (Րուան)
Օր. ՍՈՆԵԱ ՎԱՆՈՅԵԱՆ (Մարսէյլ)
Նշանուած
Մարսէյլ, 28 Հոկտեմբեր

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 2, ժամը 17էն կէս գիշեր,

Grand Hôtel
12, Bd. des Capucines

Մանրամասնութիւնները յետաղային :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԹԱՂ. ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԸ

Կազմակերպած են

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՄԸ

Այս Կիրակի իրիկուն, ժամը 8·30ին, Մազընոյի սրահին մէջ
Նախագահութեամբ Պ. Յ. ՊԱՆՏԻՔԵԱՆԻ

Կը խօսի Թեմին պատգամաւոր
Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Նիւթ.— Էջմիածնի Ազգ. Եկեղեցական ժողովը եւ հայրենի տպաւորութիւններ :

Դիւրացնելու համար հանդիսականնե–րուն վերադարձը՝ հաւաքոյթը կը վեր–ջանայ ճիշդ ժամը 23ին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ
Միջին ալիք 296 մեթր:
Կարճ ալիք 31, 19 – 25·55, 19·84:
Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին:
Կը պատարագէ
ՌԱՓԱՅԷԼ ԵՊՍԿ. ՊԱՅԵԱՆ
(Վիճակաւոր Եգիպտոսի Թեմին)
Կը քարոզէ՝
ԳԷՈՐԳ ԱՐՔ. ԼԱՅԷՔԵԱՆ
(Վիճակաւոր Սուրիոյ Թեմին)

ՆԻՒԹԸ.— «Վատիկան Բ. Տիե–զերական ժողովը ուսուցանող ե–կեղեցին՝ Միւն եւ հաստատութիւն ճշմարտութեան» :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի կին մը, Սամուէլ Մու–րատեան վարժարանի մէջ տնական աշ–խատանքի համար: Դիմել վարժարանի տեսչութեան :

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ. — Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 17ին Շաբաթ ի–րիկուն: Ռիւ Տիւ Նուառի սրահը :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Տ. ՉԷՔԻԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Կ'արտա–սանեն.— Օր. Օր. Շաքէ Ղազարեան, Ալիս Ալթունեան, Ընկ. Պերճ Մարտի–րոսեան, կը նուագէ Ընկ. Պէրպէրեան :

Կը մեներգեն.— Տիկին Մ. Կարապետ–եան, Տիկին Թուքլեան :

Տէսինի Նոր Սերունդի կողմէ հայկա–կան տոհմիկ պարեր:

Մուտքը ազատ է

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 18ին, ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:
Կը խօսի Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 18ին, կէսօրէն վերջ, ժամը 3·30ին, Րիւ տը Ժէ.ի սրա–հին մէջ:
Կը խօսի Ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐ'ԴՈՒՆԻ
ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ
(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)
ԳԻՆԸ 3 Ն. Ֆ.
ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ
ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
(Ֆօթօ Ռէքս)
2 Ռիւ Պէռնար տիւ Պուա :

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Իսիի Զաւարեան կոմիտէի, եւ մասնակցու–թեամբ Հ. Յ. Դ. Իսիի Նոր Սերունդի «Խանասոր» խումբի: Այս Կիրակի կէս–օրէ վերջ ժամը 15ին, Արիմեան սրա–հին մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւ–րոպայի Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ գիշեր :
Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացու–ցիչները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը այս Երեք–շաբթի ժամը 20·30ին, Տիկին Անդրէաս–եանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պօմոնի Քրիստափոր խումբի:

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21·15ին Պօմոնի Սահակ–Մեսրոպ սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ. Գ. ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին

Հայկական պար, արտասանութիւն, ջութակ եւ նուագ :

Գին 3 Ն. Ֆ.

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ–դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ն. Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ն. Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, Քէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ,	5 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՌՋԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գաբամաճեան, Պէյրութ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՑՈՐՁԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ն. Ֆ.
ՉՐՈՑՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3·50 Ն. Ֆ. Բ. հատոր 5 Ն. Ֆ.	

Առաքման ծախսը գնողին վրայ
ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը 0·25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI 14 NOVEMBRE 1962

38րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9455 — 38e ANNÉE — Fondateur · SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5356

ՄԵՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՈՒԺԸ

Առեղծուած է հայ ժողովուրդին գոյութիւնը, այնքան փոթորիկներէ եւ դժբախտութիւններէ ետք :

Ինկած բարբարոս արշաւանքներու ճամբուն վրայ, շրջապատուած անողոք ու յափշտակող ցեղերէ, պահած է ան իր գոյութիւնը, դժուարութեամբ, սակայն պատուով ու ինչու չէ, յաղթական :

Անհետացած են հին շատ մը ժողովուրդներ, նոյնիսկ անոնք որ կայսրութիւններ կազմած են, ինչպէս ասորեստանցիները, որոնք յաղթական ու աշխարհակալ եղած են : Հայը, այդ իմաստով ոչ աշխարհակալութեան ձգտած է, ոչ ալ նուաճումներու : Աշխատած է ազատ ապրիլ, ցեղային իր շնորհները զարգացնելով եւ քաղաքակրթական նուաճումներ միայն ընելով :

Աշխատած է որ խաղաղ ապրի ու զօրծակցի ընդհանուր քաղաքակրթութեան :

Կարելի է ըսել, թէ դեռ չէ ուսումնասիրուած Հայը, իր պատմութեան մէջ ու սեղծագործումներով, ինչպէս չէ ուսումնասիրուած, չէ պեղուած իր հայրենիքը : Անշուշտ, փորձեր եղած են, որոնք վերջերս մանաւանդ, դարձած են աւելի լուրջ ու հետեւողական, հայ ու օտար գիտնականներու ու պատմաբաններու կողմէ :

Ինչ որ սակայն, լոյս կը ձգէ Հայուն գոյութեան առեղծուածին վրայ, այն է՝ թէ զարմանալի կերպով կենսունակ եղած է ան եւ, նաեւ, գաղափարապաշտ : Հաւատացած է ան առաջին դարերէն իսկ, համամարդկային սկզբունքներու եւ աշխատած է հասնիլ անոնց :

Հեթանոսութեան շրջանին, իր նախահօր Հայկին, Արամի ու Արայի, Տիգրանի ու Վահագնի անունները կը յիշուին ոչ թէ իբրեւ բռնակալներ, այլ իբրեւ բռնակալներու դէմ պայքարող առաջնորդներ : Կարելի է, այսօր իսկ, հազարաւոր տարիներ ետք, տեսնել յիշատակը բազմաթիւ կէս առասպելական կամ պատմական դէմքերու, ինչպէս Հայկին ու Վահագնին եւ Արտաշէսի ու Տիգրաններու, որոնք կը խորհրդանշեն քաջութիւնը, արդարութիւնը, հաւատարմութիւնն ու ազատութիւնը :

Անշուշտ, ճիշդ չըլլար, եթէ ըսենք թէ միայն լոյս գիծերով կը ներկայանայ մեր պատմութիւնը եւ միայն պանծալի դէմքեր ունեցած ենք : Կան, ունեցած ենք, մութ ու տխուր երեւոյթներ մեր պատմութեան մէջ եւ նոյնքան մութ ու նսեմ դէմքեր : Սակայն, կրնանք վստահ ըլլալ, որ շատ քիչ ժողովուրդներ կան, այնքան հարուստ՝ գաղափարական պատմութեամբ ու դէմքերով, որքան Հայութիւնն է :

Ռազմական զօրութիւնը, պայքարի ոգին չեն որ պակսած են մեզի. եթէ ազգերու ու հալածանքներու ենթարկուած ենք. եթէ պարբերական կոտորածներ արիւնած են մեր ժողովուրդը, պատճառն այն է, որ աշխատած ենք բարձր մնալ մեր շրջապատէն, գոհանալ միայն ինքնապաշտպանութեամբ :

Գրաւուած է մեր հայրենիքը, սակայն մեծցած է ազգային մեր հողին. հարստացած մեր գաղափարները : Կը բաւէ դիտել, մեր ցեղային թշնամիին պատմութիւնը՝ արիւնով ներկուած. կը բաւէ դիտել իր այսօրուան կեանքը, բարոյական անկումը, տնտեսական թշուառութիւնը, յաջորդական տագնապները՝ քաղաքական, ելմտական, պետական, ներքին ու արտաքին, որոնք դժբախտութիւն, նսեմութիւն, յուսախաբութիւն կը թափեն, դիմաւորելով մութ ու եղերական ապագայ մը :

Այսօր, շատ կայ աղմուկ եւ կան հայ տարրեր ու կազմակերպութիւններ, որոնք կ՚ագարտեն հայ կեանքն ու պատմութիւնը. փոխանակ ազատութեան, նսեմութիւնը կը փնտռեն. փոխանակ բողոքի, անարգ լռութիւնը կը նախընտրեն. փոխանակ ազնուական ու արժանավայել կեցուածքի, ցեխնահակ ու տխեղծ կը մնան :

Մեր ուժը՝ դարերու ընթացքին, եղած է ազատութեան համար պայքարը. արդարութեան քաջարի պաշտպանութիւնը : Մեր դատը այս եղած է, շատ հին դարերէն ի վեր : Կոչուած ենք շարունակել մեր պայքարը, ազատութեան յաղթանակին ու արդարութեան իրագործումին համար : Մեր ապրող սերունդը այս գիտակցութեամբ կոչուած է գործելու, ազգային մեր կենսունակութիւնը աւելցնելու համար, հաւատքի նոր թափով եւ վաղուան հանդէպ : Այս հաւատքին մէջ է Հայուն ուժը, հաւատք մը՝ սակայն, որ զօրացած ըլլայ աշխատանքով ու ստեղծագործութիւններով : Շօշափելի եւ ազգային գործերով :

Պիտի կրնա՞նք այս հաւատքով աշխատիլ, ազգովին, ստիճանաբար ջնջելով անհարազատ բոլոր գիծերը՝ մեր ազգային խառնուածքէն : Պատասխանը այսօր իսկ ապրող սերունդը պիտի տայ, իր ժառանգութիւնը հարստացնելով ու բիւրեղացնելով ու զայն փոխանցելով նորահաս սերունդին :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

«Ի ՀԱՐԿԻՆ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՄԸ, ԲԱՅՑ ՈՉ ԻՒ - ԷՆ - ԷՌ ՄԸ» Կ՚ԸՍԷ ԿԻ ՄՈԼԷ

Նոյեմբեր 17ին եւ մանաւանդ 25ին պիտի վճռուի Ֆրանսական յաջորդ Ազգ. Ժողովին քաղաքական դիմագիծը, որ ճակատագրական դեր կրնայ ունենալ երկրին ապագային համար :

Դէպքերը եւ դէմքերը ծանօթ են : Ծանօթ է նաեւ որ նախագահ տը Կոլ ճառ մը խօսելով Նոյեմբեր 7ին, բացէ ի բաց դիրք բռնեց ընտրապայքարին մէջ, ճաղկեց շատ խիստ ու հեգնական ոճով բոլոր հին կուսակցութիւնները, անուղղակի կերպով զօվքն հիւսելով իր կողմնակիցներու կուսակցութեան (Իւ Էն Էռ) առանց անունը տալու, բայց յայտնելով թէ պէտք է քուէարկել անոնց՝ որոնք «այո»ի քարոզչութիւնն ըրին հանրաքուէին առեն. եւ ամէն ոք գիտէ թէ մէկ կուսակցութիւն է միայն որ այդ դիրքը բռնած էր :

Ընտրապայքարը թոյլ կուտայ նաեւ քաղաքական մեծ «թենոր»ներուն որ պարզեն իրենց տեսակէտը ու քաղաքական ծրագիրը (եթէ ունին) բերանացի կամ գրաւոր :

Այս մարզին մէջ շատ շահեկան են անշուշտ այն վիճաբանութիւնները զորս կը սարքեն ձայնասփիւռի շրջանային կայանները ինչպէս՝ Լիւքսամպուռ եւ Եւրոպա թիւ 1 :

Երկուշաբթի ցերեկ, այս վերջին կայանէն կը հակաճառէին ընկերվարական պարագլուխ՝ Կի Մոլէ եւ Ժողովրդական Հանրապետական Մօրիս Շուման : Այս հին կոյխտը, հակառակ իր կուսակցութեան հրահանգին, չքուէարկեց արգելքի բանաձեւը, եւ ինչպէս բոլոր անոնք որոնք իր պարագային մէջ կը գտնուին, առանց Իւ Էն Էռ ըլլալու, կը վայելէ այս նոր կուսակցութեան հովանաւորութիւնը, երեսփոխանական իր թեկնածութեան համար :

Կի Մոլէ իր դատը պաշտպանեց մեծ դիւրութեամբ եւ իր ծանօթ ճարտարութիւնն իսկ անհրաժեշտ չէր ջրելու համար իր հակառակորդին բաւական ճախող պատճառաբանութիւնները : Մնաց որ երկու անձերը մեծ յարգանք ունին իրարու հանդէպ եւ մնացին միշտ պատշաճութեան սահմաններուն մէջ :

Կի Մոլէի տեսակէտը յստակ է.— պէտք է զգուշ ըլլալ մէկ մարդու յանձնելէ ամէն բան : Ընկերվարական կուսակցութիւնը դէմ է երկու «անպայմանադրականներուն» (Էնքոնտիսիոնէլ) : Համայնավարները՝ որոնք այսօրուընէ համաձայն են Խրուշչեւի վաղուան ըսելիքներուն, առանց գիտնալու թէ ի՞նչ պիտի ըսէ. եւ Իւ Էն Էռը որ այսօրուընէ «այո» ըսած է՝ տը Կոլի վաղուան բոլոր ըսելիքներուն առանց գիտնալու թէ ի՞նչ պիտի ըսէ :

Մօրիս Շուման փորձեց նեղը դնել Կի Մոլէն ընելով հարցումը զոր շատ կարեւոր կը նկատէր, եւ որու մասին նախապէս լուր տուած էր ընկերվարական պարագլուխին : Կի Մոլէի բերանը կը դըրուէր սա խօսքը.— «Ով կ՚ուզէք ընտրեցէք, բայց ոչ Իւ Էն Էռ մը» : Այս ըսել չէ՞ թէ Կի Մոլէ կը թելադրէ նոյնիսկ համայնավար թեկնածուի մը քուէ տալ : Հօս, Կի Մոլէ շատ յստակ էր եւ աւելի եւս մանրամասնեց Շումանի հարցումը : Ըսենք թէ ընտրական շրջանի մը մէջ, երկրորդ շրջանին համեմատականի մնացած են մէկ համայնավար եւ մէկ Իւ Էն Էռ : Այս արդէն ողբերգական պիտի ըլլար Ֆրանսայի համար եւ չի կրնար պատահիլ կամ շատ հազուագիւտ կերպով : Արդ, եւ Կի Մոլէ կը կշռէ բառերը.— «Լաւ մտիկ ըրէ, Մօրիս Շուման, իմ կուսակցութիւնս որ միշտ գիտակցութիւնն ունեցած է վտանգին անմիջականութեան եւ ստիճանաւորման, իմ կուսակցութիւնս ամէն ինչ պիտի ընէ որպէս զի Իւ Էն Էռը չընտրուի » :

Կի Մոլէ վճռական է : Իրեն համար Ազգ. Ժողովին մէջ համայնավար մը աւելի կամ պակաս շատ բան չի փոխեր : Ինք եւ իր կուսակցութիւնը, ի գին հերձուածողական շարժումի մը, հաւատարիմ մնացած են նոյն քաղաքական ծրագրին : Ալժերական քաղաքականութեան մէջ, զօրավիգ կեցած են անոնց (կ՚ակնարկէ Տըպրէի) որոնք գիրենք դաւաճան որակած էին Դ. Հանրապետութեան ժամանակ, երբ ինքը՝ Կի Մոլէ, կը թելադրէր խօսիլ Ալժ. Ազատ. Ճակատին հետ : Զօրավիգ կեցած են տը Կոլի՝ Սալանի դէմ եւ պէտք է ըսել թէ տը Կոլ «միշտ թքած չէ կուսակցութեանց վրայ» :

Նոյն իրիկունը, Կի Մոլէ ցաւ կը յայտնէր որ պետական ձայն – պատկերասփիւռը միայն եօթը վայրկեան կը տրամադրէր իրեն որպէսզի քուէարկողին պարզէ հինգ տարուան քաղաքական ծրագիր մը, դիտել տալով թէ պարտուած բայց թեկնածու նախարարներ իրենց կորսնցուցած հանգամանքն օգտագործելով երկար ճառեր կը խօսին ձայն–պատկերասփիւռէն : Կի Մոլէ իր վրդովումն յայտնեց տը Կոլի վերջին ճառին ոճին առթիւ, անոր չափազանցութեան եւ անարդարութեան : Յայտնեց թէ կուսակցութիւնները կային Կոլիզմէն առաջ եւ պիտի վերապրին անոր : Մէկ թելադրութիւն ըրաւ : վերյիշելով իր վարպետին Պօլ Տէ Ռուսոյի խօսքը՝ առաջին շրջանին կ՚ընտրեն, երկրորդ շրջանին կը զատեն : Այդպէս ալ ընտրողներուն կը մնայ այս Կիրակի ընտրել իսկ յաջորդ Կիրակի ցանկէն ջնջել բոլոր «ան պայմանադրականները» «այո – ամէն»ները, եւն. :

× Փինէի բռնած դիրքը կը հաստատէ այն կարծիքը թէ միշտ թեկնածու է Հանրապետութեան Նախագահի աթոռին եւ մնալով հանդերձ իր անկախ բարեկամներուն կողմնակից, կը մնայ կողմերէն վեր :

× Նիւ Եօրք Հէրըլտ ծանր խմբագրական մը ունի այս ընտրապայքարին առթիւ, ուր կը շեշտէ թէ տը Կոլ մենապետի նման կը կառավարէ երկիրը եւ խորհրդարանին ու իր միջեւ եղած տագնապը պարզ տագնապ մը չէ այլ պատմական հանգամանք ունի : «Հակառակ անոր, կը գրէ ամերիկեան օրաթերթը, որ ոչ մէկ մենատէր կրցած է երկար ատեն տիրել ֆրանսացի ժողովուրդին վրայ, այս վերջինը կրնայ ի վերջոյ ընտրել այն ճամբան որ մենատիրութեան կ՚առաջնորդէ» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԻՊԵՐԻՈՅ մէջ 47.000 բանուորներ գործադուլ ըրած են այս տարուան առաջին վեց ամիսներու ընթացքին, որովհետեւ ցած կը գտնէին ամսաթոշակները եւ տաժանակիր աշխատանքի պայմանները : Ծանօթ է որ քանի մը ամիս առաջ արեւմտեան մամուլը արձագանգ հանդիսացած էր կարգ մը մաքրագործումներու որոնք տեղի ունեցած էին Սիպերիոյ մէջ : Այսօր Զովիէթսկայա Ռոսիա կը խոստովանի այդ գործադուլը եւ մանրամասնութիւններ ալ կուտայ անոր հետեւանքներուն մասին : Բազմաթիւ բանուորներ մեկնած են այդ շրջանէն :

ԵՄԷՆԻ Թագաւորը՝ Իմամ Էլ Պատր մամուլի ասուլիս մը տուած է միջազգային թղթակիցներու, ինչ որ վերջնականապէս կը հաստատէ իր ողջ ըլլալը : Էլ Պատր յայտարարած է թէ Եմէնը Նասրի զինուորներուն գերեզմանը պիտի ըլլայ : «Կը ցաւիմ անցած դարձածին համար, կը ցաւիմ որ եմէնեան եւ եգիպտական արիւնը կը թափի : Այդ արիւնը թանկագին է մեզի : Բայց Նասր, այդ խենթը ուզեց հոսեցնել տալ արաբական արիւնը : Աւելի լաւ էր պահել այդ արիւնը այն ճակատամարտին համար որ պիտի մղուի միակ թշնամիին դէմ՝ Իսրայէլ :

ՀԱՒԱՆԱՅԻ թերթերը այլեւս չեն խօսիր Միկոյեանի մասին եւ կ՚անգիտանան նոյնիսկ անոր ներկայութիւնը Քուպայի մէջ : 10 օր է արդէն որ խորհրդային փոխ–վարչապետը Քասթրոյի «օձիքը չի ձգեր» մինչեւ իսկ կնոջը յուղարկաւորութեան ներկայ չըլլալու գինով, բայց ցարդ յայտնի չէ թէ ի՞նչ եղած է իրենց խօսակցութեանց արդիւնքը : Միւս կողմէ, Ամերիկա անդրդուելի կը մնայ եւ վերջ չի տար Քուպայի պաշարման, ցորչափ կղզիէն չեն մեկնած նաեւ խորհրդային Իլիւշին 28 ռմբաձիգ օդանաւերը : Խորհրդային տեսակէտը ծանօթ է այդ մասին : Եթէ այսօր «տուն դարձող» հրթիռները Խորհ. Միութեան կը պատկանէին, օդանաւերը Քասթրոյի ինչքն են եւ ինք միայն կրնայ որեւէ որոշում տալ անոնց մասին : Բաւական դժուարութեանց կը բախի նաեւ Կարմիր Խաչի կատարելիք հակակշիռը : Այս մասին երկար խօսակցութիւններ ունեցած են ՈՒ. Թան եւ Կարմիր Խաչի երկու զուիցերացի ներկայացուցիչները, որոնք ժընեւ վերադարձան առջի օր : Արեւելեան Եւրոպայի լրագրողները ակնարկելով Միկոյեան – Քասթրօ խօսակցութեանց խորհրդաւոր բնոյթին «գրոյց սպուտնիկի մը մէջ» մակդիրը տուած են անոնց : Ընդհանուր կարծիքն է թէ Անաստաս Միկոյեան ձեռքերը պարապ պիտի վերադառնայ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆՆ ալ, Ամերիկայի օրինակին հետեւելով զէնք կը ղրկէ Հնդկաստանի : Առաջին առթիւ «Միկ 21» օդանաւեր :

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

(ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

(ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ՃԱՌԸ՝ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ 1600-ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՆԴԷՍԻՆ՝ ՊՈՍԹԸՆԻ ՄԷՋ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բիւզանդացի աշխարհակալները քրիստոնէութեան միսիոնարներ չէին անշուշտ: Անոնց համար՝ քաղաքական ձեռնարկի մը նշանն էր քրիստոնէութեան դրօշը, զոր կ'ուզէին տնկել հայկական բարձրաւանդակին վրայ: Տիգրանի համար, որ ծանօթ էր Հայոց ձըղտումներուն, քաղաքական բառով՝ օռիանթասիոնին, գիտական բառով՝ թրոփիզմին, քրիստոնէութեան հանդէպ ցոյց տրուած հանդուրժողութիւնը ուրիշ նպատակ չունէր՝ բայց եթէ սիրաշահիլ բիւզանդական կայսրութեան ծայրամասերու բնակչութիւնը:

Հայերը, սակայն, մէկ նպատակ կը հետապնդէին, — պահել իրենց անկախութիւնը:

Գիտէք Պապ Թագաւորին պատմութիւնը: Մեր պատմութեան մեծագոյն թագաւորն է, երիտասարդ, քաջ, զինուորական, քաղաքագէտ: Այս թագաւորը, առաջինը, մերժեց որ քրիստոնէութիւնը մեր երկիրը մտնէ իբրեւ օտար, իբրեւ էնթրիկ: Մեծն Ներսէսի գժտութիւնները ծառայած են միայն որ պատմութիւնը իրմէ ետ խլէ «Մեծն» տիտղոսը:

Նոյն պայքարը շարունակելով՝ Բիւզանդիոն եւս մերժեց ի վերջոյ ընդունիլ որ Հայերը կրնան քրիստոնեայ մնալ՝ մնալով հայ: Եւ հրամայեց Հայաստանի պարտադրել քրիստոնէութիւն մը միայն ու միայն յունարէն լեզուով, պարզ խօսքով՝ քրիստոնեայ, բայց ոչ հայ: Եւ երկուքի բաժնուած Հայաստանի արեւմտեան հատուածը լեցուեցաւ յոյն ուսուցիչներով եւ քարոզիչներով, — այրեցին ոչ – յունարէն ամէն գիրք:

Տիգրան թշնամի չէր քրիստոնէութեան, կը բաւէր որ ուսուցումը կատարուէր ոչ երբեք յունարէն: Ուստի այրեցին յունարէն ամէն գիրք: Բիւզանդիոնի թափանցումը կը գործէր զէնք, ուստի թոյլ տրւաւ որ քրիստոնէութիւնը ուսուցանեն չէզոք լեզուով մը,— ասորերէն, ինչպէս առաջին օրերուն:

Հայերը, միշտ ուզելով քրիստոնեայ մնալ, կը գտնուէին ահաւոր վտանգի մը առջեւ: Յունական գործակալներ եւ արեւմտեան հոսանք մը գերընտրութեան կամ նախապատուութեան յաւակնութիւն կուտային Կեսարիոյ կամ Բիւզանդիոնի եկեղեցիներուն: Ասորի քարոզիչներ տիրական դիրքեր գրաւեր էին նուիրապետական աթոռներու շուրջ:

Հայաստան դարձած էր գրաւեալ երկիր մը, ուր քրիստոնէութիւնը եկեր էր քանդելու վերջին ամրոցը, — Հայոց լեզուն:

Թշնամին մտած էր երկիր ու կը խօսէր յունարէն եւ ասորերէն՝ յանուն քրիստոնէութեան:

Հայոց կը մնար կռուիլ ընդդէմ ա՛յդ քրիստոնէութեան:

Ի՞նչպէս ընել:

Հայկական հանճարը գտա՛ւ միջոցը: Կարելի չէր մերժել քրիստոնէութիւնը, դարուն յառաջադէմ շարժումը: Բայց այդ քրիստոնէութիւնը կը սպաննէր հայ միտքը, կը թաղէր մեր քաղաքական անկախութեան կարելիութիւնները, կը սրբէր ազգային մեր ինքնուրոյն կեանքի ժառանգութիւնը եւ իրաւունքը:

Հարկ էր քրիստոնէութեան դէմ հանել հայ ժողովուրդին ամէնէն հզօր զէնքը: Այսպէս պատրաստուեցաւ եւ տեղի ունեցաւ մեր պատմութեան մեծագոյն ճակատամարտը:

Անիկա կը կոչուի հայ լեզուի ճակատամարտ:

Մեր լեզուն պաշտպանի եղաւ յունարէնի եւ ասորերէնի դէմ: Ճակատամարտին սպարապետներն էին Սահակ Պարթեւ ու Մեսրոպ Մաշտոց:

Սահակ՝ քաջ հայագէտ, առաջնակարգ յունագէտ, այնքան որ Բիւզանդացի մատենագիրներ կը հիանային իր հմտութեան վրայ:

Մեսրոպ՝ քաջ հայագէտ, յունագէտ եւ ասորագէտ, առաջնակարգ վարիչ դպրոցներու:

Անոնք կ'ընդունէին թէ թոյլ տալ որ յունական եւ ասորական վարժարանները գործեն Հայաստանի մէջ, ո՛վ հեղինակ, յանո՛ւն քրիստոնէութեան, կը նշանակէր կորսնցնել հայ ժողովուրդը, հայ ազգութիւնը, հայ մշակոյթը: Պէտք էր աճապարել:

Պէտք էր ազգայնացնել քրիստոնէութիւնը, պէտք էր հայացնել:

Այս բացատրութիւնը ընդվզում պատճառած է «Բազմավէպ»ի: Բայց միշտ գիտցած եմ որ վանականներու հմտութիւնը կամ ծանօթութիւնը քրիստոնէութեան մասին մնացած է աղքատ ու կը մնայ աղքատ: Չեմ ուզեր խօսիլ քրիստոնէութեան էութեան մասին, ոչ իր անմական սկզբնաղբիւրին մասին՝ Պօղոսի յաղթանակով Պետրոսի վրայ, ոչ ալ իր յաջողութեան պատճառներուն մասին՝ Աղեքսանդրիոյ փիլիսոփայական դպրոցին ընկրկումին հետեւանք, կը բաւէ սակայն մեր ժողովրդական իմաստութենէն օրինակ բերել այն հաւատքը թէ Միածինը գլացեր է իջնել այլ աշխարհ, բայց միայն Հայաստան, գայթակղութիւն պատճառելով օտար եկեղեցիներու, եւ Հայաստանեայց եկեղեցի կոչուեր է մեր եկեղեցին, ուզելով կարծես ազգայնացնել եւ Միածին եւ կրօնք:

Ոմանք Աստուածաշունչի թարգմանութեամբ սկսուած ճակատամարտին մէջ կը տեսնեն փաստ մը թէ Սահակի եւ Մեսրոպի նպատակն էր քրիստոնէութիւնը մատչելի դարձնել՝ հայ լեզուի՛ն տալով ուսուցման իրաւունքը, ինչպէս նման պատճառաբանութեամբ մը, որ կը ծածկէր բուն նպատակը, փորձուած է համոզել բիւզանդական եւ պարսկական արքունիքները: Ասո՞ր համար է որ Մեսրոպ նախ թարգմանեց Առակները եւ ոչ Աւետարանը: Բայց գիտցողը գիտէ թէ Հին Կտակարանին մէջ քրիստոնէութիւն չկայ, ոչ իսկ կաթիլ մը, — Պօղոսի Թուղթերը վկայ: Գիտցողը գիտէ նաեւ թէ Հին ու Նոր Կտակարաններու միջեւ բացուած կռիւը պայքար մըն է Մովսէսի եւ Պօղոսի միջեւ:

Այս տեսակէտիս դէմ առարկեց Գարեգին կաթողիկոս, բայց հարց գրի թէ Եօթանասնից թարգմանութիւն Աստուածաշունչը քրիստոնէութի՞ւն տարածելու համար էր որ կատարուեցաւ՝ երբ ... Քրիստոս չկար: Գարեգին կաթողիկոս այն գիտնականն է, որ երբեք չթշնամացաւ ու քէն չպահեց հակառակորդին դէմ, ընդհակառակն իր մաղթանքները եւ աղօթքը ղրկեց, հեռագրով, որ վերապահէի մէկ աչքիս լոյսը զոր կորսնցուցեր էի:

Այսօր Հայաստանի մտաւորականութիւնը եւս, ինչպէս Փրոֆ. Ղարիբեան, կ'ընդունի թէ Սահակ – Մեսրոպի գործը, գիրերու գիւտ կամ Աստուածաշունչի թարգմանութիւն, քաղաքական ձեռնարկ էր եւ ոչ երբեք կրօնական: Հայաստանի համալսարանին փրոֆէսէօրը, դեռ աւելին, կը պնդէ թէ Հայոց քրիստոնէացումը եւս քաղաքական նպատակ կը հետապնդէր: Այդ հարցը դուրս կ'իյնայ նիւթէն:

Մեզ կը հետաքրքրէ, այսօր, այն պարագան միայն թէ Սահակ – Մեսրոպ տեսան վտանգը, մեր պատմութեան մեծագոյն վտանգը,— հայ լեզուին կորստեան համար պատրաստուած թշնամութիւնը: Հայաստանի բաժանումը, օտար տիրապետութիւնը, քրիստոնէութեան կամ այլ կրօնքի մը ուսուցումը չէին կրցած եւ չէին կրնար պատմութեան էջերէն սրբել Հայութիւնը իբրեւ ինքնատիպ ազգութիւն ու մշակոյթ, քանի կենդանի կը մնայ Հայոց լեզուն: Քրիստոնէութիւն ուսուցանելով մեզի օտար լեզուով, մեր դրացիները վճռեր էին կորստեան մատնել հայ լեզուն, իսկ Սահակ – Մեսրոպ ճակատ յարդարած էին բանալով.

— Ամէն բան՝ բայց ոչ Հայոց լեզուն:

Վտանգի լեզուն մեր գոյութիւնն է: Եւ հանճարեղ մարդիկ, անոնք փրկեցին մեր լեզուն ու միաժամանակ հայացուցին քրիստոնէութիւնը: Եւ չէ՞ք կարծեր որ աւելի գեղեցկացաւ քրիստոնէութիւնը հայանալով մեր շարականներուն մէջ, մեր մեղեդիներուն մէջ, մեր լեզուին մէջ:

Սահակ – Մեսրոպ այսպէս պաշտպանեցին հայ լեզուն, արձանացուցին Հայկազանց բարբառը, անմահացուցին Մեծաքանչը:

Եւ ի՛նչ լեզու, Աստուած իմ, գոհա՛ր որ կը շողայ դարերու խորէն, լոյս որ կը գունաւորէ հոգիները ամէն դժբախտութեան մէջ, յաւերժական գեղեցկութիւն, խորհրդաւոր կախարդանք, երաժշտութիւն առանց նուագարանի, նկարչութիւն նորահրաշ երանգապնակով, ճարտարապետութիւն գիծերու եւ կանոններու արտակարգ եւ զարմանահրաշ արուեստով:

Այսպիսի լեզու մը տուին մեզի Սահակ եւ Մեսրոպ:

Արդարութիւն է որ ըսեմ ձեզի թէ մեր սերունդը կը պահէ կը պահպանէ այդ լեզուն՝ իր աշխարհացրիւ մէջ եւս գեղեցիկ: Այսօրուան հայերէնը, մասնաւորաբար գրական լեզուն, հարիւր անգամ աւելի բարձր է, ըլլայ Հայաստանի մէջ, ըլլայ արտասահմանի մէջ, բաղդատելով կէս – դար առաջուան հայերէնին հետ:

Ափսո՛ս, մեր պատմութեան մեծագոյն վտանգը կը կրկնուի այսօր: Երբ Սահակ-Մեսրոպ կ'ոգեկոչենք, պէտք է ահազանգ հնչեցնել: Նման հանդիսութեանց նպատակը, նման յոբելենական տօնակատարութեանց նպատակը պէտք է ըլլայ մտածել հայ լեզուն յաւերժացնելու մասին: Ի զո՛ւր ժամանակ կը վատնենք, գրական երախաներու նման կռուելով բարձր կամ ցած, առաջին կամ երկրորդ աթոռներու վրայ վեր կամ վար նստելու մասին:

— Անհիրաղ մեր դռներն է հասած, սիրելի հայրենակիցներ: Պզտիկ մարդոց մեծ փառասիրութիւնները չեն որ պիտի փրկեն մեզ: Ուսումնասիրեցէք Սահակի եւ Մեսրոպի գործը, հետեւեցէք Սահակի եւ Մեսրոպի կտակին, քալեցէք Սահակի եւ Մեսրոպի լոյսով:

Հայութիւնը ամէն բանէ վեր: Հայ լեզուն ամէն սրբութենէ վեր:

Մեր լեզուն, ինչպէս ամէն լեզու, կը կոչուի մայրենի լեզու՝ երբ հարազատ միջավայրի մէջ կ'ուսուցանեն: Մեր լեզուն, իբրեւ մայրենի լեզու, այժմ յանձնուած է հայ մայրերու խնամքին ու պաշտպանութեան:

Կնոջական մեծագոյն կազմակերպութիւնը, զոր ունինք արտասահմանի մէջ, Հայ Օգնութեան Միութիւնն է, որ այսօր մեզի տուաւ այս հանդէսը:

Տիկիններ եւ Օրիորդներ, ձեր խնամքին ու պաշտպանութեան յանձնուած է Սահակ – Մեսրոպի աւանդը: Քալեցէք պատմութեան մէջ՝ այնպէս մը ընելով որ աճի ու ծաղկի հայ լեզուն:

Կորսնցնել հայ լեզուն կը նշանակէ կորսնցնել աշխարհ մը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԼՈՒՔՐԷՑԻԱ ՊՈՐՃԻԱ

Երբ Պապը Հերակլէս Ա.ի կ'առաջարկէ Լուքրեցիան կնութեան տալ դուքս Ալֆոնսի, Ֆէրրարաներու տիրակալը կտրուկ կերպով կը մերժէ: «Ի՞նչպէս, կը բացականչէ ան, Ֆերրարա մը ամուսնանայ աղջկանը հետ կղերականի՞ մը, հոգ չէ թէ Պապը ըլլայ ան: Կարելի՞ է միթէ դաշնակցիլ ընտանիքի մը որուն վրայ կը ծանրանայ բազմապիսի մոլութիւններու ծանր մեղքը: Ոչ, անկարելի է ատիկա»:

Դուքս Ալֆոնս տը Ֆերրարայի, անիկա ոչ միայն կը բաժնէր հօրը կարծիքը եւ նոյնպէս զարշանք կը զգար Պորճիաներէն, այլ նաեւ չէր ուզեր ամուսնանալ կնոջ մը հետ որ իր քանի տարեկաններէն արդէն ամուսնացած էր երկու անգամ եւ իր ամուսինները երբեք բախտաւոր չէին եղած:

Անկէ զատ Ալֆոնս տը Ֆերրարա ունէր իր սեփական մտադրութիւնը այդ ուղղութեամբ: Երիտասարդ դուքսը, առաջին ամուսնութենէ մը այրիացած, առանց զաւակի, կ'երազէր վերամուսնանալ Ֆրանսացի կոմս Կարոլոս տ'Անկուլէմի այրիին՝ Լուիզ տը Սավուայի հետ որ ունէր երկու զաւակներ, որոնցմէ մէկը աւելի ուշ պիտի բազմէր Ֆրանսայի գահին վրայ, Ֆրանկիսկոս Ա. անունով:

Ալֆոնս տը Ֆերրարա քսանեհինգ տարեկան էր: Նոյն տարիքը ունէր նաեւ Լուիզ տը Սավուա: Երկուքն ալ գեղանի էին: Ֆէրրարաներու ժառանգորդը այս ամուսնութեամբ կը խորհէր իր կեանքին մեծ մասը անցնել Ֆրանսայի արքունիքին մէջ, առանց տեղեակ ըլլալու սակայն որ գեղանի Լուիզը արդէն կը սիրէր Լուդովիկոս ԺԲ.ի արքունիքին մեծամեծներէն մէկը՝ Վանտէնեսի տէրը Ժան տը Շալանժը:

Առանց յուսահատելու Հերակլէս Ա.ի մերժումէն, Աղեքսանդր Զ. կը դիմէ Լուդովիկոս ԺԲ.ի, որ միշտ մտադրութիւնը ունէր վերջնականապէս նուաճելու Նէապոլսոյ թագաւորութիւնը եւ ատոր համար ալ Պորճիաներու բարեկամութիւնը թանկագին էր իրեն համար, քանի որ Նէապոլսոյ վրայ քալող իր բանակները պէտք էին անցնիլ պապական հողերէն:

Լուդովիկոս ԺԲ. օգնութեան կը հասնի Աղեքսանդր Զ.ի:

Ֆրանսայի թագաւորին կողմէ ուղարկուած պատգամաւոր մը՝ Նարպոնի արքեպիսկոպոսը, ներկայանալով Հերակլէս Ա.ի, անոր կը յանձնէ Լուդովիկոս ԺԲ.ի մէկ նամակը, որուն մէջ վեհապետը կը յայտնէ թէ կը մերժէ հաւանիլ Լուիզ տը Սավուայի եւ Ալֆոնս տը Ֆերրարայի ամուսնութեան, ընդհակառակն, կը պնդէ որ Ֆերրարաներու գահաժառանգը ընդունելով Պապին առաջարկութիւնը, ամուսնանայ Լուքրեցիայի հետ:

Իր կողմէն, ապացուցանելու համար թէ Լուքրեցիան բացառիկ կարողութիւններով օժտուած կին մըն է եւ պիտի կրնայ մեծ ծառայութիւններ մատուցանել Ֆերրարաներու իշխանութեան, Աղեքսանդր Զ. քանի մը օր Հռոմէն բացակայութիւն մը պատրուակելով, Վատիկանի բոլոր գործերուն ղեկը կը յանձնէ Լուքրեցիային: Այս վերջինը, իր սրբազան հօր բացակայութեան մեծ ճարտարութեամբ կը վարէ գործերը: Խանդավառութեամբ կը կատարէ իրեն յանձնուած խնամակալութեան պաշտօնը, առանց դոյզն սխալի:

Այս բոլորէն ետք, Հերակլէս Ա. տեղի կուտայ եւ իր կողմէն նշանակուած երկու բանագնացներ կը հասնին Հռոմ, Պապին հետ կարգադրելու համար ամուսնութեան պայմանագրութեան հարցերը:

Խորհրդակցութիւններուն լրումին, Վատիկանի դահլիճներուն մէջ կը սարքուին խրախճանքներ ի պատիւ Ֆերրարաներու ներկայացուցիչներուն:

Երաժշտութիւն եւ պար կը յաջորդեն իրարու: Լուքրեցիա, ընկերութեամբ իր պատուոյ տիկիններուն, անընդհատ կը պարէ ցոյց տալով արտակարգ ճկունութիւն մը: Երիտասարդ կնոջ գեղարուեստական ճաշակը եւ մարմնական գեղը բոլորին հիացումին առարկայ կը դառնան:

Աղեքսանդր Զ., պահ մը դառնալով իր հիւրերուն, կ'ըսէ ժպիտը դէմքին:

— Վստահ եմ որ, երբ վերադառնաք Ֆերրարա, պիտի ըսէք ձեր տիրոջ որ աղջիկս կաղ չէ ...

Ամուսնութեան պայմանագրութիւնը կը ստորագրուի Ֆերրարայի մէջ 1501 Սեպտեմբեր 1ին: Երբ այս լուրը կը հասնի Հռոմ, Յաւիտենական Քաղաքը կը լուսազարդուի ու կը դրօշազարդուի: Թնդանօթները կը գոռան: Ամէն կողմէ կը լսուին երգեր եւ ուրախութեան կանչեր: Պապը հրովարտակով մը կը յայտարարէ թէ ժողովուրդը կրնայ զուարճանալ, կրնայ ուտել ու խմել, կրնայ դիմակաւորուիլ ու ծպտուիլ այնպէս, ինչպէս Բարեկենդանի շրջանին:

Ամուսնութեան հանդիսաւոր արարողութիւնը, տեղի կ'ունենայ 1501 Դեկտ. 30ին, Վատիկանի մէջ:

Փեսան կը ներկայացնէ իր երեք կրտսեր եղբայրները: Ս. Պաւլի խորհրդէն ետք հարսը կը ստանայ այնպիսի նուէրներ որոնց նիւթական արժէքը կը գերէր ու կ'անցնէր ամէն նախատեսութիւն:

(14 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ

Բ.

Այդ շրջանի քաղաքական կարեւոր խնդիրն է Կրետէի պատերազմը, որ տեւեց 1645 – 1669 եւ վերջ գտաւ Թուրքերու կողմէ կղզիին գրաւումով :

Կղզին կը պատկանէր Վենետիկի, առեւտրական եւ ռազմական մեծ նշանակութիւն ունէր : Իննովկենտիոս Ժ. (1644 – 1655) դրամաթերք եւ ռազմանաւեր ղրկեց Վենետիկցիներուն օգնութեան : Յաջորդը Աղեքսանդր Է. (1655 – 1667) հրաւէր ուղղեց քրիստոնեայ իշխաններու օգնութեան փութալու Վենետիկի : Լուդովիկոս պատերազմի սկիզբէն օժանդակութիւն ցոյց տուաւ Վենետիկի դրամական նպաստ եւ մարտանաւեր ղրկելով վենետիկեան դրօշի տակ, այնինչ՝ դաշնակից չգրգռելու համար բարեկամ Թուրքերը : Կարդինալ Մազարէն կ'աշխատէր Օսմանեան յառաջխաղացումը կեցնել եւ Միջերկրականի տիրապետութեան արգելք ըլլալ :

Ամէն օգտուելով միսիոնարներէ, որոնք կապեր հաստատած էին Սուրիոյ եկեղեցիներու պետերուն հետ, կը թելադրէին, որ Լուդովիկոսի դիմեն օսմանեան լուծէն ազատագրուելու խնդրանքով : Խաչատուր Գաղատացի կաթողիկոսը 1663 Փետրուար 12ին կը գրէ երախտաւոր Թագաւորին — « Յոյս եւ հաւատք ունինք, որ ձեր օրհնեալ ձեռքերով կը կատարուի մեր փրկութիւնը» : Հալէպի ֆրանսական հիւպատոսն ալ կը գրէ — «Այս տարբեր անձնաւորութիւնները (Խաչատուր կաթողիկոս եւ Մակար պատրիարք) շատ մեծ սէր ու յարգանք ունին Ձեր Վեհափառութեան հանդէպ եւ յոյսով են, որ ձեր իշխանութեան օրով կ'ազատուին այն բռնակալութենէն, որու տակ կը հեծեն իրենց ժողովուրդները դարերէ ի վեր : Անոնք կ'աղօթեն անդադար ատոր համար» : (23 Յուլիս 1663) :

1666 թուին Փարիզ կը հասնի Հաճի Մուրատ մը, որպէս պատուիրակ յոյն – հայկական միացեալ ապստամբութեան ծրագրով : Մուրատ անուանի առեւտրական էր, արեւմտահայ իշխանութեան ներկայացուցիչ :

Նոր Ջուղայի հայ առեւտրականները ռուս կառավարութեան հետ կը կնքեն առեւտրական պայմանագիր 1667ին, ասիկա փաստ է, որ գոյութիւն ունէր հայ – ռուսական յարաբերութիւն եւ նպատակ ունէր « Ռուսիոյ մասնակցութիւնը ապահովելու », ըստ « 1667ի պայմանագիրը անտեսական եւ քաղաքական նշանակութիւն ունէր» : Հայ առեւտրականները կը շահագրգռուէին անկէ առեւտրական շահերով, թէեւ նախապէս «Կովկասի քրիստոնեայ իշխաններ Ցարին դիմած էին, թախանձելով իր օգնութիւնը « Անհաւատներու» հալածանքներուն դէմ : Ալեքսիս ցարը իշխան Լոպանովը ղրկած էր Թեհրան՝ զանգատ ներկայացնելու, բայց դիմումը ապարդիւն եղած էր» : (Կրիւնուալտ, էջ 13) :

Պայմանագիրը առեւտրական թափանցումի ուղին կը բանար եւ Հայերը միջնորդ կը հանդիսանային ռուս իմքերիալիզմին, առաջնորդ՝ դէպի հարաւ վայրէջքին, նախ Կովկաս, յետոյ Պարսկաստան եւ ապա շեղում դէպի Թուրքիա, դէպի Միջերկրական :

Ֆրանսայի եւ Օսմ. կայսրութեան միջեւ լարուածութիւն կար, մեծ եպարքոսը կը մերժէր վերանորոգել Ֆրանսայի դեսպանին հետ քափիթիւլասիոններու պայմանագիրը : Լուդովիկոս սպառնական դիրք բռնած էր, ֆրանսական ռազմանաւեր պիտի ղրկուէին Տարտանէլ : Այդ միջոցին գերման հռչակաւոր իմաստասէր Լայպնից 1672 Յունուարին Լուդովիկոսի կ'ուղղէ յուշագիր մը, առաջարկելով գրաւել Եգիպտոսը : «Եգիպտոսի նուաճումով Օսմ. կայսրութեան կեանքը վերջ կը գտնէ, ամբողջ Արեւելքը ազատագրելու համար ազատարար ուժի մը կը սպասէ » :

Իմաստասէրը միամիտ ըլլալու չէր, կը տեսնէր որ Լուդովիկոս Հոլանտայի պատերազմը կը մղէր եւ անգլիական նաւերը կը շրջէին Միջերկրականի մէջ : Պատմաբան Սորել Լայպնիցի կը վերագրէ Ֆրանսան Հռոմէն հեռացնելու գաղափարը : Օսմանեան բանակը կը հսկէր Դանուբի վրայ եւ պիտի յառաջանար Վիեննա : Հաճի Մուրատն ալ նոյն թուին, կը դիմէ Լուդովիկոսի «հաւատալու համար Հայերու երախտագիտութիւնը արքային, որ պաշտպանն է կրօնի » :

Հաճի Մուրատ վստահ է, թէ Հայեր եւ Յոյներ պիտի շարժին, երբ Լուդովիկոսի նաւատորմը հասնի Օսմ. կայսրութեան սահմանները, « Վանի, Պիթլիսի, Թոքաթի, Սեբաստիոյ, Կարինի, Կարսի ստուարաթիւ Հայերը Յոյներու հետ ըմբոստութիւններ պիտի հանեն Անատոլուի մէջ՝ մինչեւ քրիստոնեայ զօրքերու գալը : Ռուսերը կը գրաւեն Տրապիզոնը, Պարսիկները կ'արշաւեն Պաղտատ » :

Հաճի Մուրատի կը միանայ Յովհաննէս Թիւթիւնճի, նախկին պատրիարք Պոլսոյ, նախկին կաթողիկոս Աղթամարի : « Եկեղեցական սքեմ հագած քաղաքական այս նշանաւոր գործիչը թէեւ ծանօթ էր իր խառնուածքով որպէս ճարպիկ, յանդուգն եւ փառասէր մարդ, բայց եղել է գործունեայ եւ ջերմ հայրենասէր եւ իր երկրի ազատագրութեան համար պայքարող » :

Թիւթիւնճի եպիսկոպոս էջմիածնի նուիրակ էր, հաւատացեալներու նուէրները փոխանակ ղրկելու Յակոբ Ջուղայեցի կաթողիկոսին, որ պարտքերու տակ ընկճուած էր, Պոլիս եկած եւ կաշառքով պատրիարքական աթոռը գրաւած էր : Յետոյ անցած էր ծննդավայրը՝ Վան, Աղթամարի կաթողիկոսութիւնը ապահոված էր եւ օր մըն ալ չուած էր Գահիրէ (1678 Սեպտ.) : Այցելած էր Եթովպիա, Յանա լիճը տեսած էր, գտած էր Նեղոսի կապոյտ ճիւղը, վերադառնալով Գահիրէ (1680 Հոկտ.) անցած էր Լիվորնօ եւ Փարիզ :

Հայերը մասնաւոր դիւրութիւններ կը վայելէին Եթովպիոյ մէջ : Կրօնաւորներ եւ առեւտրականներ հայկական տարազով կը մտնէին Եթովպիա, ինչպէս որ օտարներ հայ զգեստով կը ճամբորդէին Մոնկոլիոյ մէջ՝ Չինաստան երթալու համար : Այվազեան եւ Անասեան կ'ենթադրեն, որ «Թիւթիւնճիի դէպի Եթովպիա ուղեւորութեան նպատակը պիտի ըլլար անդրայման քաղաքական եւ կապ ունենար ազատագրական խնդրի հետ » : Թիւթիւնճի պիտի ջանար Եթովպիան շարժել Թուրքիոյ դէմ :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌՆՕ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ ԱՅՑԵԼԵՑ

Գրած էինք թէ Հայաստանի նորահաստատ երգահաններէն Առնօ Բաբաջանեան Պուլկարիոյ մէջ անձամբ պիտի ներկայացնէր իր կարգ մը գործերը, զանազան համերգներու ընթացքին :

Այժմ, Սոֆիայի «Երեւան» շաբաթաթերթէն կը տեղեկանանք թէ վերջերս հայ երգահանը մայրաքաղաքին մեծ սրահներէն մէկուն մէջ անձամբ նուագած է իր « Հերոսական պալաթը դաշնակի եւ նուագախումբի»երկին դաշնակի բաժինը :

Ներկաներուն երկարատեւ եւ ջերմ ծափերուն վրայ Առնօ Բաբաջանեան նուագած է, նոյնպէս, իր ինքնատիպ գործերէն երկու կտորներ ալ, տալով ունկնդիրներու բաւարարութիւն :

Հայ երգահանը մեծ ընդունելութիւն գտած է նաեւ Փլովտիւի մէջ, ուր տեղւոյն համանուագախումբին կողմէ տրուած համերգին նուագելով իր ստեղծագործութիւններէն քանի մը կտորներ՝ «Հերոսական պալաթը», «Վաղարշապատի պարը», « Բախինչիան» եւայլն :

ԻՐԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հոկտեմբերի վերջերը Երեւան ժամանած է Մոսկուա ուղեւորուող Իրանի պետական պատուիրակութիւնը, գլխաւորութեամբ արտաքին նախարարի տեղակալին՝ Ֆարուք :

Ջուղայի սահմանամերձ քաղաքին մէջ հիւրերը դիմաւորած է Հայաստանի արտաքին նախարարը՝ Բ. Մարտիրոսեան : Պարսիկ հիւրերը կարճ ժամանակ մնացած են Հայաստան եւ այցելած Երեւանի հետաքրքրական վայրերը :

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՀԻՒՐԵՐ

Երեւան այցելած եւ Հայաստանի Նախարարներու խորհուրդի նախագահ՝ Ա. Քոչինեանի կողմէ ընդունուած են Անգլիոյ հիւլէական ուժի վարչութեան նախագահ՝ Սըր Ռոճըր Մաքենզի, Հարուէլի եւ Ուինֆրիթ – Հիթի գիտահետազօտական կեդրոններու տնօրէններուն տեղակալները՝ տոքթէօրներ Ռոպըրթ ըՍ – փենսի եւ Ուիլըմ Փիթըր Մեմըրի :

Ընդունելութեան ներկայ գտնուած են Խորհ. Միութեան հիւլէական ուժի օգտագործման պետական կոմիտէի նախագահ՝ Ա. Պետրոսեան, ակադ. Ա. Ալիխանեան եւ ուրիշներ :

ՆՈՐ ԱՒԱՐՏԱՃԱՌԵՐ

Պատմութեան կաճառին, իբրեւ նոր ուսումնասիրութիւններ ներկայացուած են վերջերս երիտասարդ պատմաբաններու կողմէ եղած աւարտաճառեր :

Ուսումնասիրութիւններու ցանկը, հրատարակուած Երեւանի մամուլին մէջ, ցոյց կուտայ նորահաս պատմաբաններուն հետաքրքրութիւնը դէպի Հայոց անցեալը՝ մօտաւոր թէ հին : Այսպէս, ներկայացուած են՝ «Նոր նիւթեր Կարինի « Պաշտպան Հայրենեաց» կազմակերպութեան մասին», «Արեւելեան Անդրկովկասի հարցը ռուս – թրքական յարաբերութիւններուն մէջ՝ 1722 – 24 թուականներուն», ինչպէս նաեւ Կիլիկիոյ ԺԳ.–ԺԴ. դարերու հայ ազնուականութիւնը, Դ. – Ե. դարերու հայ – ասորական մշակութային յարաբերութիւնները, ուրարտական հարկային դրութիւնը, եւայլն :

Միայն մէկ հոգի ներկայացուցած է խօսո՛ւն նիւթ մը՝ «Գիւղատնտեսութեան զարգացման նոր էթափի նշանակութիւնը կոմունիզմի ծաւալուն կառուցման համար մղուող պայքարում» :

ԱՆԱՍՆԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Լուրջ յաջողութիւններ արձանագրուած են անասնապահութեան մարզին մէջ, այս տարի : Զգալի կերպով բարձրացած է կովերուն կաթնատուութիւնը, աւելցած է միսը եւ բուրդը, կը գրէ «Սով. Հայաստան» Նոյեմբեր մէկի իր խմբագրականին մէջ : Այս հաստատումները ընելէ ետք, թերթը կը գանգատի «խոշոր ու մանր եղջերաւոր անասուններու անկումներուն» համար : Արդարեւ, ըստ թերթին, ցարդ 62.000 գլուխ անասուններ զոհ գացած են հիւանդութեան եւ անսունդի պակասին : Բազմաթիւ շրջաններ, անցեալ տարուան համեմատութեամբ, 16էն մինչեւ 24 տոկոս պակաս հորթեր ստացած են :

Նոյնը կը հաստատէ նաեւ Զարոբեան, Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի վերջին նիստին խօսած իր ճառով, երբ գիտել կուտայ թէ «ընթացիկ տարում նուազել է անասունների գլխաքանակը եւ նրանց մթերատուութիւնը » :

Մինչ «Սով. Հայաստան» զգալի կերպով բարձրացած կը գտնէ կովերուն կաթնատուութիւնը, միսը եւ ոչխարներուն բուրդը, Զարոբեան կը շեշտէ թէ նուազած է անասուններուն գլխաքանակին [illegible], նաեւ մթերատուութիւնը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (180)

ԱԽԱԶԱՆԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Միթէ սխա՞լ է, ո՞ւր կ'երթան մարդոց հոգիները :

— Ո՞ւր պիտի երթան, ժպտեցաւ կրօնական բարենորոգիչը, բնական է որ Աստուած կը ղրկէ զանոնք ու նորէն Աստուծոյ կ'առնէ, չէ՞,

— Այդ այդպէս է, յարեց Ախազանապետը, սակայն հոգի բառը անորոշութեան չի կրնար դատապարտուիլ : Անպատճառ պէտք է ընդունիլ որ ան մեռած մարմինէ մը ելլելով կենդանի մարմնի մը կը փոխանցուի, ինչպէս ճառագայթ մը : Ըսէք, կարո՞ղ ենք արեւը փճացնել :

Այս խօսակցութիւնը յանկարծ ընդհատեցաւ, որովհետեւ մօլլայի բարեկամ հաֆըզներէն մին ներս մտաւ եւ յայտնեց թէ վարը կեավուրի աղջիկ մը ու թուրք երիտասարդ մը կը սպասէին :

— Ի՞նչ կ'ուզեն, հաֆըզ, հարցուց մօլլան :

— Չեմ գիտեր, ձեզ տեսնել կը փափաքին, պատասխանեց հաֆըզը :

— Մինակ անո՞նք են :

— Ոչ, հետերնին մօլլա մը կայ :

— Աղէկ, թող հոս գան :

Հաֆըզը հաւատարիմ մարդու մը պէս յարգական ձեւ մը բռնեց ու դուրս ելաւ : Քիչ յետոյ երիտասարդ մը, մանկամարդ աղջիկ մը ու մօլլա մը ներկայացան :

Մօլլան՝ իր պարզ հագուստին նայելով՝ գիւղացի մըն էր : Նոյնպէս աղջիկն ու երիտասարդը :

— Քանի՞ տարու ես, հարցուց կրօնական բարենորոգիչը մանկատի աղջկան :

Աղջիկը լուռ մնաց : Աչքերը կուրծքին վրայ սեւեռուած էին ու փոքրիկներու տակէն կէս մը երեւցող ճակատը քրտինքի մէջ էր : Բոլոր կերպարանքը մեռելի գոյն կ'առնէր :

— Չե՞ս պատասխաներ, յարեց մօլլան :

Երիտասարդին կուշտը կեցող գիւղացի մօլլան առաջ անցաւ եւ յայտնեց թէ թուրքերէն չէր հասկնար մանկատի աղջիկը :

— Հապա ի՞նչ լեզու գիտես, վրայ բերաւ մօլլան :

— Իրենց գիւղին մէջ Քիւրտեր բնակելուն համար, քիւրտերէն գիտէ :

— Երիտասարդն ալ գիտէ՞ :

— Քիւրտերէ՞ն :

— Այո՛ :

— Չի գիտեր, ան իմ զաւակս է :

— Դուք ո՞ր կողմերէն էք :

— Շատ հեռու չենք անոնց գիւղէն :

— Խօսք լաւ, ի՞նչ է նպատակնիդ :

— Իմ որդիս սիրահարեր է այս կեավուրի աղջկան : Կ'ուզեմ նիքեահ ընել : Սակայն աղջիկը չուզեր իմ կրօնքս ընդունիլ : Ես ալ մեղք գործած պիտի ըլլամ տանիլ կեավուր մը իմ տունս մտցնելով : Այս է բոլորը :

— Քանի որ քիւրտերէն լեզուն գիտես, իմ հարցումներս ու ըսածներս թարգմանէ : Կ'ուզէի գիտնալ թէ քանի՞ տարեկան է :

Գիւղացի մօլլան հարցուց աղջկան .

— Քանի՞ տարու ես :

— Չեմ գիտեր, մրմնջեց աղջիկը :

— Տես, մօլլա էֆէնտին է հարցնողը :

— Ով կ'ուզէ թող ան ըլլայ :

— Խենթ մի ըլլար, ըսէ :

— Ես խենթ չեմ, բան մը մի հարցնէք ինծի :

Գիւղացի մօլլային ու մանկատի աղջկան միջեւ փոխանակուած խօսքերը կէտ առ կէտ թարգմանուեցան : Այն ատեն կրօնական բարենորոգիչը ճամբու դրաւ երիտասարդը եւ իր հայրը՝ ըսելով .

— Երկու օր ետքը հոս եկէք : Ես խելքի կը բերեմ զայն : Ո՞ւր է ծնողքը :

— Հայրը մեռած է, միայն ջառուկ մայր մը ունի, նկատել տուաւ գիւղացի մօլլան :

— Ո՞ր գիւղին մէջ կը բնակի :

— Նորաշանց գիւղին մէջ :

— Լաւ, գացէք հիմա :

Հայրն ու որդին դուրս ելան, իսկ մանկամարդ աղջիկը սենեակ մը ղրկուեցաւ, ուրուն թէ պատուհանները գոց էին, թէ դուռը :

Դահլիճին մէջ դարձեալ տէրվիշն ու ինքը մնացին :

— Տեսա՞ր սա ջլիկ կեավուրին յամառութիւնը, մրմնջեց կրօնական բարենորոգիչ մօլլան :

— Բայց ես բան մը չհասկցայ, տարակեց Ախազանապետը :

— Բան մը չհասկցա՞ր :

— Ո՛չ :

— Ի՞նչպէս, չլսեցի՞ր եղածը :

— Ի՞նչ եղած էր որ :

— Երկու հոգի դուրս ելան, չէ՞ :

— Այո :

— Անոնք հայր եւ որդի էին : Երիտասարդը սիրահարեր է սա կեավուրի աղջկան եւ կ'ուզէ առնել, բայց եկուր նայէ որ աղջիկը միւսլիման չըլլար :

— Է՛յ :

— Հիմա միւսլիման պիտի ընենք որպէսզի նիքեահը կատարուի :

(Շար.)

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

Տէսինի գաղութը հանգանակած է 494 Ն. Ֆ.: Ստորեւ մաս առ մաս կը հրատարակենք ցանկը .—

Գարայեան Յակոբ 15 Ն. Ֆ., ընտ. Տէր–Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկ. Ժամկոչեան Կարօ, Տէր եւ Տիկին Աւագեան Աննոյշ–վան, Ճօրճալեան Հայկ, Տապաղեան Սրբուհի, Տէր եւ Տիկին Օհաննեան Կարօ, Զաթալեան Զապէլ, Տէր Գափրիէլեան Կարօ, Քարակէօզեան Խորէն, Յակոբեան Վահան, Տէր Ղազարոսեան Լեւոն, Փափազեան Բիւզանդ, Աբրահամեան Ռոպէթ, Աղէկեան Գրիգոր, Օհաննեան Արամ, Վարդանեան Զատիկ, Պառաւեան Վահէ, Գրիգորեան Հռիփսիմէ, Սարգիս Սարգիսեան, Սիրունեան Սուրէն, Տէյիրմէնճեան Տիգրան, Յակոբեան Արշակ, Զիլինկիրեան Առաքել, Պահէնտրեան Մեսրոպ, 10ական Ն. Ֆ.:

Այրի Տիկին Արշալոյս Զիլինկիրեան, Պառաւեան Ժիրայր, Առաքելեան Սարգիս, Հիւսէեան Լահան, Սահակեան Սուրէն, Սարգիսեան Արիս, Տլմաճեան Օննիկ, Դուիթեան Յակոբ, Մուրատեան Պօղոս, Աննա Մուրատեան, Պապիկեան Գրիգոր, Աստուրեան Լեւոն, Գալուստեան Գրիգոր, Թամամեան Մարինոս, Աբրահամեան Թագուհի, Բարսեղեան Շողան, Հապէշեան Աննա, Հալէպեան (էքտօ) Համբիկ, Պօյաճեան Գուրգէն, Մատոյեան Յովակիմ, Ղազարեան Յարութիւն, Սահակ Պասմաճեան, Մատոյեան Վարդեվար, 5ական Ն. Ֆ.:

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մաքրուհի Տէօքմէճեան եւ զաւակները՝ Արփինէ եւ Յովինէ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆԻ

մահուան երրորդ տարելիցին, այս Կիրակի, Նոյեմբեր 18, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Վերժին Պապոյեան, Այրի Տիկին Սիրուհի Գալգանաճեան, ընտանեկան պարագաները եւ ընկերները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի, Նոյեմբեր 18ին, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն, փեսային, ազգականին եւ սիրելի ընկերոջ՝

ՀԱՅԿԱԶ ՊԱՊՈՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Յ. Հարէլեանէ քսան Ն. Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Սօֆի Զիտեմեանի կսկծալի մահուան առթիւ (Փոն տը Շէրիւ) եւ 10 Ն. Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

Ստացած է նաեւ ընկերուհի Վ. Չէքեանէ 20 Ն. Ֆ.ի նուէրը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Ողբ. Կարպիս Զիլինկիրեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Տօնիկ Զալկըճեանէ 10 եւ Յովհ. Պօղոսեանէ 5 Ն. Ֆ.: Այրի Տիկին Հայկանոյշ Էքիզեանէ, Ամերիկա մեկնումին առթիւ 50 Ն. Ֆ., Պ. Ափրիկեանէ, ուխտի մը առիթով, 20 Ն. Ֆ.:

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

կիրակի, Դեկտեմբեր 2, ժամը 17էն կէս գիշեր,

Grand Hôtel

12, Bd. des Capucines

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԹԱՂ. ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԸ

Կազմակերպած են

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՄԸ

Այս Կիրակի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Մազընոյի սրահին մէջ
Նախագահութեամբ Պ. Յ. ՊԱՆՏԻՔԵԱՆԻ

Կը խօսի Թեմին պատգամաւոր
Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Նիւթ.— Էջմիածնի Ազգ. Եկեղեցական ժողովը եւ հայրենի տպաւորութիւններ:

Դիւրացնելու համար հանդիսականներուն վերադարձը՝ հաւաքոյթը կը վերջանայ ճիշդ ժամը 23ին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 296 մեթր:

Կարճ ալիք 31, 19 – 25.55, 19.84:

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին:

Կը պատարագէ
ՌԱՓԱՅԷԼ ԵՊՍԿ. ՊԱՅԵԱՆ
(Վիճակաւոր Եգիպտոսի Թեմին)

Կը քարոզէ՝
ԳԷՈՐԳ ԱՐՔ. ԼԱՅԷՔԵԱՆ
(Վիճակաւոր Սուրիոյ Թեմին)

ՆԻՒԹԸ.— «Վատիկան Բ. Տիեզերական ժողովը ուսուցանող եկեղեցին՝ Միւն եւ հաստատութիւն ճշմարտութեան»:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար: Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան:

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սենթ Քաթրինի պարանցիկ ցերեկոյթը Նոյեմբեր 24ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

×

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, «Ամպասատէօր»ի շքեղ սրահին մէջ, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 9, արեւամուտէն մինչեւ կէս գիշեր:

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Դեկտեմբեր 22, Շաբաթ գիշեր:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի կին մը, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի մէջ տնական աշխատանքի համար: Դիմել վարժարանի տեսչութեան:

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél.: OBS. 18-28

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 17ին Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Րիւ Տիւնուառի սրահը:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Տ. ՉԷՔԻԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Կ'արտասանեն.— Օր. Օր. Շաքէ Ղազարեան, Ալիս Ալթունեան, Ընկ. Պերճ Մարտիրոսեան, կը նուագէ Ընկ. Պէրպէրեան:

Կը մեներգեն.— Տիկին Մ. Կարապետեան, Տիկին Թութլեան:

Տէսինի Նոր Սերունդի կողմէ հայկական տոհմիկ պարեր:

Մուտքը ազատ է

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 18ին, ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:
Կը խօսի Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ:

×

ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 18ին, կէսօրէն վերջ, ժամը 3.30ին, Րիւ տը Ժէ.ի սրահին մէջ:

Կը խօսի Ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

ԽՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Իսիի «Զաւարեան» կոմիտէի, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Իսիի Նոր Սերունդի «Խանասոր» խումբի: Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Խրիմեան սրահին մէջ (2 Րիւ տը լա Տեֆանս):

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ եւ զանազան հաճելի անակնկալներ Նոր Սերունդականներու կողմէ:

ՃԱՇԱԳԻՆ 10 Ն. Ֆ.

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈԲԼ.— Հ. Յ. Դ. Արեւմ. Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ գիշեր:

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի տնդամական ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի ժամը 20.30ին, Տիկին Անդրէասեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պօմոնի Քրիստափոր խումբի:

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21.15ին Պօմոնի Սահակ–Մեսրոպ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ Ընկ. Գ. ԽՈՄՐԱՎԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին

Հայկական պար, արտասանութիւն, պաւեստ եւ նուագ:

Գին 3 Ն. Ֆ.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», Մօրպոնի մէջ:

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառվարենց խումբին պարանցիկ երեկոյթը, Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր:

×

Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Ընկերակցութեան Տարեկան պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 10ին:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ	1/8	սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ն. Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7.50 Ն. Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, Քէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ,	5 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գաբամաճեան, Պէյրութ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Զարդարեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՑՈՐՉԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ն. Ֆ.
ՉՐՈՑՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3.50 Ն. Ֆ. Բ. հատոր 5 Ն. Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0·25 Ն.Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI 15 NOVEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9456 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5357

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐՋԱՆԻԿ ԱՐԱԲԻԱ

Arabia Felix

Ջիները «Երջանիկ Արաբիա» կը կոչէին Եմէնը, որ Սեպտեմբեր 27էն ի վեր իր վրայ խօսեցնել կուտայ եւ նոր փորձի մը կ'ենթարկէ արաբական միասնականութիւնը :

Օսմանեան կայսրութեան օրով, մանաւանդ Սուլթան Համիտի եւ ոճրագործ Իթթիհատի իշխանութեան շրջանին Եմէն դարձած էր գլխաւոր գերեզմանոցը թուրք «Մէհմէտճիք»ներուն : Երկրորդը Ալպանիան էր :

Ի ծնէ քաջ ու ռազմասէր, Եմէնի Պետւինները, բոլորուած իրենց անվիճելի պետին՝ Իմամ Եահիայի շուրջ, երկար տարիներ կռուեցան յանուն ազատութեան :

Առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին է, որ Եմէն վերջնապէս թօթափելով օսմանեան լուծը դարձաւ անկախ պետութիւն եւ կառավարուեցաւ աստուածապետական վարչաձեւով :

Իմամը թագաւոր էր եւ կրօնապետ միանգամայն, վայելելով աջակցութիւնը ատամապետներուն եւ հլու հնազանդութիւնը իր հպատակներուն, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ թուղդ հաւատացեալ խլամներ :

Երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ արաբական երկիրներու մէջ ազգայնական զարթօնքին հետ համընթաց ընկերային շարժում մը սկսաւ ծայր տալ :

Բացի Լիբանանէն եւ Սուրիայէն, որոնք ֆրանսական հողատարութեան վերջաւորութենէն ետք դարձած էին ժողովրդավար Հանրապետութիւններ, թագաւորներով կը կառավարուէին միւս արաբական երկիրները,— Եգիպտոս, Իրաք, Յորդանան, Եմէն, Սէուտի Արաբիա, ինչպէս նաեւ Պարսից ծոցի շրջանի փոքր իշխանապետութիւնները,— Քուվէյթ, Քաթար, Օման, Մասքաթ, Պահրէյն եւայլն :

Արքայական – միապետական իշխանութեան դէմ առաջին հարուածը տուին Եգիպտացիները 1952 Յուլիս 23ին : Բուռ մը զինուորականներ յեղափոխական դրօշ պարզելով, առանց արիւնահեղութեան, տապալեցին Ֆարուք թագաւորը, որ զահէն հրաժարելով հեռանայ երկրէն :

Եգիպտոս դարձաւ Հանրապետութիւն :

Վեց տարի ետք, 1958 Յուլիս 14ին Իրաքի մէջ պայթեցաւ նման զինուորական յեղափոխութիւն մը, որուն զոհ գացին երիտասարդ թագաւորը Ֆէյսալ Բ., Հաշիմիներու սերունդէն, պահածառանդը, արքայազուններ եւ վարչապետ Նուրի Սայիտ :

Իրաք եւս դարձաւ Հանրապետական :

Անդին Ափրիկէի մէջ, Պուրկիպա գահընկէց կ'ընէր Թունուզի պէյը եւ կը դառնար նախագահ Թունուզի Հանրապետութեան :

Միջին Արեւելքի մէջ միապետական վարչաձեւի տակ կը մնային միայն Եմէն, Սէուտի Արաբիա եւ Յորդանան :

1958 Փետրուար 2ին երբ Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի միացումով կազմուեցաւ Ա. Ար. Միացեալ Հանրապետութիւնը, Եմէնի Իմամը փութաց Գահիրէի մէջ դաշինք կնքել Նախագահ Նասրի հետ, առանց մտնելու Միացեալ Հանրապետութեան մէջ :

Գահը փրկելու մտահոգութիւնն էր, որ մղած էր զինքը այս քայլն առնելու :

Նոյն մտահոգութիւնն ունէր Սէուտի Արաբիոյ թագաւորը :

1958ին Ճէտտայի մէջ պաշտպանողական դաշինք մը կնքուեցաւ Նախագահ Նասրի, Իպնը Սէուտ թագաւորի եւ Եմէնի Իմամ Ահմէտի միջեւ :

Չորս տարի միայն տեւեց խաղաղութիւնը երեք երկիրներուն միջեւ :

Սեպտեմբեր 27ի յեղափոխութիւնը Եմէնի մայրաքաղաք Սանա'այի մէջ՝ ցոյց տուաւ թէ աւազի վրայ ստորագրուած էր այդ դաշինքը :

Ապերջանիկ օրեր կ'ապրի այժմ «Երջանիկ Արաբիա»ն, ուր եղբայրասպան կռիւը աւերներ կը գործէ եօթը շաբաթէ ի վեր :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԳՈՀ Է ՔԱՍԹՐՈՅԷՆ

ՋԻՆԱՍՏԱՆ ԳՈՀ ՉԷ ՔՈՒՊԱՅԻ ՏԱԳՆԱՊԷՆ

Երկար եւ խորհրդաւոր լռութենէ մը ետք, Անաստաս Միկոյեան, որ այս ընթացքով քուպացի պիտի ըլլայ ի մօտոյ, խօսք առաւ ու յայտնեց թէ ան գոհ է Ֆիտէլ Քասթրոյէն : Հաւանայի համալսարանը կ'այցելէր երբ Միկոյեան իր ճառին մէջ յայտարարեց թէ Քասթրոյի հինգ կէտերէ բաղկացած պահանջները «խաղաղութեան ծրագիր մըն էին Քարայիպներու մէջ» : Այս ըսել է առաջին առթիւ թէ Ռուսերն ալ, անուղղակի, կը պահանջեն Կուանթանամոյի ամերիկեան կայանին պարպումը :

Միկոյեան շնորհաւորած է նաեւ «Քուպացի մեծ պարագլուխը, հաւատարիմ մարքս – լենինիստը որ է Ֆիտէլ Քասթրօ, առասպելական դէմք որ հիմա յաղթանակէ յաղթանակ կը տանի իր երկիրը» :

Միկոյեան բաղդատած է Քուպայի այսօրուան վիճակը Խորհրդային Միութեան այն տարիներուն հետ որոնք յաջորդած են 1917ի Յեղափոխութեան եւ խորհրդային փոխ – վարչապետը աւելցուցած է.— «Այն ժամանակը ուր, աշխարհակալները կրնային իրենց ուզածը ընել, անցած է, որովհետեւ հիմա համաշխարհային ընկերվարական դրութիւն մը կայ» :

Բարի գալուստի իր ճառին մէջ, համալսարանի տեսուչը՝ Խուան Մարինելօ հաստատած էր թէ «հակառակ աշխարհակալներու բարբարոսութեան, ընկերվարական շխարհի համախոհութիւնը ի վերջոյ պիտի յաղթանակէ» :

Տասը օրէ ի վեր, առաջին անգամն է որ Միկոյեան հրապարակային ելոյթ մը կ'ունենայ եւ մամուլը կ'անդրադառնայ իր ներկայութեան :

Հաւանայի ձայնասփիւռի կայանը սակայն բոլորին ուշադրութեան առարկան դարձած է երբ իր խօսնակներէն մէկը յայտարարած է թէ Միացեալ Նահանգներու փափաքը որ Քուպայի Իլիուշին 28երը մեկնին կզզիէն «պատրուակ մըն է ուշացնելու համար բանակցութիւնները» :

«Նախագահ Քենըտի, ըսած է նոյն խօսնակը, կ'ուզէ շարունակել խաղերը Լատին Ամերիկայի շինծու կառավարութիւններուն հետ» : Յիշեցնելէ ետք թէ խորհրդային ռմբաձիգ օդանաւերը իրականին մէջ քուպական սեփականութիւն են, խօսնակը եզրակացուցած է.— «Քենըտի կ'ուզէ որ Քուպա ազատի իր օդանաւերէն : Հիմա, Քենըտի միայն հրթիռներէն չի վախնար, օդանաւերէն ալ կը վախնայ : Կամաց – կամաց պիտի ուզէ որ մեր թուոցիկներն ալ փճացնենք :

×

Փեքին շատ դժգոհ է Քուպայի տագնապէն եւ կը խօսի «Թիթխթներուն ոճրային նպատակէն» այդ հարցին մէջ :

«Թիթխթներու ոճրային նպատակն այն է որ պարտադրեն քուպացի ժողովուրդը Միացեալ Նահանգներու աշխարհակալութեան ենթարկուիլ ի գին իր անկախութեան, արժանապատուութեան, իր գերիշխանութեան» կը գրէ «Ժողովուրդին Օրաթերթը» խմբագրականի մը մէջ որ անուղղակի դատապարտումն է Խրուշչեւի քաղաքականութեան այս հարցին մէջ : Արդարեւ չին օրաթերթը Եուկոսլաւները կը մեղադրէ պարտադրանքի տակ զիջելու մեղքով : Փորձած են վախցնել Քուպացիները, անոնց առաջարկելով որ աւելի իրատես քաղաքականութիւն մը ընտրեն, խնդրոյ առարկայ չդարձնեն Ամերիկայի եւ Խորհ. Միութեան համաձայնութիւնը, ընդունին ՄԱԿի քննիչները, իրենց հողին վրայ եւ մասնակցին ընթացիկ բանակցութեանց : Իրականին մէջ այս բոլոր առաջարկները Թիթոյի հետ կապ չունին, արդարեւ Պելկրատի մամուլը միայն արձագանգ հանդիսացած է այդ բոլորին, որուն աղբիւրը Մոսկուան է : «Կնիկ քեզի կ'ըսեմ, հարս դուն հասկցիր» ըսել կ'ուզէ Փեքինի օրաթերթը :

Մնաց որ Չինացիները ուրիշ պատճառներ ալ ունին դժգոհ ըլլալու : Մոսկուա Միկէր պիտի յանձնէր Հնդկաստանի բատ անոր հետ ունեցած համաձայնութեանց :

Ամերիկեան Նեշընըլ Պրոտքասթինկ Քըմփէնին որ պատկերասփիւռի կարեւորագոյն ցանցերէն է, վստահ է նոյնիսկ թէ 24 ժամէն, խզումի վախ կայ Մոսկուայի եւ Փեքինի միջեւ :

Փեքինի ձայնասփիւռը դառնութեամբ յիշատակեց.— («Քոյր մեծ ազգը, ընկերվարական պլոքին պարագլուխ, կ'ընդունի զէնք հայթայթել աշխարհակալութեան ծառայ՝ Նեհրուի» :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ՀԱՅԱԹՕ ԻՔԵՏԱ

Ծնած դարուս հետ, 62 տարեկան այս մարդը վայլուչ, լաւ արտաքինով, աշխարհ տեսած Ճափոնցի գործի մարդու տիպարն է, աւելի քան քաղաքագէտի, որու տիպարը աւելի կոշտ է եւ հորիզոնը սահմանափակ : Իրրեւ արտածումի Ճափոնցի, դժուար թէ Ճափոն աւելի յարմար մէկը գտնէ :

Բախտը դժուար ժպտած է իրեն եւ դանդաղ : Ջինական հին սասծուածք մը կ'ըսէ թէ ան զոր երկինքը կ'ընտրէ, նախ կը սկսի պատժել :

Հիրոշիմայի հարուստ առեւտրականի մը այս տղան, երեսունը անցած, հարկային տուրքի պաշտօնեայ էր : Եթէ ոչ փայլուն, գոնէ պարկեշտ ասպարէզ մը, երբ ճակատագիրը առաջին հարուածը տուաւ իրեն : Հազուագիւտ հիւանդութիւն մը որ կը չուարեցնէ բժիշկները, զինքը անկողինը գամեց : Գաւառի իր բնակարանը քաշուած, հինգ տարի կը տառապի : Տարօրինակ այրուածքներ ամբողջ մարմնին վրայ կը հիւծեն զինքը : Կինը՝ ազնուական ընտանիքի զաւակ կը սպառի զինքը խնամելով եւ կը մեռնի : Այն ատեն է որ ծերունի մայրը կը համոզէ իր հիւանդ եւ դժբախտ զաւակը, որ ի գին ամէն յոգնութեան ուխտագնացութիւն մը կատարէ Պուտտայի :

Իքետա կը պատմէ թէ ինչպէս երբ երկու տաճարներու մէջտեղ հանգրուանի մը ընթացքին, լոգանք կ'առնէր ջերմուկի մը մէջ, յանկարծ եւ խոյոյն ապաքինած է :

Յարութիւն մըն է : Կը վերադառնայ հարկային տուրքերու գրասենեակը : Կրկին կ'ամուսնանայ զարմուհիի մը հետ որ իր դոհարերուող հիւանդապահուհին եղած էր կնոջը մահէն ետք : Երեք աղջիկ կ'ունենայ անկէ : Բայց Բ. աշխարհամարտի ճափոնական պարտութեան եւ «ներքին մաքրագործումի» ժամանակն է : Իքետայի անցեալը եւ իր համեստ դիրքը, բարեբախտաբար ապաստան մըն են իրեն համար : Աւելի, ամերիկեան գրաւման գրասենեակները կը սկսին նշմարել այս օգտաշատ պաշտօնեան, որ անգլերէն կը խօսի եւ ծանօթ է տնտեսական թըղթածրարներուն : Դիւրին է հետը աշխատիլ եւ վարչապետ Եոշիտա, զինքը իր փորձագետներէն մէկը կ'ընէ :

Այս զօրաւոր հովանաւորութեան ներքեւ, իր ասպարէզը կը սկսի : Կը համոզուի որ ձգէ վարչական աշխատանքը քաղաքականութեան համար : Նախ փոխ – վարչապետ, ապա ելմտական նախարար կ'ըլլայ զանազան դահլիճներու մէջ : Կառավարութեան ու պահպանողական կուսակցութեան գլխաւոր միջնորդն է գործի շրջանակներուն հետ, վերջապէս առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի նախարար է : Այս պաշտօնին գլուխն է երբ 1960ի ամառը, զինքը կը կանչեն վարչապետ եւ կուսակցութեան նախագահ ըլլալու համար, Քիշիի աղմկալի մեկնումէն ետք :

Երբ իշխանութեան գլուխ կուգայ, փոթորիկ կայ : Տարի մը ետք, հանդարտութիւն կը տիրէ եւ ձախը նահանջած է : Բախտաւո՛ր Իքետա, տհաւասիկ գլուխն է Ճափոնի մը որ այլեւս ինքզինքին մասին խօսիլ չի տար միջազգային մամուլին մէջ : Ի՞նչպէս այս նոր վարիչը կրցաւ հանդարտեցնել փոթորիկները եւ մէջէն ելլել : Հաւանաբար, ինչպէս ինք ալ կ'ըսէր, արժանիքն ունեցաւ, սկիզբէն «համեստ դիրք» մը բռնելու : Առաջին անգամ ըլլալով յետպատերազմեան Ճափոնցիները իր մէջ կը տեսնեն նոր սերունդի մարդը, որ չունի իր նախորդին հին անբարտաւանութիւնները : Յետոյ մէկ կողմ ձգելով նեղացուցիչ քաղաքականութիւնը եւ գլխաւորաբար տնտեսութեամբ զբաղելով, Իքետա, մէկ անգամէն կը գտնէր Նոր Ճափոնի նոր ոճը :

Տասը տարիէն կրկնապատկել ազգային եկամուտը, ահաւասիկ ծրագիրը եւ խոստումը զորս կը բերէր երկրին : Անխոհեմ լաւատեսութի՞ւն : Տնտեսութիւնը իր փոթորիկներն ունի, ինք ալ, եւ ճափոնական պումը տեղը տուաւ դրամական անկայուն վիճակի մը :

Ձախի պայքարին առարկայ, նոյնիսկ աջին կողմէ վէճերու ենթակայ, Իքետա լաւ դիմացած է եւ իր լաւագոյն դաշնակիցները իրեն իրաւունք տալու վրայ են այլեւս, կ'եզրակացնէ Մոնտի աշխատակիցը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ Ուաշինկթըն հասաւ առջի օր եւ օդակայանը ընդունուեցաւ Արտաքին նախարար Տին Ռըսքի կողմէ :

Օ'ՊՐԱՅԸՆԻ հրատարակած մէկ գիրքին առթիւ, ՄԱԿը բացարձակապէս կը հերքէ Համըրշոլտի դէմ եղած ամբաստանութիւնները : Հեղինակը կ'ըսէր թէ ՄԱԿի հանդուցեալ ընդհ. քարտուղարը շինծու տեղեկագիրներ տուած էր Քաթանկայի կացութեան մասին :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մամուլի Եովոսթի գործակալութիւնը բացարձակապէս կը հերքէ այն լուրը ըստ որուն 47000 բանուորներ գործադուլ ըրած են Սիպերիոյ մէջ եւ զոր հրատարակած էր Զովիէթ-սկայա Ռոսիա Նոյեմբեր 11ի իր թիւին մէջ : Մոնտ որ ուրիշներու կարգին տուած էր Եսոշիէթ Փրէսի այս հեռագիրը ցաւ կը յայտնէ որ մամուլի միջազգային այս գործակալութիւնը թարգմանութեան այսքան կոպիտ սխալ մը ընէ եւ իբրեւ գործադուլ ցոյց տայ ինչ որ պարզ բանուորական շարժում մը եղած է :

ՀԱՅԵՐԸ
ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՄՈԼՏԱՎԻՈՅ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Է.

ՍԻՐԷԹ

Սիրէթ քաղաքին մէջ Հայերը հաստատուած էին ԺԴ. դարուն: 1388ին, 1410ին եւ 1445ին Էջմիածնի կաթողիկոսները՝ Թէոդորոս, Յակոբ եւ Արիստակէս, կը յիշատակեն այս քաղաքին Հայերը հովուական թուղթերու մէջ: Տեղւոյն հայ համայնքը զարգացած էր աւատապետական Մոլտավիոյ պատմութեան առաջին շրջանին իսկ, երբ առեւտրական ճամբան կ'անցնէր Սիրէթէն:

Ալեքսանտրու Բարին եւ Մեծն Շթեֆան, Մոլտավիոյ իշխանները, այստեղ հաստատեցին Հայեր, որովհետեւ անոնք կ'ամրապնդէին իշխանապետութեան արտաքին եւ թրանզիթի առեւտուրը Լեհաստանի հետ:

Հ. Մինաս Բժշկեան կը գրէ թէ ԺԷ. դարու սկիզբը քաղաքին մէջ կային բազմաթիւ Հայեր, բայց իր այցելութեան թուականին (1830) անոնցմէ մնացած էին միայն տասը տուն: Այս թիւը կը ներկայացնէ աննշան մնացորդ մը այն կազմակերպուած հայ գաղութէն, որ կար այստեղ ԺԵ. – ԺԷ. դարերուն: Վաւերաթուղթերու մէջ կը գտնենք բազմաթիւ Հայեր, մանաւանդ ԺԵ. դարուն, որոնք սերտ յարաբերութիւններ ունէին Լվովի (Լեմպերկ) Հայերուն հետ: Հայերու մեծ թիւը կը վկայեն նաեւ հայկական եկեղեցիները: 1551ին, Շթեֆան Ռարէշ իշխանը քանդել տուաւ Սիրէթի հայկական եկեղեցին, բայց ան նորոգուեցաւ 1647ին:

Սիրէթի Հայերն ալ ունէին իրենց քաղաքային կազմակերպութիւնները: 1618 ապրիլ 29ին, Ռատու Միհնեայ իշխանին (1616 – 1619) առջեւ կը ներկայանան Սիրէթ քաղաքին ներկայացուցիչները: Ռումանացի բնակչութեան ներկայացուցիչներուն կողքին հայ համայնքին կողմէ ալ կային ներկայացուցիչներ:

ՎԱՍԼՈՒՅ

Շատ հաւանական է, որ Վասլույ քաղաքը հիմնուած ըլլայ Հայերու կողմէ: Շարք մը գիտնականներ Վասլույ տեղանունին կուտան պարսկական ծագում վալա սիւ (բարձր տեղամաս), իսկ ուրիշներ կուտան քումանական ծագում աւազ (կարկաչ, ստորոտին): Կը կարծենք թէ կարելի է նկատի առնել եւ հայկական ծագում մը. աւազ բառին աւելցնելով թրքական լու ածանցը ստացուած է աւազլու (աւազուտ տեղ): Սկիզբի ա տառը իյնալով ստացուած է Վասլույ:

Վասլույ ալ այն եօթը քաղաքներէն մէկն է, ուր հաստատուեցան Հայերը Ալեքսանտրու Բարին իշխանի կողմէ: 1526ին կը յիշուի Հայոց եկեղեցին, զոր քանդեց Շթեֆան Ռարէշ 1551ին: 1608ին, Սիմէոն Լեհացի այստեղ կը յիշէ 20 տուն Հայեր եւ փայտաշէն եկեղեցի մը: Կը կարծենք, որ այս թիւը (20 տուն) իրականութեան չի համապատասխաներ, որովհետեւ շատ փոքր է համեմատութեամբ 1664ի Պանոնիուսի կողմէ ցոյց տրուած հարիւր տուն Հայերուն: Հայկական եկեղեցին կրկին անգամ կը յիշուի Փօլ տ'Ալեփի կողմէ, որ անցաւ Մոլտավիայէն 1560 – 1660ին:

Կը թուի թէ Վասլույի Հայերն ալ ունեցած են քաղաքային անկախ կազմակերպութիւն մը: 1701ին ուրիշ Հայերու անուններու կողքին վաւերաթուղթի մը մէջ կը գտնենք հայ շոլթուզ մը Պօղոսն անունով, որպէս Վասլույի հայ համայնքին ներկայացուցիչ:

ՏՈՐՈՀՈՅ

Տորոհոյ հայ համայնքին մասին աւելի քիչ տեղեկութիւններ կան: Այսուհանդերձ բոլոր պատմագէտները կը յիշեն զայն իբրեւ հայկական բնակչութիւն ունեցող քաղաք մը: Տորոհոյ, նոյնպէս, այն եօթը քաղաքներէն մէկն է, ուր 1418ին հաստատուեցաւ մաս մը երեք հազար հայ ընտանիքներէն: Միջնադարու առաջին շրջաններուն, Սիրէթ եւ Սուչավա քաղաքներուն հետ միասին, Տորոհոյ լաւ զարգացաւ շնորհիւ Հայերու ստեղծած առեւտրական կապերուն Լեհաստանի եւ կեդրոնական Եւրոպայի հետ: Յետագային երբ Թուրքերու ճնշող ներգործութեան տակ Մոլտավիոյի առեւտրական զարգացումը ստացաւ դէպի հարաւ ուղղութիւնը, այս քաղաքը կորսնցուց իր առեւտրական կարեւորութիւնը եւ Հայերը ստիպուած եղան հաստատուիլ հարաւային քաղաքներուն մէջ:

Դ. ՂԺՐԻԿԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յատուկ) — Հ. Յ. Դաշնակցութեան շրջանային կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ, Նոյեմբեր 3ին «Ալհամպրայի» սրահներուն մէջ, մեծ շուքով տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Օրը, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան:

Հանդիսութեան հովանաւորութիւնը ստանձնած էր ծերակուտական – քաղաքապետ Կաստոն Տէֆէր, որուն ներկայացուցիչը Քասթելլինա ու ընկերվարական երեսփոխաններ Տանիէլ Մաթալօ, Ժան Մաս, Ֆրանսիս Լենար ներկայ գտնուեցան հանդիսութեան, եւ իրենց խօսքին մէջ ջերմ արտայայտութիւններ ունեցան հայ ժողովուրդին համար, յայտնելով իրենց յարգանքը մեր կուսակցութեան քաղաքական ըմբռնումներուն հանդէպ:

Օրուան նախագահ ընկեր Յակոբ Պապիկեան ֆրանսերէն գրաւոր ճառով հանդիսութիւնը բացուած յայտարարեց, ներկայացնելով Դաշնակցութեան դաւանանքը ու անոր կապերը, որոնք շատ հին եղած են ընկերվարական մեծ ղեկավարներու հետ, եզրակացնելու համար որ Ֆրանսան եղած է մեր մտաւորականութեան գաղափարական կազմաւորման կեդրոններէն մէկը:

Ուրախ պարագայ մը վերջին քանի մը տարիներուն կուգայ մեր ուշադրութիւնը գրաւել: Այն է. Նոր Սերնդականներուն մասնակցութիւնը մեր ազգային տօներու գեղարուեստական բաժնին, այսպէս Քրիստափոր եւ Ռոստոմ խումբերու ընկեր – ընկերուհիները՝ Մաիս Գուլումեան, Սեդա Թիւթէլեան, Յակոբ Հայրապետեան, Աւետիս Եօթնեղբայրեան ֆրանսերէն եւ հայերէն արտասանութիւններով տօնակատարութեան յաջողութեան մէջ իրենց դերը ունեցան:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի անունով խօսած ընկեր Ջաւէն Գաբրիէլեանի ճառը մեծապէս խանդավառեց ներկաները: Ան ոչ թէ հատուածի մը այլ համայն Հայութեան տօնը նկատեց Դաշնակցութեան օրը:

Կը խոնարհինք իրենց դրօշակին վրայ Մահ կամ Ազատութիւն արձանագրած ու որեւէ առիթով իրենց արիւնը հայ ժողովուրդին համար չսակարկող մեր անման հերոսներու յիշատակին առջեւ, որոնք Խանասորի արշաւանքով, Պանք Օթոմանով, Եըլտըզի Ռումբով ու նմանօրինակ բազմաթիւ դիւցազնական խոյանքներով կերտեցին մեր նոր պատմութեան ամէնէն լուսաւոր էջերը, հայ ժողովուրդին պարգեւելով գեղեցկագոյն նուէրը, ազատ հայրենիքի եռագոյն դրօշակը:

Երիտասարդ ընկերը իր խօսքը վերջացուց հաստատելով որ սփիւռքահայ կեանքին մէջ երիտասարդ Դաշնակցականներս կը մնանք հաւատարիմ մեր նախնիքներու խտէալներուն, շարունակելով ծառայութեան մեր բաժինը բերել մեր ժողովուրդին հայապահպանման ու մշակոյթի զարգացման:

Շնորհալի երգչուհի (Տէսինէն) Անժէլ Կարապետեան եւ դաշնակահարուհի Պայծառ Նազարեան իրենց գեղեցիկ արուեստով հոգեկան վայելքը պարգեւեցին ներկաներուն:

Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր Տիկին Հուրի Իփէքեան, որուն ֆրանսերէն եւ հայերէն ճառերը մեծ տպաւորութիւն գործեցին հանդիսականներուն վրայ:

Նախ տանք ամփոփումը բանախօսութեան ֆրանսերէն բաժնին:

Ողջունելէ ետք օտար հիւրերը, Տիկին Հուրի Իփէքեան ըսաւ.— «Քիչ առաջ, ձեր ճառերու ընթացքին, հայ ընկերվարական կուսակցութիւն անունով կոչեցիք Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Այդպիսին է, բայց անկէ շատ աւելին է ան մեզի համար: Եւրոպական իրականութեան մէջ բազմաթիւ կուսակցութիւններ կը գործեն, անոնցմէ մէկն է ընկերվարական կուսակցութիւնը, որուն արժանաւոր ներկայացուցիչներն էք դուք այստեղ: Մեր իրականութեան մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կուսակցութիւն մը չէ միայն եւ պարզապէս, այլ է՝ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ, այսինքն մեր ազգային նկարագիրը, դատը եւ խտէալը ամենակատարեալ եւ լրիւ կերպով անձնաւոր կազմակերպութիւն մը եւ գաղափարականութիւն մը»: Տալով անոր ծագումն ու գործունէութիւնը բանախօսը շարունակեց.— «Շնորհիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, համայնքներու վերածուած Հայութիւնը դարձաւ կրկին մէկ եւ ամբողջական ազգութիւն իսկ հատուածներու բաժնուած հողամասերը՝ մէկ եւ ամբողջական հայրենիք: Եթէ Հայոց ազգը կրցած է ապրիլ երեք հազար տարիներ եւ պահել իր ստեղծագործ կենսունակութիւնը, մինչ իր վրայ իշխող աշխարհակալ պետութիւններէն շատերը փոշիացած են այլեւս, գաղտնիքն այն է որ նոյնիսկ երբ կորսնցուցած ենք մեր անկախութիւնը, ամէն գնով պահպանած ենք մեր ազատութիւնը»:

Յիշելէ ետք զանազան դրուագներ Հայոց պատմութիւնէն, կապ հաստատեց Ֆրանսական պատմութեան հետ.— «Մենք ձեզի հետ մօտէն ծանօթացանք ԺԲ. դարէն սկսած, երբ մեր Կիլիկեան թագաւորութիւնը ապաստանն ու նեցուկը դարձաւ Խաչակրաց ձեր արշաւանքներուն: Այդ օրերէն սիրեցինք ձեզ, դուք որ խաչակիր էիք եւ կուգայիք կռուելու եւ նահատակուելու օտարութեան մէջ՝ վասն գաղափարի»: Անդրադառնալով Ֆրանսական յեղափոխութեան, բանախօսը ըսաւ.— «Ամէն բանէ առաջ ան հռչակումը եղաւ մարդկային իրաւունքներուն, ցնցուեցաւ աշխարհը, սթափեցաւ նոյնպէս Հայը որ իրեն առաջնորդ գտաւ յանձինս Հ. Յ. Դաշնակցութեան:

Վեր առնելով Ֆրանսական ընկերվարական կուսակցութեան բռնած դիրքը հերոսական մեր մարտնչումի օրերուն եւ անոր յաջորդող շրջաններուն, բանախօսը եզրափակեց հետեւեալ խօսքերով «Հեռացանք մեր հայրենիքէն, պահպանելու համար ազատութիւնը. կորսնցուցինք մենամարտը բայց մնացինք յաղթական գաղափարական գետնի վրայ, վկայ այս բազմութիւնը եւ ձեր ներկայութիւնը այստեղ ուր, ինչպէս ամէն տեղ օտար երկինքի տակ, Հայոց ազգը կը տօնէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան 73րդ տարեդարձը»:

Շարունակելով հայերէն լեզուով, պատմեց թէ ե՞րբ եւ ի՞նչպէս կազմուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան անունը եւ ծրագիր – կանոնագիրը՝ «Էական մտահոգութիւնը եղաւ գործը, ոչ թէ արտաքին ձեւակերպումները», ըսաւ թէ ի՞նչ

ԼՈՒՔՐԵՑԻԱ ՊՈՐՃԻԱ

Երկու օր ետք, Ֆերրարացիներուն կը յանձնուի Լուքրեցիայի ամուսնութեան առթիւ Պապին կողմէ յատկացուած դրամօժիտը՝ հարիւր հազար ոսկի դքատ – դրամ (դուքաթ): Երբ ոսկիները կը շարուին սեղանի մը վրայ, համրուելու համար, Ֆերրարացիները կը հաստատեն թէ այդ ոսկիները նուազ ծանրութիւն ունին քան իրական դուքաթները:

Վիճաբանութիւն մը ծայր կուտայ որ տակաւ կը վերածուի կռիւի: Գոռում գոչում, բողոքի աղաղակներ, մինչեւ որ լուր կը տրուի Պապին: Այս վերջինը, ի լուր այս բոլորին, կը յայտարարէ թէ Հերակլէս Ա. կը վարուի «հասարակ առեւտրական»ի մը նման ...

Ի վերջոյ, Ֆերրարացիները տեղի կուտան եւ ստանալով ոսկիները, կը հեռանան, առանց որեւէ առարկութեան:

Հրաժեշտ առնելով իր հօրմէն եւ իր զաւակէն՝ Ռոտրիկէն, Լուքրեցիա կը հեռանայ Հռոմէն, երթալու համար Ֆերրարա:

Ալեքսանդր Զ. իր աղջկան հետեւորդներու թիւին վրայ կ'աւելցնէ նաեւ երաժիշտներ եւ [illegible], որպէսզի ան իր ճամբորդութեան ընթացքին չձանձրանայ:

Ալֆոնս տի Ֆերրարայի երեք եղբայրները, որոնք մաս կը կազմէին Լուքրեցիայի հետեւորդներուն, կը սկսին զարդարել Լուքրեցիայի զարմուհին, տասնըհինգամեայ գեղանի Անճելա Պորճիան, որ նոյնպէս մաս կը կազմէր թափօրին:

Ֆերրարա հասնելու համար պիտի անցնէին Սփոլէթօ, Ուրպինօ, Փեզարօ, Ռիմինի, Պոլոնիա եւ այդ գիծին վրայ եղող քաղաքներէն: Ճամբորդութեան վերջին վայրին հազիւ թէ մօտեցած, Լուքրեցիան կը դիմաւորուի ուրիշ թափօրով մը որուն գլուխը կը գտնուէր Ուրպինոյի դքսուհին Եղիսաբէթ Կոնծակա: Իրենց դքսութեան վրայ Կեսար Պորճիայի ընչաքաղց ծրագիրներուն ծանօթ ըլլալով, դքսուհին կ'ուզէր Լուքրեցիայի հանդէպ ցոյց տրուած սիրալիր քաղաքականութեամբ մը զինաթափ ընել անոր արիւնարբու եղբայրը:

Լուքրեցիա մեծ պատիւ ընելով դքսուհին, զայն կը հրաւիրէ բազմելու իր ոսկեճամուկ պատգարակին մէջ, եւ երկու կիները սիրալիր խօսակցութեամբ մը կը շարունակեն իրենց ճամբան: Երբ կը հասնին Ուրպինօ, դուքսը եւ դքսուհին իրենց սեփական պալատը կը յատկացնեն Լուքրեցիայի, գիշերը անցընելու համար:

Ռիմինիի մէջ, ուր կը հասնին միշտ ընկերակցութեամբը Ուրպինոյի դքսուհիին, որ որոշած է հարսը՝ անձամբ առաջնորդել մինչեւ Ֆերրարա, անակնկալ դէպք մը խուճապի կը մատնէ Լուքրեցիան:

Արդարեւ, կուգան իրեն յայտնելու թէ վենետիկցի հրամանատար Քարաչիոլօ, որուն նշանածը՝ տարաբախտ Տորոթէան առեւանգուած ու պղծուած էր Կեսար Պորճիայի կողմէ, կուգայ հիմա յարձակելու Լուքրեցիայի հարսանեկան թափօրին վրայ, եղբօրը գործած ոճիրը քրոջը քաւել տալու մտադրութեամբ:

Մէկ վայրկեանի շուարումէ մը ետք, Պապին կորովի աղջիկը ինքզինքը գտնելով, կը ձեռնարկէ իր պաշտպանութեան: Ահազանգ հնչեցնել տալով, շրջանի բոլոր բնակչութիւնը ի զէն կը հրաւիրէ:

Ի վերջոյ, սակայն, յայտնի կ'ըլլայ թէ Քարաչիոլոյի հաւանական յարձակումին մասին տարածուած լուրերը բոլորովին անհիմն են ու երկիրը՝ խաղաղ:

Ծանր բեռէ մը ազատուած ըլլալու գոհունակութեամբ, Լուքրեցիա ճամբայ կ'ելլէ, ընկերացած հազարի մօտ բազմութեամբ եւ երեք ջոկատ հեծեալ նետարձակներու:

Իմոլայի մէջ, Լուքրեցիա եւ Կոնծակայի դքսուհին՝ Եղիսաբէթ, կ'որոշեն կանգ առնել, մաքրելու համար իրենց ձիերը եւ հոգ տանելու իրենց արդուզարդին: Որովհետեւ, համաձայն նոյնինքն Պապին կողմէ նախատեսուած ուղեգիծին, Լուքրեցիայի թափօրը ստիպուած էր անցնիլ Պոլոնիայէն, ուր հանդիսաւորապէս պիտի ընդունուէր քաղաքին տէր Ճիովաննի Պէնթիվոլիոյի կողմէ, որ իր կարգին կը ցանկար փառահեղ ընդունելութիւն մը սարքել Կեսար Պորճիայի քրոջ, տրուած ըլլալով որ Լուքրեցիայի ահաւոր եղբայրը շատ մը քաղաքներու աչք տնկած, կրնար նուաճողական ծրագիրներ որոճալ նաեւ Պոլոնիայի նկատմամբ:

Արդարեւ, Ճիովաննի Պէնթիվոլիօ, անձամբ կուգայ մինչեւ քաղաքին դուռները՝ դիմաւորելու Լուքրեցիան եւ զայն հանդիսաւորապէս կ'առաջնորդէ քաղաքէն ներս:

Պալատին գլխաւոր սանդուխին վրայ, Լուքրեցիան սիրալիր կերպով կ'ընդունուի Ճիովաննի Պէնթիվոլիոյի կնոջ՝ Ճինեվրա Սֆորցայի կողմէ, «Վերածնունդի շրջանի քաջ կիներէն մէկը, պատերազմիկ, կորովի եւ տիրակալութեան սիրահար ...», ինչպէս կը հաստատեն քրոնիկագիրները:

Ճինեվրա Սֆորցայի կողմէ Լուքրեցիայի հանդէպ ցոյց տրուած սիրալիր ընդունելութիւնը անգամ մը եւս ձայն կուտայ Սֆորցաներու ընտանիքին սերած այս կնոջ կամքին ուժը:

(15 Շար.)

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎԵՐՋԻՆ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

— 1962 —

Ֆրանսա, ներկայիս ունի 47 միլիոնէն աւելի բնակչութիւն, քանի որ Վիճակագրութեան ազգային Հիմնարկութեան հաշուած 46.530.000 թիւին վրայ պէտք է աւելցնել մօտ 600.000 ալժերացի տարագիրները, որոնք Մարտէն ի վեր Ֆրանսա հաստատուեցան: Ամէն տարի, Ֆրանսայի բնակչութիւնը 450.000ի յաւելում մը կ'արձանագրէ:

Նախորդ մարդահամարէն ի վեր (1954), ֆրանսայի ժողովուրդին աճը մօտ 8.2 առ հարիւր է: Այս տոկոսին 5.5 առ հարիւրը արդիւնք է ծնունդներու յաւելումին եւ 2.7 առ հարիւրը՝ ներգաղթողներու:

Մահացածներուն համեմատութեամբ ծնունդներուն յաւելումը, որ արձանագրուած է մեծ ճշգրտութեամբ, 1954էն ի վեր եղած է 2.350.000:

Օտար վրայ պէտք է աւելցնել ներգաղթողները՝ 1.150.000, որուն 150.000ը ալժերացի բանուորներ, 450.000ը՝ Մարոքէն եւ Թունուզիայէն եկած Եւրոպացիներ եւ 550.000ը՝ օտարականներ:

Ճարտարարուեստի կեդրոնները, բնականաբար, դէպի իրենց կը քաշեն նորեկներուն մեծագոյն մասը: Այսպէս — Փարիզի շրջան, Ռոն – Իզերի նահանգները, Միջերկրականի ծովեզերքը, Հիւսիսի նահանգները, Մոզել, Տու եւ Պասփիրենէ: Ընդհանրապէս, տնտեսական զարգացումի մէջ եղող շրջաններուն բնակչութիւնը աւելցած է աւելի, քան օտար երկիրներէ եւ Հիւսիսային Ափրիկէն ներգաղթողներով, քան թէ ներքին տեղափոխութիւններով:

Բնակչութիւնը նուազեցնող գաղթը կը շարունակուի Մասիֆ Սանթրալի, Փիրենէի կարգ մը նահանգներուն (Ժեռ, Արիէժ), Փուաթու – Շարանթի, ամբողջ Արեւմուտքի (ի բաց առեալ Լուար – Աթլանթիք) Փարիզի շրջանի հիւսիսային եւ հիւսիս – արեւմտեան շրջագծին, Վոժի, Հոթ – Սոնի եւ Ժիւրայի մէջ:

ԱՃՄԱՆ ԹԻՒԻՆ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ.— Ցաւելեալ բնակչութիւնը հետեւեալ ձեւով բաժնուած է երկրին մէջ:

Փարիզեան շրջանը, մինակը, ընդունած է անոր մէկ երրորդը: Սէն – է – Ուազ՝ (+ 593.000), Սէն՝ (420.000), Պաշ – տիւ – Ռոն՝ (+ 193.000), Հիւսիսը՝ (+ 175.000), Մոզել՝ (+ 153.000), Ռոն՝ (+ 143.000), Իզեր՝ (+ 100.000), եւ Ալփ – Մարիթիմ՝ (+ 98.000), արձանագրած են ամէնէն մեծ յաւելումը:

Ընդհակառակն, Մասիֆ Սանթրալի 15 նահանգները, Փիրենէն եւ Արեւմուտքը շարունակեցին պարպուիլ իրենց բնակիչներէն, յատկապէս Քրէօզ՝ (— 5.3 առ հարիւր), Քանթալ՝ (— 3.5 առ հարիւր), Արիէժ՝ (— 3.5 առ հարիւր), Ժեռ՝ (— 3 առ հարիւր) նահանգները:

Փարիզ, Պորտոյի հետ Ֆրանսայի միակ քաղաքն է, որ 1954ի բաղդատմամբ նուազ բնակիչ ունի ներկայիս (առաջինը՝ հարիւր հազար, երկրորդը՝ ինը հազար): Ի՞նչպէս բացատրել Փարիզցիներու թիւին այս նուազումը, երբ փարիզեան շրջանի բնակչութիւնը յարատեւ աճումի մէջ է:

«Քաղաքին բարեկարգութեան» աշխատանքները, կեդրոնական թաղերու բնակարաններուն՝ գործատեղիներու վերածումը, դէպի արուարձանները քշեցին Փարիզցիները: Ընդհանուր ձեւով, փարիզեան շրջանի երեք նահանգներուն՝ Սէն, Սէն – է Ուազ, Սէն – է – Մառնի բնակչութիւնը մէկ միլիոնէն աւելի յաւելում արձանագրած է ութ տարուան ընթացքին:

Մեծ քաղաքներու բնակչութեան բազմացումը ընդհանուր է եւ տեսակ մը մրցակցութեան երեւոյթը ունի: Այդ տեսակէտով առաջնութիւնը կը գրաւէ Կրընոպլը, որու բնակչութիւնը 37 առ հարիւր աւելցած է 1954էն ի վեր՝ 43.000 հոգիի յաւելումով:

պայմաններու տակ է եւ ի՛նչ միջոցներով պիտի զօրծել այս կուսակցութիւնը: Երկու նպատակներ կը հետապնդէր, առաջինը հոգեկան՝ հայ ցեղը դարձնել ազգ, երկրորդը ֆիզիքական՝ հայ հողը վերածել Հայրենիքի: Ցաջողեցաւ, առկայն իր նպատակներուն մէջ առաջինն էր կենսականը: Առանց հողի, մաքի, խօսքի, շարժումի ազատութեան, անձ մը, ազգ մը չեն կրնար պահպանել իրենց անհատականութիւնը եւ մշակոյթը, այս պատճառով Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը զինանշանին ներքեւ արձանագրեց «Մահ կամ Ազատութիւն»: Այս պատճառով հայ փետային ինքինքը կոչեց «ԳԱՂԱՓԱՐԻ զինուոր» որ «հանդիստ հող կը մտնէ» յոյսը պահելով, վստահ ըլլալով թէ «ՍՈՒՐԲ ԳՈՐԾԸ» շարունակելու իր պատգամը, իրագործելի է ամէն տեղ, ամէն պայմաններու տակ: Այս պատճառով ալ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը չէ դադրած գործելէ եւ չէ դադրած կատարելիք գործ ունենալէ, բայց այս ըմբռնելու համար, հին, միջին եւ նոր սերունդներ, պէտք է ըլլան ամէն բանէ առաջ՝ «ԳԱՂԱՓԱՐԻ զինուոր»:

Տիկին Հուրի Իփէքեան վերջացուց իր խօսքը ըսելով թէ մենք աւելի շատ կը նկատենք ազատութիւնը քան պետական անկախութիւնը:

Կարժէր տեսնել ֆրանսախօս նոր սերունդին հպարտութիւնը այս յուսաշող գաղափարներուն ի լուր՝ արտայայտուած անթերի եւ կատարեալ ֆրանսերէնով:

«Ռոստոմի» պարախումբը ողեւորութիւնը աւելցուց արմէ վերջը խրախճանքը շարունակուեցաւ մինչեւ լուսաբաց:

Գ. Պ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Յ. ԶԱՐՈԲԵԱՆԻ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ ՆԻՍՏԻՆ

Հոկտեմբեր 30ին գումարուած է Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի նիստը, ուր, ինչպէս գիտել տուած է Յ. Զարոբեան, քննութեան առնուած է շատ կարեւոր նշանակութիւն ունեցող հարց մը՝ գաղափարական եւ կազմակերպչական աշխատանքը անցնող շրջանին:

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի առաջին քարտուղարը՝ Զարոբեան, երկար զեկուցում մը կարդացած է, որու ընթացքին թուած է արձանագրուած յաջողութիւնները զանազան մարզերու մէջ:

Այս տարուան ընթացքին շինուած եւ շահագործման յանձնուած են 15 նոր արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ եւ 20 գործարաններու բաժանումներ: Նոյն շրջանին շինուած են եօթը հազար բնակարաններ եւ 17.000 աշակերտներու տեղով դպրոցթիկ եւ ցերեկօթիկ դպրոցներ:

Այնուհետեւ զեկուցաբերը հանգամանօրէն խօսած է գիւղատնտեսութեան վիճակին մասին: Ծաղրի բերքը, այս տարի եղած է առատ, որուն շնորհիւ ծրագրով նախատեսուածէն 23.000 թոն աւելի խաղող յանձնուած է պետութեան: Զարոբեան ոչինչ ըսած է բամպակի, ծխախոտի, բանջարեղէններու եւ պտուղներու արտադրութեան մասին, որ տարիներէ ի վեր, ինչպէս կը գրեն Երեւանի թերթերը, կ'արձանագրէ ձախողութիւններ: Միայն բամպակի համար կ'ըսէ թէ դանդաղ կ'ընթանայ բերքահաւաքը: Գալով անասնապահութեան՝ զեկուցաբերը անթոյլատրելի գտած է այն իրողութիւնը, որ «ընթացիկ տարուան ընթացքին նուազած է անասուններուն գլխաքանակը եւ մթերատուութիւնը»:

Շարունակութեան մէջ, Զարոբեան խօսած է Հայաստանի ուսումնական վիճակի մասին: Այս տարի բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններէն եւ մասնագիտական վարժարաններէն շրջանաւարտ եղած են մօտ վեց հազար մասնագէտներ: 1962 – 1963 ուսումնական տարուան ընթացքին բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնները ընդունուած են 6200 երկու սեռէ երիտասարդներ: Նոր ուսումնական տարուան ընթացքին աշակերտական նստարաններու վրայ տեղեր գրաւած են 58.190 նորեկներ, դպրոցականներու ընդհանուր թիւը հասցնելով 385.000ի:

Զարոբեան խօսած է նաեւ ներգաղթի մասին: Առաջին խումբը ժամանած է Կիպրոսէն, իսկ երկրորդ խումբը՝ Արաբ Միացեալ Հանրապետութենէն: Ներգաղթողները տեղաւորուած են առաւելաբար Կիրովականի մէջ, փոքր թիւեր նաեւ՝ Լենինականի, Ալավերդի եւ Իջեւան: Կը սպասուի նաեւ նոր խումբի մը ժամանումը՝ Իրանէն: «Մենք այսուհետեւ եւս ամէն ինչ պէտք է ընենք, որպէսզի պայմաններ ստեղծենք արտասահման բնակող այն Հայերուն համար, որոնք կամովին կը փափաքին զրամատիրական երկիրներէն գալ իրենց միակ հայրենիքը՝ Հայաստան: Այդ աշխատանքը պէտք է կատարել աստիճանաբար, բայց կանոնաւոր կերպով, մտածուած եւ վերին աստիճանի կազմակերպուած ձեւով» յայտարարած է կեդրոնական կոմիտէի Ա. քարտուղարը: Այս առթիւ շեշտած է նաեւ ներգաղթի կազմակերպման հիմնական պատճառը, այն է թէ ներգաղթողները «ամբողջ հայ ժողովուրդին հետ միասին մասնակցին պայծառ ապագայի՝ համայնավարութեան կառուցումին»:

Իր զեկուցումին մէջ Զարոբեան խօսած է նաեւ գոյութիւն ունեցող զանազան թերութիւններու մասին: Սուր քննադատութեան ենթարկած է ժողովրդական տնտեսութեան խորհուրդը եւ անոր վարչութիւնները, որոնք անհրաժեշտ ուշադրութեամբ չեն հետեւիր ընթացիկ գործերուն: Գործերու վիճակին ուշադիր ուսումնասիրութիւնը ցոյց կուտայ, որ ղեկավար մարմինները եւ անձերը անբաւարար հոգատարութիւն ի յայտ կը բերեն աշխատաւորներուն կարիքներուն եւ պահանջներուն նկատմամբ: «Նոյնիսկ կը ցուցաբերեն կոպտութիւն, ոչ ընկերական վերաբերում»:

Վերջապէս, Յ. Զարոբեան խօսած է գաղափարական դաստիարակութիւնը ուժեղացնելու անհրաժեշտութեան մասին: Այս առթիւ մէջբերումներ կատարած է կուսակցութեան ծրագրէն, ցոյց տալու համար այս վերջնոյն տեսակէտը ազգային հարցի մասին: Քննադատած է Դաշնակցութիւնը, որ ըստ իրեն, լծուած է «զեմոգոգիական պրոպագանտայի», որ կը փորձէ «չարամտօրէն օգտագործել մեր ազգային զգացումները, թունաւորել խորհրդային մարդոց գիտակցութիւնը, ձգտելով զանոնք շեղել կոմունիստական շինարարութեան արմատական ու կենսականօրէն կարեւոր խնդիրներէն»:

Զարոբեան անուղղակի կերպով կը խոստովանի թէ Դաշնակցութեան գաղափարները իրենց ազդեցութիւնը թողած են Հայաստանի մէջ, երբ կ'ըսէ. «Հարկ կայ նշել, որ առանձին մարդիկ բաւարար խորութեամբ չեն հասկնար կուսակցութեան խնդիրները ազգային յարաբերութիւններու բնագաւառին մէջ կոմունիզմի ծաւալուն կառուցման պայմաններուն մէջ: Առանձին ընկերներ յառաջ կը քշեն այնպիսի հարցեր, որոնք ազգային յարաբերութիւններու զարգացման նոր էթափին մէջ չեն նպաստեր ազգերու յետագայ մերձեցումին, ժողովուրդներու բարեկամութեան ամրապնդումներուն եւ միասնութեան»:

Զեկուցումներ բրած են նաեւ Լենինականի, Երեւանի, Իջեւանի եւ այլ շրջաններու կուսակցական ղեկավարները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (181)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Հասկցայ, բսել է աղջիկը լուսաւորեալ չէ:

— Այո, կոյր ծնած է եւ կոյր մնալ կ'ուզէ: Բայց ես բան մը մտածեցի: Կանչել պիտի տամ իր մայրը, ընդունիլ պիտի տամ անոր մեր կրօնքը, յետոյ աղջիկը զիւրութեամբ կը դառնայ:

— Շիտակը, լաւ մտածեր էք:

Այս որոշումէն եաք նոյն օրը չորս ձիաւոր ստիկաններ Նորավանց գիւղը գացին ու վիշերուան ժամը հինգին վերադարձան, հետերնին տարեքը տառած կին մը:

Այս կինը բաւական թուրքերէն խօսիլ գիտէր, հետեւաբար մօլլային դէմը չդողաց, միայն կանացի ամօթխածութեամբ մը վերաբերուեցաւ:

— Աղջիկդ համոզուեցաւ, մրմնջեց մօլլան՝ իր նայուածքը կնոջ աչքերուն մէջ նետելով, նայինք դուն ինչ կ'ըսես:

— Ի՞նչ բանի համոզուեցաւ, հարցուց կինը:

— Մեր կրօնքը ընդունելու:

— Եթէ իմ աղջիկս է, եթէ իմ արիւնէս է անիկա, չի կրնար ընդունիլ:

— Վայ, միթէ միւսլիման ըլլալը գէ՞շ բան է:

— Ոչ, ինչո՞ւ գէշ ըլլայ, բայց միթէ դաւանափոխ ըլլալը լա՞ւ է:

Ծնած օրէս ի վեր հաւատքովս ապրած եմ ու հաւատքովս պիտի մեռնիմ:

— Կ'ուրանա՞ս աղջիկդ:

— Երբ ան կ'ուրանայ զիս:

— Ան չուրանար քեզ, կ'ուզէ որ դուն ալ ճշմարիտ կրօնքի մը մէջ ապրիս:

— Անիկա ուրացում մըն է, ես չեմ կրնար ընդունիլ:

— Ի՞նչ կ'ուզես, անոր արի՞ւնը պիտի մտնես: Անիկա նիքեահ եղաւ լմնցաւ:

— Թող սեւը կապէր այդ նիքեահին տեղ, միթէ ես անոր հարամ կա՞թ տուեր էի:

— Նայէ, կը վայլէ՞ քեզի պէս զաւթն կնոջ մը տանկ ափեղցփեղ խօսքեր ընել: Քիչ մը չէն – շնորհք պատասխաններ չտա՞ս:

— Ի՞նչ ընեմ, սրտիս ցաւը շատ բաներ ըսել կուտայ: Անիկա իմ մէկ հատիկ աղջիկս էր: Անոր վրայ էր իմ աշխարհս ու անոր արեւը: Միթէ չե՞մ ցաւիր երբ անիկա ուրանայ զիս, ուրանայ իր ազգը, ուրանայ իր հաւատքը եւ օտարի մը նիքեահ ըլլայ: Աւելի աղէկ էր հողը մտնէր:

— Ինչո՞ւ տանկ կ'անիծես, մեղք չէ՞:

— Կ'անիծեմ, ու դեռ պիտի անիծեմ մինչեւ որ հողը ծածկէ զիս: Անոր հագած շապիկը սեւ օձերու շապիկը դառնայ ու այրէ իր մարմինը: Բան չեմ ըսեր: Ան որ աշխարհին առջեւը ծաղր դարձուց իր մայրը, շատ օր չտեսնէ ու իմ արցունքներս արիւն ըլլան իր բերնին մէջ:

Թշուառ կնոջ ձայնը խեղդուեցաւ ու չկրցաւ շարունակել: Մօլլան ու Աստուածատուրը կը նայէին:

— Ախ, ողորմած Աստուած, ո՞ւր ես, ո՞ւր մնացիր, շարունակեց կինը մարմոքած շեշտով մը: Դուռդ փակուե՞ր է, գութ չունի՞ս:

— Գաւր'ն, զաւր'ն, հերիք է, ինչ տեսակ անզգամ մէկն ես եղեր դուն, գոչեց մօլլան՝ իր տեղէն ոտքի ելլելով: Կերած աղուրը նայէ, հիմա ալ Աստուծոյ հետ խօսելու ելեր է: Անիծած, ես կ'ուզեմ որ անուշութեամբ ու համաձայնութեամբ գործը վերջացնենք: Ինչ տեսակ մէկն ես դուն որ կարենաս դէմս այսքան խօսիլ: Գիտցիր որ լեզուդ ծոծրակէդ դուրս քաշել կուտամ ու անանկ կը լռես: Ես քու ճանչցած մարդերէդ չեմ: Կ'ըսեմ թէ մեր կրօնքը պիտի ընդունիս դուն, այսչափ:

— Ե՞ս, բացագանչեց կինը եւ քայլ մը ետ ընկաց:

— Դուն:

— Քո՞ւ կրօնքդ ընդունիմ:

— Այո՛:

— Չեմ կրնար:

— Բայց կը զղջաս:

— Ի՞նչ ունիմ զղջալու: Ահա, զարկ, սպաննէ, մեռցուր զիս, այս չէ՞ բոլորը:

— Ըսել է թէ քօմիթաճիներու պէս կը պատասխանես, չէ՞:

— Քօմիթաճի չեմ, բայց չեմ ուրանար ոչ հայրենիքս, ոչ ալ անոր կրօնքը:

— Վերջապէս կ'ուրանաս:

— Բռնութեա՞ն տակ:

— Ինչ կերպով որ ըլլայ:

— Բայց բռնութեան տակ կրօնափոխները բնաւ օգուտ չեն ըլլար ձեզի: Միեւնոյն ատեն յիշեցէք որ անոնք ալ Աստուած մը ունին: Միթէ տա՞նկ պիտի մընան:

Ննդպաւոր մօլլան խիկոյն իր հաֆըզներէն մին կանչել տուաւ ու ըսաւ.

— Տար նկուղը, խաւարին մէջ խելքը գլուխը կուգայ:

Հաֆըզը կնոջ թեւերէն բռնած երկու յարկերէն վար իջեցուց ու մութ նկուղ մը մտցուց զինք:

(Շար.)

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

Տէխնի գաղութը հանգանակած է 494 Ն. Ֆ.: Ստորեւ ցանկին Բ. եւ վերջին մասը.—

Պէրպէրեան Հմայեակ, Ղազարեան Սարգիս, Ղազարեան Սերոբ, Ղազարեան Մեսրոպ, Մուրատեան Կարօ, Համբար-ձումեան Մանուկ, Ռեբեկայ Մանուկեան, Մուրատեան Մարտիրոս, Պօղուքեան Տիգրան, Զաքրեան Կարապետ, Շաքար-եան Աբրահամ, Տէր Սահակեան Մար-տիկ, Չէմպինեան Գէորգ, Մարի Եսայ-եան, Գասպարեան Անդրանիկ, Ռուբէն Գասպարեան, Մովսէս Կարապետեան, Մալճեան, Յարութիւնեան 5ական Ն. Ֆ.:

Տէր Օհաննեան Գարեգին 4, Հախվերտ-եան Վահան, Սարոյեան Դաւիթ, Գէ-որգեան Խաթուն, Ռաքըճեան Օհան, Վարդանոյշ Արապեան 3ական Ն. Ֆ.: Միզոյեան Մանուկ, Մուրատեան Նազիկ, Քըզարճեան Օվակիմ, Տէր Պօղոսեան Պօղոս, Ծատուր-Կարօ 2ական Ն. Ֆ.:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մաքրուհի Տէօքմէճեան եւ զաւակները՝ Արփինէ եւ Յոլինէ կը ծա-նուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆԻ

մահուան երրորդ տարելիցին, այս Կի-րակի, Նոյեմբեր 18, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշա-տակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Վերժին Պապոյեան, Այրի Տիկին Սիրուհի Գալղանաճեան, ընտա-նեկան պարագաները եւ ընկերները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշ-տօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի, Նո-յեմբեր 18ին, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկե-ղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն, փեսային, ազգականին եւ սիրելի ընկերոջ՝

ՀԱՅԿԱԶ ՊԱՊՈՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշա-տակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւ-ղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Էքիզեանէ 50 Ն. Ֆ., իր Ամերիկա մեկնումին առթիւ:

×

Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Գառնօ Մօսթիչեանէ երեսուն Ն. Ֆ. Կարապետ Բամպուքճեանի կսկծալի մահ-ուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», Սորպոնի մէջ:

ՎԱՐՁՈՒ ԱՇԽԱՏԱՆՈՑ

Բաղկացած երեք սենեակներէ, մէկ խոհանոց: Ամէն տեսակ առեւտուրի կամ գրասենեակի համար, մանաւանդ ֆոն-փեֆսիոնի, բոլոր կազմածներով տրա-մադրելի: Դիւրամատչելի պայմաններ: Մասնաւոր տեղեկութիւններու համար, անձամբ դիմել.—

BAKERD, 58 Rue d'Aboukir, Paris-2e

GUT. 57-29

Հեռաձայնել ժամը 3էն 6:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սաթենիկ եւ Սահակ ՊԱԼՃԵԱՆ, բնիկ Եօզղատցի, որդիք Յակոբ եւ Վերոնիքա Պալճեանի, կը փնտռեն իրենց եղբայրը՝ ԱՐՏԱՇԷՍ: Պոլսէն մեկնած է Արամեան վարժարանին հետ Յունաստան, անկէ անցած է Իտալիա եւ յետոյ Ֆրանսա: Բնակած է Լիոն եւ 1931-32ին նամակ գրած է Նիսէն, ուր աշխատած է իբրեւ գծագրիչ:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղե-կացնել Պ. Թելիքեանի, հետեւեալ հաս-ցէով.— Պայ Թեփի, Պէյօղլու Ճատտէսի, Թօփաքլեան փասաժը, ԻՍԹԱՄՊՈՒԼ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պաշտօնա-թերթին խմբագրութիւնը կը հաղորդէ թէ Դեկտեմբերէն սկսեալ «Հայաստան» լոյս պիտի տեսնէ իբրեւ շաբաթաթերթ, հայերէն եւ ֆրանսերէն բաժիններով, խմբագրութեամբ եւ ձեւով տարբեր, բայց նոյն գաղափարական ու ազգային գծին վրայ:

Պիտի աշխատակցին՝ Կ. Փօլատեան, Լիւք-Անտրէ Մարսէլ, Հուրի Իփէքեան, Պօղոս Սնապեան, Վահէ Օշական, ԵԴ. Պօյաճեան եւայլն:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 2, ժամը 17էն կէս գիշեր,

Grand Hôtel

12, Bd. des Capucines

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԹԱՂ. ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԸ

Կազմակերպած են

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՄԸ

Այս Կիրակի իրիկուն, ժամը 8·30ին, Մազընոյի սրահին մէջ

Նախագահութեամբ Պ. Յ. ՊԱՆՏԻՔԵԱՆԻ

Կը խօսի Թեմին պատգամաւոր

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Նիւթ.— Էջմիածնի Ազգ. Եկեղեցական Ժողովը եւ հայրենի տպաւորութիւններ:

Դիւրացնելու համար հանդիսականնե-րուն վերադարձը՝ հաւաքոյթը կը վեր-ջանայ ճիշդ ժամը 23ին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 296 մեթր:

Կարճ ալիք 31, 19-25·55, 19·84:

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին:

Կը պատարագէ

ՌԱՓԱՅԷԼ ԵՊՍԿ. ՊԱՅԵԱՆ

(Վիճակաւոր Եգիպտոսի Թեմին)

Կը քարոզէ՝

ԳԷՈՐԳ ԱՐՔ. ԼԱՅԷՔԵԱՆ

(Վիճակաւոր Սուրիոյ Թեմին)

ՆԻՒԹԸ.— «Վատիկան Բ. Տիե-զերական Ժողովը ուսուցանող Ե-կեղեցին՝ Միին եւ Հաստատութիւն Ճշմարտութեան»:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպու-թեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխա-դարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փո-խանցման համար: Ուղղակի կազմակեր-պութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպու-թեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրա-տուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատնե-րը կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան:

Շնորհակալութեամբ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի կին մը, Սամուէլ Մու-րատեան վարժարանի մէջ տնական աշ-խատանքի համար: Դիմել վարժարանի տեսչութեան:

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Tél. : OBS. 18-28

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 17ին Շաբաթ ի-րիկուն, ժամը 8·30ին, Րիւ Տիւնուառի սրահը:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Տ. ՉԷՔԻԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Կ'արտա-սանեն.— Օր. Օր. Շաքէ Ղազարեան, Ալիս Ալթունեան, Ընկ. Պերճ Մարտի-րոսեան, կը նուագէ Ընկ. Պէրպէրեան: Կը մեներգեն.— Տիկին Մ. Կարապետ-եան, Տիկին Թուբլեան:

Տէսինի Նոր Սերունդի կողմէ հայկա-կան տոհմիկ պարեր:

Մուտքը ազատ է

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 18ին, ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը խօսի Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 18ին, կէսօրէն վերջ, ժամը 3·30ին, Րիւ տը Ժէ·ի սրա-հին մէջ:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԽՈՐԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պօմոնի Քրիստափոր խումբի:

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21·15ին Պօմոնի Սահակ-Մեսրոպ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ Ընկ. Գ. ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին

Հայկական պար, արտասանութիւն, ջութակ եւ նուագ:

Գին 3 Ն. Ֆ.

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Իսիի «Զաւարեան» կոմիտէի, եւ մասնակցու-թեամբ Հ. Յ. Դ. Իսիի Նոր Սերունդի «Խանասոր» խումբի: Այս Կիրակի կէս-օրէ վերջ ժամը 15ին, Իրիմեան սրա-հին մէջ (2 Րիւ տը լա Տեֆանս):

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՍԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ եւ զա-նազան հաճելի անակնկալներ Նոր Սերն-դականներու կողմէ:

ՃԱՇԱԳԻՆ 10 Ն. Ֆ.

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւ-րոպայի Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի շրջանի Լանսէի եւ Ռընաժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ օր, ժամը 21·30ին, ակումբի սրահին մէջ:

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացու-ցիչները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը այս Երեք-շաբթի ժամը 20·30ին, Տիկին Անդրէաս-եանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ԺՈՂՈՎ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը միջ-մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ, Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերու ներ-կայացուցիչները, յառաջիկայ Երկու-շաբթի, Նոյեմբեր 19, ժամը 15ին, Մը-շակոյթի Տան սրահին մէջ:

Կարեւոր օրակարգ, պարտաւորիչ ներկայութիւն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ-դերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ն. Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ն. Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, ֆէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ,	5 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամանեան, Պէյրութ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Զաղմաճեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՅՈՐՁԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ն. Ֆ.
ՉՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3·50 Ն. Ֆ. Բ. հատոր 5 Ն. Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն.Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 16 ՆՈՅԵՄԲԵՐ — VENDREDI 16 NOVEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9457 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5358

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ՅԱՂԹԷ

Եմէն զոր հիները «Երջանիկ Արաբիա» կը կոչէին, կը շարունակէ միջազգային մտահոգութեան առարկայ մնալ :

Վերջին տարիներու դէպքերը ցոյց տուին, որ համարաբական միացեալ ճակատ կազմելու համար զանազան արգելքներ կան :

Ճիշդ է որ Արաբական Լիկան կանգուն է միշտ : Սակայն անդամ երկիրներու միջեւ անպակաս են փոքր անհամաձայնութիւններ :

Լիկայի հիմը դրուեցաւ Եգիպտոսի մէջ : Ընդհ. քարտուղարը Եգիպտացի է : Եւ նախագահ Նասր այդ կազմակերպութեան մէջ կը պահէ գերակշիռ դիրք մը :

Հակառակ Սուրիոյ բաժանումին՝ Եգիպտոս կը շարունակէ կոչուիլ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութիւն : Ինչ որ կ'ենթադրէ թէ նախագահը կը յուսայ միշտ իրականացնել իր առաջադրած ծրագիրը ,— համարաբական միութիւն՝ Պարսից ծոցէն մինչեւ Ատլանտեանի եզերքը :

Այս նպատակին հասնելու համար կաբիւր կը նկատուի արաբական երկիրները օժտել միատեսակ վարչաձեւով մը : Այս պարագային՝ հանրապետական վարչաձեւով : Վերջ տալ միապետութեան, դահազուրկ ընելով թագաւորները, իմամներն ու էմիրները :

Սէուտի Արաբիոյ եւ Յորդանանի դէմ ուղղուած պայքարը գերազանցօրէն կը ձգտի այս նպատակին :

Եմէնի ներկայ դէպքերը ապացոյց մըն են, որ կարեւոր աշխատանքներ տարուած էին աստուածապետական վարչաձեւի ենթակայ այդ երկրին մէջ բերդը ներսէն գրաւելու համար :

Գնդապետ Սալալ վստահութիւն ներշնչած էր Իմամ էլ Պատրի, որ գահ բարձրանալէ վերջ զինուորական ամէնէն պատասխանատու պաշտօնը յանձնած էր իրեն : Սակայն շաբաթ մը չանցած անիկա կը դառնէր իր պետին դէմ, անակնկալի բերելով զայն :

Եմէնի ապստամբութիւնը յատկանշական երեւոյթներ հանեց մէջտեղ՝ ներքին եւ արտաքին ճակատներու վրայ :

Ներքին ճակատին վրայ տեսնուեցաւ, որ մինչ քաղաքներու քիչ շատ զարգացած բնակիչները համակիր էին յեղափոխութեան հեղինակներուն, տգէտ, կրօնասէր եւ աւանդապաշտ գիւղացիները հաւատարիմ կը մնային թագաւոր - իմամին եւ հաստատուած կարգերուն :

Եղբայրասպան կռիւը երկու դասակարգերուն միջեւ կը շարունակուի դեռ : Նժարը որ ցարդ կը հակէր յեղափոխականներու կողմը, վերջերս սկսած է ըլլալ նաեւ միապետականներու ծանրութիւնը :

Արտաքին ճակատին վրայ օտար հակամարտ ուժեր իրարու հետ մրցումի ելած՝ մէկ կամ միւս կողմին օգնելու համար :

Մինչ միապետական Յորդանանն ու Սէուտի Արաբիան կ'աջակցին իմամի կողմնակիցներուն, Եգիպտոս ռազմական օժանդակութիւն կ'ընձեռէ Սալալի շուրջ համախմբուած ապստամբներուն :

Եւ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ Կրեմլին հաւատարիմ պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալու իր քաղաքականութեան, ամէն աջակցութիւն կ'ընծայէ իմամի հակառակորդներուն :

Յետոյ օրէ ի վեր հրատարակուած հակասական լուրերէն կարելի չէ ճշդիտ գաղափար մը կազմել կացութեան վրայ : Գահիրէէի ձայնասփիւռէն տրուած տեղեկութիւնները կը հերքուին Ամմանէն եւ փոխադարձաբար :

Մինչ կարգ մը պետութիւններ — գլուխն ըլլալով Խ. Միութիւնն ու արբանեակ երկիրները — փութացին ճանչնալ Սալալի հանրապետական կառավարութիւնը, Ատլանտեան Ուխտի մեծերը վերապահ դիրք են բռնած եւ կը սպասեն կողմերէն մէկուն վճռական յաղթանակին՝ ճշդելու համար իրենց դիրքը :

Ո՞վ պիտի յաղթէ ի վերջոյ : Իմա՞մը թէ Սալալը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Նախարարաց Խորհուրդը իր հերթական նիստը գումարեց առջի օր եւ կարգ մը որոշումներ տուաւ որոնց գլխաւորն է պետական պաշտօնեաներու հիմ կազմող ամսաթօշակին չորսուկէս առ հարիւր յաւելումը :

Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ նաեւ թէ Լուսաւորութեան փոխ-նախարարը եւ Արտաքին նախարարը զեկուցումներ ըրած են, մէկը դպրոցական շինութեանց վերաբերեալ, միւսը՝ արտաքին քաղաքականութեան :

Պատասխանելով լրագրողներու հարցումներուն, տեղեկատուութեան նախարարը աւելցուցած է թէ անկարելի չէ որ կառավարութեան մէկ անդամը խօսք առնէ մինչեւ Կիրակի : Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ այս խօսողը պիտի ըլլայ նոյնինքն Ֆուշէ : Նախարարը ըսած է սակայն թէ ոչ մէկ խօսք եղած է ընտրապայքարի մասին, նիստի ընթացքին :

Մտահոգիչ է նաեւ ուրիշ երեւոյթ մը : ալժերացի աշխատաւորներու օրէ օր աճող թիւը դէպի Ֆրանսա : Վերջին շաբաթներուն մանաւանդ անսպասելի քանակի մը հասած է :

Ընտրապայքարը կը շարունակուի կողմներու եւ «հին» կոչուած կուսակցութիւններու միջեւ : Ձայնասփիւռէն վիճաբանութիւնները չունին սակայն հակաճառութեան այն շահեկան ոճը որ գրեթէ աւանդական էր այլեւս : Քափիթան որ ձախ - կոլիստ է վիճաբանեցաւ Փիէռ Քոթի հետ (յառաջդիմական), եւ Փէյրըֆիթ (Իւ Էն Էռ) արմատական՝ Մօրիս Ֆօրի հետ :

Տեսակէտները նոյնն են : Եւ բոլորը կը խօսին յանուն Հանրապետութեան ու ժողովրդապետութեան :

Կուսակցութիւնները կը մեղադրեն Իւ Էն Էռը որպէս «անպայմանադրական-ներ», «այո - ամէն»ներ, որոնք ի յառաջագունէ համաձայն են տը Կոլի վաղուան ըսելիքներուն, առանց գիտնալու թէ ի՞նչ պիտի ըսէ : Միշէլ Տըպրէ սակայն իրենց այս ընթացքը կը կոչէ՝ հաւատարմութիւն : Բան չի փոխուիր , ամէն ոք իր ճշմարտութիւնը, կ'ըսէր Փիրանտելլօ, բառերն է որ կը փոխուին միայն :

× Ալէն Փէյրըֆիթ յայտնեց իբրեւ անձնական կարծիք թէ տը Կոլ պիտի քաշուի եթէ «կայուն մեծամասնութիւն» մը չունենայ : Այս կը նշանակէ թէ վաղուան Ազգ. Ժողովը պէտք է 241 Իւ Էն Էռ երեսփոխան ունենայ, այլապէս «կը ձգէ կ'երթայ» :

× Զօր. Տըմէց որ Փարիզի կառավարիչ էր պաշտօնանկ եղած է, տը Կոլի իսկ փափաքով : Զօրավարը ներկայ չէր Նոյեմբեր 11ի հանդիսութեանց Բանակներու նախարար՝ Մեսմէրի իսկ թելադրութեան վրայ : Ծանօթ է որ Զօր. Տըմէց տարակարծիք է տը Կոլի հետ, անոր զինուորական եւ քաղաքական տեսակէտներու շուրջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ արտաքին նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ հարկ եղած միջոցները ձեռք պիտի առնուին եթէ Քուպայի նաւահանգիստին մէջ վտանգաւոր հաստատութիւններ կառուցուին : Միկոյեան միշտ Քուպա է եւ ոչ մէկ նորութիւն կայ այդ մասին : Սթիվընսընթան նոր խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցած է եւ որոշ յառաջդիմութիւն մը արձանագրուած է :

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ - Քենըտի առաջին խօսակցութիւնները տեղի ունեցած են եւ կը թուի թէ գերմանացի վարչապետը համոզած է Քենըտին, որ արեւմտեան ոչ մէկ նախաձեռնութիւն ըլլայ Պերլինի մասին, ցորչափ վերջնական կարգադրութիւն մը չէ եղած Քուպայի շուրջ :

ԵՄԷՆԻ հանրապետականները սկսած են յուսախաբ ըլլալ : Արդարեւ բազմաթիւ զինուորներ դասալիք կ'ըլլան, մինչ ժողովուրդը դժգոհ է եգիպտացի զինուորներու ներկայութենէն :

ՖՐԱՆՍԱ եւ Անգլիա սկզբունքով համաձայնած են ֆրանքեւանգլիական քառավէլ օդանաւի մը շինութեան համար : Այս ծրագիրը 185 միլիառ պիտի արժէ, զոր երկու երկիրները պիտի բաժնուին : Ձայնի արագութիւն անցնող այս նոր օդանաւը ժամական մօտ 3000 քիլոմեթր արագութեամբ պիտի թռի եւ 1970ին Փարիզ - Նիւ Եորք ճամբորդութիւնը պիտի տեւէ երեք ժամ :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Տիլէվուէռ նահանգին մէկ դատաւորը քսանամեայ երիտասարդ մը դատապարտեց մտրակի քսան հարուածներու , որովհետեւ գրժած է իր խօսքը : Այս օրէնքը որ 1717էն մնացած է կ'արտօնէ դատաւորին որ մինչեւ 60 հարուածի պատիժ տրուի ամբաստանեալներուն :

ՄՈՍԿՈՒԱ անգամ մը եւս առանց պայմանի ու անմիջական զինադուլ մը կ'առաջարկէ : Նեհրու, սակայն, պայման կը դնէ որ նախ Չինացիք պարպեն իրենց գրաւած հողերը : Խորհ. Միութիւնը , ընդհակառակն, կ'ուզէ որ նախ զինադուլ ըլլայ եւ վերջը Չինացիք քաշուին Հնդկական հողերէն :

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ պատրիարքութեան քաղաքական հարցերու մասնագէտը՝ Տիմիթրի Ցաքոնաս յօդուածի մը մէջ կը շեշտէ թէ եկեղեցիներու վարդապետական միութիւնը անկարելի է : Գլխաւոր կէտերէն մէկը որու շուրջ կարելի չէ համաձայնիլ Պապին անսխալականութեան հարցն է : Կը թելադրէ առնուազն այդ վարդապետական անսխալականութիւնը վարչական անսխալականութեան վերածել : Խօսելով նաեւ Աթենակորաս պատրիարքի եւ Յովհաննէս ԻԳ.ի մէկ հանդիպման մասին , ըսած է թէ կրնայ կազմակերպուիլ երկրորդ նստաշրջանի բացման առթիւ :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ հանրապետութեան նախագահը Լիւպքը Պոնէն մեկնեցաւ առջի օր դէպի Փաքիստան, Թայլանտա եւ Հնդկաստան ուր պաշտօնական այցելութիւններ պիտի կատարէ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ դպրոցական արձակուրդները պիտի սկսին Յունիս 29ին : Պաքալորէայի քննութիւններն ալ՝ Յուլիս 2ին :

ՊԱՐՍԻԿ կառավարութիւնը պատերազմական վիճակ հռչակեց Շիրազի մէջ գաւառին գիւղատնտեսական բարենորոգման կազմակերպութեան տնօրէնին սպանութենէն ետք :

ՓԱՐԻԶԻ Փարք տէ Փրէնսի մէջ, առջի գիշեր ֆրանսական ֆութպոլի լաւագոյն խումբերէն՝ Ռենս 0ի դէմ 5 կէտով պարտութեան մատնեց Աուսթրիան :

ԱՐԱՄ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Վերջին պահուն Պէյրութէն ստացանք հետեւեալ հեռագիրը .—

Կ'ողբանք Արամ Սահակեանի դառն կորուստը, մեռած՝ Նոյեմբեր 14ին : Յուղարկաւորութիւնը Նոյեմբեր 17ին, Շաբաթ :

×

Մեր ողբացեալ ընկերը, բնիկ Ուրֆացի, շուրջ 65 տարեկան էր :

Առաջին աշխարհամարտին, մաս կը կազմէր Ուրֆացիներու այն խումբին որ 1918ի գարնան վտանգաւոր ճամբորդութիւն մը ըրած է Դամասկոսէն Ադանա :

60ի մօտ էր այս երիտասարդներու թիւը որոնք բոլորն ալ զէնք գտած էին իրենց սեփական միջոցներով : Խումբը կ'առաջնորդէր տրիւզ ծերուկ մը :

Այս վտանգաւոր ճամբորդութեան շահեկան նկարագրութիւնը կայ դիւցազնական Ուրֆան եւ իր հայորդիները գիրքին մէջ զոր խմբագրած է նոյնինքն՝ Արամ Սահակեան :

Յուլիսի սկիզբը Ուրֆացիներու այս խումբը կը հասնի Կիպրոս եւ կը միանայ Հայկական Լեգէոնին :

Յետագային Արամ Սահակեան կը վերադառնայ Ուրֆա ուր երիտասարդ դաշնակցական ընկերներով կը վերականգնեն քաղաքը : Անկէ կը փախի 1921ին, կ'անցնի Հալէպ, ապա Պէյրութ ուր կ'ամուսնանայ : Կանուխէն կուսակցական, եղած է Կ. Կոմիտէի անդամ , գործիչ եւ 1959էն ի վեր անդամ էր Գերագոյն Մարմնին : Հեղինակն էր զանազան գիրքերու որոնց մէջ բացի երկու հատորներէ Ուրֆայի նուիրուած, «Ամերիկայէն տպաւորութիւններ»ու հատոր մը, «Մահէն աւելի զօրաւոր» եւ ուրիշ գործեր :

Կը վարէր նաեւ Պէյրութի Բժիշկ ամսագրին վարչութիւնը, որու հրատարակիչն էր իր որդին՝ Տոքթ. Վ. Սահակեան :

Տակաւին առիթը կ'ունենանք խօսելու իր մասին : Մեր ցաւակցութիւնները իր այրիին եւ զաւակներուն :

Հ. Յ. Դ. Բիւրօն խոր ցաւով կը ծանուցանէ իր սիրելի ընկերոջ՝ աննկուն գործիչ

ԱՐԱՄ ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Պէյրութ, Նոյեմբեր 14ին :

×

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդրոնական Կոմիտէն կ'ողբայ իր վեթերան ընկերոջ՝

ԱՐԱՄ ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

մահը եւ ցաւակցութիւններ կը ներկայացնէ ողբացեալ ընկերոջ ընտանիքին :

ԸՆԿ. ԿՈՄՍԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ազդակ»էն կ'իմանանք թէ Ընկ. Կոմս (Վահան Փափազեան) աղիքներու գործողութեան ենթարկուած է, վիրաբուժ Երուանդ Ճիտէճեանի կողմէ : Գործողութիւնը յաջող անցած է եւ Ընկ. Կոմս ապաքինման մէջ է :

ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ

Գ.

Եգիպտոսին կը վերագրուի Կապոյտ Նեղոսի ակին գիտը եւ գետին ընթացքը դարձնելով Եգիպտոսը սովի մատնելու գաղափարը: Իրմէ շատ առաջ ալ – Մաուին «Սարակինոս կայսրութեան Քրոնիկները» գործին մէջ կը յիշէր. «Եգիպտոսի սուլթանը 11րդ դարուն զատ պատրիարքը ընծաներով Եթովպիոյ թագաւորին ղրկեց, որպէսզի չզրկէ Եգիպտոսը Կապոյտ Նեղոսէն»: Յորդանոս կը գրէ 1330ին. «Սուլթանը տուրք կը վճարէ Եթովպիոյ թագաւորին»: Իտալացի բանաստեղծ Արիոսթօ (1474 – 1533) «Կատաղին Օրլանտօ»ի մէջ կը գրէ. «Անկոգինը փոխելով կրնայ Գահիրէն զրկել օրուան հացէն» (երգ 33րդ, տողեր 106):

×

« Բոլոր պատմաբանները Երեմիա Չելեպիէն սկսած մինչեւ Լէօ եւ Օրմանեան միակողմանի աղբիւրներու ազդեցութեան տակ արժանաւոր գնահատական չեն տուած Եղիազար Այնթապցիի գործունէութեան »: Կը նկարագրեն որպէս ծայրայեղ փառամոլ, եսասէր եւ կ՚անտեսեն անոր հասարակական հսկայ շարժումը »: Եղիազար կը ծրագրէ օսմանեան Հայութեան համար անկախ կաթողիկոսութիւն հաստատել, իր վրայ կեդրոնացնել Պոլսոյ եւ Երուսաղէմի պատրիարքութիւնները, աթոռը հաստատել Երուսաղէմ: Այս ծրագրին համամիտ կը դառնուի լատինասէր Խաչատուր Գաղատացի, Սսոյ կաթողիկոսը: Կաշառքով եւ Ապրօ Չելեպիի միջնորդութեամբ կը յաջողի կաթողիկոսութեան հրամանագիր առնել եւ մեկնիլ Հալէպ՝ ձեռնադրուելու համար: Երեմիա Չելեպի կը շտապէ Հալէպ՝ թախանձելու համար Եղիազարէն, որպէսզի եկեղեցիին մէջ բաժանում առաջ չբերէ: Անջատողական ձգտումին պատճառներէն էր Էջմիածնի նուիրակներու չհատակութիւնները: Օսմանեան հպատակ հայ բնակչութենէն նուէրներ կը հաւաքէին եւ պարսկահպատակ Էջմիածնի կը յանձնէին խաներուն վճարելու համար: Եղիազար օգտուած է այդ տրամադրութենէն: Կը փափաքէին ձերբազատել Օսմ. Հայութիւնը պարսկահպատակ կաթողիկոսի քաղաքական ազդեցութենէն: Այս էր նաեւ պատճառաբանութիւնը Ապրօ Չելեպիի, որ սեղանաւորն էր մեծ վեզիր Քէօփրիւլիի:

Անասեան տեսած ըլլալու է Բարգէն Վրդ. Կիւլեսերեանի «Կոլոտ» գործը, քանի որ մատենագիտութեան ցանկին մէջ արձանագրած է, բայց գանց առած է վարդապետին գաղափարը. «Եղիազար բազմեցաւ Պոլսոյ, Երուսաղէմի աթոռներուն վրայ: Կը փափաքէր Օսմ. պետութեան մէջ հաստատել կաթողիկոսութիւն մը: Այս ծրագրին լոկ փառասիրական հանգամանք մը տրուած է պատմութեան մէջ, բայց իսկապէս այդպէս չէր: Եղիազար կաթողիկոսական երեք աթոռները ջախջախելու կամ Լուսաւորչի աթոռին դէմ թշնամութիւն մը ընելու միտք չունէր: Ան չափազանց հեռատեսութեամբ կը նայէր այդ երեւոյթներուն վրայ, որոնք հետզհետէ պիտի իրականանային Էջմիածնի շուրջը քաղաքական լայն բաժանումով նախ պարսիկ, ապա ռուս տիրապետութեան տակ: Պոլսոյ պատրիարքութիւնը Եղիազարի համար պէտք է ըլլար կաթողիկոսական աթոռ մը » : (Կոլոտ, էջ 85):

Եղիազար իր բարեկամին՝ Խաչատուր Գաղատացիի նման լատինասէր էր եւ Արեւմուտքէն կը յուսար հայ ժողովուրդի ազատագրումը, իսկապէս «նուիրուած արեւմտահայ ազատագրութեան ուխտին, այդպէս ալ մնաց մինչեւ կեանքին վերջը »: Յաջողութիւն չգտաւ շարժումը, չկրցաւ հանել դրական արդիւնքի, « որովհետեւ կը յենուր միայն հասարակական որոշ խաւերու տրամադրութիւններու վրայ »:

Անասեանի գործը մանրակրկիտ պրպտումներու, յոգնաջան աշխատանքի արդիւնք է: Հեղինակը հաւատարիմ գտնուած է վարիչ գաղափարին՝ հաստատել թէ հայ ժողովուրդի տառապանքը դարմանելու համար ազատագրական շարժումի ղեկավարներ դիմումներ կատարած են Լուդովիկոս ԺԴ. Արեւ Արքային՝ հաւատալով Փրանսական գործակալներու յուսադրիչ խօսքերուն: Գործիչներու ջանքը ապարդիւն եղած է միջազգային բարդութիւններու պատճառով: Ճոխ մատենագիտութիւն մը կը փաստէ ընթերցումներու թիւը, վաւերագրերը, կը բացատրէ գործիչներու դիմումները:

Ազատագրութեան փափաքը կը նկատէ ժողովրդային, որովհետեւ տուրքերու ծանրութեան տակ կքած՝ փրկութեան միջոց մը կը փնտռէր ցանկուածը: Կ՚ընդունի թէ տառապանքին գիտակցութիւնը կար, փրկութեան ալ յոյսը: Դար մը վերջ Յովսէփ Էմին ընդարմացած ժողովուրդ մը պիտի գտնէ փոքր Ասիոյ տարածութեան վրայ, Իսկենտերունէն Երեւան: Դար մը վերջ ալ Խրիմեան «անլեզու, անգիտակ» ժողովուրդ մը պիտի նկարագրէ:

Օսմանեան կայսրութիւնը անիշխանական պետութիւն մըն էր: Իւրաքանչիւր փաշա արքայիկ մըն էր գաւառին մէջ, կը կողոպտէր, կեղծ դրամ կը հանէր, կը սպաննէր, կը թալլէր եւ կը հեռանար: Փաշան վստահ չէր պաշտօնին տեւողութեան վրայ, ուստի կարելի եղածին չափ փութով թալլելու եւ մեկնելու էր: 1660ին Հալէպի մէջ սաստիկ սով կը պատահի, քրիստոնեաները թշուառութեան մէջ կը տապային: Թիւրքան կրելու համար վալիին վճարելու էին տարեկան երկու հազար սկուդ: Այդ տարի երեք վալի փոխուելուն՝ քրիստոնեաները կը ստիպուէին վեց հազար սկուդ վճարել եւ պարտքերու տակ ընկճուիլ: Շատեր մերկ կը պտտէին, կը պառկէին նոյն խսիրին վրայ եւ մանչերնին կը ծախէին Թուրքերու: Մալարիան ալ շատ շատեր կը մահացնէ: (Կուայյօ, Վարք Փիէյի, 1942, էջ 139):

Մուրատճա տ՚Օհսոն կը ներկայացնէ « Օսմանեան կայսրութեան պատկերը »:

« Փաշա մը թանկ գնով նահանգի մը կառավարչութիւնը գնած ըլլալով՝ կը քամէ բնակիչները յանդգնութեամբ եւ աճապարանքով, որովհետեւ վստահ չէ պաշտօնը պահելուն, բայց վստահ է անպատիժ մնալուն: Սատրապներու շատ կեանքը զիրենք կը մղէ անիրաւութիւններ գործելու: Երեք պոչով փաշայի մը տունը բաղկացած է առնուազն հինգ հարիւր հոգիէ, կան որ երկու հազար ծառաներ ունին, բազմակին են, իրենց ախոռին մէջ երկու հարիւր կամ երեք հարիւր ձի: Պաշտօնի կոչուելուն կը վճարեն մեծկակ գումար մը եւ իւրաքանչիւր տարւոյն վերջը՝ եթէ պաշտօնի վրայ մնան: Վճարելու են պաշտօնի համար, պաշտօնը պահելու համար, իրենց անարդարութեանց դէմ բողոքները լռեցնելու համար:

« Իւրաքանչիւր նահանգ կը վճարէ փաշութեան, ուսեյլիքներու, ռազմամթերքի փոխադրութեանց եւ զօրքերու անցքին ծախքերը: Ժողովուրդին վրայ կը ծանրանան բազմատեսակ տուրքեր: Փաշային եւ հետեւորդներուն նուէրներ տալու են: Նահանգները թշուառացած են բնակչութեան հետեւանքներով: Բնակիչները կը հեռանան իրենց բնագաւառներէն՝ քրիստոնեաները, կայսրութեան սահմաններէն դուրս ապաւէն կը փնտռեն, իսլամները Պոլիս կուգան, որովհետեւ հոս բնակչութիւնը նուազ ճնշիչ է »:

Փաշաներու, դատաւորներու կողոպուտին կը մասնակցին քահանաներն ալ: «Ասոնք ժողովուրդէն ընտրուած պաշտօնեաներ են, բայց ընտրողներուն իրաւունքները պաշտպանելու տեղ՝ փաշաներուն կ՚օժանդակեն, ժողովուրդը թալլելու եւ կը հարստանան ի վնաս պաշտպանելիքներուն »:

Այս թշուառացած դանդուածին լումաներով կը կաշառէին փաշաները, աճուրդի դրուած աթոռները գնելու համար: Եպիսկոպոսներ կը գնէին պատրիարքական աթոռը գիները բարձրացնելով, յետոյ քահանաներուն կը վճարէին ծախսերը: Քահանայ մը թաղում մը չէր կատարեր թաղման համար վճարում չստացած: Աղքատներ եկեղեցիներու բակերուն մէջ կը մուրային թաղման ծախքերը հոգալու համար, ուրիշներ կը հեռանային եկեղեցիէն, ոմանք, կ՚անհետանային Պոլսոյ անկիւններուն մէջ:

Խաչատուր Գաղատացի կը յափշտակէր պատրիարքական աթոռը: Հալէպէն կուգայ Դաւիթ եպիսկոպոս մը, պաշտօնանկ կ՚ընէ Խաչատուրը եւ կը գրաւէ աթոռը: Պաշտօնանկ կ՚ըլլայ 1649ին, բայց իր տեղը դատարկ կը մնայ եւ Չելեպիներ Տեղակալ անունին տակ կը վարեն պատրիարքական գործերը: Խաչատուր կաշառքով հրովարտակ կը ստանայ, կը դառնայ Սիս եւ կաթողիկոս կը ձեռնադրուի 17 Յունիս 1657ին: Կը հանէ Եղիազար Այնթապցին, կը մասնակցի կուսակցական պայքարներուն: Քէօփրիւլին կը բանտարկէ զինք 18 Փետրուար 1659ին, Ապրօ Չելեպիի միջամտութեամբ ազատ կ՚արձակուի 22 Մարտին: Պոլիս կուգայ Էջմիածնի նուիրակ Յովհաննէս Թիւթիւնճի, կը պահանջէ պատրիարքական աթոռը, որովհետեւ ինք Էջմիածնի եպիսկոպոս է, մինչդեռ Եղիազար սուտակն է: (1662 Փետրուար): Կը վերադառնայ Երուսաղէմ եւ ուխտի եկող Խաչատուր Գաղատացիին կը յայտնէ ծրագիրը՝ Օսմանեան գաւառները զատել Էջմիածնէն, կաթողիկոսական աթոռ հաստատել Երուսաղէմ:

Դաւիթ եպիսկոպոս ալ Պոլիս կ՚երթայ եւ կաշառքով կաթողիկոսական ֆերման ստանալով Հալէպ կը դառնայ եւ Ասորիներու կաթողիկոսէն կը ձեռնադրուի՝ աթոռը հաստատելով Հալէպի մէջ:

Եղիազար կը մեկնի Պոլիս, կը յաջողի կաթողիկոսական ֆերման մըն ալ ինք ձեռք բերել՝ կարեւոր վճարումով: Կ՚անցնի Հալէպ եւ Քասասին Մանկանց եկեղեցիի մէջ կը ձեռնադրուի (1664):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(3 Շար.)

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼ

« ՏԵՐ ՇՓԻԿԸԼ »Ի ԽՆԴԻՐԸ

Ամերիկեան «Թայմ» շաբաթաթերթէն կը քաղենք հետեւեալ յօդուածը, որ յըստակ գաղափար մը կու տայ վերջին շաբաթներուն ընթացքին գերմանական հանրային կարծիքը յուզող հարցին մասին:

Այս դէպքը կրնար տեղի ունեցած ըլլալ Հիթլերի օրով: Իրիկուն մը, ոստիկանութեան մասնաւոր ապահովութեան ուժեր, ատրճանակներով ու ձերբակալման հրամանագրերով զինուած, ներկայացան «Տեր Շփիկըլ» (Հայելին) շաբաթաթերթին Պոնի խմբագրատունը եւ բանտարկեցին խմբագիրները: «Տեր Շփիկըլ»ի Համպուրկի կեդրոնատեղին ներկայացող ուրիշ ոստիկաններ ալ դրասենեակները, պահարանները, դարակներն ու դանձարկղները խուզարկեցին, հաւաքեցին «հետաքրքրական» նկատուած բոլոր թուղթերը եւ կնքեցին խմբագրատան դռները: 1300 մղոն աւելի հեռուն, Սպանիոյ Թորրէմոլինոս քաղաքին մէջ, Արեւմտեան Գերմանիոյ իշխանութեանց կտրուկ պահանջով, սպանացի ոստիկաններ իրենց անկողնէն հանեցին արձակուրդով հոն գտնուող «Շփիկըլ»ի փոխ-խմբագիրներէն մէկը ու անոր կինը եւ առաջնորդեցին բանտ: Պետական ոստիկանութեան այս գործողութիւնները այնքան մեծ ցնցում յառաջացուցին Արեւմտ. Գերմանիոյ մէջ, որ քիչ մնաց կառավարական տագնապի դուռ բանային:

Քարլսրուհէէն մինչեւ Պերլին, «Կեսթափօ» վախազդեցիկ բառը կրկին սկսաւ լսուիլ փողոցներու մէջ: «Ֆրանքֆուրթէր Ռունտշաու» օրաթերթը կը գրէր. — « Առաւօտուն կանուխէն մեր դրան զանգը հնչեցնողը անպայման կաթնավաճառը չէ. կրնայ քաղաքական ոստիկանութիւնը ըլլալ»: Արեւմտեան Գերմանիոյ Արդարութեան նախարարը, Վոլֆկանք Շթամպերկըր, որ նախապէս տեղեակ չէր գիշերային այս գործողութիւններէն, իր հրաժարականը ներկայացուց վարչապետ Ատընաուըրի, որ նմանապէս տեղեակ պահուած չէր ծրագրուած ձերբակալութիւններուն: Մինչեւ անցեալ շաբթու վերջը, հակառակ վարչապետին հետ ունեցած բազմաթիւ տեսակցութեանց, Արդարութեան Նախարարը կը մերժէր ետ առնել իր հրաժարականը, եւ ուրիշ նախարարներ եւս կը սպառնային հրաժարիլ կառավարութենէն: Այսօր, շնորհիւ վարչապետ Ատընաուըրի միջամտութեանց, կարելի եղած է առնել կառավարական տագնապի մը առաջքը: Բայց ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս ծագեցաւ ամբողջ խնդիրը:

Այս բոլորին ետին թաքնուած է երկու յամառ մարդոց հակառակութիւնը: Այս մարդոցմէ մէկն՝ Արեւմտեան Գերմանիոյ պատերազմական նախարարն է, 47ամեայ Ֆրանց Ժոզէֆ Շթրաուս, միւսը՝ «Տեր Շփիկըլ»ի հրատարակիչը, 39ամեայ Ռուտոլֆ Աուկշթայն, որ երբեք առիթ չէ փախցուցած Պատերազմական նախարարը կծելու:

« Տեր Շփիկըլ» հրատարակուիլ սկսաւ 1947ին, որպէս քաղաքական – անտեսական շաբաթաթերթ: Սակայն շուտով վերածուեցաւ անձերու եւ դէպքերու վրայ գայթակղեցուցիչ տեղեկութիւններ հրատարակող պարբերաթերթի մը: Խմբագրական ուղղութեան տեսակէտէն՝ հակառակ էր գրեթէ ամէն բանի, ու կողմնակից՝ գրեթէ ոչ մէկ բանի, — բացի թերեւս Արեւելեան Գերմանիան պաշտօնապէս ճանչնալու գաղափարին, որուն ի նպաստ յօդուածներ յաճախակի կ՚երեւային շաբաթաթերթին սիւնակներուն մէջ: Թերթը մասնաւոր համակրութիւն ալ չունէր Մ. Նահանգներու հանդէպ, եւ Քուպայի դէմ Քենըտիի բռնած դիրքը յորջորջած էր կեղծաւոր, տկար եւ հիւլէական պատերազմի ազդակ:

Սակայն շաբաթաթերթին ամէնէն սիրելի ժամանցն էր՝ Արեւմտեան Գերմանիոյ պաշտօնական անձնաւորութեանց դէմ յօդուածներ գրել. սկսեալ վարչապետ Ատընաուըրէն մինչեւ գործի վրայ գտնուող միւս բոլոր մարդիկը: Ամէնէն խիստ հարուածները ուղղուած էին սակայն Պատերազմական նախարար Շթրաուսի դէմ: Այն օրէն սկսեալ, երբ, 1956ին, Շթրաուս կոչուեցաւ այս նախարարութեան ու յայտարարեց թէ Գերմանացիները այլեւս երբեք պիտի չխաղան «Ամերիկացի հիւլէական ապետներուն հետեւակ զինուորներուն դերը», Ակուշթայն եւ «Տեր Շփիկըլ» յարձակողականի անցան: Շաբաթաթերթը կը մատնանշէր Շթրաուսի վարած Արտաքին պաշտպանութեան քաղաքականութեան յարափոփոխութիւնները: Հեգնական յօդուածներ հրատարակեց երբ Շթրաուս պաշտօնազրկեց Արեւմտեան Գերմանիոյ ոստիկան մը, որ շրջագայութեան երկրորդական սխալի մը համար տուգանքի ենթարկած էր նախարարը: Զայն ամբաստանեց թէ ամերիկեան զինուորական տուներու շինութեան հարցի մը մէջ մեծ դիւրութիւններ տուած է իր բարեկամներէն մէկուն, որ «խղճալի»: 1961ին, «Տեր Շփիկըլ» Շթրաուսը կը ներկայացնէր որպէս փառասէր ու անբարեխիղճ անձ մը, որ « կը ձգտի Գերմանական Հանրապետութեան մէջ դեռ վերապրող նացիական բնազդները շահագործելու »:

Շթրաուս, համբերութիւնը սպառած, հակայարձակողականի անցաւ: Երեք անգամ անուանարկութեան դատ բացաւ թերթին դէմ: Տակաւին անցեալ շաբաթ, երեսփոխանական քննիչ յանձնախումբ մը փաստեց, թէ անհիմն էին իր բարեկամները «պաշտպանելու» մասին « Տեր Շփիկըլ»ի բրած ամբաստանութիւնները: Սակայն, մինչ այդ, շաբաթաթերթը շատ աւելի ծանրակշիռ գրութիւն մը հրատարակած էր:

Թերթին կողքին վրայ հրատարակուած զօրավար Ֆրիտրիխ Ֆէօրթչի լուսանկարին կողքին, «Տեր Շփիկըլ» աչքէ կ՚անցնէր Սեպտեմբեր ամսուն տեղի ունեցած Ատլանտեան ուժերու զօրափորձերը եւ կը յայտնէր, թէ Արեւմտեան Գերմանիոյ քաղաքային պաշտպանութեան կազմակերպութենէն ներս գոյութիւն ունէին քաոսային անհոգութիւններ, եւ թէ երկրին մէջ գտնուող Ատլանտեան ուժերու բանակները յուսահատեցուցիչ կերպով անպատրաստ էին: «Տեր Շփիկըլ»ի տուած բոլոր տեղեկութիւններն ալ «խիստ գաղտնի» պիտակը կրող հարցեր են:

Քարլսրուհէի դաշնակցային դատախազ Տօքթ. Կերհարտ Վեսկրամի պարտականութիւնն յանձնուեցաւ քննութիւն մը բանալու: Վեսկրամ քննութիւն բացաւ: Երբ Ատլանտեան Կազմակերպութեան Փարիզի կեդրոնատեղիէն յայտնեցին թէ, արդարեւ, «Տեր Շփիկըլ»ի հրատարակածները գաղտնի տեղեկութիւններ էին, դատախազը ձերբակալման հրամանագիր ստորագրեց «դաւաճանութեան կասկածի տակ գտնուող», «դաւաճանական կեղծիքներ հրատարակող» եւ «գործօն խափանարարութիւն ընող» կարգ մը փոխ – խմբագիրներու դէմ:

Ձերբակալման հրամանագիր ստորագրուած չէր թերթին տիրոջ՝ Աուկշթայ-

ԽՈՆԱՐՀ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

ԱՐՄԵՆԱԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Խոնարհ, պարկեշտ ընկեր մը եւս յանձնեցինք օտար հողին: Դէպի գերեզման ճամբու ընթացքին, մտածումս գը–նաց մեր առաջին հանդիպումին:

Մեծ պատերազմը լրացած կամ լրա–նալու վրայ էր: Բէօթահիա՝ չեմ գիտեր ինչպէս ձեռքս անցաւ նիհար գրքոյկ մը, Աղբիւր Սերոբին նուիրուած: Յեղափո–խականներու հետ ծանօթութիւնս սկսաւ Սախարդի հայդուկին կենսագրականո–վը: Տարօրինակ զուգադիպութեամբ, Դաշնակցականի առաջին անդամատետրս ալ պիտի առնէի Փարիզ՝ Աղբիւր Սերոբ խումբէն:

Մօտաւորապէս երեքուկէս տասնեակ տարի առաջ, իրիկուն մը, հանդուցեալ բարեկամիս Պիպէռեանին հետ ներս կը մանէինք անշուք սրճարան մը: Խումբ մը մարդիկ նստած կը խօսէին: Արամ–չէր մի ու մի ծանօթացուց ներկաները իրենց անունով եւ մականունով: Անկա–րելի էր բոլորին ծանօթանալ մէկ քանի ժամուան մէջ: Սակայն ուշադրութիւնս գրաւեց գրեթէ կարճահասակ, համակ–րելի արտաքինով տղեկ մը, որուն դէմ–քին գիծերը մշտական ժպիտ մը կը ձե–ւացնէին բերնին մէկ անկիւնը: Շատ չխօսեցաւ այդ գիշեր. թէեւ արտասանած քանի մը բառերու շեշտէն որոշակի կը հասկցուէր որ Հայաստանի հողին վրայ էր բացած աչքերը:

Այդ համակրելի տղան մեր Արմենա–կն էր:

Յետագային երբ աւելի մօտէն ճանչ–ցայ զայն, ոչ միայն չփոխուեցաւ առա–ջին օրուան տպաւորութիւնս, ընդհակա–ռակն՝ աւելի զօրացաւ: Եղանք լաւ ըն–կերներ ու բարեկամներ: Երկար տարի–ներ աշխատեցանք միասին եւ տեղական պայմաններու բերումով երբ ես տեղա–փոխուեցայ Ռոստոմ խումբը, մեր պա–տահական հանդիպումներու ընթացքին հաճոյքով կը սեղմէի իր ձեռքը:

Մեծ բան մը չեմ գիտեր իր կեանքի մասին: Կարծեմ Ախալթցի էր. կամ՝ այդ կողմերէն: Կարեւորը այդ չէ: Մշեցի, Վանեցի, Աստափարցի կամ Իգդիրցի, ծննդավայրը ինքնին արժէք մը չի ներ–կայացներ: Արժէքը մարդուն մէջն է մի–այն:

Արմենակը, իր սերունդին տղոցը բա–ժին դառնութեան բաժակը ըմպուր քա–մած, օր մը ինքզինքը կը գտնէ Ֆրան–սա: Ընտանիքի, գուլի, ապրուստի հո–գէն առաջ պէտք է կատարէ միւս աշխա–տանքը. չձգել որ Մնացորդացը հայի օ–տարութեան մէջ: Հաւատաւոր Դաշնակ–ցական, իր անվերապահ աշխատանքը կը բերէ ամէն տեղ:

Բանախօս չէր. ոչ ալ գրող: Այն հա–մեստ ընկերներէն էր, որոնք սեւ աշխա–տանք կը տանին միայն եւ որ բոլոր կազ–մակերպութիւններու իրական ուժը կը կազմեն: Ժայռի պէս հաւատք. միշտ պատրաստ՝ առանց տրտնջալու: Երբ գործ մը յանձնէիր Արմենակին, կրնայիր այլեւս հանգիստ սրտով քնանալ, վստահ որ ան անպայման գործին գլուխը կ'ըլ–լայ:

Ինչպէս ըսի, քիչ կը խօսէր, բայց այդ քիչին մէջ կը տեսնէիր պարզ ժողովուր–դին առողջ դատողութիւնը:

Ուշ իմացայ իր ծանր հիւանդութիւնը եւ դժբախտաբար չկրցայ ընկերական պարտականութիւնս կատարել՝ վերջին այցելութիւն մը տալով իրեն, իր կեան–քի վերջին օրերուն:

Բարեկամները պատմեցին թէ մահէն քանի մը ժամ առաջ, դեռ կը խօսէր ազ–գային գործերու մասին եւ մօտալուտ վախճանը գիտնալով, բարեւները կ'ուղար–կէր բոլոր ընկերներուն:

Յիշատակը վառ կը մնայ, Դաշնակցա–կան առաջին ընկերներէս՝ սիրելի Ար–մենակ:

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

նի դէմ: Երբ այս վերջինը լսեց, թէ իր խմբագիրները ձերբակալուած են, ինք–նաբերաբար ներկայացաւ ոստիկանա–տուն. իր շարժանալը իր ետեւէն կը բե–րէր անմիջական անհրաժեշտութիւն ներ–կայացնող անձնական գոյքերով լեցուն պայուսակ մը:

Աուգշթայնի բարեկամները անմիջա–պէս ամբաստանեցին Պաշտպանական նախարար Շթրաուսը, թէ անձնական վր–էժ կը լուծէ շաբաթաթերթին տիրոջ–մէն: Սակայն այս ամբաստանութիւնը ճիշդ չէ: Շթրաուս անկասկած տեղեակ էր որ ձերբակալութիւնները պիտի պատա–հին, ու ոչ մէկ բան ըրաւ զանոնք կասե–ցնելու համար, բայց ձերբակալութեանց հեղինակն ու գործադրիչը դատախազ Վեհլրամն էր: Մինչեւ անցեալ շաբթու վերջաւորութեան, Աուգշթայն տակաւին բանտն էր, ուր կրնայ ըստ օրէնի պահ–ուիլ մինչեւ դատավարութեան օրը. այ–սինքն՝ ամիսներով: Սակայն բանտի իր խցիկէն Աուգշթայն հրահանգ ղրկեց, որ թերթին նոր թիւը լոյս տեսնէ 500.000ի փոխարէն 850.000 տպաքանակով: Վեր–ջին թիւին մէջ հրատարակուած է նաեւ Դաշնակցային Սահմանադրական Դատա–րանին ուղղուած բողոք մը՝ կառավա–րութեան դէմ: Պոնի մէջ, Շթրաուս լուռ կը մնայ:

«Տեր Շփիկլ» անկասկած կը գտնուի լուրջ ամբաստանութեանց ներքեւ: Սա–կայն, որքան ալ արժանի եղած ըլլայ կառավարութեան ձեռք առած խիստ մի–ջոցներուն, մեծ թիւով Գերմանացիներ յուզուած են ի գործ դրուած ոստիկա–նական ասդմավարութենէն, որ ոչ վա–վերելի է եւ ոչ ալ անհրաժեշտ ժողովր–դապետական ընկերութենէ մը ներս:

Քաղեց՝ Շ. Թ.

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ընկալեալ վեհեցիկ սովորութիւն դար–ձած է, ամէն տարի, ճաշի սեղաններու շուրջ բոլորուած տօնելու ազգային թըւ–ականները, որոնց շարքին՝ Դաշնակցու–թեան Օրը:

Անցեալ Շաբաթ երեկոյ, Առնուվիլի ե–կեղեցիի կից սրահը լեցուած էր ընկեր–ներու եւ հայրենակիցներու կոկիկ բազ–մութեամբ մը: Երիտասարդութիւնը կա–րեւոր թիւ մը կը ներկայացնէր:

Ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան, իբրեւ օր–ուան նախագահ, յուզումով եւ արդար հպարտանքով մատնանշեց Դաշնակցու–թեան արբայան կոչումը՝ ծառայել ան–շահախնդրօրէն հայ ժողովուրդին եւ Հայրենիքին: Եօթանասունեւերկու տա–րիներու յարատեւ եւ նուիրական գոր–ծունէութիւնը վաւերական ապացոյց մըն է մեր կուսակցութեան կենդանութեան, հայ ժողովուրդին կողմէ անոր վստահ–ուած առաքելութեան պսակումին: Դա–ժան իրականութեան բերումով մեր ժո–ղովուրդին վիճակուած անձեւ քաոսէն, 1890ին ծնունդ առաւ «լոյսը»՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որուն ապրանուէր գործունէութիւնը անքակտելի կերպով կապուած կը մնայ մեր նորագոյն պատ–մութեան: «Դաշնակցականաց» շրջան կա–րելի է կոչել մեր պատմութեան վերջին տասնեակ տարիները, եզրակացուց ընկ. Խ. Մկրտիչեան:

Օրուան բանախօսը՝ ընկեր Նուպար Նիկողոսեան, Դաշնակցութեան ծնունդը եւ գործունէութիւնը նկատեց հնադար–եան ազգի մը կամքին վճռական արտա–յայտութիւնը՝ ոչ պատասխանել զինքը գերեզմանել ձգտող ուժերուն, նաեւ՝ բարոյալքուած զանգուածներու ձեռն–թափութեան: Այլ խօսքով ժողովուրդի մը ապրելու, իր իրաւունքը ունենալու եւ պահպանելու կամքին ու որոշումին ար–տայայտութիւնն է Դաշնակցութիւնը: Այսօր եւս, մեր կազմակերպութիւնը, անյողդողդ վճռականութեամբ կը դա–տապարտէ անոնց մօտ նշմարուող հոգե–կան այլասերումը, օտարին առջեւ քծ–նող, մեր իրաւունքներուն ոտնահարումը տեսնող, լուռ ու մինչեւ իսկ արդարա–ցնող հայրենասէրներուն անբարոյ ձի–գը: Եւ այս՝ ի խնդիր ազգային մեր ի–րաւունքներու հաստատման եւ պահպան–ման:

Մէջ ընդ մէջ խօսք առին Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի կողմէ՝ ընկ. Կարօ Երանեան, որ ոգեկոչեց նուիրեալ–ներու փաղանգին յիշատակը, շեշտելով թէ «անոնց արիւնով հերոսապատում մը դարձաւ մեր նորագոյն պատմութիւնը». Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական Վարչութեան անունով՝ ընկեր Ժիրայր Միքիճեան, որ անդրադառնալով Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի վերջին նիստի աշխա–տանքներուն եւ Զարոբեանի զեկուցու–մին, գիտել տուաւ թէ «իրենք իսկ կ'ըն–դունին լռելեայն, Դաշնակցութեան գա–ղափարաբանութեան յաղթանակը»: Յու–շեր պատմեցին ներկաներէն՝ Զարեհ Մի–նասեան եւ Հայկ Գասպարեան:

Սեղանապետ՝ ընկեր Օննիկ Ալթունեան ձեռնհաս կերպով վարեց գեղարուեստա–կան բաժինը, որուն մասնակցեցաւ ար–տասանութեամբ ընկեր Ժ. Գումրույ–եանց: Եղան երգեր եւ խմբերգներ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՊԱՐԱՆԻ ՋՐԱՄԲԱՐԸ

Քասախ գետը կը սկսի Արագածի հո–վիտէն՝ Ապարան գիւղէն: Այդ գետը, ինչպէս նաեւ Արագածէն եւ մօտակայ լեռներէն հոսող գարնան ջուրերը դարեր շարունակ չեն օգտագործուած: Մինչ–դեռ Ապարանի եւ Աշտարակի դաշտերուն մէկ մասը անջրդի մնացած էր:

Ապարանի ջրամբարը, որ պիտի ունե–նայ 52 մեթր բարձրութիւն եւ 190 մեթր լայնութիւն, պիտի լեցուի Քասախ գե–տին ջուրերով: Ջուրին տարողութիւնը պիտի ըլլայ 91 միլիոն խորանարդ մեթր:

Նոր ջրամբարը եւ ջրհան կայանները պիտի ոռոգեն 7.500 հեկտար հող, ուր, կը յուսացուի աճեցնել ծխախոտ, եգիպ–տացորեն, ճակնդեղ եւ պտուղներ:

Ջրամբարը մեծ դեր պիտի խաղայ Սե–ւանի մակարդակը պահպանելու գործին մէջ: Արդարեւ, ջրամբարէն Արփի–Շամիրամ ջրանցքին տարեկան 37.2 մի–լիոն խորանարդ մեթր ջուրին փոխանցու–մը, պիտի փոխարինէ նոյն քանակու–թեամբ օգտագործուած Սեւանայ լիճին ջուրը:

ՀԱՅԿ. ՊԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻ ԳԻՐՔ

Հաւանաբար, կարճ ժամանակուան մէջ հայկական ժողովրդական պարերուն եւ պարի եղանակներուն լաւագոյն օրինակ–ներու շարքին մաս կազմեն երիտասարդ երգահան՝ Ծովակ Համբարձումեանի յօ–րինած վաթսուն պարերը, ամփոփուած նոր հրատարակուած գիրքի մը մէջ:

Երիտասարդ հեղինակը փորձած է մշա–կել հայկական պարի ուսուցումին ծառա–յող երաժշտութեան իր ուրոյն ձեւը: Տուած է ծնկծալումներ, ուսերու թըր–թիռներ, ոտիւններ, կիներու գլուխի, իրանի, ձեռքերու շարժումներ, «եղեւ–նի» քայլ եւայլն:

Հետաքրքրական են այր մարդոց եւ կիներուն կենտ, զոյգ, խմբական, խառն խմբական պարերուն ստորաբաժանում–ները, որոնցմէ միայն այր մարդոց խմ–բական պարերուն ենթաբաժինը կը կազ–մէ մօտ 40 հատ պար:

«ՅԱՌԱՋ» ԻԹԵՐԹՕՆԸ (182)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Հիմա ինչ ընելու է սա շան – գա–ւակ կնոջ հետ, ըսաւ մօլլան քիչ մը հե–ռուն նստող տէրվիշին, որ Աւազակապե–տին էր: Դուն ինչո՞ւ չես խօսիր: Տի–ատը, Թուքը բերանս չորցաւ: Ատանկ դիմադարձութիւն: Ընելիք չկայ, Աստ–ուած հեռու պահէ մարդս կեավուրի կը–նոջ անզգամութենէն:

Աւազակապետը ժպտեցաւ, բայց այդ ժպիտ մըն էր իր հոգւոյն մռայլ ու սոսկալի պատկերացումէն: Միեւնոյն ատեն՝ ջանաց իր բովանդակ պաղարիւ–նութիւնը ցոյց տալ այդ եղերական աշ–տամին հանդէպ ու միայն հանդիսատես մը ըլլալ:

— Ինչո՞ւ չես խօսիր, տէրվիշ պապա, յարեց նենգաւոր մօլլան:

— Ինչ խօսիմ, ես այս տարիքս եկած եմ, մազերս ձերմակ եղած են, եւ առաջին անգամն է որ կնոջ մը դէմ կը գտնուիմ: Այդ պատճառաւ ծանօթ չեմ ին–ծի անոնց հոգեկան տրամադրութիւնը եւ չեմ ուսումնասիրած թէ ինչ է կին մը իր կաշիին տակ, ինչ է անոր նկարագիրը իր էութեան մէջ:

— Ինչ պիտի ըլլայ կին արարածը, պարզապէս պուպրիկ մըն է որ կը պլպլայ իր շուքին մէջ: Ուսումնասիրելու հարկ չկայ: Միայն թէ հեռու, հեռու ըլլան ատանկ կիներ: Ասոնք այդ շուքը չու–նին, ասոնք առասպելական ճիճներու կը նմանին: Երեսնին պատռած ու լեզունին երկնցած է:

— Ատիկա կեավուրի կնիկ էր, չէ՞:

— Հապա: Եթէ կեավուրի կնիկ չըլլար այդքան երեսը պատռա՞ծ կը տեսնէիր: Ի՞նչ, գեաւրը կ'անցնի միւսլիմանի կը–նիկ մը ու նորէն լեզու չի դարձներ բեր–նին մէջ:

— Այէկ, ինչո՞ւ ուրեմն ատանկ ին–կածները կը ստիպէք որ միւսլիման ըլ–լան, պատիւ մը կը բերէ՞ մեզի:

— Արդար կը խօսիս, տէրվիշ պապա, բայց առդին մանկամարդ աղջիկ մըն ու–նի: Եթէ միւսլիման ըլլայ այս սիրգդիկը, կը վերջանայ ամէն բան: Եկուր նայէ որ այս ճալթաճը չի համոզուիր եւ տանկով գործս կը կնճռոտի: Յուսահատելու չի

գար: Վայր պաշտօնին սա է: Ոմանց ալ բռնութեամբ ընդունիլ տալով պիտի յա–ջողինք կեավուրներու արմատը ջնջել: Մեր վեհապետը համոզուած է որ այս ժողովուրդը թշնամի պիտի մնայ իր սուլթանութեան, ցորչափ կանգուն են իր եկեղեցիներն ու վանքերը: Հիմա ճանչ–ցած է որ կեավուրը սեւ իժ մըն է որ տարիներով սնած է անոր կուրծքին վը–րայ ու այսօր եղած է զայն թունաւորե–լու: Տարիներ առաջ մեր իմաստուն մօլ–լաները շատ բան յայտնած են, բայց մը–նացած են փոշիներու տակ: Տարիներ ետքը յայտնութիւնները պատգամ կը դառնան: Տես, վատ կին մըն է, սակայն տուած պատասխանը սարսափեցուց զիս: Մեղայ, մեղայ, մինչեւ իսկ Աստուածը անիծելու համարձակեցաւ:

— Լսեցի, լսեցի, տակա մը կրկնէք, միայն թէ հրաման տուէք ինծի այդ կնոջ ու աղջիկը համոզելու: Արդեօք կարե–լի՞ է:

— Ամենայն սիրով: Ահա տրամադրու–թեանդ տակ կը դնեմ սա առանձին սեն–եակս, համոզէ զանոնք: Խղճի պարտա–կանութիւն մըն է որ պիտի կատարես:

Ու անմիջապէս առանձին սենեակ կան–չել տուաւ նկուղին մէջ նետուած կինը, իսկ ինքը քաշուեցաւ իր մեկուսարանը:

Աւազակապետը դողդղալով կնոջ երեսը նայեցաւ ու անոր բովանդակ թշուառու–թիւնը գիտեց: Յետոյ, մեղմ ու հան–դարտ ձայն մը դնելով իր արտասանու–թեանը մէջ, հարցուց.

— Մայրիկ ըրէ, զաւակն, ինչո՞ւ համար կը բարկացնէք մօլլա էֆէնտին:

— Ես անոր ոչ հայրն եմ եւ ոչ ալ ջու–րին, պատասխանեց խեղճ կինը: Հողոյս վրայ ծաղիկի պէս բուսցուցած ու մին–չեւ այս հասակը բերած աղջիկ մը ունէի, անիկա բռնութեամբ ձեռքէս խլեցին: Բաւական չէր, հիմա ալ կ'ուզէ որ ես ալ հոգիս մեռցնեմ, ես ալ ուրանամ իմ հայրենիքս ու իմ հաւատքս:

— Ո՞վ:

— Ո՞վ պիտի ըլլայ, այդ մօլլան:

— Անիկա չըսեր ուրացիր ազգդ, այլ մեր ճշմարիտ կրօնքը դաւանիր:

— Միթէ իմ կրօնքս ես չե՞մ հաւա–տար:

— Թող այդ տարակուսանքը: Եթէ կ'ընդունիս՝ խելք սորվեցնեմ քեզի: Զափազանց ցաւեցայ քու թշուառու–թեանդ վրայ: Միեւնոյն ատեն՝ աղջը–կանդ արցունքները սիրտս լեցուցին: Ե–կուր ընդունէ, յետոյ աղջիկդ ալ կ'ազա–տես:

— Ի՞նչ, նիքեահէն ե՞տքը:

— Նիքեահ չէ եղած, յատկապէս ա–տանկ ըրաւ որ ընդունիս:

— Խօսք լաւ, եթէ նիքեահ ընելու ըլ–լայ:

(Շար.)

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

Յ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Հայկազ Մարտիրոսեանէ 100 Ն. Ֆ. եւ հաղուստեղէնի երկու մեծ կապոց: Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սէթեան (Լիոն) 10 Ն. Ֆ.:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Հ. Յ. Դ. « Աղբիւր Սերոբ » եւ « Մ. Եօթնեղբայրեան» խումբերը ողբացեալ ընկեր Արմենակ Յակոբեանի մահուան առթիւ հանգանակած գումարէն ծաղկեպսակէն մնացեալ 70 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը ցաւ կը յայտնէ իր նախագահին՝ ընկեր Վարդան Պանտիկեանի հիւանդութեան առթիւ եւ արագ ապաքինում կը մաղթէ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մաքրուհի Տէօքմէճեան եւ զաւակները՝ Արփինէ եւ Յոլինէ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆԻ

մահուան երրորդ տարելիցին, այս կիրակի, Նոյեմբեր 18, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ ողբացեալ Արամ Թէքէեանի *մահուան տարելիցին առիթով այս կիրակի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի, ինչպէս նաեւ յիշատակին իր Տիկնոջ Մեյրիի եւ Թէքէեան գերդաստանի ննջեցեալներուն:*

× Այրի Տիկին Վարդանոյշ Գրիգորեանի եւ իր զաւակներուն Գուրգէնի, Հրայրի եւ Վռամի կարգադրութեամբ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի այս կիրակի, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ողբ. Կարապետ Գրիգորեանի *մահուան Դ. տարելիցին առիթով, ինչպէս նաեւ յիշատակին* Տիկին Տիրուհի Գրիգորեանի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԹԱՂ. ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԸ

Կազմակերպած են

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՄԸ

Այս Կիրակի իրիկուն, ժամը 8·30ին, Մազընոյի սրահին մէջ *Նախագահութեամբ Պ. Յ. ՊԱՆՏԻՔԵԱՆԻ*

Կը խօսի Թեմին պատգամաւոր Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Նիւթ.— Էջմիածնի Ազգ. Եկեղեցական ժողովը եւ հայրենի տպաւորութիւններ:

Դիւրացնելու համար հանդիսականներուն վերադարձը՝ հաւաքոյթը կը վերջանայ ճիշդ ժամը 23ին:

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաւիլի եկեղեցւոյ յառաջիկայ պատարագը տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Նոյեմբեր 25ին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 296 մեթր:

Կարճ ալիք 31, 19 – 25·55, 19·84:

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին:

Կը պատարագէ

ՌԱՓԱՅԷԼ ԵՊՍԿ. ՊԱՅԵԱՆ

(Վիճակաւոր Եգիպտոսի Թեմին)

Կը քարոզէ՝

ԳԷՈՐԳ ԱՐՔ. ԼԱՅԷՔԵԱՆ

(Վիճակաւոր Սուրիոյ Թեմին)

ՆԻՒԹԸ.— «Վատիկան Բ. Տիեզերական ժողովը ուսուցանող եկեղեցին՝ Միւն եւ Հաստատութիւն ճշմարտութեան»:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսը՝ 27 Յունուար, 1963:

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», *Սորպոնի մէջ:*

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 17ին Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, Րիւ Տիւնուառի *սրահը:*

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Տ. ՉԷՔԻԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Կ'արտասանեն.— Օր. Օր. Շաքէ Ղազարեան, Ալիս Ալթունեան, Ընկ. Պերճ Մարտիրոսեան, *կը նուագէ* Ընկ. Պէրպէրեան:

Կը մեներգեն.— Տիկին Մ. Կարապետեան, Տիկին Թութլեան:

Տէսինի Նոր Սերունդի կողմէ հայկական տոհմիկ պարեր:

Մուտքը ազատ է

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 18ին, ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը խօսի Ընկ. ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 18ին, կէսօրէն վերջ, ժամը 3·30ին, Րիւ տը Ժէ·ի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պօմոնի Քրիստափոր խումբի:

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21·15ին Պօմոնի Սահակ-Մեսրոպ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ Ընկ. Գ. ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին

Հայկական պար, արտասանութիւն, ջութակ եւ նուագ:

Գին 3 Ն. Ֆ.

ԽՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Խսիի «Զաւարեան» կոմիտէի, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Խսիի Նոր Սերունդի « Խանասոր » խումբի: Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Խրիմեան սրահին մէջ (2 Րիւ տը լա Տեփանս):

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ եւ զանազան հաճելի անակնկալներ Նոր Սերնդականներու կողմէ:

ՃԱՇԱԳԻՆ 10 Ն. Ֆ.

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի շրջանի Լանսէի եւ Ռընաժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ օր, ժամը 21·30ին, գլրոցի սրահին մէջ:

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ԺՈՂՈՎ

Յ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ, Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերու ներկայացուցիչները, յառաջիկայ Երկուշաբթի, Նոյեմբեր 19, ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ:

Կարեւոր օրակարգ, պարտաւորիչ ներկայութիւն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 2, ժամը 17էն կէս գիշեր,

Grand Hôtel

12, Bd. des Capucines

Մանրամասնութիւնները յետագային:

AU BEAU NOYER

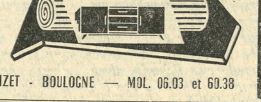
A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT

7 ETAGES D'EXPOSITION

D'AMEUBLEMENTS

CRÉDIT SANS FORMALITÉS

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

185, BD. JEAN JAURÈS --- 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, *Ս.* Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ն. Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, *Պէյրութ*, 317 էջ	7·50 Ն. Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, քէմանչիստ Ռուբէն, *Պէյրութ*,	5 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ՓԱՂՂԻԵՐԷՆ, *Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ*,	40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ՓԱՂՂ. *Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ*	9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, *Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ*,	40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, *Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ*	40 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՑՈՐՉԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, *Պէյրութ*,	10 Ն. Ֆ.
ՋՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3·50 Ն. Ֆ. *Բ. հատոր* 5 Ն. Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ԿԱՐԱՍԻՆԵՐ

խոհանոց, ճաշարան, ննջասենեակ, *սթիւտիօ*ներ, անկողնի կազմածներ, հիւրասրահ, կահաւորման կերպասներ, եւայլն, կ'առնուին՝

Goussainville Mobilier

MAISON R. TACVORIAN

1, Avenue Jacques Potel

2, Avenue de la Concorde

GOUSSAINVILLE (S. et O.)

La petite Boutique aux plus grandes possibilités

Վճարումի մեծ դիւրութիւններ. հիւանդութեան պարագային՝ ապահովագրութիւն:

Livraison gratuite

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 17 ՆՈՅԵՄԲԵՐ — SAMEDI 17 NOVEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9458 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5359

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՐԲԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՇՈՒՐՋ

Տակաւ կը բացուին Էջմիածնի ազգային – եկեղեցական ժողովի ներքին ծալքերը:

Գրած էինք, որ Էջմիածին – Անթիլիաս վէճի մասին յանուն Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին երկար զեկուցում տուած է Հայկազուն Արք. Աբրահամեան, ձեմարանի տեսուչը:

Պոլսոյ թերթերը իրենց Նոյեմբեր 10ի թիւով կը հրատարակեն այդ զեկուցման «յատկանշական մասերը»:

Անկէ կը տեղեկանանք որ «երկու Աթոռներու միջեւ գոյութիւն ունեցող անհամաձայնութիւնը վերջացած տեսնելու անկեղծ փափաք» ունեցեր է Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Կեդր. Վարչութեան նախագահ Պ. Ալեք Մանուկեան, որ «Անթիլիասի տագնապի լուծման համար» անձնական նախաձեռնութեամբ առաջարկած է իր ծառայութիւնը՝ խնդրելով որ երկու կաթողիկոսները հանդիպում մը ունենան:

Պ. Ալեք Մանուկեան իր գրութեան մէջ աւելցուցեր է, որ «Անթիլիասի Ամենապատիւ Աթոռակալը պատրաստ է հանդիպելու Նորին Սուրբ Օծութեան»:

Այստեղ ուշագրաւ է տարբերութիւնը երկու կաթողիկոսներուն տրուած մակդիրներուն: Մէկը «ամենապատիւ», որ յատուկ է պատրիարքներուն, միւսը «Ն. Ս. Օծութիւն»:

Էջմիածնի աթոռակալը Մայիս 30ին «սիրով կ'ընդունի եւ կը կարդայ» Բարեգործականի նախագահին նամակը եւ ճիշդ մէկ ամիս վերջ, Յունիս 30ին հեռագրով կը պատասխանէ անոր. «Մեր համաձայնութիւնն ենք յայտնում հանդիպում ունենալու Անթիլիասի Աթոռակալ Զարեհ Մեր եղբօր հետ, Յուլիսի 25 – 30ին Ժընեւ քաղաքում»:

Զեկուցաբեր սրբազանը կ'ըսէ յետոյ թէ «Պ. Մանուկեանի Յուլիս 11 թուակիր հեռագիրը եկաւ նոր յուսախաբութիւն պատճառելու, վասնզի Անթիլիասի Աթոռակալը իր միտքը փոխած էր»: Մանրամասնութիւն չի տար սակայն թէ ինչո՞ւ Զարեհ Կաթողիկոս միտքը փոխած էր:

Կը յիշէ Սրբազումարին մասնակցելու համար «Անթիլիասի Կաթողիկոսական Աթոռին» ուղղուած հրաւէրը եւ Զարեհ Ա.ի Օգոստոս 12 թուակիր ծանօթ «խօսք»ը:

Ամենայն Հայոց Հայրապետը երեք պայմաններ առաջարկած է եղեր «Հաշտութեան համար»:

Ա) Անթիլիասի Աթոռը պէտք է յարգէ Հայ. եկեղեցւոյ Ս. Էջմիածնով գլխաւորուող միութեան դարաւոր կանոնը.

Բ) Պէտք է յարգէ Հայ. եկեղեցւոյ Նուիրապետական Աթոռներու պատմական իրաւասութեանց սահմաններու կանոնը.

Գ) «Եղբայրօրէն ընդունի միաբանութեան շարքերէն բռնութեամբ արտաքսուած հոգեւորականները»:

Ուրեմն ո՛չ մէկ խօսք Իրանի, Յունաստանի եւ Ամերիկայի ազգային թեմերուն մասին, որոնց Էջմիածնի վերադարձումը ցարդ նախապայման կը նկատուէր «հաշտութեան համար»:

Վերապահութեամբ կ'արձանագրենք Հայկազուն Արք.ի զեկուցման «յատկանշական մասերը»:

Մեր վերապահութեան մէջ կը կարծենք աւելի շատ իրաւունք ունենալ, երբ նկատի առնենք Բարեգործականի նախագահին բռնած թշնամական դիրքը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին գահակալ Զարեհ Ա.ի հանդէպ՝ անոր ընտրութեան առաջին օրէն սկսեալ (20 Փետր. 1956):

Պ. Ալեք Մանուկեանի գլխաւորած Կեդր. Վարչութիւնն է, որ դադրեցուց Մելքոնեան կտակի տարեկան հազար սթերլինի վճարումը Կիլիկեան Աթոռին:

Ինչպէս քանիցս մատնանշած ենք, իրենց ընթացքով Պ. Ալեք Մանուկեան եւ ընկերները գերազանցօրէն բարեսիրական միութիւն մը քաղաքական կազմակերպութեան վերածած են: Բարերարին կտակը իր նպատակին չեն յատկացուցած, քաջալերելով Զարեհ Կաթողիկոսի հակառակորդ «անկախ համայնքային»ներու խայտառակ խառնիճաղանճը:

Միթէ՞ վերջին վայրկեանին խղճահարութիւն ունեցաւ Բարեգործականի նախագահը՝ իր մեղքերը քաւելու եւ իր բարեկամներուն կողմէ արուեստական օրէն ստեղծուած տագնապը վերջացնե՞լ փարատելու համար:

Կ'ստեր են ասոնք, որ լուսաբանութեան կը կարօտին:

Կը յուսանք, որ շուտով կը տրուին մեզի անհրաժեշտ լուսաբանութիւնները:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԸՆԱՈՒՐ ԵՒ ՔԵՆԸՏԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ԵՆ

« ՍԵՐՏ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ » Կ'ԸՍԷ ԶԵԿՈՅՑԸ

Նախագահ Քենըտի եւ վարչապետ Ատընաուըր երկար խօսակցութիւններ ունեցան եւ այդ առթիւ հրատարակուած միացեալ զեկոյցը կը շեշտէ թէ երկու կառավարութիւնները համաձայն են սերտ գործակցութեան մը համար որպէսզի միասնաբար ուսումնասիրեն եւ օգտագործեն այն առիթները որոնք կրնան մէջտեղ ելլել, յետագային աւելի յառաջացնելու համար միջազգային չլուծուած հարցերը եւ խաղաղութիւնը ապահովելու:

« Մտքերու» փոխանակութեան գլխաւոր նիւթն եղած է Քուպայի դէպքերը ինչպէս նաեւ անոր արձագանգները ընդհանուր կացութեան եւ իւրաքանչիւր երկրի յատուկ շահերու վրայ: Խնդրոյ առարկայ, միջազգային գլխաւոր հարցերը եղած են.— Գերմանիա մէջն ըլլալով Պերլին, արեւմտեան զինակցութիւնը, արեւելք – արեւմուտք յարաբերութիւնները, Ատլանտեան Ուխտի զինուորական եւ քաղաքական հարցերը, Եւրոպայի քաղաքական եւ տնտեսական ամբողջականութեան վերաբերող խրադարձութիւնները: Ընդունուած է որ գերմանական հարցի լուծում կրնայ գտնուիլ միայն ինքնորոշման իրաւունքի պահպանումով եւ այնպէս պահովութեան մէջ որ Պերլինի ազատութիւնը եւ գոյութիւնը պիտի պաշտպանուին բոլոր պարագաներու մէջ եւ բոլոր միջոցներով:

« Նախագահն ու վարչապետը համաձայն են ընդունելու համար որ Ատլանտեան Ուխտը ազատութեան պահպանման հիմք կը մնայ եւ՝ թէ ապագային բոլոր համապատասխան միջոցները պիտի օգտագործուին ամրապնդելու համար զինակցութիւնը եւ ապահովելու համար իր անդամներուն գործակցութիւնը»:

Այս զեկոյցը ընդհանուր գիծերով կը յայտնէ թէ տարակարծութիւն չկայ երկու ղեկավարներուն միջեւ:

Քոնրատ Ատընաուըր խօսակցութիւններ ունեցած է նաեւ Արտաքին Նախարար՝ Տին Ռըսքի հետ եւ զանազան անձնաւորութեանց:

Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը ներկայ եղած է Նեշընըլ Փրէս Քլըպի մէկ ընդունելութեան եւ յայտնած թէ նախագահ Քենըտիի հետ ունեցած խօսակցութիւնները յանգած են կատարեալ համաձայնութեան մը խնդրոյ առարկայ բոլոր կարեւոր հարցերուն համար: Քոնրատ Ատընաուըր ըսած է նաեւ թէ Ռուսիոյ ղեկավարները թրն գացած է այնպիսի վճռական պահու մը որ պիտի ձեւ տայ աշխարհի ապագային գալոց տարիներու ընթացքին:

Գերմանիոյ վարչապետը ըսած է նաեւ թէ Ֆրանսա եւ Գերմանիա պարտին « ամբարտակ » մը կառուցանել Եւրոպայի սրտին վրայ արգելք հանդիսանալու համար Եւրոպան համայնավարացնելու խորհրդային որեւէ փորձի: Հարցումի մը պատասխանելով, Ատընաուըր պատմականն ըրած է ֆրանքօ-գերմանական յարաբերութեանց դարուս սկիզբէն ի վեր եւ շեշտած.— «Միւս երկիրները պէտք է ուրախանան տեսնելով մեր հակառակութեանց վախճանը մանաւանդ որովհետեւ այս նոր գործակցութիւնը Եւրոպայի եւ աշխարհի խաղաղութեան դատին կը ծառայէ»: Վարչապետը խօսած է նաեւ միջազգային գլխաւոր հարցերու մասին:

ՔՈՒՊԱ.— Այս տագնապին իբրեւ հետեւանք, Արեւմուտք պէտք է աւելի անզիջող երեւայ Խրուշչեւի հետ եւ նուազ վստահութեան ընծայէ խորհրդային կառավարութեան պետին ըսածին ու ըրածին:

ՊԵՐԼԻՆ.— Այս հարցին միակ լուծումն այն է որ Խորհ. Միութիւնը յարգէ միջազգային դաշինքներն ու յանձնառութիւնները:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՎԵՐԱՄԻԱՑՈՒՄ.— Գերմանացիք պիտի սպասեն մինչեւ որ ինքնորոշման իրաւունքը ստանան:

ՇՖԻԿԸԼԻ ՀԱՐՑԸ.— Չի վերապրեցներ, որեւէ ձեւով Կեսթափոյի մեթոտները: «Եթէ կ'ուզենք պաշտպանել մարդու ազատութեան, անհրաժեշտ է որ իւրաքանչիւր երկիր կարենայ ինքզինքը պաշտպանել դաւաճանութեան կամ լրտեսութեան արարքներու դէմ, որոնք կրնան հարիւր հազարաւոր մարդոց կեանքին գինով վճարուիլ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱԿԱՆ զօրքը հակայարձակման անցած է չին – հնդիկ սահմանին արեւելեան ծայրամասը: Նեհրու յայտնեց թէ հակառակ կացութեան զինուորական ծառայութիւնը անհրաժեշտ չէ երկրին մէջ: Հնդկական բանակի կամաւորներու թիւը բաւարար է:

ԵՄԷՆԻ կացութիւնը շատ փայլուն չէ մանաւանդ Նասրի համար որ կը փորձէ հարցը մեծերու սեղանին վրայ դնել, միւս կողմէ Սանաայի ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ Զօր. Սալալ կը սպառնայ պատերազմ յայտարարել Յորդանանի եւ Սէուտական Արաբիոյ եթէ այս երկու երկիրները իրենց օդուժը գործածեն զօրավիգ կանգնելու համար Եմէնեան արքայական ուժերուն:

ՔՈՒՊԱՅԻ համար շատ հաւանական կը նկատուի որ Ամերիկա եւ Խորհ. Միութիւնը համաձայնին ուղղակի: Երկու երկիրները եւ մանաւանդ Քենըտի ու Խրուշչեւ գաղտնի նամակագրութեամբ կը բանակցին, արդիւնքը յայտնի կ'ըլլայ 10 – 15 օրէն: Բանակցութեանց նիւթն է Իլիուշին 28 օդանաւներու մեկնումը Քուպայէն, եւ խորհրդային կայաններու քննութիւնը տեղւոյն վրայ, ինչպէս նաեւ ամերիկեան պաշարումը:

«ԿՈՒՌՔԻՆ ԱՉՔԸ», աշխարհի մեծագոյն ադամանդներէն մէկը ծախուեցաւ Նիւ Եորքի մէջ 375 հազար տոլարի: Քարը հնդկական հանքերուն մէջ գտնուած է 1600ին եւ յաջորդաբար պատկանած՝ Պարսիկ իշխանի մը, Սպանիոյ մեծի մը, Թուրք սուլթանի մը վերջապէս հասնելու համար Տիկ. Սթանթոնի, որ ամերիկեան մեծ թերթի մը հիմնադրին աղջիկն է:

1961 1/Բ զօրամասի զինուորները պիտի արձակուին Դեկտեմբեր 3էն 20:

ՆՈՐ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՈՒԿԱՆՏԱ

Ափրիկեան ցամաքամասին վրայ վերջերս ծնունդ առաւ անկախ նոր պետութիւն մը՝ Ուկանտա:

Ուկանտա կը գտնուի Ափրիկէի արեւելեան կողմը: Սահմանակից է Սուտանի, Քենիայի, Թանկանիքայի, Ռուանտայի, Պուրունտիի եւ Քոնկոյի: Երկրին ընդհանուր տարածութիւնն է 243.000 քառ. քիլոմեթր, իսկ բնակչութեան թիւը կը հասնի 6.682.000ի, որուն մեծամասնութիւնը կը կազմեն Պանթու ցեղախումբին պատկանող բնիկները: Ուկանտայի մայրաքաղաքն է Էնթեպէ, որ ունի ութ հազար բնակիչ, մինչ ուրիշ քաղաքներ, ինչպէս Քամփալա, ունին մօտ 40 հազար բնակչութիւն:

Ուկանտայի բնակչութեան գլխաւոր զբաղումն է գիւղատնտեսութիւնը: Այստեղ կը մշակուին բամպակ, սուրճ (տարեկան 120.000 թոն) թէյ, շաքարեղէգ, պիստակ, ծխախոտ, քաուչուք, եգիպտացորեն, եւայլն: Երկրին ընդերքը կը պարունակէ վոլֆրամ, կապար, ոսկի, ֆոսֆաթներ, աղ, քոպալտ, բոլորն ալ հումքի հարուստ պաշարներով:

1894էն մինչեւ 1962 Հոկտեմբեր 9, իր անկախութեան օրը, Ուկանտա եղած էր անգլիական գաղթավայր:

ՄՈՍԿՈՒԱ – Փեքինի յարաբերութիւնները օրէ օր կը վատթարանան: Փեքինի կարծիքով «աշխարհակալութեան եղած զիջումները պատերազմի կ'առաջնորդեն», բայց Սոֆիայի մէջ, Ժիվկով յայտնեց թէ Խրուշչեւ փրկած է խաղաղութիւնը: Մեղադրեց Ալպանացիք որ կ'ուզեն «գլխատել» համայնավար շարժումը:

ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹԻՆ մէջ հրատարակուած հրովարտակ մը պաշտօնապէս կը հաստատէ թէ Ֆրանսա 46 միլիոն 520 հազար 277 բնակիչ ունի, առանց հաշուելու Ալժերիայէն ներգաղթածները:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Ակադեմիան վէպի մեծ մրցանակը շնորհեց Միշէլ Մոռի «ծովային բանտը» գործին համար:

1961 ՕԳՈՍՏՈՍ 13էն ի վեր 53 հոգի սպաննուած են Պերլինի «ամօթի պատը» անցնելու փորձի ժամանակ եւ մօտ 1100 ձերբակալութիւններ կատարուած են:

ՖՐԱՆՔԵՒԹՈՒՆՈՒԶԵԱՆ յարաբերութիւնները դժուար փուլի մէջ են:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ առաքելութիւն մը ճամբայ ելաւ դէպի Կինէ: Կը թուի թէ տը Կոլ «ներած» է Սեքու Թուրէին եւ պատրաստ է նիւթական օժանդակութիւն տալու:

ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ կառավարութեան շրջանակէն հաղորդուած լուրերու համաձայն Ֆարէս կրնայ Ալժերիոյ դեսպան նշանակուիլ՝ Փարիզ: Միւս կողմէ թէեւ երկրին պաշտօնական լեզուն արաբերէնն է, Սահմանադրական ժողովի ճառախօսներու մեծ մասը ֆրանսերէն կը խօսի:

ԿԻ ՄՈԼԷ խօսելով ապագային մասին, յայտնեց թէ Ա) Դէմ է անհատական իշխանութեան, Բ) «Ոչ»երու քառթելին ծրագիրը հինգ տարուան համար ի զօրու է: Գ) Եթէ ընդդիմութիւնը յաղթէ տը Կոլ պէտք է կամ ենթարկուի կամ՝ քաշուի: Դ) Կը մաղթէ որ կուսակցական երկու մեծ ամբողջութիւններ ըլլան.— Աջ եւ ձախ: Ընկերվարականները զեկոյցով կը շեշտեն թէ ոչ մէկ համաձայնութիւն կայ համայնավարներու հետ:

ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ

Դ.

Բարեբախտ ըլլալու է հայ ժողովուրդը, որովհետեւ կ'ունենայ հինգ կաթողիկոս՝ Դաւիթ, Խաչատուր Կիլիկիոյ մէջ, Աղթամար, Էջմիածին եւ Եղիազար Այնթապցի, որ սակայն չի կրնար Երուսաղէմ դառնալ, կը թափառի, բարեկամներ կը թշնամանան, թշնամիներ կը հաշտուին: Կը դառնայ Պոլիս, կը հիւրասիրուի Ապրօ Չելեպիի բնակարանը, կը պայքարի Թիւթիւնճիի դէմ եւ վերջապէս նպատակին կը հասնի կ'ըլլայ կաթողիկոս – պատրիարք, կը ձեռնադրէ բարեկամները եպիսկոպոս եւ կը մեկնի Երուսաղէմ (1666):

Էջմիածնի Յակոբ Ջուղայեցի կաթողիկոսը Պոլիս կուգայ Շահէն արտօնութիւն առնելով, որովհետեւ Էջմիածնի հպատակութենէն դուրս գալով, օսմանեան Հայութիւնը կը հեռանայ պարսկական ազդեցութենէն եւ Էջմիածին զրկուելով հասոյթներէն՝ անկարող կ'ըլլայ տուրքերը վճարելու: Սուլթան Մեհմէտ Դ. կը տեսնէ ծերունի եկեղեցականը, որ գլխուն վրայ խնդրագիր մը դրած՝ աղերսական կեցուածքով իրեն կը նայի: Կը հրամայէ խնդրագիրը առնել եւ կաթողիկոսական իրաւունքները ճանչնալ:

Յովհաննէս Թիւթիւնճի, Եղիազար Այնթապցի, Խաչատուր Գաղատացի, աթոռները իրարմէ խլող հերոսները Լուդովիկոս ԺԴ.ի պիտի դիմեն հայ ժողովուրդը ազատագրելու համար օսմանեան լուծէն: Աշխարհական եւ եկեղեցական բարոյական նոյն մակարդակի վրայ կը գտնուին եւ չկայ պարկեշտ, հեղինակաւոր անձնաւորութիւն մը, չկան իրար բանող չելեպիներ, հաւատացեալները փրկելու համար աքեմով եկեղեցականներէն, փառամոլ եւ ընչաքաղց, քինախնդիր եւ դաւադիր: Պիտի դիմեն Արեւմուտք դաւանափոխութիւն խոստանալով, լատինասէր երեւնալով: «Խաչատուրի պէս լատինասէրներու բուն նպատակն էր «ուղիղ դաւանութեան» եւին, նիւթական շահ եւ օգուտ ի նպաստ իրենց քսակին եւ ազգին: Լատին մըն է որ կ'ընէ սոյն յայտնութիւնը եւ Խաչատուրը կը կոչէ խաբեբայ» («Ազգապատում», 2584, Բարգէն Կաթողիկոս, էջ 395):

Ասոնք չէին տարակուսիր, որ հիւպատոս եւ միսիոնար իրենց թղթածրարը պատրաստած էին: «Եղիազար Այնթապցի ածիլել եւ բանտարկել կուտայ փրոփականտայի աշակերտ Վարդան եպիսկոպոսը: Փիքէ կը միջամտէ եւ բանտէն կ'ազատէ» (Կուայօ, Վարք Փիքէի էջ 304):

×

Այս շրջանին, 1645 – 1669, օսմանեան կայսրութիւնը կը պատերազմի Եւրոպային դէմ Կրետէն գրաւելու համար: Ինոկենտիոս Ժ. (1644 – 1655) եւ Աղեքսանդր Է. (1655 – 1667) Խաչակրութեան հրաւէր պիտի ուղղեն քրիստոնեայ պետութեանց, մանաւորաբար Լուդովիկոս ԺԴ.ի: Քրիստոնեայ պետութիւններ իրենց շահերով մտահոգուած էին, իրարու դէմ կը դաւէին եւ իւրաքանչիւրը օսմանցիին բարեկամութիւնը կ'ուզէր ապահովել հակառակորդին դէմ: Ամէնն ալ կը խուսափէին Թուրքին հետ խնդիր ունենալէ: Վենետիկ սուլթանին կը զրկէր պատուիրակութիւն մը, խոնարհաբար խնդրելու առեւտրական դիւրութիւններ: Կարոլոս Ե. փորձեց զինակցիլ սուլթանին հետ՝ Ֆրանսայի Ֆրանսուա Ա.ի դէմ, որուն օրով կը հաստատուէր ֆրանքեւթուրք բարեկամութիւնը եւ պիտի տեւէր: Ֆրանսուա Թուրք նաւատորմը օգնութեան կանչեց Միջերկրականի Արեւմուտքը, որպէսզի արգիլէ Սպանիոյ եւ Գերմանիոյ ծովային հաղորդակցութիւնը:

Թուրք ծովային ուժին դէմ պիտի կռուին Մալթայի ասպետները: Լիբանտի նաւամարտին բացառաբար պիտի միանային վենետիկեան, պապական, սպանական նաւային ուժերը (1571): Թուրք նաւատորմին նաւապետները, հրամանատարները իսլամացած Իտալացիներ, Յոյներ էն, ալժերացի, թունուզցի ծովահէններ:

Ալժերացի, թունուզցի ծովային լաւագոյն զինուորներ էին, Սուլթանին յանձնարարութեամբ կը գրաւէին քրիստոնեայ պետութեանց նաւերը, սուլթանին կը բերէին հազարաւոր գերիներ: Մալթայի ասպետները պիտի պայքարին ծովահէններու դէմ:

Անգլիական եւ հոլանտական առեւտրական նաւերու կ'ընկերանան ռազմանաւերով: Ֆրանսական նաւերը ծովահէններու կողմէ կը գրաւուին: Լիվորնօ գերիներու վաճառման կեդրոնն էր, ծովահէնները հոն կը բերէին գերիները, թալլուած ապրանքները եւ կը վաճառէին Հայերու եւ Հրեաներու, որոնք խոտալական քաղաքին մէջ մրցակիցներ էին:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ

ՉԼԱՄԱՐՏԸ՝ ՔՈՒՊԱՅԷՆ ԵՏՔ

Չլամարտը՝ «պաղ պատերազմը» այլեւս առաջուանը պիտի չըլլայ երբեք:

Մ. Նահանգներու կողմէ Քուպայի նաւային պաշարումով ծայր տուած պայքարը տակաւին հեռու է վերջացած ըլլալէ: Սակայն մինչ Մ. Նահանգները քայլ մը առաջ գացին, Ռուսերը աճապարանքով քայլ մը ընկրկեցան: Այս իրողութիւնը այսուհետեւ զգալի պիտի ըլլայ պաղ պատերազմին իւրաքանչիւր ճակատին վրայ: Այս վայրերէն որեւէ մէկ տեղի մէջ Խրուշչեւ անշուշտ կրնայ իր առաջին ընկրկումը փոխարինել յարձակումով, սակայն կարելիութեան սահմաններուն մէջ եղող իր շարժումներէն որեւէ մէկը շատ աւելի դժուարացած է այժմ, քան ինչ էր Քուպայի արկածախնդրութենէն առաջ:

Քուպայէն ի վեր, ի՞նչ պատկեր կը ներկայացնեն պաղ պատերազմին զանազան ճակատները:

ՊԵՐԼԻՆ կը շարունակէ մնալ Արեւմուտքի ամէնէն խոցելի կէտը: Ուշինկթընի մէջ համոզուած են, թէ Խրուշչեւ վճռած էր այս տարուան վերջաւորութենէն առաջ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ կնքել իր նշանաւոր խաղաղութեան դաշինքը՝ Քուպայի մէջ իր հաստատած հրթիռներուն սպառնալիքին տակ պահանջելով, որ Արեւմտեան պետութիւնները հեռանան Պերլինէն: Անցնող տարուան ընթացքին Մ. Նահանգները երբեմն այն տպաւորութիւնը ձգեցին, թէ ամէն գնով — նոյնիսկ Պերլինէն հեռանալու գնով — կ'ուզեն այս հարցը կարգադրել: Սակայն, խորքին մէջ, Մ. Նահանգներու դիրքը հաստատ է: Պերլինը գրաւելու համար Ռուսական որեւէ քայլ, կամ դէպի Պերլին տանող ճամբաները գոցելու ուղղութեամբ համայնավարներու կողմէ ձեռք առնուած որեւէ միջոց (անմիջական թէ աստիճանական) գրեթէ ապահովաբար պիտի նշանակէ պատերազմ: Պերլինի համար կռուելու ամերիկեան վճռակամութիւնը աւելի եւս զօրացած է Քուպայէն ի վեր:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՎԻԷԹՆԱՄ, ուր Մ. Նահանգներ ձեռքով մտած են հակահամայնավարական կէրիլլաներու մէջ, կացութիւնը շատ աւելի յուսատու է, քան ինչ որ էր տարի մը առաջ: Անցեալ շաբթու, Հարաւային Վիէթնամ կը տօնէր իր Ազգային Անկախութեան եօթնեւորդ տարեդարձը: Նախագահ Տիէմ այս առթիւ յայտարարեց թէ «անխախտ հաւատք ունի ապագային մասին»: Երկրին ընկերային ու այլ ապահովութիւնը տակաւին կախուած է համայնավարներու քմահաճոյքէն, որոնք այս իրողութեան փաստը տուին անկախութեան տօնակատարութեան համար հաւաքուած բազմութեան մէջ ռումբ մը պայթեցնելով: Սակայն, հակառակ տակաւին գոյութիւն ունեցող լուրջ դժուարութեանց, գիւղացիութիւնը աւելի մեծ ընդդիմութիւն ցոյց կուտայ թշնամի կէրիլլաներուն: Երկրին Ամերիկացի խորհրդատուները համոզուած են, թէ համայնավարները ոչ մէկ յոյս ունին այլեւս՝ Հարաւային Վիէթնամի մէջ անջատ ու խամաճիկ համայնավար պետութիւն մը ստեղծելու իրենց առաջադրութեան մէջ յաջողելու:

ԼԱՈՍ այլեւս դադրած է Մ. Նահանգները մտահոգելէ: Իր ներկայ չէզոք բաթիւ քուօն եթէ պահպանուի՝ յաղթանակ մը պիտի նկատուի Ամերիկացիներուն կողմէ. իսկ եթէ կորսնցնէ իր չէզոքութիւնը՝ առիկա մեծ կորուստ մը պիտի չըլլայ, պայմանաւ որ Հարաւային Վիէթնամը ամուր կանգնած մնայ: Թայլանտի մօտերը ամերիկեան կարեւոր ուժեր կը պահուին յամենայն դէպս՝ համայնավարական յարձակումի մը առաջքն առնելու համար:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՔՈՐԷԱ միշտ կը շարունակէ ապրիլ հիւսիսային Քորէայի համայնավար վարչակարգին առթած վախին շուքին տակ, սակայն Զօր. Փարքի եւ ամերիկեան զօրաւոր բանակի մը աջակցութեամբ, կը ձգտի դէպի կայունութիւն:

ՖՈՐՄՈԶԱ, ՔԷՄՈՅ ԵՒ ՄԱՑՈՒ, երկար ատեն՝ Համայնավար Չինաստանի յարձակողական նպատակներուն առարկայ, համեմատաբար աւելի ապահով վիճակ մը կը ներկայացնեն այսօր, մասամբ՝ ամերիկեան զինուորական միջամտութեան շնորհիւ, եւ մասամբ ալ՝ Համայնավար Չինաստանի տնտեսական ցաւալի վիճակին պատճառաւ: Միւս կողմէ, հոս ալ, ինչպէս Ասիոյ մէջ ամէնուրեք, Մոսկուա կրնար առաւելութեան կէտեր ապահովել Փէքինի հետ գործակցելով. սակայն այս գործակցութիւնը որեւէ մէկ ատենէ աւելի դժուարացած է այժմ: Քուպայի դէպքերուն ատեն Արեւմուտքի մէջ վախ ծագեցաւ ատեն մը, թէ Ռուսաստան եւ Համայնավար Չինաստան կրնան իրենց ներքին անհամաձայնութիւնները մէկդի ձգել՝ արտաքին աշխարհին դիմաց մէկ ճակատ կազմելու համար: Բայց, ցարդ, Խրուշչեւի ընկրկումը, Փեքինի մէջ աւելի եւս խորացուց այն համոզումը, թէ Խրուշչեւ անկարող ու տկար մէկն է: Ճիշդ է, Ռուսիա օգնեց Չինաստանի, որ Հնդկաստանի վրայ արշաւէ. բայց առիկա մէկ հետեւանք կրնայ միայն ունենալ Ափրօասիական ժողովուրդներուն զգացումներուն վրայ — Մոսկուայի հանդէպ գոյութիւն ունեցող համակրանքը պաղեցնել:

ԹՈՒՐՔԻԱ վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին մխրճուած էր քաղաքական ներքին քաոսի մէջ, որուն հետեւանքով ինկաւ տնտեսական տագնապի մէջ եւ թոյլ տուաւ որ երկրէն ներս զարգանայ համայնավարական գաղտնի շարժումը: Սակայն կը շարունակէ մնալ հակա-համայնավար. կը պահէ 450.000ի լաւ մարզուած բանակ մը եւ կը հանդիսանայ Արեւմուտքի ամէնէն վստահելի դաշնակիցը՝ Միջին Արեւելքի մէջ:

ԻՐԱՆ հետզհետէ աւելի հաշտ դիրք կը բռնէ Մոսկուայի հանդէպ: Վերջերս, (Քուպայէն առաջ) խօսք տուած էր Ռուսիոյ, որ իր հողամասին վրայ պիտի չարտօնէ հրթիռներու օտար կայաններու հաստատութիւնը: Ասոր պատճառներէն մէկը այն է, որ Մ. Նահանգները Շահին չեն տար իր պահանջած զինուորական բոլոր օժանդակութիւնը: Յամենայն դէպս, Իրան կը շարունակէ մնալ ՍԷՆԹՕի անդամ, եւ համայնավար պլոքին յարելու ամէնէն քիչ հաւանականութիւնը ներկայացնող երկիր:

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ այլ երկիրները կը ներկայացնեն այլազանութեանց հաւաքածոյ մը. սկսեալ Նասըրի փոփոխելի չէզոքականութենէն մինչեւ համեմատաբար կայուն արեւմտասէր Յորդանանն ու Լիբանանը: Ամէնէն տկար կէտը Իրաքն է,

ԼՈՒՔՐԵՑԻԱ ԲՈՐՃԻԱ

Վաննդի Ճիովիա, Լուքրեցիայի առաջին ամուսնոյն՝ Ճիովաննի Սֆորցայի հարազատ հօրաքոյրն էր ...

Պոլոնիայէն մեկնումի պահուն, Լուքրեցիա կ'ենթարկուի նոր մտահոգութեան մը: Ինքնինքնին արժանահաւատ նկատող անձեր կը յայտարարեն Պապին աղջկան թէ իր առաջին ամուսինը՝ Ճիովաննի Սֆորցա, որ հիմա իբրեւ գաղթական կ'ապրի Մանթովայի մէջ, անկէ անցած է Վենետիկ եւ կը պատրաստուի գաղտնի ու ծպտեալ վիճակով մտնել Ֆերրարա եւ ներկայանալ իր նախկին կնոջ, այս վերջինոյն Ֆերրարա մուտքին առաջին օրն իսկ:

Յունուար 31ի արշալոյսին, մինչ հսկայ թափօրը կը յառաջանայ դէպի Ֆերրարա, Լուքրեցիա եւ Եղիսաբէթ դքսուհին պահ մը կանգ կ'առնեն պալատին առջեւ Աննիբալ Պէնթիվոլիոյի, զաւակը նոյնինքն Պոլոնիոյ տէր Ճիովաննի Պէնթիվոլիոյի:

Եւ ահա, յանկարծ, ձիաւորներու խումբ մը կանգ կ'առնէ նոյն վայրին վրայ: Այս ձիաւորներուն մէջ կը գտնուի Լուքրեցիայի ամուսինը՝ Ալֆոնս տը Ֆերրարա, որ անհամբերութենէ մղուած, ուզած է տեսնել իր կինը՝ անոր Ֆերրարա հասնելէն առաջ, եւ գուցէ, օր առաջ ալ նուիրագործելու համար իրենց միութիւնը

Հետեւեալ առաւօտն իսկ, հիացած ու դմայլած քաղաքականութեամբ իրեն պարտադրուած կնոջմէն, Ալֆոնս կը մեկնի Ֆերրարա: Լուքրեցիա, դքսուհի Եղիսաբէթ եւ թափօրին միւս կիները ճամբորդութիւնը կը վերջացնեն ջրանցքներու վրայէն սահող մակոյկներով, բոլորն ալ չքեղօրէն կահաւորուած:

Մալալպերկոյի մէջ, հակառակ կողմէն կը յառաջանայ ուրիշ մակոյկ մը, նոյնքան չքեղօրէն զարդարուած ուր բազմած է Մանթովայի մարքիզուհի Եղիսաբէթ, քոյրը՝ Ալֆոնս տը Ֆերրարայի, որ յայտնի է եղած իբր այդ շրջանի իտալացի իշխանուհիներուն ամէնէն գեղեցիկը եւ ամէնէն զարգացածը:

Երկու կիներուն՝ Լուքրեցիայի եւ Եղիսաբէթի ակնարկները կը չափեն զիրար:

Թափօրը վերջապէս կը հասնի Ֆերրարա:

Հերակլէս Ա. անձամբ կը դիմաւորէ իր հարսը: Ֆերրարայի վեհապետին շքախումբը՝ բաղկացած հեծեալ նետաձիգներէ եւ հետեւակ նիզակակիրներէ, կը տողանցէ Լուքրեցիայի առջեւ:

Թնդանօթները կը գոռան եւ ամբողջ ժողովուրդը փողոցները թափած կ'արձակէ ցնծութեան կանչեր:

Ի վերջոյ, ճոխ ընթրիքէ մը եւ մինչեւ կէս գիշեր տեւող կոչունքէ մը ետք, նորապսակ ամոլը կը մտնէ առագաստի մահիճը ..

×

Լուքրեցիայի առաջին օրերը Ֆերրարայի մէջ կ'անցնին չափազանց միապաղաղ: Ալֆոնս տը Ֆերրարա թէեւ ամբողջովին տարուած է իր երիտասարդ ու գեղանի Լուքրեցիայով, եւ սակայն, զէն ու զրահի սիրահար ամուսինը, յաճախ օրերով կը լքէ իր կինը, երթալ զբաղելու համար իր զօրախումբերուն եւ թնդանօթներուն կազմակերպութեամբ:

Լուքրեցիան կազմակերպած է իր արքունիքը, ուր յաճախ կ'ընդունի արուեստագէտներ եւ մտաւորականներ, իսկ իր ամենօրեայ ընկերուհիներն են Հերակլէս Ա.ի արքունիքին պատկանող գեղանի մէկ երկու երիտասարդուհիներ, ինչպէս նաեւ իր զարմուհին՝ նոյնպէս գեղանի Անճելլա Բորճիան որ իրեն ընկերացած է մինչեւ Ֆերրարա:

Իր մենութիւնը մոռնալու համար: Լուքրեցիա իր ընկերուհիներուն հետ կը կազմակերպէ ամենօրեայ զուարճութիւններ, որոնց ընթացքին տեղի կ'ունենան զանազան անմեղ խաղեր, որոնք սակայն, երբեմն կը վերջանան նաեւ մեղաւոր կատակներով ...

Ահա, ճիշդ այս շրջանին է որ Լուքրեցիայի հետ ծանօթութիւն կը հաստատէ տարօրինակ անձ մը՝ Էրքոլէ Ստրոցցի:

Այս անձը կը սերէր Ֆերրարացիներու ընտանիքին մէկ ճիւղէն եւ նշանաւոր էր իր հարստութեամբ, իր ճոխ կեանքով եւ մանաւանդ իր մտաւորական պաշարով: Ստրոցցի ժառանգած էր իր հօրմէն՝ Թիթօ Ստրոցցի, Ֆերրարայի ամէնէն նշանաւոր լատին բանաստեղծներէն մին:

(16 Շար.)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

ԼՈՆՏՈՆ, (Յատուկ) — Հ. Յ. Դ. Լոնտոնի «Նաւասարդեան»ը այս տարի եւս մեծ յաջողութեամբ տօնեց Դաշնակցութեան 72րդ տարեդարձը, որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 3ին, «Փուչ Հաուզի» շքեղ սրահներէն մէկուն մէջ: Սրահին ճակատը, հայկական եւ անգլիական դրօշներով զարդարուած էր: Հոծ բազմութիւն մը ներկայ էր: Ըստ հայկական ժամադրութեան տօնակատարութեան ծրագրին գործադրութիւնը որոշուած ժամէն քիչ մը ուշ սկսաւ:

Օրուան նախագահը՝ ընկեր Յակոբ Յակոբեան բաց յայտարարեց տօնակատարութիւնը, եւ նշեց Դաշնակցութեան գաղափարականին վսեմութիւնը, որ 90-ական թուականներէն մինչեւ այսօր, եղած է միակ արտայայտիչը եւ միակ պաշտպանը հայ ժողովուրդի եւ Հայաստանի արդար իրաւունքներուն: Ընկերը բացատրեց տօնակատարութեան իմաստը եւ ըսաւ՝ «Մեր գաղափարին օրը տօնելով, երդուենք սերունդը, հայ ժողովուրդին հետ միասին, կրկին վերանորոգելու Սրբազան Ուխտը եւ խոր հաւատքով շարունակելու պաշտպանումի եւ նուիրումի սուրբ գործը, իրականացնելու համար, Ազատութեան եւ Անկախութեան վսեմ խոհեալը:» Ընկեր նախագահը իր խօսքէն յետոյ անցաւ օրուան պատշաճ ծրագրի գործադրութեան:

Ե. Չարենցի «Ամբոխները խելագարուած»էն հատուածներ արտասանեց ընկերուհի Ալիս Նազիկեան: «Օտար ամայի ճամբէքի վրայ» երգը երգեց ընկեր Գէորգ Մահտէսեան: Իսկ Պ. Շահէն Մովսէսեան երգեց՝ «Քեզ եմ մնում անուշ գարուն» երգը: Երկու մեներգներուն կ'ընկերակցէր ընկերուհի Ֆլօրա Գրիգորեան դաշնակով: Օր. Մայտա Պօղոսեան դաշնակի վրայ նուագեց՝ «Հայտընի «Ճիփսի Ռօնտօ» կտորը: Արդարօրէն պէտք է նշել, որ երգերը, արտասանութիւնը եւ նուագը արժանացան ներկաներու բուռն ծափերուն և գնահատանքին:

Տօնակատարութեան համար Փարիզէն հրաւիրուած էր ընկեր Հրանտ – Սամուէլ: Նախագահը նախքան ընկեր բանախօսը հրաւիրելը, ներկայացուց զայն հասարակութեան:

Ընկեր բանախօսը, ծափերու ընդհատումէն ետք, սկսաւ իր խորիմաստ եւ ոգեշունչ բանախօսութիւնը: Նախ խօսեցաւ Դաշնակցութեան պատմութեան մասին եւ ըսաւ՝ «Դաշնակցութիւնը իր աւիշը կը ծծէ հայ ժողովուրդի ոգիէն:

Հայ ժողովուրդը կապուած է Դաշնակցութեան, որովհետեւ ան՝ իր քաղաքական պահանջներուն միակ եւ հարազատ արտայայտիչն է: Հայ Ազգային Անկախութեան հիմնադիրն է: Հայկական դիւցազնամարտի կերտիչն է: Ապա ընկերը խօսեցաւ, հայ ժողովուրդի ինքնուրոյն՝ մշակոյթին, կրօնական եւ քաղաքական անկախութիւններու մասին: Ըրաւ նաեւ համեմատութիւններ միւս ազգերու հետ: Դաշնակցութիւնը, հակառակ քաղաքական իրադարձութիւններու դիմացած է: Կայուն է այսօր, եւ նոյն համոզումով ու խանդավառութեամբ կը յառաջանայ, որովհետեւ Դաշնակցութիւնը միշտ եղած է գործի եւ նուիրումի կուսակցութիւն: Ընկ. Հրանտ–Սամուէլ ապա բացատրեց՝ որ «72 տարիներու ընթացքին Դաշնակցութիւնը ունեցած է գործունէութեան երեք կարեւոր շրջաններ:

Ա.— Հերոսական եւ դիւցազնական շրջան:

Բ.— Անկախ պետականութեան շրջան:

Գ.— Տարագրութեան շրջան:

Մէկիկ – մէկիկ պարզելէ ետք, ընկերը մանրամասնեց Դաշնակցութեան գործունէութիւնը եւ բաժնեց երկու մասի:

Ա.— Ներքին ճակատի վրայ Ազգապահպանման կարեւորագոյն գործն է: Հայը՝ Հայ պահելու զանազան միջոցներով, մամուլով, դպրոցներով, մշակութային – մարզական – կանացի միութիւններով եւ եկեղեցիներով: Այս ծառայութեան եւ նուիրական գործին լծուած է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ամէն տեղ, հոն ուր համախմբուած է Հայութիւնը:

Բ. Արտաքին ճակատի վրայ, Դաշնակցութիւնը պաշտպան կեցած է եւ կը պահանջէ Հայ Դատի լրիւ իրագործումը: Ընկերը շեշտեց՝ «որ մեր դատը չէ լուծուած»: Նշեց սահմաններու ընդարձակման հարցը: Հայ հողերը տալ իրատէր հայ ժողովուրդին:

Ընկեր բանախօսը խոր հաւատքով արտասանեց՝ «Պիտի գայ օրը, երբ Դաշնակցութեան բոլոր պահանջքները պիտի իրագործուին»: Յիշեց Սթալինի արձանին տապալումը, Մեսրոպ Մաշտոցի եւ Սասունցի Դաւիթի արձաններուն կանգնումը Հայաստանի մէջ: Ընկերը վերջացուց իր խորիմաստ խօսքերը շեշտելով անգամ մը եւս, «Հայկական Դատը, հայկական հողերը, եւ Դաշնակցութեան նշանաբանը՝ Ամբողջական Հայաստան, ամբողջական Հայութեամբ»: Ներկայ հասարակութիւնը, քանի մը անգամ բուռն ծափահարութիւններով ողջունեց ընկերոջ խօսքերը:

Կիպրոսէն հիւրաբար Լոնտոն կը գտնուէր Անանեայ Մահտեսեան: Ընկեր նախագահը գեղեցիկ առիթէն օգտուելով հրաւիրեց ընկերոջ ըսելու իր խօսքը այս առթիւ: Ընկեր նախագահը ծանօթացուց ընկերը հասարակութեան եւ անոր նուիրումը եւ զոհաբերումը զորս անխոնջօրէն կը տանի Կիպրոսի մէջ, յանուն հայ ժողովուրդի եւ Դաշնակցութեան: Ընկեր Ա. Մահտեսեան ողջունեց «Օրը» եւ ներկաները: Ապա խօսեցաւ համառօտօրէն Դաշնակցութեան բարոյականին եւ անխորտակելի վարքին մասին, յիշատակելով օրինակներ Ռուբէնի յուշերէն եւ անուանեց զանոնք «Դաշնակցութեան երկու սիւները»: Ներկաները ջերմօրէն ծափահարելով ողջունեցին ընկերոջ խօսքերը:

Օրուան ծրագրի վերջաւորութեան ընկեր նախագահը ուրախութեամբ կարդաց տօնակատարութեան առիթով շնորհաւորական հեռագիր մը, ստացուած Պ. Արմենակեանէն, նաեւ յիշատակեց Կիպրոսի ընկերներէն, Պօղոս Մահտեսեանին շնորհաւորական նամակը: Ընկեր նախագահը փակելէ առաջ ծրագիրը, հրաւիրեց օրուան թամադան՝ Պ. Յակոբ Ջէրչիսահեան, որպէսզի անցնի օրուան իր պաշտօնին, խրախճանքի անցնելու համար:

Զոյգպարը, հայկական տարազներով պարեցին ընկերուհի Ֆ. Գրիգորեան եւ ընկեր Մասիս Ալեքսանդրեան: Հայկական քայլը պարանուագին հետ հայկական զոյգպարը վերածուեցաւ Շուրջպարի եւ մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց:

Վարձուած էր մասնաւոր նուագախումբ, եւրոպական պարերուն համար: Ազգային եւ կուսակցական խմբերգները անպակաս էին: Ամէն անգամուան նման վիճակահանութիւն տեղի ունեցաւ, եւ նշելի է ներկաներուն խանդավառութիւնը՝ որոնք սպառեցին բոլոր տոմսերը:

Ընկեր Հրանտ – Սամուէլին մասնակցութիւնը խմբերգներուն ջերմօրէն խանդավառիչ էր:

Տօնակատարութիւնը վերջ գտաւ ժամը գիշերուան 12ին, անգլիական եւ «Մեր Հայրենիք» քայլերգներով:

«Նաւասարդեան»ի կազմակերպած Դաշնակցութեան օրուան տօնակատարութիւնը, փայլուն յաջողութեամբ պսակուեցաւ:

Ղ. ԺԻՐԱՅՐ

որ հետզհետէ յանգելու վրայ է ռուսական արբանեակի գոյավիճակին:

ԱՓՐԻԿԷ պաղ պատերազմի տեսակէտէն յուսախաբութիւն մը եղաւ Համայնավարութեան համար: Արեւմտեան անտեսական օժանդակութիւնն ու Ալժերիոյ պատերազմին վերջանալը բարձրացուցած են Արեւմուտքի վարկը, մինչ Ռուսիա ձախողութիւններ արձանագրեց Քոնկոյի, ինչպէս նաեւ Կինէի մէջ, ուր ներքին գործերու յատուկ խորհրդային անճարակ միջամտութիւնները դայրացուցին մարքսական մտածողութեան տէր Ափրիկեցիները:

Ընդհանուր առմամբ, աշխարհի ամէն կողմն ալ, Համայնավարութեան քաղաքական վարկը այնքան զօրաւոր հարուած մը ստացաւ, որ կրնայ նոյնիսկ փոփոխութեան ենթարկել Արեւելք ու Արեւմուտքի միջեւ ուժի կշիռը: Քուպայի դէպքերէն յետոյ, առաջուընէ շատ աւելի քիչ թիւով երկիրներ պիտի փափաքին ռուսական պաշտպանութեան խոստումներուն եւ դաշինքներուն:

Քաղեց՝ Շ. Բ.

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ 1600ԱՄԵԱԿԸ

Անցեալ Կիրակի օր, Նոյեմբեր 11, Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600ամեակին նուիրուած հանդիսաւոր տօնակատարութիւնը:

Հայ գիրերու հանճարեղ գիւտարարին յիշատակին նուիրուած այս հանդիսութեան փութացած էին ներկայ ըլլալ հազարաւոր Փարիզահայեր:

Ամփիթատրոնը ծայրէ ի ծայր լեցուն էր, եւ այս երեւոյթը ապացոյցն էր այն իրողութեան թէ հայ ժողովուրդը ամուր կառչած իր ազգային աւանդութիւններուն, գիտէ յարգել յիշատակը իր դարաւոր մշակոյթին եւ իր ինքնուրոյն գրականութեան հիմնադիր Սուրբ Մեսրոպին:

Հանդէսին նախագահութիւնը ստանձնած էր Հայրապետական պատուիրակ Գերշ. Սերովբէ Եպ. Մանուկեան որ քանի մը խօսքով բացատրելով օրուան տօնին նշանակութիւնը, հանդէսը բացուած յայտարարեց:

Սեւրի Մուրատեան վարժարանի աշակերտութեան երգչախումբը երգեց Փրանսական ազգային քայլերգը եւ «Ծաղկիր Ազատ իմ Հայրենիք»ը, որմէ ետք յաջորդաբար Մեսրոպ Մաշտոցի կեանքին ու անոր հրաշապատում գործին մասին խօսեցան Մուրատեան վարժարանի տեսուչ Հ. Սերովբէ Ապրլեան, Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտի (ֆրանսերէն) եւ Պ. Սեդրակ Բաբեան:

Ակադեմական բաժինէն ետք, գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիր մը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերին հայ եւ օտար արուեստագէտներ:

Քոմէտի Ֆրանսէզի դերասանուհիներէն Տիկին Ժանն Պուաթէլ արտասանեց Նայիրի Զարեանի՝ Մեսրոպ Մաշտոցի նուիրուած մէկ քերթուածը (թարգմ. Փիէր Կամարայի) եւ Յակոբ Անտոնեանի «Հացեկաց»ը (թարգմ. Փրոֆ. Ֆէյտիի), ինչպէս նաեւ Արշակ Չօպանեանի «Օրօր»ը:

Դաշնակահար Պ. Արթօ Պէնոն նուագեց Խաչատուրեանի «Թոքքաթան»: Երգեցին՝ Օրիորդներ Հայկանուշ Թորոսեան եւ Ալիս Սմաւրեան: Արտասանեցին՝ Տիկին Հայկուհի Խրոշեան–Շաւաներ, Օր. Ժայլին Չէպէկեան եւ դերասան Արտաշէս Գմրէթեան: Բոլորն ալ ծափահարուեցան խանդավառօրէն:

Մուրատեան վարժարանի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Գէորգ Եանպէկեանի երգեց «Ով Մեծասքանչ» եւ Սաթեանի «Ես իմ անուշ Հայաստան»ին, որմէ ետք, իբրեւ վերջաբան ունկնդրուեցաւ Դպրոցասէր Վարժարանի աշակերտուհիներուն կողմէ խմբական արտասանութիւն մը՝ Դանիէլ Վարուժանի «Դէպի աղբիւրը լոյսին»:

Ն. Մ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (183)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Չէ, դուն ըսէ որ ես եւ աղջիկս դաւանափոխ կ'ըլլանք, եթէ այդ երիտասարդը բաց թողու մեր օձիքը:

Տարօրինակ կինը հառաչանքով մը նայեցաւ իր դէմը կեցող տէրվիշին երեսին ու արտասուեց:

— Ախ, Աստուած իմ, որչափ բարի ես դուն, տէրվիշ պապա, մրմնջեց ան:

— Աստուած բարի է միայն, աղջիկս, ընդհատեց Աւազակապետը, բայց հիմայ որ բաժնուիս մէկու մը յայտնես: Այն ատեն ինծի ալ մեղք է, գլուխս կ'երթայ:

— Չէ, չէ, բերանս չորնայ թող եթէ մէկու մը յայտնեմ: Ես բարիք ընողին չարիք չեմ հասցներ:

— Հարկաւ այդպէս ըլլալու է: Հիմա ես մօլլա էֆէնտիին մօտ կ'երթամ, կը յայտնեմ թէ կինը հաւանութիւն տուաւ եւ պատրաստ է: Երբ անիկա իր ներկայութեան կանչէ քեզ ու աղջիկդ, ջանա որ պաղարիւն մնաս ու կասկածներու տեղի չտաս: Կը պատահի որ աղջիկդ յամառի, այն ատեն քու լեզուովդ հասկցուր անոր դիտաւորութիւնդ: Մի վախնար, ոչ մօլլա էֆէնտին կը հասկնայ եւ ոչ ալ ես:

Աւազակապետը մօլլա էֆէնտիին հասկցուց թէ պէտք էր քիչ մըն ալ անոնց կամքին համաձայն վարուէր:

Մօլլան անօթի վագրի պէս որ յանկարծ որս մը գտնելու կը յաջողի՝ անմիջապէս իր ներկայութեանը կանչեց մայրն ու աղջիկը:

— Աֆէրի՛մ գատըն, ահա այդպէս մռնչեց մօլլան իր նենգաւոր նայուածքը երկու զոհերուն վրայ նետելով: Ինչո՞ւ կը յամառէիր, չէ՞ որ ըլլալիքն այդ էր: Շիտակը մեղք բրիր քեզի եւ միեւնոյն ատեն ինծի ալ: Հիմա յայտնէ կամքդ քու աղջկանդ ու լաւ որ մուսլիմանութիւնը ընդունի:

— Բայց խնդիր մը ունիմ, մօլլա էֆէնտի, ընդմիջեց կինը:

— Ի՞նչ է:

— Երբ մուսլիման ըլլամ, դարձեալ պիտի չուզեմ աղջիկս այդ Պէյ Ահմէտին տալ: Ի՞նչ կ'ըսէք:

— Աղէկ, գատըն, հապա՞ եթէ աղջիկդ ուզելու ըլլայ:

— Այն ատեն չեմ առարկեր:

— Ճշմարիտն ալ այդպէս է:

Այդ կարճ տրամախօսութենէն ետքը խօսակցութիւնը սկսաւ մօրն ու աղջկան միջեւ: Ահա ինչ որ որոշեցին անոնք հայերէն լեզուով:

— Աղջիկ Սանամ, խօ դուն չես ուրանար քու սուրբ հաւատքը, չես ուրանար քու սեւ չիւար մէրիկդ, որ կաթ տուած է քեզի, մրմնջեց խեղճ կինը դառնութեամբ մը:

— Մարէ, ո՞վ կ'ուրանայ, ընդհատեց մանկամարդ աղջիկը դողդողալով:

— Դուն:

— Ե՞ս:

— Հապա՞:

— Ոչ, սուտ է, վիզս չուան անցնելով խեղդելու ատենն ալ նորէն չեմ ուրանար Աստուած, չեմ ուրանար իմ լոյս հաւատքս, եւ երբեք չեմ ուրանար քեզ: Անիկա գիտցած եղիր: Խաբեր են, խաբեր են քեզ, մէրիկս, մի հաւատար:

— Մտիկ ըրէ, աղջիկս, կա օձու ձեռքէն ազատելու համար պէտք է ընդունինք մուսլիմանութիւնը, բայց կ'ըսես թէ Պէյ Ահմէտը չեմ ուզեր: Մէյ մը դուրս ելլենք, այն ատեն մեր առաջնորդին ոտքը կ'իյնանք եւ նորէն մեր սուրբ աւազանին ծոցը կը դառնանք: Ի՞նչ ընենք, ուրիշ ճար չկայ: Ձայներնիս լսող մը չըլլար: Իմ վախս ան է որ այդ մարդուկը կը կանչեն ու բռնութեան տակ նիքեահ կ'ընեն, հասկցա՞ր:

— Դուն գիտես, մարէ, ես քու խօսքէդ չեմ ելներ:

Պահ մը լռութիւն տիրեց: Մօլլա էֆէնտին հասկցաւ թէ խօսակցութիւնը վերջացած էր երկու գերիներուն միջեւ, հետեւաբար ուրախ ժպիտով մը հարցուց.

— Ի՞նչ կ'ըսէ աղջիկդ:

— Ինչ պիտի ըսէ, անիկա ինծի կը նայի: Միայն թէ մուսլիման ըլլամ, ինչ ըլլամ ըլլամ, նորէն Պէյ Ահմէտին չեմ երթար կ'ըսէ, նկատել տուաւ կինը կատարեալ համարձակութեամբ:

— Շատ աղէկ, հիմա երկուքդ ալ քովի առանձնարանս մտէք որ քիչ յետոյ իմ խրատներս լսելի լսէք:

Մայրն ու աղջիկը դուրս ելան դահլիճէն ու առանձնարանը քաշուեցան:

— Իրաւ որ խելացութեամբ վարուեցար, սիրելի տէրվիշս, ըսաւ մօլլա էֆէնտին՝ բազմոցին մէկ անկիւնը կծկուած Աւազակապետին դառնալով: Շիտակը տարբեր միջոց չկար: Առ այժմ այս եղանակով շահիլը բաւական է:

— Հարկաւ, երբեմն մարդ է որ միջոցը կը ստեղծէ, երբեմն ալ միջոցն է որ մարդը կը ստեղծէ, ընդհատեց Աւազակապետը: Տեղ կայ ուր բռնութիւնը իր օգուտը ունի, տեղ ալ կայ ուր համոզումը մեծ դեր կը կատարէ:

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ալժերիայէն վերադարձած Պ. Պետրոս Աճէմեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհան - գստեան պաշտօն պիտի կատարուի իր կնոջ՝

ՀՆԱԶԱՆԴ ԱՃէՄԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ Անդրանիկ եւ Հայկանուշ Մանուկեանի, Ստեփան Աճէմեանի (Մարսէյլ), Միհրան Ցովլիկեանի եւ իր բոլոր ննջեցեալներուն յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ, Լիոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

Այս առթիւ Պ. Պետրոս Աճէմեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— Լիոնի եկեղեցիին՝ 50 Ն. Ֆ., Բարեգործականին՝ 30 Ն. Ֆ., Աղքատախնամին 20, եւ 20 Ն. Ֆ. Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին (Մշակոյթի Տան գումարը ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Եկենեան իր ամուսնոյն՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵԿԵՆԵԱՆԻ

(Ռոտոսթոցի)

մահուան տարելիցին առթիւ 50ական Ն. Ֆ. կը նուիրէ հետեւեալ հաստատու - թեանց.— Հանգստեան Տուներուն, Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի անդամուհիները հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրեն ողբ. Տիկին Ալլաղանեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

Տիկնանց Միութիւնը (Որբ. Օգն. Մարմին) շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Վ. Մոստիչեանէ 25 Ն. Ֆ., ողբ. Պ. Բամուքճեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի :

ԺՈՂՈՎ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը միջ- մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ, Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերու ներ- կայացուցիչները, յառաջիկայ Երկու - շաբթի, Նոյեմբեր 19, ժամը 15ին, Մը - շակոյթի Տան սրահին մէջ :

Կարեւոր օրակարգ, պարտաւորիչ ներկայութիւն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 3ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, *Սալ տը լա Շիմի* :

×

Դեկտեմբեր 2ին, Յուշ - Երեկոյ՝ Քը - րիստափորի յիշատակին, կազմակեր - պուած Հ. Յ. Դ. Փարիզի «Քրիստափոր» խումբի կողմէ :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարե - կան մեծ պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 17ի Կիրակի օր, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառվարենց *խումբին պարանցիկ երեկոյ- թը, Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր:*

×

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ Ա - ՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷ - ՍԸ, «Ամպասատէօր»ի շքեղ սրահին մէջ, Կիրակի՝ Դեկտեմբեր 9, արեւամուտէն մինչեւ կէս գիշեր :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի հայ սպասուհի մը, տեւական գործ, երկու անձերէ բաղկա - ցած ընտանիքի մը համար : Դիմել՝

DEPPOYAN
Quartier Bonhoure
AIX-EN-PROVENCE (B, du R.)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

''ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ''

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւ- րոպայի Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի շրջանի Լանսէի եւ Ռընաժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ օր, ժամը 21·30ին, դպրոցի սրահին մէջ:

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացու - ցիչները:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպու - թեանց ու Յառաջի *վարչութեանց փոխա- դարձ համաձայնութեամբ,* Յառաջի *մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փո- խանցման համար: Ուղղակի կազմակեր - պութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպու - թեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրա- տուին կողմէ):*

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատնե- րը կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան :

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 2, ժամը 17էն կէս գիշեր,

Grand Hôtel

12, Bd. des Capucines

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաւիլի եկեղեցւոյ յառաջիկայ պատա- րագը տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Նոյեմ- բեր 25ին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 296 մեթր:

Կարճ ալիք 31, 19 – 25·55, 19·84:

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30*ին*:

Կը պատարագէ
ՌԱՓԱՅԷԼ ԵՊՍԿ. ՊԱՅԵԱՆ
(Վիճակաւոր Եգիպտոսի Թեմին)
Կը քարոզէ՝
ԳԷՈՐԳ ԱՐՔ. ԼԱՅԷՔԵԱՆ
(Վիճակաւոր Սուրիոյ Թեմին)

ՆԻՒԹԸ.— «Վատիկան Բ. Տիե- զերական Ժողովը ուսուցանող Ե - կեղեցին՝ Սէր եւ հաստատութիւն ճշմարտութեան» :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի տա - րեկան ցերեկոյթ պարահանդէսը՝ 27 Յունուար, 1963 :

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», *Սորպոնի մէջ :*

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

Maçonnerie — Béton Armé
Ravallement
Plâtre — Carrelage

Ձեր տան արտաքին եւ ներքին որ- եւէ նոր կամ հին փոխելու աշխա - տանքներուն համար, առանց վարա- նելու դիմեցէ՛ք՝

MANUEL MARTINS
21, Rue du Borrégo
Tél. : MEN 55 - 85 PARIS (20e)

ՁՐԻ ԵՒ ԽՂՃԱՄԻՏ ՆԱԽԱՀԱՇԻՒ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 17ին Շաբաթ ի - րիկուն, ժամը 8·30ին, Րիւ Տիւնուառի *սրահը :*

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Տ. ՁԷՔԻԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Կ'արտա- սանեն.— Օր. Օր. Շաքէ Ղազարեան, Ալիս Ալթունեան, Ընկ. Պերճ Մարտի - րոսեան, *կը նուագէ* Ընկ. Պէրպէրեան : *Կը մեներգեն.—* Տիկին Մ. Կարապետ- եան, Տիկին Թուրլեան :

Տէսինի Նոր Սերունդի կողմէ հայկա - կան տոհմիկ պարեր:

Մուտքը ազատ է

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 18ին, ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը խօսի Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ :

ԽՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Խսիի «Զաւարեան» կոմիտէի, եւ մասնակցու - թեամբ Հ. Յ. Դ. Խսիի Նոր Սերունդի « Խանասոր » խումբի: Այս Կիրակի կէս - օրէ վերջ ժամը 15ին, Երեմեան սրա - հին մէջ (2 Րիւ տը լա Տեֆանս):

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ եւ զա- նազան հաճելի անակնկալներ Նոր Սերն- դականներու կողմէ:

ՃԱՇԱԳԻՆ 10 Ն. Ֆ.

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 18ին, կէսօրէն վերջ, ժամը 3·30ին, Րիւ տը Ժէ.ի սրա- հին մէջ:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ - դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

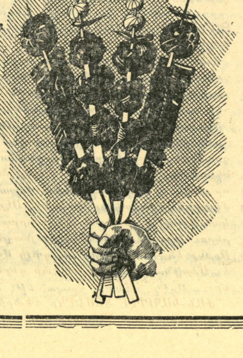
ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, *Ս.* Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ն. Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, *Պէյրութ*, 317 էջ	7·50 Ն. Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, Քէմանչիստ Ռուբէն, *Պէյրութ*,	5 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, *Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ*,	40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. *Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ*	9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, *Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ*,	40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, *Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ*	40 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՅՈՐՁԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, *Պէյրութ*,	10 Ն. Ֆ.
ՁՐՈՅՑ, Կ. *ՓՕԼԱՏԵԱՆ*, *Ա. հատոր* 3·50 Ն. Ֆ. *Բ. հատոր* 5 Ն. Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՃԱՇԱՐԱՆ

ՆԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված՚ներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը 0·25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 18 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 18 NOVEMBRE
1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9459 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5360

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱՄ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Տիեզերաթափը կը շարունակուի :

Մահուան մանգաղը երէցներէն վերջ սկսած է հնձել միջին կոչուած դժբախտ սերունդի վերապրող ցուակները :

Դժբա՜խտ սերունդ, որուն վիճակուած էր իր մորթին վրայ կրել հայ ծնած ըլլալու մեղքը, քալել ջարդի ու տարագրութեան արիւնոտ ճամբաներէն եւ հերոսաբար կուրծք տալ կեանքի բոլոր դառնութիւններուն :

15 – 20 տարեկան էին այդ սերունդի տղաքը, երբ 1914ին պայթեցաւ ահարկու փոթորիկը, որ տարի մը վերջ արեան մէջ պիտի խեղդէր Թրքահայաստանը, Կովկասի սահմաններէն մինչեւ Կիլիկիա ու Մուսա լեռ :

Կեանքի եւ մահուան անողոք գուպարին մէջ, այս տղաքը կիսատ ձգած իրենց ուսումը, դատապարտուեցան խորտակելու իրենց ապագան :

Ու երբ խաղաղութիւն տիրեց, շատ ո՜ւշ էր արդէն : Շատեր նահատակուած էին այդ սեւ օրերուն : Քիչեր միայն վերապրողներէն յամառ աշխատանքով եւ աննկուն կամքով յաջողեցան դիրքի մը հասնիլ օտար, հիւրընկալ աստղերու տակ :

Այդ քիչերէն մէկն էր Արամ Սահակեան, որուն անակնկալ մահը Պէյրութի մէջ՝ խորապէս յուզեց բոլոր անոնք, որ ճանչցած էին զինքը :

Ծնած հերոսական Եդեսիոյ մէջ, Սահակեան կը պատկանէր բողոքական ընտանիքի մը (եղբայրը Վահան եւ եղբօրորդին վերապատուելի են Լիոնի եւ Տէտոնի մէջ) :

Բուն անունով Լութեր, անիկա Արամ կոչուեցաւ Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ՝ կնքահայրութեամբ բժիշկ Արամ Սահակեանի (Տոքթ. Մ. Սալրի), որ իր անունը տուաւ անոր :

«Լութեր»ը այնուհետեւ դարձաւ իր գրական անունը, որուն տակ հրատարակեց իր առաջին գիրքը՝ «Ուրֆայի հերոսամարտը», զոր տարիներ վերջ լոյս պիտի ընծայէր ստուար հատորով մը, Դիւցազնական Ուրֆան եւ իր հայորդիները խորագրով :

Մեր ողբացեալ ընկերը տիպար մըն էր ինքնաշխատութեան :

Օժտուած գրելու ձիրքով, հրատարակեց քանի մը վէպեր, — «Անահիտ Մանուկեան» եւ «Մահէն աւելի զօրաւոր» : Այս վերջինը, սիրավէպ մը Լիբանանցիներու կեանքէն, մեծ ընդունելութիւն գտաւ իր ժամանակին եւ արաբերէնի ալ թարգմանուեցաւ :

Իբրեւ հռետոր, Լիբանանի եւ Մերձաւոր Արեւելքի մեր բեմերուն փնտռուած եւ սիրուած ճառախօսն էր :

Իբրեւ կազմակերպիչ, տարիներով դաստիարակած է Պէյրութի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան տղաքը՝ հայրենասիրական ոգի ներշնչելով անոնց :

Խմբագրած է Պէյրութի Ազդակ շաբաթօրեակը, իբրեւ պաշտօնաթերթ Հ. Յ. Դ. Լիբանանի կեդր. կոմիտէին :

Երկար ատեն պատասխանատու պաշտօններ գրաւած է կուսակցութեան մէջ եւ գործած իբրեւ հաւատաւոր ու գաղափարապաշտ դաշնակցական :

Երկու տարի գործիչի պաշտօն վարած է Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ, ուսկից ստացած տպաւորութիւնները հրատարակեց հատորով մը :

Կը մեռնի պանդուխտի վրայ, հեռու հայրենիքէն, անոր կարօտը հոգիին մէջ :

Յիշատակդ անթառամ պիտի պահե՛նք, սիրելի Արամ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՍԹՐՕ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

ԲԱՅՑ ԱՄԵՐԻԿԱ ՏԵՂԻ ՉԻ ՏԱՐ

Ֆիտէլ Քասթրօ նամակ մը գրած է ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար Ու. Թանի, որուն մէջ կը սպառնայ վար առնել ամերիկեան օդանաւերը եթէ անոնք թռիչքներ կատարեն Քուպայի վրայ : Նման մեթոտներ «հիթլերական» են, Քասթրօյի համար տկարացնելու համար ժողովուրդներու դիմադրութիւնը :

«Ոչ մէկ գերիշխան պետութիւն, կ՚աւելցնէ Քուպայի վարչապետը, կրնայ թոյլ տալ որ իր օդային շրջագիծը այդ ձեւով բռնաբարուի » :

Ի պատասխան այս նամակին, Ուաշինկթընի Արտաքին Նախարարութիւնը յայտնեց թէ Ամերիկացիք պիտի շարունակեն հսկողութեան իրենց թռիչքները եւ ձեռք առին բոլոր միջոցները պաշտպանելու համար իրենց օդանաւերը, իբրեւ հետեւանք Քասթրօյի սպառնալիքին :

Ամերիկացի բանբեր մը աւելցուցած է նաեւ թէ Քասթրօյի սպառնական նամակը վտանգի նոր տուեալ մըն է այս տագնապին մէջ այն վայրկեանէն ուր զինեալ բախումի վտանգը սաստկացած է Քուպայի եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ :

Կարգ մը դէտերու կարծիքն այն է որ Քասթրօյի նամակը գիտակցաբար խիստ է, բայց ունի տուեալներ որոնք կը նշեն բանակցութեանց կարելիութիւններ : Արդարեւ, նկատի կ՚առնուի գլխաւորաբար որ Քասթրօ մէկ անգամ միայն կը յիշէ իր ծանօթ հինգ պայմանները եւ թէ մանաւանդ նամակը կը խօսի անոնց մաս կազմող երկու կէտերուն մասին. — հսկողութեան թռիչքներու դադարը եւ Ամերիկայի Քուպացիներուն խափանարարական գործունէութեան վերջը :

Չէ յիշուած Քասթրօյի գլխաւոր պահանջը՝ Կուանթանամոյի ամերիկեան կայանին պարպումը :

Այս նամակին առթիւ զանազան մեկնութիւններ եղած են որոնց առաջինն այն է թէ Քասթրօ գիտմամբ ձայնը կը բարձրացնէ որպէսզի Խորհ. Միութիւնը կարենայ օգտագործել այդ «անզիջողութիւն»ը ներկայ բանակցութեանց մէջ : Կ՚ըսուի նաեւ թէ կրնայ ծառայել ծածկելու կարգ մը զիջումներ : Արդարեւ, կ՚ըսուի թէ Միկոյեան եւ Քասթրօ համաձայնած են հասարակաց տեսակէտի մը շուրջ կարգ մը «բարեփոխումներու» համար :

Հաւանայի մէջ, ցարդ յայտնի չէ թէ Անաստաս Միկոյեան ե՞րբ պիտի մեկնի :

Հակառակ Միկոյեան – Քասթրօ խօսակցութեանց ձգձգման, միշտ կարելի կը համարուի համաձայնութիւն մը երկու մեծերու միջեւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ Պոն վերադարձաւ եւ օդանաւ առնելէն առաջ Ուաշինկթընի մէջ յայտարարեց թէ շատ գոհ է Քենըտիի հետ ունեցած իր խօսակցութիւններէն :

ԵՄԷՆԻ վարչապետը՝ Սալալ «Ճիհատ» հռչակած է Սէուտական Արաբիոյ թագաւորին եւ անոր արքունիքին, կոչ ընելով բոլոր մահմետական երկիրներուն որ իրեն միանան : Հանրապետական Եմէնցիներու պետը կը պահանջէ Սէուտական Արաբիա գտնուող երկու սրբավայրերու՝ «իսլամական միջազգայնացումը» : Ասոնք են. — Մեքքէի Գաապայի մզկիթը եւ Մետինայի մէջ Մոհամէտի գերեզմանը :

ԺԱՆ–ԿԱԲՐԻԷԼ ՏՈՄԵՐԿը «Փարիզուհիներու» ծանօթ նկարիչը մեռաւ առջի օր, 73 տարեկանին : Անհանգստութեան մը հետեւանքով հաւանաբար, փողոցը ինկած է եւ ոստիկանութիւնը զինքը մեռած գտած է Րիւ տ'Արժանսոն, ուշ ատեն :

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ նշանաւոր վանքը՝ Պոչայեւ պիտի անհետանայ, խորհրդային իշխանութեանց որոշումով : Երկու տարի առաջ տակաւին 140 վանականներ կային, հիմա 36 է անոնց թիւը : Վանքին մուտքն ալ արգիլուած է հաւատացեալներուն : Ուղղափառ հաւատացեալները Թռուցիկներ կը ցրուեն այն յոյսով որ կրնան ուշադրութիւն հրաւիրել : Երկու դիմումներ ալ եղած են Ամերիկացիներուն : Թռուցիկներէն կը պարզուի նաեւ թէ վանականները իբրեւ խենթ արգելափակուած են եւ հաւատացեալները ձերբակալուած իբրեւ թափառական : Ստորագրեալները կ՚ըսեն թէ Խորհ. Միութեան մէջ, կրօնքին տրուած երաշխաւորութիւնները թուղթի վրայ գոյութիւն ունին միայն :

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ զինուորական առաքելութիւն մը Փրակա մեկնեցաւ, ութ օր Իտալիա անցնելէ ետք :

ԵԹՈՎՊԻՈՅ կայսրը՝ Հայլէ Սելասիէ յայտարարեց թէ Էրիթրէան որ ցայսօր դաշնակցութիւն կը կազմէր Եթովպիոյ հետ, այսուհետեւ միացած է եւ դարձած անոր մէկ գաւառը :

ՕՐՈՒԱՆ ՄԱՐԴԸ

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ

(ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ «ԱՋ ԲԱԶՈՒԿԸ»)

Քուպայի մէջ, խորհրդային փոխ վարչապետ Անաստաս Միկոյեանի հաշտարար առաքելութիւնը, իբրեւ քաղաքական դէմք՝ զայն կը դնէ համաշխարհային հետաքրքրութեան գագաթնակէտին վրայ, տրուած ըլլալով որ, Խրուշչեւ անոր յանձնեց կարգադրութիւնն ու լուծումը հարցի մը, որ կը շարունակէ նոր համաշխարհային պատերազմի մը եւ կորիզային ոչնչացումի մը մեծագոյն վտանգով սպառնալ մարդկութեան :

Խորհրդային վարչապետ Խրուշչեւ ատենօք ըսած էր Անաստաս Միկոյեանի համար, որ ան եթէ Միացեալ Նահանգներու մէջ ծնած ըլլար, միլիոնատէր պիտի դառնար : Այս հաստատումը շատ հեռու չէ իրականութենէն : Որովհետեւ, 35 տարուան իր ծառայութեան ընթացքին, իբրեւ քաղաքագէտ եւ «Մոսկուայի առաջին ձեռնարկու» — ինչպէս աւելի ծանօթ է Կրեմլինի շրջանակներուն մէջ — այս մանրակազմ ու կորաքամակ Հայուն ձեռքէն անցան գումարներ, զորս շատ քիչ ամերիկացի մեծ ձեռնարկուներ կրցած են երազել երբեւիցէ :

ԱՌԵՒՏՈՒՐԻ ԻՇԽԱՆ

1926էն ասդին, երբ առեւտուրի նախարար նշանակուեցաւ Ստալինի կողմէ, Անաստաս Միկոյեան մասնակցեցաւ արտասահմանի երկիրներուն հետ Խորհ. Միութեան կնքած բոլոր առեւտրական համաձայնութիւններուն եւ երկար ատեն իր երկրի ներքին առեւտուրի բացարձակ ղեկավարը հանդիսացաւ :

Վերջին տարիներու ընթացքին եւ յատկապէս համայնավար կարգապետութեան գլուխը Խրուշչեւի բարձրացումէն ետք, Անաստաս Միկոյեանի պարտականութիւնները՝ առեւտուրի նախարարի պատասխանատուութեան սահմաններէն շատ անդին անցան, ինչպէս յատկօրէն ի յայտ կուգայ Քուպայի մէջ իր շատ փափուկ վերջին առաքելութենէն :

ԿՐՕՆԱՒՈՐ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՐ

Միկոյեան ծնած է 1895 Նոյեմբեր 25–ին, Հայաստանի Սանահին քաղաքը : Հայրը ատաղձագործ էր, բայց, տնտեսապէս բաւական լաւ վիճակ ունէր, այնպէս որ տղան Թիֆլիսի մէջ գտնուող եկեղեցական ուսումնարան մը ղրկեց : Յայտնի չէ թէ Միկոյեան որքան մնաց այդ վարժարանը : Սակայն, Միկոյեան բազմաթիւ անգամներ յայտարարեց՝ թէ լրջօրէն կը մտածէր եկեղեցական ասպարէզի հետեւիլ :

Սակայն, այդ վարժարանէն շրջանաւարտ ըլլալէ ետք, 20 տարեկանին, արձանագրուեցաւ բոլշեւիկ կուսակցութեան մէջ, որ այն ատեն գաղտնի լայն գործունէութեան լծուած էր ամբողջ ցարական Ռուսաստանի մէջ :

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ

1917ին, երբ սկսաւ Ռուսական Յեղափոխութիւնը, Միկոյեան Ատրպէյճանի Պաքու քաղաքի համայնավար կուսակցութեան նախագահական կազմի անդամ էր եւ մասնակցելով շրջանին մէջ տեղի ունեցած բոլոր կռիւներուն, ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ : 1918ին, Միկոյեան Կարմիր բանակի զումարտակի հրամանատար էր :

Երբ Թուրքեւգերմանական ուժերը Պաքուն գրաւեցին Միկոյեան՝ համայնավար ուրիշ ղեկավարներու հետ նաւով փախաւ Կասպից ծովու հանդիպակաց ափը : Հոն Անգլիացիներու կողմէ ձերբակալուեցան եւ յանձնուեցան Սպիտակ Ռուսերուն, որոնք 35 ձերբակալուածներէն 26ը գնդակահարեցին : Միկոյեան այդ խմբակի աննշան մէկ անդամը նկատուեցաւ եւ գնդակահարութենէ ազատեցաւ, ինչ որ ինք բախտի կը վերագրէ :

Եթէ ոչ աւելի մեծ՝ գէթ նման բախտ մը իրեն օգնեց եւ շատ աւելի վտանգաւոր ժամանակներէ եւ կացութիւններէ ազատեցաւ Խորհ. Միութեան մէջ : Միկոյեան Ստալինի զօրավիգ կանգնեցաւ Թրոցքիի հետ անոր կուսակցական ներքին պայքարին մէջ, սակայն, Ստալինի մենատիրութեան վերջին շրջանին՝ իր անունն ալ արձանագրուած էր մաքրագործուելիքներու ցանկին մէջ :

ՅԵՏՍԹԱԼԻՆԵԱՆ ՇՐՋԱՆ

Յետստալինեան շրջանին, Միկոյեան ի յայտ եկաւ որպէս Խրուշչեւի ամէնէն սերտ գործակիցը եւ ամէնէն վստահելի խորհրդականը՝ միջազգային յարաբերութեանց հարցերու եւ դիւանագիտութեան մէջ :

ՎԱՅԵԼՉԱՍԷՐ

Միկոյեան նուրբ ճաշակի տէր համայնավար մըն է : 1936ին, երբ առաջին անգամ Միացեալ Նահանգներ այցելեց, ուտեստեղէնները պահածոյի վերածելու այդ երկրի մեթոտները ուսումնասիրելու համար, թերթերը գրեցին թէ «Լոնտոնի վերջին նորաձեւութեան համաձայն հագուած վայելուչ երիտասարդ մըն է, բայց, խոժոռ ու սակաւախօս դիւանագէտ մը » :

Միկոյեան ամերիկեան ճարտարարուեստի եւ ամերիկեան ապրելակերպի մոլեռանդ հիացող մըն է : Եւ յաճախ յայտարարած է թէ Միացեալ Նահանգներն ու Խորհ. Միութիւնը ոչ միայն կրնան միասին ապրիլ այլ նաեւ՝ իրարու օգտին համար աշխատիլ :

Խորհրդային փոխ վարչապետը անգլերէն չի գիտեր, հազիւ քիչ մը գերմաներէն «կը թոթովէ» եւ ռուսերէնն ալ կը խօսի հայկական շեշտով :

Ամուսնացած է եւ հայր՝ բազմաթիւ զաւակներու, որոնցմէ մէկը պատերազմի ընթացքին սպաննուեցաւ Արեւելեան Ճակատին վրայ իսկ անոնցմէ մէկն ալ Խորհրդ. Միութեան նշանաւոր տնտեսագէտ է :

ՄՇԱԿՈՅԹ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

Գեղեցիկ սովորութիւն մը դարձաւ, մեր մէջ, տօնել Հայ Մշակոյթի Օրը ամէն տարի :

Յառաջն էր (Փարիզ), որ բերաւ առաջարկը առաջին անգամ : Ա. Զօպանեան, առաջին օրէն արձագանգ տալով հանդերձ Հայ Մշակոյթի Օր մը ունենալու առաջարկին, հարկ կը տեսնէր այդ Օրուան հետ տօնել նաեւ Սահակ – Մեսրոպի եւ Թարգմանիչներու յիշատակը : Իսկ Թորգոմ պատրիարք գրեց թէ Էջմիածնայ կաթողիկոսը, քաջալերուած Աստուածաշունչի թարգմանութեան դարադարձի հանդիսութեանց յաջողութենէն, տնօրինեց է որ ամէն տարի Թարգմանչաց աշնանային տօնին հետ կատարուի գրի գիւտի եւ Աստուածաշունչի թարգմանութեան յիշատակը :

Էջմիածնի կաթողիկոսներուն հրահանգով էր, արդարեւ, որ գրի գիւտի դարադարձը տօնեցինք 1913ին, — եւ ի՛նչ խանդավառութեամբ,– Աստուածաշունչի թարգմանութեան յիշատակը՝ 1936–ին, Մեսրոպ Մաշտոցի յիշատակը՝ այս վերջին երկու տարիներուն, (մեր սիրելի Համաստեղը, այստեղ, կը բողոքէ թէ ինչո՛ւ Մեսրոպ Մաշտոցի անունը կ'անջատուի Սահակ փառապանծ կաթողիկոսին անունէն, ընդունելով որ կատարուած պատմական գործին մէջ անբաժանելի է այս տիտաններուն բերած նպաստը) : Եւ ամանք, այս ձեւով, կաթողիկոսական այս տնօրինութեանց մէջ, կը չփթեն Հայ Մշակոյթի Օր մը տօնելու առաջարկին բարձր իմաստը :

Տարբեր էին, սակայն, Յառաջի մտահոգութիւնները եւ տեսակէտները : Համամիտ որ տօնուի Սահակ – Մեսրոպի եւ Թարգմանիչներուն յիշատակը, գրի գիւտին կամ Աստուածաշունչի բերած սքանչելի լեզուին փառաբանութիւնը, պատշաճ կը համարուէր տօնել այդ հանդէսը առանձին, իբրեւ պանծացումը Հայ Մշակոյթի պատմութեան ամէնէն փառահեղ շրջանին, բայց տօնել նաեւ Հայ Մշակոյթի Օրն ալ առանձին, իբրեւ պանծացումը հայ իմացականութեան ծագումին եւ տարիքին, Հայ Մշակոյթի Պատմութեան նախնական շրջանէն մինչեւ մեր օրերը : Առաջինը կը ներկայացնէ շրջան մը միայն՝ թէեւ փառահեղ, բայց երկրորդը կը ներկայացնէ Հայ Մշակոյթի Պատմութեան բոլո՛ր շրջանները, քրիստոնէութենէն ալ առաջ, այն օրէն՝ երբ սկսեր է գործել հայ իմացականութիւնը, վասնզի հի՛ն է մեր մշակոյթը, փաստ որ յաւիտենական :

Որքան գիտեմ, նոր երեւոյթ է Մշակոյթի Օր տօնելը, — նախ տարադիր Ռուսերն էին, որ սահմանեցին նման տօն մը, յետոյ մենք՝ Հայերս : Ուրիշ ժողովուրդներ չկան որ տօնեն «Մշակոյթի Օր» : Եւ ինչ որ փարատոքսալ է, հայրենիքէ զրկուած ժողովուրդներ են, տարագիր Ռուսեր եւ գաղթական Հայեր, որ, օտար երկիրներու մէջ, կը պանծացնեն իրենց մշակոյթին փառքերը, կարծես ուզելով ապրիլ հոգեկան հայրենիքի մը մէջ՝ իրենց սեփական :

Զարմանալի է որ վէճ կայ բառին իմաստին մասին եւս : Ահա թէ ի՛նչ կը գրէ Յ. Տահրիկեան. « Ճիշդ է որ հայ լեզուն իր առանձնայատուկ ճկունութիւնն ունի բարդ բառեր կազմելու համար : Բայց գրանից նախապաշարուած՝ չպիտի հասնի այն ծայրայեղութեան, որ կուլտուրան դառնայ մշակոյթ» (Ազատամարտ, շաբաթաթերթ, Ե. տարի 1911, թիւ 42) : Խմբագրութիւնը կը պատասխանէ. «Մշակոյթը, իբրեւ հայացումը քիւլթիւրին, գոնէ որպէս գոյական, լատինական բառն է, նոյնիսկ նոյն բառը, կուռ, հոծ եւ ուղղափառ» :

Ճիշդ է թէ, իրապէս, ինչ որ մշակոյթ կը կոչենք, դժուար է սահմանել, այնքան խոր է իմաստը : Լառուս կը գրէ քիւլթիւռ բառին դիմաց. «Մշակոյթ կը կոչուին արուեստները, գիտութիւնները եւ իմացական գործերը» : Այս սահմանումը, սակայն, գոհացուցիչ չէ բառ Գերմանացիներուն, որոնք քիւլթիւռ բառին կուտան աւելի լայն եւ աւելի խոր իմաստ : Արդէն կարգ մը եւրոպացի մտաւորականներ կը պնդեն թէ նոյն իմաստը չունին քիւլթիւռ եւ քուլթուռ բառերը : Կարելի է տարբել այդ մասին, բայց թէ քիւլթիւռ եւ սիվիլիզասիոն, այսինքն մշակոյթ եւ քաղաքակրթութիւն նոյն իմաստը չունին, վէճի նիւթ կը մնայ մասնաւորաբար Ֆրանսացիներուն եւ Գերմանացիներուն համար :

Ֆրանսացիները առաջին աշխարհամարտէն ետքն էր, որ սկսան քիչ մը շատ գործածել քիւլթիւռ բառը : Պատճառն այն է որ մշակոյթին տրուած նշանակութիւնը կուգայ Գերմանացիներէն, որոնք Մշակոյթ = քիւլթիւռ կը կոչեն ինչ որ Ֆրանսացիները սիվիլիզասիոն = քաղաքակրթութիւն : Բայց Գերմանացիները կը պնդեն թէ մշակոյթը աւելի բարձր է քան քաղաքակրթութիւնը :

Որքան նոր է քաղաքակրթութիւն բառը Ֆրանսացիներուն համար, նոյնքան նոր է Գերմանացիներուն համար մշակոյթ բառը, որ կը հասնի մինչեւ ԺԸ. դարու կէսերը : Գերմանացիներուն մօտ եւս տարտամ է անոր տրուած իմաստը, — այսպէս գերման փիլիսոփաները մարդկութեան զարգացումը կը դնեն երեք հանգրուաններու մէջ, ցիվիլիզացիոն, քուլթուռ, պիլտունգ : Անկէ կը հետեւի թէ մշակոյթը եւս կատարելութեան շրջան մը չէ, թէեւ կուգայ քաղաքակրթութենէն ետքը : Ընդհակառակն, Շփենկլէր քաղաքակրթութիւնը կը դնէ ամէնէն ետքը, որով մշակոյթը կը դառնայ սկզբնական հանգրուան : Հերտէր կ'առնէ միայն մշակոյթը, որու զարգացումը կը բաժնէ չորս հանգրուաններու, — վերջինը կատարելութեան շրջան :

Ուրիշներ կը կատարեն տարբեր բաժանում մը, — քաղաքակրթութիւնը պատմութեան մեքենական զարգացումն է, իսկ մշակոյթը անհատին իմացական եւ բարոյական կատարելագործումը :

Եւ վերջապէս Այսլէր կ'ընդունի որ եթէ հին դասական շրջանին անծանօթ էին քաղաքակրթութիւն եւ մշակոյթ բառերը, նոյն դարաշրջանէն կը ներշնչուի այդ բառերուն տրուած իմաստը, քանի որ Արիստոտէլի «Զօօն փոլիթիքոն»ն է որ սկիզբ կը դնէ մարդուն քաղաքենակութեան (հակադիր՝ անտառայնակութեան կամ վայրենակութեան) եւ քաղցրաբարոյութեան «հակադիր՝ անմշակ, անկիրթ եւ վայրենի վիճակին) գաղափարին :

Ըստ գերմանական վարդապետութեան՝ ֆրանսական մշակոյթը կազմուած է հելլենալատինական աւանդութիւններով, Հին Դարու իմացական նուաճումներով, պարզապէս՝ քաղաքակրթութեամբ, որ դուստրն է Միջերկրականեան աւազանի ժողովուրդներու կատարած ստեղծագործութեանց : Ասով՝ Գերմանացիները ըսել կ'ուզեն թէ Ֆրանսական քաղաքակրթութիւնը շարունակութիւն մըն է ստացուած կամ ծանօթ արժէքներու, եւ նորութիւն չի բերեր, սթաթիք է, կայուն է : Ընդհակառակն, գերմանական քաղաքակրթութիւնը այլայլեցութիւն մըն է, այսինքն նորը կը ստեղծէ հինին տեղ, ինքնատպութիւն մը կը բերէ, տինամիք է : Ահա թէ ինչո՛ւ Գերմանացիները իրաւունք ունենալ կը կարծեն մշակոյթ անուանել գերման իմացականութեան արտադրութիւնը, որ միշտ կը նորուի, եւ կը մերժեն մշակոյթ անուանել ֆրանսական իմացականութեան արտադրութիւնը, որ մտաւորական ժառանգութիւն է առաւելապէս, այսինքն քաղաքակրթութիւն, կամ հելլենալատինական աւանդութիւններու եւ ծանօթութիւններու բաղադրութիւն :

Վէճը ուրիշ երես մըն ալ ունի, — անհատին եւ հաւաքականութեան գերակայութեան պայքարը : Քաղաքակրթութիւն բառը, Ֆրանսերէն, նոր բառ է : Լատինները ծանօթ չէին այդ բառին : Քաղաքակրթութիւն բառը կը հասնի մինչեւ Տիտրօ, եւ չունի ուրիշ նշանակութիւն՝ բայց եթէ ընկերային կատարելութիւն : Իմացականութեան նուաճումներով եւ գիտութեան յառաջդիմութեամբ՝ բարեփոխութիւն ընկերային կեանքի, պայքար բարբարոսութեան եւ բնազդներու դէմ, ստեղծելով սակայն քոնֆորմիզմ մը (դասականներու արուեստը օրինակ մըն է տար), անոր մէջ բանտարկելով անհատը կամ մարդկային միտքը :

Ընդհակառակն, մշակոյթը կ'ազատագրէ անհատը հաւաքականութեան պայմանադրականութենէն, կը շղթայազերծէ բնութիւնը՝ որ բանտարկուած է մարդուն մէջ (տար օրինակը տաւու ռոմանթիքներու արուեստը) : Ազատագրուած մարդն է, գերմարդը, անխաթար եւ անեղծ ցեղի մը ծնունդ մարդը, որ կը ստեղծէ մշակոյթ :

Զարմանալի է որ երբ Ֆրանսա յամառօրէն կը մերժէ ընդունիլ մշակոյթի այս վարդապետութիւնը, Ֆիխթէի եւ Շլեկէլի ժառանգութիւն, ու վճռականութեամբ կամ շատ քիչ կը գործածէ մշակոյթ բառը՝ նախընտրելով բառել սիվիլիզասիոն կամ իւմանիզմ, Ֆրանսայի ձախ մտաւորականներն են որ ամէնէն աւելի կը գործածեն մշակոյթ բառը :

Գաղափարներու այս պայքարին դիմաց, եւրոպական ժողովուրդները եւս բաժնուած են երկու խումբի.– Շատեր խորթացուցած են քիւլթիւռ եւ սիվիլիզասիոն օտար բառերը, ընդհակառակն ուրիշներ նախընտրած են ստեղծել մայրենի բառ մը, ինչպէս Սլաւները՝ օլեկա, Հոլանտացիները՝ պեշավինկ, Իսլանտացիները՝ Մենինկ, Հունգարները՝ միւվէլէօտէս, Սերպերն ու Խրուաթները՝ պրոսվժետա, Լիթուանացիները՝ ապովեթիմաս, Ֆինլանտացիները՝ հենկենվիլճելիս : Ասիոյ ժողովուրդներն ալ սկսած հետեւիլ վերջիններուն՝ ստեղծելով Չինացիները՝ շիաօ – հուա, Ճափոնները քայքվա կամ քիօքվա : Անշուշտ բոլոր այս բառերը, իմաստի տեսակէտով, ունին նրբերանգային տարբերութիւններ, ինչպէս մեր մշակոյթ բառը, որ կը հետեւի քիւլթիւռ բառին կազմութեան : Իսկ Թուրքերը կ'աշխատին ... սեփականացնել քիւլթիւռ բառը, զայն ստուգաբանելով կ'ըսեն.— «Թրքական Քլտըր բառն է» : Թուրքը, զարմանալի չէ, միշտ սովոր է սեփականացնել, գավթել, բայց երբեք ստեղծել :

Կը մնայ բացատրել թէ ի՛նչ կը հասկընանք մենք, Հայերս, մշակոյթ եւ քաղաքակրթութիւն բառերով, թէ ի՛նչ է որ կ'ուզենք պանծացնել Հայ Մշակոյթ անունով՝ տարին մէկ Օր սահմանելով անոր փառաբանութեան,— նիւթ է առանձին յօդուածի մը :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ

(Ե. եւ վերջին մաս)

Սուլթան Մուրատ զօրացուց նաւատորմը, մտադիր էր գրաւելու Մալթան, որովհետեւ Մալթացիք ալ ծովահէն էին, կը պատերազմէին խուժ ծովահէններու դէմ, մինչեւ Իզմիր կուգային կողոպտելու : Մուրատ մեռաւ 1640 Փետրուարին : Յաջորդեց Իպրահիմ Յիմարը : Եւրոպական պետութիւններ դեսպաններ ղրկեցին ձոխ նուէրներով՝ գահակալութիւնը շնորհաւորելու համար :

1644 Սեպտեմբերին Ալեքսանդրիայէն մեկնող Թուրք նաւեր յարձակում կրեցին Մալթայի ծովահէններէն, որոնք կողոպտեցին փոխադրուած ոսկին : Թուրք նաւատորմը Մալթա մեկնելու էր, բայց պատրուակելով, թէ ծովահէնները Կրետէ տարած են իրենց աւարը՝ յարձակեցան Կանտիի վրայ (1645 Օգոստոս) :

Վենետիկ քաջաբար կը պաշտպանէ կղզին, Մադրէն պապական եւ վենետեան դրօշի տակ օգնական նաւեր կը ղրկէ, Ֆրանսա կ'ուզէ պահել բարեկամութիւնը Թուրքերու հետ : Հոլանտա եւ Անգլիա ձեռնպահ են : Պատերազմը պիտի տեւէ մինչեւ 1669, Թուրքերը պիտի տիրանան կղզին :

Հաւատալով, թէ Եւրոպան կը պատերազմի Օսմ. Կայսրութեան դէմ, հաւատալով միսիոնարներու քարոզչութեան, թէ Լուդովիկոս պիտի ազատագրէ քրիստոնեաները օսմանեան լուծէն՝ Խաչատուր Գաղատացի խնդրագիր կը ղրկէ Ֆրանսայի Թագաւորին : Երուսաղէմի մէջ փրանքեւհայկական յարաբերութիւնները տարիներէ ի վեր լարուած են : Լուդովիկոս ԺԴ.ի դեսպանը Դրան մօտ բողոքած էր Բեթլեհէմի եւ Ս. Գերեզմանին մէջ Հայերու «տնձգութեանց» դէմ : Սուլթանը ֆերմանով հաստատեր էր Ֆրանչիսկեաններու իրաւունքները : Լուդովիկոս Երուսաղէմ ղրկեր էր լիազօր դեսպան մը, Հայերը կառավարչին միջոցով,

ԼՈՒՔՐԵՑԻԱ ՊՈՐՃԻԱ

Էրքոլէ, երեսուն տարեկանին արդէն գլած ու անցած էր իր հօր համբաւը, իբրեւ հմուտ լատինագէտ : Իր արտաքարգ գեղը, շնորհը, իր շարժուձեւերուն ներդաշնակութիւնը ու մանաւանդ իր աչքերու արտայայտութիւնը զինքը սիրելին էին դարձուցած բոլորին, մանաւանդ գեղեցիկ սեռին, հակառակ այն իրողութեան որ բնութեան բազմաթիւ շնորհներով օժտուած այս անձը ունէր նաեւ պակասութիւն մը : Կաղ էր ու միայն անթացուպերով կը քալէր :

Ալֆոնս տի Ֆերրարա զարշանք կը զգար այս անձէն, առանց սակայն արգիլելու անոր մուտքը իր կնոջ շրջանակէն ներս, վասնզի համոզուած էր որ Լուքրեցիայի գրական ու գեղարուեստական ճաշակին ոչ ոք կրնար այնքան գոհացում տալ, որքան Էրքոլէ Սթրոցցի :

Լուքրեցիա, առաջին իսկ հանդիպումին, մեծ հաճոյք կը զգայ Էրքոլէի ընկերակցութենէն : Իրենց ամէնօրեայ խօսակցութիւնները կը դառնան գրական ու գեղարուեստական հարցերու շուրջ, որոնց ընթացքին արեւու լոյսին նման կը ճառագայթէ Սթրոցցիի պայծառ իմացականութիւնը :

Ժամանակ մը ետք, Սթրոցցի կը մտադրէ ճամբորդութիւն մը կատարել դէպի Վենետիկ : Այս առիթէն օգտուելով, Լուքրեցիա կը խնդրէ երիտասարդէն որ իրեն համար Վենետիկէն գնէ ու բերէ թանկագին եւ ընտիր կերպասեղէններ :

Երբ Էրքոլէ կը վերադառնայ Վենետիկէն, Լուքրեցիայի ոտքերուն տակ կը փռէ անգուսպ, թաւիշէ եւ բուրդէ ամէն տեսակի թանկագին կերպասներ, զորս երիտասարդ կինը խնդրած էր իրմէ :

Անմիջապէս այս բոլորը կը յանձնուին ճարտար կարուհիներու որպէսզի անոնցմէ պատրաստուին լաւագոյն շրջազգեստներ Լուքրեցիայի համար : Սակայն, ծախքերը անհամեմատօրէն բարձր են Լուքրեցիայի եկամուտէն, որ կը բաղկանայ Հերակլէս Ա.ի կողմէ յատկացուած տասը հազար տուքաթի վճարումէն, որ անբաւական է այս բոլորին համար : Եւ քանի որ յղի է, Լուքրեցիա կը խորհի թէ երախայի մը աշխարհ գալը պիտի քակէ կծծի աներհօր քսակին կապերը …

×

Այս բոլոր իրադարձութիւններու ընթացքին սակայն, ի՞նչ եղաւ եւ ո՞ւր մնաց Կեսար Պորճիա :

Արդարեւ, Պորճիաներու արիւնարբու ներկայացուցիչը գործելու վրայ էր նոր բարբարոսական արարք մը :

Արշաւելով Ֆայէնցայի վրայ, շրջապատած ու պաշարած էր քաղաքը, որուն պաշտպանութիւնը ստանձնած էր տասնութամեայ քաջ ու գեղանի պատանի մը՝ Աստոր Մանֆրետի :

Երբ Կեսար յաղթանակը կը տանի ու կը գրաւէ քաղաքը, պայմանադրութիւն մը կը կնքէ Աստոր Մանֆրետիի հետ, ըստ որուն, այս վերջինը տէրը պիտի ըլլար իր բոլոր ստացուածքներուն, ինչպէս նաեւ պիտի ունենար կեանքի բացարձակ ապահովութիւն :

Ազնիւ երիտասարդը, սակայն, պայմանադրութիւնը ստորագրելէ ետք փոխանակ հեռանալու Կեսարէն, անխոհեմութիւնը կը գործէ անոր ընկերանալու մինչեւ Հռոմ :

Հռոմի մէջ, հակառակ պայմանադրութեան տրամադրութեանց, Կեսար Պորճիա արգելափակել կուտայ երիտասարդ ազնուականը, խիստ հսկողութեան մը ենթարկելով զայն :

1502 Յունիս 6ին, ստիպուած ըլլալով մեկնիլ դէպի նոր արկածախնդրութիւններ եւ չուզելով իր ետեւ թողուլ այնպիսի մէկը որ կրնար Ֆայէնցայի բնակիչներուն յոյսեր ներշնչել իրենց քաղաքը վերագրաւելու տենչութեամբ, Կեսար Պորճիա իր վարձկան մարդասպաններէն մէկուն միջոցաւ բանտին մէջ խեղդամահ ընել կուտայ տարաբախտ Աստոր Մանֆրետին, ճիշդ այնպէս, ինչպէս առենօք Վատիկանի մէջ խեղդամահ ըրած էին Լուքրեցիայի երկրորդ ամուսինը՝ Ալֆոնս տ'Արակոնը :

(17 Շար.)

ժողովուրդը գրգռելով հետապնդած էին զայն:

Դիմումները Թեւտոնութեանց արդիւնք էին եւ Ֆրանսա դաւանակիցներ պաշտպանելով կը՛ ջանար ազդեցութիւնը ծաւալել օսմանեան կայսրութեան մէջ, բառակել Բարձրագոյն Դուռը որպէսզի վերանորոգէ քափիթիւլասիոնները աւելի լայն առաւելութիւններով, որոնք ի մնաս հայ առեւտրականին եւ արհեստաւորին: Վենետիկի, Ամսթերտամի հայ տուները կը մրցէին Ֆրանսայի հետ:

Շարունակելով Կրետէի պատերազմը, Թուրքերը կը յառաջանային դէպի Վիեննա: Մոնթեքուքուլի կը յաղթէր Քէօփրիւլիի բանակին Ս. Կոթարտի մօտ 1664 Օգոստոսին: Լուդովիկոս կ'առաջարկէր Վենետիկի, Հռոմի, Վիէննայի միութիւնը Թուրքին դէմ, բայց գաղտնի գործակալ մը կը ղրկէր Պոլիս Սուլթանին հաւատացնելու Ֆրանսայի բարեկամութիւնը: Սուլթանն ալ լիագոր դեսպան մը կը ղրկէր Փարիզ, շնորհակալութիւն յայտնելու, բարեկամութիւնն ամրապնդելու:

Իննովկենտիոս ԺԱ. (1676 – 1689) կը հրաւիրէ Լուդովիկոսը խաչակրութիւն մը կազմակերպելու, Յունաստանը, Փոքր Ասիան, Երուսաղէմը գրաւելու եւ Արեւելքի կայսր պսակուելու: Արեւ արքան հաշտ չէ պապերուն հետ, նաեւ տացուց Ալեքսանդր պապը (1655–1667), կը փափաքէր խլացնել Թամար թեմերու հասոյթները եւ եկեղեցականներ նշանակելու իրաւունք ստանալ: Անգլիա եւ Հոլանտա գերակշիռ դիրք ունէին Միջերկրականի մէջ, կարելի չէր որ Թայլարէին Ֆրանսական արշաւանք մը:

Լուդովիկոս կը պատրաստուէր ջախջախելու Հոլանտան, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի առեւտրական մրցակիցը: Լուդովիկոս Լոնտոն ղրկեց եղբօր կինը՝ Հանրիէթը, որ Անգլիոյ Թագաւորին քոյրն էր: Իշխանուհին կը յաջողի կարեւոր գումարի մը խոստումով գաղտնի դաշնագիր մը կնքել: Վերադարձին յանկարծամահ ծաղիկ հասակին, հաւանաբար թունաւորուած, պետական գաղտնիք անշուշտ: Պատերազմը կը հարուածէր նաեւ Ամսթերտամ հաստատուած հայ առեւտրականները:

Լուդովիկոսի թրքասէր քաղաքականութիւնը պարտաւոր «Քրիստոնեաներու նոր Թուրքը» կոչուիլ կը հրատարակուի, երբ ապստամբական շարժումի դէպքերը Փարիզի մէջ կ'աշխատին Լուդովիկոսի ուշադրութիւնը հրաւիրել Օսմ. Կայսրութեան քրիստոնեաներու վրայ: Նոր Թուականին Միշել Ֆեվրը կ'առաջարկէր արեւելեան եկեղեցիներու ձուլումը: Պէտք արգիլուէր հայերէնի եւ յունարէնի գործածութիւնը: Պատրիարքներուն պէտք յանձնուէր տարեթոշակ, պէտք միանային ծէսեր եւ լեզուներ, մէկ դաւանանք, մէկ լեզու մէկ պետութեան մէջ:

Պոլսոյ մէջ թէ գաւառի, Թուրք կառավարութիւնը կը հրահանգէ պատրիարքներուն եւ առաջնորդներուն արգիլել դաւանափոխութիւնը: Օտար միջամտութիւնը ի նպաստ դաւանափոխներուն աւելի պիտի զայրացնէր փաշաները եւ ազատութիւն երազող գործիչները պիտի տեսնէին իրենց յոյսերուն փարատիլը:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐ

Խիստ ուսուցչի մը տարազը սիրելի չէ, բայց եւ այնպէս այդ դերին մէջ կը մտնենք հակառակ մեր փափաքին՝ երբ հարցը կը վերաբերի մարզի մը, որուն նուաճումներուն նախանձախնդիր ենք պարզապէս:

Շարժանկարը ընդհանրապէս, հայկական ժապաւէնները մասնաւորապէս, մեր ուշադրութեան առարկան հանդիսացած են: Ընդվզած ենք սակայ: Ընդվզեցուցած ենք շատեր, գիտել տալով այս մարզին մէջ աներեւելի տեղքայլը զոր յամառօրէն կը կատարեն Երեւանեան մեր բեմադրիչները եւ գրողները: Հակիրճին մէջ մաղ փնտռելու տպաւորութիւնը կը թողունք երբ շարունակաբար մատնանիշ կ'ընենք ճաշակի պակասը, չափի բացակայութիւնը եւ վերջապէս Սոցիալիստական նուաճումները ցուցադրելու անտեղի մարմաջը:

Հայրենի Հողին Վրայ փաստանկարը պատկերաւոր օրինակն է մեր առաջադրութիւններուն: Որեւէ անուն կարելի է տալ անոր բացի փաստանկարէն: Փաստերու հանդէպ մեղանչում է նման գործ մը իրեւ խոհականութեան համապատասխանող նկար ցոյց տալ: Պատկերները որոնց մէջ մեծ տեղ կը գրաւեն 1946ի ներգաղթողներուն գտած ընդունելութիւնը եւ անոնց կեանքը նոր հայրենիքին մէջ, հարուստ երեւակայութիւն ունեցող «արուեստագէտի» մը գործիքէն կրնան ելած ըլլալ եւ ոչ իրականութենէն: Վարդագոյն գիծերով ներկայացնել այդ տխուր օրերու յիշատակը, բանադրօսիկ պղծումն է այն բոլոր փաստերուն որոնք ժամանակին մատնանշուեցան, ոչ միայն «ազգային եւ հայրենադար» մամուլին կողմէ, այլ նաեւ «ուղղափառ հայրենադէմներու եւ Հայաստանասէրներու» ինչպէս նաեւ Խորհ. Հայաստանի պատասխանատու ղեկավարներուն կողմէ: Երբ խորհրդահայ մամուլը այդ ներգաղթին թերի ու տխուր կողմերը ընդունելու պարկեշտութիւնը ունի, որպէսզի ապագային նոյն սխալները չգործուին, առնուազն ձախաւեր կը գտնենք, սփիւռքի հայաստանեան ինքնակոչ բանբերներու հիւանդագին մարմաջը, նման ժապաւէններու միջոցաւ. ճշմարտութիւնը քօղարկելու:

Լաւ կ'ըլլար եթէ Երեւանեան «Փաստանկարիչներու» իրենց գործին ձեռնարկելէն առաջ աչք մը նետէին Զարեանի յայտարարութիւններուն վրայ, որպէսզի իրենց ժապաւէնները վաղաժամօրէն ժամանակավրէպ չդառնան:

Դըժվըժիկը Ատրպետ նորավէպէն առնուած ժապաւէն մըն է՝ բեմադրութեամբ Մանարեանի: Ընդհանուր առմամբ յաջող գործ մըն է, ուր անձերու նկարագիրը լաւ ուսումնասիրուած եւ պատկերացուած է: Յուզիչ է Հ. Ներսիսեանի խաղարկութիւնը: Տաճկահայ բարբառով ձայնագրուած, ժապաւէնը հարազատօրէն տուած է ազգային հոգեբանութիւնը, իր ամէնէն սին կողմերով: Մանարեան, դերասանները ղեկավարելու յատկութիւն ունի. եւ իր բեմադրութիւնն ալ զուրկ չէ նրբութիւններէ: Մեղք որ իր ժապաւէնի գործողութիւնները սեղմ շրջանակի մը մէջ առած է: Կարելի էր, քիչ մը յղացումով ընդլայնել զայն, օդ տալ:

Գալով ցուցադրուած երրորդ ժապաւէնին, «Կոչուած են ապրելու», այնչափ ըսեմ որ հայկական չէր այլ ռուսական:

Անհասկնալի է հայկական երեկոյթի մը մէջ, նման օտար ժապաւէնի մը ցուցադրութիւնը: Նմանատանդ գործի մը, որ իր ամբողջութեամբ՝ ապրելէ աւելի կոչուած է մութին մէջ մնալու:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՆԿԱՐԻՉ ԺԻՐԱՅՐ ՕՐԱԳԵԱՆ

Ա.

Սեպտեմբեր 5ին, Հռոմի մէջ մահացաւ հայ հասարակութեան գրեթէ անծանօթ, այլ օժտեալ ու տաղանդաւոր նկարիչ Ժ. Օրագեան: Այս առթիւ *Յուսաբերի* թղթակիցը տեսակցութիւն մը ունեցած է ողբացեալ արուեստագէտին մօտիկ բարեկամ նկարիչ Բ. Կրամանեանի հետ եւ անկէ քաղած հետեւեալ տեղեկութիւնները՝ հայ նկարիչի կեանքին ու գործին մասին:

Ժիրայր Օրագեան կենսագրութիւն չունի գրեթէ: Ծնած Պոլիս, 1901ին, նախնական կրթութիւնը ստացած է ծննդավայրին մէջ: Հայրը դեղագործ էր: Անգամ եղած է Կոմիտասի երգչախումբին: Շատ ազուոր ձայն ունէր, երաժիշտ ըլլալիք մարդ էր:

Ծնողքը զինք Հռոմ ղրկած են՝ մեքենագիտութեան հետեւելու համար: Ատեն մը Հռոմ մնալէ ետք, Փարիզ անցած է: Սակայն շուտով վերադարձած է Իտալիա եւ իր ամբողջ կեանքը անցուցած՝ Հռոմի մէջ:

Արդէն առաջին տարիներուն, հակառակ ծնողքին փափաքին, մեքենագիտութիւնը ձգած եւ նկարչութեան հետեւած էր: Աւարտած էր Հռոմի Գեղարուեստից կաճառը: 1930ական Թուականներուն թէ կը գծէր եւ թէ դասատու էր Հռոմի Ֆրանսական Վիլլա Մետիչի գեղարուեստից գիշերօթիկ ազատ վարժարանին մէջ: Շատ սիրուած էր աշակերտներուն եւ ուսուցիչներուն կողմէ հաւասարապէս:

Պոհեմական կեանք մը կ'ապրէր: Կատարեալ տէրվիշ մըն էր եւ իր կենցաղով Վան Կոկը կը յիշեցնէր: Մեծ հետաքրքրութիւն ունէր նկարչական արուեստի մասին: Սկզբնական շրջանին շատ տարուած էր խորանարդապաշտ (քիւպիստ) շարժումով: Փիլիսոփայական որոնումներու մէջ էր եւ իր ըմբռնումները կը փորձէր արտայայտել իր արուեստին մէջ: Սակայն այդ տրամադրութիւնները երկար տեւեն չունեցին իր մէջ: Վերադարձաւ նկարչական նախնական արուեստին: Տեւական որոնումներու եւ ուսումնասիրութեան մէջ էր: Յաւիտենական ուսանող մը եղաւ:

Նիւթական շատ անձուկ կեանք մը կ'ապրէր: Ամէն ինչ բախտին ձգած էր: Վաղը կարծես գոյութիւն չունէր իրեն համար: Հակառակ այս խրդութեան, երբեք ձեռք չէր երկարեր ուրիշներուն: Ամբողջովին կլանուած էր իր արուեստով:

Բնականէն զմրախտներուն, անկեալներուն, ժողովրդային խոնարհ խաւերուն մարդն էր: Բայքենի դասակարգէն չէր ախորժեր:

Արուեստի մէջ լաւատես, սակայն կեանքի մէջ միշտ յոռետես էր: Մտահոգ էր նաեւ իր արուեստին ապագայով: Կը վախնար, որ գնահատող պիտի չունենայ նոյնիսկ իր մահէն ետք: Իր կենդանութեան արդէն քիչեր կը ճանչնային ու գնահատէին զինք, անշուշտ աստուեյարար հայ կեանքի մէջ: Թերեւս այս էր պատճառը, որ մանուկի պէս կը հրճուէր, երբ մտերիմ բարեկամներու ջերմ գնահատանքին կ'արժանանար:

Կեանքի նպատակ ըրած էր հայկական կամ հայեցի նկարչութեան մը ստեղծումն ու զարգացումը: Ոեւէ հայ նկարիչէ աւելի ջանք կ'ընէր, որ հայ նկարչական արուեստը զարգանայ ու ժողովրդականանայ: Մեծ հաւատք ունէր հայ ժողովուրդի ստեղծագործ հանճարին վրայ: Ջերմօրէն կը հաւատար նաեւ հայ ազգային նկարչութիւն մը ստեղծելու կարելիութեան՝ միջազգային արժէքով: Այդ ուղղութեամբ ալ կ'աշխատէր, պրպտումներ եւ ուսումնասիրութիւններ կ'ընէր:

Շատ լաւ ուսումնասիրած էր հայկական մանրանկարչութիւնն ու ճարտարապետութիւնը, անոնց յօրինուածքն ու ոճը, որոնց մէջ ազգային նկարչութեան մը մշակման հիմերը կը տեսնէր:

Համոզուած էր, որ հայ ազգային նկարչութիւն մը պիտի ստեղծուի ու զարգանայ Հայաստանի մէջ, երբ քաղաքական ու ընկերային պայմանները թոյլատու ըլլան: Արդէն այդ ուղղութեամբ յուրջ ճիգեր կը թափուին հոն: Հայ նկարչութեան համար մասնաւորաբար ամէն ինչ հոնկէ կը սկսի: Իր կարծիքով, եթէ Հայաստանի մէջ ստեղծագործելու ազատութիւն գոյութիւն ունենար, հոն պէտք է համախմբուէին արտասահմանի բոլոր արուեստագէտները:

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (184)

ԱԻԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Խօսակցութիւնը շատ երկար տեւեց: Օրը մթնած էր: Աւազակապետը ճիշդ երկու օր կ'ըլլար որ խամրէն հեռացած էր: Ուզեց մեկնիլ, սակայն ներքին ձայն մը չթողուց:

Այդ ապարանքին մէջ կը մնային կին մը ու մանկամարդ աղջիկ մը, ինչ պիտի ըլլային անոնք:

Սուլթանին պալատէն ղրկուած այս կրօնական բարենորոգիչը շատ բարի ծագիկ մը չէր երեւնար, անոր նոյնուածքը մոլութեան արտայայտումը կը պատկերացնէր:

Ուրե՞մն:

Վստա՞հ է՞ր այդ մօլլային երկու անմեղ զոհերը որոնք իր արխնէն էին:

Ո՛չ:

Անկէց Աւազակապետին համար չէր:

— Կամ կեանքս, կամ տարաբախտներու փրկութիւնը, վճռեց Աւազակապետը:

Մօլլա Էֆէնտին ուրախութեամբ սեղան պատրաստեց ու երկուքն ալ ճաշի նստեցան:

— Այսպէս, քանի մը օր հիւր կը մնաս ինծի, ըսաւ մօլլա Էֆէնտին Աւազակապետին:

— Ամենայն սիրով, մրմնջեց Աւազակապետը, որուն հոգեկան տրամադրութիւնը բոլորովին տարբեր երեւոյթ մը առած էր:

Ճաշէն ետք հաֆրըը մաքուր անկողին մը պատրաստած ըլլալով, Աւազակապետը ննջելու հրաւիրեց:

Բայց լեռան մարդը չկրցաւ քնանալ:

Մութ էր իր սենեակը, լռութիւնը տիրած էր ապարանքին մէջ:

Աւազակապետը չորս պատերուն ականջ կը դնէր, որ ձայն մը լսէր: Դուրսէն քով կը կենար:

Գիշերուան ժամը հինգն էր:

Յանկարծ ձայն մը լսեցաւ: Դուռ մը կը բացուէր: Աւազակապետը մօտիկ ըրաւ: Ոտնաձայն մը կուգար դահլիճէն: Յետոյ փափսուք մը միայն, ուրիշ ոչինչ:

Չկրցաւ համբերել:

Կամացուկ մը դուրս ելաւ իր սենեակէն ու դահլիճի դրան մօտեցաւ: Զգուշութեամբ ականջ դրաւ կղպանքին քով ու մտիկ ըրաւ: Ահա ինչ որ լսեց.

— Քանի որ Բէյլ Աւհմէտը չուզեցիր, կ'ըսէր զարչաւոր մօլլան, պէտք է կամքըս կատարես: Եթէ ոչ իմ խմաստալից խրատականս լրացած չըլլար:

Եւ այս խօսքերը քիւրտերէն լեզուով կը յայտնէր:

— Ամենեւին, ես քու կամքդ չեմ կատարեր եւ Բէյլ Աւհմէտն ալ չեմ առներ, կ'առարկէր մանկամարդ աղջիկը համարձակ ձայնով մը: Ինչ կ'ուզես ըրէ, չեմ ընդունիր:

— Չե՞ս ընդունիր:

— Ո՛չ:

— Գիտցած եղիր որ կտոր կտոր կ'ընեմ քեզ:

— Ըրէ:

— Ըսել է չե՞ս վախնար:

— Ի՞նչ պիտի վախնամ, շատ շատ պիտի մեռցնես զիս, անանկ չէ՞: Ահա պատրաստ եմ:

— Սուս, շան աղջիկ, հիմա արիւնդ կը թափեմ, գոռաց մօլլան ինքնիրմէ ելած ձայնով մը:

Այս սպառնական բացագանչութեան վրայ աղմուկ մը լսուեցաւ: Աւազակապետը հասկցաւ թէ բռնաբարում մը տեղի կ'ունենար: Բացաւ դահլիճին դուռը եւ յարձակեցաւ մօլլային վրայ, որուն մերկութիւնը զարշելի երեւոյթ մը առած էր: Մօլլան այդ յարձակումէն սարսափած ուզեց ճչալ, բայց կոկորդը մնաց երկաթի պէս ամուր ձեռքերու մէջ: Աւազակապետը ճմլեց ու մօլլային լեզուն ակռաներէն ու շրթունքներէն դուրս ձըգեց: Մանկամարդ աղջիկը վախէն անկիւն մը քաշուած մարած էր: Երբ մօլլային վիզը թողուց, մանկամարդ աղջըկան մօտեցաւ ու սթափեցուց:

— Մի վախնար, ես քու փրկիչդ լուծեցի, ըսաւ Աւազակապետը հայերէն լեզուով: Մէկուն չյայտնես: Հիմա աս պատուհանէն վար կ'իջեցնեմ քեզ ու միասին կը փախչինք: Ո՞ւր է մայրդ:

— Զեմ գիտեր, անիկա իմ քովս չէր այս գիշեր, զողդղաց մանկամարդ աղջիկը:

— Կեցիր, այս սրահին վրայ սենեակ մը կայ, անգամ մը հոն երթամ:

Այս ըսելով՝ դահլիճէն կամաց մը դուրս ելաւ ու սրահին վրայ գտնուած սենեակին դուռը զարկաւ: Ներսէն կանացի ձայն մը լսեց:

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Պօղոս Գորգիկեան եւ զաւակները ցաւակցութիւն կը յայտնեն Արամ Սահակեանի մահուան առթիւ ողբացեալին այրիին եւ զաւակներուն :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Թէյասեղանի մը շուրջ Յ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը եւ Փարիզի մասնաճիւղը կը հրաւիրեն բոլոր ընկեր-ընկերուհիները և կազմակերպութեան համակիրները, պատուելու համար ընկերուհի Տիկին ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԻՓԷՔՃԵԱՆը (Լիբանանէն եւ Պարսկաստանէն նոր վերադարձին առթիւ), ինչպէս նաեւ մասնաճիւղի նախորդ վարչութեան անդամուհիները, Կիրակի, Նոյեմբեր 25ին, ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, հաճելի ժամանց, երգ, պար, արտասանութիւն :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար: Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ) :

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան :

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 3ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, Սալ տը լա Շիմի :

×

Դեկտեմբեր 2ին, Ցուց - Երեկոյ՝ Քըրիստափորի յիշատակին, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փարիզի «Քրիստափոր» խումբի կողմէ :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 17ի Կիրակի օր, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառվարենց խումբին պարանցիկ երեկոյթը, Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր :

ԿՈՉ
ՀԱՅ ՏԻԿԻՆՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմինը վերաքննելով իր ծրագրի դաստիարակչական գործունէութիւնը, ուզեց ընդլայնել զայն, աւելի օգտակար ըլլալու համար մեր գաղութի անմիջական պահանջներուն : Ընդառաջելով Սրբազան Հօր փափաքին, իր ծրագրին վրայ աւելցուց նաեւ նորահաս սերունդի կրօնական եւ հայերէնի գիտելիքներու դաստիարակչական գործը մասնաւորաբար կիրակնօրեայ դասընթացքներու միջոցով: Նախ կոչ կ'ընէ հայ տիկիններուն որ գան միանան եւ գործակցին այս հանրօգուտ կազմակերպութեան, զօրացնելու համար զայն, ապա հայ ծնողքներուն, որ իրենց զաւակները այժմէն արձանագրեն Փարիզի Հայ Եկեղեցւոյ դիւանատունը, որպէս զի յառաջիկայ Հոկտեմբերէն սկսեալ կանոնաւոր կերպով հետեւին Կիրակնօրեայ դասընթացքներուն, կրօնական ուսմանց եւ Ս. Պատարագի երգեցողութիւններուն :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՏԻԿ. ՄԻՈՒԹ. ՈՐԲ. ՕԳՆ. ՄԱՐՄԻՆ

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Յ. Կ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը, միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ, Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերու ներկայացուցիչները, յառաջիկայ Երկուշաբթի, Նոյեմբեր 19, ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ :

Կարեւոր օրակարգ, պարտաւորիչ ներկայութիւն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

×

Յ. Կ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի, կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, եկեղեցւոյ սրահը: Ներկայ պիտի ըլլայ Կապ. Խաչի ղործադիրը՝ Պ. Կ. Փօլատեան :

Կարեւոր օրակարգ :

Ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 2, ժամը 17էն կէս գիշեր,

Grand Hôtel
12, Bd. des Capucines

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաւիլի եկեղեցւոյ յառաջիկայ պատարագը տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Նոյեմբեր 25ին :

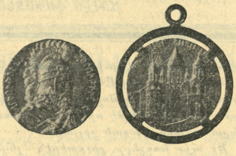
ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսը՝ 27 Յունուար, 1963 :

×

Մարտ 17, «ժողովուրդները կ'երգեն», Սորպոնի մէջ :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՉՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 9, ԺԱՄԸ 17էն 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԵՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ
Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով
«ՍՕՍԻ» պարախումբը՝ Տիկին ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆԻ ղեկավարութեամբ
Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՄԷՋԵԱՆԻ, երգիչ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ	ԽԱՂԵՐ	ՉՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
Attractions	**BAR**	**BUFFET**

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ն. Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ն. Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, քէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ,	5 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Գ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՑՈՐՁԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ն. Ֆ.
ՉՐՈՑՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3·50 Ն. Ֆ. Բ. հատոր 5 Ն. Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ
ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

MORY et Cie
ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ :
Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք : Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն :
Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—
10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70

ՅԱՌԱՋ
Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը 0.25 Ն. Ֆ.
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 20 NOVEMBRE 1962
38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9460 38e ANNÉE
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5361

ՄՇԱԿՈՅԹՆ ՈՒ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Առհասարակ, այն տպաւորութիւնը կայ թէ մշակոյթը քիչերու յատուկ գործ մըն է, թէ ժողովուրդը դեր չունի անոր ստեղծումին կամ զարգացման մէջ:

Կը կարծուի թէ մշակոյթը գործն է, տաղանդաւոր, մտաւորականներու, գրագէտներու, բանաստեղծներու կամ արուեստագէտներու, որոնք իրենց մասնաւոր յատկութիւններով կը զարգացնեն իրենց յատուկ ճիւղերը, որոնց ամբողջութիւնը կը կազմէ մշակոյթը:

Գրագէտը կը գրէ, կեանքը ներկայացնելով ու աւելի լայն հորիզոններ բանալով ժողովուրդի մը առջեւ, վերելքի տանելով զայն. բանաստեղծը իր զգայնութեամբ եւ երեւակայութեամբ, կ՚արձանագրէ կեանքի այն խորշերը որոնք անտես կը մնան շատերուն համար եւ զգացական, սրտի ճամբով, կ՚առաջնորդէ իր ընթերցողները դէպի նոր բարձունքներ, լուսաւորելով մութ կէտերը: Նկարիչը գոյներու միջոցով, ճարտարապետը ձեւերու միջոցով եւ դերասանը բեմի միջոցով կ՚ոգեւորէ հասարակութիւնը եւ կը տանի զայն հոգեկան կամ իմացական նոր վայելքներու կամ գաղափարական նոր նուաճումներու:

Կը կարծուի, հետեւաբար, որ միայն բացառիկ այս անձերն են որ մշակոյթը կը ստեղծեն, արուեստի ու իմացականութեան կալուածները կը մշակեն ու կ՚արդիւնաւորեն, իսկ ժողովուրդը զործօն կերպով կը մասնակցի մշակոյթի ընտեղծումին, զարգացումին ու տարածման: Նախ՝ աւելի լայն է մշակոյթի հասկացողութիւնը, որ միայն գրականութիւնն ու արուեստը չընդգրկեր, ինչպէս կը գրէինք երէկ: Կան նիւթական, ընկերային, բարոյական ու գաղափարական այլ մարզեր, ուր մշակոյթի թերթերը կը բացուին, կազմելու համար ամբողջութիւնը մշակոյթին, որ ժողովուրդի մը բոլոր ընդունակութիւններուն ծաղկումն է, ծաղիկը, որ անթառամ կը մնայ սերունդէ սերունդ եւ դարէ դար, մնալով միշտ ինքնատիպ, հարազատ ու բուրումնաւէտ: Մշակոյթն է որ ժողովուրդի մը արժէքը կը սահմանէ եւ անոր կեանքը կը յաւերժացնէ, որովհետեւ անոր գոյութիւնն իսկ կը վկայէ նոյն այդ ժողովուրդին կենսունակութեան եւ ըստեղծագործ թափի մասին: Որքան հարուստ՝ ժողովուրդի մը մշակոյթը, այնքան հզօր նոյն այդ ժողովուրդին ապրելու, տեւելու եւ ստեղծելու զօրութիւնը: Մշակոյթով տկար ժողովուրդներն են որ կրնան կործանիլ, ժամանակի ահաւոր հարուածներուն, ժանիքներուն առջեւ, թէ իսկ քաղաքակրթական որոշ աստիճանի մը հասած ըլլան, որովհետեւ քաղաքակրթութիւնը աւելի արտաքին ու նիւթական է, քան հոգեկան ու իմացական, ինչպէս է մշակոյթը:

Հայ ժողովուրդի վերապրումը կը բացատրուի իր մշակոյթին ուժով եւ անոր կենսունակութեան աղբիւրներով, որոնք դարերով հոսած են, հակառակ խանգարումի ահաւոր փորձերուն:

Այս օրերուն, մշակոյթի տօնն է, որ կը տօնէ հայ ժողովուրդը, մեր հայրենիքէն սկսած, մինչեւ սփիւռքի զանազան ափերը: Կը տօնէ Մեսրոպի 1600ամեակը, Ս. Սահակի եւ իր աշակերտներուն յիշատակը, Ե. դարուն անօրինակ ծաղկումը հայ մտքին ու հոգիի եւ շատ աւելի հին սերունդներուն ստեղծագործութիւնները, որոնք կարելի դարձուցած են նոր նուաճումները. մթնոլորտ, «կլիմայ» ստեղծած են. զոհողութիւններու մղած ժողովուրդն ու իր ղեկավարները, ինչպէս նաեւ մտաւորականները եւ արուեստագէտները:

Մշակոյթը շէնք մըն է, շքեղ ու փառահեղ աշտարակ մը՝ հեռաւոր հորիզոններ դիտելու եւ նոր ուղիները լուսաւորելու սահմանուած. աշտարակ մը սակայն, որուն կառուցումին իրենց տաղանդն ու գործակցութիւնը բերած են ու կը բերեն բոլորը, մեծ արուեստագէտէն ու մտաւորականէն սկսած մինչեւ ամէնէն խոնարհ «ժողովուրդի մարդիկը»:

Առանց ժողովուրդի գործակցութեան, առանց անոր համակրութեան ու հաւաքական զոհաբերութեան, մշակոյթ չի կրնար ըլլալ: Գրականութիւն ըլլայ թէ արուեստ, կրնան զարգանալ, երբ ընդհանուր, ժողովրդական հետաքրքրութիւն ստեղծուի: Անտարբերութեան, անհետաքրքրութեան մթնոլորտի մը մէջ, կը խամրի ամէն բան, ինչպէս կը խամրին ամէնէն առոյգ ու գեղեցիկ ծաղիկները, եթէ անջուր ու ծարաւ մնան:

Ժողովուրդը իր ոգիով, հաւատքի բոցով ու զոհաբերութեամբ կը վճռէ ոչ միայն արուեստագէտներուն, այլեւ բովանդակ ազգին ճակատագիրը: Ժողովուրդն է որ լուսարարն է ազգային բոլոր ստեղծագործութիւններուն ու արժէքներուն: Հետեւաբար, ան է որ տէր պիտի կենայ մշակոյթին եւ պիտի աջակցի անոր ծաղկումին ու ծաւալումին:

Խոնարհ անձ մը, որ ներկայ կ՚ըլլայ հանդէսի մը, կիսագրագէտ մը, որ գիրք մը կամ թերթ մը կը գնէ ու կը կարդայ, ուրիշ մը, որ երաժշտական համերգի մը կ՚երթայ կամ նկար մը կ՚ուզէ ունենալ, շատ կարեւոր, նշանակելի դեր մը կը կատարեն:

Պէտք ուզէինք, որ ամէն հայ մտածէր այս մասին. ազգապահպանման ամուր պատնէշ մը կառուցանելու համար, քար մը, կղմինտր մը կրելով նոյնիսկ պատնէշին ու պատին բարձրացման համար:

Մշակոյթը հայապահպանման հզօրագոյն պատնէշներէն է: Չմոռնանք:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ԿՈԼԻՍՏՆԵՐԸ ԿԸ ՅԱՂԹԵՆ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԱԹՈՌ ԿԸ ՇԱՀԻՆ

96 ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ԸՆՏՐՈՒԱԾ

ՁԵՌՆՊԱՀՆԵՐԸ ՄԻՋԱՆԻՇԸ ԿԸ ԿՈՐՍԵՆ

ՓՕԼ ՌԵՆՕ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

96 ընտրելու առաջին շրջանին իսկ, թիւ մըն է որու ոչ ոք կը սպասէր, 1958ի ընտրութեան ատեն առաջին առթիւ, 43 թեկնածուներ ընտրուած էին միայն:

Կիրակի օրուան ընտրութենէն կարելի չէ սակայն մեծ դասեր քաղել, ինչպէս կ՚ուզեն ընել իշխանութեան կողմնակից երկու կուսակցութիւնները՝ Իւ Էն Էռ եւ Մալրոյի վերջերս կազմած «Ե. Հանրապետութիւն Միութիւնը»: Պէտք է սպասել յառաջիկայ Կիրակիի ընտրութեանց արդիւնքին, յստակ գաղափար մը կազմելու համար:

Կիրակիի ընտրութիւնը ցոյց տուաւ միայն ձեռնպահներու անսպասելի թիւ մը: 1946էն ի վեր նման համեմատութիւն մը չէր տեսնուած եւ շահեկան է անշուշտ գիտնալ ասոր պատճառը:

Ոմանք կը վերագրեն խղճի տագնապի մը: Անոնց մէջ կը տեսնեն մարդիկ որոնք չեն ուզեր պատասխանատուութիւն ունենալ իրենց քուէին տալիք հետեւանքներուն մէջ: Բոլորը համաձայն են ընդհանրապէս ընդունելու համար թէ ձեռնպահը, գրեթէ միշտ իշխանութեան կողմնակից մէկը չէ: Բայց այս անգամ, ձեռնպահը կրնայ նաեւ ըլլալ քաղաքացի մը որ ձանձրացած է քուէարկելէ:

Երկրորդ երեւոյթ մը՝ ծանօթ քանի մը դէմքերու պարտութիւնը, որոնց կարեւորագոյնն է՝ Փօլ Ռենօ: Բայց կայ նաեւ Մենտէս – Ֆրանս: Առաջինին պարտութիւնը, աւելի դիւրին բացատրուի հաւանաբար քան երկրորդինը: Փօլ Ռենօ կը բացատրէ իր պարտութիւնը, յայտարարելով թէ 16 տարի է առաջին անգամն է որ իր շրջանի մէկ ընակիչը իրեն դէմ թեկնածու կ՚ըլլայ: Եւ այս նորընծայ թեկնածուն ըսած է թէ պէտք է ընտրել տը Կոլի (խմբ՝ իր) եւ Փօլ Ռենոյի միջեւ: Եւ ժողովուրդին համար մէկը կը մնայ 1940 Յունիս 18ի մարդը, մինչ միւսը չէ կրցած մոռնել տալ թէ 1940ին «պիտի յաղթէինք որովհետեւ ամէնէն զօրաւորներն էինք» ըսած է:

Այս առաջին շրջանին ընտրուած են 96 երեսփոխաններ, ասոնց մէջ կան 43 Իւ Էն Էռ, 14 Ժողովրդական Հանրապետական, որոնց 2ը «այո» քուէարկողներ էին, 10 Անկախ որոնց 3ը «այո»ի կողմնակից, 16 չափաւորական (3ը «այո»ի կողմնակից), 9 Համայնավար, 1 Ընկերվարական, 3 Արմատական, չորս զանազան, չորս ձախ – կեդրոն:

Յիշենք թէ 1958ի ընտրութեանց, առաջին շրջանին մէկ համայնավար ընտրուած էր միայն: Այսօր ընտրուած 9 համայնավարներն են.— Վալտէք – Ռոշէ, Մօրիս Թորէզ, Էթիէն Ֆաժոն, Ֆրանսուա Պիյու, Ֆերնան Կրընիէ, Վայան – Քութուրիէ, Լէոն Ֆէքս, Ռընէ Քանս. Մօրիս Նիլ:

Ընտրուած ծանօթ անձնաւորութիւններն են.— Ժագ Շապան – Տէլմաս, Ազգ. Ժողովի նախագահ եւ Պորտոյի քաղաքապետ: Արձանագրուած քուէարկողներու թիւն էր՝ 47.118, քուէարկողներու թիւը եղած է.— 29.612: Շապան – Տէլմաս ստացած է 15.524 ձայն: (1958ին ստացած էր 17.725 առաջին շրջանին՝ 21.282, երկրորդ շրջանին): Ֆլիմլէն որ «այո»ի կողմնակից Ժողովրդական Հանրապետական մըն է, Ժաքինօ, Թրիպուլէ, Տը Պրօյլ, Ժիսքառ – տ՚Էսթէն, Մօրիս Պոքանովսքի, Ալէն Փէյրըֆիթ, Քորնիւ – Ժանթիլ, Պուքարի – Մոնսերվէն, Թեռնուառ, Փօլ Քոստ – Ֆլորէ:

Համեմատականի մնացած են նախկին վարչապետներ՝ Կի Մոլէ եւ Միշէլ Տըպրէ: Ընկերվարական պարագլուխը 12.944 ձայն կը ստանար, մինչ Իւ Էն Էռի թեկնածուն՝ 14.233: Առասի մէջ կը ներկայանար նաեւ Ժողովրդական Հանրապետական մը որ 5960 ձայն կը ստանար:

Այս արդիւնքներուն առթիւ, Իւ Էն Էռ երեսփոխանները եւ կառավարութեան անդամները յաղթանակի դրօշը պարզած են եւ Ներքին Նախարար՝ Ֆրէ յայտարարեց թէ Իւ Էն Էռը Ֆրանսայի առաջին կուսակցութիւնն է: Փօլ Ռենօ յայտարարեց թէ կը համակերպի վճիռին առջեւ: Բայց վստահութիւն ունի երկրին ապագային հանդէպ:

Ընկերվարական կուսակցութեան փոխքարտուղարը յայտարարեց թէ Իւ Էն Էռ ճնշումը եւ յաղթանակը արդիւնք են այն չարաչար գործածուած քարոզչութեան զոր կառավարութիւնը ըրաւ: Անընդունելի է որ Հանրապետութեան Նախագահը եւ նախարարներ միջամտեն ընտրապայքարին բոլոր միջոցներով:

Անկախներու Ազգ. Կեդրոնը յայտարարեց թէ ամէն գնով պէտք է համախմբումներ կատարուին հանրապետական վարչակարգին պաշտպանութեան համար:

Արմատական կուսակցութեան նախագահը՝ Մօրիս Ֆօռ որ վերընտրուած է իր նահանգին (Լոթ) մէջ անդրադառնալով Իւ Էն Էռ յառաջացման յայտնեց թէ անոնք պէտք է նստին խօսին եւ չմնան «անպայմանադրականներ»: Արմատականները պատրաստ են, այդ պարագային, խօսելու, բայց երբեք բաց չէք մը ստորագրելու:

Վճռական խօսքը պիտի ըսուի յառաջիկայ Կիրակի:

ԸՆԿ. ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ ՊՈՍԹՈՆ ԳՆԱՑ

Նոյեմբեր 12ին, Երկուշաբթի օր, օդային ճամբով ընկեր Սիմոն Վրացեան Պէյրութէն Պոսթըն մեկնած է ուր պիտի մնայ կարճ ժամանակ մը: Այս ճամբորդութեան ընթացքին, ընկեր Վրացեան, հաւանաբար, ենթարկուի աչքի վիրաբուժական գործողութեան մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ հակալրտեսական ոստիկանութիւնը (Էֆ Պի Այ) Նիւ Եորքի մէջ դաւադրութիւն մը երեւան հանեց: Քուպայի ՄԱԿի պատուիրակութեան երկու անդամներ արտաքսուեցան Միացեալ Նահանգներէն, երեք հոգիներ ալ ձերբակալուեցան: Քասթրոյի այս գործակալները որոշած էին վնասել ամերիկեան պաշտպանութեան սարքաւորումներուն: Հաւանայի ձայնասփիւռին համար, ամերիկեան խաղ մըն է որ կը ձգտի ամերիկեան հանրութեան ուշադրութիւնը դարձնել ամերիկացի գործակալի մը ձերբակալութենէն, որ կատարուեցաւ Քուպայի մէջ:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ընտրութիւնները տեղի ունեցան Կիրակի օր: Համայնավարները պարտութիւն մը կրեցին մինչ Ժողովրդական Կուսակցութիւնը կը յաղթէր:

ՀԱՅԻԹԻԷՆ չորս Ֆրանսացի կրօնաւորներ արտաքսուեցան:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ մէջ աղետալի ողողումներ տեղի ունեցած են: Հազարաւոր տուներ փճացած են եւ բովանդակ երկիրը ելեկտրականութենէ զրկուած է: Օգակայանն ալ ջուրերու մէջ կորսուած է:

ԵՄԷՆԻ մէջ միապետական ուժերը կը շարունակեն իրենց յառաջխաղացումը դէպի մայրաքաղաք: Սանաայէն քանի քիլոմեթր են միայն:

ՃԱՓՈՆԻ վարչապետը՝ Իքետա Հռոմի մէջ ընդունուեցաւ վարչապետ Ֆանֆանիի կողմէ:

ՄԱՐՈՔԻ թագաւորը Հասան Բ. ժողովրդապետութեան ճամբան կը բանայ եւ այդ առընչութեամբ սահմանադրական միապետութեան ծրագիր մը ներկայացուցած է: Երեք շաբաթէն, Հասան Բ. ալ հանրաքուէի պիտի դնէ նոր սահմանադրութիւն մը:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ չորս ծերակուտականներէ կազմուած պատուիրակութիւն մը Թեհրան հասած է ուր պիտի ուսումնասիրէ ամերիկեան տնտեսական օժանդակութեան հարցերը: Ամերիկեան ուրիշ առաքելութիւն մըն ալ, կազմուած խորհրդարանականներէ եւ պահեստի սպաներէ զինուորական հարցերով պիտի զբաղի:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐԸ՝ ԻՄԱՄԻՆ ՊԱԼԱՏԻՆ ՄԷՋ

«Փարի – Մաչ»ի մէջ լոյս տեսած է հետեւեալ յօդուածը։ Ժաք Շարժըլէկ այն հազուագիւտ Եւրոպացիներէն է, որ ապրած են Եմէնի մէջ ու կը ճանչնան երկիրը։

Եմէնի մայրաքաղաք Սանաայի մէջ, մէկ գիշերուան յեղափոխութենէ մը ետք, Թագաւորին պալատը դարձաւ Հանրապետութեան պալատ։ Հոն տեղաւորուեցան ոչ միայն նոր կառավարութեան պետը՝ գնդ. Էլ Սալալ ու իր նախարարները, այլ նաեւ եգիպտացի վարպետներ, նոր վարչաձեւին հնազանդութիւն յայտնող ատատպետներ(?), եւ նոյնիսկ օտար թղթակիցներ, որոնք յաջողած էին երկրէն ներս մտնել օրինաւոր կամ ապօրինի միջոցներով։ Պալատին սեղանը բաց է ամէն մարդու առջեւ. օրը երեք անգամ, երեք հարիւր հոգի ճաշ կ'ուտեն այնտեղ եւ անկասկած չուտով պիտի սպառեն վտարեալ Թագաւորին՝ Իմամ Էլ Պատրի պաշարները։ Սկիզբը ամէն ոք կը կարծէր, թէ Իմամ Էլ Պատր սպաննուեցաւ յեղափոխութեան առաջին օրը, սակայն կը թուի թէ ողջ է եւ հակայեղափոխական շարժման գլուխը անցած։

Աշխարհը այնպէս դարձած է, որ ամէնէն հեռաւոր մէկ անկիւնի մը մէջ իսկ տեղի ունեցած անցուդարձերը իրենց անմիջական անդրադարձները կ'ունենան ուրիշ երկիրներու մէջ։ Այսպէս, Միջին Արեւելքի ամէնէն ծածուկ ու աշխարհէն կտրուած երկրին, Եմէնի մէջ նետուած թնդանօթի քանի մը հարուած բաւարար եղաւ, որ արաբական աշխարհի վերջին երկու բացարձակ մենատէրերը՝ Արաբիոյ Սէուտ Թագաւորն ու Յորդանանի Հիւսէյն Թագաւորը անապահով զգան իրենց գահերուն վրայ, Ամերիկացիները մեծապէս մտահոգուին Արամքօ ընկերութեան նաւթահորերուն ապահովութեան մասին, Անգլիացիները՝ վախ զգան Հնդկաստանի ճամբուն վրայ գտնուող իրենց վերջին խարիսխին՝ Ադէնի համար։

Մէկուկէս ամիս առաջ էր։ Ռուսական քանի մը հին հրասայլեր ժանգոտելու վրայ էին Սանաայի զօրանոցներուն մէջ, երբ, բանակին ընդհ. հրամանատարը՝ Գնդ. Էլ Սալալ հրաման արձակեց, որ իրենց տեղէն հազիւ շարժելու կարող այդ հրասայլերը յարձակում գործեն արքայական պալատին վրայ։ Մեծ դժուարութեամբ յաջողեցան քանի մը ռումբ արձակել, եւ Իմամ Էլ Պատրի մենատիրութիւնը փլաւ՝ պալատին ձախ թեւին վերնամասին հետ։ Գնդ. Էլ Սալալ, յաղթանդամ կազմով խստամբեր մարդ մը, որ իր կեանքին վերջին տարիները բանտին մէջ անցուցած էր, հաստատուեցաւ պալատին պատուոյ սրահներուն մէջ, որոնց միակ պաճուճանքը կը կազմեն քանի մը արեւելեան գորգեր եւ Լուդովիկոս ԺԵ. ոճով ոսկեզօծ թիկնաթոռներ։

Իր զինուորներուն հուաններուն(?) մէջ հռչակեց Հանրապետութիւնը, եւ գնդակահարել տուաւ արքայական ընտանիքէն յիսունի չափ անձեր. (զանոնք թուրէ անցընելու տեղ գնդակահարել տուաւ՝ զուտ մարդասիրական զգացումներէ մղուած)։ Մայրաքաղաքին մէջ ժողովրդական հրճուանքը մոռցնել տուաւ Էմիր Էլ Պատրի ճակատագիրը։ Գահ բարձրացած պահուն, այս վերջինը առած էր Իմամ Մանսուր Պիլահ տիտղոսը, որ կը նշանակէ՝ «Աստուծոյ շնորհիւ յաղթական»։ Աստուած զթառատ չեղաւ իրեն հանդէպ։ Միայն ութ օր տեւեց իր թագաւորութիւնը. իսկ յեղափոխութեան յաղթանակին պահուն ամէն ոք կը կարծէր թէ մեռած է։ «Պալատին պարտէզներուն կողմէն փախչիլ փորձած պահուն գնդացիրի հարուածներով սպաննեցի զայն», յայտարարած էր տեղակալ Հիւսէյն ալ Սուքարի։

«ՈՉԻՆՉ ՈՒՆԻՆՔ, ՈՉԻՆՉ, ՈՉԻՆՉ...»

Ոչ ոք ժամանակ ունեցաւ անհետացեալ Թագաւորը ողբալու։ Նոր վարչաձեւի հաստատման որպէս նուէր, երիտասարդ Հանրապետութիւնը անմիջապէս յայտարարեց, թէ տուրքերը պիտի ջնջուին եւ ամսաթոշակները պիտի աւելնան։ Սակայն մտահոգութիւնը կը տիրէ։ Փոխվարչապետ Պեհտանի յայտարարած է՝ «Ոչինչէն ճամբայ կ'ելլենք։ Ոչինչ ունինք, ոչինչ, ոչինչ...»։

Տասնեակ տարիներէ ի վեր, Եմէնցիները կ'ապրէին բռնատիրական վարչաձեւի մը տակ։ Միջնադարեան ճորտերու նման բոլորովին կախում ունէին իրենց Թագաւորէն, եւ նուազագոյն այս – ոչի համար բանտ կը նետուէին կամ կախաղան կը բարձրացուէին։ Անհաւատարիմ կիները կը քարկոծուէին։ Մինչեւ վերջին տարիները ոչ իսկ մէկ հատ ճանապարհ կար (հիմա՝ միայն մէկ հատ կայ), ոչ մէկ նաւահանգիստ։ Մինչեւ տասը տարի առաջ, Եմէնցիները ինքնաշարժ կառքի երեսն իսկ տեսած չէին։ Ֆրանսայի կէսին չափ տարածութիւն ունեցող այս երկրին մէջ, որ կը հաշուէ չորսէն վեց միլիոն բնակչութիւն, երբեք մարդահամար կատարուած չէ՝ կրօնքի հանդէպ յարգանքի պատճառաւ։ Այս ընդարձակ սարահարթը, որուն գլխաւոր քաղաքը՝ Սանաա, կը գտնուի 2500 մ. բարձրութեան վրայ, կ'իյնայ Արաբիոյ անապատին ծայրամասին։ Սակայն այս ընդարձակ անապատին բաղդատմամբ, Եմէնը կը հանդիսանայ կանաչազարդ ովասիս մը։ Լեռներն իսկ աստիճանաձեւ մշակուած են մինչեւ չորս հազար մ. բարձրութեան վրայ, ուր գիւղացիները էշերու վրայ բեռցուցած կը բարձրացնեն մշակելի հողը։ Հողը բերրի է, քանի որ ամէնէն աւելի լաւ օժտուած շրջաններուն մէջ տարեկան կը ստանան մինչեւ չորս հունձք։ Կ'արտադրեն մօքա (աշխարհի լաւագոյն սուրճը) եւ քաթ կոչուած բոյս մը, որուն ծիլերը կը ծամեն օրն ի բուն։ Քաթը կը յառաջացնէ թեթեւ գինովութիւն մը, որուն շնորհիւ Եմէնցիները կը յաջողին մոռնալ իրենց թշուառ վիճակը։ Այս երկրին մէջ, աղքատութեան եւ հիւանդութեան դէմ պայքարելու ոչ մէկ միջոց ունին (դպրոց չկայ, իսկ ամբողջ հողամասին վրայ գտնուող երեք հիւանդանոցներն ու 15 բժիշկները վերապահուած էին արքայական ընտանիքին անդամներուն)։ Լուսաւորուելու կամ իրենց թշուառ վիճակէն ազատելու մէկ միջոց ունէին միայն՝ աքսորը։ Աւելի քան մէկ միլիոն Եմէնցիներ կ'ապրին երկրին սահմաններէն դուրս։

Քանի մը անգամ ապստամբութիւններ ծագեցան. արեան մէջ խեղդուեցան։ Եւ 14 տարիէ ի վեր ժողովուրդը կը տառապէր բռնատէրերէն ամէնէն անգութին՝ Իմամ Ահմէտի երկաթէ բռունցքին տակ։ Իմամ Ահմէտ, կոչեցեալ՝ Անգութ, կամ՝ Սատանայական Ահմէտ։

1948ին, երբ տիրող Թագաւորը (Ահմէտի հայրը) պալատին դռներուն առջեւ սպաննուեցաւ իր ազգականներէն մէկուն կողմէ, Ահմէտ 27րդ կարգի վրայ կու գար՝ ժառանգական տեսակէտէն։ Սուրի եւ թուրի հարուածներով հրապարակը մաքրեց ու դարձաւ Թագաւոր։ Իր իշխանութեան շրջանին, իր եղբայրներէն վեցը եւ 23 կառավարիչներ ու նախարարներ դահիճին յանձնեց։ Անոնց մահուան ձեւն ու պարագաները կախում ունէին իրենց տատամձեռնութենէն(?)։ Եթէ լաւ պախշիշ մը տային՝ գլուխնին մէկ հարուածով վար կ'իյնար։ Եթէ կծծի ըլլային՝ անէծքը իրենց գլխուն. Ահմէտի եղբայրներէն իշխան Աբդալլա 22րդ հարուածէն ետքը միայն մեռաւ։

ԳԻՒՂԱՑԻՆ ՀԱՄԱՐ՝ 70 ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ ՏՈՒՐՔ

Ահմէտ իրեն սկզբունք ըրած էր գութի զգացում չունենալ։

Քանի մը ամիս առաջ, ոստիկանները իր առջեւ բերած էին խումբ մը գիւղացիներ եւ խումբ մը աւազակներ, զոր այս նոյն գիւղացիները յաջողած էին բռնել։ Գողերը բերուած էին՝ դատուելու, իսկ գիւղացիները՝ պաշտօնական շնորհաւորութեան համար։ Իմամը աչքէ կ'անցընէ աւազակները եւ կը հրամայէ, որ գլուխները կտրեն. աչքէ կ'անցընէ գիւղացիները, եւ նոյն հրամանը կ'արձակէ։ Ոստիկանները կը ջանան բացատրել, թէ թիւրիմացութիւն կայ. բայց Ահմէտ չի սիրեր, որ իր տուած հրամաններուն շուրջ առարկութիւն ըլլայ, կը բարկանայ. «Եթէ մաքուր է իրենց հոգին՝ Աստուած կը խնամէ զիրենք»։

Իր կեանքին վերջին ամիսներուն անկողին քաշուած, Իմամ Ահմէտ կը շարունակէր վախ ազդել՝ իր աչքերուն բացառիկ նայուածքովն իսկ։ Ձեռքին կեդրոնացուցած էր բոլոր իշխանութիւնները. միեւնոյն ատեն կրօնապետ էր, վեհապետ, օրէնսդիր եւ դատաւոր։ Ամէն բան ինք կ'որոշէր, նոյնիսկ բնական օրէնքները. մասնաւոր հրամանագրով մը ճշդած էր, թէ յղութեան շրջանը երկու տարի պէտք է ըլլայ։ Իւրաքանչիւր ծախուած եղի, նոյնիսկ ամէնէն վերջին հաւկիթին վրայ չահարաժին կ'առնէր. սկիզբը՝ տասանորդ. բայց վերջին տարիներուն, չահարաժինը դարձած էր 70 առ հարիւր։ Իր իսկ ձեռքով կը կնքէր անցագիրները եւ անձնապէս կը քննէր թէ քանի՞ տուփ ասեղներ(?) ծախուած է։ Ոչ ոք կրնար մտնել երկրէն ներս՝ առանց իր կողմէ տրուած մասնաւոր արտօնութեան. ու դուրս ելլելու համար ալ անհրաժեշտ էր իրմէ հրաման առնել։

14 տարուան բացարձակ մենատիրութեան ամբողջ շրջանին, միայն մէկ անգամ երկիրը կրցաւ քիչ մը շունչ քաշել, երբ, Իմամ Ահմէտ, իր ետեւէն քաշելով երեք օրինական կին, 37 հարճ եւ մինչեւ ատամները զինուած 12 ոստիկան, Իտալիա մեկնեցաւ՝ բժշկական խնամքի համար։ Այս ոստիկաններէն մին կրակ բացաւ իտալացի լրագրողի մը վրայ, որ համարձակած էր Իմամը լուսանկարել։ Իր բացակայութեան՝ իշխանութիւնը յանձնեց զաւկին՝ Էմիր Էլ Պատրի։

Այս վերջինը քառասունոց մարդ մըն էր, հօրը ֆիզիքական զօրաւորութիւնը ունենալէ շատ հեռու։ Մեծ թերութիւն մը ունէր՝ (ու արաբական երկիրներու մէջ այդ մարդու մը մասին գաղափար կազմելու կը ծառայէ) ինքզինք լաւ չէր բռներ ձիու վրայ։ Իր ամբողջ դաստիարակութիւնը սահմանափակուած էր Գուրանի ընթերցումով, բայց դէպի Արեւմուտք կատարած քանի մը ճամբորդութիւններու շնորհիւ միտքը բացուած էր։

Հիացում ունէր Նասրի հանդէպ։ Ուզեց հետեւիլ միեւնոյն քաղաքականութեան։ Առաջին գործերէն մէկը եղաւ Մոսկուային այցելութիւն տալ, որ իրեն նուիրեց Իլիուշին օդանաւ մը, իր անձնակազմով, եւ փոխ տուաւ խումբ մը թեքնիսիէններ՝ Կարմիր Ծովուն վրայ նաւահանգիստ մը կառուցելու համար։ Կոչ ուղղեց Չինացիներուն, որոնք Եմէն ղրկեցին քուլիներու բանակ մը, եւ որոնք շինեցին երկրին միակ կուպրապատ ճանապարհը, եւ իրենց աշխատանքը վերջացնելէն ետք առանց փող – թմբուկի վերադարձան իրենց երկիրը, ինչպէս որ առանց աղմուկ յարուցանելու եկած էին։ Եմէն. Էլ Պատր բացաւ երկրին սահմանները եւ համարձակեցաւ նոյնիսկ իրագործել կարգ մը ազատական բարեփոխումներ։ Իրողութիւնը կը պահանջէ ըսել, սակայն, թէ այս բարեփոխումները մեկնաբանուեցան որպէս տկարութեան

ԼՈՒՔՐԵՑԻԱ ՊՈՐՃԻԱ

Կեսար Պորճիայի այս նոր ոճիրը մեծ յուզում կը յառաջացնէ ամբողջ Իտալիոյ մէջ, խռովցնելով շարքերը Պորճիաներու հակառակորդներուն։

Իրենց իշխանութիւնը բովանդակ Իտալիոյ մէջ միահեծան դարձնելու համար, Կեսար Պորճիա, Վատիկանի մէջ գլուխ գլխի տեսակցութեան մը ընթացքին կը յաջողի համոզել իր հայրը՝ Աղեքսանդր Զ. Պապը, որպէսզի Պորճիաներու հակառակորդ կարդինալները մէկ հարուածով ոչնչացուին։

Իբր առաջին զոհ կ'որոշուի մէջտեղէն վերցնել Հռոմի ազդեցիկ կարդինալներէն Ատրիանօ Քասթելլի տի Քորնեթթօն, որ տէր ըլլալով մեծ հարստութեան, կ'ապրէր փարթամ կեանք մը։ Եկեղեցւոյ այս իշխանը թէեւ արտաքուստ սիրալիր յարաբերութիւններ ունէր Պորճիաներուն հետ, եւ սակայն իր խորքին մէջ անոնց կատաղի հակառակորդներէն էր։

Կարդինալը կը զգուշանար միեւնոյն ժամանակ ուղղակի կասկածներ ներշնչելէ Պորճիաներուն, որոնք յարմար առիթի մը կը սպասէին զինքը մէջտեղէն վերցնելու համար։

Արդարեւ, այդ առիթը չուշանար։ Կարդինալ տի Քորնեթթօ կ'որոշէ ի պատիւ Պապին եւ Կեսար Պորճիային հացկերոյթ մը սարքել իր շքեղ ապարանքին մէջ, որուն կը հրաւիրէ նոյնպէս Վատիկանի մերձիմ կարդինալներէն՝ Ռոմելինօ եւ մէկ քանի այլ կոչնականներ։

Առիթը ներկայացած համարելով, Պորճիաները որոշում կու տան նոյնատուր(?) կերպով պատասխանելու տի Քորնեթթոյի հրաւէրին, երթալ անոր ապարանքը ճաշի եւ նոյն այդ սեղանին վրայ ալ թունաւորել կարդինալը։

Աղեքսանդր Զ. եւ Կեսար Պորճիա իրենց այս դաւադրութիւնը յաջողցնելու համար կ'ունենան մեղսակցութիւնը Կարդինալին անձնական մատռուակին, որ կը հաւանի, նիւթական կարեւոր վարձատրութեան մը փոխարէն թոյն խառնել իր տիրոջ կերակուրներուն մէջ։

Կոչունքի ընթացքին, սակայն, մատռուակը սխալելով, նոյն թունաւոր կերակուրներէն կը հրամցնէ նոյնպէս Պապին եւ Կեսարին...

Հետեւա՞նքը... բոլորն ալ ծանր կերպով կ'իյնան անկողին։ Կարդինալը եւ Կեսար Պորճիա կը յաջողին խուսափիլ մահուընէ, բայց, հակառակ տարուած խնամքներուն, Աղեքսանդր Զ. իր հոգին կ'աւանդէ, իյնալով իր իսկ լարած թակարդին մէջ։

Լուքրեցիա, հեռու այս բոլոր դաւերէն, կը շարունակէ իր խաղաղ ու անդորր կեանքը Ֆերրարայի իր առանձնութեան մէջ։

Իր ամուսինը զբաղած ըլլալով քաղաքական եւ զինուորական կարեւոր հարցերով, գրեթէ լքած էր իր երիտասարդ ու գեղանի կինը եւ հազիւ թէ տարին հինգօրեայ այցելութիւն մը կը շնորհէր անոր։

Լուքրեցիա, սակայն, գտած էր իր առանձնութեան կսկիծը փարատելու միջոցը։

Իր արքունիքը դարձած էր ժամադրավայրը այդ շրջանի մտաւորական եւ գեղարուեստական մարդերու լաւագոյն ներկայացուցիչներուն։

Բանաստեղծները, նկարիչներ, երաժիշտներ, փիլիսոփաներ ամէն օր եւ ամէն ժամ ազատ մուտք ունէին գեղանի Լուքրեցիայի սալոնէն ներս, ուր տեղի կ'ունենային խօսակցութիւններ գրական, գեղարուեստական, գիտական եւ այլ հարցերու շուրջ, որոնց մասին լայն տեղեկութիւններ ունէր Պորճիաներու աղջիկը։

Այս շրջանին է որ, Լուքրեցիա, Ֆերրարայի իր պալատին մէջ կը ծանօթանայ իտալացի մեծ գիտնական, բժիշկ, մաթեմաթիկոս, փիլիսոփայ եւ բանաստեղծ Փիէթրօ Պէմպոյի հետ, վայելուչ եւ գեղանի անձ մը, երեսուն եւ երկու տարեկան։

Պէմպոյի եւ Լուքրեցիայի միջեւ տակաւ կը հաստատուի անկեղծ ու սիրալիր բարեկամութեան կամուրջ մը։

Ըստ ժամանակակից քրոնիկագիրներու ոմանց կարծիքին, Պէմպօ եւ Լուքրեցիա խելացնոր սիրով մը սիրած են զիրար եւ այդ սէրը զիրենք մղած է հեշտանքի պահեր ապրելու համար անխոհեմութեանց։

Ընդհակառակն, բազմաթիւ այլ քրոնիկագիրներու կարծիքներուն ուրիշ մէկ վարկածին, Լուքրեցիա եւ Պէմպօ մինչեւ վերջ մնացած են ընկերներ ու բարեկամներ, հեռու մարմնական տենչանքներու տաժանքէն։

Ինչպէս Լուքրեցիա Պորճիայի ամբողջ կեանքը առեղծուած մըն է եղած, այնպէս ալ Պէմպոյի հետ անոր ունեցած յարաբերութիւններուն բնոյթը, հակառակ հարիւրաւոր տարիներու անջրպետի մը, մնացած է առեղծուած մը։

Ամուսնական կեանքին մէջ դժբախտ Լուքրեցիան իր մխիթարութիւնը փնտռած է գրականութեան եւ արուեստներու մէջ։

Իր առատաձեռն նուէրներուն շնորհիւ, բազմաթիւ իտալացի արուեստագէտներ հնարաւորութիւն ունեցած են բարենպաստ պայմաններու մէջ աշխատիլ, բազմաթիւ գրողներ Լուքրեցիայի դրական աջակցութիւններուն շնորհիւ յաջողած են արտադրել գրական գլուխ գործոցներ։

Լուքրեցիա Պորճիա կը մեռնի Ֆերրարայի մէջ, 1519ին, երեսունինը տարեկան երիտասարդ հասակին։

(17 եւ վերջ)

նչաններ, եւ Եմէն ինքզինք պատւ յեղափոխութեան անդունդին եզերքը :

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԱՆԳՈՅՆ ՆԱԽԱՏՈՐՄԸ

Աւմէտ, Իտալիայէն վերադարձին, չեղեալ նկատեց պալկին կողմէ մտցուած բարեփոխումները, կտրել տուաւ քանի մը գլուխներ, իրենց երկիրը ղրկեց բէէճիսիէճները, սենեակի մը մէջ հաւաքել տուաւ Խուճէաֆոյի փաստաթուղթերը եւ կրակի տուաւ զանոնք :

Եւ Պատրի կարճատեւ իշխանութեան շրջանէն յիշատակ մնացին միայն Ռուսերէն գնուած քանի մը հին հրասայլեր, քանի չափ զինուորական օդանաւեր եւ իր ազատական գաղափարներուն համար տարիներով բանտը մնացած գնդապետի մը՝ Էլ Սալալի նշանակումը որպէս բանակի ընդհ. հրամանատար :

Աւմէտի մահէն 15 օր ետք Գնդ. Էլ Սալալ ազդանշանը կուտար յեղափոխութեան՝ խորհրդային թանքերուն եւ օդանաւերուն գլուխն անցած :

Խրուշչեւ անմիջապէս ճանչցաւ նոր կառավարութիւնը, այն տպաւորութիւնը ձգելով, թէ այս բոլորին տակը իր մատը կար : Լուր տարածուեցաւ, թէ սովետական նիւթերով բեռցած խորհրդային 19 նաւեր կարմիր Ծովու բացերը կը գտնուէին : Երեւակայական նաւեր էին ասոնք, եթէ հաւատք ընծայենք Հոտէյտայի նաւահանգիստին մօտերը գտնուող ամերիկեան քարիւղատար նաւերու վկայութեանց : Խօսուեցաւ կռիւներու մասին, երբ եղած չեղածը թնդանօթի ու գնդացիրի քանի մը հարուած էր :

Այդ միջոցին է, որ պայթեցաւ լուրը. տեղակալ Հիւսէյն Էլ Սուքքարիի սպանած մարդը Իմամ Էլ Պատրը չէր, այլ՝ Իմամին հագուստները հագած ուրիշ մարդ մը : Իմամը իր հագուստները փոխանակած էր իր թիկնապահներէն մէկուն հագուստներուն հետ ու ապաստանած՝ Հաճճա, լեռնային շրջանին մէջ անառիկ բերդ մը : Էլ Սալալի օդանաւերը ամբողջ ռմբակոծեցին ու գետնին հաւասարեցուցին այս բերդը ճիշդ այն պահուն, երբ, Արաբական Սէուտիոյ սահմանին վրայ, Եմէնի արքայական ընտանիքէն իշխան մը նոր կառավարութիւն մը կը կազմէր՝ յեղափոխութիւնը ճզմելու համար : Նասր անմիջապէս յայտնեց, թէ ինք կանգնած է Հանրապետութեան կողքին եւ Սանաայի օդակայանը լեցուեցաւ Գահիրէէն հասած վայրաշուտիստներով :

Գահիրէի եւ Արաբական Սէուտիոյ ձայնասփիւռները սկսան քարոզչութեան. կը խօսէին սահմանին վրայ մղուած կռիւներու եւ յաղթանակներու մասին : Բառերու պատերազմը կրնայ նախորդն ըլլալ քաղաքացիական պատերազմի, եւ սոր հետեւանքով՝ Արեւելքի ու Արեւմուտքի մէկ նոր բախումին :

Էլ Սալալ կը պարծէ, շատ կ'ուտէ, ու քիչ կը խօսի : Երբ խօսի՝ կը յայտարարէ, «Ինչո՞ւ մեզ կ'ամբաստանեն, թէ համայնավար ենք : Երբ մեր զինուորնե-

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՆԿԱՐԻՉ ԺԻՐԱՅՐ ՕՐԱԳԵԱՆ

Բ.

Իր արուեստին նիւթը ժողովուրդի խոնարհ դասակարգին կեանքն էր : Կը հետեւէր արդիական արուեստի թեքնիքին : Իբրեւ նկարիչ, շատ ուժական արտայայտութիւն ունի, իր թեքնիքը շատ զօրաւոր է եւ մշակուած : Ընդունակ էր մարդկային ամէնէն խոր եւ ամէնէն նուրբ զգացումներն ու մտածումները արտայայտելու իր կտաւներուն մէջ՝ ինքնատպութեամբ եւ ցնցեցիկ ու հաղորդական արուեստով :

Նկարչական թեքնիքը գաղտնիք չունէր իրեն համար : Իր նկարները, թէ իբրեւ յօրինում, թէ իբրեւ գոյն ու գիծ եւ թէ իբրեւ զգացումի արտայայտութիւն, օժտուած ու տաղանդաւոր արուեստագէտի մը մասին կը վկայեն : Խորապէս ինքնատիպ նկարիչ մըն է : Գծած նկարներուն թիւը մեծ չէ, սակայն շատ արժէքաւոր, գլուխ-գործոց պաստառներ ունի :

Նկարները առաւելաբար գիմային են. անհատ նկարագիրներու յօրինում : Ունի նաեւ դիմանկարներ : Իր արուեստին առանցքը մարդկային տառապանքն է իր այլազան ձեւերով ու արտայայտութիւններով :

Արուեստագէտի իրաւ խառնուածք ունէր : Թէեւ ինքնամփոփ եւ ճգնակեաց էր, սակայն շատ ընկերասէր էր եւ զուարթ : Մաքուր հոգիով ու անարատ սրտով մարդ մը, զգայական, գերազգայուն եւ հեզահամբոյր : Միշտ նախանձախնդիր՝ իր մարդու եւ արուեստագէտի արժանապատուութեան :

Շատ հայրենասէր մարդ էր նաեւ, կը խանդավառուէր հայրենի արժէքներով եւ կը ջանար ամէնուրեք Հայուն անունը պանծացնել : Ամէն զոհողութեան պատրաստ էր՝ հայ մշակոյթին ու մեր ազգային արժէքներուն համար :

Կը հաւատար, որ հայ նկարչութեան պատմութեան մէջ ինքն ալ իր արժանի տեղը պիտի ունենար :

Իր տուած ցուցահանդէսները մեծ յաջողութիւն գտած են Իտալիոյ արուեստասէր շրջանակներուն եւ գեղարուեստական քննադատներուն մօտ : Հռոմի

թանգարաններէն մէկը նկար մը գնած է իրմէ : Երկու ցուցահանդէս տուած է Հռոմի մէջ եւ մէկ՝ Վենետիկի մէջ : Մասնակցած է նաեւ հաւաքական զանազան ցուցահանդէսներու :

Մեծատաղանդ նկարիչ մըն էր, թէեւ շատերուն անծանօթ, եւ կասկած չկայ, որ պիտի գնահատուի իր գործը եւ ան իր արժանաւոր տեղը պիտի գրաւէ հայ նկարչութեան պատմութեան մէջ :

Մեռաւ 5 Սեպտեմբեր 1962ին, Հռոմի մէջ, 61 տարեկան հասակին :

×

Աւելի յստակ գաղափար տալու համար տարարախտ նկարիչի ապրումներուն, մտածումներուն, ձգտումներուն եւ արուեստի իր ըմբռնումներուն մասին, ստորեւ յատկանշական քաղուածքներ կու տանք իր կարգ մը նամակներէն, զորս տարիներու ընթացքին ղրկած է իր մէկ մտերիմ բարեկամին :

1946 Մայիս 25.— «... Այս տխուր աշխարհին մէջ մարդ երջանիկ կը զգայ, երբ կը տեսնէ, որ լաւ եւ բարի բարեկամներ ունի : Թերեւս քիչ մը յոռետես դարձած եմ : Բայց ցաւս եմ տառապեր եւ ջիղերս լաւ վիճակի մէջ չեն : Երկու տարի առաջ այն աստիճան յուսահատած էի, որ կը մտածէի բոլոր նկարներս այրել եւ այլեւս չնկարել. կ'արժէ՞ ամբողջ կեանք մը զոհել, զոհել ամէն բան,— ապրուստի միջոցներ, տուն ու ընտանիք կազմելու պահանջ եւ միշտ մինակ, ինք իր մէջ փակուած, թափառական գոյութիւն մը քաշկռտել :

« Բարեբախտաբար կամ դժբախտաբար, սակայն, արուեստագէտ մը ուրիշ ձեւով չի կրնար ապրիլ. այնքան զօրաւոր է իր մէջ նկարելու պահանջը, արուեստի բոցը, որ, ուզէ թէ չուզէ, կը ձգէ, որ այդ սուրբ բոցը զինք լափէ, հակառակ անոր, որ ատէպ կ'անիծէ արուեստը, կեանքը, մարդկութիւնը եւ ինքզինք :

« Այն դժնդակ պայքարը, զոր արուեստագէտը կը մղէ ինք իր մէջ, սարսափելի է : Որովհետեւ արուեստագէտը եւս նախ մարդ է ուրիշ ամէն մարդու պէս, հետեւաբար ունի միեւնոյն բաղձանքները, թերութիւններն ու յատկութիւնները : Բայց միաժամանակ արուեստագէտ ըլլալով, զգալու, տեսնելու, (իրերու իմաստին ու էութեան) թափանցելու ձիրքերը իր մէջ աւելի զօրաւոր են եւ, հետեւաբար, իր տառապանքը շատ աւելի մեծ է : Ահա՛ մարդու եւ արուեստագէտի այս պայքարը, որ կը մղուի մեր մէջ, մեզ կը դարձնէ տարբեր — չեմ գիտեր, աւելի լա՞ւ թէ աւելի գէշ — սովորական մարդէն :

« Ապա այն անհնարին տառապանքը, զոր կ'ապրինք ստեղծագործելու ատեն, երբ մանաւանդ մեր մտքին մէջ կ'արթննայ սա հարցումը.— Ուղի՞ղ ճամբու մէջ եմ արդեօք թէ սխալ :

« Երբ արուեստագէտ մը անցուցած է այլեւս իր ուսանողական շրջանը, կը թեւակոխէ իր անհատական (ստեղծագործութեան) շրջանը, որ կ'ընդգրկէ իր ամբողջ կեանքը, միշտ աւելի ու աւելի կատարելագործուելով : Եւ սակայն՝ ոչ ո՛ք կրնայ ապահովութիւն տալ յաջողութեան մասին. միայն ժամանակը, դարերը պիտի ըսեն, թէ արուեստագէտը ուղի՞ղ ճամբու մէջ էր թէ ոչ. մե՞ծ արուեստագէտ էր, թէ ամբողջ կեանք մը մսխած էր պարապ տեղ :

«Եղած են արուեստագէտներ, որոնք մեծ անուն հանած եւ մեծ յաջողութիւն ունեցած են իրենց կենդանութեան, մինչդեռ իրենց մահէն ետք ամէն բան վերջացած է իրենց համար թէ իբրեւ մարդ թէ իբրեւ արուեստագէտ :

Եղած են ուրիշ արուեստագէտներ ալ, որոնք (իրենց ողջութեան) յաջողութիւն չեն գտած, սակայն իրենց մահէն ետք՝ մարդկութիւնը տեսած է, որ մեծ, շատ մեծ արուեստագէտներ են :

« Այս սարսափելի կասկածը կը մաշեցնէ, վստահ եմ (որովհետեւ ինծի ալ կը պատահի), բոլոր լաւ եւ լուրջ արուեստագէտներու հոգին» :

(Մնացեալը յաջորդով)

Բէն մէկը չեխական հրացանի մը փողին վրայ կախէ, անդրայման համայնավա՞ր կը դառնայ :»

Արեւմտեան պետութիւնները, նոր կառավարութիւնը ճանչնալէ առաջ, առայժմ կը հետեւին անգլիական փորձառութեան — «Ուէյթ էնտ Սի» — առայժմ սպասել, մինչեւ որ տեսնեն թէ սպայան ինչ պիտի վերապահէ :

Բաղեց՝ Շ. Բ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՁԱՅՆԵՐ ՓՈՐՏՈՅԷՆ

ՓՈՐՏՕ, (Յառաջ).— Բաղդատելի նոր հաստատուած Փորտօ՝ մեր հայրենակիցները գիս համակրանքով հրաւիրեցին «Դաշնակցութեան Օր»ուան հանդէսին որ տեղի ունեցաւ Կիրակի, Նոյեմբեր 4ին : Անհուն հաճոյքով զացի հաւաքոյթին՝ ազգային կալոտս մեղմացնելու դիտաւորութեամբ :

Տօնակատարութեան նախաձեռնութիւնը կը պատկանէր «Մուրատ» խումբին :

Օրուան նախագահի պաշտօնը կատարեց երիտասարդ Սարգիս Տօնէրեան : Յաջորդաբար բեմ բարձրացան երկու սեռէ երիտասարդներ : Սահուն կերպով արտասանեցին ազգային բանաստեղծութիւններ : Մեներգեցին՝ Օր. Արաքսի Հալաճեան եւ Օր. Եղիսաբէթ Բէնտէրեան իրենց հաճելի ձայնով : Օր. Շաքէ Բէնտէրեանի ղեկավարութեամբ տասը աղջիկներէ ու տղոցմէ կազմուած խումբ մը երգեցին կատարեալ յաջողութեամբ երեք խմբերգներ :

Օրուան բանախօսը Պ. Ահարոն Բէնտէրեան պատկերացուց յստակ ոճով մեր վերջին 60 – 70 տարուան պատմութիւնը :

Հակայ Փորտոյի եւ իր արուարձաններու հայ գաղութը կը բաղկանայ մօտ 260 անձերէ : Եկած էին հանդէսին 80էն հաւելի հոգի : Ինչ որ գնահատելի է :

Գաղութս ունի նաեւ հայերէնի ուսման իր դպրոցը : Դարձեալ հոս ալ Օր. Շաքէ Բէնտէրեան՝ ուսուցչուհիի պաշտօնը կը վարէ սիրայօժար 14 – 15 տարիներէ ի վեր : Օրիորդը կուտայ ոչ թէ միայն հայերէն դասեր ալ երգի ու նուագի փորձեր կը կատարէ խնամքով : Սակայն քաջ վարժուհին դէմքին վրայ կարծես թէ տխուր ամպեր կան, օրիորդը մեր հարցումին պատասխանեց թէ միայն 7 աշակերտներ կուգան կանոնաւոր կերպով հայերէնի դասերուն : Այս անբաւարարութեան պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ ծնողքներու վրայ : Շնորհիւ այս դպրոցին եւ ընտանիքներուն ջանքերուն նոր սերունդը հայերէն կը խօսի :

Օր մը հայ բարեկամներուս այցելութեանս առթիւ սիրուն աղջնակ մը դուռը կը բանայ : Իրեն կը հարցնեմ ֆրանսերէն լեզուով. « պուտիկ՝ միթէ՞ հայրիկդ տունն է». Թէպէտ իրեն անծանօթ էի ան ինծի կը պատասխանէ անուշիկ հայերէնով : Իր խօսքին վրայ թէ զարմացայ եւ թէ ուրախացայ : Կարծես թէ ինծի հայ բլբուլ մը յիշեցնել կ'ուզէ : « Ճշմարտութիւնը կաթնկեր մանուկներուն բերնէն կ'ելլէ» :

« Դաշնակցութեան Օրը» առիթ ստեղծեց որ Փորտոյի Հայերը իրարու հանդիպին, հայերէն խօսին, քերթուածներ ու երգեր լսեն, եւ տեղեկանան Հայոց պատմութեան :

Կազմակերպիչ երիտասարդուհիները եւ երիտասարդները՝ քաջալերուած իրենց ճիգերուն արդիւնքէն խոստացան նման ազգային հաւաքոյթներ պատրաստել մօտ օրէն : Երէցները սիրով պիտի ծափահարեն այս տղոց ջանքերը :

ԳՐԻԳՈՐ ՎՐԴ. ԽԱՉԵՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (185)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Տէրվիշն եմ, եկուր, ըսաւ Աւազակապետ :

— Դուռը կղպուած է, պատասխանեց կինը :

— Ո՞վ տուաւ բանալին :

— Մօլլա Էֆէնտին :

— Սպասէ ուրեմն, մինչեւ Աւազակապետ եւ վերադարձաւ դահլիճ :

Մօլլային զրպաններըը խառնեց :

Ազամանդէ մատանի մը, հասակեկ ծրար մը ու բանալի մը կային հոն : Առաւ զանոնք : Շուտով կնոջ սենեակին դուռը բացաւ :

— Զրկայ թէ փախնաս, ես Հայ եմ, յայտնեց Աւազակապետը : Աղջիկդ պատեցի անոնց ձեռքէն :

— Ո՞ւր է աղջիկս, թոթովեց կինը :

— Դահլիճն է :

— Հոգս անի՞կա :

— Մեռցուցի :

Կինը չխօսեցաւ : Իսկոյն դահլիճ մըտաւ ու աղջկան ձեռքը բռնեց :

— Մի վախնար, աղջիկս, մի վախնար, ըսաւ գոգջգալով, մեր բարերարը Հայ է եղեր :

— Գիտեմ, մայրէ, գիտեմ, պատասխանեց մանկամարդ աղջիկը :

Աւազակապետը չուան մը զտաւ ու անով մայրն ու աղջիկը պարանէց իջեցուց : Պատուհանը բաւական բարձր էր, բայց լեռան մարդը վար նետուեցաւ ու առաջնորդեց զանոնք այլեններու այն ամայի մասը, ուր բնակութիւնը չկային :

Լուսոյ աստղը ծագած էր. գիշերը վերջանալու մօտ էր : Այգեստանէն մինչեւ խումբին գտնուած տեղը առնուազն երեք ժամուան ճամբայ կար : Ինչ ընելու էր, պիտի կրնայի՞ն քալել : Վերջապէս փոքրիկ հանգիստ մը ետքը յայտնեց :

— Ասկից երեք ժամ հեռաւորութեան վրայ մարդիկ ունիմ, կրնա՞ք քալել :

— Ինչո՞ւ չէ, կը քալենք, պատասխանեցին մայրն ու աղջիկը :

Այն ատեն առանց սպասելու ուղղակի Վարագայ սարին թիկունքը դիմել տուաւ զանոնք : Ու լոյսը բացուելու մօտ հասաւ այն անառիկ վայրը ուր խումբը կը գտնուէր : Բաջասիրտ տղերքը ուրախու-

թեամբ դիմաւորեցին զինքը եւ թշուառները :

— Ահա, մեր երկրին թշուառութեան ծաղիկներէն են ասոնք, ըսաւ Աւազակապետը : Մայր մը ու աղջիկ մըն են, որոնք Աստուծմէ ետք մեզի ապաւինած են :

— Բայց ինչո՞ւ ուշացաք, վարպետ, հարցուց Արտօ տխուր ձայնով մը :

— Ի՞նչ ընեմ, միջոցն է որ կը ստեղծէ միջոցը, վրայ բերաւ Աւազակապետը խորհրդաւոր բացատրութեամբ մը :

Արտօ հասկցաւ թէ Աւազակապետին ձեռքերը նորէն արեան մէջ թաթխուած էին : Հետեւաբար զոհունակութիւն մը զգաց :

— Պաշար ունի՞ք, զաւակներ, ընդհատեց Աւազակապետը :

— Ունինք, պատասխանեցին տղերքը :

Ու նստան ամէնքն ալ ճաշի :

Երբ կերակուրը վերջացաւ, Աւազակապետը մայրն ու աղջիկը առնելով մօտակայ գիւղ մը առաջնորդեց, ուր անձնուէր բարեկամ մը ունէր : Մենք այդ մարդուն գործունէութիւնը պիտի չյիշատակենք, որովհետեւ փափուկ դերի մը մէջ կը գտնուէր ան :

Ցեռոյ վերադարձաւ :

Խումբին անդամները մէկիկ մէկիկ հարցաքննեց թէ կուրել կ'ուզէի՞ն սակային :

(Շար.)

(Շար.)

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

Առ ի գիտութիւն հասարակութեան Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը տեղեկացնէ որ Պարսկահայ աղէտեալներու ի նպաստ հաւաքուած հանդերձեղէնները 96 ծրար 15–20 քիլօ ծանրութեամբ էր Ֆրբանսի *ձրի փոխադրութեամբ, ղրկուած են տեղւոյն Առաջնորդարանի հասցէին, նոյն նպատակին համար հանգանակուած 3834 Ն. Ֆ.ի գումարն ալ փոխանձուած է վերոյիշեալ հասցէին: Կապոյտ Խաչը իր մասնաւոր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն :*

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ

(Հ. Յ. Դ. Օրուան առթիւ)

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ՝ այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, իր շրջանի ողբացեալ բոլոր ընկերներու յիշատակին.—

Աւետիս Պէրպէրեան, Յովհ. Պէրպէրեան, Լեւոն Նէտիլեան, Բիւզանդ Գամեան, Նազար Բապուճեան, Դագէս Զապուճեան, Մկրտիչ Կարապետեան, Պօղոս Պօղոսեան, Օննիկ Գուրեան, Յովհ. Աբգարեան, Աւագ Պաղտասարեան, Հմայեակ Ուզունեան, Վաղարշակ Ութթաթեան, Տոքթ. Յովհ. Քիւթիւկեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Թէնէքէճեան, Աւետիս Աբրահամեան, Աշոտ Նշանեան, Յովհ. Եղիշէեան, Գրիգոր Գոստիկեան, Բարթող Փափազեան, Շաւարշ Տէր-Պարսամեան (*Նոր Սերնդական*) :

Պատարագէն վերջ ծաղկեփունջերու զետեղում ընկերներուն եւ բարեկամներու շիրիմներու վրայ: Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներն ու ընկերները յարգելու համար անոնց յիշատակը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի, կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, եկեղեցւոյ սրահը: Ներկայ պիտի ըլլայ Կալ. Խաչի գործավարը՝ Պ. Կ. Փօլատեան:

Կարեւոր օրակարգ :

Ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

×

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Չորեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Տիկին Կօչկակարեանի բնակարանը : Ներկայ պիտի ըլլայ Կապ. Խաչի գործավարը՝ Կ. Փօլատեան: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն որ ներկայ ըլլան այս կարեւոր ժողովին :

ԿՈՉ ՀԱՅ ՏԻԿԻՆՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմինը վերաքննելով իր ծրագրի դաստիարակչական գործունէութիւնը, ուզեց ընդլայնել զայն, աւելի օգտակար ըլլալու համար մեր գաղութի անմիջական պահանջներուն : Ընդառաջելով Սրբազան Հօր փափաքին, իր ծրագրին վրայ աւելցուց նաեւ նորահաս սերունդի կրօնական եւ հայերէնի գիտելիքներու դաստիարակչական գործը մասնաւորաբար կիրակնօրեայ դասընթացքներու միջոցով: Նախ կոչ կ'ընէ հայ տիկիններուն որ գան միանան եւ գործակցին այս հանրօգուտ կազմակերպութեան, զօրացնելու համար զայն, ապա հայ ծնողքներուն, որ իրենց զաւակները այժմէն արձանագրեն Փարիզի Հայ Նկեղեցւոյ գիւանատունը, որպէս զի յառաջիկայ Հոկտեմբերէն սկսեալ կանոնաւոր կերպով հետեւին կիրակնօրեայ դասընթացքներուն, կրօնական ուսմանց եւ Ս. Պատարագի երգեցողութիւններուն :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՏԻԿ. ՄԻՈՒԹ. ՈՐԲ. ՕԳՆ. ՄԱՐՄԻՆ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Խումբ մը Ամասիացիներ հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրեն իրենց Թէյասեղանին առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Թէյասեղանի մը շուրջ Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը եւ Փարիզի մասնաճիւղը կը հրաւիրեն բոլոր ընկեր-ընկերուհիները և կազմակերպութեան համակիրները, պատուելու համար ընկերուհի Տիկին ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԻՓԷՔԵԱՆը (Լիբանանէն եւ Պարսկաստանէն նոր վերադարձին առթիւ), ինչպէս նաեւ մասնաճիւղի նախորդ վարչութեան անդամուհիները, Կիրակի, Նոյեմբեր 25ին, ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, *Հաճելի ժամանց, երգ, պար, արտասանութիւն :*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 3ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, *Սալ տը լա Շիմի :*

×

Դեկտեմբեր 2ին, Ցուց – Երեկոյ՝ Քրիստափորի յիշատակին, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փարիզի «Քրիստափոր» խումբի կողմէ :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 17ի Կիրակի օր, Ժօրժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառվարենց *խումբին պարանցիկ երեկոյթը, Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր :*

×

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսը՝ 27 Յունուար, 1963 :

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի *մէջ, Դեկտեմբեր 22, Շաբաթ գիշեր :*

Կ'ՈՒԶՋՈՒԻՆ

Շատ որակեալ գործաւորներ թայէօրի, *վերարկուի,* ֆուրթիւռ, *ներկայանալ.—*

STAR

25, Rue de Trévise, PARIS 9.

TAI. 55-75

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

''ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ''

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար: Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ) :

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան :

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», *Սորպոնի մէջ :*

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Վարչութեան Բ. ընդհ. ժողովը պիտի գումարուի այս Ուրբաթ գիշեր, ժամը 20ին: Օրակարգ՝ վարչութեան համարատուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն :

Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի եւ օրինաւոր :

Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ՇԱԽԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաւիլի եկեղեցւոյ յառաջիկայ պատարագը տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Նոյեմբեր 25ին:

ՀՐԱՒԷՐ ՏԷՍԻՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Տէսինի Կրթ. Ընկ. վարչութիւնը կը հրաւիրէ հասարակութիւնը այս Շաբաթ, ժամը 20-30ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահը, ուր պիտի դեկուցանէ Լիոնի եւ Շրջ. կողմէ Հայաստան պատգամաւոր գացող ՎԱՐԱԳ ՔՀՆՑ. ԱԻԱԳԵԱՆ :

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 2, ժամը 17էն կէս գիշեր,

Grand Hôtel

12, Bd. des Capucines

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Ընկերակցութեան Տարեկան պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 10ին:

×

Սենթ Քաթրինի պարանցիկ ցերեկոյթը Նոյեմբեր 24ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, *Ս.* Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ն. Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, *Պէյրութ*, 317 էջ	7.50 Ն. Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, Քէմանչիստ Ռուբէն, *Պէյրութ*,	5 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, *Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ*,	40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. *Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ*	9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, *Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ*,	40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, *Յ. Յ. Չաքմաքճեան, Պէյրութ*	40 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՅՈՐՁԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, *Պէյրութ*,	10 Ն. Ֆ.
ՉՐՈՑՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3.50 Ն. Ֆ. *Բ. հատոր* 5 Ն. Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ
Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86-60
C. C. P. Paris 15069-82
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. Հատը 0.25 Ն.Ֆ.
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
21
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI
21 NOVEMBRE
1962
38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9461 38e ANNÉE
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5362

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ա.

Երկար ատենէ ի վեր հրապարակի վրայ չշուկներ կը շրջէին թէ ծանր տագնապ մը ծայր տուած է Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան ծոցին մէջ:

Ցետագային այդ չշուկները պաշտօնապէս հաստատուեցան, երբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Շրջանային Կեդր. Յանձնաժողովի պաշտօնաթերթ Շինարար իր 1962 Ապրիլ – Մայիս թիւին մէջ հրատարակեց Միութեան հիմնադիր անդամ, պատուոյ նախագահ եւ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի նախագահ Զարեհ Պէյ Նուպարի 12 Ապրիլ 1962 թուակիր Պատգամը՝ ուղղուած Եւրոպայի Շրջանակային համագումարին, որ տեղի ունեցաւ Փարիզի մէջ, 12 Ապրիլ 1962ին:

Մենք այն ատեն չուզեցինք արձագանգ ըլլալ այս տագնապին, սպասելով լրացուցիչ լուսաբանութեանց:

Ամերիկայի մեր պաշտօնակիցը Հայրենիք վերջերս հրատարակեց Զարեհ Պէյ Նուպարի յիշեալ «Պատգամ»ը եւ իր հոկտեմբեր 6ի թիւով 11 հարցումներ ուղղեց Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահ Պ. Ալէք Մանուկեանին:

Այս նեղացուցիչ հարցումներուն պատասխանը չտեսանք դեռ:

Ահա՛ թէ ինչ կ՚ըսէր Զարեհ Պէյ իր Պատգամին մէջ.—

Բարեգործականը 1906ին հիմնուեցաւ Եգիպտոսի մէջ եւ առաջին աշխարհամարտի եղերական օրերուն բարերար դեր կատարեց «շնորհիւ միմիայն Եգիպտոսի մեր հայրենակիցներուն նուիրումին եւ առատաձեռնութեան»:

Պատերազմէն վերջ սաեղծուած նոր կացութեան հետեւանքով Միութեան կեդրոնը Գահիրէէն փոխադրուեցաւ Փարիզ 1924ին:

Հիմնադիրները երկար ուսումնասիրութիւններէ վերջ եկան այն եզրակացութեան, որ բարեգործականի նման համաշխարհային կազմակերպութիւն մը պէտք է ընտրէր Զուիցերիան, աւանդաբար չէզոք, ամկավարական եւ ուրուն օրէնքներն ու քաղաքական օրինակը կրնային ապահովել հետեւեալ երաշխաւորութիւնները.—

1) Պահպանել անոր հայկական նկարագիրը:

2) Անոր բոլոր անդամներուն իրաւանց հաւասարութիւնը ուր որ ալ գտնուին եւ ինչ որ ալ ըլլայ իրենց հպատակութիւնը:

3) Բացարձակ չէզոքութիւն մը:

Զարեհ պէյ կը շեշտէր թէ «զուիցերական տարազը մէկն էր հիմնադիրներու կողմէ բաղձացուած էական սկզբունքներուն, որ դային գրին մեր կանոնագրութեան առաջին յօդուածին սկիզբը եւ կրկնեցին վերջին — 28րդ — յօդուածին վերջը, երբ անոնք նախատեսեցին որ անոր լուծումին համար դժուարութեան պարագային պէտք էր դիմել Զուիցերիոյ դաշնակցային դատարանի նախագահին իրաւարարութեան»:

Ուրեմն Բարեգործականը դարձած էր զուիցերական ընկերութիւն մը, ապահովելու համար վերոյիշեալ երեք հիմնական սկզբունքները: Կեդրոնական վարչութիւնը շարունակած է գործել Փարիզի մէջ մինչեւ վերջին պատերազմը:

«1940ի սկիզբը Ֆրանսայի գրաւման սպառնալիքին տակ, որոշեցինք —, կ՚ըսէ Զարեհ պէյ, — առժամաբար եւ բացառապէս, կը շեշտեմ այս երկու կէտերը՝ «առժամեայ եւ բացառիկ», Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու մեր շրջանակային յանձնաժողովին վստահիլ Միութեան ստացուածքներուն մատակարարութեան եւ վարչութեան իրաւասութիւնները»:

Պատերազմի վերջաւորութեան Ամերիկայի շրջանակային յանձնաժողովին տրուած «առժամեայ իրաւասութիւնները կրնային յետս կոչուիլ եւ յետս կոչուելու էին», սակայն Փարիզի վարիչները չեն ուզած խանգարել Ամերիկայի մարմնին խանդն ու եռանդը:

Առժամեան դարձեր է տեւական: Մ. Նահանգներու Շրջ. յանձնաժողովը չարաչար գործածեր է «բացառիկ» պայմաններու բերումով իրեն վստահուած իրաւասութիւնները, պատճառ դառնալով այն ծանր տագնապին, որուն ենթարկուած է Բարեգործականը ներկայիս Եւրոպայէն մինչեւ Ամերիկա:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Բ. ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ Կ՚ՈՒԶԵՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԻԼ ԱՐՄԱՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Իւ էն Էռի յաղթանակը կը վերագրուի գլխաւորաբար, մանաւանդ արտասահմանեան մամուլին կողմէ, կի Մոլէի «քաղաքական մեծ սխալին»: Ծանօթ է ընկերվարական պարագլուխին յայտարարութիւնը որ ունենալով հանդերձ սահմանափակ տարողութիւն, չահագործուեցաւ կոլիստներուն կողմէ եւ կի Մոլէն ներկայացուց իբրեւ ախոյեանը հաւանական ժողովրդական ճակատի մը:

«Ոչ»երու քանթէլին կը մնայ համաձայնիլ թեկնածութիւններու շուրջ որպէսզի ընդդիմութիւնը չնչին փոքրամասնութեան մը չվերածուի: Այս նպատակով, Իւ էն Էռը պատրաստ է բանակցելու ազգային որեւէ թեկնածութեան շուրջ որպէսզի համայնավար մը չընտրուի եւ համայնավարներն ալ տրամադիր են որեւէ ժողովրդապետական Շարժումի հետ բանակցելու որպէսզի Իւ էն Էռ մը չընտրուի: Այս ուղղութեամբ աշխատանքները սկսած են արդէն եւ Հիւսիսի եւ Նիէվրի նահանգներուն մէջ համայնավար կուսակցութիւնը քաշած է իր թեկնածուները:

Ընկերվարական կուսակցութեան փոխքարտուղարը յայտարարեց թէ ընկերվարականները կորուստ չեն արձանագրած: Իւ էն Էռի յառաջխաղացումը արդիւնք է իշխանութեան քարոզչութեան: Երկրորդ շրջանին համար բոլոր հանրապետականները պէտք է համախմբեն իրենց քուէները այն թեկնածուներուն վրայ որոնք վճռած են պաշտպանել ժողովրդապետութիւնը անհատական իշխանութեան դէմ:

Քատրերու Ընդհանուր Համադաշնակցութեան կողմէ, Անտրէ Մալթէռ յայտարարեց թէ քաղաքական կարծիք չուզեր ունենալ այս առաջին շրջանին վրայ, բայց ձեռնպահներու թիւը եւ ծայրայեղ աջին ճնշումը կը յայտնաբերեն լայն դժգոհութիւն մը:

Անկախներու Ազգ. Կեդրոնը զեկոյց մը հրատարակած է ուր կ՚ըսէ թէ քուէները պէտք է տալ անոր որ ամէնէն լաւ դիրքն ունի հանրապետական վարչակարգը պաշտպանելու քամար:

Մալրօ (Ե. Հանրապետութիւն Միութիւն) կ՚ուզէ համաձայնութեան գալ ՚ողովրդական Հանրապետականներու այն հոսանքին հետ որ «այո» քուէարկել տուած է հանրաքուէին: Միշէլ Տըպրէ «Ե. Հանրապետութիւն» ոսկի կանոնը հռչակած է — Բաշուիլ ի նպաստ ազգային թեկնածուի մը, պատնէշ կանգնելու համար համայնավարներու դէմ:

Օտար մամուլը շատ խանդավառ չէ եղած, մանաւանդ նկատի առնելով որ համայնավար վտանգը չեչտուած է: Տէյլի Թէլէկրաֆ նկատել կուտայ թէ համայնավար կուսակցութիւնը իր դիրքը բարելաւած է 1958ի բաղդատմամբ, կրնայ իրաւարարի դեր խաղալ յառաջիկայ Կիրակի:

Բրիւսէլի մէջ ալ մտահոգ են գիտելով թէ կը մնան կոլիստները եւ համայնավարները: Կաթողիկէ լիպր Պելժիքը «Կոլիստ յաջողութիւն, համայնավար յառաջխաղացում» կը խորագրէ:

Զուիցերացիք զարմացած են մինչ Պոնի շրջանակները կը խորհին թէ խորհրդարանականութիւնը շատ բան կորսնցուցած է Ֆրանսացիներուն աչքին:

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ.

ԱՆԴԱՄ՝ ՀՈԳԵՒՈՐ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը ուրախութեամբ կը յայտնէ թէ Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը գնահատելով եկեղեցական արդիւնաշատ եւ բազմամեայ գործունէութիւնը Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ՝ Տ. Սերովբէ Եպս. Մանուկեանի, շնորհած է անոր Արքութեան պատիւ, 25 Հոկտեմբեր 1962 թուակիր յատուկ կոնդակով:

18 Նոյեմբերի 1962 Կիրակի օր ի ժամ Ս. պատարագի եկեղեցւոյ խորանէն կարդացուեցաւ սրբատառ կոնդակը:

Ազգային – եկեղեցական ժողովը նոյնպէս բարձր գնահատելով Սրբազանին կարողութիւններն ու արժանիքները, զինքը անդամ ընտրած է Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ բացումը կատարեց համայնավար կուսակցութեան կ. Կոմիտէի լիակատար նիստին եւ ներկայացուց խորհրդային ազգային տնտեսութեան զարգացման իր տեղեկագիրը: Եօթնամեայ (1959 – 65) ծրագրին գլխաւոր նպատակակէտերը անցած են իսկ: Նիքիթա Խրուշչեւ ձաղկած է Սթալինի օրով գոյութիւն ունեցող այն սովորութիւնը որ կը գովէր ինչ որ խորհրդային է եւ կը դատապարտէր արտասահմանի իրագործումները: «Անհատի պաշտամունքի շրջանը անցած է այլեւս: Պէտք է հետեւինք Լենինի պատուիրանին, այսինքն, եթէ անհրաժեշտ է, ի վիճակի ըլլանք առնելու դրամատէրերէն ինչ որ ունին լաւ եւ նպաստաւոր: Ինչո՞ւ չօգտագործել դրամատէրերու այն իրագործումները որոնք տրամաբանական են եւ տնտեսապէս նպաստաւոր» չեչտած է խորհրդային վարչապետը:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան քարտուղարը՝ Թոտոր Ժիվկով վարչապետ ընտրուեցաւ, Եուկովի տեղ: Այս վերջինը պաշտօնանկ եղած էր իբրեւ սթալինական:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ եւ Չինաստանի միջեւ ծագած կռիւները հետու են մեղմանալէ: Չինական զօրքը Ասամի ձորը խուժած է եւ կը սպառնայ քարիւղային դաշտերուն: Նեհրու զինուորական մեծ օժանդակութիւն ուզած է Լոնտոնէն եւ Ուաշինկթընէն իսկ Շու – էն – Լայ ճառ մը արտասանած է եւ «ցաւ» յայտնած որ չինհնդկական կռիւները կը սաստկանան:

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ կը հաւատան գործակցութեան եւ պիտի փորձեն բոլոր պայմանները ստեղծել: Վարչապետը առանձին զեկոյցով մը հերքել տուաւ այն լուրը ըստ որուն Սահարայի քարիւղը ազգայնացնելու հարց կայ:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, ֆրանսական լիսէ մը պիտի կառուցուի 1964ին կամ 1965ին:

ԿՈՆՔՈՒՌԻ գրական մրցանակը ստացաւ Աննա Լանկֆուս «Պակաս մը Սապլ» վէպին համար: Ծնած Լեհաստան, 1920ին, Փարիզ եկած է 1946ին ուր ամուսնացած է: Թատերգութիւն մը եւ մէկ վէպ գրած է: Ռընոտայի մրցանակն ալ կնոջ մը տրուեցաւ: Տիկին Սիմոն Ժագըմառ «Գիշերապահը» վէպին համար ստացաւ մրցանակը: Ծնած՝ Փարիզ 1924ին, գրագիտուհին աշխատակցած է գրական զանազան պարբերականներու:

ՃՈՐՃ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ԱՆՑԱՒ

«ԱՆՉԱՅԻ» ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԱՄԵՐԻԿԱ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Ինչպէս գրած էինք, Պ. Ճորճ Մարտիկեան կարճ շրջապտոյտ մը կատարեց Լիբանան, Եգիպտոս եւ Յունաստան վերջին շաբաթներուն: «Անչայ»ի նախագահը որ «ԻՔՈՄ»ի կարեւոր ժողովներուն մասնակցեցաւ Ժընեւ, Փարիզ եկաւ Կիրակի օր եւ Լոնտոնի ճամբով Ամերիկա վերադարձաւ Երկուշաբթի օր:

Մեր ունեցած տեսակցութեան ընթացքին, Ճորճ Մարտիկեան պարզեց այն աշխատանքները զորս կատարած է ըլլալ Միջին – Արեւելքի պատկան իշխանութեանց, ըլլալ Իքոմի (Ինթերնէշընըլ Քոմիթի օֆ Միկրէյշըն) վարիչ մարմնին հետ փութացնելու եւ դիւրացնելու համար ճամբորդութիւնը դէպի Ամերիկա, Քանատա եւ սահմանակից երկիրներ գաղթել փափաքող այն հայրենակիցներուն, որոնք այդ ուղղութեամբ դիմում կատարած են:

Այս առընչութեամբ, Ճորճ Մարտիկեան կարեւոր տեսակցութիւն մը ունեցած է Նախագահ Նասրի հետ, ապա Արաբ Մ. Հանրապետութեան Ներքին նախարարին եւ կառավարական այլ անձնաւորութեանց հետ եւ շատ գոհ մնացած է ձեռք ձգուած արդիւնքէն: Պ. Մարտիկեանի առաքելութիւնը յաջողութեամբ պսակուած է:

Ի մօտոյ Զօր. Շէքէրճեանի գլխաւորութեամբ գրասենեակ մը պիտի բացուի Գահիրէի մէջ այս գործերով զբաղելու համար:

Այս աշխատանքներու կողքին, Պ. Ճորճ Մարտիկեան հիւրասիրուած է հայ թէ օտար զանազան կազմակերպութեանց կողմէ Եգիպտոս եւ Յունաստան:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին.— Մայր Ատրինէ Փեշտիմալճեան, Ընդհանուր Մեծաւորուհի Ա. Ց. Հայ Քոյրերու Միաբանութեան, որ Հռոմէն եկած է Ֆրանսա այցելելու համար Միաբանութեան հաստատութիւնները Փարիզ եւ Հարաւային Ֆրանսա:

Ընկ. Գրիգոր Իւլիւպէյեան, Հալէպէն:

Պ. Ենովք Լաչինեան, մեր աշխատակիցը որ վերջերս Ամերիկա գացած էր եւ Թեհրան կը վերադառնայ քանի մը օրէն:

Տիկին Թիւթիւնճեան (Շարասան) որ Վենետիկէն Փարիզ եկած է քանի մը շաբթուան համար:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ա.

Հայ գրականութեան դասաւանդութեան պատմութեան ուսումնասիրութինը մեծ օգուտ կրնայ բերել հայ մշակոյթին վերաբերեալ հարցերը պարզաբանելու, մասնաւորաբար Հայկական դպրոցին ամբողջական պատմութիւնը գրելու գործին մէջ։

Այս յօդուածին նպատակն է ներկայացնել Հայկական դպրոցներուն մէջ գրականութեան ուսուցման համառօտ պատմութիւնը սկիզբէն մինչեւ ԺԹ. դարու կէսը։

Հայ ազգը դարաւոր պայքարի դժուարին պայմաններուն մէջ ստեղծած է հոգեւոր եւ նիւթական մշակոյթի բարձր արժէքներ, իր գնահատելի աւանդը մուծած է մարդկային մշակոյթի բոլոր բնագաւառներէն ներս։ Հարիւրամեակներ գոյութիւն ունեցած հայ դպրոցներուն մէջ դասաւանդուած են բազմաթիւ գիտութիւններ եւ արուեստներ, այդ շարքին մէջ նաեւ գրականութիւնը, անոր տեսութիւնը եւ պատմութիւնը։ Հին ժամանակները գրականութեան տեսութիւնը սերտօրէն կապուած էր քերականութեան, անբաժան մասը կը կազմէր անոր եւ հիմնականին մէջ կը վերաբերէր բանաստեղծական խօսքի կառուցման սկզբունքներուն, կանոններուն։ Այս նիւթը կարգ մը դպրոցներու մէջ դասաւանդուած է իբրեւ առանձին առարկայ՝ բանաստեղծութիւն, կարգ մը դպրոցներու մէջ ալ՝ իբրեւ քերականութեան բաղկացուցիչ մաս։ Աւելի ետք գրականութեան տեսութիւնը վերջնականապէս անջատուած է քերականութենէն եւ կազմած է առանձին նիւթ։

Այժմ տեսնենք թէ հայ իրականութեան մէջ երբ սկսած են զբաղիլ տաղաչափութեամբ եւ երբ սկսած է այդ նիւթին դասաւանդութիւնը հայկական դպրոցներուն մէջ։

Կարգ մը բանասէրներ կը գտնեն թէ «ոտանաւոր գրելու արուեստին խնդիրը գիտական ուսումնասիրութեան նիւթ դարձուցած են առաջին անգամ Դաւիթ եւ Թրակացիի քերականութեան մեկնաբանները» (Փրոֆ. Ա. Առաքելեան)։ Սակայն, եթէ նկատի ունենանք, որ Թրակացիի քերականութեան թարգմանութենէն առաջ ալ հայ ժողովուրդը ունեցած է իր սեփական, ինքնուրոյն ստեղծագործութիւնը, իր գրացումներուն, խոհերուն, մտորումներուն գեղարուեստական արտայայտութիւնը, բանաստեղծական յանգաւոր խօսքը, ու այդ ինքնատիպ ստեղծագործութիւնը ունեցած է իր տաղաչափութիւնը, որ բուն հայկական, անխառն ժողովրդական քնարերգութեան յատուկ եղած է, ապա, մեր կարծիքով, հակառակ գրաւոր վկայութիւններու բացակայութեան, համարձակ կերպով կարելի է ըսել, որ այդ տաղաչափութեան արուեստը ուսումնասիրութեան նիւթ պէտք է դարձած ըլլայ Թրակացիի քերականութեան թարգմանութենէն առաջ։

Մեր կարծիքը հաստատելու համար բերենք այլ ապացոյցներ։ Ա.–Դ– դարաշրջաններուն Հայաստանի կրթութեան եւ դաստիարակութեան դրութիւնը, ամենայն հաւանականութեամբ, ընդհանուր համանման գիծեր ունեցած է դրացի հելլենական երկիրներուն հետ, իսկ այդ երկիրներուն մէջ, օտար ազբիւրներուն համաձայն, դասաւանդութիւնները եւ դաստիարակութեան գործը հիմնականին մէջ կազմակերպուած էր անթիկ դպրոցին սկզբունքով, ըստ որուն դաստիարակութեան մէջ առաջնակարգ դեր պէտք է կատարէ գեղեցիկը։ Յունական երկու ձեւի դպրոցներուն մէջ ալ (երաժշտական եւ մարմնամարզական) այլ առարկաներուն հետ միասին դասաւանդուած են երաժշտութիւն եւ բանաստեղծութիւն։ Հելլենական շրջանի Հայաստանին մէջ (Ա.էն մինչեւ Դ. դար Ք. Ա.) գերազանցապէս տարածուած էին բաւին լայն իմաստով գրական կրթութիւն ջամբող դպրոցներուն ձեւը։

Կարգ մը հայ բանասէրներ (Ստ. Մալխասեան, Մ. Աբեղեան, Կարապետ Կապատցի) նոյնպէս այն կարծիքը յայտնած են թէ Հայերը նախաքրիստոնէական շրջանին ունեցած են քերթողական բարձր արուեստ մը։

Հին Հայոց տաղաչափական արուեստին լաւատեղեակ անձերէն մէկը՝ Աւետիք Պահատրեան, 1891ին հրատարակած իր «Հին Հայոց տաղաչափական արուեստը» քննական տեսութեան մէջ անժխտելի կը նկատէ նախաքրիստոնէական շրջանի Հայերուն քերթողական բարձր արուեստը, որ ունէր յատուկ կանոններով տաղաչափութիւն, եւ որ նախնի քերթողները, անբաւարար գտնելով պարզ կանոնները, անընդհատ կատարելագործեցին տաղաչափութեան արուեստը եւ յանկապէս բառանգամ, երկանգամ ինչպէս նաեւ միանգամ եւ եռանգամ տողերուն, սուղ (կարճ) եւ երկար անդամներուն գործածութիւնը, «որով Հայոց քերթողական արուեստը ազգակցութիւն հաստատեց հելլենականին հետ»։ Արդարեւ այդ կ՚ապացուցանեն անհամաչափ տողերուն օգնութեամբ զանազան քերթողական գծագրութիւնները, «բառերի խորհրդաւոր միջարկութեամբ, երկակի գործողութեանց յայտարար նշաններ ակներեւ կացուցանելը», «խորհրդաւոր տողակարգով եւ տառերի խորհրդաւոր դասաւորութեամբ զանազան գիտակցութիւն արտայայտելը» եւայլն։

Այսպէս, պատմական տուեալներուն եւ նշանաւոր բանասէրներուն վկայութիւններուն հիման վրայ կարելի է պնդել, որ Հայաստանի մէջ «ոտանաւոր գրելու արուեստի խնդիրը» շատ հաւանականօրէն լուրջ ուսումնասիրութիւններու նիւթ դարձած է Դաւիթէն եւ Թրակացիի քերականութեան հայ միւս մեկնաբաններէն առաջ։

Գիրերու գիւտէն ետք Հայաստանի մէջ կը զարգանայ թարգմանական եւ ինքնուրոյն գրականութիւնը։ Յունարան դպրոցին մեկնաբանները (Դաւիթ քերական, Անանուն մեկնիչ, Մովսէս քերթող եւայլն) հայկական դպրոցներուն մէջ իրրեւ դասագիրք գործածութեան մէջ կը դնեն Դիոնիսիոս Թրակացիի «Քերականական արուեստը»։ Այս առթիւ պէտք է գիտել ալ թէ Դիոնիսիոսի, ինչպէս նաեւ հայ քերականագէտներուն մեծ մասին գործերուն մէջ քերականութիւնը կը համապատասխանէր մօտաւորապէս բանասիրութեան մեր արդի ըմբռնումներուն։ Այս կը նշանակէ, որ զուտ քերականութեան հետ միաժամանակ քննութեան կ՚առնուէին բանասիրական հարցեր՝ տաղաչափութիւն, գեղարուեստական ընթերցանութիւն, գրական գործերու մեկնաբանութիւն եւայլն։ Քերականութեան բովանդակութեան այս ըմբռնումը կը տեւէ մինչեւ ԺԸ. դար, իսկ ոմանց կարծիքով (Հայր Ալիշեան) նոյնիսկ մինչեւ ԺԹ. դարու կէսը։

Թրակացիի քերականութեան չորս յաւելուածներէն երեքը կը վերաբերին առոգանութեան եւ անոր նշաններուն, արուեստի սահմանումին եւ տաղաչափութեան։ Անոր քերականութեան վեց մասերէն չորսը փաստօրէն կը վերաբերին բանասիրութեան եւ լեզուի ու գրականութեան ուսուցման ձեւերուն։ Յետագային, հայ քերականագէտներէն ոմանք (Ստեփանոս Սիւնեցի) մեծ ուշադրութեամբ կը պարզեն բանասիրական ըմբռնումները, իսկ ոմանք ալ (Վարդան, Եսայի Նչեցի) կ՚աշխատին քերականութենէն զատել փիլիսոփայութեան, ճարտասանութեան, բանաստեղծութեան տարրերը։

Փրոֆ. Ա. Առաքելեանի «Հայ ժողովուրդի մտաւոր մշակոյթի զարգացման պատմութիւնը» եւ Ա. Մովսիսեանի «Ուրուագծեր հայ դպրոցի եւ մանկավարժութեան պատմութեան» արժէքաւոր գիրքերուն մէջ բազմաթիւ պատմական վկայութիւններ կան այդ մասին, Ե. ԺԵ. դարերուն Հայաստանի միջին եւ բարձրագոյն դպրոցներուն մէջ դասաւանդուած են գրականութիւն, բանաստեղծութիւն եւ գեղագիտական դաստիարակութիւն տւող այնպիսի նիւթեր, ինչպէս են երաժշտութիւնը եւ նկարչութիւնը։ Աւելին, ըստ Փրոֆ. Ա. Մովսիսեանի, միջնադարեան Հայաստանի մէջ մեծ հետաքրքրութիւն կար փիլիսոփայութիւն, պատմութիւն, գրականութիւն, գրչութիւն եւ զանազան արուեստներ սորվեցնող դպրոցներուն հանդէպ։

Եօթներորդ դարէն սկսեալ դպրոցներուն մէջ սորվեցուցած են «առասպելավարժութիւն» կոչուող նիւթը, որուն բովանդակութիւնը կազմած են հայկական ժողովրդական առասպելները եւ գիւցազնավէպերը։

Հայ հին բարձրագոյն դպրոցներէն մէկուն՝ Տաթեւի համալսարանին մէջ կը գործէր երեք ուսումնարան։ Առաջինին մէջ կ՚ուսումնասիրուէր երգեցողութիւն, երաժշտութեան տեսութիւն եւ պատմութիւն, երկրորդին մէջ՝ «զանազան նկարչութիւնս» (գիմանկարչութիւն, մանրանկարչութիւն, գիրքերու ծաղկազարդում եւայլն), իսկ երրորդին մէջ հիմանիրքեր գիտութիւններ, որոնց շարքին ճարտասանութիւն, քերականութիւն, բանաստեղծութիւն, մայրենի լեզու եւ գրականութիւն։

Հ. ՄԱԽՉԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՆԿԱՐԻՉ ԺԻՐԱՅՐ ՕՐԱԳԵԱՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

1946 Դեկտեմբեր 12ին, բարեկամին այն հարցումին, թէ պիտի ուզէ՞ր Հայաստան հաստատուիլ, կը պատասխանէ. «Հայաստանի մէջ պատառ մը ապահով հաց կայ. բայց կա՞յ նաեւ հոգեկան անդորրութիւնը, որուն արուեստագէտ մը պէտք ունի։ Մարդ չի կրնար ըմբռնել, թէ այդ հսկայ ժողովուրդին մէջ (խորհրդային) ինչո՞ւ մեծ արուեստագէտներ չկան. պարզ է. մարդ կը մտածէ, թէ հոն մթնոլորտը յարմար չէ արուեստագէտներուն։

«Ամէն կողմէ կը լսեմ, թէ խորհրդային արուեստը ճաշակէ զուրկ է. թէ ինչո՞ւ, չեմ հասկնար։ Երկիր մը, որ Գուչկին, Տոստեւսկի, Չայկովսկի եւայլն տըւած է, կարելի՞ բան է, որ ուրիշ մեծ արուեստագէտներ ալ չտայ»։

1948 Դեկտեմբեր 13ին, նոյն նիւթին մասին կը գրէր. «Ես ալ այդ (Հայաստան հաստատուելու) մասին շատոնց կը մտածեմ, բայց կը տատամսիմ, որովհետեւ վստահ չեմ, թէ հոն հոգեկան ազատութիւն կա՞յ թէ ոչ, այսինքն՝ խօսելու, գործելու եւ արուեստի (ստեղծագործական) ազատութիւն կա՞յ թէ ոչ»։

Նոյն թուակիր նամակով, ի պատասխան բարեկամի քաջալերանքին ու գնահատանքին՝ իր գործին հանդէպ, կը գըրէր. լաւ գործ մը տալու համար է, որ «ամբողջ կեանքս կը զոհեմ. բոլոր արուեստագէտները ատոր կը ձգտին, այդ կը փափաքին։ Կը զոհեն իրենց նիւթական

ԻՇԽԱՆ ԱԶԻՄԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Այս պատմութիւնը կը կազմէ Բոժէ Փէյրըֆիթի «Մալթայի ասպետները» անունով գրքին մէկ գլուխը։ Հատորը վաւերական կողմէ արգիլուած գործ մըն է։ Բայց իշխան Ազիմի վերաբերեալ այս գլուխը, իրականին մէջ, հիմնական ոչ մէկ կապ ունի հատորին բուն նիւթին հետ։ Միջանկեալ ու որքա՛ն գրաւիչ կերպով կը նկարագրէ վաւերական պատմութիւն մը, որուն մանրամասնութիւնները կրնան անհաւատալի թուիլ շատերուն։

Պայազիտ, Սուլթան Մահմուտ Բ.ի երեց որդին, գահին վրայ յաջորդեց իր հօր։ Սակայն Պայազիտի կրտսեր եղբայրը՝ քաղաքագիտն իշխան Ազիմ, չուզեց ենթարկուիլ իր մեծ եղբօր, ու փորձեց ինք տիրանալ սուլթանական գահին։ Յաջորդական երկու կռիւներու մէջ պարտութեան մատնուելէ ետք, ապաստան խնդրեց Հռոդոսի քրիստոնեայ ասպետներուն, որոնք իրենց կարգին պատերազմի մէջ էին Բարձրագոյն Դրան հետ։ Բասթիլլայի մեծ վանահայրը պարտականութիւն ստացաւ դիմաւորելու Ազիմը, ու զայն գտաւ կիսամերկ վիճակի մէջ, չքախումբի փոխարէն միայն երկու սպասաւորներով շրջապատուած, ու որպէս ուղեղոյց ունենալով միայն կայսրութեան կնիքը։

Բասթիլլայի մեծ վանահօր կողմէ իր գիրքին վայել զգեստներ ստանալէ ետք, իշխան Ազիմ Հռոդոս կղզիի հողին վրայ ոտք կոխեց՝ ոսկեթելով բանուած զորգերով ծածկուած կամրջակի մը վրայէն անցնելով։ Հռոդոսի ասպետներուն մեծաւորը, Փիէռ տ'Օպիւսոն, որ տակաւին երկու տարի առաջ ետ մղած էր Մահմուտ Բ.ի բանակներուն յարձակումը, իր ձիուն քամակին վրայ եւ ասպետական իշխանութեան մեծամեծներով շրջապատուած՝ դիմաւորեց Ազիմը։ Բարի գալուստի ճառ մը խօսեցաւ, որուն Ազիմ պատասխանեց ձեռքը երեք անգամ բերնին տանելով, որ, ըստ թրքական կենցաղավարութեան, համանիշ է յարգալիր լռութեան։ Ազիմ առաջնորդուեցաւ կըղզիին փրանսական օթեւանը, այսինքն փրանսախօս ասպետներուն պալատը, որմէ ներս մտաւ, ըստ թրքական ուրիշ սովորութեան մը իր երկու սպասաւորներուն ուսերուն վրայ բարձած։ Ապա, իբարու յաջորդել սկսան Ազիմի ի պատիւ կազմակերպուած նուագահանդէսները, մրցախաղերն ու խրախճանքները։

Պայազիտ, սարսափած այն գաղափարէն, թէ իր մրցակիցը իր մեծագոյն թշնամիներուն հիւրն է, այս վերջիններուն առաջարկեց հաշտութիւն կնքել։ Առաջարկեց անմիջական կերպով եւ, ապա, ամէն տարուան Օգոստոս մէկին, 45.000 վենետիկեան դքսադրամ վճարել (որ կը համապատասխանէ այս օրուան 100 միլիոն ֆրանքին) — որպէս հացագին իշխան Ազիմի, որ պիտի դառնար «Հռոդոսի ասպետներու մեծաւորին յաւիտենական հիւրը»։ Այսպէս, Ս. Խաչի տիրասաւոր պաշտպանը կը դառնար մահմետական մահիկին թաշակաւորը։

Սուլթան Պայազիտ, խեղդել տալէ վերջ մեծ վէզիրը, որ իր երեսին կը զարնէր այս դաշինքը, Հռոդոսի ասպետներու մեծաւորին նուէր զրկեց երկու արբազան մասունքներ. Յիսուս Քրիստոսի փշեպսակին ութ հարիւր փուշերէն մէկը, եւ Ս. Յովհաննու Մկրտչի աջը։ Այս աջը, որ մկրտած էր Փրկիչը եւ որուն ցուցամատը միշտ պրկուած կը մնար, Մահմուտ Բ.ի կողմէ գտնուած էր Կ. Պոլսոյ մէջ։ Վանքին եկեղեցիին մէջ իր արժանի պատուարժան տեղը գնելէն առաջ, վանահայրը հրահանգեց քննութիւն մը կատարել այս աջին վաւերականութիւնը ճշդելու համար։ Ամէն ոք գիտէր, թէ բացի Հռոմի մէջ պահուած գլուխէն, նախակարապետին աճիւնները, Անտիոքի մէջ թաղուած, այնտեղ ալ հրկիզուած էին Յուլիանոս Հաւատուրացի գործակալներուն կողմէ, ու աճիւններուն մոխիրները փոխադրուած էին ծենովա։ Հռոդոսի եպիսկոպոսը, որ Գոլոսայի անուանակիր արքեպիսկոպոսն էր, տեղեկութիւն ստացաւ որ Ս. Յովհաննու Մըկրտչի աջը կարելի եղած էր հրկիզումէն ազատել՝ շնորհիւ Ս. Ղուկասու Աւետարանիչին։ Աջը պահուած մնացած էր Անտիոքի մէջ, մինչեւ այն օրը, երբ Կոստանդին Ծիրանածին զայն փոխադրած էր բիւզանդական կայսրութեան պանձալանը։ Կը յիշատակուէին այս աջին գործած հրաշքները. իր ոսկրիկներէն մին, վիշապի մը ժանիքներուն մէջը նետուած պահուն, տեղն ու տեղը մահացուցած էր զայն. Խաչվերացի օրը հանդիսաւոր թափօրով ըլլալի մը վրայ առաջնորդուած, աջը կը բացուէր կամ կը գոցուէր՝ յայտնելով թէ տարին բարեբեր պիտի ըլլա՞յ կամ ոչ։

Այս տեղեկութեանց հիման վրայ, Հռոդոսի ասպետներուն մեծաւորը ոսկեղէն նշխարատուփի մը մէջ զետեղեց աջը եւ տեղաւորեց կղզիին Ս. Յովհաննու եկեղեցիին մէջ։ Ս. Յովհաննու ասպետական կարգը, այնքան ատեն որ Հռոդոսի մէջ մնաց, ամէն տարուան Դեկտեմբեր 5ին կը տօնէր աջին յանձնումին տարեդարձը։

(1 Շար.)

կեանքը, վերանալու համար հոգեկան ու մտաւորական աշխարհին մէջ, ուրկէ ալ պէտք ըլլալ կարողանան արտադրել այնպիսի գործեր, որոնք ապրին ընդմիշտ: Բայց միայն ժամանակը ցոյց կուտայ արուեստագէտին արժէքը: Եւ դժբախտաբար միայն այն ատեն, երբ արուեստագէտը այլեւս գոյութիւն չունի, որպէսզի կարենայ սրբագրել իր սխալները:

«Ես ալ կը բաղձամ ապրիլ յաւէտ իմ գործերով. միշտ կը մտածեմ, թէ գործերս ի՞նչ արժէք կրնան ունենալ հարիւր կամ երկու հարիւր տարի ետք. շարունակ կը քննեմ ու կը վերադննահատեմ գործերս. վստահ եմ, որ լաւ ճամբու մէջ եմ. մաղթենք, որ չսխալիմ, որովհետեւ միշտ կասկած ալ ունիմ սրտիս մէջ, այն սարսափելի կասկածը, որ կը չարչարէ արուեստագէտը եւ հաւանաբար այդ տառապանքն է, որ յառաջդիմել կուտայ իրեն:

«Հիմակուան գործերս շատ աւելի լաւ են, բայց փոխարէն նուաղ կ'արտադրեմ, որովհետեւ շատ աւելի երկար ժամանակ կը յատկացնեմ՝ նկար մը գծելու համար, մանաւանդ վերջերս: Պատերազմէն ետք քիչ կ'արտադրեմ. աւելի կը խորանամ գործիս մէջ: Առողջութիւնս ալ լաւ չէ, ատոր քիչ կ'աշխատիմ, — փափաք չունիմ, յաղնած եմ, շատ յաղնած: Երբեմն կը մտածեմ. ինչո՞ւ աշխատիմ. մարդկութեա՞ն համար, ես ինծի՞ համար. կ'արժէ՞: Բայց երբ գործ մը յղանամ մտքիս մէջ, արդէն նկարուած է:

«... Վստահ եմ, որ (ինծի պէս) դուն ալ կը չարչարուիս (եւ ջանք կ'ընես), որպէսզի ստեղծած էակներդ ապրին, շնչեն, տխրին, երջանկանան, վերջապէս, որպէսզի խօսին մարդկային համաշխարհային այն լեզուն, զոր ամէն մարդ կը հասկնայ, — ... որովհետեւ դիցացումի լեզուն է, եւ զոր արուեստի պատմութեան հսկաները գիտցան գործածել: Լեզու մը, որ հին է եւ միշտ նոր, յաւիտենական »:

1949 Նոյեմբեր 5ին կը գրէր դրեթէ նոյն շեշտով. «... Ջանայ միշտ աւելի խորանալ, այնպէս որ ստեղծած էակներդ ապրին, տառապին ու երջանկանան ամբողջ մարդկութեան տառապանքով ու երջանկութեամբ. արուեստի լեզուն համաշխարհային է: Բու եւ ապրիդ տառապանքն ու երջանկութիւնը գիտցիր ամբողջ մարդկութեան սեփականութիւնը դարձնել:... Կ'արժէ ամէն ինչ զոհել արուեստին համար. արուեստը արժանի է: Ատոր համար ալ արուեստագէտ մը պէտք է քամէ ինքզինք, մինչեւ իսկ անկարելին ընէ... դիտէ շուրջդ, մարդկութիւնը, որ կ'ապրի իր յատկութիւններով ու թերութիւններով, ջանա՛ թափանցել մարդոց հոգին, ապրումներդ խառնէ անոնց ապրումներուն, միաձուլէ, խորացիր ու արտայայտէ »:

1949 Ապրիլ 11. — « ... Այն շրջաններուն, երբ կրնամ աշխատիլ, ամէն բան կը մոռնամ եւ ինքզինքս քիչ մը աւելի հանգիստ կը զգամ: Այնպէս որ ինծի համար կարենալ աշխատիլը տեսակ մը հոգեկան դեղ է: Իսկ չկարենալ աշխատիլ՝ ինծի համար կը նշանակէ ջղայնանալ եւ մտածել կեանքիս ու անձիս մասին, ինչ որ չեմ ուզեր ամենեւին: Ատոր համար կ'ամփոփուիմ ես իմ մէջ եւ կ'ապրիմ հոգեկան կեանքս, որ զիս կը հեռացնէ նիւթական աշխարհէն ու կը տանի դաշտափարի եւ արուեստի աշխարհը, որ մաքուր է, նուրբ է, ազնիւ է»:

1949 Դեկտեմբեր 9. — «Արուեստը կեանք է, ապրում է համամարդկային՝ ամփոփուած մէկ կամ մէկէ աւելի մարմիններու ու դէմքերու մէջ, որոնք գիծերու, մասսաներու եւ գոյներու համաչափութեամբ եւ ներդաշնակութեամբ կ'արտայայտեն, կրնամ ըսել, կը պատմեն մարդկութեան ապրումները, անցնելէ ետք արուեստագէտի հոգիին ու տաղանդին բովէն: Ըստ իս, այս է ճշմարտութիւնը եւ այսպէս ըրած են արուեստի որեւէ սեռի հեռեւոր հսկաները»:

1954 Դեկտեմբեր 30. — «Արտախուութեամբ տեսցայ գրկած հին հոյակապ հայ ճարտարապետութենէն երկու նմոյշներդ: Իրաւ է, մեծ ժողովուրդ եղած ենք, մանաւանդ հոգեկան արժէքներու (ստեղծման) մարզին մէջ: Այսօր ալ, եթէ ուշադրութեամբ դիտենք մեր շուրջը, կրնանք դաժ ըլլալ մեր ժողովուրդէն, երբ մանաւանդ մեր թիւը համեմատենք մեր ունեցած մեծ կամ արժէքաւոր մարդոց թիւին (ուրիշ ժողովուրդներու բաղդատմամբ) հետ, պիտի տեսնենք, թէ կրնանք մենք մեր քաղաքակիրթ ժողովուրդներու կարգին դասել: Պարզ է, ամէն ժողովուրդ սորվելիք ունի ուրիշներէն. բայց պայմանը նոյնն է բոլոր ժողովուրդներուն համար»:

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԵՒ ԱՐՏԱՌՈՑ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐ

«Ըսէ թէ ինչ կը հաւաքես՝ եւ քեզի ըսեմ թէ ով ես»: Եւրոպական այս հին առածը ոչ մէկ ատեն այնքան ճիշդ էր, որքան այս տարի, երբ ամէն բանի հաւաքածոյ կազմելու մոլութիւնը զարեր շարունակ Անգլիոյ մէջ մնալէ ետք եկաւ եւ տարածուեցաւ ամբողջ Եւրոպայի մէջ:

Իսկապէս, հաւաքածոյ կազմելու մոլութիւնը ընդհանուր համաճարակի բնոյթ առած է ոչ միայն Հիւսիսի երկիրներուն մէջ, ուր սկիզբէն ի վեր ծաղկեցաւ վիճակ մը ունէին դասադան «հոպի»ները, այլ Միջերկրականեան երկիրներու մէջ ալ, ինչպէս Իտալիոյ, ուր մինչեւ հիմա ժողովուրդը վարժուած չէր իր ամբողջ հետաքրքրութիւնը կեդրոնացնել այնքան մեխանիկական բաներու վրայ:

ՆԱԽԱԴԱՐԵԱՆ ՄՈԼՈՒԹԻՒՆ

Անշուշտ, Իտալիա հին աւանդութիւն ունի հնադարեան դրամներու եւ արուեստի գործերու հաւաքածոներ կազմողներու, որոնց հաւաքածոները այսօր իր բազմաթիւ թանգարանները կը զարդարեն եւ իր գրօսաշրջական մեծագոյն դրամագլուխը կը կազմեն: Բայց, այս հաւաքածոները, հազուագիւտ եւ բացառիկ բաներու մարդուս նախադարեան մոլութեան դրսեւորում տալէ զատ, դրամական մեծ արժէք կը ներկայացնեն: Եւ դանոնք հաւաքելը, յաճախ, դրամի հաւաքածոյ կազմելու ձեւ մըն է — այսինքն, համաշխարհային այս «հոպի»ին միջոցով դրամատիրութեան պարզ ձեւ մը:

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐ

Սակայն, այսօր, հաւաքածոյ կազմողները, իրենց մոլութեան ատարկային դրամական արժէքով չեն հետաքրքրուիր: Կը հաւաքեն քաղաքական թռուցիկներ, փաթոյթի պատկերազարդ թուղթեր, մանկական ամանորի խաղալիքներ, հոլեր, ծանուցումներ, տոմսակներ, լուցկիի տուփեր եւ բոլորովին անպէտ ուրիշ բաներ, որոնց դասադան տեսակները կան եւ կ'արդարացնեն հաւաքածոյ կազմողներու հետաքրքրութիւնը:

Այսպէս, խօսելի հաւաքածոյ կաղմող մը՝ Լուքա Բրիվինիօ հաւաքած է 2500 հատ նարինջի պատկերազարդ փաթոյթ: Անոնցմէ մէկ քանին, իսկապէս, ժողովրդական առողջափորագրութեան եւ սխալագրութեան գլուխ – գործոցներ են: Բարլօ Պոնի, դինի կը հաւաքէ: Սակայն ոչ թէ համտեսելու համար — հասարակ տեղիք պիտի ըլլար ատիկա — այլ՝ անոնց նայելու համար: Ան իր յարկարաժնին մէջ չինած է խոշոր... գինեդարան մը, ուր՝ նոյնանման բիւրեղէ շիշեր, մասնաւոր լոյսի տակ, կը շողշողան ծիածանի բոլոր գոյներով, իրենց պարունակած բազմազան ըմպելիներէն: Պոնի կը շեշտէ թէ իր հաւաքածոն կը պարունակէ ամբողջ աշխարհի մէջ գոյութիւն ունեցող ոգելից ըմպելիներու բոլոր տեսակները: Գինիի այս մոլեռանդ հաւաքածոյ կաղմողը՝ մասնաւոր պատկերագրքի (ալպոմ) մը մէջ փակցուցած է բոլոր երկիրներու ըմպելի արտադրող բոլոր գործատուներու, գինենիներու, քոնեաքներու, շնափներու, ուիսկիներու, պրանտիներու, գարեջուրներու եւայլն, պիտակները:

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ՁԵՌՔԵՐ

Ինքնատիպ հաւաքածոյ կաղմող մըն ալ Ա. Ֆրանքէթթին է, որ մարդոց... ձեռքերու հաւաքածոյ կը կազմէ: Սակայն, իր հաւաքածոն այնքան ալ խորշելի չէ, որքան որ կը թուի առաջին ակնարկով: Իր հաւաքածոյի ձեռքերը շինուած են դաճէ, մոմէ կամ պղինձէ: Այսինքն, հռչակաւոր մարդոց, — գլխաւորաբար երաժշտագէտներու բայց նաեւ նկարիչներու, դրագէտներու եւ ընդհանրապէս արուեստագէտներու — ձեռքերու ընդօրինակութիւններ: Ձար լեզուներ կ'ըսեն թէ՝ տրուած ըլլալով որ դժուար է նշանաւոր մարդոց ձեռքերու իրական տիպարները առնել, Ֆրանքէթթի հանճարի փոխակերպած է իր բոլոր ազգականներն ու բարեկամները, որ իրեն թոյլ տուած են առնել իրենց ձեռքերուն տիպարները:

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ.. ԴԺՈԽՔ

Դեստաի հաւաքածոյ կաղմող մըն ալ իր տունը վերածած է երաժշտութեան... դժոխքի, հոն կեդրոնացնելով տասնեակներով պզտիկ թրանզիսթորներ, զորս կը միացնէ դասադան ձայնասփիւռի կայաններու, «համաշխարհային համերգ»ը մըտիկ ընելու համար, ինչպէս կ'ըսէ:

«Դասական» հաւաքածոյ կաղմողներէն, այսօր շատ յարգի են թիթեռնիկներու հաւաքածոյ կաղմողները: Այս հաւաքածոներու մոլիները, իրաւացիօրէն կը պնդեն թէ՝ իրենց այս հոպին թերեւս հաւաքածոյի միակ տեսակն է, որուն կազմութիւնը իսկապէս առաջնակարգ մարզանք մըն է:

Վերջապէս կան նորօրինակ հաւաքածոյ կաղմողներ: Ասոնք այն մարդիկն են, որ կը բաւականանան իրենց սիրած աստղ–կաններու... լուսանկարները հաւաքելով: Այսպէս, շատեր «արձաններու», «թռչուններու», կամ «ծաղիկներու» հաւաքածոներ կը կազմեն: Ոմանք ալ, այսպէս նամակադրոշմ կը հաւաքեն, այսինքն, զանոնք կը լուսանկարեն եւ լուսանկարը բաւական մեծցնելով՝ յաճախ, դեղարուեստական մեծարժէք գործի մը կը վերածեն:

ՁԱՅՆԻ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐ...

Սակայն, այս բոլորին մէջ ամէնէն ինքնատիպները, անտարակոյս, ձայնի հաւաքածոյ կաղմողներն են: Ձայները արձանագրող իրենց մեքենայով աներեւակայելի տեղեր կ'այցելեն, երկդարերու համար Ալպեաններու մէկ ջրվէժին մռնչիւնը, Բոթ տ'Ապիրի լեռնի ծառերուն մէջ սիւքի սուլոցը կամ հրաբուխի մը պայթումի դղրդիւնը արձանագրելու համար:

Բագեց՝ Վէն

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ֆրանսական պատկերասփիւռը Նոյեմբեր 26ին, ժամը 21ին պիտի ներկայացնէ անսովոր Ֆիլմ մը՝

ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ԽԱՒԱՐԸ

Երաժշտութիւն. — Մարսէլ Տըլանուա: Գրքոյկ. — Ֆիլիփ Սուփօ: Կը մասնակցին. —

ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԻՆ
ԵՒ
ԺԱՔ ԺԱՆՍԷՆ

Տարաբախտ երաժիշտը պիտի չկարենայ տեսնել իր այս գործը, զոր յատկապէս պատրաստած էր Պատկերասփիւռին համար:

Յառաջ յիշած էր ատենին թէ «Ժամանակին Խաւարը» խորագիրն է այն օփերային որ կը պատմէ յիշողութիւնը կորսնցուցած մարդու մը պատմութիւնը որ քնարական արուեստին մէջ կը գտնէ այն ուրախութիւնները որոնք թոյլ կուտան իրեն խարել առանձնութիւնը: Ժորժ Ֆէյտոյէն ներշնչուած է այս պատմութիւնը որու բնագիրը գրած է գերիրապաշտ բանաստեղծ՝ Ֆիլիփ Սուփօ:

«Հերոսուհիին դերը գրուած է ոչ միայն Լիտիա Կարինի ձայնին համար այլեւ ներշնչուած է երգչուհիին ձայնէն ու դէմքէն»: կը գրէր Փարի–Փրէս:

Մարսէլ Տըլանուայի այս երկը՝ իր տեսակին առաջին փորձն է որ կատարուած է Ֆրանսայի մէջ: Փորձը համանուագային շարադրութեան մը՝ որու կուռ այլ բազմակերպ յօրինուածքը կը պայմանադրէ պատկերը եւ շարժումը, կը կարգաւորէ պարի ու խօսքի փոխանակութիւնը, առանց լրումով հասնելու իր բարձրագոյն վախճանին՝ երգին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (186)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Չկշտացանք, վարպետ, չկշտացանք, վարպետ, դուշէցին միաբերան: Ձինին – բուքին չենք նայիր, մեր վրէժը մեզ կը տաքցնէ:

Գիշեր մը մնաց անոնց քով: Առաւօտուն ճակատը հրաժեշտ քրտինքներու մէջ էր երբ արթնցաւ: Կերպարանքը աժգունած ու այլայլած էր, նայուածքը կըլծայի երեւոյթ մը ունէր:

— Ի՞նչ ունիս, վարպետ, նկատել տուաւ Արտօ, որ ցաւով դիտեց այդ յանկարծական փոփոխութիւնը:

Աւազակապետը չուզեց ծածկել: Մահուան անկողնին մէջ ինկած հօր մը պէս՝ յայտնեց սարսռալի երազը զոր տեսած էր այդ գիշեր:

«Սիրելի զաւակներս,

«Այս գիշեր ճակատագրական երազ մը տեսայ: Բարձր ու ապառաժներով շրջապատուած լերան մը վրայ կը գտնուէինք: Չեմ յիշեր, որն էր, բայց այդ լեռը մեր հայրենիքի արեւոտ լեռներէն մէկն էր: Վարը խիտ ու հինաւուրց ծառերով լեցուած անտառ մը կար ու խորունկ ձոր մը: Այդ ձորէն հեղեղ մը կը վազէր ու ձայնը մեզի կը հասնէր:

«Անտարկ էր մեր դիրքը: Բայց յանկարծ լոյս մը ցոլաց հեռուէն ու անոր յաջորդեց որոտում մը, որ անտառէն մինչեւ ապառաժներուն մէջ արձագանգեց:

«Այդ որոտումը թնդանօթի որոտում մըն էր:

«Դուք քաջաբար ասիծներու պէս զարս նետուեցաք ձեր դիրքէն ու ապառաժներու ետին մէկ մէկ պատնէշներ յարմարցուցիք ձեզի:

«Փուճ տեղ թնդանօթը կը գոռար, փուճ տեղ հրանիւթերը կը ժայթքէին, քարերու մէջ ձեր մազին վնաս չկար:

«Գալով ինծի, ժեռ ու բարձր քարի մը վրայ կեցած էի ու աչքս ձեր դիրքէն չէի հեռացներ:

«Ամբողջ օրը թնդանօթը նետուեցաւ յաջորդաբար, անոր լոյսը եւ որոտումը միայն յայտնի էին:

«Վերջապէս գիշերը հասաւ:

«Երկինքը մութ ամպերով պատած էր ու մռայլ խաւար մը կը ծածկէր ամէն բան:

«Մահաստարսուռ լռութեան մը մէջ յանկարծ պաշարուեցանք:

«Ոչ մէկերնիս շարժած էինք մեր դիրքերէն: Ալխատուր կոիւ մը սկսանք:

«Ախ, զիրար չէինք տեսներ:

«Այդ կռիւին մէջ գնդակ մը մխուեցաւ սրտիս մէջ ու ինկայ:

«Չեմ գիտեր, չեմ գիտեր այդ վիճակով քանի՞ ժամ մնացեր էի, աչքս բացի ու շուրջս տեսայ վաշտ մը զինուոր եւ զարշապիղ հրամանատար մը:

«Շարժում մը ըրի ու նստեցայ, չըմնայելով որ սրտիս մէջ մխուած գնդակին վէրքէն դեռ արիւնը կը հոսէր հեղեղի պէս:

«— Ա՞յս է Խան Ճալալը, Մխիթար, հարցուց հրամանատարը քիչ հեռուն գտնուող մարդուն, որ աչքերուս մէջ կը նայէր:

«— Ան է, ան է, հաստատեց Մխիթար՝ որ ասպիկանի մը հագուստ հագած հայ կին մըն էր:

«Այս բացայայտ վճռին վրայ, վաշտը խնդութեամբ լեցուած եռեւէկս ինկաւ ու քաղաք տարին զիս:

«Դատարանի մը մէջ մահուան դատապարտեցին ու կախելու պատրաստութիւնը տեսան:

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Արբէօյլէն Տիկին Գայեանէ Դաւիթեան, Եղանի Ալլաղանեանի մահուան առթիւ, կը նուիրէ 10 Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչի կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 10 Ն. Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ

(Հ. Յ. Դ. Օրուան առթիւ)

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Մ. Մինասեան ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ՝ այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, իր շրջանի ողբացեալ բոլոր ընկերներու յիշատակին.—

Ահարոն Պէրպէրեան, Յովհ. Պէրպէրեան, Լեւոն Նէտիլեան, Բիւզանդ Գամեան, Նազար Բապուճեան, Դագէս Ջապունեան, Մկրտիչ Կարապետեան, Պօղոս Պօղոսեան, Օննիկ Գուրեան, Յովհ. Աբգարեան, Աւագ Պաղտասարեան, Հմայեակ Ուզունեան, Վաղարշակ Ուրքաթեան, Տոքթ. Յովհ. Քիւթիւկեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Թէնէքէճեան, Ահարոն Աբրահամեան, Աշոտ Նշանեան, Յովհ. Եղիշէեան, Գրիգոր Գոստիկեան, Բարթող Փափազեան, Շաւարշ Տէր-Պարսամեան (Նոր Սերնդական):

Պատարագէն վերջ ծաղկեփունջերու զետեղում ընկերներուն եւ բարեկամներու շիրիմներու վրայ: Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներն ու ընկերները յարգելու համար անոնց յիշատակը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԻՇԻ.— Կապ. Խաչի վարչութիւնը շընորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ իր գպրոցներուն 10 Ն. Ֆ.ի գումարը Պ. Հայկազ Յակոբեանէ իր քրոջ, ողբացեալ Բագրեւանդ Թումայեանի եւ իր եղբօր Հ. Յակոբեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի հանդիսաւոր պատարագ տեղի կ'ունենայ Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՆԵՐՍԷՍ ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ: Սկիզբ Ս. Պատարագի ժամը 10: Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Այս Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին, Փարիզի եկեղեցւոյ կիրակնօրեայ վարժարանի դասընթացքները կը սկսին: Կը դասախօսէ Տիկին Արփինէ Տատեան: Կը խնդրուի ծնողքներէն՝ որ առաջնորդեն իրենց զաւակները եկեղեցւոյս խորհրդարանը որոշեալ ժամուն:

ԹՐԱԳՕՇԻ ՆՈՐ ՍԱԼԵՐԸ

Հայոց Պատմութիւն.— 3 դասախօսութեան մէջ ամփոփուած ակիզբէն Մեծն Տիգրան Բ.ի գահակալութեան վախճանը:

(Ա.) Ուրարտական շրջան, Բ) Արմէններու տիրապետութիւնն ու Արտաշէս Աշխարհակալ եւ Գ) Մեծն Տիգրան Բ.): Լոյս տեսած է երկու դասախօսութիւն մէկ Թիւի մէջ մէկ երգով, կայ նաեւ Ա. եւ Բ. դասախօսութիւնները առանձին սալերով առաջին կողմը, իսկ միւս երեսի վրայ Հայաստանեան նոր լաւ երգեր ու խմբերգներ, նաեւ «Ծնունդ»էն մեներգներ:

Գինն է առանց երգի սալը 15 Ն. Ֆ., (մէկ ժամ տեւողութեամբ):

Իսկ երգով իւրաքանչիւրը 10 Ն. Ֆ.:

Առաքման ծախքը ղրկողին վրայ: Կանխիկ եւ ապառիկ բոլոր ապսպրանքները ընել Թրագօշի հասցէին՝

TRACOCH, 6, Rue Nungesser, DECINES (Isère)

MARSEILLE Maison ALKAZ

Լիոն, Տպարան Թադէոսեան

Փարիզի հայ գրատուները

(Թրագօշի առաջին հինգ սպառած սալերու երգերու երգարանը մօտ ատենէն պիտի ղրկուի փափաքողներուն 2 Ն. Ֆ.:)

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Շատ որակեալ գործաւորներ թայէօրի, վերարկուի, ճուբիւռ, ներկայանալ.—

STAR

25, Rue de Trévise, PARIS-9.

TAI. 55-75

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Թէյասեղանի մը շուրջ Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը եւ Փարիզի մասնաճիւղը կը հրաւիրեն բոլոր ընկեր-ընկերուհիները և կազմակերպութեան համակիրները, պատուելու համար ընկերուհի Տիկին ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԻՓԷՔԵԱՆԸ (Լիբանանէն եւ Պարսկաստանէն նոր վերադարձին առթիւ), ինչպէս նաեւ մասնաճիւղի Նախորդ վարչութեան անդամուհիները, Կիրակի, Նոյեմբեր 25ին, ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, հաճելի ժամանց, երգ, պար, արտասանութիւն:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Ուրբաթ օր, 23 Նոյեմբեր ժամը 20·30ին, Շաբաթ՝ 24 Նոյ. նոյն ժամուն, Կիրակի, 25 Նոյեմբեր ժամը 17ին, Մկրտչեան եկեղեցւոյ սրահին մէջ, 1 Րիւ Էռնէստ Ռընան: Կիրակի օրուան նիւթը պիտի ըլլայ՝

« Qui sont les Arméniens ? ».

Պիտի խօսի՝ Վեր. Յ. ՀԻԼՎԱՃԵԱՆ:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 2, ժամը 17էն կէս գիշեր,

Grand Hôtel

12, Bd. des Capucines

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի, կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, եկեղեցւոյ սրահը: Ներկայ պիտի ըլլայ Կապ. Խաչի գործավարը՝ Պ. Կ. Փօլատեան:

Կարեւոր օրակարգ:

Ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Չորեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Տիկին Կօշկակարեանի բնակարանը: Ներկայ պիտի ըլլայ Կապ. Խաչի գործավարը՝ Կ. Փօլատեան: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն որ ներկայ ըլլան այս կարեւոր ժողովին:

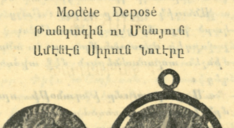
ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.

Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600-ամեակին առթիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Երիտասարդաց Ակումբը, կազմակերպած է բանախօսութիւն մը, այս Երկուշաբթի ժամը ճիշդ 21ին:

«Զուիցերական ակումբին» սրահին մէջ: 10, Րիւ տէ Մեսաժրաի, Փարիզ, Մեթրօ Փուասոնիէռ:

Պիտի բանախօսէ Պ. Հ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ (Արեւելեան լեզուներու վարժարանի ճախկին ուսուցիչ):

Նիւթ ունենալով Հայերէն այբուբենը եւ հայ գրականութիւնը:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Վարչութեան Բ. ընդհ. ժողովը պիտի գումարուի այս Ուրբաթ գիշեր, ժամը 20ին: Օրակարգ՝ վարչութեան համատուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի եւ օրինաւոր:

Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

Հ. Յ. Դ. «ՌՈՒԲԷՆ» ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հերթական դասախօսական-ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀՐԱՒԷՐ ՏԷՍԻՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Տէսինի Կրօն. Ընկ. վարչութիւնը կը հրաւիրէ հասարակութիւնը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահը, ուր պիտի զեկուցանէ Լիոնի եւ Շրջ. կողմէ Հայաստան պատգամաւոր գացող ՎԱՐԱԳ ՔՀՆՅ. ԱՒԱԳԵԱՆ:

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Նշան Պէշիկթաշլեան բարեկամներուն կը հաղորդէ իր Նոր հասցէն.—

23, Rue Saint-Charles

VILLEMOMBLE (Seine)

Sainte-Catherine

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի եւ Իսիի խումբերուն կողմէ, այս Շաբաթ ժամը 18·30էն սկսեալ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Իսիի պարախումբին եւ լաւագոյն արուեստագէտներու:

Avec la participation de la Grande Vedette de la chanson française

CLAUDE GOATY

CONCOURS DE CHAPEAUX

BAR — BUFFET *COTILLONS* *VESTIAIRE*

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ն. Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ն. Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, Քէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ,	5 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Սաեփանեան, Վենետիկ	9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Զաղմաղճեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՑՈՐՁԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ն. Ֆ.
ՁՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3·50 Ն. Ֆ. Բ. հատոր 5 Ն. Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը 0·25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

JEUDI 22 NOVEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9462 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5363

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Բ.

Երեք Շրջանակային վարչութիւններ ունի Հ. Բ. Ը. Միութիւնը — Ամերիկա, Եւրոպա եւ Մերձաւոր Արեւելք: Շատ քիչ անգամ այս երեքը միասին միջշրջանակային ժողով կը գումարեն: Վերջինը գումարուած է 1960ին Փարիզի մէջ:

Մերձաւոր Արեւելքի մասնաճիւղերը երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ սահմանուեր են ազգային նոր օրէնքներու հարկադրանքին տակ, տեղական իրաւունքներու համաձայն կազմուած ընկերակցութեանց փոխակերպուիլ, պահելով հանդերձ Միութեան անունը եւ անոր հետ պահպանելով իրենց բարոյական կապերը:

Ի՞նչ պատահեր է Ամերիկայի մէջ, որպէսզի «աղշահար» եւ «մտահոգ» ըլլայ Զարեհ պէյ:

Բարեգործականի հիմնադիր Պօղոս Նուպար փաշայի կրտսեր զաւակը վերջերս լսեր է, որ Ամերիկայի մէջ կազմուեր են երկու անջատ ընկերակցութիւններ՝ նոյն անունով — Հ. Բ. Ը. Մ. Քորփորէյշըն (Արմենիըն Ճէնըրըլ Պէնըվոլէնթ Եունիըն Քորփորէյշըն), իբրեւ ամերիկեան ընկերութիւն: Երկուքն ալ իրենց կանոնագրութեանց մէջ ճշգօրէն չեն յիշած Բարեգործականի նպատակները, չեն յիշատակած նոյնիսկ Միութեան հիմնադիրներուն անունները:

Այս ընկերակցութիւններէն մէկը Ամերիկայի Շրջանակային վարչութիւնն է, որ իր շուրջ կը համախմբէ Ամերիկայի շրջանի Հայերը: Կը ղեկավարէ տեղական մասնաճիւղերը Նիւ Եորքէն մինչեւ Քալիֆօռնիա, ճիշդ ինչպէս Եւրոպայի շրջանակային վարչութիւնը կը ղեկավարէ տեղական մասնաճիւղերը՝ Ֆրանսայէն մինչեւ Յունաստան:

Աւելի կարեւոր է երկրորդը, որ բաղկացած է միայն Կեդր. վարչութեան 15 անդամներէն:

Արդ, կը հաստատուի թէ այս 15 հոգինոց խմբակին փոխանցուած են Բարեգործականի հնչուն, շարժուն եւ անշարժ բոլոր հարստութիւնները, շուրջ 13 միլիոն տոլար արժէքով:

Միութիւնը, որ 1924էն ի վեր զուիցերական էր, 1955 Փետրուար 21ին ամերիկեանի վերածուեր է Կեդր. վարչութեան նախագահ Պ. Ալեք Մանուկեանի եւ ընկերներուն կողմէ, համաձայնութեամբ Ամերիկայի Շրջանակայինին:

Այս պարագան բուռն բողոքներու տեղի տուած է Եւրոպայի եւ Մերձաւոր Արեւելքի շրջանակային վարչութեանց կողմէ, որոնք այս կարգադրութիւնը կը նկատէին խախտում մը Միութեան հիմնական սկզբունքներուն: Մանաւանդ որ ընդհանուր ժողովը այդպիսի որոշում մը չէ տուած բնաւ եւ ամերիկեան ընկերութեան կազմութիւնը գաղտնի պահուած է միւս Շրջանակային վարչութիւններէն իր հակականոնական բնոյթին համար:

1960 Հոկտեմբեր 26ին Փարիզի Միջշրջանակային ժողովին մէջ որոշուեր էր վերադառնալ օրինականութեան: Սակայն «աւաղ, այս որոշումները մեռեալ տառ մնացին», կ՚ըսէ Զարեհ պէյ:

Դարձեալ Փարիզի մէջ 1961 Մայիս 24-25-26ին աւելի սեղմ բայց կարեւոր ժողով մը տեղի ունեցեր է Ֆրանսացի, զուիցերացի եւ ամերիկեան փաստաբաններու մասնակցութեամբ:

Այդ ժողովը Մայիս 26ին յանգեր է յստակ համաձայնութեան մը, որ «կը հաստատէ կրկնակ հպատակութիւն Միութեան մէջ եւ կրնար վերջ մը դնել, եթէ ուղղամտօրէն գործադրուէր, Միութեան ապագային մասին մեր մտավախութեանց»:

Պ. Ալեք Մանուկեան մերժեր է թէ՛ 26 Հոկտեմբեր 1960ի եւ թէ 26 Մայիս 1961ի կրկնակ համաձայնագիրները, յանուն Կեդրոնական վարչութեան, առիթն մը աւելի ծանրացնելով ստեղծուած տագնապը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻՆ

—o—

ԿԱՆՈՆԻԿՈՍ ՔԻՌԻՆ ՀԱՄԱՐ Կ՚ՈՒԶԵՆ ՔՈՒԷԱՐԿԵԼ ...

—o—

Համայնավարները կ՚ուզեն վճռական դեր մը խաղալ Կիրակի օրուան քուէարկութեան համար: Բացայայտ կերպով կը քաշուին զանազան շրջաններու մէջ ի նպաստ ոչ միայն ընկերվարականներու այլ նոյնիսկ Կանոնիկոս Քիռի պէս անկախներու:

Համայնավարներու այս ձեւով քաշուիլը միշտ նպաստաւոր արդիւնք չի կրնար տալ: Աւելի եւս կը չէզոքէ ժողովրդական ճակատի վախը որու ի նպաստ է անշուշտ որ համայնավարները նման դիրք կը բռնեն: Էթիէն Ֆաժօն որոշած է նոյնիսկ Առասի մէջ ընտրական հանրաժողով մը կազմակերպել համոզելու համար համայնավար ընտրողները որպէսզի Կի Մոլէի ի նպաստ քուէարկեն: Պարզ է որ դժուար գործ է երբ յիշենք թէ 15 տարի է ընկերվարական պարագլուխը կը մեղադրէ համայնավարները որ «ձախ կողմը չեն այլ՝ արեւելքի կողմը»: Բայց այսօր թշնամին՝ Իւ Էն Էռ է եւ համայնավարները կը նախընտրեն նոյնիսկ Կանոնիկոս Քիռին քուէն տալ: Այս դիրքաւորումը ուրիշ պէս պայթած է Տիժոնի մէջ, երբ համայնավարները հրաւիրած են իրենց ընտրողները որ ծերունի Կանոնիկոսի համար քուէարկեն: Կուսակցութեան հրատարակած զեկոյցը յստակ է այդ ուղղութեամբ՝ «Պատնէշ բարձրացնել Իւ Էն Էռի դէմ: եւ ձայները կեդրոնացնել լաւագոյն դիրքը ունեցող թեկնածուին վրայ՝ Կանոնիկոս Քիռ»:

Անշուշտ նման կացութեան մը առջեւ, Վատիկանն ալ իր խօսքն ունի ըսելիք եւ հաւանական է որ ճնշում բանեցնէ Կանոնիկոսին վրայ որպէսզի քաշէ իր թեկնածութիւնը: Կանոնիկոսը արդէն ըսած է թէ նկատի պիտի չառնէ համայնավար ձայները, բայց այդքանը չի բաւեր: Իր յայտարարութեան մէջ, Ազգ. ժողովի երիցագոյն երեսփոխանը կը շեշտէր.— «Կ՚ուզեմ ճշդել թէ 17 տարի է երեսփոխան – քաղաքապետ եմ: Որեւէ դիմում չեմ ըրած ծայրայեղ – ձախին եւ երբեք չեմ ուզած որ զօրավիգ կենան ինծի: Պատահած է, ինչպէս քաղաքական բազմաթիւ անձնաւորութիւններ, որ օգտուիմ ընկերվարական կամ համայնավար անջատ ձայներէ: Բայց որեւէ ատեն, նուազագոյն չփումը ունեցած չեմ իրենց կազմակերպութեանց հետ եւ կը մերժեմ ծածուկ համաձայնութիւնները ինչպէս հրաժարումները»:

21 շրջաններու մէջ, համայնավարները կը քաշուին ի նպաստ ընկերվարականներու: Ասոնց մէջ կրկնենք՝ Առասը (Կի Մոլէ): Հինգ ուրիշ շրջաններու մէջ կը քաշուին ի նպաստ Տէփրէօյի ընկերվարական ինքնավար կուսակցութեան (Փէ էՍ Իւ): 12 շրջաններու մէջ կը քաշուին ի նպաստ արմատականներու, այսպէս էնար է Լուառի մէջ Տըպրէ դէմ առ դէմ կը գտնուի արմատականի մը՝ Պերթուէն: Եւ ինչ որ առաւել զարմանալի է կը քաշուին նաեւ ի նպաստ անկախներու եւ ... ժողովրդական հանրապետականներու:

Համայնավարներուն նշանախօսքը յստակ է՝ ձախողեցնել ռեւէ Իւ Էն Էռի ընտրութիւն որեւէ գնով, նոյն նպատակն ունին ընկերվարականները: Ժողովրդական հանրապետականները: Կ՚ուզեն միայն ձախողեցնել ծայրայեղ ձախը: Այս նպատակին իրագործման համար Սէն նահանգի բոլոր թեկնածուները կը քաշուին: Այս առթիւ կը յայտարարէ թէ անադարտ պահելու համար օգնական ուժի մը բոլոր կարելիութիւնները, կը քաշէ իր բոլոր թեկնածուները: Կը հրաւիրէ քուէարկող կիներն ու այրերը որ, մէկ կողմէ ընդդիմանան համայնավարներուն, միւս կողմէ անհատական իշխանութեան կողմնակիցներուն:

Սէնի ընկերվարական դաշնակցութիւնն ալ զեկոյց մը հրատարակած է որ կը յայտնէ թէ որոշած է պարզապէս քաշել ընկերվարական բոլոր թեկնածուները բացի այն շրջաններէն ուր լաւագոյն դիրք ունին պարտութեան մատնելու համար անհատական իշխանութեան կողմնակիցները: Կը հրաւիրէ ընկերվարական ընտրողները որ իրենց պարտականութիւնը կատարեն անհատական իշխանութեան թեկնածուները պարտութեան մատնելու համար:

Ինչպէս, Կի Մոլէ կը նախատեսէր, 12 – 15 շրջաններու մէջ դէմ դիմաց կը մնան երկու «անպայմանադրականներ»՝ Իւ Էն Էռ եւ համայնավար: Այս պարագային հաւանաբար ձեռնպահներու թիւը մեծ ըլլայ, նկատի առնելով որ բոլոր անոնք որ դէմ են Իւ Էն Էռին, դժուար թէ քուէարկեն համայնավար թեկնածուին, հակառակ անոր որ Կի Մոլէի հրահանգն է, որովհետեւ չէշտեց ընկերվարական պարագլուխը՝ մէկ համայնավար աւելի կամ մէկ համայնավար պակաս, բան չի փոխեր Ազգ. ժողովին մէջ:

× Ելմտական նախկին նախարար Անթուան Փինէ որ Մատրիտ մեկնեցաւ յայտարարեց Օռլիի մէջ.— «Հակառակ անոր որ այլեւս քաղաքական ոչ մէկ դեր կը խաղամ եւ կը գոհանամ պարզ հանդիսատես մը ըլլալով, կը խորհիմ թէ կրնամ ըսել որ ոչ ոք պէտք է անտեսէ համայնավարի մը ընտրութիւնը արգիլելու պարագան: Գալով համաձայնութեանց, հրաժարմանց եւ զինակցութեանց, որոնց մասին կը խօսուի, Անկախները որեւէ պարագայի պէտք չէ յանձնառութիւն առնեն համայնավարներու հանդէպ եւ մանաւանդ չընդունին որեւէ հրաժարում մը անոնց կողմէ»:

ՔՈՒՊԱ

—o—

ԿԸ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԻ

Քասթրօ եւ Խրուշչեւ համաձայն են «Իլիուշին 28» օդանաւերը քաշելու եւ Քենըտին ալ իր պաշարումը կը վերցնէ բայց «հսկողութիւնը» կը մնայ:

Նախագահ Քենըտի այս լուրերը տըւաւ պատկերասփիւռէն տրուած մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին: Քենըտի յայտնեց թէ Խրուշչեւ, Քասթրօյէն վերջ, ընդունած է որ ռմբաձիգ օդանաւերը հեռանան, ուրեմն այլեւս կարելի է Քուպայի ծովային պաշարումը վերցնել:

Այս պայմաններու մէջ, համաձայնութիւն մը աւելի քան հաւանական կը թըւի: Ֆիտէլ Քասթրօ Ու. Թանի ղրկած իր նամակին մէջ կ՚ըսէ թէ եթէ խորհրդային կառավարութիւնը բանակցութեանց լաւ ընթացքը ապահովելու համար, կը գտնէ որ պէտք է իր ռմբաձիգ օդանաւերը քաշէ, Քուպայի յեղափոխական կառավարութիւնը արգելք չի հանդիսանար ատոր: Ժամանակը եկած է գիտնալու թէ ո՞վ կ՚ուզէ եւ ո՞վ չուզեր խաղաղութիւն: Քուպա երբեք արգելք չէ հանդիսացած բոլորին համար արդար եւ ընդունելի լուծումի մը»:

Հաւանայի ձայնասփիւռը հաղորդեց թէ իրենց նաւերէն մէկը ռմբակոծուած է ամերիկեան օդանաւի մը կողմէ, բայց ամերիկեան պատերազմական նախարարութիւնը կը հերքէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆԷՆ կը հաղորդեն թէ զինադուլի հրահանգ տրուած է չինական զօրքին, բայց Նեհրու ցարդ տեղեակ չէ: Մաօ Ցէ Թունկի ուժերը կը շարունակեն յառաջանալ: Նոր Տեհլիէն կը հաղորդեն որ եթէ Չինացիք ընդունին «Սթաթու Քուօ Անթէ»ն, այն ատեն իրենց պատասխանը կրնայ նպաստաւոր ըլլալ զինադուլի առաջարկին, բայց Հնդկաստան չի կրնար ընդունիլ զինադուլ մը երբ Չինացիք կը գրաւեն հնդկական որոշ հողամաս: Այդ պարագային Հնդկաստան ընդունած կ՚ըլլայ այդ գրաւումը:

ԵՄԷՆԻ մէջ կացութիւնը շատ նպաստաւոր չէ հանրապետական ուժերուն: Կուիները կը շարունակուին եւ յեղափոխական ու եգիպտական ուժերը յարձակման ենթարկուած են:

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ նաւթուղիներու փճացման համար տասը հոգի մահուան դատապարտուած են: Վեցը ներկայ էին մինչ չորսը դատուեցան ի բացակայութեան: Այս վերջին չորս դատապարտեալներու մէջ կայ Լիբանանեան խորհրդարանի անդամ՝ Էմիլ Պուսթանի որուն մահապատիժը անմիջապէս ցկեանս բանտարկութեան վերածուած է: Պուսթանի ընկերային գործունէութեան Լիբանանեան ճակատի պետն է: Հանրային շինութեանց նախարար եղած է:

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ Արաբիոյ, Իրաքի եւ Վենեզուելայի քարիւղի նախարարները ժողովի նստած են Պաղտատի մէջ:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՍՓԵԼՄԱՆ Պապը Ամերիկա հրաւիրեց որպէսզի օրհնէ Վատիկանի տաղաւարը 1964ի Միջազգային ցուցահանդէսին: Պապը պատասխանած է թէ պէտք չէ մոռնալ որ պատանի մը չէ: «80 տարեկանը անցած եմ», ըսած է:

ՔՈՓԷՆՀԱԿԻ մէջ մեռած է հիւլէական գիտութեան վարպետ մը՝ Նիլս Պօռ: 77 տարեկան էր եւ հսկայ աշխատանք կատարած էր գիտական զանազան մարզերու մէջ: Իրմով, գիտութեան մեծագոյն դէմքերէն մէկը կ՚անհետանայ:

ՔՈՆԿՕՅԻ նախագահը՝ Քազավուպու բացառիկ վիճակ հռչակեց Լէօփոլտվիլի մէջ որոշ ապահովութիւն տալու համար ժողովուրդին, եւրոպացի եւ ափրիկեցի, որ օրէ օր աճող անիշխանութենէն մտահոգ է:

ՄԱԼՔԸՄ ՄԱՔ – ՏՈՆԱԼՏ որ Մեծն Բրիտանիոյ նախկին մարզպանն էր, Հնդկաստան, Քենիայի կառավարիչ նշանակուեցաւ: 61 տարեկան է եւ աշխատաւորական երեսփոխան:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան համագումարին Ա. քարտուղար՝ Քատար յայտարարեց թէ քաղաքական բանտարկեալներու 95 առ հարիւրը ազատ արձակուած է:

ՔՈՒԷՅԹԻ իշխանապետութիւնը կ՚ուզէ որ Արաբական Լիկայի զինեալ ուժերը որ Իրաքի եւ Քուէյթի սահմանին երկայնքին են փոխարինուին խորհրդանշական ուժերու կողմէ:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ յայտարարեց կուսակցութեան լիակատար նիստին առջեւ թէ ըՍթալին մեռնելէ առաջ ըսած է.— «Երբ մեռնիմ աշխարհակալները ձեզի պիտի խեղդեն»:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գլաձորի բարձրագոյն դպրոցին մէջ քերթողական արուեստները, քերականութիւնը եւ բանաստեղծութեան ուսուցումը այնպիսի բարձր մակարդակի մը վրայ կը գտնուէր, որ այդ դպրոցը երկրին տուած է բազմաթիւ հմուտ մատենագէտներ, բանաստեղծներ, գրականագէտներ, հռետոր – ճարտասաններ :

Այս ճիւղերուն ուսուցման պատշաճ ուշադրութիւն դարձուած է նաեւ Սանահինի, Հաղպատի, Անիի, Նարեկի, Երզնկայի եւ միջնադարեան Հայաստանի բազմաթիւ դպրոցներուն մէջ: Այդ կրթարանները առաջնորդուած չեն ուսումնական միասնական ծրագիրով մը, ամէն մէկ դպրոց առաջնորդուած է իր հասկցած ուղղութեամբ եւ ամէն մէկ ուսուցիչ իր գիտցածներուն եւ կարելիութիւններուն համապատասխան՝ կազմած է ուսեալ առարկային ծրագիրը, որոշած անոր բովանդակութիւնը եւ սահմանները :

Միջնադարու ականաւոր հայ մանկավարժները պատշաճ ուշադրութիւն դարձուցած են նաեւ դաստիարակութեան կերպերուն վրայ: Այսպէս, օրինակ, Տաթեւի եւ Գլաձորի համալսարաններուն համբաւաւոր մանկավարժներ՝ Յովհան Որոտնեցի, Գրիգոր Տաթեւացի, Եսայի Նչեցի աշխատած եւ մշակած են ուսուցման կենդանի եւ գործնական մեթոդներ :

ԺԶ. – ԺԸ. դարերուն Հայութիւնը կը գտնուէր պարսկական եւ թրքական բռնակալութիւններու լուծին տակ: Յատկապէս ԺԵ. – ԺԶ. դարերուն կը փակուին բազմաթիւ դպրոցներ, կը հալածուի Հայոց լեզուն եւ մշակոյթը եւ հայ մտաւորականութիւնը: Թէեւ ԺԷ. դարէն սկսեալ թէ Արեւելեան եւ թէ Արեւմտեան Հայաստանի մէջ կը սկսին գործել կարգ մը դպրոցներ, սակայն այդ շրջանին կրթական մակարդակը ոչ մէկ աչքի զարնող փոփոխութիւն կը կրէ կամ նորանալ կ'արձանագրէ :

ԺԷ. դարէն սկսեալ կը հրատարակուին հայերէն քերականութեան գիրքեր: Հ. Գաբրիէլ Զարբհանալեան իր «Պատմութիւն հայերէն դպրութեան» գիրքին Բ. մասին մէջ (Նոր մատենագրութիւն) ԺԷ. դարու նշանաւոր քերականագէտներէն կը յիշատակէ յատկապէս Կղեմէս Կալանոս Իտալացին, որ ութ տարի շրջագայելով Անդրկովկաս, լաւ կը տիրապետէ հայերէնին եւ վրացերէնին եւ 1623ին վերադառնալով Եւրոպա, Հռոմի եւ Լեմպերկի մէջ կը դառնայ հայերէնի ուսուցիչ : 1645ին կը գրէ չորս մասերէ կազմուած (Ուղղագրութիւն, Բանաստեղծութիւն, Արտաբերութիւն, Շարադրութիւն) հայերէնի քերականութեան դասագիրք մը:

1624ին Մեդիոլանումի մէջ կը տպուին Փրանկիսս Ռիվոլայի, 1666ին Մարսէյլի մէջ՝ Ոսկան վարդապետի, 1674ին Հռոմի մէջ՝ Յովհաննէս վարդապետ Հոլով Կոստանդնապոլսեցիի քերականութիւնները : Աւելի ուշ կը հրատարակուին Սիմէոն Ջուղայեցիի, Մխիթար Աբբայի (1730) եւ Պաղտասար Դպիրի (1736) քերականութիւնները :

Այս դասագիրքերուն մէջ բանաստեղծական խնդիրները կը քննուին քերականութեան կանոններուն հետ միասին ; սակայն այս քերականութիւնները գերազանցապէս կազմուած էին յունարէն եւ լատիներէն լեզուներու քերականութեան եւ բանաստեղծութեան ազդեցութեան տակ եւ, ինչպէս գրել կուտայ Զարբհանալեան, «այս ամէն երկասիրութիւններ մերթ նախնեաց կանոններուն օտար ոճով, եւ մերթ անկատար կերպով կ'աւանդէին հայ լեզուին ուսուցումը»:

Հայ դպրոցի զարգացման տեսակէտէն բացառիկ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ յատկապէս ԺԹ. դարը: Արդարեւ, ԺԹ. դարու առաջին կիսուն հրապարակ կուգայ Խ. Աբովեան, որ իր ողջ կեանքը կը նուիրէ հարազատ ժողովուրդին կրթութեան եւ դաստիարակութիւնը բարելաւելու դժուարին բայց հայրենաշահ գործին: Աբովեան հրապարակ եկաւ այնպիսի ատեն մը, երբ հազարամեայ փառաւոր մշակոյթի տէր Հայաստանը պարսկական եւ թրքական բռնակալութիւններուն լուծին տակ վերածուած էր տնտեսապէս քայքայուած, քաղաքական ազատութիւնը կորսնցուցած, ահաւոր թշուառութեան մատնուած երկրի մը : Ժողովուրդը կը խարխափէր համատարած տգիտութեան եւ խաւարի մէջ :

Խ. Աբովեան բազմաթիւ յօդուածներով եւ զեկուցագիրերով կը վերլուծէ այն խոչընդոտները, որոնց հետեւանքով անդրկովկասեան եւ յատկապէս հայկական «ուսումնարանները ցարդ չեն կարողացել եւ չեն կարողանում համապատասխանել նրանց համար նախադրուած կոչմանը»: Աբովեան սուր պատճառը կը նկատէ մանկավարժական անհրաժեշտ պատրաստութիւն ունեցող ուսուցիչներու, գիտականօրէն կազմուած ծրագիրներու, դասագիրքերու պակասը, ուսուցման քարացած, ապարդիւն մեթոտներու կիրարկումը, աշակերտներուն նիւթական, կրթական վատ պայմանները եւ վերադաս մարմիններու յարուցած խոչընդոտները: Պաշտօնական մարմիններուն ուղղած իր զեկուցագիրներուն մէջ Աբովեան բազմիցս առաջարկած է այդ թերութիւնները եւ խոչընդոտները վերցնելու արմատական միջոցները: Սակայն ի զուր: Անուամենայնիւ, Աբովեանի ձգած սերմերը տուին իրենց փարթամ ծիլերը եւ քանի մը տասնեակ տարիներու ընթացքին հայ ժողովուրդը աշխարհաբար լեզուով ստեղծեց արժէքաւոր գրականութիւն մը եւ իր պատուաբեր աւանդը մտցուց մանկավարժութեան ընդհանուրին մէջ:

Մայրենի լեզուի (իմա նաեւ գրականութեան) ուսուցումին վերաբերեալ 1840 – 50ի տարիները հետաքրքրական միտքեր յայտնած են նաեւ արեւմտահայ մանկավարժները եւ յատկապէս ծանօթ մանկավարժ՝ Նիկողոս Զօրայեան :

Դաստիարակութեան գործին մէջ գլխաւոր թերութիւններէն մէկը Զօրայեան կը նկատէ տղոց յոգնեցնելու պարագան : «Պէտք է ամէն բան իր ատենին սորվեցնելու նայիլ, ու ծնողք ալ չուրախանան, երբ որ կը տեսնեն, որ տղաքնին ինը կամ տասը տարին հազիւ լմնցուցած՝ քերականութիւնը կամ լմնցուցեր են կամ մէկ քանի թուղթ է մնացեր լմնցնելու »:

Ուրիշ տեղ մը կ'աւելցնէ. «Արուեստից կամ գիտութեանց մէջ շատ բաներ կան, որ եթէ անյարմար կերպով մը կամ անյարմար ժամանակ մը տղայոց առաջարկուելու ըլլան՝ անոնց աւելի վնաս կը հասցնեն քան թէ օգուտ »:

Զօրայեան այն կարծիքէն էր, որ ազգային դպրոցներուն մէջ հայ մանուկները պէտք է սորվին «մարդուս նիւթական վիճակը տեսնել ու հանդիստ ընելուն » եւ «հետեւաբար ալ անոր բարոյական վիճակին » նպաստող գիտութիւններ: Հայութեան համար «աւելի պէտք է հմուտ երկրագործներ, վաճառականներ, վարպետ արհեստաւորներ ունենալ, քան թէ երեք չորս լեզու գիտցողներ, Հոմերոսը յունարէն ու Կիկերոնը լատիներէն հասկցողներ: Մեզի ատանկ պէտք է, որ հասարակութիւնը, այսինքն ազգին մեծ մասը իր սեփական լեզուովը նամակ մը չիտակ չիտակ ուրիշի գրէ, իր խորհուրդը թէ բանիւ, թէ գրով ուրիշի հաղորդէ, ու իրեն հաղորդուածն ալ կարդալու ու հասկնալու կարող ըլլայ, քան թէ Ագաթանգեղոս, Խորենացի, Եղնիկ, Եղիշէ կարդալ ու ոտանաւոր գրէ» :

Ճիշդ չէ թէ Զօրայեան կը թերագնահատէր հիւմանիթեր եւ մասնաւորապէս գրական կրթութիւնը: Այլ պարզապէս կը ձգտէր ուսումը մօտեցնել կեանքին, հայ մանուկները եւ պատանիները զինել կեանքին համար գործնական արժէք ունեցող գիտելիքներով: Զօրայեան, նկատի առնելով ազգին վիճակը, նպատակայարմար կը գտնէր ժողովրդական կրթութիւնը բաժնել երեք կարգի. նախնական, երկրորդական եւ բարձրագոյն : Նախնական կրթութիւն ըսելով կը հասկնար կարդալ գրելը, թուաբանութիւնը, բարոյախօսութիւն, կրօնք եւ ազգային պատմութիւն: Երկրորդական կարգի կրթութեան տակ կ'ըմբռնէր այն հմտութիւններուն տիրապետումը, որոնք «ազգին իր գտնուած տեղւանքը ապրելու համար եղած արհեստներուն զարգացմանը կը նպաստեն» եւ որոնք «բարձրագոյն ուսման մէջ, սովորեցնելիքներուն նախապատրաստութիւն մը կամ սկզբնաւորութիւն մը կրնայ սեպուիլ »:

Վերջապէս բարձրագոյն ուսում ըսելով ան կը հասկնար այն «հմտութիւնները» (մեքենագործութիւն, բժշկութիւն եւն.), որոնք, իր կարծիքով, կարելի է միայն Եւրոպայի մէջ սորվիլ :

1870էն սկսեալ դպրոցական գործը որոշ աշխուժացում կը կրէ եւ կը կազմուին հայկական դպրոցներու առաջին ծրագիրները :

Հ. ՄԱԽՉԱՆԵԱՆ

ՄԱԿ-Ի ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷԿ ՊԱՏԿԵՐԸ

Առաջին իսկ շաբաթներուն ՄԱԿի Ընդհանուր Ժողովի 17րդ նստաշրջանը ցոյց տուաւ, թէ պատմութեան մէջ պիտի յիշուի իբրեւ նստաշրջան մը, որուն ընթացքին ամէնէն մեծ թիւով եւ ամէնէն երկար ճառերը արտասանուած են :

Քանի մը օր առաջ, պատուիրակ մը, ժողովասրահէն դուրս գալով, լրագրողներուն յայտարարեց. «Տարօրինակ կ'երեւի, թէ խաղաղութիւնը նախընտրելի է պատերազմէն: Ձեզ կը վստահեցնեմ, թէ գլուխս կը ցաւի անվերջանալի ճառերէն, դուրս կը լսեմ անդադար: Շատ կը խօսին, բայց էական գրեթէ ոչ մէկ որոշում կուտան»:

Ընդհանուր Ժողովին մէջ խօսուող ճառերուն յարաճուն թիւը որոշ չափով արդիւնք է միջազգային այս կազմակերպութեան անդամներու թիւի արագ աճման, — այս տարի 110ի հասաւ անոնց թիւը, — նաեւ՝ նոր անդամներուն կողմէ օրակարգին մէջ նոր հարցերու արձանագրման: Շատ մը երկիրներու պատուիրակներ կը փափաքին խօսիլ բոլոր հարցերուն մասին եւ ճառերը վերջ չեն գտներ :

Դիւանին պաշտօնեաները նկատած են նաեւ որ իրենց անկախութեան նոր տիրացած ափրիկեան եւ ասիական երկիրներուն պատուիրակները աւելի յաճախ կը խօսին եւ անոնց ճառերը «հին» անդամներու ճառերէն աւելի երկար կը տեւեն: Նոր պատուիրակներուն համար ՄԱԿի մէջ իրենց մուտքը մեծ դէպք մըն է եւ կը փափաքին շարունակ միջազգային կազմակերպութեան մէջ իրենց ներկայութիւնը զգացնել :

Պաշտօնեաները կը վախնան, որ եթէ այս կացութիւնը շարունակուի, կազմա –

ԻՇԽԱՆ ԱՋԻՄԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Սուրբ փուշը առաջին մէկ օրէն որպէս վաւերական ճանչցուած էր. հաստատուած էին, թէ կանաչ մնացած էր, ճիշդ փշապսակին այն միւս փուշերուն նման զորս Պօտուէն կայսրը ծախած էր Ֆրանսայի Ս. Լուդովիկոս թագաւորին, որոնց ի պատիւ այս վերջինը կառուցել տուած էր Փարիզի Սէնթ Շափէլը: Հռոդոսի Ասպետներուն մեծաւորը, աւելի համեստաբար, փշոտ մասունքը զետեղել տուաւ ոսկիէ եւ յակինդէ շինուած տուփիկի մը մէջ :

Իշխան Աջիմ, որուն շնորհիւ քրիստոնէութիւնը ձեռք ձգած էր այս գանձերը, «արքայական վեհութեան տէր երիտասարդ մըն էր, որ կ'ուտէր առանց ծամելու, կը խմէր շատ համեմուած գինի՝ Հակառակ Գուրանի պատուէրին, յաճախ տաք ջուրի լոգանք կ'առնէր, իսկ ամէն օր՝ ծովու լոգանք, որու ընթացքին կը մերկանար առանց ամօթի կամ յարգանքի զգացումի»: Կը սիրէր նուագել ու բանաստեղծութիւն գրել, եւ պարսկական տաղաչափութեամբ նամակներով կը թղթակցէր իր եղբօր՝ Սուլթանին, իր մօր՝ Թուրքիա մնացած Վալիտէ սուլթանուհիին, եւ Եգիպտոսի Սուլթանին քով ապաստան գտած իր կնոջ հետ :

Բայազիտ չէր բաւականացած Հռոդոս ղրկելով միայն վենետիկեան դքատդրամներ, քրիստոնէական մասունքներ եւ պարսկական բանաստեղծութիւններ. ուղարկած էր նաեւ քանի մը վարձկան մարդասպաններ՝ Իշխան Աջիմը անդիի աշխարհ ղրկելու համար: Այս վարձկանները ձերբակալուեցան, սակայն մեծ վանահայրը, առաջին այս փորձէն մեծապէս մտահոգ, մտածեց թրքական ջուրերէն հեռացնել բանտարկեալ մը, որուն կը պարտէր այսքան անգնահատելի նուէրներ ու այսքան մեծ եկամուտ մը : Իշխան Աջիմ ալ նոյնքան մեծ փափաք ունէր աւելի ապահով վայր մը փոխադրուելու. կ'ուզէր որ զինք յանձնեն Հունգարիոյ թագաւորին խնամքին, որ մականուանուած էր՝ «Օսմանցիներու սարսափը», եւ որ Աջիմին կը խոստանար Կ. Պոլսէն ներս յաղթական մուտք մը :

Աջիմը Հռոդոսէն հեռացնելէ առաջ, երկու համաձայնագրեր ստորագրել տուին իրեն. առաջինին մէջ՝ իրաւասութիւն կուտար Ասպետներու մեծաւորին, որ իր անունով բանակցութիւններ վարէ Բայազիտի հետ. երկրորդին մէջ՝ Աջիմ կը խոստանար, կայսրութեան տիրանալու պարագային, իր յաւիտենական դաշնակցութիւնը եւ 150 հազար ոսկի պարգեւ՝ «իր պատճառաւ կատարուած բոլոր ծախքերուն որպէս հատուցում»: Ս. Յովհաննու ասպետական կարգին փոխ-գնդապետ, տասներկու էջնոց լատիներէն տեղեկագրով մը փաստած էր ասպետներու բարձրագոյն խորհուրդին գերամեծար իշխաններուն, թէ իրենց հիւրը Հռոդոսէն աւելի ապահով վայր մը փոխադրելով դրժած չեն ըլլար սուլթանին տուած իրենց խօսքը:

Ասպետներուն մեծաւորը Աջիմը յանձնեց իր քեռորդին՝ Կի տը Պլանշֆորի, որ Օվէրնեի, մեծ վանահայրն էր ու յետագային պիտի դառնար ասպետական կարգին մեծաւորը : Այս վերջինը իրր թէ ճամբայ ելաւ դէպի Հունգարիա: Սակայն, փոխանակ խարիսխ նետելու տալմաթեան ծովեզերքի մը վրայ, Կի տը Պլանշֆորի նաւը եւ ուղեկից նաւատորմը խարիսխ նետեցին Վիլֆրանշի ծոցին մէջ՝ Սավուայի դուքսին հողային սահմաններուն վրայ: Այստեղ՝ Կի տը Պլանշֆոր սպասեց մօրեղբօրմէն գալիք նոր հրահանգներուն, որ Լուդովիկոս ԺԱ.էն խնդրած էր, որ Աջիմը Պուրկանէօֆի իր աւատին մէջ (Օվէրներ) պահելու արտօնութիւն տայ: Լուդովիկոս ԺԱ. թագաւորին պատասխանը բաւական հանդարտացուցիչ թուած չըլլալով, Կի տը Պլանշֆոր հրահանգ ստացաւ որ Ֆրանսայի հողին վրայէն անցնելէ խուսափի: Սավուայի մէջ մնալով հանդերձ, Աջիմ հետզհետէ առաջնորդուեցաւ Էքսիլ, Սէնժան տը Մորիէն, Շամպէրի եւ Ռիմիյէ, ուր կը գտնուէր ասպետներուն կեդրոնատեղիներէն մին: Այստեղ՝ տասներհինգամեայ դուքս Կարոլոս Բ. այցելեց Աջիմին, ու մեղքնալով անոր՝ փորձեց նոյնիսկ փախուստը կազմակերպել : Ֆրանսա անցնիլը լաւ բան էր, սակայն կացութիւնը շատ փափուկ դարձած էր. Պայազիտի մէկ դեսպանը եկած էր Փրովանս, ու կը պահանջէր, որ Աջիմը իրեն յանձնեն: Լուդովիկոս ԺԱ. արքան չուզելով անհաւատներու մէկ ներկայացուցիչը ընդունիլ, հրահանգեց այս վերջինին, որ կանգ առնէ Րիէզի մէջ, ու իր առաջարկութիւնները ներկայացնէ այնտեղի եպիսկոպոսին միջոցաւ: Այս վերջինը նախ փորձեց դեսպանը քրիստոնէացնել, եթէ ոչ ուրիշ նկատումներով՝ գոնէ միայն չեւ Փլէսի – լէ – Թուր թագաւորին քով կարենալ երթալու համար: Դեսպանը սուտ խուլ մնալով, եպիսկոպոսը պարտաւորուեցաւ դեսպանին բառերը [illegible] ընելու, Բայազիտ առատաձեռն կերպով կ'առաջարկէր Թուրքերուն ձեռքը գերի ինկած քանի մը հազար Ֆրանսացի կրօնաւորներ ազատ արձակել՝ Աջիմի փոխարէն: Եպիսկոպոսը գիտել տուաւ, թէ ասիկա մեծ բան մը չէր. դեսպանը աւելցուց, որ մեծ գումար մըն ալ կարելի էր դնել կշիռքին մէջ :

(2 Շար.)

կերպութիւնը ճառերու մէջ պիտի խեղդուի ։

ԹՈՒՂԹԻ ԴԷԶԵՐ

ՄԱԿի առաջին ընդհանուր ժողովը 1946ին 343 նիստ գումարած էր 97 օրուան մէջ, հաշուելով նաեւ զանազան յանձնախումբերու նիստերը ։ 16րդ Ընդհ. Ժողովը 150 օրուան մէջ 716 նիստ գումարեց ։

Եօթը տարի առաջ, 1955ին, Ընդհանուր Ժողովը եւ իր յանձնախումբերը 10 հազար 700 էջ մեքենագրուած ճառեր եւ յայտարարութիւններ արձանագրեցին ։ Անցեալ տարի այդ թիւը 19 հազար 200 էջի բարձրացաւ ։

Այդ էջերէն ամէն մէկը պէտք է թարգմանուի միջազգային կազմակերպութեան երեք պաշտօնական լեզուներուն, — անգլերէն, ֆրանսերէն եւ սպաներէն, — իսկ որոշումներն ու շահեկան միւս պաշտօնագրերը կը թարգմանուին նաեւ ռուսերէնի եւ չինարէնի ։

Այս բոլորը անցեալ տարի կազմեցին 306 միլիոն 370 հազար էջ։ 1952ին 177 միլիոն էջ էր ։

Պատուիրակներուն « շատախօսութիւնը » այնքան մտահոգեց 16րդ Ընդհանուր Ժողովի Թունուզցի նախագահ Սլիմը, որ այդ «շատախօսութիւն»ը սահմանափակելու համար զանազան մեթոտներ առաջարկեց ։ Իր առաջարկները այս տարի պիտի քննուին ընդհանուր ժողովին կողմէ ։

Պատուիրակ մը լրագրողներուն յայտարարեց. « Կը կարծեմ, թէ ամէն ճիգ աւելորդ է եւ աւելի ժամանակ պիտի վատնենք վիճելով այն մասին, թէ ի՞նչ պէտք է ընենք ժամանակ չվատնելու համար »։ Միւս կողմէ, դիտողները կը կարծեն, թէ Պ. Սլիմի յաջորդը՝ Փաքիստանի պատուիրակ Զաֆրուլա Խան համաձայն պիտի չըլլայ ճառերը կարճեցնելու տեսակէտին, տրուած ըլլալով որ ինք մէկն է այն պատուիրակներէն, որոնք կազմակերպութեան պատմութեան մէջ ամէնէն երկար ճառերը արտասանած են ։

ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Միացեալ Ազգերը ուրիշ մարզի մէջ ալ մրցանիշ կը կոտրեն, — այցելուներու մարզին մէջ։ Անցեալ տարի մէկ միլիոն 33 հազար հոգի այցելեցին ՄԱԿի պալատը։ Կը կարծուի, թէ այս տարի այդ թիւը մեծապէս պիտի աւելնայ ։

Այցելուներու սպասարկութեան պաշտօնեաները կը յայտնեն, թէ վերջին տարիներուն այցելուները 10 կամ 15 տարի առաջուան այցելուներէն բոլորովին տարբեր դիրք կը բռնեն ։

ՄԱԿեան պաշտօնեայ մը դիտել տուաւ, «Այն ատեն այցելուները կուգային միայն անոր համար, որ ՄԱԿը Ազատութեան արձանին կամ Կենդանաբանական Պարտէզին պէս տեսարժան վայր մըն էր ։ Գրեթէ ոչ մէկ հետաքրքրութիւն ցոյց կու տային կազմակերպութեան գործելակերպին կամ նպատակներուն մասին ։ Այսօր այցելուներէն շատեր մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կու տան անոր նպատակներուն եւ գործերուն հանդէպ ։ Երբեմն հարցուցան, որ այս շէնքին մէջ կը վճռուի իրենց եւ իրենց զաւակներուն ճակատագիրը »։

Սովորաբար ՄԱԿ այցելող կիները այրերէն աւելի «իրազեկ» կուգան։ Շատ մը այցելուներ առաջնորդներուն կ'ուղեն ատ տեսակ հարցումներ. «Միջազգային Դրամանշային Ատեանը ի՞նչ որոշում կու տայ դրամանիշներու փոխանակութեան օժանդակելու համար»։

Շատ մը այցելուներ կ'ուզեն, որ իրենց ցոյց տրուի այն նստարանը, որուն Պ. Խրուշչեւ զարկաւ իր կօշիկը ։

Առաջնորդները այցելուները կը բաժնեն ըստ ազգութեանց ։

Այսպէս, Ֆրանսացիները ամէնէն սկեպտիկներն են եւ միջազգային կազմակերպութեան գոյութեան անհրաժեշտութեան ու յաջողութեան մասին կը տարակուսին։ Շուէտացիք աւելի լաւատես են ։

Գերմանացիք եւ Ճափոնները ամէնէն շատ լուսանկարողներն են ։

Ռուսերը կը ջանան քարոզչութիւն ընել նոյնիսկ առաջնորդներուն եւ սովորաբար օտար լեզուներ գիտեն ։

Առաջնորդները լրագրողներուն յայտարարեցին, թէ երբեք պիտի չմոռնան ամէնէն «անտարբեր» այցելուն։ Ֆրանսացի մըն էր, որ ՄԱԿի շէնքը այցելեց 1955ին։ Շէնքը մանելէ անմիջապէս ետք առաջնորդին հարցուց, թէ «ո՞ւր է ըմպելարանը» (պար) եւ, տեղը իմանալէ ետք, աւելցուց. « Հոն աւելի հետաքրքրական բաներ պիտի իմանամ »։

Մէկ սրահ իսկ չուզեց այցելել ։

1960ին ռուս մը ըսաւ առաջնորդին. « Գիտէ՞ք, թէ երբ մեռաւ Լենին»։ Առաջնորդը պատասխանեց, թէ այդ հարցը ՄԱԿին չի վերաբերիր։ Այն ատեն ռուս այցելուն, յայտնապէս ջղայնացած, պատասխանեց. «Հարցը կը վերաբերի ամբողջ աշխարհին »։

Գեղանի առաջնորդներուն զարդարողները Լատին Ամերիկայի երկիրներէն եկած այցելուներն են։ Սովորաբար «ժամադրութիւն» կու տան առաջնորդներուն եւ այցելութեան ամբողջ տեւողութեան կը նախընտրեն աւելի առաջնորդը դիտել, քան թէ անոր ցոյց տուած սրահները ։

Վերջապէս, պատմութեան մէջ պիտի մնայ Անգլիայէն եկած այցելու մըն ալ, որովհետեւ ուշադրութեամբ հիւրընկալը եւ ՄԱԿի նպատակներուն շուրջ առաջնորդներուն բացատրութիւնները լսելէ ետք, շէնքէն դուրս ելած ատեն ըսաւ. «Պարապ խօսք»։

Կը թուի, թէ միջազգային կազմակերպութեան հանդէպ ոչ մէկ վստահութիւն ունէր ։

Քաղեց ՎԱԶՐԻԿ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, (Յատուկ) — Վերամուտէն առաջին, առաջին եւ կարեւոր ձեռնարկը գաղութիս համար հանդիսացաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութիւնը, որ տեղի ունեցաւ Կիրակի, Նոյեմբեր 11ին, Սէրքըլ Կաթոլիքի ուսանողական սրահին մէջ ։

Ներկայ էր պատկառելի բազմութիւն մը, աչքի կը զարնէր երկսեռ երիտասարդութեան ներկայութիւնը ։

Օրուան տօնակատարութիւնը կը վայելէր Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի հովանաւորութիւնը։ Հ.Յ.Դ.Դրօ խումբի եռանդուն տղաքը՝ օժանդակութեամբ Նոր Սերունդի, առանձնած էին անոր նախաձեռնութիւնը ։

Այսպէս, այլեւս աւանդական դարձած յապաղումով, ժամը 4ին, ընկեր Աւագ Լուսարեւեան, իբրեւ հանդէսի նախագահ պաշտօնական բացումը կատարեց ներշնչուած եւ խանդավառ խօսքերով ։ Հանդիսականները, իրական յուզումով եւ նոյնքան հիացումով լսեցին գաղափարական վսեմ եւ խորիմաստ մտքեր մեր երիտասարդ նախագահի բերնէն ։

Եւ երբ յայտարարեց, իր երիտասարդ գաղափարակից ընկերներու եւ համակիրներու սերունդի անունով թէ՝ «ոչ ոք պիտի կարենայ կասեցնել մեր ընթացքը դէպի Ազատութիւն, ամբողջական, հարազատ ազատութիւն ...» սրահի բազմութիւնը թնդացուց սրահը խանդավառ եւ երկար ծափերով ։

Բայց ժամանակագրութեան հաւատարիմ ըլլալու դիտումով, մատնանշեմ որ նախապէս, երբ բեմին վարագոյրը յամբօրէն բարձրացաւ, հանդիսականները գեղեցիկ տեսարանի մը առջեւ գտնուեցան. բեմին խորքը պատշաճօրէն զարդարուած էր դրօշներով եւ Հ. Յ. Դ. հիմնադիր երրորդութեան նկարներով ։

« Դրօ» խումբի եւ Նոր Սերունդի տղաքը պատնէշ կազմած էին ուրիշ չորս երիտասարդներու շուրջ, որոնք կազմեցին ապրանուէր եւ մեծ կուսակցութեան կենդանի զինանշանը։ Ապա երգեցին լխաթոք՝ «Մշակ բանուոր» եւ «Յառաջ նահատակ» քայլերգները, յոտնկայս ունկնդրուած սրահի բազմութեան կողմէ։

Գեղարուեստական բաժինին մասնակցեցան Տիկին Վարդուհի Ռստիքեան (մեներգ), ընկեր Հ. Զաքարեան (արտասանութիւն) եւ փոքրիկ Թօփալեան (արտասանութիւն)։ Իսկ օրիորդներ Ն. Զաքարեան եւ Ե. Ռստիքեան դաշնակի վրայ, ճարտարօրէն նուագեցին հատընտիր հայկական եւ եւրոպական կտորներ, եւ այսպէս ստեղծուեցաւ հայաշունչ սքանչելի մթնոլորտ մը։

Ըստ յայտարարութեան ներկայացուեցաւ նմանապէս տեսիլ մը «Ղարաբաղի Մելիքներէն» դերակատարութեամբ Տիկին Վ. Ռստիքեանի եւ ընկեր Յովհ. Ուզունեանի, որոնք զուարթ պահեր ստեղծեցին եւ ծափահարուեցան ։

Հոս կ'արժէ դիտել տալ որ նման նորութիւնները միշտ հաճելի են եւ գնահատելի, մանաւանդ երբ դերակատարները ըլլան երիտասարդ տարրեր եւ քիչ թէ շատ օժտուած ձայնով ։

Այս զուարթ միջնարարէն ետք, մեր երիտասարդ նախագահը բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօսը ընկեր Հրաչ Հանտալեան (Փարիզէն), որ համեստութեան ապաւինած հակիրճ նախաբանէ մը ետք խօսեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, այս 72 տարեկան պատկառելի ծերունի, բայց միշտ աշխոյժ եւ վճռական կազմակերպութեան մասին, որուն անվեհեր երեք հիմնադիրները, սրտով եւ միտքով խակական եւ գիտակից երիտասարդներ, կազմեցին զէնքի, մտքի եւ գործի դաշնակցութիւնը, գտնելու համար կորսուած ճրագը, Ազատութեան կարօտալի մեծ ճրագը։ Բանախօսը երկարօրէն եւ ընտանի հաճելի ոճով ակնարկ մը նետեց մեր մօտիկ անցեալին վրայ, առանց մոռնալու Հայութեան ներկայ վիճակը ։ Համոզիչ փաստերով հաստատեց թէ՝ «այդպահպանման հարցը ամէն բանէ վեր է.. Հայ ժողովուրդը ամէն ինչ հայացուցած է՝ անցեալին մէջ, եւ կը հայացնէ նաեւ ներկայիս ... Մենք, արտասահմանի մէջ նիւթական հայրենիքի մը դիմաց, հոգեկան հայրենիք մը ստեղծելու պարտադրանքի մէջ կը գտնուինք»։

Շարունակելով իր խօսքը, միշտ հաճելի ոճով, ինքնավստահ շեշտով հաստատեց իբրեւ եզրակացութիւն. « ... Հայրենակիցներ, առանց վհատութեան, ինքնավստահ, համոզուեցէք որ Հայութիւնը միացած սրտով եւ հոգիով, պիտի գոյանայ, եւ իր ճրագը իր ձեռքով պիտի վառէ»։

×

— Նոյեմբեր 11 (1918) Զինադադար. — Վիէնի Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութիւնը, ինչպէս ըրած է ամէն տարի, այս տարի եւս, առաջնորդութեամբ ընկ. Ռսկ. Լուսարեւեանի եւ դրօշակիր Պ. Մկր. Մարգարեանի, մասնակցեցաւ Վիէնի քաղաքապետութեան կողմէ կազմակերպուած հանդիսաւոր տողանցքին, եւ անծանօթ զինուորի յուշարձանին առջեւ գաղութիս անունով զետեղեց գեղեցիկ ծաղկեպսակ մը։

Կ. Տ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (187)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝
ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

« Օհ, չուանը վիզս էր ու ես կը նայէի ժողովուրդին երբ յանկարծ արթնցայ ու ձեզ գտայ այս սիրական լերան վրայ»։

— Ոհ, վարպետ, երազ է, ինչո՞ւ այդքան կարեւորութիւն կու տաք, յարեց Աբրօն ։

— Իրաւունք ունիք, սիրելի տղաքս, մրմնջեց Աւագակապետը, բայց կը զգամ որ Հայու մը ձեռքով տեղի կ'ունենայ այս ճակատագրական երազին խորհրդաւորութիւնը ։ Չեմ ուզեր որ պատմութեան այս արկածալից գործունէութիւնը սեւ արատով ծածկուի ։ Դժուար է, ախ, շատ դժուար է հայրենեաց անձնուէրի մը մահը իր արիւնակցին, Հայու մը ձեռքով։ Երանի թէ սեւ օձ մը ծնած ըլլար ու փորին վրայ սողոսկէր ։

Այդ օրը միշտ տխուր մնաց։ Կարծես թէ վայրկեանէ վայրկեան մէկու մը կը սպասէր ու աչքը շարունակ լերան թիկունքէն դէպի վար կը սեւեռէր։ Հոն, այդ խորհրդաւոր ձորին մէջ՝ որ անտառով մը ծածկուած էր, կարծես գաղտնի ականներու պայթում մը տեղի կ'ունենար ու ինքը կը զգար անոր շարժիլը, անոր թնդալն ու երերալը ։ Իրեն անանկ կուգար որ ամբողջ լեռը կը հեռանար իր տեղէն, կը փլէր ու կը ցածնար խորունկ գահավէժի մը մէջ ։

Ասիկա սարսափ մը չէր որ կը տիրապետէր անոր բովանդակ էութեանը վրայ ։

Ոչ, արտակարգ ու աններեւակայելի տեսիլ մըն էր որ կ'երերար այդ մեծ մարդուն ու այդ զարհուրելի տեսիլքն էր որ կը ցնցէր զինքը։

— Հեռանանք, զաւակներս, հեռանանք այս ճակատագրական վայրերէն, բացագանչեց Աւագակապետը, հոգիս չուզեր որ մնանք հոս։ Չեմ գիտեր, ներքին բռնազդ մը կը խռովեցնէ զիս։ Այսօր աշխարհը շատ տարբեր կ'երեւայ ինծի։ Կը զգամ թէ աղետալի դաւադրութիւն մը կայ մեր շուրջը։ Կը զգամ թէ պաշարուած ենք ահագին բանակէ մը։ Վերջապէս՝ կը զգամ թէ բարի չէ այս արեւը մեզի համար։ Այդ պատճառաւ՝ անցնինք, հեռանանք, վայրկեան մը անգամ չսպասենք ։

Արտօ կատարեց վարպետին հրամանը։ Մէկ ակնթարթի մէջ խումբը սկսաւ ճամբայ իյնալ։ Արեւը մարը մտնելու ատեն էր։ Բայց հազիւ թէ քառորդ մը չափ վար իջած էր խումբը ժայռերէն, ահա հրացան մը արձակուեցաւ, որուն գնդակը բարձր ժայռի մը զարնուելով ինկաւ գետին ։

— Տեղերնիս, պոռաց Աւագակապետը, գոնէ սուղ գնել տանք կեանքերնիս ։ Պաշարումը մեծ է ։

Տղերք շուտով իրենց նախկին դիրքը գրաւեցին ու անվեհեր քաջութեամբ սպասեցին ։

Անտառին խորերէն գնդակները կարկուտի պէս կը տեղային ու հեռահեռէ աղմկալից վժժուք մը կը բարձրանար ։

Ասիկա շարունակուեցաւ ժամ մը ։

Գիշերը կը մօտենար։ Թանձր մթութիւն մը կը պատէր չորս բոլորը։ Աւագակապետը խոհեմութիւն համարեց դիրքերէն դուրս չգալ, որովհետեւ գնդակներու նշաններէն հասկցած էր թէ ամէն կողմէ պաշարուած էին։

Պահ ընդ պահ կ'ընդհատուէր հրացանաձգութիւնը, լռութիւն մը կը տիրէր եւ շշուկ մը անգամ չէր լսուեր, յետոյ նորէն կը շարունակուէր։

Բոլոր գիշերը այդպէս անցաւ ։

Առտուան դէմ, երբ հորիզոնին վրայ արեւոտ արշալոյս մը ծագելու մօտ էր, թշնամին շղթան աւելի նեղցած ու զօրացած կ'երեւար ։

— Տղերք, ըսաւ Աւագակապետը, մեր դէմը վիթխարի բանակ մը ունինք, դուք ամէնքս կ'իյնանք այս արիւնահեղ ճակատամարտին մէջ ։ Մահաբոյր արշալոյսը չծագած՝ կուրծքերնիս պողպատ ըրած կը դիմենք դէպի մեր թշնամիներուն սուինները։ Օհ, վերջին անգամն ըլլալով համբուրեցէք զիրար, տուէք ձեռքերնիդ իրարու եւ հրաժեշտնիդ ըսէք ։ Ասիկա ճակատագրական պահ մըն է ։

Տղերքը մօտեցան իրարու, համբուրուեցան ու պատկառանքով համբուրեցին Աւագակապետին ձեռքերը։ Ան ալ անոնց ճակատը համբուրեց ։

Արշալոյսը ծագեցաւ ։

Այն ատեն արիւնահեղ ընդհարում մը տեղի ունեցաւ, որ յեղափոխութեան պատմութեան մէջ պիտի մնայ միշտ սարսափելի ու եզական։ Քաջամարտ տղերքը, առանց աչք թարթելու, դիակներ կը փռէին ապառաժներու մէջ, քարերու տակ ու դարեւանդներու վրայ ։

Ամբողջ օրը տեւեց ։ Իրիկուան մօտ ընդհարումը աւելի սաստկացաւ ու թշնամիին ահագին բանակը դէմ առ դէմ եկաւ բուռ մը քաջերու ։

Աւագակապետը Թուրքերու պատմած առասպելական դեւին պէս նետուած էր սուիններու մէջ ու կը ջարդէր ։

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ

(Հ. Յ. Դ. Օրուան առթիւ)

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինաս-եան ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ՝ այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, իր շրջանի ողբացեալ բոլոր ընկերներու յիշատակին.— Աւարոն Պէրպէրեան, Յովհ. Պէրպէր-եան, Լեւոն Նէտիլեան, Բիւզանդ Գամ-եան, Նազար Բապունեան, Դագէս Զա-պունեան, Մկրտիչ Կարապետեան, Պօղոս Պօղոսեան, Օննիկ Գուրեան, Յովհ. Աբ-գարեան, Անագ Պաղտասարեան, Հմայ-եակ Ուզունեան, Վաղարշակ Ուրքա-թեան, Տոքթ. Յովհ. Քիւթիւկեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Թէնէքէճեան, Աւարոն Աբրահամեան, Աշոտ Նշանեան, Յովհ. Եղիշէեան, Գրիգոր Գոստիկեան, Բար-թող Փափազեան, Շաւարշ Տէր-Պար-սամեան (Նոր Սերնդական):

Պատարագէն վերջ ծաղկեփունջերու զե-տեղում ընկերներուն եւ բարեկամներու շիրիմներու վրայ: Կը հրաւիրուին ըն-տանեկան պարագաներն ու ընկերները յարգելու համար անոնց յիշատակը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր. Կէմալմաղեան, Տէր եւ Տիկին Յա-կոբեան եւ Զայիրեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի հոգեհան-գստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փը-րատոյի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկե-ղեցւոյ մէջ Այրի Տիկին Հեղինէ Կէմալ-մազեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

Հանգուցեալի յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուին ներկայ գտնուիլ:

×

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս Եկե-ղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցա-նէ թէ այս Կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի,

ՏՈՔԹ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՔԻՒԹԻՒԿԵԱՆԻ մահուան Դ. տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ննջեցեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այս առթիւ Հոգաբարձութիւնը շնոր-հակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Էլլէն Բիւզանդ Քիւթիւկեանէ (Լոս Ան-ճըլըս, Քալիֆորնիա) 10 տոլար:

Հ. Յ. Դ. «ՌՈՒԲԷՆ» ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հերթական դասախօսական-ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ընդհ. անդամական ժողովը այս Շա-բաթ ժամը 17ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ:

ՕՐԱԿԱՐԳ.—

Ա) Բարոյական եւ նիւթական հաշուե-տուութիւն:

Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Պանթէօ-Բաշանի մաս-նաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, Տիկին Արշալոյս Սարգիսեանէ Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ 20 Ն. Ֆ. իր ողբ. կենրոջ եւ աներհօր Բիւզաբեր եւ Նշան Սարգիսեանի, իսկ 20 Ն. Ֆ. ալ Վ.Եհինէ-Բարթամ Պասմաճեանի յիշատակին հա-մար:

Օր. Արփինէ Սարգիսեանէ նոյն առթիւ 20 Ն. Ֆ. ի յիշատակ իր սիրեցեալ եղ-բօր՝ Հրաչ Սարգիսեանի:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստա-ցած է հետեւեալ նուէրները.— Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութենէն 500 Ն. Ֆ., Տիկին Աբրահամեան 50, Տիկին Բէօշ-կերեան 20, ողբացեալ տիկին Մուրատի յիշատակին: Ողբացեալ Գեղամ Տիրա-տուրեանի մահուան առիթով փոխան ծաղիկի, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տօնիկ-եան 30, Տիկին Հայկուհի Մութաֆեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Գարաքէեան 20ական Ն. Ֆ.:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Վարչութեան Բ. ընդհ. ժողովը պիտի գումարուի այս Ուրբաթ գիշեր, ժամը 20ին: Օրակարգ՝ վարչութեան համարա-տուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրու-թիւն:

Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի եւ օրինաւոր:

Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Ռոստոմ» խումբի ընկերները այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պար-տաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Թէյասեղանի մը շուրջ Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը եւ Փարիզի մասնա-ճիւղը կը հրաւիրեն բոլոր ընկեր-ընկե-րուհիները և կազմակերպութեան համա-կիրները, պատուելու համար ընկերուհի Տիկին ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԻՓԷՔՃԵԱՆԸ (Լիբա-նանէն եւ Պարսկաստանէն նոր վերադար-ձին առթիւ), ինչպէս նաեւ մասնա-ճիւղի նախորդ վարչութեան անդամու-հիները, Կիրակի, Նոյեմբեր 25ին, ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Հաճելի ժամանց, երգ, պար, արտա-սանութիւն:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ

Այս Ուրբաթ օր, 23 Նոյեմբեր ժամը 20·30ին, Շաբաթ՝ 24 Նոյ. նոյն ժամուն, Կիրակի, 25 Նոյեմբեր ժամը 17ին, Մկր-տչեան եկեղեցւոյ սրահին մէջ, 1 Րիւ Էռնէստ Ռընան: Կիրակի օրուան նիւթը պիտի ըլլայ՝

« Qui sont les Arméniens ? ».

Պիտի խօսի՝ Վեր. Յ. ՀԻՎԱՃԵԱՆ:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 2, ժամը 17էն կէս գիշեր,

Grand Hôtel

12, Bd. des Capucines

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գե-ղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի, կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, եկեղեցւոյ սրահը: Ներկայ պիտի ըլլայ Կապ. Խաչի գործավարը՝ Պ. Կ. Փօլատեան:

Կարեւոր օրակարգ:

Ընկերուհիներու ներկայութիւնը պար-տաւորիչ է:

×

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Չորեք-շաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Տիկին Կօչկարեանի բնակարանը: Ներկայ պիտի ըլլայ Կապ. Խաչի գործավարը՝ Կ. Փօլատեան: Կը խնդրուի բոլոր ընկերու-հիներէն որ ներկայ ըլլան այս կարեւոր ժողովին:

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մար-սէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, ա-կումբի տեղոյն վրայ: Օրակարգ տեղւոյն վրայ: Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ տարւոյս երկրորդ այս կարեւոր ժողո-վին:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Նշան Պէշիկթաշլեան բարեկամներուն կը հաղորդէ իր նոր հասցէն.—

23, Rue Saint-Charles
VILLEMOMBLE (Seine)

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր

ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 9, ԺԱՄԸ 17էՆ 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԵՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով

«ՍՕՍԻ» պարախումբը՝ Տիկին ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆԻ ղեկավարութեամբ

Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷԶՃԵԱՆԻ, երգիչ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ	ԽԱՂԵՐ	ՋՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
Attractions	**BAR**	**BUFFET**

Sainte-Catherine

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի եւ Իսիի խումբերուն կողմէ, այս Շաբաթ ժամը 18·30էն սկսեալ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Իսիի պարախումբին եւ լաւագոյն արուեստագէտներու:

Avec la participation de la Grande Vedette de la chanson française

CLAUDE GOATY

CONCOURS DE CHAPEAUX

BAR — BUFFET *COTILLONS* *VESTIAIRE*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաւիլի եկեղեցիին վերաշինութեան եւ օծման Ե. տարելիցի հանդիսութիւնները Կիրակի, Դեկտ. 16ին:

ՀՐԱՒԷՐ ՏԷՍԻՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Տէսինի Կրօն. Ընկ. վարչութիւնը կը հրաւիրէ հասարակութիւնը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահը, ուր պիտի զեկուցանէ Լիոնի եւ Շրջ. կողմէ Հայաստան պատգամաւոր գացող ՎԱՐԱԳ ՔՀՆՅ. ԱՒԱԳԵԱՆ:

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին:

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի հանդիսաւոր պատարագ տեղի կ'ունենայ Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լու-սաւորիչ եկեղեցիին մէջ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՆԵՐՍԷՍ ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃ-ԵԱՆ: Սկիզբ Ս. Պատարագի ժամը 10: Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուր-դը:

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Այս Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին, Փարիզի եկեղեցւոյ կիրակնօրեայ վարժարանի դասընթացքները կը սկսին: Կը դասախօսէ Տիկին Արփինէ Տատեան: Կը խնդրուի ծնողքներէն՝ որ առաջնոր-դեն իրենց զաւակները եկեղեցւոյս խոր-հրդարանը որոշեալ ժամուն:

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600-ամեակին առթիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Երիտասարդաց Ակումբը, կազմակերպած է բանախօսութիւն մը, այս Երկուշաբթի ժամը ճիշդ 21ին:

«Զուիցերական ակումբին» սրահին մէջ: 10, Րիւ տէ Մեսաժըրի, Փարիզ, Մեթ-րօ Փուասոնիէր:

Պիտի բանախօսէ Պ. Հ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ (Արեւելեան լեզուներու վարժարանի նախկին ուսուցիչ):

Նիւթ ունենալով հայերէն այբուբենը եւ հայ գրականութիւնը:

Մուտքը ազատ է:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ-դերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 23 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 23 NOVEMBRE 1962

38ԵՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9463 38e ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5364

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Գ.

Ըսինք թէ Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Շրջանակային Համագումարը տեղի ունեցած է ներկայ տարուան Ապրիլ 15-ին, Փարիզի մէջ:

Ժողովին ներկայ եղած են բացի Եւրոպայի պատգամաւորներէն՝ Ամերիկայի Կեդր. վարչութեան երկու անդամները, վարիչ-պատուիրակ Գրիգոր Կիրակոսեան եւ Տ. Սմսարեան:

Զարեհ պէյի Պատգամը մեծ յուզումով ընդունուած է պատգամաւորներուն կողմէ: Բարեգործականի պատուոյ նախագահը իր եզրակացութեան մէջ կը հրաւիրէր Համագումարը երկուստեք խղճամտօրէն գործադրել Միութեան «միասնական յօրինուածքը նախատեսող համաձայնութեան պայմանները», որպէսզի խնայողութիւն կատարուի ընդհանուր ծախքերու մէջ, «ինչ որ թոյլ պիտի տայ խուսափելու այս վերջին տարիներս սովորական դարձած 50.000 տոլարի բացէն»:

Ժողովը եղած է ազմկալից, ինչ որ անսովոր երեւոյթ է Բարեգործականի համար: Ամերիկայի պատուիրակները նեղը դրուած՝ ստիպուեր են հեռանալ ժողովասրահէն:

Համագումարը 45ի վրայ 40 քուէով ընդունած է Միլանոյի պատգամաւոր Պ. Երուանդ Հիւսիսեանի բանաձեւը, որ կ'առաջարկէր անփոփոխ պահել Միութեան 10 Մարտ 1962էն առջի իրաւական վիճակը: Ցետոյ նաեւ երեք շրջանակային վարչութեանց կողմէ ընտրել վեց հոգինոց մարմին մը՝ ապահովելու համար 1961 Մայիս 26ին ստորագրուած համաձայնագրին գործադրութիւնը:

Հայրենիք իմացեր է, որ համագումարին մէջ «վարկաբեկիչ բախումներ, ժողովի ատենապետին վրայ յարձակման փորձ ու անվայել արտայայտութիւններ եղած են: Ատենապետը «կեդծարարութիւն» վերագրած է Ամերիկայի Կեդր. վարչութեան, որ կոտակներու օրինականացման համար զուիցերական հիւպատոսարաններէ վաւերացեալ թուղթեր չինել տուած է Միութիւնը իբրեւ զուիցերական ցոյց տալով, մինչ անիկա ամերիկան ընկերութեան վերածուած էր արդէն:

Ամերիկայի շրջանակի տարեկան 65 – 75 հազար տոլար հասոյթին կէսը կը յատկացուի եղեր ծախքերու: Զորս պաշտօնեայի տարեկան թոշակ կը տրուի եղեր 33.000 տոլար, գրասենեակի ծախքերուն գումարը՝ 35.000 տոլար (որուն 1200ը փաստաբաններու):

Եւրոպայի Կեդր. Ցանձնաժողովը այլեւս չի ծածկեր իր հակառակութիւնը Ամերիկայի Կեդր. վարչութեան դէմ: Քարտերը բաց կը խաղայ հիմա:

Արդէն իսկ 1960 Նոյեմբեր 29ին Նիւ Եորքի կեդրոնին ուղղուած պաշտօնագրով մը յայտնած է եղեր թէ պիտի չմասնակցի յաջորդ Ընդհ. Ժողովին, նկատելով որ 15 հոգիէ բաղկացած ամերիկեան ընկերութիւնը «անվաւեր» է:

Այժմ, երկու տարի վերջ, Զեկոյցով մը, զոր կը հրատարակենք քիչ անդին, Հ. Բ. Ը. Մ.եան Եւրոպայի Կեդր. Ցանձնաժողովը բացէ ի բաց, հրապարակով եւ հանդիսաւորապէս ըմբոստութեան դրօշ պարզած Ամերիկայի կեդրոնին դէմ, ապօրէն կը հռչակէ 9 Դեկտեմբերին եւ 15 – 16 Դեկտեմբերին Նիւ Եորքի մէջ գումարուելիք 49րդ ընդհ. ժողովը:

Զեկոյցէն կը տեղեկանանք նաեւ, որ Եւրոպայի Կեդր. Ցանձնաժողովը Լօզանի դատարանին դիմած է, հաստատելու համար, որ Ամերիկայի Կեդր. վարչութիւնը չէ ընտրուած ըստ զուիցերական օրէնքներու: Հետեւաբար 1942էն մինչեւ այսօր, այսինքն 20 տարիէ ի վեր Ամերիկայի մէջ գումարուած ընդհ. ժողովները ապօրէն են եւ անոնց տուած բոլոր որոշումներն ու ընտրութիւնները «չեղեալ են եւ որեւէ ազդեցութիւն չունին»:

Եւրոպայի Կեդր. Ցանձնաժողովը «բազմաթիւ տարիներու բանակցութեամբ» ջանացեր է «բարեկամաբար կարգադրել անկանոն կացութիւն»ը: Սակայն Պ. Ալեք Մանուկեան, Ամերիկայի Տելավար նահանգին մէջ կազմուած Հ. Բ. Ը. Մ.թեան Քորփորէյշընի Կեդր. վարչական ժողովի (Պորտ) նախագահը չէ ուզած լսել զայն:

Վերջին անգամ 1962 Սեպտեմբեր 19ին անգամ մը եւս մերժած է «իրաւարարութեան բարեկամական առաջարկ մը»:

Ի վերջոյ Եւրոպայի Կեդր. Ցանձնաժողովը ստիպուեր է դատ բանալ զուիցերական դատարանին առջեւ, իբրեւ «Նուազագոյն չարիք»:

Լօզանի հաշտարար ատեանը Բարեգործականը դրած է «խնամակալութեան տակ» եւ խնամակալ նշանակած է նոտար Ֆիլիփ Ֆրէյմոնը:

Ցաւով կ'արձանագրենք, որ զուտ հայկական վէճ մը կարելի չէ եղած «բարեկամաբար» կարգադրել եւ հանուած է օտար դատարանի մը առջեւ, ինչ որ պատուաբեր լուծում մը չէ:

Այժմ պէտք է սպասել դատարանի արդար վճիռին:

Որքան պիտի ուզէինք այս առթիւ, որ դատարանը նաեւ միանգամ ընդմիշտ արգիլէր Բարեգործականի կեդրոնի վարիչներուն քաղաքականութեամբ զբաղիլ, հնարաւորութիւն տալու համար անոնց աւելի լայն ժամանակ տրամադրելու զուտ բարեսիրական գործերու, ինչպէս կը տրամադրէ Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնական ծրագիրը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԻՐԱՒԱՐԱՐ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ԱՆԴԱՄ ՄԸ ԵՒՍ ԿԸ ՄԻՋԱՄՏԷ

Երէկուան եւ հաւանաբար վաղուան վարչապետ՝ Ժորժ Փոմփիտու տեսակցութեան ձեւի տակ անգամ մը եւս միջամտեց ընտրապայքարին մէջ «խելքի բերելու» համար քուէարկողները: Անկեղ վարչապետը չըշտեց թէ որոշ ձախողանքներու ծաւալը վինքը զարմացուցած է, բայց կը սպասէր Ե. Հանրապետութեան թեկնածուներու մեծ յաղթանակին: Միակ կուսակցութեան մեղադրանքին դէմ է որովհետեւ «լուրջ ըլլանք, ո՞ւր է միակ կուսակցութիւնը: Ֆաշիստ եւ համայնավար վարչակարգերու մէջ եւ ո՞ւր են, ձեզի կը հարցնեմ, համայնավարները եւ ֆաշիստները: Տը Կոլին հետ ե՞ն: Անոր դէմ են, միացած իրենք իրենց մէջ եւ ամէն պարագայի մէջ, սա՛ղ, ուրիշներու հետ»: Եւ Փոմփիտու կը խօսի համայնավար թաքթիքին մասին: Քաշուելով և իրենց քուէն տալով ոչ համայնավարներու գերիներ կ'ուզեն ունենալ Ազգ. Ժողովին մէջ: Նախ գերիներ, ապա մեղսակիցներ: Փոմփիտու կը ցաւի անոնց վրայ որոնք դաշնակցած են համայնավարներու հետ, կը ցաւի նոյնիսկ մտածելով թէ ի՛նչ ապագայ կը պատրաստեն իրենք իրենց: Եթէ ճիշդ է որ Կիրակի օր համայնավարները իրաւարարի դեր պիտի խաղան, պէտք չէ մոռնալ թէ դէպքերն ու մանաւանդ հանրաքուէն էր որ ստեղծեց նման կացութիւն մը, եւ ինչպէս գիտել կուտայ Օռոռի խմբագիրը, հանրաքուէն է որ իրաւարարի դեր մը ստեղծեց համայնավարներուն, դեր մը զոր կրնան պխաւորաբար օգտագործել նախագահական ընտրութեանց ատեն:

Եւրոպա Թիւ 1 ձայնասփիւռի կայանը սեղանի մը շուրջ հաւաքած էր, վեց քաղաքական պարագլուխներ.— Շապան – Տէլմաս (Իւ Էն Էր), Կի Մոլէ (ընկերվարական), Մօրիս Ֆօռ (արմատական), Պաուշէն (Անկախ), Քոլին (Ժողովրդական Հանրապետական) եւ Վալոն:

Այս խիստ շահեկան եւ յաճախ կծու խօսքերով լեցուն վիճաբանութեան ղըլխաւոր կէտն էր.—

Բ. ՇՐՋԱՆԻ ՀՐԱՀԱՆԳ

Պառաշէն.— Պատնէշ համայնավար կուսակցութեան դէմ:

Շապան – Տէլմաս.— Համայնավար սպառնալիքին դիմաց օգնել լաւագոյն դիրքն ունեցող ազգային թեկնածուին:

Վալոն.— Նոյն հրահանգը:

Քոլէն.— Ջախջախել համայնավար կուսակցութիւնը:

Մօրիս Ֆօռ.— Ապահովել Իւ Էն Էրի ձախողութիւնը առանց համայնավարներու խաղը ընելու:

Կի ՄՈԼԷ.— Խուսափիլ որ Իւ Էն Էրը մեծամասնութիւն ձեռք ձգէ ազգ. ժողովին մէջ եւ քուէարկել անոր որ կրնայ պարտութեան մատնել անոր թեկնածուն:

ԶԵԿՈՅՑ

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔՆԵՐՈՒ ԵՆԹԱԿԱՅ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

Կարգ մը հայ թերթեր հրատարակած են հրաւէր մը «Հ. Բ. Ը. Միութեան 49րդ ընդհ. ժողովին» մասին որ նախատեսուած է գումարել Նիւ Եորքի մէջ, Դեկտեմբեր 9 եւ 15 – 16ին: Այս հրաւէրը եղած է ամերիկեան Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. վարչական ժողովին կողմէ, որ Ամերիկայի Տըլավար նահանգի մէջ կազմուած Քորփորէյշըն մըն է:

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Ցանձնաժողովը, յամենայնի օգտակար կը նկատէ Միութեան ընդհանուր անդամներուն ծանուցանել հետեւեալը.—

1.— Համաձայն կանոնադրութեան Հ. Բ. Ը. Միութեան, որ զուիցերական օրէնքներու ենթակայ ընկերակցութիւն մըն է, միայն այս Միութեան Կեդր. վարչական ժողովն է որ կրնայ անոր անդամները հրաւիրել ընդհանուր ժողովի:

2.— Այժմ Լօզանի (Զուիցերիա) դատարանի նախագահին կողմէ որ ընկերակցութիւնը վարող իրաւասու հեղինակութիւնն է ըստ զուիցերական օրէնքի, կը քննուի դիմում մը, իրաւական կերպով հաստատելու համար որ.—

Ա) Ամերիկեան Հ. Բ. Ը. Միութեան քօրփորէյշընի վարչական ժողովը (պորտ) չունի եւ երբեք ունեցած չէ զուիցերական օրէնքներու ենթակայ ընկերակցութեան Կեդր. վարչական ժողովի հանգամանքը, որովհետեւ երբեք ընտրուած չէ ըստ զուիցերական օրէնքի եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան կանոնադրութեան, կանոնաւոր ընդհանուր ժողովներու կողմէ:

Բ) 1942էն ցայսօր Ամերիկայի մէջ գումարուած զուիցերական օրէնքներու ենթակայ Հ. Բ. Ը. Միութեան այսպէս կոչուած ընդհանուր ժողովները, հրաւիրուած են զուիցերական օրէնքին հիմնական սկզբունքներու անկայանի բռնաբարումով:

Գ) Հետեւաբար յիշեալ ընդհանուր ժողովներուն մէջ տրուած բոլոր որոշումները եւ կատարուած բոլոր քուէարկութիւններն ու ընտրութիւնները չեղեալ են եւ որեւէ ազդեցութիւն չունին:

3.— 1962 Հոկտեմբեր 23ին Լօզանի (Զուիցերիա) շրջանին հաշտարար ատեանը (իրաւասու հեղինակութիւնը ըստ զուիցերական օրէնքի) Զ. Օ. Ե. Հ. Բ. Ը. Միութիւնը, դրած է խնամակալութեան տակ եւ անոր նշանակած է խնամակալ (քիւրաթէօռ) մը յանձին նոտար Ֆիլիփ Ֆրէյմոնի, 12 Փլաս Սէն Ֆրանսուա, ԼՕԶԱՆ: Այս որոշումը կանոնաւորապէս հրատարակուած է կամ պիտի հրատարակուի Վօ նահանգի (Զուիցերիա) «Պաշտօնական Զեկոյցներ» թերթին մէջ:

4.— Վերոյիշեալ 2րդ գլուխին մէջ յիշուած դիմումին իրաւական հիմքը մինչեւ որ որոշուի, միայն խնամակալը իրաւասու է ներկայացնելու եւ վարելու զուիցերական օրէնքներու ենթակայ Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութիւնը:

5.— Հետեւաբար Նիւ Եորքի մէջ (Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները) Դեկտեմբեր 9 եւ Դեկտեմբեր 15 – 16ին նախատեսուած ժողովի գումարումը պիտի չկազմէ Զ. Օ. Ե. Հ. Բ. Ը. Միութեան» «ընդհանուր ժողովը» եւ պիտի չունենայ Միութեան այս մարմինին զուիցերական կանոնադրութեամբ ճանչցուած իրաւասութիւնները:

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի շրջանակային Կեդր. յանձնաժողովը թախանձագին կը խնդրէ Միութեան բոլոր անդամներէն, ինչպէս նաեւ անոնց տեղական վարիչներէն որ անխախտ պահեն իրենց հաւատքը հանդէպ Միութեան եւ համբերութեամբ սպասեն զուիցերական արդարութեան որոշումին, որուն պաշտպանութեան տակ դրուած է Միութիւնը, եւ որուն միջամտութիւնը անհրաժեշտ դարձած է Տըլավար նահանգին (Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներ) մէջ կազմուած ամերիկեան Հ. Բ. Ը. Միութեան քօրփորէյշընի Կեդր. վարչութեան (Պորտ) բռնած ընթացքին պատճառով: Այս մարմինը արդարեւ մերժած է գործադրել այն համաձայնութիւնները զորս գոյացուցած եւ ստորագրած էր Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Շրջանակային Կեդր. Ցանձնաժողովին հետ, եւ որոնցմով բազմաթիւ տարիներու բանակցու–

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՌԸՆԷ ՔՈԹԻԻ ՄԱՀԸ

Վերջին պահուն ցաւով կ'իմանանք թէ Զորեքշաբթի գիշեր, քունին մէջ, մեռած է Հանրապետութեան նախկին նախագահ՝ Ռընէ Քոթի:

Ողբացեալ նախագահը որ 81 տարեկան պիտի ըլլար յառաջիկայ Մարտին, անձնուէր, պարզ եւ սիրուած անձնաւորութիւն մըն էր: Բոլորին ականջին մէջ է տակաւին իր այնքան յուզուած ձայնը երբ 1958 Մայիս 13ի Ալժէի զինուորական յեղափոխութեան պահուն կոչ կ'ընէր բանակին, յանուն Հայրենիքին:

Իր հանգամանքով անգամ Սահմանադրական Խորհուրդին, դէմ արտայայտուեցաւ հանրաքուէին:

Տիպար՝ հայրենասէր Ֆրանսացիին, Ռընէ Քոթի մեծ իրաւաբան էր եւ ծերակուտական երբ Հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ, 1954ին:

Տակաւին առիթը կ'ունենանք խօսելու իր մասին եւ ոգեկոչելու իր յիշատակը: Ըսենք սակայն՝ այն հազուադիւտ քաղաքական դէմքերէն էր որ նախ մարդ էր, բառին բովանդակ առումով եւ այսօր Ֆրանսայի հետ, մենք ալ կրնանք անկեղծ ցաւով ըսել.— Մարդ մը մեռաւ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ԾԱՆՕԹԱՑԷ՛Ք...

Գերմանիոյ Դաշն. Հանրապետութեան ներկայ կառավարութիւնը սկսած է կազմալուծուիլ, հանրային կարծիքին մտահոգ ճնշումին տակ: Անոր համար «Տէր Շփիկըլ»ի միջադէպը(*), այս շաբաթաթերթին եւ խմբագիրներուն հանդէպ կարգ մը պետական պաշտօնատուներու վերաբերումը հակասահմանադրական է, որով ժողովրդապետութիւնը վտանգուած պէտք է համարիլ, եւ ասոր համար հարկ է պաշտօնէ հեռացնել յանցապարտները, նոյնիսկ եթէ նախարար ըլլան անոնք:

Ատընաուըր, իր մտերիմ նախարարը Հայնրիխ Քռոնը իրաւամբ կարգած էր վերջերս իր բացակայութեան վարելու բանակցութիւնները կառավարական քո-ալիսիոնի Ազատական-Ռամկավար կուսակցութեան հետ, բայց այս կուսակցութիւնը գրեթէ վերջնական պահանջ դրած է պաշտպանական (պաշտպանութեան) նախարար Ֆրանց Եոզէֆ Շթրաուսի պաշտօնէն հեռացումը: Ճիշդ այնպէս ինչպէս Սոցիալ-Դեմոկրատները իրենց մամուլին միջոցով ըրած էին եւ դեռ մտադիր են երեսփ. ժողովին նիստին մէջ ընել եւ նախարարին հրաժարումը պահանջել, Ատընաուըր ձգտելով Ամերիկայէն վերադառնալ, որպէսզի փրկէ կացութիւնը եւ ետ կեցնէ ազատական ռամկավարները իրենց պահանջէն: Այս վերջինները կը մնան անդրդուելի եւ հաւանական է որ իրենց հինգ նախարարները դուրս քաշեն կառավարական կազմէն:

Սխալ պիտի ըլլար այժմէն ըսել թէ ինկած են ռամկավարական տեսակէտները ու սահմանադրութիւնը վտանգուած են, բայց ժողովուրդին մէջ տեսակ մը անհաշտ տրամադրութիւն ստեղծուած ըլլալ կը թուի քանի մը նախարարներու եւ բարձր պաշտօնատարներու հանդէպ եւ յաճախ կը լսուի — «այն վերինները···» ասութիւնը:

Սակայն, «այդ վերինները» կը ծագին ժողովրդական միջակ խաւերէ եւ կը ջանան պետական մեքենան վարել իբր մասնագէտներ, որոնց իսկական քաղաքական վարիչ անձնաւորութիւնը Ատընաուըրն է, որ չունենալով երեսփ. ժողովին մէջ անհրաժեշտ բացարձակ մեծամասնութեան ձայները, ստիպուած է 13 տարիէ ի վեր փոքր կուսակցութիւններէ նախարարներ առնել կառավարութեան մէջ եւ անոնց ձայնը ապահովել՝ ընդդէմ սոցիալ-դեմոկրատներուն: Այս նախարարները իրենց կարգին միշտ դժգոհ եղած են Ատընաուըրի գրեթէ ինքնակալի վարչապետութենէն եւ հրաժարած՝ դահլճէն: Ատընաուըր յաջողած է ցարդ միջին ճամբաներով եւ «փոքր ինչ» տեղի տալով իր կազմած կառավարութեան գոյութիւնը պահել եւ ղեկավարել զայն: Այժմ կը թուի թէ վերջին փորձ մը պիտի կատարէ կացութիւնը փրկելու՝ շնորհիւ արտաքին քաղաքական անորոշ վիճակին կամ նախատեսելի վտանգներու: Միւս կողմէ Ազատական-Ռամկավարները իրենց նախագահ Տոքթ. Մենտէի բերնով անկարելի է կ'ըսեն, վերջին անցուդարձերու պատճառով, Շթրաուսի հետ աշխատակցիլ նախարարաց կազմին մէջ. եւ կասկածներ կը յայտնուին թէ Մենտէ ժամանակը եկած կը կարծէ Ատընաուըրի ալ անձնապէս հրաժարման, զոր խոստացած էր «յարմար առեն մը» ինքնաբերաբար ընել մինչեւ 1963 կամ 1964: Դեռ այս չի կրնար նշանակել, որ Ատընաուըր նախագահական թեկնածու չներկայանայ երբ Լիւպքէի պաշտօնավարութեան ժամանակը լրանայ 1964ին:

Ստորեւ պետական անձնաւորութիւնները՝ յատկապէս իրենց ծագման տեսակէտով:

Հայնրիխ Լիւպքէ, Հանրապետութեան Նախագահ, հայրը հողագործ եւ գիւղի կօշկակար: Իր ընտանիքին ութ զաւակներէն մէկն է եւ կրցած է գիւղական քահանային օժանդակութեամբ բարձր վարժարան յաճախել եւ ուսանիլ:

Քոնրատ Ատընաուըր, գրկանքով եւ նեղութեամբ անցուցած է իր մանկութեան եւ պատանեկութեան շրջանը: Հայրը քաղաքային պաշտօնեայ մըն է եղած եւ ինքն է որ աստիճանէ աստիճան բարձրացած է Քէօլնի քաղաքապետութեան պաշտօնին եւ հիմա կը վարէ 13 տարիէ ի վեր վարչապետի պաշտօնը: Իր մեծ հայրը եղած է հացագործ Պոնի մէջ:

Էօյկէն Կէրսթընմայեր, նախագահ երեսփ. ժողովի (Պունտեսթակ), ունի բազմակողմանի զարգացում, հայրը եղած է դաշնակ շինող Բիրշհայմի մէջ:

Կառավարական քան նախարարները հետեւեալներն են.

Լուտվիկ Էրհարտ, նախարար տնտեսական գործոց եւ փոխ-վարչապետ, զաւակը հողագործ ընտանիքի մը որ Ֆիւրթ քաղաքին մէջ ունեցած է ճերմակեղէնի փոքր վաճառատուն: Գերմանիոյ տնտեսական վերելքին վաւերական գործիչն է որ սակայն չափաւորութեան կոչ կ'ուղղէ այժմ գործարանատէրերուն եւ աշխատաւորներուն:

Հայնրիխ Քռոնը, վերջին ծայր գիւղէ եւ շրջահայեաց, մտերիմը Ատընաուըրի, որ իրեն տուած է պետական նախարարի պաշտօն: Վեզեր գետի շրջանին մէջ ատաղձագործութեամբ պարապող աշխատաւորի մը զաւակն է, որ շատ մը դըրկանքներով կիմնազիոն յաճախելէ ետք համալսարան ալ կրցած է աւարտել՝ նիւթական դժուարութեանց յաղթելով:

Թէոտոր Պլանք, արհեստով ատաղձագործ եղած է, եւ, Ռուրի շրջանին մէջ արհեստակցական միութեան պաշտօնին բերումով, մտած է ընկերային քաղաքականութեան ասպարէզը: Շթրաուսէն առաջ ինքն էր պաշտպանութեան նախարար: Ներկայիս կը վարէ աշխատանքի նախարարութիւնը:

Հեռման Հէօշըրլ, ներքին նախարար, որուն հայրը գիւղացիական դասուն կը պատկանէր եւ Ռեկենսպուրկի մօտ, Պըռենպերկի շրջանը, տնտեսութիւն մը կը վարէր:

Ֆրանց-Եոզէֆ Շթրաուս, պավերական կուսակցութեան նախագահ եւ վեց տարիէ ի վեր պաշտպանութեան (պատերազմական) նախարար: Հայրը մսագործ:

Փաուլ Լիւքէ, հայրը քարահանքի գործաւոր եղած է եւ ինքը ընտանիքին 14 զաւակներէն մէկն է. աշխատած է իբր երկաթագործ եւ հասած է մեքենաշինութեան ճարտարագէտի գիրքին: Այժմ նախարար է բնակարանաշինութեան:

Զիկֆրիտ Պալքէ, նախարար է հիւլէական ուժին: Հայրը դերձակ էր:

Ռիշարտ Շթիւքլէն, թղթատարական նախարար, ելեկտրական գործիքներու արհեստաւոր մըն է եղած, ինչպէս որ իր հայրը կղպանք նորոգող վարպետ մըն էր:

Վալթեր Շէէլ, նախարար թերաճ երկիրներու զարգացման, համեստ արհեստաւորի մը զաւակն է գերման լեռնային շրջանէն, ուր անիւներու շրջանակաշինութեամբ եւ տակառագործութեամբ կը պարապէր:

Վոլֆկանկ Շտամպերկեր, դատական նախարար, հայրը փաստաբանական գըրասենեակի մը վարիչ Քոպուրկի մէջ, մեծ հայրը եղած է հիւսն:

Վոլֆկանկ Միշնիք, գերման գաղթականաց նախարար, զաւակը միջակ դասէ վարչական պաշտօնեայի մը Տրէզտըն քաղաքին մէջ:

Վերներ Շվարց, գիւղատնտեսական նախարար, զաւակը Համպուրկցի համեստ վաճառականի մը որ սուրճի առեւտրով կը պարապէր:

Հայնց Շթարքէ, ելմտական նախարար, կը սերի առեւտրական ընտանիքէ, հայրը Շլեզինի Շվայտնիցի շրջանին մէջ կը գործէր իբր կերպասի առեւտուրի եւ արտածման վարիչ գործատէր:

Հանս Լէնց, գանձային նախարար, թոռան զաւակն է Թոսինկընի ծանօթ Մաթիաս Հոնըր ձեռնարկին որ հիմնած է հարմոնիքայի աշխարհահռչակ «Հոնըր» գործարանը. Լէնցի հայրը վաճառական էր նոյն քաղաքին մէջ (Շվարցվալտի շրջան):

Քրիստոֆ Զէէպոմ, փոխադրական եւ երթեւեկի նախարար, Պոհեմիայի հանքատէր ընտանիքէ կը սերի:

Ֆրանց-Եոզէֆ Վիւրմելինկ, նախարար ընտանեկան գործոց, զաւակն է փրուսիական Վեսթֆալըն նահանգին պետական նախագահին:

Հանս-Եոախիմ Ֆոն Մերքաց, նախարար՝ դաշնակցային խորհուրդին եւ երկիրներու յարաբերութեանց, որ Փոմերանիոյ զինուորական ընտանիքի զաւակ է. հայրը փրուսիական հարիւրապետ եղած է եւ 1915ին ինկած է պատերազմի դաշտին վրայ ռուսական սահմաններուն մէջ:

Էռնսթ Լեմմեր, համագերմանական հարցերու նախարար, ծնած է Ռէմշայտ եւ զաւակն է ճարտարապետի մը: Եղած է խմբագիր: Անուանի հրապարակախօս մըն է:

Կերհարտ Շրէօտեր, արտաքին նախարար, մօտիկ գործակիցն է Ատընաուըրի եւ վարպետ պատրաստարան մը: Իր հայրը եղած է երկաթուղիի բարձրագոյն խորհուրդի պաշտօնեայ:

Էլիզապէթ Շվարցհաուպտ, առողջապահական նախարար, միակ կին նախարարն է: Կը սերի ուսուցիչներու ընտանիքէ եւ իր հայրը եղած է Ֆրանքֆուրթի մէջ քաղաքային բարձր վարժարանի ուսուցչապետ:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

Յ. Գ.— Վերոյիշեալ նախարարաց ցանկէն հինգ Ազատական-Դեմոկրատ նախարարները իրենց կուսակցութեան յանձնարարութեան հետեւելով վերջին պահուն (Երկուշաբթի, 19 Նոյեմբեր), իրենց հրաժարականը ներկայացուցին, որպէսզի ստիպեն Ատընաուըրը որ նոր դահլիճ մը կազմէ: Այդ Ազատական-Դեմոկրատ նախարարներուն անուններն են՝ Լէնց, Միշնիք, Շտամպերկեր, Շէէլ, Շթարքէ:

ՆՈՅՆ

(*) Յառաջ, Նոյեմբեր 16:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ ՀԻՆ ԳԱՆՁԵՐԸ

Մեսրոպ Մաշտոցի անունը կրող Երեւանի Մատենադարանը ծանօթ է իր ձեռագիր գանձերով: Աշխարհի մէջ գոյութիւն ունեցող 25.000 հայերէն ձեռագիրներէն տասը հազարէն աւելին կը գտնուին հոն: Կաշեկազմ այդ մատեանները իրենց մարգարտաշար գիրերով հին օրերու լուռ ու կենդանի վկաներն են: Այնքան հոյակապ են, այնքան ինքնատիպ, որ մարդիկ, հրապուրուած անոնցմով, երբեմն, կարծես, կը մոռնան Մատենադարանի դարակներուն մէջ ի պահ դրուած միւս հարստութիւնները, որոնց մէջ նոյնպէս քիչ չեն իսկական գանձերը՝ անցեալի հայ կեանքին ու մշակոյթին հրաշալի տեղեկութիւնները:

Ասոնք Մատենադարանին հին գիրքերն են:

Հին կը կոչուին իրրատեսակ տպագրութիւն եւ ձեւաւորում ունեցող մատեանները, որոնք լոյս տեսած են տպագրութեան գիւտէն մինչեւ 1800: Այս գիրքերը պատմականօրէն անմիջապէս յաջորդած են ձեռագիր գիրքերուն եւ, միեւնոյն ատեն, մէջտեղ եկած են անոնց հետ միասին:

Հին հայ տպագրիչներու ջանքերով լոյս տեսած են մօտ հազար տարբեր հայերէն հին գիրքեր: Ասոնք տպագրուած են զանազան երկիրներու մէջ: Ներկայիս Մատենադարանը ունի հայ հին գիրքերու ամէնէն հարուստ հաւաքածոն, 480 գիրքերով:

Ամէնէն առաջ ուշադրութիւն կը գրաւեն, ի հարկէ, հայ առաջին տպագրիչ Յակոբ Մեղապարտի հրատարակութիւնները: 450 տարի առաջ Վենետիկի մէջ անոր տպագրած գիրքերէն հինգը հասած են մինչեւ մեր օրերը եւ անոնցմէ չորսը՝ «Պարզատոմարը» (1512), «Տաղարանը», «Ուրբաթագիրքը» եւ «Ազթարքը» կը գտնուին Մատենադարանին մէջ: Յ. Մեղապարտէն զատ, ծանօթ են ԺԶ. դարու երկու հայ տպագրիչներ՝ Աբգար եւ Յովհաննէս, որոնց տպագրած հազուագիւտ գիրքերէն, ինչպէս, օրինակ, Աբգար դպիրի «Սաղմոսարան» (1565) երեք օրինակները կը գտնուին Երեւանի մէջ:

Միւսը՝ ինքզինքը Տերդնցի անուանող Տիգրանակերտցի Յովհաննէսի տպագրած գիրքն է: Մեծ չարչարանքով 1580ին Յովհաննէս ոտքով կը հասնի Իտալիա եւ Վենետիկի մէջ կերպով մը կը յաջողի տպագրել հայերէն «Սաղմոսարանը»:

ԺԶ. դարուն երկու հայատառ գիրքեր ալ տպագրած են Եւրոպացիները: Անոնցմէ մէկը՝ 1539ին Փավիայի (Իտալիա) մէջ Ամպրոսիոսի տպագրած լեզուաբանութեան գիրքն է: Այդ հայատառ գիրքը Լոնտոնէն նուէր դրկած է ծանօթ ջութակահար Մանուկ Բարիկեան:

ԺԷ. դարու հայերէն տպագրութիւնն-

ԻՇԽԱՆ ԱԶԻՄԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Այս բանակցութիւններէն անհաղորդ մատնուած, Ս. Յովհաննու առաքելական կարգին Օֆերների մեծ վանահայրը օժանդակութիւն խնդրեց նոյն կարգին Ֆրանսայի մեծ վանահայր Տը Սէն Ժիլէն եւ Սօֆինէի Ռոշըշինարէի արքեպիսկոպոսէն: Իշխան Ազիմ առաջնորդուեցաւ անտեղի բերդ մը, ուրկէ սակայն չուշացաւ կըրցաւ դուրս գալ՝ Լուդովիկոս ԺԱ.ի մահուան շնորհիւ: Սասանիի եւ Մոնշընիի ակերբը մեծ պատիւներով իրենց դղեակներուն մէջ պահեցին արքայական բանտարկեալը, որ, բառ աւանդութեան, սէր ալ ներշնչեց այս իշխաններուն աղջիկներուն: Ասա, Կի տը Պլանշֆոր բանտարկեալը առաջնորդեց իր մօր՝ Սօվրերէն տ'Օպիւսոնի մօտ, եւ վերջապէս՝ Պուրկանէօֆ, ուր, մինչեւ այսօր ալ ցոյց կուտան Ազիմի բնակած աշտարակը: Երկու տարի անցուց այնտեղ ու իր բանտարկութեան պատմութիւնը գրեց՝ չափածոյ տողերով:

Պայազիտի կողմէ Լուտովիկոս ԺԱ.ի մօտ ղրկուած դեսպանը վերադարձած էր անշուշտ իր երկիրը, բայց Ֆրանսայի նոր թագաւորը, Կարոլոս Ը., լուր առած էր, թէ Պուրկանէօֆի հիւրը ինչ նկատմամբ կ'ապահովէ ասպետական կարգին մեծաւորին: Փափաք յայտնեց, որ ասպետներու ապահովութիւնը փոխարինուի արքայական ապահովութեամբ: Ասպետները, իշխան Ազիմի հետ իրենց շուրջ առին Մոնթէյ-լը-Վիքոնթի աւելի եւս ամուր բերդը, որ կը պատկանէր իրենց մեծաւորին եղբօր այրիին, այս, աւելի մեծ ապահովութեան համար, Ազիմը հաստատեցին Մորթըրոլի դղեակին մէջ՝ Լիմոժի եպիսկոպոս Պարթոն տը Մոնպայի երաշխաւորութեան տակ: Այսպէս, Ֆրանսայի Եկեղեցին կը պատրաստուէր պաշտպանել Մէհմէտ Բ.ի որդին՝ Ֆրանսայի թագաւորին դէմ, որպէսզի Հռոմի ֆրանսացի մեծաւորը չարունակէր ստանալ մահմետական իր թոշակը:

Սիքստինիանոս Դ. պապը լուր ուղարկեց Հռոմի մեծաւորին, որ սրբապղծութիւն էր անհաւատներէն նկատմամբ ստանալը, բայց, որ, եթէ այս նկատումը Եկեղեցին յանձնուէր, կամ, աւելի լաւ՝ եթէ այս նկատումը Եկեղեցին կողմէ գանձուէր, սրբապղծութիւնը կը դադրէր գոյութիւն ունենալէ: Ասպետներուն մեծաւորը պատասխանեց, որ այս նկատումը կը ծառայէր Հռոմի մէջ Մահմետ Բ.ի զօրքերուն պատճառած վնասները դարմանելու: Սիքստինիանոս Դ., մեծաւորին ու ասպետներուն սիրտը շահելու համար արտօնեց, որ միայն Ս. Կոյսի փոքր ժամերգութիւնը ըսելու պարտաւորութիւն ունենան ամէն օր «բայց երբ ձի հեծած են», փոխանակ հարիւր յիսուն «Հայր Մեր»ի, զոր նախքան այս բացառիկ արտօնութիւնը պարտաւոր էին արտասանել ամէն օր՝ եթէ չէին ուզեր բանադրուիլ:

Իր յաջորդը, Իննովկենդիոս Ը., աւելի կուռ ընթացք բռնեց: Հազիւ հաստատուած Ս. Պետրոսի աթոռին վրայ, հրամայեց ասպետներու մեծաւորին, որ իրեն յանձնէ իշխան Ազիմը: Մեծաւորը Պապին ուղարկեց «հինգ հարիւր ասպետ եւ իսկական բանակ մը»· ի զուր: Իննովկենդիոս Ը. դարձեալ պահանջեց իշխան Ազիմը: Այս նոր պահանջին կցած էր կոնդակ մը, որ «կը հաստատէր Ս. Յովհաննու ասպետական կարգին զանազան պապերու կողմէ շնորհուած բոլոր առանձնաշնորհումները, ազատութիւնները եւ ներողամտութիւնները, ու նաեւ միշտ գերծ կը պահէր զիրենք՝ տասանորդներու, նախահերկերու, երախայրիքի, հողատուրքի եւ այլ պարտականութեանց հարկատուրքէն»:

(3 Շար.)

րու ամենահարուստ հաւաքածոն նոյնպէս Մատենադարանին մէջ կը գտնուի :

Շատ հետաքրքրական են Նոր Ջուղայի մէջ 1640 – 42ին տպագրուած երեք գիրքերը: Թէեւ շատ կոշտ են տպագրութիւնները, բայց եւ այնպէս շատ արժէքաւոր են հայ մշակոյթի պատմութեան համար, քանի որ Ն. Ջուղայի տպարանը ամբողջութեամբ շինուած է Հայերու ձեռքով, անկախ տպագրութեան եւրոպական գիւտէն :

Մէկը միւսին քով շարուած են նաեւ ԺԷ. դարուն Վենետիկ, Ամսթերտամ, Մարսէյլ, Լիվոռնօ, Հռոմ, Կ. Պոլիս քաղաքներուն մէջ լոյս տեսած հայերէն գիրքերը : Հետաքրքրական է հայրենասէր տպագրիչ Յովհաննէս Անկիւրացիի 1643ին Վենետիկի մէջ տպագրած գիրքը՝ Ներսէս Շնորհալիի «Յիսուս որդի» քերթուածը: Ասոր կողքին են Մատթէոս Ծարեցիի, Կարապետ Անդրիանեցիի, Նահապետ Գիւլնազարի, Թադէոս Համադանցիի, Վանանդեցիներու եւ, վերջապէս, հռչակաւոր Ոսկան Երեւանցիի տպագրած գիրքերը :

Ոսկան Երեւանցին էր, որ անասելի դժուարութիւններու գնով հիմնեց հայկական տպարան մը, պատրաստեց հայ տպագրողներու սերունդ մը, որոնք, երթալով այս ու այն կողմ, իրենք իրենց կարգին հիմնեցին նոր տպարաններ : Այսպէս, հայ տպագրութիւնը հաստատուեցաւ Կ. Պոլիս, անցաւ Զմիւռնիա, յետոյ՝ Հնդկաստան եւ Ռուսաստան : Գրեթէ բոլոր յայտնի եւ անյայտ հայ հին տպագրիչներու գիրքերէն ունի Մատենադարանը: Հոն կը գտնուին նաեւ Մատրասի մէջ 1770ին Շահամիրեաններու, ինչպէս նաեւ հայ առաջին պարբերականին հիմնադիր՝ Յարութիւն Շմաւոնեանի տպագրած գիրքերը, ապա՝ Կալկաթայի հայ հին տպարաններու գործերը, 1781ին Պետերբուրգի մէջ տպագրուած առաջին հայերէն գիրքը, Նոր Նախիջեւանի եւ Աստրախանի տպագրութիւնները եւայլն :

1771ին Էջմիածնի մէջ հիմը դրուեցաւ Հայաստանի առաջին տպարանին, որուն հրատարակութիւններուն ամէնէն հարուստ հաւաքածոն դարձեալ Երեւանի մէջ կը գտնուի :

Շատ բովանդակալից են հայերէն հին գիրքերը : Բազմաթիւ արժէքաւոր բնագիրներ պահպանուած են այս հին գիրքերուն մէջ: Հին գիրքերուն մէջ են նաեւ Ագաթանգեղոսի, Խորենացիի, Եղիշէի, Եզնիկի, Նարեկացիի, Շնորհալիի, Վարդան Այգեկցիի, Առաքել Դաւրիժեցիի եւ հայ ուրիշ մատենագիրներու գործերուն առաջին հրատարակութիւնները : Հին գիրքերը գրաբար են, բայց անոնց մէջ կան նաեւ քանի մը աշխարհաբար գիրքեր: Մատենադարանին ամէնէն արժէքաւոր գանձերէն է «Արհեստ համարողութեան» անունը կրող (Մարսէյլ, 1675) առաջին աշխարհաբար գրքին խիստ հազուագիւտ օրինակը :

Հին գիրքերը տպագրուած են ձեռագիրներու հիման վրայ, իսկ այդ ձեռագիրները, մեծ մասով, անհետացած են: Շատ մը ձեռագիրներ ալ ընդօրինակուած են հին գիրքերէն ԺԷ. – ԺԸ. դարերուն եւ ԺԹ.ի սկիզբները :

Հարիւրամեակները իրենց հետքը ձգած են հին գիրքերուն վրայ, գիրքերէն շատեր խունացած են, մաշած, պակաս էջերով: Հետաքրքրական են նաեւ Մատենադարանին կէս-հին, կէս-ձեռագիր գիրքերը : Մաշած եւ պատռած էջերուն փոխարէն հայ տպագրողները փակցուցած են նորերը եւ պակասը լրացուցած ձեռագիրով: Այդպէս է, օրինակ, Աբգար դպիրի չորս հարիւր տարուան «Սաղմոսարանին» Մատենադարանին ունեցած օրինակներէն մէկը :

Ռ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. «ՕՐԸ» ԽՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի, Խսիի շրջանն ալ տօնեց Դաշնակցութեան 72րդ տարեդարձը: Ճաշասեղաններու շուրջ բոլորուած կոկիկ բազմութիւն մը ներկայ էր անցեալ Կիրակի, Խրիմեան սրահը :

« Երբ հորիզոնը չէք տեսներ, բան չէ թէ ան գոյութիւն չունի», յայտարարեց, ի մէջ այլոց, օրուան նախագահ՝ ընկեր Կարպիս Աֆրիկեան իր բացման խօսքին մէջ: Հորիզոնը, այլ խօսքով այգաբացը, որ մեր ժողովուրդը ի վերջոյ ականատես պիտի ըլլայ, միացեալ եւ ամբողջական հայրենիքի ստեղծումն է, անկախ ու իր ճակատագրին տէր հայրենիքի մը կերտումը, որուն հաւատացած ենք ազգովին: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, աւելցուց նախագահ, հրապարակ իջաւ փրկելու համար մեր ժողովուրդը ու մինչեւ այն ատեն զօրավիգ կանգնելու անոր ազգային իղձերուն եւ խնդիրին: Մեր 72 տարուան ճիգը, պայքարը եւ նուիրումը եկած է այդ ուղղութեամբ: Եւ բնականաբար հպարտ ենք ու գոհ, որ ծառայած ենք բազմաչարչար մեր ժողովուրդին օգտին, անոր բարօրութեան ի խնդիր :

« Քսանըութ տարիներու բեղուն վաստակ մը ունէր, երբ 1918ին, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հիմը կը դնէր հայ պետականութեան ու այս ձեւով կ'իրականացնէր մեր բովանդակ ժողովուրդին դարաւոր երազը » գիտել տուաւ օրուան բանախօս՝ ընկեր Ժիրայր Միրիձեան: Մեր կազմակերպութեան բանաւոր, գրաւոր ու մանաւանդ մարտական գործունէութեան շնորհիւ հոգեկերտուած եւ մարզկուած հայ մարդը դարձաւ քաղաքական եւ ազգային հիմնաւորուած տեսակէտներ, գաղափարական գիծ եւ զոհաբերելու ջիղ ունեցող մարտիկ մը. այլ խօսքով ձերբազատուեցաւ ստրկամիտ իր հոգեբանութենէն : «Դաշնակցութեան մեծագոյն արժանիքն է այս»: Շարունակութեան մէջ բանախօսը անդրադարձաւ Դաշնակցութեան դէմ համայնավարութեան մղած պայքարին էութեան շուրջ, պայքար մը, որ ի զուր անցաւ, քանի որ անուղղակի կերպով իրենք իսկ կը խոստովանին թէ առկայ է ազատ ու անկախ ապրելու, հայրենիքի ամբողջացումը իրագործելու ձգտումը բովանդակ Հայութեան սրտին մէջ:

« Խոնարհ հերոսներու » նուիրական այլ կենսական դերին մասին անդրադարձաւ ընկեր Ժիրայր Փալամուտեան ու միեւնոյն ատեն թուեց մեր կազմակերպութեան յարատեւութեան եւ կենսունակութեան գլխաւոր պատճառները՝ անսահման նուիրում հայրենիքին եւ Հայութեան հանդէպ, գաղափարապաշտութիւն եւայլն:

«Լերկ ժայռն իսկ, երբ կը կրէ մեր հայրենիքին հայադրոշմ կնիքը, սրբազան մասունք մըն է Դաշնակցական Հայուն համար, մինչ, մեր անողնաշար հակառակորդներուն սիրելի դառնալու համար՝ Հայաստան պէտք է կրէ ոսկեշուք շպար մը» յայտարարեց ընկեր Ալէն Փափազեան :

Այլազան եւ հաճելի գեղարուեստական բաժին մը ներկայացուց սեղանապետ՝ ընկեր Սահակ Յովհաննէսեան: Յաջորդաբար երգեցին տիկիններ Հռիփսիմէ Տէյիրմէնճեան, Վիքթորիա Պէնկեան, Ընկերուհի Շաքէ Պէնկեան, Յակոբ Կարայեան, ընկեր Զալաքեան, Արիս Քարայեան, արտասանեցին՝ Ընկ. Ե. Սեւարեան եւ ուրիշներ :

Երգերու եւ խմբերգներու առընթեր, խօսք առին նաեւ ընկեր Բ. Հայկէշեան, Ն. Քէչիկեան եւ ներկաներէն զանազաններ :

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹԱՐԳՄԱՆԻՉ ՄԵՔԵՆԱՆ

Չորս տարուան պրպտումներու եւ աշխատանքներու շնորհիւ, Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի հաշուողական կեդրոնը յաջողած է շինել թարգմանող մեքենայ մը:

Ուսողական լեզուաբանութեան եւ մեքենայական թարգմանութեան բաժնին ղեկավարը՝ Վ. Գրիգորեան եւ իր գործակիցները համապատասխանօրէն վերլուծած են հայերէն լեզուն եւ բանասիրական կուռ կանոններով պատրաստած են յատուկ քերականութիւն մը, որ հնարաւոր կերպով կը «հասկնայ» մեքենան :

Նախադասութիւններուն մէջ բառերուն փոփոխութեան եւ կապակցութիւններու կանոնները արտայայտուած են թուաբանական տարազներով: Լեզուի մասին այդ բոլոր տեղեկութիւնները հաւաքուած են 14 ցուցակներու մէջ, որ տեսակ մը իւրայատուկ «շարահիւսական բառարան է» :

Այս թարգմանիչ մեքենան, ներքին փոքրիկ փոփոխութիւններէ ետք, կրնայ հասկնալ եւ թարգմանել որեւէ մէկ լեզու: Ամէն մէկ դարձուածքին թարգմանութիւնը միջին հաշուով կը տեւէ 40 վայրկեան :

Առաջին փորձը՝ հայերէնէ ռուսերէն, անցած է շատ յաջող : Անելին. կէտադրական սխալի մը ատեն, որ կատարած էր թարգմանիչը, մեքենան կեցած է : Սկսած է աշխատիլ այն ժամանակ միայն, երբ աւելորդ ստորակէտը վերցուցած են:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՔՆԱՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՄԱՆԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ

Ռումանիոյ Երիտասարդութեան Հրատարակչութիւնը մօտ օրէն լոյս պիտի ընծայէ ծաղկաքաղ մը հայ գրականութենէն: Գիրքին խորագիրն է «Հայկական քնարերգութիւնը» որ կը բովանդակէ հայ բանաստեղծութեան մեծ քնարերգակ Նահապետ Քուչակի ընտիր քերթուածները:

Քուչակի անունը, անոր գործերը գրեթէ անծանօթ են Ռումանացիներուն : Նահապետ Քուչակի լաւագոյն բանաստեղծութիւնները ռումաներէնի թարգմանելու արժանիքը կը պատկանի ռումանացի բանաստեղծներ՝ Տան Տեշլիուի եւ Վիքթոր Թուլպուրէի: Երկու բանաստեղծներն ալ յաջողած են հաւատարիմ մնալ թարգմանուած իւրաքանչիւր բանաստեղծութեան անկրկնօրինակելի ազգային առանձնայատկութիւններուն եւ ինքնատիպ ոճերուն: Առանձնապէս ուշագրութիւն կը գրաւեն «Սիրոյ թռչունը», «Աչքեր ու սիրտ», «Գովասանք», «Ինչո՞ւ», «Բաղձանք», «Ծովի նման», «Գեղեցկութիւն», «Ծաղիկ մը եւ խնձոր մը» բանաստեղծութիւնները եւն —:

Հայ մեծանուն բանաստեղծին ստեղծագործութիւնը կը բովանդակէ քանի մը հարիւր փոքր քերթուածներ, խիստ յաճախ գործածած ձեւը ըլլալով քառեակները, որոնցմով կը ներկայանայ լոյս տեսնելիք հատորը: Ինչ կը վերաբերի թարգմանուած բանաստեղծութիւններու նիւթին, կը հանդիպինք փիլիսոփայական բովանդակութեամբ, պանդխտութեան, ինչպէս նաեւ սիրոյ երգերու :

« Զգացողութեան խորութեամբ եւ արտայայտութեան բնական շնորհալիութեամբ, կը գրէ բանաստեղծ Տան Տեշլիու, Քուչակ գրեթէ նոյնքան հոյակապ է, ինչպէս Օմար Խայյամը »:

Նահապետ Քուչակ, ըստ էութեան, բողոքող մը չէ, այնուամենայնիւ Թուրքերու լուծին դէմ հայ ժողովուրդին ազատութեան ի խնդիր մղած պայքարը ցոյց կուտայ «Տերեւաթափի ծառ», « Այն ատեն», «Թող գիտնայ երիտասարդ մարդը» եւ այլ բանաստեղծութիւններու մէջ:

Այն, ինչ որ հայ մեծանուն քնարերգակը կը մերձեցնէ համաշխարհային սիրերգուներուն, այն խոր գաղափարն է, թէ սէր կը նշանակէ երկու անձերու միջեւ գոյութիւն ունեցող անկեղծ եւ մարդկայնօրէն հարազատ յարաբերութիւնը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (188)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Այդ պահուն մարդ մը չէր ան, իրաւ որ վիրաւորուած առիւծ մըն էր :

Այսպէս, երկու ժամէն աւելի ամէնքն ալ ինկան թշնամիին 350 զինուորներուն վրայ :

Աւազակապետը վիրաւորուած էր, բայց չէր ինկած :

Մթութեան մէջ յաջողեցաւ ճեղքել թշնամիին ահարկու բանակը եւ մօտակայ բլուրի մը ետեւէն հայաբնակ գիւղ մը փախչիլ:

Եւ որովհետեւ կուրծքէն անվնաս կերպով մը վիրաւորուած էր, չկրցաւ աւելի հեռու տեղ երթալ: Պարտաւորուեցաւ գիշերանց գիւղին քահանային դուռը զարնել:

Երբ դուռը բացուեցաւ, ալեզարդ մօրուքով քահանայ մը երեւցաւ սեմին վրայ, որուն ձեռքը հողէ ճրագ մը կար ու հարցուց .

— Ո՞վ ես եւ ի՞նչ կ'ուզես :

— Հայ քրիստոնեայ եմ, Տէր Հայր, մրմնջեց Աւազակապետը :

— Աղէկ, ուսկի՞ց կուգաս :

— Քաղաք կ'երթայի, ճամբան գողերու հանդիպեցայ, հազիւ հազիւ ազատեցի անոնց ձեռքէն :

Հրէշատեսիլ եկեղեցականին աչքերուն մէջ այլանդակ արտայայտութիւն մը պատկերացաւ ի տես այդ անծանօթ մարդուն, որուն հագուստը լոկ շապիկ մը ու վարտիք մը կը մնար: Գլուխը բաց էր: Նայեցաւ ու դիտեց շապիկին արիւնը :

— Ի՞նչ է այդ, զարնուա՞ծ ես, վրայ բերաւ քահանան :

— Չէ, փախած ատենս ինկայ եւ քիթս արիւնեցաւ, նկատել տուաւ Աւազակապետը:

— Խելքի մօտ բան չէ, մրմռաց քահանան ու ներս տարաւ Աւազակապետը :

Տունին մէկ անկիւնը ախոռի նմանող սենեակ մը կար, որուն պատուհանը միմիայն երդիք մըն էր: Հոն կծկուեցաւ մեծ մարդը:

Պատէն կախուած էր հողէ ճրագ մը : Քահանան իր հոգին չկրցաւ հանդարտեցնել: Սկսաւ աւելի ծանր հարցումներ ընել :

— Բայց չըլլայ թէ վտանգաւոր մարդիկներէն մէկն ըլլաս դուն, մրմնջեց ան՝ երկիւղի ձեւ մը պատկերացնելով իր ծթռած ու զարշելի կերպարանքին վրայ:

— Ո՞վ է վտանգաւոր մարդը, Տէր Հայր, առարկեց Աւազակապետը, որ ներքնապէս կը տառապէր վէրքին ցաւէն:

— Ի՞նչ գիտնամ, կան անանկ սրիկաներ որ բան գործ ըրած են լեռներու մէջ ապրիլ ու երկրին խռովութեան պատճառ դառնալ :

— Չէ, անհոգ եղիր, ես անոնցմէ չեմ :

Քահանան դուրս ելաւ: Առտուն իմացաւ որ գիւղը կռիւ տեղի ունեցեր էր ու այդ կռիւին մէջ Խան Ճալատ Աւազակապետը փախչելու յաջողած էր: Այս լուրը սեւ օձ մը դարձաւ եկեղեցականին սրտին մէջ ու ինքնիրեն մտածեց .

— Կեցիր, ես գիտեմ որ Խան Ճալատը գտնողին մեծ պարգեւներ կան, ինչո՞ւ կը սպասեմ :

Անմիջապէս գիւղին մէջ գտնուող զապթիէին դիմեց ու գործը հասկցուց : Զապթիէն երեք ոստիկաններով շրջապատեց տունը, բայց չհամարձակեցաւ ներս մտնել :

— Ինչո՞ւ ներս չէք գար, հարցուց քահանան զապթիէին:

— Ա՜, անոր Խան Ճալատ կ'ըսեն, նկատել տուաւ անարգ զապթիէն :

Ու սպասեց որ քաղաքէն ոստիկաններու ջոկատ մը հասնէր :

Գալով Աւազակապետին, անիկա տեղեկութիւն չունէր անցուդարձէն եւ չէր գիտեր թէ իր դէմը կեցող կրօնականը ստորակալի դաւ մը կը սարքէր գլուխը: Ինք կը զգար թէ վէրքը բաւական կը լաւնար ու գիշերը մօտենալուն պէս պիտի կրնար մեկնիլ: Հետեւաբար քահանային հին ու մին լաթեր խնդրեց որ մարմինը ծածկէր:

— Ի՞նչ պէտք ունիս, այս գիշերը կ'երթաս տունդ, կը փոխես վրադ, առարկեց քահանան :

Աւազակապետը լռեց :

Վերջապէս մութը կոխած էր: Քաղաքէն ոստիկաններու ջոկատը հասած ու պաշարած էր գիւղը: Երբ դուրս ելլել ուզեց, յանկարծ վրան յարձակեցան ոստիկանները եւ ձերբակալեցին :

— Հրէշ, բացագանչեց Աւազակապետը՝ քահանային դառնալով :

Ոստիկաններու ջոկատը մեծ յաղթանակով մը այդ հսկան քաղաք տարաւ ու բանտարկեց :

Անոր ոտքերէն ահագին շղթայ մը անցուցին, որմէ ծանր երկաթի գունդ մը կախուած էր, իսկ ձեռքերը կաշկանդումով մը վզէն կախուեցան :

Ամբողջ քաղաքը խրախճանքի մէջ էր:

Թահիր փաշա, Վանայ նահանգին այդ ճիւաղատիպ կուսակալը, մեծ ուրախութիւն զգաց եւ անձամբ բանտ գնաց, տեսնելու համար Խան Ճալատ Աւազակապետը :

(Շար.)

թեամբ ջանք եղած էր բարեկամաբար կարգադրել անկանոն կացութիւն մը, որ բնոյթ ունէր մեծապէս վնասելու զուիցերական միութեան եւ անոր անդամներէն իւրաքանչիւրին շահերուն: Յիշեալ համաձայնութեանց մերժումէն յետոյ կեդր. վարչական ժողով (պորտ)ի նախագահը մերժեց իրաւարարութեան բարեկամական առաջարկ մը եւս որ 1962 Սեպտեմբեր 19ին եղած էր Եւրոպայի կեդր. յանձնաժողովին կողմէ, յայտարարելով որ կը նախընտրէ, իբրեւ «նուազագոյն չարիք», զուիցերական արդարադատութեան մօտ դիմումը:

ԿՆԻՔ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի,

ՏՈՔԹ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՔԻՒԹԻՒՔՃԵԱՆԻ մահուան Դ. տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ննջեցեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այս առթիւ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Ֆլլէն Բիւզանդ Քիւթիւքեանէ (Լոս Անճըլըս, Քալիֆորնիա) 10 տոլար:

×

Կեսարիոյ եւ շրջակայքի հայրենակիցներու փափաքին համաձայն, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, այս Կիրակի օր, տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն, ի յիշատակ 1896ի Նոյեմբերի նահատակներուն, 1915ի Կեսարիոյ մէջ կախաղան հանուած 52 մարտիրոսներուն, ընդհ. տեղահանութեան շրջանի նահատակներուն, ինչպէս նաեւ բազմավաստակ առաջնորդ Տրդատ Արք. Պալեանի եւ նահատակ Յուսիկ Եպիսկ. Միհրիկեանի:

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն, Փարիզի եւ շրջանի բոլոր մարմիններու կողմէ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Կարօ Ղազարոսեանի, իր քրոջ մահուան առթիւ:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Նազչքէրեանի՝ իր քրոջ Նարդուհի Մառաֆեանի (Պոսթօն) արկածալի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Ֆաքթ. Շամբեանէ 20 Ն. Ֆ. Մեսրոպ Մաշտոցի տօնակատարութեան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Վահրամ Մոսոփշեանց կը նուիրեն 25 Ն. Ֆ. Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի օգտի. կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Պ. Քամուքճեանի յուղարկաւորութեան առթիւ:

Հ. Յ. Դ. «ՌՈՒԲԷՆ» ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հերթական դասախօսական – ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Վարչութեան Բ. ընդհ. ժողովը պիտի գումարուի այս Ուրբաթ գիշեր, ժամը 20ին: Օրակարգ՝ վարչութեան համարատուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի եւ օրինաւոր:

Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Թէյասեղանի մը շուրջ Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը եւ Փարիզի մասնաճիւղը կը հրաւիրեն բոլոր ընկեր-ընկերուհիները և կազմակերպութեան համակիրները, պատուելու համար ընկերուհի Տիկին ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԻՓՔՃԵԱՆը (Լիբանանէն եւ Պարսկաստանէն նոր վերադարձին առթիւ), ինչպէս նաեւ մասնաճիւղի նախորդ վարչութեան անդամուհիները, Կիրակի, Նոյեմբեր 25ին, ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, հաճելի ժամանց, երգ, պար, արտասանութիւն:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ

Այս Ուրբաթ օր, 23 Նոյեմբեր ժամը 20·30ին, Շաբաթ՝ 24 Նոյ. նոյն ժամուն, Կիրակի, 25 Նոյեմբեր ժամը 17ին, Մկրտչեան եկեղեցւոյ սրահին մէջ, 1 Րիւ Էռնէստ Ռընան: Կիրակի օրուան նիւթը պիտի ըլլայ՝

« Qui sont les Arméniens ? ».

Պիտի խօսի՝ Վեր. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ:

AU BEAU NOYER

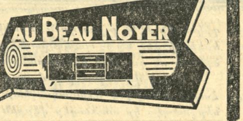
A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT

7 ETAGES D'EXPOSITION

D'AMEUBLEMENTS

CRÉDIT SANS FORMALITÉS

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

185, BD. JEAN JAURÈS --- 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաւիլի եկեղեցւոյն վերաշինութեան եւ օծման Ե. տարելիցի հանդիսութիւնները Կիրակի, Դեկտ. 16ին:

ՀՐԱՒԷՐ ՏԷՍԻՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Տէսինի Կրօն. Ընկ. վարչութիւնը կը հրաւիրէ հասարակութիւնը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահը, ուր պիտի զեկուցանէ Լիոնի եւ Շրջ. կողմէ Հայաստան պատգամաւոր գացող ՎԱՐԱԳ ՔՀՆՅ. ԱՒԱԳԵԱՆ:

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին:

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի հանդիսաւոր պատարագ տեղի կ'ունենայ Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՆԵՐՍԷՍ ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ: Սկիզբ Ս. Պատարագի ժամը 10:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Այս Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին, Փարիզի եկեղեցւոյ կիրակնօրեայ վարժարանի դասընթացքները կը սկսին:

Կը դասախօսէ Տիկին Արփինէ Տատեան:

Կը խնդրուի ծնողքներէն՝ որ առաջնորդեն իրենց զաւակները եկեղեցւոյս խորհրդարանը սրաշխալ ժամուն:

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600-ամեակին առթիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Երիտասարդաց Ակումբը, կազմակերպած է բանախօսութիւն մը, այս Երկուշաբթի ժամը ճիշդ 21ին:

«Զուիցերական ակումբին» սրահին մէջ:

10, Րիւ տէ Մեսաժըռի, Փարիզ, Մեթրօ Փուասոնիէռ:

Պիտի բանախօսէ Պ. Հ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ (Արեւելեան լեզուներու վարժարանի նախկին ուսուցիչ):

Նիւթ ունենալով հայերէն այբուբենը եւ հայ գրականութիւնը:

Մուտքը ազատ է:

Sainte-Catherine

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի եւ Իսիի խումբերուն կողմէ, այս Շաբաթ ժամը 18·30էն սկսեալ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Իսիի պարախումբին եւ լաւագոյն արուեստագէտներու:

Avec la participation de la Grande Vedette de la chanson française

CLAUDE GOATY

CONCOURS DE CHAPEAUX

BAR — BUFFET COTILLONS VESTIAIRE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի, կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, եկեղեցւոյ սրահը: Ներկայ պիտի ըլլայ Կապ. Խաչի գործավարը՝ Պ. Կ. Փօլատեան:

Կարեւոր օրակարգ:

Ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Զորեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Տիկին Կօչկակարեանի բնակարանը: Ներկայ պիտի ըլլայ Կապ. Խաչի գործավարը՝ Կ. Փօլատեան: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն որ ներկայ ըլլան այս կարեւոր ժողովին:

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ տեղւոյն վրայ: Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ տարւոյս երկրորդ այս կարեւոր ժողովին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի Հայուհեաց Մասնախումբին 5րդ տարեդարձին առթիւ:

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 15ին, ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս:

HOTEL SPLENDIDE

Այս առթիւ պիտի շնորհաւորուին 1962ի համալսարանական շրջանաւարտները:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Ռոստոմ» խումբի ընկերները այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 17ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ:

ՕՐԱԿԱՐԳ.—

Ա) Բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն:

Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները:

ԹՐԱԳՕՇԻ ՆՈՐ ՍԱԼԵՐԸ

Հայոց Պատմութիւն.— 3 դասախօսութեան մէջ ամփոփուած սկիզբէն Մեծն Տիգրան Բ.ի գահակալութեան վախճանը:

(Ա) Ուրարտական շրջան, Բ) Արմէններու տիրապետութիւնն ու Արտաշէս Աշխարհակալ եւ Գ) Մեծն Տիգրան Բ.): Լոյս տեսած է երկու դասախօսութիւն մէկ թիւի մէջ մէկ երգով, կայ նաեւ Ա. եւ Բ. դասախօսութիւնները առանձին սալերով առաջին կողմը, իսկ միւս երեսին վրայ Հայաստանեան նոր լաւ երգեր ու խմբերգներ, նաեւ «Անուշ»էն մեներգներ:

Գինն է առանց երգի զոյգը 15 Ն. Ֆ., (մէկ ժամ տեւողութեամբ):

Իսկ երգով իւրաքանչիւրը 10 Ն. Ֆ.:

Սառաքման ծախքը ղրկողին վրայ:

Կանխիկ եւ ապառիկ բոլոր ապսպրանքները ընել Թրագօշի հասցէին՝

TRACOCH, 6, Rue Nungesser, DECINES (Isère)

MARSEILLE Maison ALKAZ

Լիոն, Տպարան Թադէոսեան

Փարիզի հայ գրատուները

(Թրագօշի առաջին հինգ պատրաստած սալերու երգերու երգարանը մօտ առնէն պիտի ղրկուի փափաքողներուն 2 Ն. Ֆ.:)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ԿԱՐԱՍԻՆԵՐ

խոհանոց, ճաշարան, ննջասենեակ, սթիւտիօներ, անկողնի կազմածներ, հիւրասրահ, կահաւորման կերպասներ, եւայլն, կ'առնուին՝

Goussainville Mobilier

MAISON R. TACVORIAN

1, Avenue Jacques Potel

2, Avenue de la Concorde

GOUSSAINVILLE (S. et O.)

La petite Boutique aux plus grandes possibilités

Վճարումի մեծ դիւրութիւններ. հիւանդութեան պարագային՝ ապահովագրութիւն:

Livraison gratuite

ՅԱՌԱՋ
Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն.Ֆ.
ՇԱԲԱԹ 24 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 24 NOVEMBRE 1962
38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9464 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5365

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԸ

Փարիզի Լիբանանցիները, մասնակցութեամբ Լիբանանցի ուսանողներու եւ բժիշկներու, այս օրերս կը տօնեն իրենց երկրի անկախութեան տարեդարձը, հովանաւորութեամբ դեսպան Վիկտոր Խուրիի:

Օտար վերջին զինուորը Լիբանանէն մեկնած էր 1946 Դեկտեմբեր 31ին: Սակայն Լիբանանցիք Ազգային Տօն հռչակած են Նոյեմբերի 22ը:

1918 Հոկտեմբերին օսմանեան «մեծազօր» բանակի քայքայումէն վերջ, դաշնակիցները՝ մասնակցութեամբ Հայկական Լեգէոնին՝ գրաւած էին Լիբանանը, որուն պիտի յաջորդէր Կիլիկիոյ գրաւումը:

Սայքս – Փիքօ գաղտնի համաձայնագրի հիման վրայ 1920 Սեպտեմբեր 1ին Ֆրանսա ստանձնեց Սուրիոյ եւ Լիբանանի հոգատարութիւնը, յանուն Ազգերու Դաշնակցութեան: Ստեղծուեցաւ Մեծ Լիբանանի պետութիւնը՝ ներկայ սահմաններով: 1926 Մայիս 23ին հռչակուեցաւ Լիբանանի Հանրապետութիւնը:

1936ին Ֆրանսա եւ Լիբանան ստորագրեցին դաշնագիր մը, որով հոգատար պետութիւնը իր բոլոր իրաւունքները կը փոխանցէր Լիբանանի Հանրապետութեան: Ֆրանսական խորհրդարանը մերժեց վաւերացնել այս դաշնագիրը եւ Լիբանան շարունակեց ենթակայ մնալ հոգատար իշխանութեան:

Վերջին աշխարհամարտի ընթացքին, 1941ին, Անգլիացիներն ու Ազատ Ֆրանսայի զինուորական ուժերը (Զօր. Քաթրու) գրաւեցին Լիբանանը՝ կռուելով Վիշիի հաւատարիմ զինուորներու դէմ (Զօր. Տէնց): 1943 Նոյեմբեր 8ին Հանրապետութեան նախագահն ու ազգայնական վարիչները ձերբակալուելով բանտարկուեցան, բայց երկու շաբաթ վերջ Նոյեմբեր 22ին ազատ արձակուեցան: Այս թուականն է ահա, որ դարձաւ Ազգային տօն: Ամիս մը վերջ, 1943 Դեկտեմբեր 23ին ստորագրուեցաւ ֆրանքօ-լիբանանեան համաձայնագիր մը, որով հոգատար պետութիւնը հրաժարելով իր բոլոր իրաւունքներէն՝ անկախութիւն տուաւ Լիբանանի:

Աշխարհի ամէնէն փոքր երկիրներէն մէկն է Լիբանան, 10.170 քառ. քիլ. տարածութեամբ եւ մէկուկէս միլիոն բնակչութեամբ:

Աշխարհի ամէնէն ազատ երկիրն է նաեւ անիկա: Այնտեղ կողք կողքի համերաշխօրէն կ'ապրին սիւննի եւ շիի (միթուէլի) իսլամը, Տիւրզին, Մարոնի եւ Օրթոտոքս քրիստոնեան, հայ առաքելականը, կաթողիկէն ու աւետարանականը, Ասորին, Հրեան ու Եւրոպացին:

Աւելի քան 40 տարիէ ի վեր Լիբանան դարձած է Բ. հայրենիք մը՝ Կիլիկիայէն այդ հիւրընկալ երկիրը ապաստանած Հայերուն համար:

Երախտապարտ է Հայութիւնը Սուրիոյ եւ Լիբանանի, որոնք օսմանեան դաժան լուծին տակ տառապած մեզի պէս. մեր պատմութեան ճակատագրական մէկ վայրկեանին գրկաբաց ընդունեցան մեր բեկորները, աջակցութեամբ ֆրանսական հոգատար պետութեան:

Լիբանան հայկական ոստան մըն է այսօր: Հոն են Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանը (Անթիլիաս) եւ հայ-կաթողիկէ կաթողիկոս — պատրիարքարանը (Էշրէֆիէ): Այնտեղ են Համազգայինի Ճեմարանը, Դպրեվանքը, բազմաթիւ միջնակարգ վարժարաններ, բարձրագոյն եւ տարրական նախակրթարաններ ու մանկապարտէզներ:

Չորս օրաթերթեր, քանի մը շաբաթաթերթեր եւ զանազան պարբերաթերթեր լոյս կը տեսնեն Պէյրութի մէջ: Հինգ երեսփոխաններ ունինք Խորհրդարանին մէջ:

Հայութիւնը համրանք է այնտեղ ու որակ միաժամանակ:

Դարձած լիբանանեան քաղաքացի, մեր հայրենակիցները իրենց լաւագոյնը կ'ընեն՝ օժանդակելու համար իրենց նոր հայրենիքի վերելքին՝ շինարարական եւ տնտեսական մարզերուն մէջ:

Ազգային տօնին առթիւ մեր ջերմ մաղթանքները կ'ուղղենք Լիբանանի հիւրընկալ ժողովուրդին ու կառավարութեան:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԵԾ ՍՈՒԳԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՊԻՏԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԷ ՔՈԹԻԻ ԹԱՓՕՐԸ

Երէկ վերջին պահուն կը հաղորդէինք նախագահ Ռընէ Քոթիի յանկարծական մահը: Նախկին նախագահը մեռած կը գտնուէր, Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 8.30ին իր հաւատարիմ սպասաւորին կողմէ:

Մարդը՝ ազնիւ, քաղաքական դէմքը՝ իմաստուն ու պարզ, Ռընէ Քոթի սիրուած էր ժողովուրդէն ինչպէս սիրուած էր իր ողբացեալ կինը՝ մեռած ճիշդ հինգ տարի առաջ, ան ալ Նոյեմբերին, զոհ սրտի տագնապի մը: Քոթիի ընտանիքը ու անոր քաղքենի կեանքը օրինակ կը ծառայէ բոլորին և ժողովուրդը սիրած էր այս եզակի զոյգը առաջին օրէն իսկ երբ 1953 Դեկտեմբեր 23ին, 13 քուէարկութենէ ետք, Հանրապետութեան նախագահ կ'ընտրուէր: Նոյն պահուն լրագրողները կը խուժէին Քէ օ Ֆլէօռ, ծերակուտական Քոթիի բնակարանը եւ կը գտնէին Տիկին Քոթին, խոհանոցը ուր անուշեղէն կը պատրաստէր իր թոռնիկներուն համար: Այս պահուն ծնած էր այն համակրութիւնը զոր նախագահ Քոթի պիտի վայելէր միշտ: Իբրեւ առաջին անձնաւորութիւն Պետութեան եւ բանակներու ընդհ. հրամանատար, բացառիկ եւ վճռական կեցուածք մը ունեցած էր 1958 Մայիս 13ին, փրկելով երկիրը քաղաքացիական պատերազմէն: Արդարեւ ինք էր որ պարտադրեց տը Կոլը Ազգ. Ժողովին այն պատգամով զոր խորհրդարանին ուղղեց 1958 Մայիս 27ին: Ֆրանսայի զաւակներուն արիւնը չէր թափեր շնորհիւ այն մեծ մարդուն որու համար «տարակարծութիւններէն եւ մրցակցութիւններէն վեր՝ կա՛յ Ֆրանսան»:

Ծնած 1882 Մարտ 20ին, Ռընէ Քոթի իրաւաբանական ուսում ըրած էր եւ փայլուն փաստաբան էր երբ, 25 տարեկանին կ'ամուսնանար Նաւատէրի մը աղջկան հետ: Խիստ զարգացած, քաջ անգլիագէտ, տիկին Քոթի իր ամուսնոյն աջ բազուկը եղաւ Նախագահական առաջին օրէն իսկ եւ իր զոհաբերութեամբ վնասեց իր առողջութեան: Ունեցած են երկու աղջիկ որոնք իրենց կարգին ամուսնանալով 10 թոռ եւ թոռան զաւակներ տուած են Քոթիներուն:

Քոթիի քաղաքական ասպարէզը կը սկսի 1908ին երբ Թաղական խորհրդատու կ'ընտրուի Լը Հավրի մէջ, ապա քաղաքապետի կցորդ: Զինադադարի վաղորդայնին, Նահանգին ընդհ. խորհրդատուն է եւ 1924ին երեսփոխան կ'ընտրուի: 1930ին, Առաջին անգամ ըլլալով մաս կը կազմէ կառավարութեան: 1935ին կը հեռանայ Երեսփ. Ժողովէն եւ կ'անցնի Ծերակոյտ ուր կը մնայ մինչեւ 1940: Քուէարկած է Մարեշալ Փեթէնի ի նպաստ, բայց դէմ է «ազգային յեղափոխութեան» ձգտումներուն: Եւ իրեն համար կը սկսի լռութեան շրջան մը: Ազատագրումէն ետք, երեք անգամ անդամ է կառավարութեան: Վերջապէս 1953ին կ'ընտրուի Հանրապետութեան նախագահ: 1959ին կը քաշուի, իր եօթնամեայ շրջանը չվերջացած, իր տեղը տալու համար տը Կոլին: Անկէ ի վեր քաշուած կեանք մը կ'ապրէր, աւելի յաճախ Հավր քան Փարիզ:

Յուղարկաւորութիւնը, «Պետութեան հաշւոյն» ինչպէս կ'ուզէ աւանդութիւնը, պիտի կատարուի Երեքշաբթի օր, Հավրի մէջ: Թափօրը պիտի առաջնորդէ տը Կոլ:

Բովանդակ Ֆրանսայի սուգը մեծ է եւ քաղաքական բոլոր դէմքերը, ինչ հոսանքի ալ պատկանին, միաձայնութեամբ իրենց խոր յարգանքը կը յայտնեն այս կորուստին առթիւ: Կասթօն Մոներվիլ, Փօլ Ռէնօ, Շապան – Տէլմաս, Կի Մոլէ, Անգլիոյ Թագուհին, եւ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ իրենց ցաւը կ'արտայայտեն: Փօլ Ռէնօ յիշած է թէ շատ ծաղրանքի ենթարկուած է քուէարկութիւններու թիւ (13) որով Քոթի նախագահ ընտրուած է, բայց այդ քուէարկութիւններէն է որ մէջ տեղ եկած է իմաստուն ընտրութիւն մը:

ԸՆԿ. ԱՐԱՄ ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Համատարած սուգի եւ խոր վշտի տըխուր մթնոլորտի մը մէջ, Հ.Յ.Դ. Լիբանանի մեծ ընտանիքը անցեալ շաբաթ, կէսօրէ ետք, հողին յանձնեց վեթերան Դաշնակցական եւ հանրային բազմավաստակ գործիչ ընկեր Արամ Սահակեանի մարմինը:

Հանրօգուտ Շինութեանց նախարար Պ. Փիէռ Ճէմայէլ, Արդարութեան նախարար Պ. Ֆուատ Պութրոս, պետական երեսփոխաններ Պ.Պ. Անթուան Սեհնաուի, Շարլ Սաատ, Մոհսէն Սլիմ, Ժոզէֆ Զաւէր, Զօր. Ճէմիլ Լահուտ, Մօրիս Ճէմայէլ, Մովսէս Տէր Գալուստեան, Խաչիկ Պապիկեան, Վարդգէս Շամլեան եւ այլ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ ներկայ գտնուեցան յուղարկաւորութեան եւ հետեւեցան դագաղին մինչեւ գերեզման:

Ընկերոջ մարմինը, ժամը 1ին, Ամերիկեան Համալսարանի Հիւանդանոցէն, թաղմանական արարողութեամբ, ընկերներու կողմէ, ինքնաշարժներով փոխադրուեցաւ Ս. Նշան Մայր Եկեղեցի:

Եկեղեցւոյ բակի մուտքին, Հ.Մ.Ը.Մ.ի սկաուտական նուագախումբը հնչեցուց Շոփէնի մահերգը: Հ.Մ.Ը.Մ.ի սկաուտներուն եւ արենոյշներուն պատուի կեցած շարքերուն մէջէն, ընկեր Արամ Սահակեանի դագաղը, ձեռամբարձ, եկեղեցի տարուեցաւ գաղափարի իր ընկերներուն կողմէ:

Եկեղեցւոյ մէջ, արժանի պատուով, հանգուցեալ ընկերոջ դագաղը ծածկուեցաւ իր այնքան պաշտած եռագոյնով: Երեք սկաուտներ, դագաղին չորս կողմը պատուոյ պահակ կեցան:

Ժամը ճիշդ երկուքին, Լիբանանահայոց Առաջնորդ Խորէն Արք. Բարոյեան, Վարդան Վրդ. Տէմիրճեանի, Մաշտոց եւ Սուրէն Աբեղաներու եւ քահանայ հայրերու առաջնորդութեամբ, մուտք գործեց եկեղեցի:

Սրտայոյզ եւ պատշաճ արարողութիւններէ ետք, Առաջնորդ Սրբազանը խօսեցաւ իմաստալից դամբանական մը, վեր առնելով ընկեր Արամ Սահակեանի արժանիքները, իբրեւ հանրային վաստակաւոր եւ անձնուէր գործիչ:

«Իր անակնկալ մահով, ըսաւ Սրբազանը, խոր յուզումի ու սուգի մատնեց ոչ միայն իր հարազատները եւ ընտանեկան պարագաները, այլ նաեւ իր գաղափարի բազմահազար ընկերները, ու առ հասարակ՝ Լիբանանի մեր ժողովուրդը: Այժմ հաւաքուած ենք հոս, Աստուծոյ այս տաճարին մէջ, որպէսզի մեր յարգանքի վերջին տուրքը մատուցանենք անոր՝ որ իր բովանդակ կեանքը զոհաբերեց եւ ընծայաբերեց իր ժողովուրդին:

«Իր բաժինը ունեցաւ Լիբանանահայոց բարգաւաճման եւ բարօրութեան գործին մէջ: Բեմբասաց ու ճարտար խօսող՝ կը հրահրէր բոլորը, բազմութիւններ կրնար ոտքի հանել, իր խօսքը հմայք ունէր:

«Իր գրական ստեղծագործութիւնները կը բխէին սրտէն, իր ժողովուրդի սրտէն, իր տառապանքներէն: Բարի համբաւ ու բարի անուն շահեցաւ»:

Ծաղկեպսակներով լեցուն մեռելակառքին կը հետեւէր երեց սկաուտ մը, պատուոյ դրօշակը վար բռնած, իբրեւ սուգի նշան: Հ.Մ.Ը.Մ.ի երկշարք գայլիկներ, արենոյշներ, սկաուտներ, սկաուտական նուագախումբ, Հ.Յ.Դաշնակցութեան պատաններ՝ երկու հարիւրի չափ ծաղկեպսակներ եւ ծաղկեխաչեր բռնած, Ս. Յակոբի, Ս. Նշանի, Ս. Քառ. Մանկանց, Մեսրոպեանի եւ Ճեմարանի բարձրագոյն կարգերու երկսեռ աշակերտութիւնը իրենց ուսուցչական կազմով, դպրաց դասի երգեցիկ խումբը, եկեղեցական դասը, առաջնորդութեամբ Տ. Վարդան վրդ. Տէմիրճեանի, Մաշտոց եւ Սուրէն աբեղաներու եւ տասը քահանայ հայրերու, կը կազմէին յուղարկաւորութեան շքեղ թափօրը: Ծաղկեպսակներ եւ ծախկեխաչեր ղրկած էին Հ.Յ.Դ. Բիւրօն, արտասահմանի բոլոր Կ. Կոմիտէները, Լիբանանի Կ. Կոմիտէն եւ բոլոր կոմիտէները, Օգն. Խաչի, Համազգայինի եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Կեդր. եւ մասնաճիւղերու վարչութիւնները, Ազգային բոլոր վարժարաններու հոգաբարձութիւնները, Թաղական խորհուրդները, կուսակցական բազմաթիւ խումբեր, ինչպէս նաեւ հայրենակցական եւ մարզական այլ միութիւններ, ու բազմաթիւ հայ եւ օտար անձնաւորութիւններ, բարեկամներ եւ ծանօթներ:

Շարականներու մեղմանոյշ երգեցողութեամբ եւ նուագախումբի մահերգներով, թափօրը, անցնելով Ասսուր Հրապարակէն, Պուրճի Հրապարակէն եւ Պշարա Խուրի պողոտայէն, յամրաքայլ ընթացաւ մինչեւ գերեզմանատուն:

Գերեզմանատան փողոցի մուտքին, ընկեր Արամ Սահակեանի դագաղը ուսամբարձ տարուեցաւ մինչեւ մատուռ: Սկաուտներ պատուի կեցան եւ նուագախումբը հնչեցուց մահագոյժ փողը:

Խորէն Արք.ի նախագահութեամբ տեղի ունեցան յուղիչ արարողութիւններ:

Ու բաժանման այս գերագոյն պահուն, Հ.Յ.Դ. Բիւրոյի եւ արտասահմանի կուսակցական բոլոր մարմիններուն կողմէ՝ ընկեր Կարօ Սասունի խօսեցաւ սրտայոյզ դամբանական մը: Յաջորդաբար դամբանականներ խօսեցան ընկերներ Անդրանիկ Ուրֆալեան՝ Հ.Յ.Դ. Հրուանդանի Կ. Կոմիտէի, Լիբանանի կոմիտէներու եւ բոլոր ընկերներու կողմէ, Տիգրան Ոսկունի՝ «Ազդակ»ի եւ համայն Դաշնակցական մամուլին, Մ. Իշխան՝ Ճեմարանի, Համազգայինի Կ. Վարչութեան եւ բոլոր մասնաճիւղերուն եւ Յ. Գեղարդ՝ «Բժիշկ» ամսագրի կողմէ:

Բոլոր դամբանախօսներն ալ սրտաբուխ արտայայտութեամբ եւ խոր յուզումով ոգեկոչեցին ընկեր Արամ Սահակեանի արժանիքները իբրեւ հանրային, հասարակական եւ կուսակցական գործիչ:

Նուագախումբի հնչեցուցած մահերգի նուագով եւ թաղմանական վերջին արարողութիւններով, տեղի ունեցաւ թաղումը: Հողակոյտը ծածկուեցաւ ծաղկեխաչերով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ԹՈՒՐՔԸ

Եօթը տարի առաջ եկած էի այս պանդոկը, Լիբանանի ամէնէն ծառազարդ մէկ գիւղին մէջ: Սոճիները կը թրթռային ճպուռներու համանուագով: Այս անգամ ալ ինծի օտար ոչ մէկ բան կար չուրջս: Արահետները, զառիվերները եւ դէպի ձորը իջնող լուսաւոր ճամբաները ինծի կը յիշեցնէին խռովայոյզ անցեալը: Հոս էր որ այնքա՜ն տառապած էր հոգիս մահաբեր ձանձրոյթով: Դիմադրած էի յուսահատութեան եւ կեանքի նոր հորիզոնի մը սեւեռումն՝ կը սպասէի, որ փրկարար կրկներեւոյթ մը յայտնուէր ինծի:

Պանդոկին բնակիչներուն մէջ բարեկամական մթնոլորտ մը կը տիրէր: Քանի մը հայ ընտանիքներ իրենց զաւակներուն հետ, որոնք պատանիներ եւ մանուկներ էին առաւելաբար, հիւսած էին չուրջս արեւոտ ցանց մը: Այդ ցանցին մէջ բռնուած էի ես երջանկութեան պատրանքը տուող ջերմութեամբ: Այլեւս չէի խորացներ օրերու ցաւալի իրականութիւնը, որ զիս անխուսափելիօրէն կը տանէր մինչեւ դառնութեան պղտոր աղբիւրները:

Սենեակները գրեթէ բոլորն ալ գրաւուած էին Յուլիսի առաջին շաբթուան ընթացքին: Վարի յարկին վրայ քանի մը վարձու տեղեր կային միայն:

Առտու մը Իրաքէն ժամանեցին քանի մը ընտանիքներ, որոնց մէջ կար Թուրք բժիշկ մը իր կնոջ հետ: Տարիքոտ, վաթսունը անց մէկն էր: Առաջին վայրկեանէն ատելութեան խոր զգացում մը համակեց զիս անոր հանդէպ: Երբ ժպտեցաւ ու բարեւեց, պատասխանս եղաւ խոժոռ ակնարկ մը: Այնուհետեւ չհամարձակեցաւ երբեք կրկնել իր ժպիտը եւ զգաց, որ մռայլ եւ անանցանելի անդունդ մը կար մեր միջեւ:

Թունաւոր մթնոլորտի մը մէջ կը շնչէի կարծես: Չէի կրնար հանդուրժել այդ մարդուն ներկայութեան:

Երեք օր ետք հեռացայ եւ ամրան արձակուրդս վերջացուցի հեռաւոր գիւղ մը, միայն Հայերէ բնակուած պանդոկի մը մէջ:

Բայց երկրորդ անգամ, երբ դարձեալ եկայ հոս, տարաձայնութիւններ կային թէ Պաղտատէն քանի մը իսլամ ընտանիքներ նախապէս վարձած էին վարի սենեակները: Յուլիսի մէջ, երբ Եգիպտոսէն ժամանող բարեկամներուս կը սպասէի, առտու մը աչքերս մթնցան կարծես, երբ զառիվար ճամբուն վրայ տեսայ դէպի պանդոկին պարտէզը իջնող ծերունի Թուրքը: Ան էր: Մօտեցաւ ինծի եւ բարեւեց ժպտագին, ինչպէս եթէ վաղեմի բարեկամներ ըլլայինք: Ատելավառ աչքերս հանդիպեցան իր աչքերուն, որոնք աղաչական արտայայտութիւն մը ստացան յանկարծ:

Ուզեցի հեռանալ պանդոկէն: Եկած էի հոն մտերիմ ընկերոջ մը հետ, որ ծիծաղեցաւ գլացումներուս վրայ: Բայց հետեւեալ օրը, երբ այլեւս որոշ տեղեկութիւններ առած էի մարդուն մասին, որոշեցի մնալ:

Եղեռնի սեւ օրերուն զինուորական բժիշկ էր եղեր ան Տիգրանակերտի մէջ: Կարելի՞ բան է, կը մտածէի, որ իր ձեռքերը ներկուած չըլլային հայ արիւնով: Ամէն անգամ որ կը հանդիպէի այդ մարդուն, աչքիս առջեւ կուգային յանկարծ սահմռկեցուցիչ տեսիլքները գլխատուած մարմիններու: Կը տեսնէի կմախացած մանուկները, որոնք իրենց ձեռքերը կ'երկարէին օգնութեան աղեխարշ ճիչեր արձակելով, եւ ատելութեան կրակը աւելի սաստկութեամբ կը բորբոքէր հոգիիս մէջ:

Բայց օրերը կը սահէին, եւ ես դեռ չէի հեռացած սոճիներու անտառին մէջ կորսուած «դատաւորի պանդոկ»էն, ուր Թուրքին ներկայութիւնը հետզհետէ անհանդուրժելի կը դառնար: Ինքն ալ կը զգար խորապէս, որ զզուանք եւ ատելութիւն միայն կ'արթնցնէր հայ հոգիներու մէջ: Կը խուսափէր մեզմէ եւ պարտէզին մէկ անկիւնը քաշուած՝ կը կարդար շարունակ: Երբեմն ձեռքի նշանով մը իր մօտ կը կանչէր փոքր տղաքն ու աղջիկները:

Այդ պահուն ես աւելի կը խռովէի, եւ անդիմադրելի զայրոյթ մը կը պոռթկար հոգիէս: Կ'ուզէի ամէնէն անարգական խօսքերը պոռալ. ըսել իրեն, որ չդպչէր այդ անմեղ մանուկներուն, որոնց նմանները թերեւս ինքն ալ եւ իր ցեղակիցները մահացուցած էին հազարներով: Բայց կը վարանէի:

Անգամ մը շատ մօտը գացի եւ նկատեցի, որ աչքերուն մէջ սրտայոյզ աղաչանքի մը փայլը կար: Գլուխը հակած էր սեղանին վրայ բացուած գիրքի մը եւ, երբ զիս տեսաւ, դողահար ձեռքերով փակեց զայն: Թերեւս չէր ուզեր, որ գիտնայի, թէ ի՞նչ էր կարդացածը կամ կը վախնար անցեալին սարսափազդու յաճախանքէն, զոր Հայու մը ներկայութիւնը կը բերէր իրեն:

×

Երեկոյ մը, ընթրիքէն առաջ, երբ առանձին նստած էի մութին մէջ, պարտէզին ծայրամասը, ստուեր մը անցաւ քիչ մը հեռուէն: Նկատեցի, որ ան էր: Խոր ու ցաւալի հառաչանք մը փրթաւ կուրծքէն: Առաջին անգամ ըլլալով՝ մեղքցայ այդ մարդուն, որուն մէջ կը տեսնէի զգալի ոճրագործ մը: Ինքնամփոփ փորձեցի արդարացնել ինքզինքս: Բայց ներքին ձայն մը, որ թունդ կը հանէր խղճմտանքս, կը յանդիմանէր զիս եւ իրաւունք չէր տար ինծի, որ ատելութեան կրակը միշտ վառ պահէի հոգիիս մէջ:

Սկսայ հետզհետէ աւելի խորապէս խղճահարիլ այդ մարդուն, զոր արհամարհանքի ամէնէն անարգական սիւնին գամած էի: «Թերեւս անմեղ է», կ'ըսէի ինքզինքիս եւ անարդար կը գտնէի վերաբերումս անոր հանդէպ: Եւ ամէն անգամ, որ կը խուսափէի անոր մերձեցումէն, խղճահարութիւնս ցաւալի վիճակ մը կը ստանար:

Առտու մը, երբ մօտակայ անտառէն կը վերադառնայի կարճատեւ պտոյտէ մը ետք, ան դիմացս ելաւ: Կարելի չէ, խուսափիլ: Աչքերը հանդիպեցան աչքերուս, որոնց մէջ հաւանօրէն ան չգտաւ արհամարհանքի մռայլ շողը:

Հայերէնով բարեւեց:

— Բարի լոյս, եղբայր:

Զարմանքս զսպելու ժամանակ իսկ չունեցայ:

— Բարի լոյս, — պատասխանեցի ցուրտ շեշտով:

Սկսաւ Թուրքերէն խօսիլ: Բայց դժուարաւ կը հասկնայի բառերը:

Ուրիշ քանի մը հայերէն խօսքեր ալ ըրաւ: Հարցուց, թէ մեր լեզուին մէջ Թուրքերէն բառեր կայի՞ն եւ, առանց պատասխանիս սպասելու, ըսաւ.

— Կարծեմ թէ պարսկերէն հարիւրաւոր բառեր կան:

Ուրեմն՝ որոշ գաղափար ունէր հայերէնի մասին, թերեւս ալ ծանօթ էր մեր լեզուին եւ կը ծածկէր մեզմէ: Պանդոկին մէջ բնակող փոքր աղջիկի մը սորվեցուցած էր «Աստուած» բառը: Իր մտքին եւ հոգիին մէջ անողոք եւ արդար դատաւորը խորհրդանշո՞ղն էր Ան:

Այնուհետեւ զգուշացանք իր մասին արտայայտուելէ, երբ մեր քովէն կ'անցնէր:

×

Օրերը կը սահէին խաղաղ եւ միօրինակ: Եկաւ պահն մը, երբ այլեւս գրեթէ շիջած էր ատելութեան կրակը եւ խղճահարութիւնն իսկ տեղի տուած՝ եղբայրական զգացումի մը:

Երբեմն կը մղուէի մինչեւ իսկ ամօթահար կեցուած մը առնելու անցեալին մէջ ունեցած վերաբերումիս առջեւ: Ինչո՞ւ, կ'ըսէի ես ինծի, իրաւունք պիտի ունենամ ատելու այս մարդը, անոր մէջ տեսնել կարծելով իր եղեռնագործ ցեղին պժգալի պատկերը:

Օգոստոսի վերջին օրերն էին: Սոճիները աւելի թրթռուն եղած էին ճպուռներու համանուագով: Արահետներէն մթամած ձորին մէջ կը հոսէր ամրան հրեղէն ոսկին: Պանդոկը սկսած էր դատարկուիլ: Ամէն օր մեկնողներ կային: Թուրքը պիտի մնար մինչեւ Սեպտեմբերի երկրորդ շաբաթը: Ես՝ ամբողջ աշունը, երբ մշուշի թեթեւ քող մը կը ծածկէ ծովին մակերեսը եւ կը բարձրանայ դէպի լեռները:

Այլեւս գրեթէ անտարբեր էի անոր հանդէպ: Առաջին օրերու ծանր բեռը չէի զգար սրտիս վրայ: Ան ինծի համար մէկն էր անոնցմէ, որոնք եկած էին այս պանդոկը եւ պիտի մեկնէին անկէ բաւերներու պէս, առանց յիշատակի:

Բայց կ'ախորժէի երբեմն, որ ատելութեան սաստկարար կրակը այլեւս չէր բոցկլտար հոգիիս մէջ:

Մեր սերունդը, որ իր մահաբոյր տերեւաթափը կ'ապրի, ի՞նչ ունի ուրեմն հրիտակելիք անոնց, որոնք կը մտնեն արիւնոտ անցեալը: Մենք ամէնէն չար – չարալից Գողգոթայէն անցանք: Մենք խաչերէն վար առնուածներն ենք, յաւերժական խաւարը թանձրացած էր մեր աչքերուն վրայ: Մի պահանջէք մեզմէ, որ փորձենք իսկ մոռնալ:

Չեղաւ մէկը, որ եղեռնագործ ժողովուրդին մէջէն ծառանար եւ ձայն բարձրացնէր՝ դատապարտելու համար իր պապերը, որոնց աճիւններն իսկ թաց են դեռ հեղեղօրէն թափուած արիւնով:

×

Անձրեւայոյզ առաւօտ մը, երբ տակաւին Սեպտեմբերը չէր հասած, մեկնեցայ «դատաւորին պանդոկ»էն՝ առանց հրաժեշտի, որպէսզի Թուրքին չհանդիպէի:

Հիմա կը մեղադրեմ ինքզինքս տկարացած ըլլալուս համար իմ առաջին հանդիպումիս ունեցած ցասկոտ զգացումներուս մէջ: Որքան ալ արդար չըլլայ մեղաւորներուն հետ կապակցելի անմեղները դատապարտել, Հայուն անմխալելի իրաւունքն է, զոնէ մեր սերունդին համար, ատելութեան կրակը միշտ վառ պահել. որովհետեւ մոռացութեան ամենաթանձր պատանքն իսկ չի կրնար ծածկել բիւրաւոր անթաղ մեռելները, որոնք նահատակուեցան, որպէսզի կեանքի անհուն խորհուրդը յաղթանակէր:

Գիւղը, ուր եկած եմ հիմա, սոճազարդ է այնքան, որքան հոն, ուր հանդիպեցայ Թուրք բժիշկին: Ճպուռներուն ձայնին կ'արթննամ առաւօտները: Լուսաւոր արահետները, զառիվարները եւ դէպի ձորը իջնող ճամբաները միշտ կը յիշեցնեն ինծի խռովայոյզ անցեալը, արիւնի եւ մահասարսուռ խաւարի անցեալը, երբ արդարութեան արեւը կ'իջնէր սարսափելի քաոսի մը մէջ:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

«ԳԻՇԵՐՆ ԱԼ ՈՒՆԻ ԻՐ ԼՈՅՍԸ»

Անգլիացի մեծանուն թատերագիր մըն է Քրիսթոֆեր Ֆրէյ, որուն գործերը ոչ միայն Անգլիոյ մէջ կը բեմադրուին, այլ դուրս գալով բրիտանական կղզիէն, սեփականութիւնը դարձած են նաեւ բազմաթիւ ուրիշ երկիրներու, որոնց կարգին Ֆրանսան:

Ֆրանսայի մէջ, Քրիսթոֆեր Ֆրէյի երկերուն կը մօտենան խոր ակնածանքով, վասնզի, շատ ֆրանսացի թարգմանիչներու, այս հեղինակին որեւէ մէկ թատերգութիւնը թարգմանելը նոյնքան դժուար է, որքան Շէյքսփիրի ողբերգութիւնները թարգմանելը:

Թէաթրը տը Ֆրանսի (Նախկին Օտէոն) ղեկավարը՝ Ժան Լուի Պարօ լաւագոյն ընտրութիւնը ըրած է այս միջոցիս իր բեմին վրայ ներկայացնելով անգլիացի թատերագիրին մէկ գործը՝ «Գիշերն ալ ունի իր լոյսը», որ թէ իր թատերական կառոյցով եւ թէ մանաւանդ իր նիւթով, լոյս մըն է մեր ապրած այս անդոհալից օրերու խաւարին մէջ:

1848 թուականի հունգարական յեղափոխութեան դժնդակ օրերն են: Ամբողջ ժողովուրդը մէկ մարդու նման ոտքի է կանգնած թօթափելու համար իր ուսերուն վրայ ծանրացող աւստրիական լուծը: Յեղափոխութեան պարագլուխն է համբաւաւոր Քոսութը:

Ձմեռ է: Ձիւնը ծանրօրէն նստած է ամբողջ քաղաքին վրայ, ուր կ'ապրի ծերունազարդ կոմսուհին՝ Ռոզըմարի:

Կոմսուհին այդ գիշեր հրաւիրեալներ կ'ընդունի: Իր աղջիկը՝ Կէյտան, ամուսնացած է աւստրիացի երիտասարդի մը՝ Ռիչար Կեթների հետ, որ նախապէս յարած է հունգարացի յեղափոխական-

ԻՇԽԱՆ ԱԶԻՄԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Միւս կողմէ, ասպետներու մեծաւորը իր երկրորդ եղբօր՝ Քարքասոնի եպիսկոպոսին համար կարդինալութեան աստիճանի խնդրանք ներկայացուած ըլլալով, Պապը կը յայտնէր, թէ ծիրանաւորը ուղղակի կախում ունէր իշխան Ազիմէն:

Պապը չէր միայն, որ կը հետաքրքրուէր կալանաւորով: Ասպետներուն մեծաւորը չէր գիտեր, թէ որո՞ւն ականջ տայ: Քասթիլլայի թագաւորին դեսպանը կը պահանջէր իշխան Ազիմը, յիշեցնելով այս վերջինին Հռոդոս գալու գործին մէջ Քասթիլլայի մեծ վանահօր խաղացած դերը: Նափոլիի թագաւորին դեսպանը կը պահանջէր կալանաւոր իշխանը՝ Քալապրիան եւ Սիկիլիան Թուրքերու աւերածութիւններէն զերծ պահելու համար: Հունգարիոյ թագաւորին դեսպանը կը պահանջէր Ազիմը՝ նոր խաչակրութիւն մը կազմակերպելու համար: Եգիպտոսի Սուլթանին դեսպանը ամէն գնով կ'ուզէր նոյն Ազիմը՝ իր վրայ յարձակում գործող Պայազիտին դիմադրելու համար: Կարոլոս Ը. թագաւորին դեսպանը նոյն պահանջը կը ներկայացնէր, քանի որ «յաւիտենական հիւրը» Ֆրանսայի հողին վրայ կը գտնուէր:

Այս վեհապետները չէին անտեսեր այն պարագան, որ ասպետներուն մեծաւորը, իրենց պահանջին գոհացում տալով՝ պիտի զրկուէր բաւական կարեւոր եկամուտէ մը:

Այս պատճառաւ ալ հատուցումներ կ'առաջարկէին. Նափոլիի թագաւորը կ'առաջարկէր քառասուն հազար ոսկի դուքատ (այս օրուան երեսուն միլիոն ֆրանք). Հունգարիոյ թագաւորը՝ 25.000. Քասթիլլայի թագաւորը՝ 30.000. Եգիպտոսի սուլթանը բոլորին վրայ ջուր կը քամէր՝ մէկ միլիոն ոսկի դքադրամ առաջարկելով (այսօրուան մէկուկէս միլիառ ֆր.): Կարոլոս Ը. դրամ չէր առաջարկեր, բայց՝ դրամ խնայելու արտօնութիւն — Ս. Յովհաննու ասպետները զերծ կը կացուցանէր «ամէն կարգի անցատուրքերէ՝ ճամբաներու, կամուրջներու, նաւահանգիստներու կամ այլ անցքերու վրայ, ու հրաման կուտար որ ասպետական կարգին պատկանող նաւերը դէպի Հռոդոս ուղարկուելիք զէնքերու, զինամթերքի, ձիերու, ոսկի ու արծաթ դրամի, կերպասներու, արմտիքներու եւ այլ ուտեստեղէններու վրայ ոչ մէկ տուրք, մաքս կամ այլ ձեւի տուգանքներ վճարելէ ազատ կացուցուին Ֆրանսայի թագաւորութեան սահմաններէն ներս»:

Ասպետներու մեծաւորը ժամանակը հասած նկատեց երկու բացառիկ դեսպաններ ղրկելու Հռոմ. առանց պարտականութիւն յանձնուած էր բացատրելու պապին, թէ բարոյական ինչ խղճահարութեանց ու նիւթական ինչ կորուստներու գնով կը բանար Ազիմի մասին ըրած իր պահանջը: Իննոկենդիոս Ը. հաճեցաւ դեսպաններուն լեզուին. ասպետներու մեծաւորին նուիրեց 12.000 ոսկի դքադրամ ու ստորագրեց երկու նոր կոնդակներ, առանցմէ մին «կը հաստատէր Գրիգորիս Ը. Պապին կողմէ Ս. Յովհաննու ասպետներուն շնորհուած առանձնաշնորհումները», իսկ միւսը՝ «կ'արգիլէր ամենածանր պատիժներու սպառնալիքին տակ, ասպետական այս կարգին պատկանող ինչքերու ձեռնփոխութիւնները, անջատումները եւ վարձակալութիւնները»: Անկէ զատ խօսք կուտար նաեւ զանազան երկիրներու մէջ ասպետական այս կարգին տեղական հրամանատարութիւններուն գլուխը նշանակիլ անձեր չղրկել (բան մը, որ քանիցս բողոքի տեղի տուած էր Հռոդոսի բարձրագոյն խորհուրդին կողմէ), այլ վաւերացնել օրինաւոր կերպով ընտրուած թեկնածուն: Սակայն, պաշտպանելով ու Ս. Յովհաննու ասպետներուն իրաւունքները յարգել խոստանալով հանդերձ, Պապը անգամ մըն ալ կ'ուզէր որ իրեն յանձնուի իշխան Ազիմը, որ կուսախնձոր դարձած էր Պապին, քրիստոնեայ չորս թագաւորներու եւ մահմետական թագաւորի մը միջեւ:

(4 Շար.)

ներու գաղափարին, ապա, դաւաճանելով զանոնք եւ լքելով իր կինը, վերադարձած է Աւստրիա, ուր սակայն, իր իսկ հայրենակիցներուն կողմէ ալ մերժուելով, հիմա թափառական ու հալածուած, ապաստան մը կը փնտռէ իր գլուխը պարտկելու համար :

Ձմեռնային, այս խստաշունչ գիշերով, Կեթնէր կը հասնի կոմսուհիին դղեակը ու կը բախէ դուռը: Տանուտէրէն ապաստան խնդրելու համար :

Կոմսուհիին մտերիմները, ընտանիքին անդամները խորհուրդ կուտան իրեն մերժել դաւաճանը, եւ սակայն բարի ու ազնիւ կինը, մտիկ չընելով իրեն տրուած խորհուրդները եւ անսալով միայն ու միայն իր սրտի ձայնին, ներս կ'առնէ իր նախկին փեսան ...

Գիշերային խուցերին մէջ փայլատակող լոյսն է ծերունի կոմսուհին : Ան խենթ մը չէ, այլ սուրբ մը, որ կը կարծէ աշխարհ եկած ըլլալ Բարին Աստծուն գործը շարունակելու համար: Անոր համբերատար հոգիին դէպի մարդոց հանդէպ ունեցած սէրը անսահման է: Անոր համար մարդկային բոլոր կեանքերը իրար կ'արժեն, եւ յաւիտենականութիւնը՝ ինչպէս ձիւնը, կը ծածկէ ի վերջոյ պատմութեան բոլոր արկածները :

Եւ այսպէս, իր բովանդակ կեանքին մէջ բարիք գործելով, իր անձով գիշերուան մթութեան լոյս տալով, կոմսուհի Ռոզմարին կը մեռնի ...

Քրիսթոֆեր Ֆրայի այս թատերակը հարուստ է նաեւ քնարական բանաստեղծութեամբ մը: Զմայլելի տիպար մը կը տիրապետէ հոն, որ կը հոսի հեզասահ առուակի մը նման :

Այդ կեդրոնական դերը՝ կոմսուհին, կը մարմնաւորէ Փրանսական բեմերու համբաւաւոր դերասանուհին՝ Տիկին Մադլէն Ռընօ :

Մեծանուն դերասանուհին իր ստանձնած դերին կուտայ յուզիչ ու սարսռազդեցիկ իրականութեան մը դրոշմը: Իր խաղը դասաւորուած է այնպիսի ճարտարութեամբ մը, որ ներկայացման ընթացքին, հանդիսատեսը շուարումի կը մատնուի: Կոմսուհին որ պահ մը կը ճառագայթէ անսահման գորովով ու սիրով, որ համակ իմաստութիւն է, յանկարծ կը դառնայ պառաւ ու յիմար կնոջ մը տպաւորութիւնը: Ու հանդիսատեսը կը հարցնէ ինքզինքին թէ կոմսուհի Ռոզմարին իրօք խե՞նթ մըն է թէ գիշերային խուցերին մէջ փայլատակող լոյսը ...

Ու Ֆրանսայի թատերական քննադատները կ'եզրակացնեն, որ ճիշդ է թէ Քրիսթոֆեր Ֆրայի ստեղծած կոմսուհիին տիպարը իր բեմական լաւագոյն ստեղծագործութիւնը պիտի մնայ, եւ սակայն Տիկին Մադլէն Ռընօ բոլոր ժամանակներուն ալ պիտի հանդիսանայ այդ տիպարին հզօրագոյն մեկնաբանը :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐ

«Սովետական Մանկավարժ» ամսագիրը իր վերջին թիւին (Հոկտեմբեր) մէջ խմբագրականով մը կ'անդրադառնայ գիւղական դպրոցներու կարեւոր խնդիրներուն եւ ընդհանուր հաստատումներ կ'ընէ յաջողութիւններու եւ թերիներու մասին:

«Գիւղական դպրոցները պէտք է որակեալ կադրեր պատրաստեն գիւղատնտեսութեան համար, օգնեն գիւղատնտեսութեան հզօր վերելքին» կը գրէ ամսաթերթը ու այս նպատակներէն առաջնորդուած գիտել կուտայ թէ բազմաթիւ դպրոցներ արդէն իսկ յաջողած են գործադրութեան դնել գործնական ծրագիրներ եւ արձանագրել յաջողութիւններ: Այսուհանդերձ, գոհացուցիչ չէ բազմաթիւ շրջաններու գիւղական դպրոցներու աշխատանքի եւ արտադրութեան ուսուցումը: «Գիւղական շատ մը դպրոցներու ուսումնական արհեստանոցները չափազանց աղքատ են եւ ունին անհրապոյր տեսք», կամ «ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան թէ աշխատանքի եւ արտադրութեան ուսուցումի թէ տեսական եւ թէ գործնական դասերը կը տրուին ցած մակարդակով»: Ասոր պատճառներէն մէկը դասագիրքերու, յատկապէս կենսաբանութեան դասագիրքերու պակասը կամ թարգմանածոյ ըլլալն է, արդարեւ, «թարգմանուած գիրքերը չեն ընդգրկեր տուեալ տեղամասերու (իմա Հայաստանի) մէջ մշակուող բոյսերը եւ մշակութիւնները եւ երախաներուն քիչ ծանօթութիւններ կուտան կենսաբանութեան նորութիւններուն մասին»:

Ուսուցչական վերջին համագումարին մէջ շատեր պահանջած են «արագացնել դասագիրքերու հրատարակումը» եւ «յարատեւ, մանկավարժական բաւարար օգնութիւն ցոյց տալ դասատուներուն» :

Միւս կողմէ, բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու ընդունելութեան քննութիւնները ցոյց տուած են, որ բազմաթիւ դպրոցներու մէջ տկար է հանրակրթական առարկաներու դասաւանդութեան մակարդակը. «Յաւոք շատ են այն շրջանաւարտները, որոնք բուհերու (բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու) գրաւոր եւ բանաւոր քննութիւններուն ժամանակ երեւան բերին գրագիտական (լեզուական եւայլն) չափազանց ցած մակարդակ մը»:

Զանազան պատճառներու կարգին, պէտք է մատնանշել նաեւ հետեւեալը. «Յաճախ կը պատահի, կը գրէ ամսաթերթը, որ աշակերտներուն կը զբաղեցնեն ուսման հետ առնչութիւն չունեցող աշխատանքներով, աշխատանքի եւ արտադրութեան դասաւանդութեան պատրուակին տակ աշակերտներուն ամիսներով կը տանին ծխախոտի տերեւ, բամպակ հաւաքել տալու»:

«Սովետական Մանկավարժ»ի նոյն թիւին մէջ՝ Փրոֆ. Գ. Շահվերդեան երկար յօդուած մը ունի աշակերտներու ֆիզիքական դաստիարակութեան անհրաժեշտութեան մասին: Այս առթիւ, փրոֆէսէօրը կը քննադատէ դպրոցներուն մէջ կիրարկուող ֆիզիքական դաստիարակութեան թերութիւնները: Ասոնցմէ գլխաւորը՝ ֆիզիքական դաստիրակութեան անգոհացուցիչ վիճակը տարրական դասարաններուն մէջ, առաւելաբար արդիւնք է մարզիչներու պակասին: Երկրորդ, դժբախտաբար, դպրոցներուն մէջ գրեթէ գոյութիւն չունի բժշկական քննութիւն եւ հսկողութիւն: «Ասոր պատճառներէն մէկը դպրոցական բժիշկներու խիստ ծանրաբեռնուածութիւնն է: Երբեմն մէկ բժիշկ կը սպասարկէ հազարէ աւելի աշակերտներու»: Վերջապէս, ֆիզիքական դաստիարակութեան գործին մեծ չափով կը խանգարէ մարզադաշտերէ զուրկ դպրոցներու մեծ թիւը :

Ա. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ

Հայ երգահանին մէկ նոր «Ռափսոտի»ն առաջին անգամ ըլլալով, վերջերս, Մոսկուայի մէջ նուագած է ծանօթ ջութակահար՝ Լէօնիտ Քոկան:

Այս «Ռափսոտի»ն ջութակի եւ նուագախումբի համար գրուած, ջերմ ընդունելութեան արժանացաւ, կը հաղորդէ Թաս գործակալութիւնը: Կը բաղկանայ երկու բաժիններէ, որոնցմէ առաջինը ազդուած է «հայկական հին երգերու տրամութենէն» :

ԱՐՄԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Այս օրերուս լրացաւ գրականագէտ Արսէն Տէրտէրեանի ծննդեան 80ամեակը:

Արսէն Տէրտէրեան ծնած է 1882 Նոյեմբեր 12ին, Լեռնային Ղարաբաղի Շուշիքենդ գիւղը, ուր եւ ստացած է իր նախնական կրթութիւնը, որմէ ետք աւարտած է Շուշիի հայկական դպրեվանքը: Անհանդիստ խառնուածքի տէր քրտնաջան երիտասարդը իր ուսումը կը շարունակէ Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանին մէջ եւ աւարտելէ ետք, 1905ին, կը նշանակուի ուսուցիչ Շուշիի հայկական դպրեվանքին մէջ :

Մինչեւ 1921, երբ կը հրաւիրուի Երեւան իբրեւ համալսարանի հայ գրականութեան պատմութեան դասախօս, Ա. Տէրտէրեան առաւելաբար ինքնաշխատութեամբ կը յաջողի դառնալ ծանօթ հեղինակութիւն մը, գրական հարցերու մէջ:

1943ին կ'ընտրուի անդամ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիային :

1905էն մինչեւ իր մահը, զանազան յօդուածներով, ուսումնասիրութիւններով եւ առանձին մենագրութիւններով ներկայացուց զանազան հայ գրողներու գրական վաստակը : Ինքն էր, որ առաջին անգամ հանրութեան ուշադրութիւնը հրաւիրեց Մուրացանի եւ Նար-Դոսի վրայ, ըստ արժանւոյն գնահատելով անոնց գործերուն մտաւոր եւ գեղարուեստական արժանիքները:

Լայն ուշադրութեան առարկայ դարձուցած է Շիրվանզադէի գրականութիւնը, որու մասին գրած է բազմաթիւ յօդուածներ :

Ունի կարեւոր գործեր, ինչպէս «Հայոց նոր գրականութիւն, համառօտ դասընթացք» (1922), «Հայոց նոր գրականութեան պատմութիւն» (1930), պատերազմի տարիներուն գրած «Ղազարոս Աղայեան եւ ժողովրդական հերոսութիւնը», «Յ. Թումանեանի հայրենասիրական Պոյեզիան», «Ալիշան եւ հայրենասիրութիւնը», «Հայրենասէր կինը Ծերենցի երկերում» եւայլն:

Արսէն Տէրտէրեանի գրական վաստակը իր տեղը ունի հայ գիրի կեանքին մէջ :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԱՒԵՏԻՍ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

Ի գին ամէն զոհողութեան, Վենետիկի «Պենէտէթթօ Մարչէլլօ» երաժշտանոցին ութամեայ շրջանը աւարտելով, Աւետիս Նազարեան ստացած է երգահանի վկայական՝ փրոֆէսէօրի տիտղոսով:

Իբր աւարտաճառ ներկայացուցած է Վենետիկեան երաժշտութեան 1500ի շրջանի յատկանշական դէմքերէն «Մոնթէվէրտի եւ իր գործերը»:

Փայլուն շրջանաւարտ, երաժշտանոցի տնօրէնութիւնը զինքը հրաւիրած է, ներկայ տարեշրջանէն սկսեալ, իր աւարտած վարժարանին մէջ աւանդելու ձայնական երաժշտութիւն՝ օժանդակ ուսուցիչի պաշտօնով :

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԱՄԱՍԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Առջի շաբաթ Մշակոյթի Տան «Թէհլիրեան» սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Ամասիացիներու թէյասեղանը: Հայրենակարօտ բազմութիւն մը, իր հայրենիքին ձայնը, յուշեր լսելու մարմաջով լեցուած էր սրահը: Այս հաւաքոյթին գլխաւոր ազդակ հանդիսացած էր շուտով մամուլէն յանձնուելիք «Ամասիա Մատեան»ը, որուն պատրաստութեան հոգը ստանձնած են Գաբրիէլ Սիմոնեան եւ բանաստեղծ Արսէն Երկաթ :

Բացման խօսքը կատարեց Պ. Մ. Հաճեճեան, որ տեղեկութիւններ տուաւ այս Մատեանին հրատարակութեան մասին: Յետոյ սեղանապետ ընտրուեցաւ Միհրան Շիշմանեան, որ խօսք տուաւ Հր. Բալուեանի: Յաջորդաբար արտասանեցին ու երգեցին Օր. Էլիան Նիկողոսեան, Պ. Պ. Մէրտինեան, Սամուէլեան, Շէքէրճեան, եւայլն:

Գրքին հրատարակութեան համար տեղի ունեցաւ հանգանակութիւն եւ գոյացաւ կոկիկ գումար մը:

Թէյասեղանը աւարտեցաւ ուշ ատեն, ոչ ոք կ'ուզէր բաժնուիլ ընտանեկան այս տաքուկ միջավայրէն :

Ն.

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (189)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Այն նկուղը, ուր նետուած էր կալանաւորը, բոլորովին խաւար էր եւ երբեք ձեղք չունէր, ուսկից լուսոյ ցոլք մը թափանցէր ներս: Այդ պատճառաւ լամբար մը վառուեցաւ որ կարելի ըլլար տեսնել անոր կերպարանքը :

Կալանաւորը մօտեցաւ ու խորունկ մըրժով մը լեցուած դիտեց Աւազակապետը, որուն շրթունքը հաստ ցիցէ մը անցուած էին:

Պժգանքը՝ զոր զգայ ան իր հոգւոյն բովանդակ զարշութեամբ՝ պատկերացաւ կերպարանքին վրայ :

Մօտեցաւ, մօտեցաւ այնպէս ինչպէս մէկը կը մօտենայ վանդակի մէջ փակուած զարհուրելի գազանի մը:

Ու կեցաւ :

Աւազակապետը՝ խոր ու քամահրելի մրափէ մը արթնցած՝ աչքերը բացաւ թէ չէ ահա դէմը տեսաւ իր երդուեալ թշնամին, այն բանակալը՝ որ հազարաւոր ոսկիներ կը խոստանար իր գլուխը բերողին :

— Հը՛մ, ընչաց կուսակալը գլուխը շարժելով, ամբողջ ժողովուրդի մը անդորրութիւնը խանգարողին վիճակը այս պիտի ըլլար ուշ կամ կանուխ: Կը հաւատա՞ս արդեօք: Պատասխանէ :

— Ո՞ր ժողովուրդին համար է ձեր գթութիւնը, ընդմիջեց Աւազակապետը խրոխտ ու անվեհեր ձայնով :

— Այն ժողովուրդին՝ որուն մէկ անարգ չարագործն ես դուն, սաստեց Թահիր փաշա՝ ուժգին ապտակ մը իջեցնելով Աւազակապետին երեսին :

Լեռներու մարդը ծանր շղթաներու տակ ցնցուեցաւ, բայց չկրցաւ շարժում մը ընել :

— Կը լսե՞ս, չարագործ, կը լսե՞ս դուն, պոռաց Թահիր փաշա: Ըսէ, ո՞ւր են ընկերներդ, ո՞ւր թաքուցիր, անոնց ապաստանարանը յայտնէ, եթէ չես ուզեր ոտքերուս տակ գլուխդ ճզմուած տեսնել: Որեւէ փախուստի ճամբայ չկայ քեզի համար : Ալ արդարութեան ճանկին մէջ ես, եւ ստիպուած ես խոստովանիլ բոլոր չարիքներդ: Գուցէ վեհափառ կայսեր գթութիւնը քու պատիժդ թեթեւցնէ տատանկով :

Աւազակապետը հեգնական ու նողկանքով խառն ժպիտ մը պատկերացուց իր գալարուած շրթանց վրայ, նայուածքը մթնցուց, ճիգ մը ըրաւ ու գոչեց.

— Թահիր փաշա, գթութի՞ն ըսիր: Որմէ՞ գթութիւն պիտի սպասեմ: Քու վեհափառդ այն գազանն է որ մարդկային արիւնը ծծելով սնած է տասնըինը–քան տարիներէ ի վեր: Միթէ ապո՞ւշ եմ որ հաւատամ թէ գթութիւն ունի ան: Ոչ, ես գթութեան պէտք չունիմ, ատիկա գիտնալու ես: Այն օրը ուր կեանքս լերան ու ապառաժին կապեցի, այն օրը, Թահիր փաշա, այն օրը կատարելապէս համոզուեր էի թէ ոչ քու վեհափառդ, ոչ դուն մարդկային սիրտ կը կրէք :

Կուսակալը կեցած տեղը գալարուեցաւ, ինչպէս ելեքտրականացած իժ մը: Լայնեղ ճակտին ներքեւ խորունկցած աչքերը մեծ մեծ բացաւ ու բերնին յորձունքը արձակելով սպառնաց.

— Վերջապէս, այս լեզուդ դուրս քաշել պիտի տամ :

— Իրաւունք ունիս, բանակալ մը ատկից աւելին չսպասուիր, ծաղրեց Աւազակապետը: Դէհ, մի կենար, ով Վանայ կուսակալ, մի կենար, մօտեցիր: Գիտեմ, այո, գիտեմ, այո, գիտեմ թէ կարօտ կը քաշէիր լեզուիս, կարօտը կը քաշէիր իմ արիւնաթաթախ գլուխս սեղանիդ վրայ տեսնելու: Երջանիկ եղիր, ահա գլխկնացած գլխիս տեղ ողջ գլուխ մը կը գտնես: Դուն ձեռքովդ կարէ զայն: Ի՞նչ կ'ըլլայ մէկ ապտակով, ի՞նչ կ'ըլլայ նախատինքներով: Եթէ քու տեղդ ըլլայի, կախաղանով տրուած պատիժն անգամ պիտի չուզէի: Ես իմ թշնամիս ձեռքովս կը խողխողեմ, եւ անոր արիւնը չխմած չեմ կշտանար :

— Լռէ, հրամայեց կուսակալը՝ գետնին զարնելով ոտքերը: Դուն անպատճառ խելայարած ես :

— Երբեք: Գիտնալու ես որ Խան Ճալաս մը չուզեր խելայար չըլլար : Այս շղթաները, այս տանջանքները, այս բոլոր նեղութիւնները բան մը չեն ինծի համար: Ես այս բոլորը շատոնց է որ աչքիս առջեւ ունեցած էի: Սարսափելի բան մը չեւսայ :

— Հէյ կիտի ալչաք, բացագանչեց կուսակալը, չարագործութիւններդ այնքան չափն անցուցին որ ամէնէն ետքը քու ազգիդ կրօնաւորն անգամ չկրցաւ հանդուրժել :

— Գիտեմ, բայց ...

Ու, խօսք չկրցաւ աւարտ տալ: Կոկորդը սեղմուեցաւ, հոգին իր բովանդակ էութեամբ դառնացաւ ու աչքերը խոնարհեցուց շղթաներուն վրայ :

— Այդպէ՞ս չէ, յարեց կուսակալը :

— Անէծք, գոչեց Աւազակապետը :

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ

(Հ. Յ. Դ. Օրուան առթիւ)

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ՝ այս կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, ի՛ր շրջանի ողբացեալ բոլոր ընկերներու յիշատակին.— Պատարագէն վերջ ծաղկեփունջերու զետեղում ընկերներուն եւ բարեկամներու շիրիմներու վրայ: Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներն ու ընկերները յարգելու համար անոնց յիշատակը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է փոքրիկն Ռօտօ Նասիպեանի (3 տարեկան) մահուան առթիւ Պ. Զաքմաքճեանէ՝ եւ Ա. Կոստանեանէ 10ական Ն. Ֆ., Տիկին Տատուրեանէ 20 Ն. Ֆ. եկեղեցիին եւ Պ. Ժ. Պետրոսեանէ քսան Ն. Ֆ. Մշակոյթի Տան:

×

Տիկին Աննա Սէմէրճեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի.— Պօմոնի եկեղեցիին.— Զարսանճաքի Հայր. Միութիւն 5 Ն. Ֆ., Կոստեան ընտանիք, Սէֆէօ ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Մելիտոսեան տասնական Ն. Ֆ.:

Պօմոնի Աղէքատաց.— Զարսանճաքի Հայր. Միութիւն, Ստեփան Արգուեան, Տիկին Արգուեան հինգական, Պ. Քէշիշեան տասը, Տէր եւ Տիկին Մելիտոսեան, Տիկին Նուարդ Նաճարեան 15ական:

Պօմոնի Կ. Խաչին.— Զարսանճաքի Հայր. Միութիւն 10, Ստեփան Արգուեան եւ Տիկին Արգուեան հինգական:

(Գումարները ստանալ Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդէն):

×

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Ընկերութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տէր Թորգոմ Քէնյ.է քսան Ն. Ֆ., փոխան ծաղկեպսակի Փոն տը Շէրիւի մեռած Տիկին Սոֆի Զիտէմեանի մահուան տխուր առթիւ, ի նպաստ եկեղեցւոյ շինութեան:

×

Լիոնի Ազք. Տիկնանց Ընկերութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Պ. Պետրոս Աճէմեանէ քսան Ն. Ֆ. իր կնոջ հոգեհանգստեան առթիւ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, Մարսէյլ.— Յ. ՏէՐՈՅԵԱՆ, ձեր ազդը լոյս տեսած է Նոյեմբեր 9ի թիւին մէջ, 4րդ էջ, Բ. սիւնակի գլուխը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի,

ՏՈՔԹ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՔԻՒԹԻՒԿԵԱՆԻ մահուան Դ. տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ննջեցեալին յիշատակը յարգողները:

×

Կեսարիոյ եւ շրջակայքի հայրենակիցներու փափաքին համաձայն, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, այս կիրակի օր, տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգիստի պաշտօն, ի յիշատակ 1896ի Նոյեմբերի նահատակներուն, 1915ի կեսարիոյ մէջ կախաղան հանուած 52 մարտիրոսներուն, ընդհ. տեղահանութեան շրջանի նահատակներուն, ինչպէս նաեւ բազմավաստակ առաջնորդ Տրդատ Արք. Պալեանի եւ նահատակ Խոսրով եպիսկ. Պէհրիկեանի:

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Թէյասեղանի մը շուրջ Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը եւ Փարիզի մասնաճիւղը կը հրաւիրեն բոլոր ընկեր–ընկերուհիները և կազմակերպութեան համակիրները, պատուելու համար ընկերուհի Տիկին ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԻՓԷՔՃԵԱՆը (Լիբանանէն եւ Պարսկաստանէն նոր վերադարձին առթիւ), ինչպէս նաեւ մասնաճիւղի նախորդ վարչութեան անդամուհիները, Կիրակի, Նոյեմբեր 25ին, ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, հաճելի ժամանց, երգ, պար, արտասանութիւն:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

GRANDE NUITÉE

DU NOR SEROUND

Նուագախումբ

HAZY SIGUEL

Dans les Salons de l'ALHAMARA

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 8, ժամը 21էն առաւօտ:

ԳԻՆԵՁՕՆ-ԽՆՋՈՅՔ

Քրիստափոր Միքայէլեանի ծննդեան 103րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի:

Կիրակի, 2 Դեկտեմբեր, ժամը 16–23, Մշակոյթի Տան մէջ:

Քր. Միքայէլեանի կեանքին ու գործունէութեան շուրջ կը բանախօսէ՝

ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը՝

ԸՆԿ. Ե. ՃԱՆԿԼՕԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեան (մեներգներով), ընկերներ՝ Երուանդ Գրիգորեան, Արայ Գրիգորեան, Արփս Գարայեան եւ Օր. Նազիկ Մալխասեան (արտասանութիւններով) նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը երգի, պարի ու նուագի իր մասնակցութեամբ:

Սիրով կը հրաւիրուին քոյր միութիւններն ու կազմակերպութիւնները եւ համակիրները:

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ:

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գին

Մուտքը ազատ է:

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի հանդիսաւոր պատարագ տեղի կ'ունենայ Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՆԵՐՍԷՀ ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ: Սկիզբ Ս. Պատարագի ժամը 10: Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 17ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ:

ՕՐԱԿԱՐԳ.—

Ա) Բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն:

Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», Սորպոնի մէջ:

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

Maçonnerie — Béton Armé

Ravallement

Plâtre — Carrelage

Ձեր տան արտաքին եւ ներքին որեւէ նոր կամ հին փոխելու աշխատանքներուն համար, առանց վարանելու դիմեցէ՛ք՝

MANUEL MARTINS

21, Rue du Borrégo

Tél. : MEN 55 - 85 PARIS (20e)

ՁՐԻ ԵՒ ԽՂՃԱՄԻՏ ՆԱԽԱՀԱՇԻՒ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Sainte-Catherine

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի եւ Իսիի խումբերուն կողմէ, այս Շաբաթ ժամը 18.30էն սկսեալ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Իսիի պարախումբին եւ լաւագոյն արուեստագէտներու:

Avec la participation de la Grande Vedette de la chanson française
CLAUDE GOATY

CONCOURS DE CHAPEAUX

BAR — BUFFET *COTILLONS* *VESTIAIRE*

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտ. 2 ժամը 17էն կէս գիշեր

Կոանտ Օթէլի շքեղ սրահներուն մէջ 12 Պուլվար տէ Քափիւսէն

Նախագահութեամբ՝ Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԵՆԿԵԱՆԻ

Orchestre

ԺԻՄՄԻ ԿՈԼՍԹԱՅՆ

Մուտք 6 Ն. Ֆ.

Attractions

avec la grande vedette des disques
DECCA
Frankie Jordan

Կէս գին ուսանողական քարտ ներկայացնողներուն:

Ապահովել սեղանները

GRE. 18-38

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին:

×

Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Ընկերակցութեան Տարեկան պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 10ին:

×

Սենթ Քաթրինի պարանցիկ ցերեկոյթը Նոյեմբեր 24ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 3ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Սալ տը լա Շիմի:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 17ի Կիրակի օր, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառվարենց խումբին պարանցիկ երեկոյթը, Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր:

×

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսը՝ 27 Յունուար, 1963:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Ռոստոմ» խումբի ընկերները այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ:

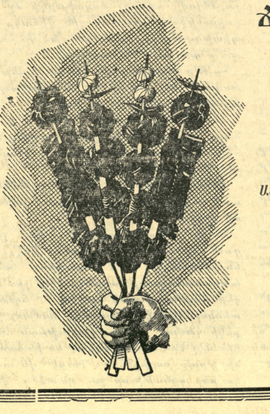
ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ տեղւոյն վրայ: Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ տարւոյս երկրորդ այս կարեւոր ժողովին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաւիլի եկեղեցիին վերաշինութեան եւ օծման Ե. տարելիցի հանդիսութիւնները Կիրակի, Դեկտ. 16ին:

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0·25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՆՈՅԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 25 NOVEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9463 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5366

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ԳՐՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Մեր օրերու գլխաւոր ցաւերէն մէկն ալ հայերէն գիրք կարդացողներու թիւին օրէ օր նուազումն է ։

Այս երեւոյթը յատուկ է մանաւանդ Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի, ուր նոր սերունդը հնարաւորութիւն չունի սորվելու իր մայրենի լեզուն ։

Երէցները, որոնք 30 – 40 տարի առաջ քիչ շատ կը հետաքրքրուէին հայերէն գրքերով, չկան այսօր ։ Կամ հրաժեշտ տուած են կեանքին, հպատակելով բնութեան անյեղլի օրէնքին եւ կամ ծերանալով անկիւն մը ծուարած՝ տրամադրութիւն չունին հայերէն գիրք կարդալու ։

Կար ժամանակ, երբ մեր մամիկները «Երազահան» կամ «Խոհանոցի գիրք» կը փնտռէին ։ Հիմա անոնք ալ քաշուած են հրապարակէն ։

Ունէինք ընթերցասէրներու դասակարգ մը — որբերու սերունդը ։ Անապատներէն ազատելէ վերջ Ջինասդղարին որբանոցներու մէջ կիսատ – պռատ հայերէն սորված այս հայրենասէր տղաքը 1922ի դժբախտ դէպքերուն հետեւանքով ստիպուած էին բախտ որոնել օտար ափերու վրայ ։

Մեծ թիւ մը կը կազմէին այն որբերը, որոնք Յունաստանէն ու Լիբանանէն եկան Ֆրանսա՝ գաւառական ագարակներու մէջ աշխատելու համար ։

Ասոնք կարօտ ունէին հայերէն խօսելու եւ կարդալու, սորվելու եւ զարգանալու ։

Հայերէն թերթի ու գրքի հաւատարիմ ընթերցողներ եղան անոնք մինչեւ այն օրը, երբ ամուսնացան, ընտանիք կազմեցին, զաւակներ ունեցան եւ կեանքի առօրեայ անխուսափելի հոգերով ծանրաբեռնուեցան ։

Որբերու այդ սերունդէն շատեր այսօր մեծ հայրիկ դարձած՝ թոռնիկներ ունին ։

Հասկնալի է ինքնին, որ անոնց զաւակները՝ ծնած ու մեծցած այս երկրին մէջ՝ ֆրանսական դպրոց են յաճախած եւ առիթ չեն ունեցած հայերէն սորվելու ։ Ալ խօսքը չենք ըներ թոռնիկներուն ։

Զանազան կազմակերպութեանց կողմէ հաստատուած «հայերէնի դասընթացք»ները մեծապէս գնահատելի են եւ արժանի քաջալերութեան ։ Սակայն անոնք դարման չեն ցաւին, որ անբուժելի ըլլալու աստիճան ծանր է ։

Բացառութիւն կը կազմեն նոր սերունդէն անոնք, որ հայրենասիրաբար եւ կամքի ուժով մայրենի լեզուն կը սորվին եւ հայերէն գիրք կը կարդան ։

Փարիզի մէջ ֆրանսական երկու մեծ վարժարաններ հայերէն կ՚ուսուցանեն, — Արեւելեան Կենդանի Լեզուներու վարժարանը եւ «Էնսթիթիւ Կաթոլիկը» ։ Առաջինին ուսուցչապետն է Փրոֆ. Ֆր. Ֆէյտի, որուն երեք դասարաններու աշակերտներուն թիւը տասնէն աւելի չէ ։

Իսկ «Էնսթիթիւ Կաթոլիկ»ի հայերէնի դասախօս Հայր Մէսրոպ երկու օր առաջ ցաւով կը յայտնէր մեզի թէ ընդամէնը երեք աշակերտ ունի, ամէն մէկ դասարանի համար մէկ աշակերտ, մէկը միայն Հայ, միւս երկուքը Վրացի ։

Ահա՛ թէ որքան քիչ կը հետաքրքրուի մեր նոր սերունդը իր մայրենի լեզուով ։

Հետեւա՞նքը ։

Առ ի չգոյէ հայերէն կարդացողի, հայ գրքի տագնապը կը ծանրանայ օրէ օր, յուսահատութեան մատնելով հեղինակները ։

Ո՞ւր կ՚երթանք այսպէս ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅՐ ԳԱՐԵԳԻՆ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԷՆ

Վերջին պահուն կ՚իմանանք թէ այսօր՝ Կիրակի առաւօտ ֆրանսական պատկերասփիւռէն ժամը 10·10 անցած, Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան դէտը Վատիկան Բ.ի մօտ, տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ, ուրիշներու կարգին որոնց մէջ յիշենք՝ Փրոֆ. Քիւլման, Հայր Քոնկառ, Հայր Տանիէլու, պատուելի Պէօկնէր, Ժան Կիթոն (միակ աշխարհական դէտը) ։ Վերոյիշեալ անձնաւորութիւնները թէ առանձին թէ բոլորը միասին զրոյցի մը ձեւով, պիտի արտայայտուին ժողովին հետ կապ ունեցող կարեւոր հարցերու շուրջ ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ձայն – պատկերասփիւռէն ճառ մը խօսեցաւ, բացատրելու համար Շփիկըլի հարցը, որ, իր իսկ խոստովանութեամբ «այնքան մտահոգեց հանրային կարծիքը անցեալ շաբաթներու ընթացքին» ։ Ատընաուըր, ըստ ընկերվարականներուն, պէտք չէ այդ ճառը Ուրբաթ օր խօսէր, նկատի առնելով որ Պավարիոյ տեղական ընտրութիւնները կային եւ միջամտութիւն մըն է ընտրապայքարին մէջ ։ Ընկերվարականները պատասխանի իրաւունք կ՚ուզէին, ձայնասփիւռէն ։ Բայց Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը ոչ մէկ խօսք ըրաւ նախարարական բարեփոխման մասին որու պիտի ձեռնարկէ երկուշաբթի օր իսկ, երբ Պավարիոյ ընտրութիւնները յայտնի ըլլան ։ Շթրաուս գլուխը անցած է Պավարիոյ ընտրութեանց որոնց արդիւնքը նոյնքան կարեւոր է որքան ընդհանուր ընտրութեանց արդիւնքը, որովհետեւ ազդեցութիւն պիտի ունենայ կառավարական այն փոփոխութեան վրայ զոր Ատընաուըր կը պատրաստէ ։ Եթէ Շթրաուս եւ իր կուսակցութիւնը շատ ձայն կորսնցնեն, Պաշտպանութեան նախարարին դիրքը բոլորովին խախուտ կը դառնայ եւ յոյս չկայ թէ վերադառնէ նախարարական իր աթոռը ։ Հակառակ պարագային, Ատընաուըրի դիրքը փափուկ կը դառնայ ։ Ի՞նչպէս ձերբազատուիլ նախարարէ մը որ յաղթական է ։

ՄԻԼԱՆՈՅԻ թերթի մը համաձայն Յովհաննէս ԻԳ. – Նիքիթա Խրուշչեւ հանդիպում մը կը նախատեսուի վատիկանեան շրջանակներու մէջ ։

ՆԵՀՐՈՒ լռելեան ընդունած է Չինացիներուն զինադուլը, բայց ցարդ անորոշ է թէ ի՞նչ պիտի պատասխանէ չինական առաջարկներուն ։ Բոլորին կարծիքն այն է, սակայն, թէ այս ամբողջ պատմութիւնը Մաօ Ցէ Թունկի քարոզչութեան ծառայեց ։

ԺՈԶԷՖ ՔԵՍԷԼ Ֆրանսական Ակադեմիայի անդամ ընտրուեցաւ Հինգշաբթի օր, դուքս տը լա Ֆորսի աթոռին ։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ որոշած է օգնել Եմէնի յեղափոխական կառավարութեան խորհրդային փորձագէտներ ղրկելով ։

ՓԵՇՏԱ – ՓԱՐԻԶ օդանաւը, Իլիւշին մը, կրակ առաւ Ուրբաթ օր երբ կը փորձէր իջնել Պուրժէի օդակայանը ։ 21 հոգի կար մէջը, բոլորն ալ ածխացած են ։ Վիքաունթ մը ճզմուած է Ուաշինկթընի մօտ, 17 հոգի մեռած են, Փորթուկալեան օդանաւ մըն ալ ճզմուեցաւ Ս. Թովմաս կղզիին վրայ, 18 հոգի մեռած են ։

ԸՍՈՂԸ ՄԵՆՔ ՉԵՆՔ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԹԱԼԻՆԵԱՆ ԱՐԳԵԼԱՓԱԿՄԱՆ ԿԱՅԱՆԻ ՄԸ ՄԷՋ

ԻՎԱՆ ՏԷՆԻՍՈՎԻՉԻ ՕՐԸ

Առաջին անգամն է խորհրդային «գրականութեան» մէջ որ գրագէտ մը կը համարձակի խօսիլ արգելափակման կայաններու մասին ։ Այս ձեւով կը վաւերացնէ անոնց գոյութիւնը որ, ցարդ, ուրացուած էր ։

Գրքին հեղինակն է՝ Ալեքսանտր Սոլժէնիցին, նշանաւոր անծանօթ մը խորհրդային գրականութեան մէջ ։ Իզվեստիայի մէջ, այս խոստովանութեան գովքը կը հիւսէ Կոնստանդին Սիմոնով եւ Նովի Միռ (Նոր Ժամանակներ) պարբերականն է որ կը հրատարակէ այս շահեկան էջերը նուիրուած «Իվան Տէնիսովիչի Օրուան» ։

Հեղինակը, յիսուն տարեկան է եւ թուաբանութեան դասախօս Ռիազանի մէկ մերձաւոր գիւղին մէջ ։ Վատառողջ է որովհետեւ աւելի քան տասը տարի անցուցած է սթալինեան կայաններուն մէջ ։ Անշուշտ իր իսկ կեանքն է զոր կը պատմէ Իվան Տէնիսովիչի անուան տակ ։ 70 էջնոց այս յուշագրութիւնը կը ցնցէ իր կուռ ոճով եւ շատ աւելի կ՚արժէ քան որեւէ ամբաստանագիր ։

Քաղաքական բանտարկեալի բացատրութիւնը շատ մեծ է որակելու համար Բելոռուս գիւղացի Իվան Տէնիսովիչ Շուխովը, որու միակ յանցանքը եղած է ռազմաճակատի վրայ գերմանական ուժերուն կողմէ պաշարուիլը եւ ռուսական բանակ վերադառնալը ։ Խոստովանութիւն մը ստորագրած է ըստ որուն վերադարձած է ռուսական բաժանմունքը լրտեսութիւն ընելու համար Գերմանացիներուն ի նպաստ ։ Ի՞նչ լրտեսութիւն ։ Շուխով չէ կրցած ճշդել, ոչ ալ հարցաքննիչը ։ Գրուած է միայն — Լրտեսութիւն ։ Արգելափակման աշխարհին համար, ձախ ծունկին վերը՝ թիւ մը կը կրէ — ։ Շ. 854, նոյն թիւը շապիկին առջեւը ու ետին, եւ նաեւ ճակտին վրայ ։ Այս է վարչակարգը այս «յատուկ» կայանին համար, կայանը ուր կ՚ապրին այն բանտարկեալները որոնք դատապարտուած են յանուն 58րդ յօդուածին, այսինքն քաղաքական յանցաւորներ են ։

Ու արգելափակման կայանի կեանքին զանազան դրուագներու ընթացքին, ապուրի համար պոչեր եւն., երեւան կ՚ելլեն ուրիշ անձեր՝ Ֆեթիւքով, շնագայլը որ ինկած է այն աստիճանի որ կը լզէ միւսներուն կերակուրի ամանները եւ կը մուրայ անոնց կճատները ։ Հոն է նաւապետը, արգելափակուած, որովհետեւ յիշատակ մը ստացած է անգլիացի ծովակալէն որուն հետ աշխատած է պատերազմի ընթացքին իբրեւ սուրհանդակ ։ Բժշկական երկրորդ տարուան ուսանող մը, բազմաթիւ Պալթեր, որոնք դատ խումբ մը կազմած են, մկրտչական մը որ աղօթքներ կ՚արտասանէ, գերմանական արգելափակման կայաններէն վերապրող մը որ ուղղակի խորհրդային կայան անցած է — «Մահէն հրաշքով ազատած է Պուխընվալտի մէջ, հոս հանգիստ, իր ժամանակը կ՚անցընէ» ։

Անդին, կան վաշտի սպաները, հարուստները որոնք կանոնաւոր ծրարներ կը ստանան եւ վերջապէս հսկիչը, այս դաժան անձնաւորութիւնը որ «վարչակարգի պետի» պաշտօն ունի, իսկական սատիֆ մը որ երեկոյեան կանչին երբ բոլոր բանտարկեալները դուրսն են պատերուն առջեւ շարուած, անոնց ետեւէն կամաց մը կ՚անցնի եւ մտրակի հարուած մը կուտայ մէկուն կռնակին — «Ինչո՞ւ կարգի չես, սրիկայ» ։ Նոյնն է որ զերոյէն վար երեսուն աստիճան ցուրտին, հրահանգ կուտայ որ զգեստ եւ շապիկ բանան՝ խուզարկելու պատրուակին տակ ։ Այս բոլորը ամէն առտու, երկար զօրասիւն մը կը կազմեն, ոստիկանական շուներու եւ գնդացիրներու մէջտեղ երթալ տուներ շինելու համար «ուր ազատ մարդիկ կ՚ապրին» եւ ելեկտրակայան մը », «մէկ քայլ աջ կամ մէկ քայլ ձախ փախուստի փորձ մը կը նկատուի ։ Պահակը կրակ կը բանայ առանց ազդարարութեան » ։

Գրութեան էջերուն մէջ կան ցնցիչ կրճատումներով պատկերներ — «Առանց հաշուելու քունի ժամանակը, կայաններու մարդը իրեն համար միայն տասը վայրկեան առտուն կ՚ապրի՝ նախաճաշի ատեն, հինգ վայրկեան ճաշին եւ հինգ ալ ընթրիքին » ։

Պատմութեան մէկ ծայրէն միւսը, ընթերցողը այն զգացումն ունի որ բան պիտի չփոխուի, երբեք ։ Խօսք տրուած է որ քաղաքի հագուստները պիտի վերադարձուին երբ պատիժը վերջանայ, բայց կայաններու մէջ ոչ ոք պատիժներու վերջը տեսած է ։ Շուխով, որ տարին երկու անգամ ընտանիքին գրելու իրաւունք ունի, ուրիշ պատմելիք չունի, եւ իր բնակավայրին տուներն ալ զինքը չեն հետաքրքրեր ։ Ոչ մէկ ատեն, Սթալինի անունը կը յիշուի ։ Համայնավարութիւն բառը մէկ անգամ կ՚ոգեկոչուի, ան ալ կարծես արկածով ։ Հեղինակին կուռ ոճը աւելի եւս տպաւորիչ կը դարձնէ պատմութիւնը ։ Կայաններու կեանքն ու աշխարհը երկրին կեանքէն եւ մինչեւ իսկ մարդկային պատմութենէն դուրս աշխարհ մըն է ։

Այնտեղի աներեւակայելի կեանքն ու աշխարհը իրական են միայն այն բոլոր տմարդի ստորնացումներով, մարդկային գահավիժումով որոնց վրայ յենած են միշտ մենատէրերը եւ մենատիրական վարչակարգերը ։

Այդ գրութիւնը խոր վերլուծումն է եւ յայտնութիւնը կը բերէ Խորհ. Միութեան մէջ գործադրուող արգելափակման դրութեան ։

Պարզ է որ նման բնագրի մը հրատարակութիւնը միայն շատ վերէն կրնար արտօնուիլ ։

Ըստ լաւատեղեակ աղբիւրներու, Նովի Միռի տնօրէն Տուարտովսկի, ձեռագիրը գտած է իրեն հասած նամակներուն մէջ եւ զայն տարած է ուղղակի Խրուշչեւին ։ Այս վերջինը տուած է իր կցորդներէն մէկուն, ամբողջութեամբ կարդալու հրահանգով ։ Այնուհետեւ հրատարակելու արտօնութիւնը տրուած է Կեդրոնական կոմիտէի Նախագահութեան մեծամասնութեան որոշումով ։

×

Աւելորդ է յիշել թէ տարիներ շարունակ, համայնավարները ուրացած են խորհրդային արգելափակման կայաններու գոյութիւնն իսկ ։ Երբ 1950ին Տավիտ Ռուսէ դատ բացաւ Լէթր Ֆրանսէզ պարբերաթերթին դէմ, որ ըսած էր թէ սխալ են այն ամբաստանութիւնները զորս կ՚ընէր Խորհ. կառավարութեան դէմ, արգելափակման կայաններու առթիւ, ֆրանսական ձախակողմեան շաբաթաթերթը եւ իր կողմնակիցները, իրենց հերքումին համար կը կռթնէին խորհրդային սահմանադրութեան վրայ ։ Թերթին կողմէ բոլոր վկաները կը յայտնաբերէին իրենց կոյր կողմնակալութիւնը

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ՄԵՐ ՆՈՐ

ԹԵՐԹՕՆԸ

ԵՐԿՈՒ ԿԻՆԵՐ

Հասանի մահուան լուրն առնելուն պէս մխիթարիչ խմել սկսաւ։ Կը թուի թէ, այդ երջանկաւէտ դէպքին տօնախմբութիւնը իրեն համար ա՛լ աւելի յիշատակելի ըլլալու առաջադրութեամբ, այդ իրիկուն, ան դեղեւելով մտաւ իր երկրորդ կնոջ Մեհրուպէ Հանըմի ննջասենեակը եւ դուռը գոցեց։

Մեհրուպէ իր հօրեղբօրը աղջիկն էր, եւ անոր հետ ամուսնացած էր պաղթելու համար մեր ճամբայ ելլելէն մէկ օր առաջ։ Հոյակապ մարմնով, ցանկայարոյց, մեղ, մեծղի ու դատարկամիտ կին մըն էր Մեհրուպէ. լման հակապատկերը իր մրցակից Նայիլէ Հանըմի, որ շուշանային նրբութեամբ, ազնուական հովերով, ու քիչ թէ շատ դաստիարակութիւն տեսած թրքուհի մըն էր։

Մեհրուպէ, մօտ երեք տարուան ամուսնացած կեանքի ընթացքին, հազիւ երեք անգամ առանձին եղած էր իր էրկան հետ ու դժբախտ էր։ Գերուհիէ մը աւելի անտեսուած ու լքուած էր։

Օր մը, երբ խոհանոցին մէջ առանձին էինք, ես ու ինք, գաղտնապահութիւն պաղատալէ ետք, դառնօրէն լացաւ ու խնդրեց ինծմէ որ նամակ մը գրեմ իր հօր։

— Գրէ որ գայ ու զիս տանի, հեկեկաց ան, կը խոստանամ բեռ չըլլալ իր վրայ. քիչ մը կար կարել գիտեմ, մանել հիւսել ալ գիտեմ, բեռ չեմ ըլլար իր վրայ, միայն թէ գայ զիս ազատէ այս դժոխքէն։ Գրեցի այդ նամակը ու տուի իրեն։ Գիտեմ, վստահ եմ, որ հաւատարիմ քիւրտի մը հետ զայն ղրկեց հօրը։ Բայց հայրը ոչ եկաւ, ոչ ալ որեւէ ձեւով հետաքրքրուեցաւ իր անբախտ աղջիկով։

Ու այսպէս, երիտասարդ կինը տարիներով ապրեցաւ Նայիլէ Հանըմի գերիշխանութեան տակ՝ ենթակայ անոր արհամարհանքին, նախատինքներուն, թուքին եւ նախանձի պոռթկումներուն։ Տարիներով լուռ տանջուեցաւ ու թոյն հաւաքեց իր հոգիին մէջ... Իր անունն իսկ բերան չէր առնուեր տան մէջ։ Երբ հարկ ըլլար անոր մասին խօսիլ, պարզապէս «Փարըն» — կինը — կ'ըսէին ու ամէն մարդ կը հասկնար, թէ խօսքը, կամ ակնարկը, որու մասին է։

Այդ օրը, երբ բէկը անոր ննջարանը մտաւ, Նայիլէ Հանըմ, գունատ ու յուզումէն դողահար, առանձնացաւ իր սենեակը։ Վիրաւորուած էր իր արժանապատուութեան եւ սիրոյն մէջ։ Ժամերով, անխօս ու մտամոլոր նստեցաւ իր մինտէրին վրայ, բերանը բան չդրաւ ու թաղուեցաւ խոր մտածմանց մէջ։

Գաբրիէլն ու ես, լուռ ու վշտահար,— ես Գաբրիէլին վշտահար ըլլալուն համար վշտահար,— ժամերով համբերութեամբ հսկեցինք իր վրայ, մինչեւ որ գիշերը յառաջացաւ ու պառկելու սովորական ժամն անցաւ։ Այն ատեն Հանըմը իր մարմրուն ու թախծային աչքերը վրաս յառելով, ըսաւ որ երթամ պառկիմ։

— Տղա՛ս, վաղը աշխատելու գործ ունիս, պիտի աշխատիս, գնա՛ պառկէ։ Ձեր ներկայութիւնը օգուտ մը չունի ինծի, հեռու մի տանջուիք։

Սիրտս կ'ուզէր մխիթարական բան մը ըսել այդ կնոջ, որ մայրն էր Գաբրիէլի, եւ որ բազմաթիւ անգամներ, ամուսնոյն վրայ ունեցած իր հեղինակութիւնը գործածած էր, զիս իրաւ ու անիրաւ պատիժներէ փրկելու համար։ Բայց բառ չգտայ, չկրցայ որոշել, թէ ի՛նչ կրնայի ըսել։

Վերջապէս բարի գիշեր մաղթելէ ետք գացի պառկեցայ։ Հազիւ աչքերս գոցեր էի, երբ ընդոստ վեր ցատկեցի։ Մէկը, վրաս ծռած, անունս կուտար.

— Միսլիմ, Միսլիմ, ել, արթնցի՛ր։

Գաբրիէլն էր։

Թեւերս բացի ու քաշեցի զինք ինծի։

— Ոչ, առոր ժամանակը չէ, ըսաւ, ազատիլ ջանալով։

— Ես ալ կարծեցի թէ քովս եկած ես, պիտի խենթենայի երջանկութենէս։

— Խենթ բաներ կ'ըսես, ի՛նչ քովդ գալ. մայրիկն է, աճապարէ։

— Վրաս բան մը անցընեմ, կուգամ։

— Շուտ ըրէ։

Բակին մէջ ինծի կը սպասէր։

— Հետս եկուր, ըսաւ հազիւ լսելի ձայնով մը ու ձեռքէս բռնած զիս տարաւ դուրս։

— Ո՞ւր կ'երթանք։

— Սո՛ւս, եկու հետս։

Տան անկիւնը դարձանք ու կանգ առինք Մեհրուպէի ննջարանին պատին տակ։ Հոն, հողին ու փոշիին մէջ, երկուքի ծալուած, ուշաթափ ինկած էր Նայիլէ Հանըմ։ Գաբրիէլի սիրելի աննէն։

— Ի՞նչ պատահեցաւ, մայրդ ի՞նչ գործ ունի հոս, ըսի վրան ծռելով եւ մէկ կողմ նետելով ոտքիս տակ ինկած իր մը, այս ի՞նչ է...

— Կով կթողներու աթոռն է։

— Հոս ի՞նչ գործ ունի։

— Մայրս բերած է։

— Վրա՞ն բարձրանալու համար։

— Այո, որ պատուհանէն հասնի. կ'ուզէր մտիկ ընել...

— Աղէկ մտիկ ըրեր է...

Գաբրիէլ լալ սկսաւ։

— Մի լար, մօրդ բան մը չէ եղած. ուշաթափուած է։ Օգնէ ինծի, որ զինքը ներս տանինք։

— Զգոյշ, ձայն մի հաներ, որ մէկը չարթննայ։ Առջեւէս գնա՛, դուռը բաց ու բաց պահէ մինչեւ որ անցնիմ ներս։

Ծունցայ ու Նայիլէ Հանըմի թեթեւ, քրջացած մարմինը վերցուցի գետնէն։ Երբ իր ննջարանը տարի ու անկողնին վրայ դրի զայն, ջանացինք դէմքին ջուր սրսկելով սթափեցնել զինք։ Անօգուտ։ Քուրջի կտոր մը վառեցի պնակի մը մէջ, ու դէմքին մօտեցնելով, կծու ծուխը փռչեցի քթին։ Արթնցաւ ու ծխարձակ մընակը հեռացնելու ձիգ մը ըրաւ։ Օղիով շփեցինք իր բազուկներն ու քունքերը, ջուր տուինք որ խմէ, կազդուրուի։ Հազիւ կրցաւ մէկ ումպ կուլ տալ։ Գունատ էր։ Խենթեցած սրտին բաբախումը կը կարդայի իր բարակ վզին ու պարանոցին միացման գծին վրայ գտնուող փոսիկին մէջ։

Խօսելու ձիգ մը ըրաւ։

— Հանդչէ, ըսի ձեռքս իր նուրբ բազուկին վրայ դնելով, հանդչէ։

— Ամօթ եղաւ, ամօթով մնացի։

— Ամօթի բան չկայ, եղածը եղած է. եթէ զիս պառկելու ղրկած չըլլայիք, արդէն այս բանը տեղի չէր ունենար, չէի ձգեր որ դուրս ելլէիք։

— Խոստացիր որ մարդու բան պիտի չըսես, մարդ բան պիտի չգիտնայ այս մասին, խնդրեց հազիւ լսելի ձայնով մը։

— Կը խոստանամ, կ'ուզե՞ս որ երդում ալ ընեմ...

— Ոչ, հարկ չկայ... Գնա պառկէ, առաւօտ է արդէն, ես ալ աղէկ եմ։

— Ոչ, կ'ուզեմ հոս կենալ ու Գաբրիէլ Հանըմի հետ հսկել վրադ։

— Խօսք մտիկ ըրէ. կը տեսնես բէկը կ'արթննայ ու դուրս կ'ելլէ, եթէ քեզ իմ քով գտնէ, ի՞նչ բացատրութիւն կրնանք տալ իրեն...

Կ'ուզե՞ս որ դուրսը, դրան առջեւ նստած սպասեմ...

— Ոչ, գնա տուն, ալ մի վախնար, գնա՛ պառկէ։

×

Ինծի թուեցաւ թէ հազիւ աչքերս գոցեր էի, երբ ուրիշ մէկը վրաս հակած սկսաւ անունս տալ։

— Միսլիմ։

— Հը՞մ։

Ու նետուեցայ վեր։

— Միսլիմ, խնդրեմ, գնա՛ ջուր բեր՝ տաքցնեմ. երբ բէկը արթննայ լոգանքի ջուրը պատրաստ ըլլայ։

Մեհրուպէն էր խնդիրք ներկայացնողը։

Հագուեցայ ու ելայ դուրս։

Երբ գետափ հասայ ու ջուր առնելու համար դոյլերս ջուրին մէջ ընկղմեցի, մանր ձուկերու վտառ մը փախաւ։

Չգիտեմ ինչու, երանի տուի անոնց։

Յետոյ սառ ջուրով լուացի դէմքս, վիզս, ականջներս։

Սկսայ աղօթել,

«Հայր մեր, որ յերկինս ես, Սուրբ եղիցի անուն քո...»։

Լոյսը բացուած էր, ու թռչունները կ'երգէին։ Հաւանաբար ուրախ էին, որ կրցած էին համոզել առաւօտը որ բացուի։

— Քանի մը ժամ առաջ, ըսի ես ինծի, երբ պառկելու կ'երթայի, բակէն անցած պահուս անտառէն միայն մէկ քնաթաթաւ թռչունի ձայն կուգար, հիմա անոնց խաստացութեամբ անտառն ու աշխարհը լեցուեր են։

Գիւղն ալ արթնցեր էր։ Օճախներէն կը բարձրանար նոր վառուող կրակներու թափանցիկ ծուխը եւ կարագի ծովերու մէջ պճըլտալով եփուող ձուերու հաճելի բուրումը։

Երբ տուն հասայ, Մեհրուպէ արդէն կրակը բռնկցուցեր էր ու սանը վրան դնելու համար վերադարձիս կը սպասէր։ Երբ ցերեկուան լոյսով տեսայ զինք, չհաւատացի աչքերուս։ Աջ թուշին վրայ, սեւ ու կլոր ցանկապատ մը կար կարծես, որուն մութ գոյնը կը տարածուէր մինչեւ քիթը ու աչքերուն փոսը։

— Դէմքդ սեւցեր է, ի՞նչ եղաւ, ի՞նչպէս եղաւ, հարցուցի վրդովուած ձեւով մը։

—

— Տե՞ղ մը զարկիր։

—

— Լաւ չտեսնի՞ս թէ ինչպէս եղաւ։

— Ունիմ, գիտեմ։

— Այն ատե՞ն...

— Ի՞նչ, եսեւէս ինկեր ես... եթէ անպատճառ կ'ուզես գիտնալ, ուրեմն գիտցիր. էրիկս այնքան շատ էր կարօտցեր, որ խածաւ. հիմա հասկցա՞ր, հանդարտեցա՞ր... գնա. միւսներուն ալ ըսէ, ղումային ալ ըսէ, թող ճաթի նախանձէն։ Իր օրերը անցած են։ Իմ տիրապետութեանս շրջանն է սկսած։ Փա՞ստ կ'ուզէք, ահ դէմքս, ահ կուրծքս... Ու լաչակը վար առաւ վզէն,— դուն ալ տես, անոնք ալ թող տեսնեն... էրիկս խածաւ, որովհետեւ կարօտ էր մնացեր սիրոյս... Այս բաները ես խելապատակէս չէ որ կը հանեմ, երէկ գիշեր ծոցս էր ու ինք ըսաւ... Ու եթէ Աստուած — ոտքերուն ղուրպան ըլլամ — կամի, օգնէ ինծի որ մանչ զաւակ մը ունենամ, թող քու մեծ հանըմդ երթայ ջուրը նետուի...

Կատուն ճանկերը դուրս էր հանած։ Ո՞ւր էր այն ընկճուած ու յուսահատ կինը, որ քանի մը ամիս առաջ լալով ինծմէ խնդրած էր հօրը նամակ մը գրել, որ գայ ու զինք տանի տունը։

Այո, կատուն ճանկերը դուրս էր հանած...

Օրուան ընթացքին տասը բառ չփոխանակուեցաւ տունին մէջ։ Ամէն մարդ քիթը կախած՝ իր գործով կը զբաղէր։ Նայիլէ Հանըմ մնաց իր անկողնին մէջ, ու Մեհրուպէ դուրս չելաւ իր ննջարանէն՝ ամուսնոյն «բուռն սիրոյ ապացոյցը» ցուցադրելու։

Մթնեց։

Առտու կանուխ Նայիլէ Հանըմն էր զիս արթնցնող ու ջուրը ղրկողը։

— Միսլիմ, տղաս, օճախին տակը վառէ ու ջուր դիր կրակին վրայ։ Յետոյ ծունգաւ վրաս ու ձայնը ցածցնելով, երջանկութեան բուրող շշուկով մը, ըսաւ.

— Երէկ գիշեր ներողութիւն խնդրեց էրիկս։

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԻՇԽԱՆ ԱԶԻՄԻ
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ասպետներու երկու դեսպանները շատ ճարպիկ մարդիկ էին. խորհուրդ տուին Ինոսկենտիոս Ը.ի, որ եթէ կ'ուզէ հարցին իրեն ի նպաստ կարգադրուիլը, պէտք է որ նպաստաւորէ ասպետներու գործերը։ Մասնաւոր կոնդակով մը, Պապը արտօնութիւն շնորհեց ուրեմն ասպետներուն, որ Սուրիոյ ու Եգիպտոսի հետ առեւտուր ընեն, քանի որ քրիստոնեաներուն արգիլուած էր անհաւատներու հետ առեւտուր ընելը։ Երբ Ինոսկենտիոս Ը. կչիռքին մէջ նետեց նաեւ Բարքասոնի եպիսկոպոսէն զատ՝ ասպետներու մեծաւորին համար եւս կարդինալական կարմիր գլխարկ մը, դեսպանները յայտնեցին, թէ գոհացած են։ Ս. Յովհաննու ասպետական կարգին պաշտպաններէն Անժուի կարդինալը հրաւիրեցին, որ Պապին հետ գործակցաբար՝ պատշաճ համաձայնագիր մը պատրաստեն. ասպետները Պապին պիտի յանձնէին «յաւիտենական հիւրը», առանց երկու տարուան ապրնջականութեան առթած ծախքերուն համարատուութիւնը, ճաշագինի վճարման ապահովութիւնը տալով Պայազիտի երկու նամակները, պարսկերէն բանաստեղծութեանց արգաւ մը եւ Իշխան Ազիմի անունին՝ օսմանեան կայսրութեան կնիքը։

Ասպետներու մեծաւոր նամակներ ղրկեց Ֆրանսայի, Քասթիլլայի, Նափոլիի եւ Հունգարիոյ թագաւորներուն, բացատրելով, թէ «քրիստոնէութեան շահուն համար՝ հնազանդած էր սրբազան հօր»։

Բայց եւ այնպէս, փախնալով, թէ Պուրկանէօֆէն Փրովանսի մինչեւ Իշխան Ազիմ կրնայ առեւանգուիլ Կարոլոս Ը.ի հրահանգով, ասպետներու մեծաւորը խնդրեց պապէն, որ պատ անցքի արտօնագրով ինքը գրաւի։ Պապական նուիրակ մը անյապաղ ճամբայ ելաւ դէպի Ֆրանսա։ Ֆրանսայի թագաւորը զլական պատասխան տալու յօժարութիւն ցոյց տուաւ, բայց՝ կարգ մը պայմաններու գործադրութեան փոխարէն.— Պորտոյի արքեպիսկոպոսը կարդինալի տիտղոս պէտք է ստանայ. Իշխան Ազիմի փոխադրութիւնը պիտի կատարուի Ֆրանսայի ասպետներու հսկողութեան տակ. Պապը զայն պիտի չյանձնէ ուրիշ ոեւէ մէկուն, այլապէս՝ տասը հազար ոսկի պէտք է վճարէ արքայական գանձին։

Իշխան Ազիմ Թուլոնէն ճամբայ պիտի ելլէր Հռոմի պանձարան-նաւով (նախաահմանեալ անունով նաւ), երբ Հունգարիոյ թագաւորին մէկ դեսպանն ու Եգիպտոսի սուլթանին մէկ դեսպանը խաբխոս նետեցին Մարսէյլ. երկուքն ալ եկած էին Ֆրանսայի թագաւորին առաջարկելու այն, ինչ որ արդէն առաջարկած էին ասպետներու մեծաւորին. առաջինը՝ 25.000 ոսկի սպաւ, երկրորդը՝ մէկ միլիոն ոսկի դքատրամ։ Հունգարացին, որպէս կաթոլիկէ ու նոյնիսկ առաքելական վեհապետի մը ներկայացուցիչը, Ամպուազի մէջ թագաւորին կողմէ ընդունուելու պատիւին արժանացաւ. ի հեճուկս իրեն. քանի որ, խօսքի մէջ, անխոհեմութիւնն ունեցաւ յայտնելու, թէ խոստացուած գումարը հետը բերած էր։ Կարոլոս Ը. այնպէս ձեւացուց, թէ կ'անդրադառնայ Իշխան Ազիմի մեկնումը իր թագաւորութեան սահմաններէն, ու գրպանեց իր զարմիկին՝ Հունգարիոյ առաքելական վեհապետին 25.000 ոսկին։ Մեծ պատիւներու արժանացուց դեսպանը, մինչեւ որ իր պահապանները վերադարձան ու յայտարարեցին, թէ դժբախտաբար շատ ուշ հասան, թռչունը արդէն փախած էր։ Եգիպտոսի սուլթանին դեսպանը, որ լաւ խիստ քրիստոնեայ ֆրանսական արքունիքին փրոթոքոլին, Բիէզին անդին երթալու արտօնութիւն չէր ստացած, բաւականին իմաստուն գտնուած էր իրեն հետ միայն խոստումներ բերելու։

Հազիւ հրաժեշտ առած էր Բիէզի եպիսկոպոսէն (առանց անգի տալու այս վերջնին պնդումներուն, որ քրիստոնէական հաւատքը ընդունի), երբ ուրիշ ակնառու անհաւատ մը կը հասնէր եպիսկոպոսական պալատին դուռը։ Պայազիտի մէկ նոր դեսպանն էր, որ կուգար փորձութեան ներթարկելու Կարոլոս Ը., ինչպէս իր նախորդը փորձած էր համոզել Լուդովիկոս ԺԱ.։ Իրեն նախորդող իր երկու կրօնակիցներուն չափ անտարբեր մնաց եպիսկոպոսին հովուական նախանձախնդրութեան, բայց իր ներկայացուցած առաջարկութիւնները եպիսկոպոս մը, ու նոյնիսկ թագաւոր մը ոգեւորելու բնոյթը ունէին անկասկած. Իշխան Ազիմը Պայազիտին յանձնելու, կամ Իշխան Ազիմը Ֆրանսայէն երբեւիցէ դուրս չհանելու խոստումին փոխարէն, սուլթանը կ'առաջարկէր յանձնել «Յիսուս մարգարէին, իր առաքեալներուն, իր սուրբերուն եւ սրբուհիներուն բոլոր յիշատակարանները, որոնք Կ. Պոլիս կը գտնուէին», ինչպէս նաեւ Երուսաղէմի թագաւորութիւնը՝ Եգիպտոսի սուլթանին վրայ վերջնական յաղթանակ տարած վայրկեանին։ Սակայն Կարոլոս Ը. ուրիշ թագեր կ'երազէր ու Հռոմի գանձարան-նաւը, արքայական նաւերու հրակողութեան տակ, արդէն իսկ կ'առագաստէր դէպի Իտալիա։

(5 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

«ԿԱՐԹԸ»

Ա.

— Տասնչորս տարեկանիս կը մտածէի քերթուած ու պատմուածք: Քանի մը տարի ետք գրական հակումս ձեւ կ'առնէր եւ քսան տարեկանիս տուի իմ առաջին վէպս՝ «Կիրակնօրեայ կծառներ» (Լէ Մէկօ տիւ Տիմանշ), որ հրատարակուեցաւ Ֆրանսայի հրատարակչական կարեւորագոյն տուներէն «Կալիմար»ի կողմէ: Վարձատրութիւնս այս եղաւ: Այնուհետեւ իրարու յաջորդեցին վէպերս:

Երիտասարդ մի գրագէտի այսպէս է յայտարարել երիտասարդ տաղանդաւոր արձակագիր հայազգի Վահէ Քաչա, որ այժմ ապրում է Ֆրանսայում եւ արդէն ֆրանսերէն գրուած մի քանի վէպերի հեղինակն է: Նրա վէպերը թարգմանուել են գերմաներէնի, իտալերէնի, անգլերէնի եւ ճափոներէնի:

Իր անդրանիկ գրքից յետոյ՝ Վահէ Քաչան հրատարակել է «Ակն ընդ ական» վէպը, որ արժանացել է Ֆրանսական «Թէոֆրաստ» մրցանակին եւ շարժանկարի վերածուել:

Հեղինակի «Գողաններու ճաշը» վէպը թատերգութեան է վերածուել եւ բեմադրուել ֆրանսական եւ եւրոպական հինգ այլ երկրների թատրոններում:

Վահէ Քաչայի յատկապէս «Կարթը» խորագրով վէպը ջերմ ընդունելութեան է արժանացել ե՛ւ ընթերցողների, ե՛ւ ֆրանսական գրական քննադատութեան կողմից: Հոլիվուդը գնել է այս վէպը՝ շարժանկարի վերածելու համար: (ԽՄԲ.— Ժապաւէնին պատրաստութիւնը այժմ վերջացուցած է Մեթրօ Կոլտուին ընկերութիւնը եւ քանի մը ամիսէն հրապարակ պիտի ելլէ Գըրք Տըկլասի գլխաւոր դերակատարութեամբ):

Մեր ձեռքի տակ է «Կարթը» վէպը(*):

Ի՞նչ խնդիրներ է շօշափում այդ փոքրածաւալ գիրքը:

... Երկրորդ Համաշխարհային պատերազմի տարիներին «Կարթ» նաւը վտանգներով է փոխադրում Միս կղզին, ուր կայ խոշոր օդանաւակայան:

Ծովափին են գտնւում զինուորական ծառայութիւնից ազատուած երեք սպաներ, որոնք «Կարթը» պէտք է փոխադրի կղզի՝ այնտեղից հայրենիք թռչելու համար:

Երեկոյեան վառելանիւթով բեռնուած բեռնատարները ատղների վրայով մօտենում է ծովափին եւ բեռնաթափւում: Վառելանիւթը նաւակով փոխադրում են ծովափից հարիւր մեթր հեռու խարսխած նաւի մէջ: Դեռ նաւ չմտած, ծովափին, սպաները լսում են հեռուից, եւ երկնքում նկատում թշնամու ռմբաձիգը:

Սպաներից մէկը մտնում է ծովափին գտնուող թնդանօթին եւ երրորդ կրակոցով խփում թշնամու ռմբակոծիչին: Օդաչուները անկարգելներով նետւում են օդանաւից: Երկուսն ընկնում են ծովափ եւ ջախջախւում: Երրորդը չի նկատւում: Մթնշաղին սպաները նաւակ են նստում ու առաջանում դէպի նաւը: Այդ միջոցին նաւաստին նկատում է, որ մէկը նաւակի թիից կախուել է: Թշնամու օդաչուն էր: Սպաներից մէկը՝ Ֆելքին, ուզում է կրակել: Օդաչուն թին թողնում է ու մի պահ սուզւում ջրի մէջ: Քիչ յետոյ նորից դուրս է գալիս եւ, ուժասպառ, նորից բռնում թին: Նրա աչքերում այնպիսի աղաչանք կայ եւ դէմքին այնպիսի կսկիծ, որ Ֆելքին հարկադրւում է չօգտագործել ատրճանակը: Նրա իսկ կարգադրութեամբ գերին վերցնում են նաւակի մէջ:

Նաւ հասնելով, սպաներից մէկը ձայնափողով կապւում է կղզու հետ: Հրամանատարը յայտնում է, որ կղզու օդանաւակայանը ռմբակոծուած է եւ տասը զինուոր սպաննուած: Իմանալով գերու մասին, նա հրամայում է անմիջապէս ոչնչացնել: Ոչ մի գերի պէտք չէ ոտք կոխի կղզու վրայ:

Եւ ահա երեք սպաների համար ստեղծւում է ողբերգական, անել մի կացութիւն: Ինչպէս սպաննել կենդանի մարդուն:

Պայքար է սկսւում հայրենիքի հանդէպ պարտականութեան եւ մարդկային խղճի միջեւ:

Վահէ Քաչան չափազանց ինքնատիպ ոճով, սեղմ ու դիպուկ արտայայտութիւններով բացայայտում է տարբեր բնաւորութիւններ ունեցող եւ տարբեր արժէքների տէր երեք սպաների՝ Ֆելքի, Վուիէի եւ Պերլեանի հոգեբանութիւնը, նրանց տուայտանքները, մտածումները: Ընդ որում նրանք նկարագրուած են չափազանց կենդանի գոյներով: Դրական կամ բացասական հերոսների բեւեռներ չեն նրանք, այլ նկարագրի տարբեր գծեր եւ հոգեկան տարբեր աշխարհ ունեցող մարդիկ, որոնք վիճում են, սպանութեան գործը մէկը յանձնարարում է միւսին եւ չեն կարողանում սպաննել իրենց սպաննելու եկած թշնամուն:

Գերին սպաների հետ մնում է մի խուցում եւ կերակրւում նրանց հետ:

Սպաները որոշում են թղթախաղ խաղալ եւ պայմանաւորւում, որ տարուողը սպաննի գերուն:

Բայց նրանցից մէկը հրաժարւում է խաղից, մի՞թէ կարելի է կենդանի, ըզգացող ու մտածող մի էակի կեանք թղթախաղի դնել...

Վուիէն եւ Ֆելքին Պերլեանին կարգադրում են գնդակով վերջ տալ գերու կեանքին եւ իրենք խցիկից դուրս են գալիս կամրջակի վրայ: Պերլեանը մտածումների եւ խոր յուզումների մէջ է: Ինչպէս սպաննել մէկին, որին չի էլ ճանաչում, նա կարող է իր վերադարձին սպասող ընտանիք եւ երեխաներ ունենալ: Յուսահատ, նա ատրճանակը մի փամփուշտով տալիս է գերուն եւ հասկացնում, որ ինքնասպանութիւն գործի. իսկ ինքը դուրս է գալիս խցիկից:

— Վերջացրի՞ր, հարցնում են ընկերները:

— Ոչ, պատասխանում է Պերլեանը, ատրճանակը իրեն տուի, որ ինքնասպանութիւն գործէ...

Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Հայերէն թարգմանութիւնը կատարած է մեր աշխատակիցը՝ Առլէն Փափազեան: Հրատարակութիւն՝ Բիւզանդ Թօփալեան:

ՆԿԱՐԻՉ ՅՈՎՀ. ԱԼԽԱԶԵԱՆ

ԽՄԲ.— Քանդակագործ Յակոբ Կիւրճեանի, նկարիչ Էտկար Շահինի եւ կարգ մը այլ սփիւռքահայ արուեստագէտներու գործերէն ետք, վերջերս, Հայաստանի Պետական պատկերասրահին յանձնուած եւ մնայուն կերպով ցուցադրութեան դրուած են Ֆրանսահայ նկարիչ Յովհաննէս Ալխազեանի մաս մը գործերը, որոնց մասին հետաքրքրական տողեր գրած է քննադատ մը՝ Շ. Խաչատրեան, «Սով. Հայաստան»ի Նոյեմբեր 4ի թիւին մէջ:

Յովհաննէս Ալխազեան ծնած է Վան, Այգեստանի թաղամասին մէջ, 1881ին: Սուլթանական Թուրքիոյ մահաշունչ քաղաքականութեան սարսափը պատանի Յովհաննէսը կը քշէ Կովկաս: Թիֆլիսի նկարչութեան դպրոցին մէջ կը ստանայ մասնագիտական սկզբնական կրթութիւն: Ապա կը մեկնի Փարիզ, Գեղարուեստներու պետական դպրոցը: Ալխազեան կը նկարէ հիւսիսային Ֆինլանտական եւ հոլանտական տեսարաններ, Ֆրանսայի եւ Սպանիոյ բնութիւնը: Կը մասնակցի Փարիզի տարեկան ցուցահանդէսներուն, կը կազմակերպէ անհատական նկարահանդէսներ: Մինչեւ իր կեանքին վերջը՝ 1958ին, Ալխազեան կ'ապրի Ֆրանսա, իսկ անոր արուեստը բազմաթիւ անգամներ կ'արժանանայ բարձր գնահատանքներու:

Ահա նաեւ Ալխազեանի ցուցահանդէսը Երեւանի մէջ: Մեզի կը ժպտին գիւղական եւ դաշտային բազմազան տեսարանները: Ալխազեան շատ կը սիրէ բնութիւնը, արեւը: Իր բնանկարները, ըլլան անոնք ձմեռուան կամ ամառուան, միշտ ողողուած են արեւի լոյսով, լուսաւորութեամբ: Բնանկարներ պատկերացնելու պարզ սկզբունք մը ունի, բնութիւնը՝ ծառեր, հող, տերեւներ պատկերացնելու իւրայատուկ եղանակ մը, որ կ'արտայայտուի վրձինի համարձակ եւ արտայայտիչ հարուածներով: Գոյներու յարաբերութիւնները լուծելու խնդրին մէջ նոյնպէս հաւատարիմ է իր պարզութեան եւ յստակութեան սկզբունքին: Այս բոլորին շնորհիւ իր գործերը կը դառնան ինքնատիպ: Իր տաղանդով մշակուած այդ ինքնատիպութիւնը կը կազմէ անոր արուեստին յատկանշական եւ արժէքաւոր կողմը:

Ցուցադրուած գործերուն մէջ առանձնապէս ուշագրաւ են «Տեսարան Փրովանսէն», «Սպանական բակ», «Նաւակներ», «Վաղ գարուն» եւ այլ բնանկարներ: Հարաւային Ֆրանսայի եւ, յատկապէս, սպանական բնութեան լոյսերու առատութիւնը եւ ջերմութիւնը, կը թուի թէ աւելի կը համապատասխանեն նկարիչին նախասիրութիւններուն: Արդարեւ, այդ նկարներուն մէջ ցոյց տուած է գեղանկարչական աւելի լայն եւ տարածուն ամբողջութիւն մը:

Անշուշտ, Ալխազեանի բոլոր գործերը չեն որ ներկայացուած են ցուցահանդէսի մէջ: Ասոնք Ալխազեանի գործերուն մէկ մասն է միայն: Մօտ ապագային, հայրենի տուն, մայրենի կերպարուեստի յորդ գետին միանալու կուգան ոչ միայն Ալխազեանի մնացեալ, այլեւ սփիւռքի մեր միւս անուանի նկարիչներուն գործերը:

ՆՈՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԾԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ծերութի՜ւնը․
Յարձակման է արդէն անցնում
ծերութիւնը․
Սեւ մազերի սեւ գիշերում գաղտագողի
Ձերմակ, ճերմակ է իջեցնում
ծերութիւնը․
Շրջափակում սուիններով կնճիռների,
Աչքի լոյսերն է հանգցնում ծերութիւնը․
Խորշոմ – խորշոմ խրամատներ է փորում
ճակտին,
Նոր դիրքեր է անվերջ առնում
ծերութիւնը․
Մինչդեռ սիրտը՝ կայազօրի պետը-անհոգ
Շարունակում է իր ուրախ կռուխումը․
Չի հասկանում, որ հաւաքած զէնքեր
ու զօրք
Արդէն իրե՜ն է մօտենում ծերութիւնը...

Ս. ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Վոլկայի նաւաշինարաններուն մէջ վերջերս շինուած է նոր տեսակի նաւ մը, որ կոչուած է «Զայքա» (ծովաթռչուն):

Այս նոր նաւը աշխարհի ամէնէն արագընթաց գետանաւն է եւ կրնայ նաւարկել նաեւ ծանծաղ ջուրերու վրայ: Նաւը կը գործէ պտուտակներով եւ կրնայ մինչեւ 30 ճամբորդ փոխադրել:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (190)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝
ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Անէ՞ծք մի:— Հապա ի՞նչ կ'ուզէիր, վատ, ի՞նչ կը փափաքէիր: Միթէ բաւական չեղա՞ն տարիներէ ի վեր ամբողջ նահանգ մը տակն ու վրայ ընելդ: Ոչ թէ անէծք այն ձեռքերուն որ կալանաւորեց քեզ, այլ օրհնութիւն եւ պատիւ պէտք է...

Աւազակապետը խոր եւ սարսռալի հառաչանք մը հանեց սրտէն ու չպատասխանեց:

Ո՛հ, անիկա վանդակի մէջ պարփակուած առիւծն էր, որուն սիրտը ծակելու կը համարձակէր, կը չարչարէր, կը տանջէր, բայց ինքը չէր կրնար պաշտպանուիլ:

Այսպէս, Վանայ անխիղճ կուսակալը միայն նախատեց, ապտակեց, տանջեց Աւազակապետը, այսինքն այն մեծ մարդը որ Խան Ճալատ անունով ձերբակալած էին: Սակայն չկրցաւ անոր բերնէն բառ մը հանել, չկրցաւ անոր գաղտնիքները խոստովանեցնել:

Փուճ տեղ ժամերով բանտին առանձնարանը մնաց: Ամէն սպառնալիք ապարդիւն եղաւ:

Ուստի սպասեց որ սուլթանէն հրահանգ մը գար, եւ ըստ այնմ վճռէր անոր պատիժը:

Արդարեւ շատ մը անցաւ թէ չէ, ահա հեռագիր մը կը հասնէր սուլթանէն: Այդ հեռագրով կը հրամայուէր որ Աւազակապետ Կ. Պոլիս փոխադրուէր՝ խիստ հսկողութեան ներքեւ:

Իրաւէն վայրկենապէս գործադրուեցաւ եւ Աւազակապետը Պոլիս փոխադրուեցաւ:

Տասներկու հեծեալ ոստիկաններու ջոկատ մը եւ հրամանատար մը՝ Աւազակապետը պաշտպանման տակ առնելով՝ ուղղակի պալատին մէկ դահլիճը մտցուցին: Եւ որպէսզի Վանայ զօրաւորին քաջութիւնը մնար իր վեհութեան մէջ, Աւազակապետը թողուցին մէկ շապիկով եւ մէկ վարտիքով, ինչպէս որ ձերբակալուած էր ան:

Դահլիճին մէկ անկիւնը սպասեց Աւազակապետը շղթայակապ վիճակի մէջ:

Ահա քովնտի սենեակին դուռը բացուեցաւ ու անոր սեմին վրայ մարդկային ուրուականով պատկերացուած անձ մը երեւցաւ:

Այս ուրուականը, որ դարու առասպելական տիպերէն մին էր, միլիոնաւոր ժողովուրդներու վեհապետ կոչուած Սուլթան Համիտն էր:

Միջահասակ, նիհար կազմուածք մը ու այլանդակ նկարագիր մը ունէր: Քիթը մեծ ու գարշելի երեւոյթ մը կը պատկերացնէր: Այտերը փակած էին ոսկորին, որուն կաշին մեռելի մը գոյնը առած էր: Աչքերը փոս էին ու անոնց զարհուրելի խորութեան մէջ աղիտաւոր մառախուղ մը կը թանձրանար: Անոր բերանը նողկալի բացուածք մը ունէր, որ իր լպիրշ շրթունքներուն տակ կը մնար:

Այդ գիշերային վամպիրը պահ մը կեցաւ ու դիտեց Աւազակապետը, որ գեղակերտ արձանի մը պէս կը պատկերանար իր բովանդակ անվեհերութեան մէջ: Դիտեց, այո, դիտեց իր դահլիճին մէկ անկիւնը քաշուած հսկան, որուն վրայ շապիկ մը ու վարտիք մը կային միայն:

Բայց ներքին վրդով մը, աներեւոյթ զօրութիւն մը չէր թողուր իրեն որ յառաջանար: Կարծես թէ Աւազակապետին շունչը ժխտական մագնիսացումի մը պէս զայն ետ կը մղէր:

Ամբողջ կէս ժամ անհաւոր դրութեան մէջ էր Սուլթան Համիտ: Յետոյ քայլ մը առաւ ու հարցուց.

— Դո՞ւն ես Խան Ճալատը:

— Ես եմ, պատասխանեց Աւազակապետը գրեթէ աներկիւղ ձայնով մը: Բայց ոչ թէ այս արիւնով ու ոճիրներով լի յարկին տակ:

Սուլթան Համիտ ցրտասարսուռ դող մը զգաց իր գազանային էութեան խորը: Շղթայակապ աւազակի մը համարձակութիւնը զայրացուցած էր իր սիրտը: Հեռաւոր խեղդուած ձայնով մը յարեց.

— Կը տեսնե՞ս, ամէն չարագործ, ամէն խռովարար իր պատիժը կը գտնէ ուշ կամ կանուխ: Նայէ անգամ մը վիճակիդ, ի՞նչ է ատիկա, ի՞նչ դարձեր ես աչքիս հանդէպ:

— Վիճակիս նայելու պէտք չունիմ, առարկեց Աւազակապետը, որովհետեւ Թուրքիոյ վեհապետի մը առջին հանուող մեծ մարդիկ այսպէս եղած են: Ձեր զինուորները շապիկ մը միայն թողուցին:

— Լաւ, ի՞նչ կը գտնես, թշուառական, ընդհատեց Սուլթան Համիտ այլայլած ու զայրացին: Հոս ուր է գիտե՞ս:

Աւազակապետը մեծ ու վեհ գլուխը վեր առաւ ու իրմէ քանի մը քայլ հեռուն ոտքի վրայ կեցող մարդուն երեսը նայեցաւ, որուն երեւոյթը գարշելի ոճիրներու ու չարագործութեանց ստուերով մը ծածկուած էր:

Ախ, վաղուց էր որ հրէշը չէր տեսած, վաղուց էր որ դարուս մեծ եղեռնագործին դէմ չէր գտնուած:

(Շար.)

եւ չարամտութիւնը: Փաստաբան մը կը հարցնէր վկայութեան կանչուած «խաղաղութեան Համաշխարհային Խորհուրդի» քարտուղարին.— «Եթէ արգելափակման կայանները գոյութիւն ունենային, վկան համաձա՞յն է զանոնք դատապարտելու» վկան ի պատասխան.— «Ինծի տուած հարցումնիդ հետեւեալն է: Եթէ մայրդ ոճրագործ է, համաձա՛յն ես զայն դատապարտելու: Կը պատասխանեմ.— Մայրս մայրս է եւ չի կրնար ոճրագործ մը ըլլալ»:

X Այս գրուածքին հրատարակութեան առթիւ, Փրաւտա մեծ խանդավառութիւն ցոյց կուտայ «յանուն ճշմարտութեան, յանուն կեանքի» խորագիրը կրող յօդուածի մը մէջ:

« Մեր գրականութիւնը, կը գրէ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, հարստացաւ հզօրագին տաղանդի տէր գրագէտով մը, որ, ինչպէս պարագան է ճշմարիտ արուեստագէտներուն համար, իրական բան մը պատմեց մեզի, զոր անկարելի է մոռնալ, զոր կարելի չէ մոռնալ, ճշմարտութիւն մը որ տարբեր մեր աչքերուն մէջ կը նայի »:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մեզա Սիսլեան իր քեռայրին Գ. Գոստիկեանի մահուան տարելիցին առթիւ տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Ս. Թէքէլեան սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Ռոստոմ» խումբի ընկերները այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար: Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան:

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ընդարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին:

X

Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Ընկերակցութեան Տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 10ին:

X

Շաւիլի եկեղեցիին վերաշինութեան եւ օծման Ե. տարելիցի հանդիսութիւնները Կիրակի, Դեկտ. 16ին:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
GRANDE NUITÉE
DU NOR SEROUND

Նուագախումբ
HAZY SIGUEL

Dans les Salons de l ALHAMARA

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 8, ժամը 21էն սկսեալ:

ԳԻՆԵՁՕՆ-ԽՆՋՈՅՔ

Քրիստափոր Միքայէլեանի ծննդեան 103րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի:

Կիրակի, 2 Դեկտեմբեր, ժամը 16-23, Մշակոյթի Տան մէջ:

Քր. Միքայէլեանի կեանքին ու գործունէութեան շուրջ կը բանախօսէ՝
ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԽԱՄԱՀԱԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը՝
ԸՆԿ. Ե. ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեան (մեներգներով), ընկերներ՝ Երուանդ Գրիգորեան, Արայ Գրիգորեան, Արխս Գալայեան եւ Օր. Նազիկ Մալխասեան (արտասանութիւններով) նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը երգի, պարի ու նուագի իր մասնակցութեամբ:

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր միութիւններն ու կազմակերպութիւնները եւ համակիրները:

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ:

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գին

Մուտքը ազատ է:

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզ «Ահարոնեան» խումբի հերթական նիստը այս Չորեքշաբթի, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Դասախօս՝ Ժ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Նիւթ՝ Մեծն Տիգրան:

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՉՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 9, ԺԱՄԸ 17էն 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԵՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով

«ՍՕՍԻ» պարախումբը՝ Տիկին ՔԻԻԹՆԵՐԵԱՆԻ ղեկավարութեամբ

Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷԶԵԱՆԻ, երգիչ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ — **Attractions**
ԽԱՂԵՐ — **BAR**
ՉՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ — **BUFFET**

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտ. 2 ժամը 17էն կէս գիշեր

Կոմս Օթէլի շքեղ սրահներուն մէջ 12 Պուլվար տէ Քափիւսէն

Նախագահութեամբ՝ Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Orchestre
ԺԻՄՄԻ ԿՈԼՏԱԹՃԵՆ

Attractions
avec la grande vedette des disques
DECCA
Frankie Jordan

Մուտք 6 Ն. Ֆ.

Կէս գին ուսանողական քարտ ներկայացնողներուն:

Ապահովել սեղանները
GRE. 18-38

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ **ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ** ՆՈՐ ՍԿԱՒԱՌԱԿԸ ԹԻՒ 20169

ԳԱՆՁԱՐԱՆ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ
TRÉSORS DE LA LITURGIE ARMÉNIENNE

Որ կը պարունակէ աւանդական հետեւեալ գեղեցիկ երգերը.

1.— ԱԼԵԼՈՒՔ (Ս. Ծննդեան եւ Ս. Զատկի), 2.— ՄԱՅՐ ԵՒ ԿՈՅՍ (Հարսանեկան), 3.— ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՇԱՐԱԿԱՆ (Ս. Սահակայ եւ Մեսրոպայ), 4.— ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ, 5.— ԾՆՆԴԵԱՆ ՄԵՂԵԴԻ (Երկինք երկնից), 6.— ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՄԵԾ ԵՒ ՍՔԱՆՉԵԼԻ, 7.— ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ պաշտամունք (Իշխանք ժողովեցան, Այսօր Աննառ, Տարածեալ), 8.— ՈՒՐ ԵՍ ՄԱՅՐ ԻՄ ...

Քառաձայն խմբերգ, եւ մեներգ երգեհոնի ընկերակցութեամբ

Գեղարուեստական շքեղ գունաւոր կողքով, (47 վայրկեան)

Microsillon 33 tours, 30 cm. (48 minutes)

Ստանալու համար դիմել՝ Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ,
14, Rue Petit, PARIS (9e) — Tél. : BOT. 99-22

Եկեղեցւոյ գիւանատունը՝
15, Rue Jean Goujon — Tél. : ELY. 67-03

Գաւառներու համար առաքում խնամուած ծրարով
contre remboursement

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ:
Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք: Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն:

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 · R. C. Seine 57 A 2731 · Téléph. : PRO. 86-60 · C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. Հատը 0.25 Ն.Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MARDI 27 NOVEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9466 · 38e ANNÉE · Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN · ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5367

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՃԿԻԼԸ ԱՐԺԱՆԻՔ ՉԷ

Մշակոյթի հարցերուն մէջ ալ քաղաքականութիւն խառնելով, մեր «Հառաջդիմական» գրիչները աւերներ կը գործեն, նաեւ, լրագրական եւ գրական անդաստանին մէջ:

Երբեք այսքան խաթարուած չէին ճաշակները, արեւմտեան ճակատին վրայ:

Երբեք այսքան լղրճուած չէր մամուլը:

Ոչ միայն նկարագրով, այլեւ լեզուով:

Միջակութիւնը, տխրութիւնը, անիշխանութիւնը արքայական հասարակ տիրացուներ փոխարքայ, գաղութէ գաղութ:

Եւ կեցցէք, վերէն վար:

«Հառաջդիմական» կամ «Հայաստանասէր» կոչուած գրող-բրօշներ կան, որոնք ճիշդ մեղի պէս կը մտածեն, օրինակ, Երեւանի ուղղագրութեան եւ ոտաբանութեանց մասին:

Շատերը եղած են ուսուցիչ, խմբագիր, գրագէտ, բանաստեղծ կամ բանասէր: Նոյնիսկ հեղինակ՝ դասագիրքերու:

Ցետոյ կան հիմնական ուսում ստացած վարդապետներ, բարձրաստիճան կղերականներ, պատուելիներ եւ երէցներ, որոնք նոյնպէս հակառակ են Երեւանի մէջ պարտադրուած ուղղագրութեան եւ ռուս-թաթարական խառնիճաղանճին:

Բայց ի՞նչ կը տեսնենք տարիներէ ի վեր:

Բոլորին ալ գրիչները, ցամքած եւ լեզուները կապկպուած են, այս ողբերգութեան հանդէպ:

Միտք ունին, գիրք ունին: Ի հարկին իրենց խօսքը արժեցնելու ձեւեր գիտեն:

Եւ սակայն, «չեն ուզեր պղտորել»: Անկիւն մը քաշուած կը դիտեն, աւելի սառն քան ամերիկեան դէտ մը:

Կը վախնան որ հաճոյք պատճառած կ'ըլլան «հակահայաստանեան» հոսանքին: Կամ չեղած կ'ըլլան հայրենասիրութեան ճամբէն:

Եւ դեռ կան տղէտ ու անողայ անհատներ եւ խմբակներ, որոնք տասը կտոր կ'ըլլան, խրացնելու, տարածելու համար բոլշեւիկեան ուղղագրութիւնը եւ լեզուական խառնակոյտը:

Ուրիշ խօսքով, կը ճգնին լղրճել, աղճատել, աղքատացնել ամէն բան, օգտուելով սանձարձակ ազատութենէն կամ իրենց երկիրներուն մէջ հաստատուած կարգ ու սարքէն:

Այսպէս, մեծ մաս մը գիրք բռնած է, «պէշ մարդ» չըլլալու մտահոգութեամբ, իր գլուխն ունենալով բարձրաստիճան կղերը:

Անդին փոքրամասնութիւն մը ամէն միջոց կը փորձէ, անճանաչելի «բոստան»ի մը վերածելու համար հայկական Արտասահմանի լրագրական, մինչեւ անգամ գրական անդաստանը:

Եւ ճեղք մը եւս կը բացուի, առանց որեւէ օգուտ ապահովելու հայրենիքին կամ տարագիր բազմութեանց:

Անշուշտ Երեւանի մէջ ալ կ'արդահատին, տեսնելով այս ճիտը ծուռ վիճակը, — մտաւորականութիւն մը, որ ոչ դիմագիծ ունի, ոչ ալ ողնայար:

Հայրենիքը ինչո՞վ կը տուժէր, եթէ Երեւանի մէջ գիտնային թէ բոլորս միասին տէրն ենք մեր դարաւոր վաստակին, նախանձախնդիր՝ անոր հարազատ եւ անարգել զարգացման:

Այսքան տարրական հարցի մը մէջ ալ ճկիլ եւ անճրկիլ, կը նշանակէ բանաւոր հօտի վերածուիլ:

Կը նշանակէ դառնալ մեղսակից՝ անդարմանելի չարիքներու որոնց մէկ մասը հետեւանք է բռնութեան, մնացեալը՝ ապիկարութեան:

1954

Շ.

ԿՈԼԻՍՏՆԵՐԸ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԿԱԶՄԵՆ

ՁԱԽԸ՝ ԿԸ ԶՕՐԱՆԱՅ

ԿԻ ՄՈԼԷ, ՏԷՖԷՌ, ՄԻԹԸՐԱՆ, ՀԵՐԶՕԿ, ԼԱՔՈՍՏ, ՇՈՒՄԱՆ, ՄՈՔ ԸՆՏՐՈՒԱԾ

ՏԸՊՐԷ, ՍԻՄՈՆԷ, ԼԵՆԱՌ, ՏԱՌՏԵԼ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԸ ԴԵՐ ԽԱՂԱՑ

Երբ արդէն բանաձեւը տապալեց Փոմփիտուի դահլիճը եւ Ազգ. Ժողովը լուծուեցաւ, բոլորը համոզուած էին որ տը Կոլի կողմնակից կուսակցութիւնը՝ Իւ Էն Էռ գլայլ պարտութիւն մը պիտի կրէ եւ երեսփոխանական ընտրութիւններէն պիտի ծնի «անկառավարելի» Ազգ. Ժողով մը: Հաշիւները ճիշդ էին տրամաբանական գետնի վրայ, բայց սխալ ելան եւ Նոյեմբեր 26ին ծնաւ Ազգ. Ժողով մը զոր Ֆրանսա ցարդ չէր ճանչցած: Կառավարութիւնը բացարձակ մեծամասնութիւն ունի այլեւս Ազգ. Ժողովին մէջ եւ հանգիստ կրնայ գործել առանց ընդդիմութեան:

Նորընտիր Ազգ. Ժողովը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ. —

ԻՒ ԷՆ ԷՌ ԵՒ ՁԱԽ ԿՈԼԻՍՏ	229
ԱՆԿԱԽ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ	29
ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ	62
ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ	41
ԺՈՂՈՎՐԴ. ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ	38
ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ	28
ԱՆԿԱԽ	18
ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՋ	15
ԶԱՆԱԶԱՆ ՁԱԽ	10
ԻՆՔՆԱՎԱՐ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ	3

Այս թիւերը փոքր փոփոխութիւններով կը տրուին տեղական զանազան թերթերու կողմէ նկատի առնելով որ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ կը ներկայացուին զանազան կուսակցութեանց կողմէ: Այսինքն կան Անկախներ, Ժողովրդական Հանրապետականներ եւ ձախ-կեդրոններ որոնք ստացած ըլլալով Մալրոյի Ե. Հանրապետութեան վաւերացումը կարգ մը թերթերու կողմէ հաշուած են Իւ Էն Էռի մէջ մինչ ուրիշ թերթեր իրենց առաջին կուսակցութեան անունով կը ներկայացնեն: Այս է պատճառը կարգ մը շփոթութիւններու: Արդարեւ եթէ բաղդատենք Ֆիկարոյի, Օռոռի, Քոմպայի եւ Իւմանիթէի թիւերը բոլորն ալ փոքր տարբերութիւններ ունին:

Այս ընտրութեան առաջին դասը կրնան քաղել կուսակցութիւնները որոնց արդէն բանաձեւը չվաւերացուեցաւ ժողովուրդին կողմէ: Ժողովուրդը այսօր կը քուէարկէ անձի մը, մոռնալով թէ Իւ Էն Էռն ալ ի վերջոյ կուսակցութիւն մըն է որ դժուար կարենայ վերապրիլ մէկու մը որ մահկանացու է, առանց յստակ ծրագրի: Արդարեւ ցարդ անոր ծրագիրն է՝ այո՛ ըսել տը Կոլի այսօրուան եւ վաղուան ըսելիքներուն ինչպէս գիտել կու տար Կի Մոլէ:

Այսօր, կը մնայ տը Կոլի քաղաքական դիմագիծ տալ իր կուսակցութեան եւ «պահաժառանգներ» պատրաստել որպէս զի այսքան փայլուն յաղթանակ մը չմնայ առանց վաղորդայնի: Արդարեւ ընդհանուր ձեւով տը Կոլ 275 ձայն կը վայելէ Ազգ. Ժողովին մէջ ինչ որ արտակարգ ապահովութիւն մը կու տայ իրեն եւ իր կառավարութեան:

Ընկերվարականները կը շահին մօտ 25 աթոռ, ունենալով այսօր աւելի քան 60 երեսփոխան: Օրուան մեծ յաղթականն է նաեւ Համայնավար կուսակցութիւնը որ 31 աթոռ կը շահի: Արդարեւ տասը երեսփոխան ունէր ցարդ, իսկ այսօր կը ներկայանայ 41 հոգիով: Ընդհանուր ձեւով ձայն շահած են համայնավարներն ու ընկերվարականները մինչ ջախջախիչ պարտութիւն մը կը կրէին Անկախները եւ նաեւ աջերը: Անկախները, արդէն, քանի մը օր առաջ երկու թեւի կը բաժնուէին: Ասոնց մէջ անոնք որ հակառակ՝ կուսակցութեան ղեկավար մարմնին «այո» կը քուէարկէին Հանրաքուէին, կը կազմէին «անկախ հանրապետականներ»ու նոր կուսակցութիւնը զոր կարելի է կոլեան նկատել:

Ուրիշ կուսակցութիւն մը որ գոյութիւն չունէր 1958ին՝ ընկերվարական ինքնավար կուսակցութիւնը (Տէփրէօ) իր ներկայացուցիչները կ'ունենայ այս նորընտիր ժողովին մէջ: Ասոնց մէջ յիշենք Հայերու բարեկամ Ալֆորվիլի քաղաքապետը՝ Ռաուլ Պլէօզ:

Պարտուածներու մէջն է նաեւ ժողովրդական հանրապետական կուսակցութիւնը որ 56 աթոռ ունէր, մինչ այսօր 38ի իջած է անոնց թիւը: Հոս ալ բաժանում մը եղաւ, մինչ կուսակցութիւնը «ոչ»ի կողմնակից էր, մէկ թեւը (Մորիս Շուման) «հաւատարիմ» կը մնար տը Կոլի հակառակ անոր որ Ժողովրդական Հանրապետական Շարժումը շատ աւելի առաջ դէմ ելած էր տը Կոլի քաղաքականութեան, գլխաւորաբար եւրոպական հարցին մէջ:

Ընտրուած կամ վերընտրուած ծանօթ դէմքերու մէջ յիշենք Կանոնիկոս Քիռ՝ Տիժոնի քաղաքապետ, Ժորժ Պոնէ, Կաստոն Տէֆէռ (Մարսէյլի քաղաքապետ), Ֆրանսուա Միթըրան, Մորիս Շուման, Ժիւլ Մոք, Ռոպէռ Լաքոստ, Կի Մոլէ, Քափիթան: Եօթը նախարարներ վերընտրուած են եւ հաւանաբար պահեն իրենց պաշտօնները:

Երէկուան եւ վաղուան վարչապետ Ժորժ Փոմփիտու յայտարարեց այս ընտրութեանց առթիւ թէ արդիւնքները ցոյց կու տան երկրին վստահութիւնը Ե. Հանրապետութեան թեկնածուներուն հանդէպ: Վալոն որ Աշխատանքի ժողովրդապետական Միութեան (Իւ Տէ Թէ = ձախ կոլիստ) քարտուղարն է յայտարարեց թէ Բ. շրջանը հաստատեց Ա. շրջանը, աքթիվիսթները կ'անհետանան, համայնավարները երբեմն օգտուեցան ընկերվարական ձայներէ, ընկերվարականները յաճախ օգտուեցան համայնավարներու քուէներէն:

Բոլոր կոլիստները ցաւ կը յայտնեն նախկին վարչապետը՝ Միշէլ Տըպրէի պարտութեան առթիւ: Դէմը կար մէկ արմատական:

Այս երկրորդ շրջանին, ձեռնպահներու թիւը պակսած էր: Ազգ. Ժողովի առաջին նիստը կը նախատեսուի Դեկտեմբեր 6ին:

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԴԷՏԸ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՌՈՒԷՆ

ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս վերջին պահուն հաղորդած էինք մեր նախորդ թիւով, Կիրակի առաւօտ ժամը 10.15ին Կաթողիկէ յայտագրի ընթացքին, շահեկան վիճաբանութիւններ ու տեսակցութիւններ տեղի ունեցան Վատիկան Բ. Ժողովին առթիւ ոչ-կաթողիկէ դէտերու հետ:

Առաջին առթիւ Փարիզէն երեք հոգի խօսեցան Տիեզերական Ժողովի մասին, յիշելով դէտերու թիւը, անոնց դերը, եղած ընդունելութիւնները եւն.: Ապա ուղղակի Հռոմէն տրուած յայտագրի ընթացքին, յիշեցին թէ մասնաւոր պատիւներու արժանացած են ոչ-կաթողիկէ դէտերը որոնց ընտրուած յատուկ տեղ մըն ալ շնորհուած է Ժողովասրահին մէջ, կարդինալներուն դիմաց: Փրոֆ. Քիւլման շեշտեց թէ մեծ յառաջդիմութիւն կայ Վատիկանի մէջ եւ թէ ոչ-կաթողիկէները նկատած են թէ ժողովական հայրերը շատ ազատօրէն կ'արտայայտուին: Պատուելի Ռու յայտնած է թէ շատ ուշադիր վկաներ են եւ եթէ «ժողովէն չեն, ժողովին մէջ են»: Ոչ կրաւորական են, ոչ ալ յամր վկաներ:

Հայր Գարեգին Սարգիսեանի վիճակուեցաւ պատասխանել հետեւեալ հարցումին. —

«Տիեզերական Ժողովը որեւէ ազդեցութիւն կրած է եւ ի՞նչ չափով դէտերու ներկայութենով»:

Այս առթիւ, Հայր Սարգիսեան ներկայացուած է իբրեւ դէտը Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, յիշուած է որ ինչպէս ծանօթ է Հայաստանեայց Եկեղեցին ունի առաքելական երկու կեդրոններ:

Հայր Սարգիսեան յայտարարեց թէ շատ դժուար է իրեն համար պատասխանել այդ հարցումին: Կրնայ ըսել սակայն թէ դէտերու ներկայութիւնը շատ լուրջի առնուած է, շատ լուրջ իմաստ ունի եւ իրենք վկաներ են, «լուսանկարիչներ չենք այլ՝ նկարիչներ, թոյլ տուէք որ այսպէս արտայայտուիմ»: Այս ժողովը հարուստ է խոստումներով ապագայ յարաբերութեանց համար կաթողիկէներու եւ ոչ կաթողիկէներու միջեւ:

Յայտագրի վերջին մասին մէջ առանձին խօսակցութիւն մըն ալ տեղի ունեցաւ Հայր Տիւփրէի եւ Գարեգին Վրդ.ի միջեւ: Հայր Տիւփրէ հարցուց թէ ի՞նչ ազդեցութիւն ունի ժողովը դէտերուն վրայ եւ ի՞նչ արդիւնքի կը սպասեն: Գարեգին Վրդ. շեշտեց թէ մթնոլորտի տարբերութիւն մը զգացած են: «Միջին Արեւելքի մէջ, աւելցուցած է Գարեգին Վրդ. մեր եւ կաթողիկէ եկեղեցիներու յարաբերութիւնները բաւական բարդ են: Մեզի կ'իյնայ մեր վերին իշխանութեանց յայտնել ինչ որ տեսանք հոս, բայց մեր տեսածին համաձայն մերձեցում մը կարելի է եթէ մեծ դեր մը տրուի քրիստոնէական սիրոյ զգացումին: Մերձեցումը չի կրնար միակողմանի ըլլալ այլ՝ փոխադարձ»: Հայր Սարգիսեան ըսաւ նաեւ թէ գործունէութեան միասնականութիւնը որուն ակնարկեց Հայր Տիւփրէ արդէն գոյութիւն ունի Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ: Գլխաւոր հարցը Պապին անսխալականութեան եւ բացարձակ նախամեծարութեան հարցն է: Հայր Սարգիսեան եզրակացուց. — «Եթէ քրիստոնէական սիրով սկսինք կրնանք հասկացողութեան յանգիլ»:

ՀԱՅԵՐԸ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՄՈԼՏԱՎԻՈՅ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ը.

ՖՈՔՇԱՆ

Մեծն Շթեֆան իշխանը, Խրիմի Քաֆքա քաղաքին անկումէն յետոյ (1475) Ֆոքշանի եւ այլ քաղաքներու մէջ կը հաստատէ Խրիմէն Մոլտավիա եկած Հայերը: Այս թուականին Ֆոքշանի Հայերը կը կազմէին հազիւ 50 – 60 ընտանիք եւ զբաղելով հողագործութեամբ, կենդանաբուծութեամբ եւ առեւտուրով կը զարգացնէին քաղաքին տնտեսական կեանքը: ԺԶ. եւ ԺԷ. դարերուն հոս կը հաստատուին ուրիշ Հայեր ալ, այնպէս որ քաղաքին հայ բնակչութիւնը կը հասնի երեք հարիւր տունի: Ֆոքշանի մէջ Հայերը ունեցած են երեք եկեղեցիներ, առաջինը շինուած է 1600ի առեններ, իսկ միւսները 1780ին եւ 1891ին: Հ. Մինաս Բժշկեան կը գրէ, որ ԺԹ. դարուն սկիզբը գոյութիւն ունէին վաթսուն տուն Հայեր — որոնց թիւը առաջ աւելի մեծ էր — եւ հայկական երկու եկեղեցի :

Ֆոքշանի Հայերը զբաղեցան մետաքսագործութեամբ ալ: ԺԹ. դարուն սկիզբը Հայերը փորձեցին ընդլայնել այս արհեստը, թթենիներ մշակելով, բայց իրենց այս փորձը չյաջողեցաւ պետութեան ընդդիմութեան պատճառով :

Դպրոցական կեանքն ալ զարգացած էր ԺԹ. դարուն: Ֆոքշանի մէջ գոյութիւն ունէր մանչերու դպրոց մը 1847ին, իսկ 1860ին հիմնուեցաւ դպրոց մըն ալ աղջիկանց համար :

ՔՈԹՆԱՐ

Մոլտավիոյ ամէնէն բնաւոր գինիի այս կեդրոնին մէջ ալ առենօք Հայեր կային: Այսպէս՝ 1557ին երկու Հայեր՝ Աստուր եւ Պոկտան, Քոթնարի իրենց այգին կը ծախեն: 1595ին, Պոկտան Տօնաւայ, Քոթնարի մէջ ունէր այգիի 7 հողամասեր, իսկ Քիրիլ, Սուչավայի հայ շոլթուզը, 1669ին կը ծախէ այգի մը, որ կը գտնուէր Քոթնարի մէջ: Այս այգին կը գտնուէր ուրիշ երկու Հայերու սեփականութիւնը եղող այգիներու միջեւ : Հաւանաբար այստեղ Հայերը ունեցած են եկեղեցի մը :

Քոթնարի մօտերը կար Արմէնի անունով գիւղ մը, որ կ'ապացուցանէ թէ Հայերը բաւական մեծ թիւ մը կը ներկայացնէին ու տարածուած էին գիւղաքաղաքին շուրջն ալ:

Այս տուեալները ցոյց կու տան թէ Մոլտավիոյ մէջ Հայերը զբաղած են այգեգործութեամբ ալ, բերած ըլլալով այս արհեստը իրենց մայր հայրենիքէն: Մոլտավական գինիները շատ գնահատուած էին եւ արտածման համար մեծ արժէք կը ներկայացնէին: Այս գործին մէջ Հայերը ունէին աչքառու դեր մը:

ԿԱԼԱՑ

Կալաց՝ ըլլալով նաւահանգիստ մը Դանուբ գետին վրայ եւ ներկայացնելով մեծ դիւրութիւններ առեւտուրի համար, Հայերը հաստատուեցան այստեղ ալ ԺԵ. դարէն սկսեալ: Աղեքսանդրու Բարին իշխանը 1418ին հոս ալ տեղաւորեց իր իշխանապետութեան մէջ հաստատուելու հրաւիրած երեք հազար հայ ընտանիքներէն մաս մը :

ԺԷ. դարու կիսուն, Պանտինուս կը յիշատակէ թէ քաղաքին բնակչութիւնը կազմուած էր Ռումանացիներէ, Հայերէ, Յոյներէ, ու կ'աւելցնէ թէ այստեղ էր Հայոց եպիսկոպոսութեան կեդրոնը, ինչ որ սխալ կը գտնենք: 1669ին կաթողիկէ ուրիշ հովիւ մը, Լուիճի Մարիա Փիտու կը յիշատակէ Կալացի հայկական եկեղեցին, որ այդ թուականին արդէն շատ հին էր: Հ. Մինաս Բժշկեան կը գրէ թէ 1830ին Կալացի մէջ կային 30 տուն Հայեր եւ գոյութիւն ունէր եկեղեցի մը :

ԹԸՐԿՈՒ – ՕԳՆԱ

Խումբ մը Հայեր կը շահագործէին տեղւոյն աղահանքերը եւ երբ, աղահանքերուն շահագործումը կը դառնայ իշխանական մենաշնորհ, Հայերը կը փոխադրուին Ֆոքշան: Հ. Մինաս Բժշկեան ինքն ալ կը յիշատակէ մեծ աղահանքերը եւ գոյութիւնը վաթսուն տուն Հայերու, որոնք ունէին փայտաշէն եկեղեցի մը:

Դ. ԴԺՐԻԿԵԱՆ

Այս յօդուածաշարքին նախորդ մասերը՝ *Յառաջ*, Հոկտ. 27, 28, 30, 31, Նոյեմբեր 3, 11 եւ 15:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

«ԿԱՐԹԸ»

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գիշեր :

Խմիչքից հարբած Ֆելուքին կրակում է գերի սպայի՝ Լաքսոնի վրայ եւ վիրաւորում թեւից : Իսկ Պերլեանը չորի կտոր է գտնում եւ կապում վիրաւորի թեւը, որ արիւնահոսութիւնը դադարեցնի :

Սպաները որոշում են հետեւեալ օրը երեքով միասին, զինուորական կարգ ու կանոնով, գերուն տանել կամրջակի վրայ եւ գնդակահարել :

Առաւօտ: Նաւի կամրջակը: Սպաները եւ գերի օդաչուն կանգնել են :

— Ո՞վ պէտք է արձակի հրամանը :

— Ես, ասաց Ֆելուքին, լցրէք փամփուշտները:

Պերլեանը, որ այնքան էլ հանգիստ չէր զգում իրեն, ասաց.

— Ես ցանկանում եմ առանց փամփուշտների կրակել:

— Դատարկ խօսքեր չենք ուզում :

— Արա, ինչպէս մենք ենք անում :

— Բայց դա իմ իրաւունքն է, պնդեց Պերլեան : Վասիլէն զայրացաւ :

— Մեզ նման, ասացինք: Եթէ բազմամարդ լինէինք, դեռ հասկնալի էր, բայց երեք հոգի ենք միայն :

Զէնքերը ուսերին յենեցին: կոճկուած համազգեստի տակից երեւում էր Լաքսոնի սպիտակ մորթը : Պերլեան ցած դրեց զէնքը :

— Չեմ կարող կենդանի մարդու վրայ կրակել :

— Եթէ բոլոր զինուորները ...

— Ես զինուոր չեմ, ես քիմիագէտ եմ:

Ֆելուքին ծիծաղեց:

— Լաքսոն ամուսնացա՞ծ է :

Վասիլէի համբերութիւնը հատաւ :

— Լաւ, ասենք ամուսնացած է. յետո՞յ...

Վասիլէի հարկադրուած է լինում Լաքսոնին գրկել ու նետել ծով :

Բայց Լաքսոնը կառչում է նաւի կողքին :

Գերուն յետագայում նորից նաւի մէջ են վերցնում : Իսկ հետեւեալ օրը կղզի են հասնելու: Հրամանը չկատարելու դէպքում նրանց սպառնում է բանտարկութիւն: Եւ, միեւնոյնն է, կղզում նորից գնդակահարելու են գերուն :

Պերլեանը մօտենում է վարձու նաւի նաւապետին եւ խնդրում, որ գերի բապայի կեանքը փրկելու համար կամ վերցնի որպէս նաւաստի, կամ նաւակը տրամադրի գերուն, որ կորչի գնայ: Նաւապետը հրաժարւում է:

Ընկերները նկատում են, որ Պերլեանը չափազանց բարեացակամ է գերու հանդէպ: Իսկ Վասիլէն, որ վճռական է, գերուն գիտումնաւոր հաղորդում է ռազմական գաղտնիքներ, որպէսզի դրանից յետոյ հարկադրուած լինեն նրան անպայման ոչնչացնել :

Վահէ Քաջայի վարպետ գրչի տակ վեր է հանուած պատերազմի հակամարդկային լինելը եւ չնայած գերին ոչնչացուած է, բայց մարդկային հոգին խորապէս բացայայտուած է եւ հաստատուած, որ ի ծնէ, եւ ի բնէ մարդը մարդուն ոչ թէ գայլ է, այլ բարեկամ, նրանց հարկադրում են հակամարդկային արարքներ կատարել, իրենց նմանին սպաննել, լռեցնելով նախ իրենց խղճի ձայնը :

Հեղինակը խուսափում է խորհրդածութիւններից, իր հերոսների վարմունքը «ղեկավարելուց»: Գրքի մէջ չկայ դէպքերի, իրադարձութիւնների կուտակում: Հեղինակի ստեղծագործական յղացումը հերոսների հոգեբանութեան բացայայտումն է: Եւ այդ բացայայտումը կատարւում է հերոսների երկախօսութիւնների, անմիջական գործողութիւնների միջոցով :

Վէպը ունի չափազանց իւրայատուկ կառուցուածք: Ամբողջ գործողութիւնը կատարւում է մի չորաթուայ ընթացքում: Կիրակիով սկսւում է առաջին գլուխը եւ չորաթով վերջանում վերջինը:

Ամբողջ վէպը հազիւ երեք մամուլ ունի: Սակայն երեք սպաներից ու գերուց բացի, մի քանի դիպուկ գծերով, կերտուած են նաեւ նաւաստի Քուսայի ու նաւապետի իւրայատուկ կերպարները :

Ֆրանսացի շատ հեղինակաւոր քննադատներ մամուլում նշեցին «Կարթը» վէպի իւրայատկութիւնը, գրական բարձր արժանիքները: Յայտնի քննադատ Անտրէ Թերիվ ողջունելով Վահէ Քաջայի վէպը, «երիտասարդ հեղինակի գրական վարպետութիւնը, նշեց, որ այդ ստեղծագործութիւնը գրական նորութիւններ է բերում. «Գիտենք թէ, գրեց նա, Սթէյնպէք վերջերս հնարեց «վէպ – թատերգութիւն» սեռը: Վահէ Քաջա կը կիրառէ «վէպ – բեմադրութիւնը»... Ֆրանսագիր հայ գրողը շատ բնականօրէն թարգմանն է հանդիսանում գրական մի ողջ նոր աշխարհի: Պատերազմի խժդժութիւններն այնպէս, ինչպէս կատարւում են մեր դարում, այն վայրագութիւնը որ պարտադրւում է քաղաքակիրթ մարդկանց, արդէն տրամաբիր ուժ ունի իր մէջ»:

Ֆրանսական առաջաւոր քննադատութիւնը տեղին է նկատել, որ Վահէ Քաջայի վէպը պատերազմի ողբերգութեան բացայայտումն է, եւ ոչ միայն բացայայտումը, այլ, մեր կարծիքով, դատապարտումը: Ոչ թէ հեղինակային խօսքից կամ հերոսների բերանից, այլ ամբողջ վէպի էութիւնից է բխում այդ :

Երիտասարդ արձակագրի տաղանդը զգացւում է վէպի ընթացքում իւրաքանչիւր լակոնիկ նկարագրութիւնից, մարդկային հոգեբանութեան բացայայտման իւրաքանչիւր գծի մէջ:

Վահէ Քաջան պատկերում է մարդը պարզ ու անմիջական, թոյլ եւ ուժեղ, զգայուն եւ դաժան՝ պատերազմի պայմաններում, երբ, ռազմադաշտից առաջ, առաջին կռիւը տեղի է ունենում խղճի եւ պարտականութեան միջեւ : Սակայն, չնայած այդ անմարդկային դաժանութեան, որ վերջ ի վերջոյ կիրարկում են գերի օդաչուի հանդէպ, ընթերցողը փակելով գիրքը, մտածում է, որ պիտի յաղթանակի մարդկայինը, որովհետեւ մարդն իր էութեամբ բարի ու բանական արարած է :

Մեզ համար ուրախալի եւ ողջունելի է Վահէ Քաջայի այն յայտարարութիւնը, որ ինքը պատրաստւում է գրելու մեծածաւալ (2–3 հազար էջ) Հայոց պատմութիւնը, որ պէտք է ընդգրկի 1854 – 1915 թուականների հայկական կեանքի փոթորկալից ու ողբերգական հերոսութեամբ յագեցած շրջանը: Պատմութեան թատերաբեմ պիտի հանդիսանայ, յայտարարել է նա, Հայաստանը, մանաւորապէս Էրզրումը:

Վահէ Քաջան յայտնել է, որ փաստաթղթեր եւ վէպի համար օգտակար նիւթեր գտնելու համար մօտիկ ապագայում մտադիր է Հայաստան այցելել :

«Կարթը» ընթերցողը վստահութեամբ է յուսում, որ հայազգի երիտասարդ արձակագիրը յաջողութեամբ կը կատարի նաեւ Հայոց ժամանակակից պատմութիւնը գեղարուեստօրէն վերարտադրելու իր հայրենասիրական գեղեցիկ մտայղացումը :

Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

«Սով. Գրականութիւն», Ժ/1962 :

ԻՇԽԱՆ ԱԶԻՄԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Իշխան Ազիմ տեղը ցամաք կոխեց Չիվիթա Վեքքիա, եւ 2·000 ձիաւորներէ բաղկացած չքախումբ – պահակախումբ մը զինք փառաւոր կերպով առաջնորդեց Հռոմ: Զինքը պատուելու համար, կարդինալները դիմաւորելու ղրկած էին կարդինալական գլխարկներով զարդարուած իրենց ջորիները: Հռոմէն ներս մուտք գործեց Փորթենսէի դռնէն անցնելով. առջեւէն կ'երթային Ֆրանսայի դեսպանը՝ պարոն տը Ֆօքոն եւ ասպետներու մեծաւորին մէկ ուրիշ քեռորդին՝ Մոնթէյի դերկոմսը: Պապին ապօրինի մէկ զաւակը՝ Ֆրանչեսքաթօ Սիպօ տեղ գրաւած էր Ազիմի աջ կողմը. իսկ կի տը Պլանշըֆոր ձախ կողմը: Բոլոր Հռոմէացիները դիւրաւ կը կոխկռտէին տեսնելու համար զաւակը այդ վախազդեցիկ Մահմուտ Բ.ի, «որուն դիակը, դժոխքի մէջ մխրճուած, իր նեխահոտութեամբ աւելի եւս անտանելի կը դարձնէր գեհենապարտներուն չարչարանքները»: Ս. Պետրոսի պալատին մէջ Ազիմին յատկացուցին սքանչելի յարկաբաժին մը, Պապին ճիշդ մօտիկը, իսկ յաջորդ օրն իսկ, Ֆրանսայի դեսպանն ու Օվէրնեի մեծ վանահայրը զայն առաջնորդեցին Պապին մօտ՝ հանդիսաւոր ունկնդրութեան: Ազիմ մերժեց համբուրել սրբազան հօր ոտքը, բայց «այս վերջինը յամենայն դէպս լաւ ընդունելութեան արժանացուց զայն»: Որմէ ետք, Ազիմ քաշուեցաւ իր յարկաբաժինը ու այս յիշատակելի դէպքին նուիրուած էջ մը եւս աւելցուց իր կեանքին տաղաչափեալ նկարագրութեան վրայ: Կարդինալներուն եւ Հռոմի բարձր դասուն կողմէ լաւ ընդունելութեան արժանացած, Ազիմ ամէն տեղ կը յայտարարէր, թէ Պուրկանեօֆէն աւելի երջանիկ է Հռոմի մէջ : Իննովկենտիոս Ը., հաւատարիմ իր ստորագրած համաձայնագրին, անմիջապէս կարդինալի տիտղոս շնորհեց Հռոդոսի ասպետներու մեծաւորին եւ Պորտոյի արքեպիսկոպոսին. — Քարքասոնի եպիսկոպոսը մահացած էր մինչ այդ :

Բայց եւ այնպէս, պապը լուր ուղարկած էր սուլթան Պայազիտի, թէ որպէս նոր տիրակալ Ազիմի՝ կը սպասէր այս վերջնոյն հացագինին վճարման: Աւելցուցած էր, որ երեք տարուան վճարումը կանխիկ կը պահանջէ, քանի որ իրեն համար անհաճոյ էր բարձր սարայի հետ դրամական շատ յաճախակի յարաբերութեանց մէջ գտնուիլը: Պայազիտ խոստում տուաւ Պապին, որ իշխան Ազիմը ուրիշ ոչ ոքի պիտի յանձնէ. ու քիչ ատեն ետք, իր դեսպանը՝ Մուսթաֆա պէյ, եկաւ ու 120·000 վենետական ոսկի յանձնեց: Իննովկենտիոս Ը. զարմանք յայտնեց, թէ ինչո՞ւ 135·000 ոսկի չէ ղրկուածը: Դեսպանը բացատրեց, որ առաջին համաձայնագրին դաշնի մէկ յօդուածին համաձայն, տարեկան 5 հազար ոսկի յատկացուած էր «ասպետներու մեծաւորին ճաշասեղանին համար», որ, նոր համաձայնագրին մէջ փոխարինուած չէր «Պապին ճաշասեղան»ով: Պապը ուրիշ շատ բաներ ալ սորվեցաւ. թէ՝ ասպետներու մեծաւորը քան հազար ոսկի առած էր Ազիմի մօրմէն ու կնոջմէն՝ «ճամբորդական իր ծախքերուն համար», քան հազար ոսկի՝ Եգիպտոսի սուլթանէն, եւ վերջապէս, տասը հազար ոսկի՝ Հունգարիոյ Թագաւորէն, որուն բարեմտութիւնը չարաչար գործածուած ըլլալ կը թուէր՝ սկիզբէն ի վեր: Իննովկենտիոս Ը. խիստ նամակ մը գրեց ասպետներու ծերանաւոր մեծաւորին: Յամենայն դէպս, ինչ ալ ըլլան մանրամասնութիւնները, իշխան Ազիմի պատճառով, Քրիստոսի յաջորդը այնուհետեւ դարձաւ Մուհամմէտի տեղակալին թոշակառուն :

(6 Շար.)

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Ջրաղացները Ասիոյ մէջ ծանօթ էին Քրիստոսէ հարիւր տարի առաջ: Հելլենիստական քաղաքակրթութեան մէջ, ջրաղացները մեծ յառաջդիմութիւն չարձանագրեցին, տրուած ըլլալով որ, Միջերկրականի շրջանին մէջ, որուն շուրջ զարգացաւ այդ քաղաքակրթութիւնը, առատ ջուրով գետերը հազուագիւտ էին: Երբ քաղաքակրթութիւնը դէպի հիւսիս յառաջացաւ, ջրաղացները մեծ յառաջդիմութիւն արձանագրեցին: Օրինակի համար, 1300ին, Ֆրանսայի մէջ, ջրաղացները եւ ձիերը գլխաւոր աղբիւրն էին ուժի:

ՎԼԱՏ ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒԻ
ԵՐԿՈՒ
ՆՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան հրատարակութիւն «Հանդէս Ամսօրեայ»ի վերջին թիւին մէջ (10–12, 1961) որ լոյս տեսած է տարի մը յապաղումով այս տարուան Սեպտեմբերին, փրոֆ. Վլատ Պընըցեանու հրատարակած է «Ուրարտական տեղանուններ հայերէնի մէջ» խորագրեալ ուսումնասիրութիւն մը, ուր ռումանացի պատմաբանը ցոյց կուտայ յայտնի հայագէտներու եւ ուրարտագէտներու աշխատանքներուն արդիւնքը, որ նոր եւ մեծ կարելիութիւններ կը բանայ հետազօտելու համար ուրարտական տարրերու հետքերը Հայերէնին մէջ եւ յետոյ կը քննէ ուրարտական տեղանուններուն անուանակոչումները, որոնք, ըստ փրոֆէսէօրին կարծիքին փոխանցուած են հայկական արդի տեղանուններուն կամ գոնէ այն հին տեղանուններուն մէջ, որոնք մեզի փոխանցուած են հայ կամ յոյն պատմիչներուն կողմէ :

Փրոֆ. Վ. Պընըցեանու մտադիր է շարունակել այս վերլուծումը՝ իր հետազօտութիւնները ընդլայնելով ուրիշ տեղանուններու վրայ ալ :

Վերջերս, Ռումանիոյ Ակադեմիայի Լեզուագիտական կաճառի «Լեզուագիտական ուսումնասիրութիւններ եւ հետազօտութիւններ» հանդէսին մէջ (թիւ 2, 1962, ԺԳ. հատոր) լոյս տեսաւ «Ուրարտական բառացուցակի հարցը հայերէն լեզուին մէջ» խորագրուած յօդուածը, ուր հայագէտ փրոֆէսէօրը կը վերլուծէ ուրարտական 33 ասացուածքներ, որոնք ընդունուած են հին հայերէնի բառացանկին մէջ : Գիտնական Ի. Տիաքոնովի ուսումնասիրութիւնները ուրարտական եւ խուրրիական ձայնականութեան մասին, կարելիութիւնը տուին Փրոֆ. Պընըցեանուի վերլուծելու հայերէնի մէջ ընդունուած ուրարտական ասացուածքները, որոնց ձայնական կանոնները պահպանուած են մանրամասն կերպով : Ստուգաբանական այս բնագաւառին մէջ եւս Փրոֆ. Վ. Պընըցեանու պիտի շարունակէ հրատարակել ուսումնասիրութիւններ, որոնք ապահովաբար պիտի ընդլայնեն ուրարտա–հայկական բառափոխութեան յարաբերութիւններու թիւը :

X

Արեւելեան Գերմանիոյ «Օրիէնթալիշէ Լիթերաթուրէ Ցայթունկ» եւ Միլանոյի «Փայտէյա» հանդէսներուն մէջ մնայուն սիւնակներ վերապահուած են, ուր ամսէ ամիս պիտի հրատարակուին մատենագրական նմոյշներ եւ գրախօսականներ Հայաստանի հայկաբաններու աշխատութիւններու մասին :

ՃԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, (Յատուկ) — Շաբաթ երեկոյ լիոնահայութիւնն ալ տօնեց Հայ ժողովուրդի խղճերուն ծնունդը եղող գաղափարական մեծ կազմակերպութեան՝ Հայ Յեղափ. Դաշնակցութեան տարեդարձը : Հակառակ աննպաստ օդին, մեծ թիւով հայրենակիցներ եկած էին իրենց յարգանքի եւ մեծարանքի տուրքը բերելու եւ անգամ մը եւս զօտեպնդուելու Դաշնակցութեան ազգային առողջ գաղափարաբանութեամբ :

Դաշնակցութեան քայլերգէն եւ մեր անթիւ ու անհամար հերոսներու յիշատակին նուիրուած վայրկեանի մը յոտնկայս լռութենէն ետք, նախագահը՝ ընկեր Տ. Չէքիճեան, ընդհանուր ակնարկ մը նետեց 60ական թուականներէն սկսեալ մեր ազատագրական պայքարին վրայ, որ յանգեցաւ 1918ի փառաշուք թուականին : «Դաշնակցութիւնը հազիւ 28 գարուններ բոլորած երիտասարդ մըն էր, երբ մեզի տուաւ Հայաստան մը, որ այսօր կը բարգաւաճի Արարատի ստորոտը, բայց Դաշնակցութիւնը վար պիտի չդնէ իր պայքարի զէնքերը, ցորչափ չէ իրականացած ամբողջական Հայաստանի մեր բաղձանքը» :

Գեղարուեստական խնամուած բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Տիկիններ Մ. Կարապետեան, Թութլեան, օրիորդներ Շ. Ղազարեան, Ա. Այթունեան, ընկերներ Պ. Մաշտիրոսեան, Պէրպէրեան եւ Մ. Զափարեան, երգով, արտասանութիւնով եւ նուագով :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ գեղեցիկ եւ իմաստալից ուղերձ մը կարդաց՝ Ընկեր Գեղամ Կանոյեան, որմէ ետք խօսք տրուեցաւ Ֆրանսախօս երիտասարդի մը՝ Շահպարոնեան, որ իր խօսքը ուղղելով նոր սերունդին յայտարարեց. «հպարտ եղէք, որ հայ էք եւ միեւնոյն ատեն ազատատենչ հայ կազմակերպութեան մը մաս կը կազմէք» :

Օրուան բանախօսը՝ ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան կուռ եւ անկեղծ խօսքերով յայտարարեց թէ «Դաշնակցութիւնը պայքարած է, դեռ պիտի պայքարի բոլոր անոնց դէմ, որոնք այս կամ այն ձեւով կը փորձեն ոտնահարել մեր ազգային իրաւունքները» :

Դաշնակցութիւնը իր 72 տարիներու գոյութեան ընթացքին միմիայն մէկ նպատակ ունեցած է, այն է. «կարելի բոլոր միջոցներով ծառայել հայ ժողովուրդին եւ պաշտպանել անոր ազգային–պատմական իրաւունքները» : Ապա բանախօսը գիտել տուաւ թէ ազգերու պատմութեան մէջ կարելի չէ հանդիպիլ կուսակցութեան մը, որ գործած եւ պայքարած ըլլայ այնքան աննպաստ ու ահաւոր պայմաններու տակ եւ այնքան անշահախնդիր նուիրումով մը, որքան Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը : Անդրադառնալով մեր ներկայ օրերուն եւ շեշտելէ ետք թէ «մեր աւանդական ժողովուրդին շահը կը պահանջէ ձեռք – ձեռքի տուած աշխատիլ ի շահ հայրենիքին եւ արտասահմանի հայ բեկորներուն ազգային դիմագիծին պահպանման», բանախօսը ցաւով մատնանշեց Հայաստանի համայնավար վարիչներու ոսոմ ցանելու քաղաքականութիւնը «որմէ ոչինչ կը շահինք ազգովին» :

Վերջապէս ընկեր Խ. Մկրտիչեան գոհունակութիւն յայտնեց Հայաստանի մտաւորականութեան մեծ մասին ցոյց տուած ազգային առողջ ոգիին համար : «Շատ բնական կը գտնենք այս երեւոյթը, յայտարարեց ան, որովհետեւ ազգերը կ'առաջնորդուին իրենց անցեալի պատմութեամբ : Անցեալը կարելի չէ մոխիրներու տակ թաղել» :

Վերջացնելով իր խօսքը, բանախօսը անգամ մը եւս գիտել տուաւ. «Դաշնակցութիւնը կայ ու կը մնայ, մինչեւ որ Արաքսի միւս ափին գտնուող մեր պապենական հողերը միացուին ներկայ Հայաստանին եւ Հայաստան դառնայ ինքնիշխան ու անկախ» :

Հանդիսութիւնը շարունակուեցաւ մինչեւ ուշ գիշեր, երգերով, խմբերգներով եւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ :

Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յատուկ) — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պոմոնի «Քրիստափոր» խումբին գեղարուեստական երեկոն, որ տեղի ունեցաւ շաբաթ Նոյեմբեր 17ին, մեծ յաջողութիւն գտաւ, բարոյական եւ նիւթական տեսակէտէն :

Տեղատարափ անձրեւը արգելք չեղաւ, որ շրջանի Հայութիւնը համախմբուի Նորակառոյց «Սահակ – Մեսրոպ» սրահին մէջ, խանդավառուելու համար :

Երեկոն սկսաւ Նոր Սերունդի երգչախումբին կողմէ յաջողապար երգուած «Մշակ բանուորով» եւ «Յառաջ նահատակ»ով, որմէ ետք Միութեան ատենապետ ընկեր Մասիս Գուլումեան իր ընկեր – ընկերուհիներու անունով կարդաց գրաւոր ուղերձ մը :

Նոր Սերունդի օճախին մէջ կազմաւորուած այս երիտասարդին մաքուր հայերէնը ու արտայայտած գեղեցիկ գաղափարները հմայանք պատճառեցին ներկաներուն, որոնք երկարօրէն ծափահարեցին զինքը : Ընկեր Գուլումեան իր խօսքին մէջ շեշտեց «մեր նախահայրերը կռուեցան բռնապետութեան դէմ ենթարկուելով՝ Ֆիզիքական ահելի տառապանքներու, բայց անոնց հոգիները մնացին անաղարտ :

Ուխտած ենք շարունակել պայքարը մեր կարելիութեան բոլոր միջոցներով, ի պահանջեալ հարկին մեր բջիջներով, որովհետեւ կը հաւատանք մեր դատին վեհութեան, որովհետեւ ան նուիրականացած է մեր անմահ հայորդիներու մաքուր արեամբ» :

Օրուան նախագահ ընկեր Խորոֆեան իր խօսքին մէջ շեշտեց, կեանքի մէջ երիտասարդութեան վերապահուած դերին մեծութեան. — «Հաւատացէք ու ճամբայ բացէք հայ երիտասարդութեան առջեւ, անոնք է որ պիտի առաջնորդեն մեր կեանքին նաւը խաղաղ նաւահանգիստներ» :

Ապա յաջողապար արտասանեցին ընկերներ Յակոբ Հայթայեան, Աւետիս Եօթնեղբայրեան եւ ընկերուհի Եղիսաբէթ Մալեմէզեան, իսկ դաշնակի վրայ երկու գեղեցիկ կտորներ նուագեց ընկերուհի Այտա Շիշմանեան :

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի հարաւային Ֆրանսայի գործիչ ընկեր Արթինեան խնդրեց վայրկեան մը յոտնկայս յարգել յիշատակը քանի մը օր առաջ Պէյրութի մէջ մեզմէ յաւէտ բաժնուած ընկերոջ Արամ Սահակեանի :

Մարսէյլի Հայութիւնը շատ առիթներ ունեցած է լսելու ճեմարանական այս երիտասարդին ջերմ խօսքը, բայց այդ օրը ընկեր Արթինեան աւելի եւս խանդավառեց ներկաները, շուրջ կէս ժամ իր հմայիչ խօսքերուն ազդեցութեան տակ պահելով զանոնք. — «Իթթիհատի հրամանն էր փճացնել բոլորը, չխնայելով ոչ կանանց, ոչ ալ ծերերուն, այլ միայն այն մանուկներուն որոնք պիտի չյիշէին իրենց ազգութիւնը, ու ահա այսօր այդ թրքանալու նախասահմանուած մանուկներու զաւակներուն տօնն է : Լիբանանէն մինչեւ դոյդ Ամերիկաները եւ մինչեւ Ափրիկէ պատնէշի վրայ է հայ երիտասարդութիւնը, կազմելով առի բանակը հայ գաղափարական մեծ կազմակերպութեան : Անոնք օր ըստ օրէ կը ծաղկին ու կուռանան, սնանելով իտէալներու գեղեցկագոյնով որ պարգեւեց Արմէններու ցեղին Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը վեց դարու ստրկութենէ ետք : Սիրելի ծնողքներ գիտցէք գուրգուրալ նոր Սերնդականներուն վրայ, որովհետեւ այն մթնոլորտը որուն մէջ կը շնչեն այս պարման պարմանուհիները, մաքուր է, գեղեցիկ եւ վեհ, հոն պիտի կազմաւորուի իրենց Հայու նկարագիրը, պիտի ըլլան միութենական տղաք ու աղջիկներ, սորվելով գիրար հանդուրժել, միասին աշխատիլ, յանուն հայ դատին եւ հայ ոգիի յաւերժացման :

Ընկերոջ ճառէն խանդավառ Տօքթ. Ալփոնս Պիպէրեան նուիրատուութիւն մը ըրաւ ի նպաստ վերակազմուած խումբին որուն անմիջապէս հետեւեցան ուրիշներ, եւ կարճ ժամանակի մէջ գումարը բարձրացաւ յիսուն հազարի : (Նուիրատուներու ցանկը պիտի տրուի առանձին) :

Յայտագրի երկրորդ մասին մէջ Միութեան թատերախումբը յաջողութեամբ ներկայացուց «Երկու Խուլեր» զաւեշտը, որմէ անմիջապէս ետք հայկական պարերը խանդավառութիւնը հասցուցին գագաթնակէտին :

Ոչ ոք կ'ուզէր բաժնուիլ սրահէն, հոն էին «Սիամանթօ» եւ «Ռոստոմ» խումբի Նոր Սերնդականները որոնք իրենց ներկայութեամբ եկած էին քաջալերելու իրենց գաղափարի ընկերները, ու քաղուեցաւ կծիկը յեղափոխական երգերու ու խնջոյքը շարունակուեցաւ մինչեւ առաւօտեան ժամը 2ը :

«Քրիստափոր» խումբի տղոց յոգնած դէմքերուն վրայ կը շողար հոգեկան գոհունակութեան անուշ ժպիտը, երկար շաբաթներ աշխատած էին ու ժողովուրդը գնահատած էր զիրենք, ու այս վերաբերումը կը սիրենք յուսալ թէ պիտի մտածել տայ իրենց շարունակելու այն նուիրական եւ անհրաժեշտ գործը զոր այնքան խանդավառ կերպով սկսած են :

Գ. Պ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (191)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Սուլթան Համիտ խզեց լռութիւնը եւ շարունակեց .

— Գիտցա՞ր ուր ըլլալդ :

— Ե՛ս, հարցուց Աւազակապետը :

— Դուն :

— Չգիտնալու բան մը չէ, հոս այն պալատն է ուր միլիոնաւոր ժողովուրդի մը անէծքը, հառաչանքը, արցունքը ու արիւնը կայ, եւ դուք կ'ապրիք այդ միլիոնաւոր ժողովուրդներու անէծքին, հառաչանքին, արցունքներուն ու արեան մէջ : Ահա ճշմարտութիւնը :

— Լրբութիւնդ չափաւորէ եւ ճանչցիր անգամ մը թէ որո՞ւ դէմ կը գտնուիս :

— Մէկը չկայ հոս : Միայն չղթայակապ Խան Ճալատ մը եւ եղեռնագործ սուլթան մը կը գտնուին լոկ եւ պէտք է գիտնաս որ Աստուծոյ աչքն անգամ չի թափանցեր այս դահլիճին մէջ :

— Թշուառական, դեռ կը համարձակի՞ս իմ ներկայութեանս ալ աւանկ լիրբ լեզու գործածել, գոչեց Սուլթան Համիտ կատաղի գազանի մը պէս, բայց քայլ մը չյառաջացաւ :

Աւազակապետը խոժոռ ու վրիժառու նայուածք մը նետեց անոր աչքերուն մէջ եւ արտակարգ ժպիտ մը պատկերացուց :

— Այդ լեզուդ դուրս քաշել պիտի տամ, աւազակ քեզի, յարեց Սուլթան Համիտ սպառնական ձայնով մը :

— Այդ մասին կասկածի մի՛ մնար, նկատել տուաւ Աւազակապետը : Բոլոր մարմնովս ձեզի յանձնուած եմ : Բայց չմոռնաք, լեզուէս աւելի սրտիս պէտք ունիք : Ճեղքեցէք, յօշոտեցէք, բզիկ բզիկ ըրէք այդ ահաւոր զանգուածը, եւ այն ատեն կարելի կ'ըլլայ ձեր վրէժը լուծել, այն ատեն Խան Ճալատը կը մեռնի, այն ատեն ձեր ձեռքերը տաք ու եռուն արիւն մը պիտի զգան որ երբեք զգացած չեն :

Սուլթան Համիտ մտիկ կ'ընէր : Անոր նայուածքը կը մթննար : Իրեն անանկ կու գար որ այդ ձայնը մարդկային կերպարանքով ուրուականի մը ձայնն էր՝ նոյնքան ազդու ու նոյնքան քամահելի : Կարող էր հրաման մը արձակել ու վայրկենապէս գլխատել տալ այդ անվեհեր կուռքը, որմէ պատգամներ կ'արձակուէին կարծես : Բայց չուզեց այդ հրամանը ընել : Միայն լսեց անոր խօսքերը :

— Գիտեմ, յիմար մը դարձեր էք դուք եւ ձեր նմանները, մինչեւ Սուլթան Համիտ, հետեւաբար չէք նայիր թէ ի՞նչ կ'ընէք եւ ինչո՞ւ :

— Երբեք, եթէ այդ գահին վրայ ձեր մտածումը այդ է եղած միայն, սխալած էք, առարկեց Աւազակապետը : Մտիկ ըրէք, ճիշդ երեսուն տարի է որ մարդիկներուդ դէմ կուրծք տուի, երեսուն տարի է որ արիւն թափեցի, բայց անարդար գործ մը չըրի : Այն կեանքը զոր ունեցայ ես, պիտի չկրնամ նկարագրել :

— Պատճա՞ռը, ինչո՞ւ կռուեցար մարդիկներուս դէմ :

— Որովհետեւ ժողովուրդի մը գոյութեան հետ կը մաքառին անոնք, որովհետեւ Օսմանեան պետութիւնը պանծացող ազգի մը ջնջումը կ'ուզէ, այն ժողովուրդին, այն ազգին որուն կուրծքին վրայ հաստատուած է ձեր գահը :

— Յիմար, մէթէ քեզի՞ է մնացեր ահագին կայսրութեան հետ կռուիլը :

— Ոչ, բայց ես էի որ ձեր զինուորական հրամանատար Սամէտտին ու Շէվքի փաշաները կերայ, ես էի որ ձեր անմնասիրելի քիւրտ պէկերը մէկիկ մէկիկ ոտքերուս տակ քաշկռտեցի, ես էի որ ձեր կրօնական բարենորոգիչ մօլլային վզէն բռնած իր ապարանքին մէջ խեղդեցի : Եթէ չէք հաւատար, ահա ձեր ար–ւած կայսերական մատանին :

— Ո՞ւր է :

— Հրաման ըրէք թիկնապահներուն որ դուն քակեն գօտին, սա շապիկիս տակն է :

Սուլթան Համիտ ալ չկրցաւ համբերել : Անմիջապէս թիկնապահներուն ձայն տուաւ որ ներս մտնեն ու մատանին առնեն :

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Ներսէս Գիչիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նշան Փոլատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Կարապետեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Վարուժան Կարապետեան եւ զաւակը (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Կարապետեան եւ զաւակը (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Գէորգ, Արաքսի Միքայէլեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Եղիա Թնկրեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Գէորգ Աւագեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նաբարէթ Տոնիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հայթայեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Խորէն Վարդանեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Միրիճան Կիրակոսեան եւ զաւակները (Ամերիկա), սրտի դառն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօրաքրոջ եւ հօրաքրոջ որդիին եւ ազգականին՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

(82 տար., Սեբաստիոյ Կովտուն գիւղէն)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 24ին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս Չորեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2ին, իր բնակարանը, 19 Ավընիւ Փաաթէօր, Իսի, մեթրօ Մեռի տ'Իսի, եւ արարողութենէն ետք, Բլամարի էնթէրքօմինալ գերեզմանատունը ժամը 3·30-ին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Սէնթ Մարթէնի եկեղեցիին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի Անի կոմիտէի, բոլոր ընկերներու յիշատակին:

Արամ Թորոսեան, Վաղարշ Աւոյեան, Առաքել Յովհաննէսեան, Յովհաննէս Գալաճեան, Արսէն Կարապետեան, Լեւոն Բլթոյեան, Լեւոն Քէչիչեան, Յովհաննէս Զիլինկիրեան, Կարապետ Մուրատեան, Սարգիս Ռստիկեան, Կիրակոս Պերժեան, Պօղոս Այանեան, Գրիգոր Ալոյեան, Սարգիս Գալուստեան, Նշան Մուրատեան, Աւետիս Գալիկեան, Հերոյ Կիրակոսեան, Մանուկ Յովհաննէսեան, Մինաս Տէվրիշեան:

Ս. Պատարագէն ու հոգեհանգիստէն վերջ չիրիմներու այց: Հաւաքուիլ Օհանջանեան Ակումբը, ժամը 19·30ին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն ընտանեկան պարագաները, բարեկամները ու յիշատակը յարգողները: Ողբացեալ ընկերներու յիշատակին փոխան ծաղկի Անի կոմիտէն յիսուն Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ սրահին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ ողբացեալ Կարապետ Գրիգորեանի մահուան Դ. տարելիցի հոգեհանգիստին առիթով՝ Այրի Տիկին Վարդանոյշ Գրիգորեանէ եւ Գրիգորեան Գուրգէն, Հրայր եւ Վռամ եղբայրներէ նուէր ստացած է շնորհակալութեամբ 50 Ն. Ֆ., (50 ալ Կապ. Խաչին): (Աւանդ գումարը ստանալ եկեղեցւոյ քարտուղարութենէն):

× Նոյնպէս Այրի Տիկին Սառա Կէօչիւտեանի յուղարկաւորութեան առիթով փոխան ծաղկեպսակի՝ Ռիշառ Յարութիւնեանէ քսան եւ Պաղտասար Սահակեանէ քսան:

× Հոգեհանգիստները եկեղեցիին կողմէ մամուլով ծանուցանելու համար յանձնուելու են Կիրակին կանխող երեքշաբթի օր:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Հայկանոյշ Մովսէսեան (Փիւթօ, Ֆրանսա), կը փնտռէ իր եղբօր զաւակները Անժէլ եւ Դանիէլ՝ հայրերնին Յակոբ Ոսկերիչեան, մայրերնին Քալիփի: 1949ին Երուսաղէմի Ս. Յակոբայ վանքը ապաստանած են եւ այդ թուականէն ետք իրենցմէ լուր չէ հասած: Տեղեկութիւն ունեցողներէ կը խնդրուի գրել հետեւեալ հասցէին.—

Mme H. MOVSESSIAN
18, Rue Pierre Curie — PUTEAUX (Seine)
(France)

Գաւիրէի Յուսաբերէն կը խնդրուի արտատպել:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Սէնթ Էթիէնէն Տէր եւ Տիկին Վարդան Խրիմեան քսան Ն. Ֆ. կը նուիրեն Շաւարշ Միսաքեան սրահին իրենց թոռնիկին՝ Շաքէ–Լօռայի ծննդեան առթիւ:

ԳԻՆԵՋՕՆ-ԽՆՁՈՅՔ

Քրիստափոր Միքայէլեանի ծննդեան 103րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի:

Կիրակի, 2 Դեկտեմբեր, ժամը 16–23, Մշակոյթի Տան մէջ:

Քր. Միքայէլեանի կեանքին ու գործունէութեան շուրջ կը բանախօսէ՝

ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը՝

ԸՆԿ. Ե. ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեան (մեներգներով), ընկերներ՝ Երուանդ Գրիգորեան, Արայ Գրիգորեան, Արիս Գաքայեան եւ Օր. Նազիկ Մալխասեան (արտասանութիւններով) նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը երգի, պարի ու նուագի իր մասնակցութեամբ:

Սիրով կը հրաւիրուին քոյր միութիւններն ու կազմակերպութիւնները եւ համակիրները:

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ:

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գին

Մուտքը ազատ է:

ԹՐԱԳՕՇԻ ՆՈՐ ՍԱԼԵՐԸ

Հայոց Պատմութիւն.— 3 դասախօսութեան մէջ ամփոփուած սկիզբէն Մեծն Տիգրան Բ.ի գահակալութեան վախճանը:

(Ա) Ուրարտական շրջան, Բ) Արմէններու տիրապետութիւնն ու Արտաշէս Աշխարհակալ եւ Գ) Մեծն Տիգրան Բ.): Լոյս տեսած է երկու դասախօսութիւն մէկ թիւի մէջ մէկ երգով, կայ նաեւ Ա. եւ Բ. դասախօսութիւնները առանձին սալերով առաջին կողմը, իսկ միւս երեսի վրայ հայաստանեան նոր լաւ երգեր ու խմբերգներ, նաեւ «Անուշ»էն մեներգներ:

Գինն է առանց երգի զոյգը 15 Ն. Ֆ., (մէկ ժամ տեւողութեամբ):

Իսկ երգով իւրաքանչիւրը 10 Ն. Ֆ.:

Առաքման ծախքը ղրկողին վրայ: Կանխիկ եւ ապառիկ բոլոր ապսպրանքները ընել Թրագօշի հասցէին՝

TRACOCH, 6, Rue Nungesser, DECINES (Isère)
MARSEILLE Maison ALKAZ
Լիոն, Տպարան Թադէոսեան
Փարիզի հայ գրատունները

(Թրագօշի առաջին հինգ սպառած սալերու երգերու երգարանը մօտ ատենէն պիտի ղրկուի փափաքողներուն 2 Ն. Ֆ.:)

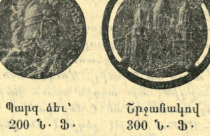
ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝	Շրջանակով
200 Ն. Ֆ.	300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

GRANDE NUITÉE

DU NOR SEROUND

Նուագախումբ
HAZY SIGUEL

Dans les Salons de l'ALHAMBRA

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 8, ժամը 21էն առաւօտ:

ԽՆՋՈՅՔ-ԵՐԵԿՈՅԹ

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր իր անդամները եւ բարեկամները եղանակի առաջին խնջոյք–երեկոյթին, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8–12, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ: Մուտքը ազատ է:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզ «Ահարոնեան» խումբի հերթական նիստը այս Չորեքշաբթի, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Դասախօս՝ Ժ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Նիւթ՝ Մեծն Տիգրան:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՊՕՄՈՆԻ Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը– Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

1600ԱՄԵԱԿԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600-ամեակը կը տօնուի Կրընոպլի մէջ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, Սէն Լուի սրահը, Ռիւ Ժէ.:

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Եկեղ. Միութեան:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտ. 2 ժամը 17էն կէս գիշեր

Կանոն Օթէլի շքեղ սրահներուն մէջ 12 Պուլվար տէ Քափիւսէն

Նախագահութեամբ՝ Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Orchestre
ԺԻՄՄԻ ԿՈՍՏԻԹԵԱՆ

Attractions
avec la grande vedette des disques
DECCA
Frankie Jordan

Մուտք 6 Ն. Ֆ.

Կէս գին ուսանողական քարտ ներկայացնողներուն:

Ապահովել սեղանները

GRE. 18-38

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ն. Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ն. Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, բէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ,	5 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՑՈՐԵԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ն. Ֆ.
ՋՐՈՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3·50 Ն. Ֆ. Բ. հատոր	5 Ն. Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն.Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MERCREDI 28 NOVEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9467 — 38e ANNÉE — Fondateur · SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5368

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ

ԿԱՐԵՒՈՐ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ֆրանսական ընտրութիւնները պատճառ դարձան որ յապաղումով խօսինք Խորհրդային Միութեան Համայնավար կուսակցութեան լիակատար նիստի վերջին աշխատանքներու մասին :

Արդարեւ 31 ճառերէ ետք, կուսակցութեան մէջ կատարուեցան կարեւոր բարեփոխումներ :

Նախ կեդրոնական կոմիտէի քարտուղարութիւնը որ ութ անդամներէ բաղկացած էր կ'անցնի 12ի (11 եղած էր 1957 Դեկտեմբերին) : Այս ձեւով քարտուղարութիւնը խակական սպայակոյտի երեւոյթ կը ստանայ, այդ իսկ պատճառաւ հոն կատարուած բարեփոխումները խիստ կարեւոր բնոյթ ունին : Բայց մասնագէտները դիտել կու տան թէ նորընծաներու անձնաւորութիւնը չի զարմացներ : Ինչպէս կը նախատեսուէր, նոր անդամները չեն առնուած պետական մեքենայէն այլ կուսակցութեան շարքերէն : Նոր չորս քարտուղարները կեդրոնական կոմիտէի ներքին սպասարկութեանց պետեր էին, կը բարձրանան աստիճանով տէր մնալով սակայն նոյն պատասխանատուութեանց : Այսպէս կեդրոնական կոմիտէի տեղական անդամ կը դառնան Պոլեակով եւ Ռուտակով : Երրորդ նոր քարտուղարն է՝ Անտրոպով որ ցարդ պետն էր այն սպասարկութեան որ կը զբաղէր «Համայնավար կուսակցութիւններու եւ ընկերվարական երկիրներու բանուորներու հետ յարաբերութեանց » : Չորրորդ նորեկն է՝ Թիթով որ 1961 Փետրուարէն ի վեր կը վարէր «կուսակցութեան օրկանները» : Այս սպասարկութիւնն ալ իր անունը կը փոխէ եւ կը դառնայ «յանձնախումբ կուսակցութեան կազմակերպչական հարցերու կեդրոնական կոմիտէի մօտ» :

Բայց պէտք է նկատել թէ մէկ հոգի կայ որ կարեւոր պաշտօնի կը կոչուի : Այն է՝ Շելեպին, պետական ստուգանութեան նախկին պետ որ գլուխը կ'անցնի հակակշռի մեծ կոմիտէին որուն ստեղծումը յայտարարուած էր Խրուշչեւի կողմէ : Հսկայ ուժ մը կը ստանայ, արդարեւ ինք է որ կը ղեկավարէ բոլոր քննութիւնները եւ անկարգապահութեան հարցերը :

Մանաւանդ յիշենք թէ Շելեպին փոխ – վարչապետ կը կարգուի մնալով հանդերձ կուսակցութեան քարտուղար : Այս ձեւով երկրին միակ քաղաքական դէմքն է որ Խրուշչեւի հետ, նոյն ատեն բարձր պաշտօն ունի թէ կուսակցութեան եւ թէ պետութեան մեքենային մէջ : Այս նշանակումը պատճառ չէ սակայն որ Շվերնիկ որ Պրեզիտիոմի վեթերանն է շարունակէ գրաղիլ կուսակցութենէն արտաքսուած անդամներու «անհատական հարցերով » :

Այս փոփոխութիւններէն կը թուի սակայն թէ կարգ մը անձնաւորութեանց պաշտօնները եթէ չեն պակսած, առնուազն դժուար է ճշդել անոնց տարողութիւնը : Այսպէս Սուսլով որ Իլիչեւի յանձնած էր քարոզչութեան պատասխանատուութիւնը, անոր կը ձգէ նաեւ գաղափարական հարցերու պատասխանատուութիւնը : Ուշադրութիւն կը գրաւէ նաեւ Կոսիկինի պարագան : Պետութեան տնտեսական մեքենան շատ նսեմացած է ժողովին ընթացքին կրած շատ խիստ քննադատութիւններէն եւ Կոսիկինն է այդ ամբողջին պետը :

Ընդհանուր ձեւով ուրեմն կուսակցու – թեան կեդրոնական կոմիտէի լիակատար նիստին որոշումներն են .—

Վասիլի Պոլեակով, Կեդր. Կոմիտէի ճարտարարուեստի նոր բիւրոյին նախագահ նշանակուած է եւ Ալեքսանտր Ռուտակով, ղեկավարութեան՝ Բիւրոյին : Ինչպէս ըսինք Կեդրոնական Կոմիտէի քարտուղար ալ նշանակուած են : Ալեքսանտր Շելեպին նորաստեղծ հակակշռի կոմիտէի նախագահ է, Լէոնիտ Իլիչեւ գաղափարական յանձնախումբի նախագահն է, Փիէռ Տիմիչեւ, ինք ալ քարտուղար կեդրոնական կոմիտէի, թեթեւ ճարտարարուեստի Բիւրոյին նախագահ կարգուած է, Եուրի Անտրոպով եւ Թիթով՝ քարտուղար կեդրոնական կոմիտէի, Էֆրեմով Կորքիի շրջանին առաջին քարտուղար փոխ – անդամ կը դառնայ Պրեզիտիոմին : Տիմիթրի Պոլեանսկի փոխ վարչապետ նշանակուած է :

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

Ներքին նախարարութեան պաշտօնական տեղեկագիրը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ նորընտիր Ազգ. Ժողովին համար :

Իւ Էն Էռ եւ Իւ Տէ Թէ 234 (կը շահին 59 աթոռ), Անկախ հանրապետականներ՝ 33 (Նախապէս չկային, ասոնք «այո»ի կողմնակից անկախներ են որոնք կոլիստներու միացած 267 ձայնով կը դառնան կառավարական մեծամասնութիւն) :

Ընկերվարական՝ 67 (+ 24) :

Համայնավար 41 (+ 31) :

Ժողովրդական Շարժում 38 (— 19) :

Ժողովրդայ. Համաձայնութիւն (արմատական եւ ղանազան ձախ) 44 (+6) :

Զանազան աջ 1 (— 36) :

Անկախ՝ 17 (— 103) :

Ինքնավար ընկերվարական եւ ղանազան ձախ 5 (+ 5) :

Այս արդիւնքներէն ետք քաղաքական կարգ մը անձնաւորութիւններ յայտարարութիւններ րրած են :

Արմատականներու նախագահ՝ Մօրիս Ֆօռ կ'ըսէ թէ ժողովրդապետական համախմբումը զոր պիտի հիմնեն իր կարեւորութեամբ ժողովին երրորդը պիտի ըլլայ : Ֆլիմլէնի համար ալ Կոլի անձնաւորութիւնն ու անոր տեսակէտներն են որոնք պիտի տիրապետեն Ֆրանսական քաղաքական կեանքին վրայ : Մեծամասնութեան կ'իյնայ տէր մնալ իր պատասխանատուութեանց : Շապան – Տելմասի համար համայնավար ձայները վճռական դեր խաղացած են, բայց ընկերվարականները կը ճշդեն թէ որեւէ ձեւով համայնավարներուն հետ գինակցելու հարց չկայ : Փոլ Ռենօ յայտարարած է թէ տը Կոլ շահած է, բայց ի՞նչ գնով եւ եղբակացուցած է.— այն փորձը որու ենթարկուած են ազգային կուսակցութիւնները արդիւնաբեր կ'ըլլայ եթէ օգտագործելով իրենց պարտադրուած ընդդիմութիւնը, յանդգնին վերջ տալ իրենց, յաճախ երկրորդական, տարակարծութեանց, ձուլուելու եւ կազմելու համար Հանրապետական մեծ կուսակցութիւն մը » :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Նոր սուգ մը եւս : Երէկ ստացանք հեռագիր մը որ կը հաղորդէր թէ Նոյեմբեր 25ին Պոսթընի մէջ յանկարծամահ եղած է «Հայրենիք» օրաթերթի խմբագիր՝ Գուրգէն Մխիթարեան :

Ծնած Շապին – Գարահիսար 1890ին, ուղղացեալ Գուրգէն Մխիթարեան հոն ստացած էր իր նախնական կրթութիւնը : 1907 – 1908ին ուսուցչական պաշտօն վարելէ ետք ծննդավայրին մէջ, Սահմանադրութեան հռչակումէն ետք անցած է Պոլիս եւ հետեւած՝ Ազգ. Կեդր. վարժարանի դասընթացքներուն : 1912ին աւարտած է Կեդրոնականը, ու մինչեւ Համաշխարհային Ա. պատերազմը ուսուցչական պաշտօն վարած է Հայրիկեան վարժարանի մէջ : Սպայ Թրքական բանակին մէջ, կը յաջողի փախստական, տարի մը պաշտօնավարել Սկիւտարի «Բարէ – Դպրոցին » մէջ, իբրեւ տեսուչ եւ դասաւանդ ուսուցիչ, քանի մը ամիս ալ կեդրոնականի մէջ՝ իբրեւ հսկիչ ու դասախօս, բայց կը հետքը կը դառնէն ու դարձեալ՝ բանակ :

Զինադադարին խմբագիր է «Ճակատամարտ»ի (Շ. Միսաքեանի խմբագրապետութեան օրով) ու նոյն ատեն այցելու ուսուցիչ՝ Հինդլեանի նոր դպրոցին եւ Դպրոցասէր աղջկանց վարժարանին ուր կ'աւանդէ գրականութիւն, ազգային պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն :

1922ին կ'անցնի Եգիպտոս ուր կը ձեռնարկէ Նոր Շարժում գրական ամսագրի հրատարակութեան 1923ին : Ապա խմբագիր՝ «Յուսաբեր»ի մինչեւ 1947ի վերջ : Համաշխարհային Բ. պատերազմի ընթացքին հրատարակած է Յուսաբեր ամսագիրը, 1948ին մեկնած էր Պոսթըն եւ 1952էն ի վեր խմբագիր էր Հայրենիք օրաթերթի :

Իր հանրային գործունէութեան կողքին, Գուրգէն Մխիթարեան ունեցած է գրական վաստակ : 1946ին հրատարակած է «Քառորդ Դար Գրականութիւն » վերլուծական էջեր : Կատարած է թարգմանութիւններ Զոլայէն (Թերէզ Ռաքէն), Զուդերմանէն (Լած ջրաղացը) եւն. :

1959 Դեկտեմբեր 13ին, Փարիզ կուգար իր կնոջը հետ եւ իրենց ի պատիւ տրուած թէյասեղանի մը ընթացքին խօսք կ'առնէին, ընկեր Հրանտ – Սամուէլի նախագահութեան տակ՝ Տիկիններ Էլէն Բիւզանդ եւ Տիրուհի Միսաքեան, ինչպէս նաեւ ընկեր Հ. Տէրէնկիւլեան, Ա. Գարիկեան, Շ. Նարդունի եւ Տէր եւ Տիկին Գ. Մխիթարեան : Այս առթիւ Շ. Նարդունի կ'ըսէր .— «Գ. Մխիթարեանի հրապարակագրութեան ճամբան Հ. Յ. Դաշնակցութեան ճամբան է : Ընկեր Մխիթարեան «Ճակատամարտ»ի ճամբով, յոյսով լեցուն եւ «Յուսաբեր», անցաւ « Հայրենիք » : Արդարեւ հայրենիքը ճակատամարտներով է որ կը կերտուի : Բայց հրապարակագիր Մխիթարեանը գրագէտ է միաժամանակ,— Հ.Յ. Դաշնակցութեան մամուլին գերազանցութիւնը անով կը չէզոքի որ հրապարակագրութիւնը կը քալեցնէ գրականութեան ուղեկից : Այդ դպրոցին ներկայացուցիչն էր Շաւարշ Միսաքեան, որ յաճախ կ'ըսէր ինծի . «Եթէ Գ. Միխիթարեանն ալ Փարիզ գայ ի՛նչ հզօր էքիփ մը կը կազմենք : Աւա՜ղ, երբ եկաւ Գ. Մխիթարեան, մեկնած էր շէֆ տ'օրքէսթրը» :

Այսօր մեկնած է նաեւ Գուրգէն Մխիթարեան, վերջին օղակներէն սերունդին որ կ'երթայ :

Մեր ցաւակցութիւնները այրիին, ինչպէս նաեւ իր զաւակներուն Ալիսին եւ Սեդային :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ Նիւ Եորք հասաւ ուրկէ Ուաշինկթըն պիտի երթայ եւ տեսնուի Նախագահ Քենըտիի հետ : Միւս կողմէ Քասթրօ պատասխանած է Քենըտիի եւ կը յայտնէ թէ համաձայն է ցամաքային քննութեան պայմանաւ որ բազմակողմանի ըլլայ, բայց Միացեալ Նահանգները համաձայն չեն : Քուպա կ'ուզէ բանակցիլ, բայց կը շեշտէ թէ երբեք տեղի պիտի չտայ աշխարհակալութեան առջեւ :

ԱԼՊԵՐ ՍԱՌՕ մեռաւ առջի օր, 90 տարեկանին : Ամէնէն հին քաղաքական դէմքերէն մէկն է : Երեսփոխան ընտրուած է 1902ին, Հնդկաչինի կառավարիչ նշանակուած է 1911ին : 1914ին անդամ է Վիվիանիի դահլիճին : Եղած է նաեւ Անգարայի դեսպան, 1940ին քաշուած քաղաքական կեանքէ : 1944ին կ'աքսորուի, 1945ին կը վերադառնայ եւ Տէփէշին ղեկավարութիւնը կը ստանձնէ :

ՖԵՄԻՆԱՅԻ գրական մրցանակը տրուեցաւ Իվ Պերժէի «Հարաւը» վէպին համար : Քոլէթ Օտրի արժանացաւ Մետիսիս մրցանակին :

ՖՐԱՆՍԱ յանձն առած է 250 միլիոն Ն. Ֆ.ի փոխատուութիւն մը ընել Սուրիոյ Հանր. շինութեանց իր ծրագիրներուն իրագործման համար : Գերմանիոյ հետ ալ պիտի մասնակցի Եփրատի ամբարտակի շինութեան ծախքերուն :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Սովետսկայա Ռոսիա թերթը կը գրէ թէ փայտի ճարտարարուեստի չորս խորհրդային մասնագէտներ մահուան դատապարտուած են, ապօրինի գործունէութեան համար :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ նորընտիր ժողովը պիտի գումարէ իր առաջին նիստը՝ Շաբաթ : Վարչապետն ալ իր կառավարութեան հրաժարականը պիտի ներկայացնէ : 60 երեսփոխաններու վրայ միայն 21ը նախկին ժողովին անդամներ են :

« ԹԵՀՐԱՆԻ ԹԵՐԹԸ» կը հաղորդէ որ հանգստեան կոչուած բանակի զօրավար՝ Ապտալլահ Հետայաթ, նախկին սպայակոյտի պետ, ձերբակալուած է :

ՊԵԼԿՐԱՏԻ մէջ վերջ գտած են, Ռափացքի – Պոպովիչ խօսակցութիւնները որոնք շատ «օգտակար եւ արդիւնաբեր » եղած են :

ՄԱՔՄԻԼԸՆ Փարիզ պիտի գայ եւ կառավարութեան հիւրն ըլլայ Դեկտեմբեր 15ին եւ 16ին :

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն որ Իտալիոյ Հանրապետութեան Նախագահը Անթոնիօ Սէնեի պաշտօնական այցելութեան եկած է Յունաստան :

ՀՌՈՄԷՆ հասած լուրերու համաձայն ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Նեննի կաթուածի մը ունեցած է եւ ծանրօրէն վիրաւորուած է :

ՕԴԱՆԱՒԵՐՈՒ բախում մը տեղի ունեցած է Պրազիլի մէջ, 26 հոգի մեռած են :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ողողումներու հետեւանքով աւելի քան 40 հոգի մեռած են :

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ բանակցութիւնները սկսան «վեցերու» եւ Իսրայէլի միջեւ Հասարակաց Շուկայի եւ Իսրայէլի առեւտրական ապագայ յարաբերութեանց համար :

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԷՆ ԱՌԱՋ՝

«ՊՃԵՂ ՄԻ ԱՆՈՒՇ ՍԻՐՏ»

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԷՆ

Զորս պիտի կարդաք

ՆՈՐ ՀԱՃՈՅՔՈՎ

«ՓՇԻԿ»

Հին Ռուսաստանի հայկական անեկդոտներից մէկն էլ, որ պատմում ու ծիծաղում էին Ռուսները, «փչիկ»ն է :

Կարապետը մի գիւղում ներկայանում է իբրեւ վարպետ երկաթագործ :

Իւանը բերում է նրան երկաթի մի մեծ կտոր եւ խնդրում է գութանի խոփ շինել :

— Աչքիս վրայ, կը շինեմ. մաշինա հօ չէ՞, խոփ է :

Մի շաբաթից Իւանը գալիս է.

— Խոփը ի՞նչ եղաւ, ես խոփս եմ ուզում :

— Երկաթը քիչ եկաւ. ուզո՞ւմ ես գերանդի շինեմ :

— Շինի՛ր, — համաձայնում է Իւանը:

Մի շաբաթից Իւանը գալիս է նորից.

— Գերանդիս ի՞նչ եղաւ. գերանդիս եմ ուզում :

— Ջնգու. երկաթը քիչ եկաւ, պատասխանում է Կարապետը, — ուզո՞ւմ ես մանգաղ շինեմ :

— Մանգաղ շինիր, — համաձայնում է Իւանը :

Մի շաբաթ եւս, եւ Իւանը նորից երեւում է.

— Մանգաղը ո՞ւր է. մանգաղս տուր:

— Հէ՛ր օրհնած, — բարկանում է Կարապետը, — այս փոքրիկ երկաթի կտորով մանգա՞ղ կը շինուի: Ուզո՞ւմ ես «փչիկ» շինեմ :

— Դէ, շինում ես՝ շինիր, — համբերութիւնը կորցնում է Իւանը, — «փչիկ» շինիր, միայն թէ շինիր :

Կարապետը առնում է երկաթի մի կտոր, քաշում է փուքսը, կաս կարմիր շիկացնում է երկաթը եւ նետում ջրով լեցուն դոյլի մէջ.

— Փշի՛ք, գոլորշի է արձակում երկաթը :

Այսպիսի «փչիկ»ներով լեցուն է Սփիւռքի այսօրուայ հանրային կեանքը : Որ կողմը դառնաս — «փչիկ» է : Եւ Կարապետը ծիծաղում է Իւանների վրայ :

— Քուէդ ինձ տուր, մեղրանոյշ ձայնով համոզում է քեզ թեկնածուն, ես ուզում եմ ազգին ծառայել :

Քուէդ տալիս ես, — վերջը դուրս է գալիս «փչիկ»:

— Ինձ ընտրեցէք ձեր եկեղեցու հոգեւ, ասում է մէկ ուրիշը. ես ուզում եմ Աստծուն ծառայել :

Ընտրում ես. դուրս է գալիս «փչիկ»:

— Ես այն ինչ համալսարանի մօտից եմ անցած, պաշտօն տուէք ձեր դպրոցում :

Տալիս են: Հետեւանքը — «փչիկ» :

Ազատ աշխարհում ենք ապրում. դեմոկրասի է, քուէն է իշխանաւորը — եւ մեր քուէով հանրային հաստատութիւնները լեցւում են «փչիկ»ներով :

Անցեալ օր մի ծանօթ տիկին գանգատւում էր.

— Զըլլալիք բան է: Երբ ընտրութիւն կ՚ըլլայ, ամէնքն ալ քեզի բարեկամ են : Քուէդ առի՞ն. վերջացա՛ւ — երեսիդ նայող չկայ: Ալ վերջացաւ. կը բաւէ որքան խաբուեցանք. ես այսուհետեւ քուէս միայն Աստծուն պիտի տամ :

— Ի՞նչ է պատահեր, տիկին, ինչո՞ւ այդքան վրդոված էք :

— Ի՞նչ պիտի պատահի. ընտրութիւններէն առաջ բսին. — Քուէդ մեզի տուր, աշխատէ, որ մենք յաջողինք, քեզի պելետիայէն բնակարան կուտանք: Յաջողեցա՞ն. բնակարան չէ, սուռաթդ նայող ալ չկայ :

Մէկ ուրիշը գանգատում է գառնօրէն.

— Իմ գործս գիտե՞ս եա. բսին. — Մեր ընտրութիւնը յաջողցուր. մենք ալ քու գործը կը յաջողցնենք: Եւ ահա քանի տարի է ընտրութիւնը վերջացած է, բայց իմ գործին կարեւորութիւն տուող չկայ: Ա՛լ ձանձրացայ հեռաձայնելէ : Պատասխանը միշտ նոյնն է. «Տունը չէ», կամ՝ «Խօսք տուած է, մարդ չընդունիր» : Վերջին անգամ ալ սպասուհին, թէ — Անկողնոյ կը ծառայէ: Լա՛ւ է, որ գոնէ բանի մը կը ծառայէ: Գանգատներս անհաշիւ են: «Ազգերնիս չի յառաջդիմեր կոր» :

Բայց, սիրելի՛ բարեկամներ, ազգերը գանգատով ալ չեն յառաջդիմում. դեմոկրասին գանգատ չէ: Դեմոկրասի նշանակում է ժողովրդի իշխանութիւն եւ տրտնջալով ու գանգատելով չէ, որ ժողովուրդը կ՚իշխէ, այլ գործօն մասնակցութեամբ իշխանութեան : Ընտրութեան ժամանակ քուէ տալը միայն բաւական չէ, որ իշխանութեան մասնակցես, այլեւ անհրաժեշտ է, որ հետեւես քո ընտրած մարդկանց գործունէութեան եւ եթէ տեսնես, որ նրանք չարաշահում են քո վստահութիւնը, օձիքից բռնես եւ դուրս շպրտես: Դեմոկրասի նշանակում է ժողովրդի իշխանութիւն եւ ոչ թէ ժողովրդի քրթմնջիւն ու գանգատ : Ո՛չ էլ կոյր համակերպում այս կամ այն խմբակին կամ կուսակցութեան: Կուսակցութիւն նշանակում է գիտակից, ազատ եւ գործօն անհատների միութիւն եւ ոչ թէ «արածող նախիր» :

Բնականոն պայմաններում ժողովրդի կամքի արտայայտիչը եւ գործադրիչը քաղաքական կուսակցութիւններն են — ոչ թէ մէկ կուսակցութիւնը, այլ կուսակցութիւննե՛րը —, համապատասխան ժողովրդի դասակարգային եւ գաղափարական շերտաւորման: Ժողովուրդը ազգ մըն է, ընկերային ուրոյն միաւոր, որ սակայն բաժնուած է տնտեսական ու գաղափարական մասերի: Քաղաքական կուսակցութիւնները ազգային կեանքում այդ մասերն են ներկայացնում : Կուսակցութիւնների ներքին գաղափարական միութիւնը ազգի միութիւնն է: Եւ պայքարը կուսակցութիւնների միջեւ նպատակ ունի ոչ թէ ազգային միութեան ժխտումը, այլ միութեան լրիւ հաստատումը ազգային կեանքում :

Մեր մէջ կուսակցութիւնների գոյութիւնը եւ կուսակցական պայքարը կարծես հակառակ նպատակ են հետապնդում, յաճախ մոռանալով, որ ազգն է գերագոյն ամբողջութիւնը, իսկ կուսակցութիւնները նրա մասնիկներն են, կոչուած՝ ծառայելու ամբողջութեան. ենթակայ են, ստորադաս եւ ոչ թէ գերադաս էութիւն :

Կուսակցութիւնների գոյութիւնն ու պայքարը անհրաժեշտութիւն են, բայց կուսակցական լինելով եւ պայքարելով — նոյնիսկ կռուելի պայքար մղելով — երբեք պէտք չէ մոռանանք, որ կուսակցութի՛ւնն է ազգի համար եւ ոչ թէ ա՛զգը կուսակցութեան համար :

Իրաւ ժողովրդապետութիւնը իրաւ կուսակցութիւնների համախոհ գործունէութեան մէջ է: Ազգը կուսակցութիւնից վեր, կուսակցութիւնը անհատից վեր՝ կազմակերպական գծով, եւ բոլորը միասին — ազգ, կուսակցութիւն եւ անհատ — մարդուն բարեկեցութեան ու երջանկութեան համար :

Այս տարրական բանաձեւի ոգին եւ տառը հաւատարմօրէն եթէ գործադրելու լինենք եւ հետեւենք, որ գործադրուի, այն ժամանակ ոչ դժգոհութեան տեղ կը մնայ, ոչ գանգատի. մնաց որ գանգատի տեղ էլ չկայ :

Իմ ծանօթ տիկինը ո՞ւմ գանգատուի, որ իրեն խաբել են քուէի փոխարէն բնակարան խոստանալով :

Ես յիշում եմ. Սահմանադիր Ժողովի ընտրութիւնների ժամանակ, Ալեքսանդրապոլում, Նժդեհը յայտարարել էր կանանց միտինգում.

— Ձեր քուէն տուէք թիւ 4 ցանկին (Հ. Յ. Դաշնակցութեան) եւ առատ շաքար ու սապոն կ՚ունենաք :

Բոլոր տանտիկինները իրենց քուէն տուել էին Դաշնակցութեան ցանկին եւ յաջորդ առաւօտ, դամբիւղները առած, ըշտապել էին քաղաքապետարան՝ շաքարի եւ օճառի յետեւից :

Ստացա՞ն: Իհարկէ, ո՛չ:

Քաղաքապետարանում տիկիններին բացատրել էին, թէ Նժդեհի խոստումը «փչիկ» է եղել:

Սապոն եւ շաքար ունենալու համար, Նժդեհի շատ բարի մտքով արած խոստումից զատ, մի ուրիշ բան էլ պէտք է ունենալ.

— Քաղաքապետարանը պէտք է ունենայ սապոն եւ շաքար:

Այս տարրական բանը պէտք է գիտնային Ալեքսանդրապոլի տիկինները քուէարկելուց առաջ : Պէտք է գիտենար Նժդեհը իր խոստում տալուց առաջ :

Որովհետեւ, ինչպէս ասել է Աբրահամ Լինքըլնը, «կարելի է ժողովրդի մի մասը խաբել ամէն անգամ, ամբողջ ժողովուրդ մը խաբել՝ մի անգամ, բայց չի կարելի ամբողջ ժողովուրդ մը խաբել ամէն անգամ »:

Այո՛, իրաւ ժողովրդապետութեան հիմքը ժողովրդի գիտակցութիւնն է — գիտակցութիւն քուէտուների եւ քուէառուների :

Ազգային կեանքում անգիտակից քաղաքացին նո՛յնքան վնասակար ու յանցաւոր է, որքան եւ անբարեխիղճ եւ շառլաթան երեսփոխանը :

Երկու դէպքում էլ ազգային գործը կը վերջանայ «փչիկ»ով :

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՖԱՇԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԾՆՈՒՆԴԸ

— 1 9 2 2 —

Քառասուն տարի առաջ, սեւ շապիկը կուսակցական համազգեստ բրած կամաւորները Հռոմի վրայ կը քալէին: Զէին երեւակայեր որ իրենց յեղափոխական ձեռնարկով Իտալիոյ ճակատագիրը պիտի փոխէին եւ նոյնիսկ աշխարհի պատմութեան ընթացքը՝ իրենց օրինակով եւ վարդապետութեամբ: Անոնք նոր կեանքի ուղի մը պիտի բանային: Իրենցմէ ետք պիտի գար Ֆաշականութիւն, Նացիականութիւն եւ մենատիրութիւն, բոլորն ալ ուժի վրայ հիմնուած քաղաքական վարդապետութիւններ :

Առաջին աշխարհամարտէն ետք ընկերային քաոսային վիճակ մը ստեղծուած էր ամբողջ երկրագունտին վրայ : 1917-ին Ռուսիոյ մէջ համայնավարական կարգեր հաստատուած էին եւ ինչպէս ամէն նորութիւն, այս նոր վարչաձեւն ալ նոր յոյս կը ներշնչէր ժողովուրդներուն : Նոր «Մեսիա» մը եկած էր երկրին վրայ, ըստ Ռուսերու քարոզչութեան եւ իրենց խօսքով — այլեւս պատերազմներ տեղի պիտի չունենան, մենատիրական, դրամատիրական եւ պուրժուական կարգերը պիտի ոչնչանան : Ամբոխները իրենց աչքերը ուղղած էին դէպի Ռուսը:

Թշուառութիւնը եւ անօթութիւնը համատարած էր: Իտալիոյ մէջ անիշխանականութիւնը սանձարձակ կը տիրէր: Աւազակութիւն, կողոպուտ եւ մարդասպանութիւն: Համայնավարները իրենց մեքենան լրիւ լարած, ժողովուրդներուն մէջ եղբայրութիւն կը քարոզէին՝ «բանիւ եւ գործով»:

— Պրոլետարներ բոլոր երկիրներու, միացէ՛ք: Բանուորներու եւ գիւղացիներու յաղթանակը կը պանծացնէին եւ հետզհետէ հող կը գրաւէին երկրէն ներս եւ ժողովուրդը ըմբոստութեան կը հրաւիրէին :

Ի գին իրենց ժողովուրդին արեան, Ա. Աշխարհամարտի անարդար դաշինքներէն դժգոհ, կարգ մը ծայրայեղ եւ թունդ ազգայնական ամէն տարիքի նախկին զինուորներ՝ ընդ որս Պէնիթօ Մուսոլինի, Իթալօ Պալպօ, Միքէլէ Պիանքի, զօրավար Տէ Պոնօ, Չեզարէ տը Վեքքի Թեռուցցի եւ իրենց ընկերները, նախատեսելով համայնավարական վտանգը, կը հիմնեն կուսակցութիւն մը եւ գաղտնի ժողովներ կը գումարեն: Առանց վայրկեան մը իսկ կորսնցնելու, գործի կը ձեռնարկեն ու կ՚որոշեն անյապաղ, հոկտեմբերի վերջերը Հռոմի վրայ քալել եւ

ԻՇԽԱՆ ԱԶԻՄԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Չար լեզուներ կ՚ըսեն թէ հակառակ այս տարեթօշակին, որ կը համապատասխանէ մեր օրերու հարիւր միլլոն ֆրանքին, իշխան Ազիմ կը գանգատէր թէ լաւ սնունդ չի ստանար: Հաշիւները ցոյց կուտան, սակայն, թէ Պայազիտի կողմէ տրուած տարեկան քառասուն հազար ոսկեդրամէն հազիւ երեք հազարը կը գործածուէր իր եղբօր ծախքերուն համար: Սուլթանը անկասկած վախ ունէր թէ իր եղբայրը կրնայ փախիլ, ու խռովութիւններ յարուցանել, քանի որ շատ աւելի բաներ ըրաւ նոր կալանաւորին սիրտը շահելու համար: Ինչպէս որ Հռոդոսի ասպետներու մեծաւորին ուղարկած էր Ս. Յովհաննու Մկրտչի աջն ու Քրիստոսի փշեպսակին մէկ փուշը, Պապին ալ ուղարկեց սուրբ եղէգը, սուրբ սպունգն ու սուրբ նիզակը՝ Քրիստոսի չարչարանաց սրբազան գործիքները: Ասպետներու մեծաւորին նման զգոյշ եւ խոհեմ, Ինոկենտիոս Ը. եւ քննել տուաւ ստացած նուէրներուն վաւերականութիւնը: Սուրբ նիզակը կրնար կասկածի տեղի տալ, քանի որ յայտնի երկու օրինակներ գոյութիւն ունէին արդէն: Ճշդուեցաւ, որ Փարիզի Սէնթ Շափէլին մէջ գտնուածը, իրականին մէջ, նիզակին ծայրամասն էր միայն, իսկ Նիւրէմպերկ գտնուածը՝ իրական Խաչին գամերով զարդարուած Կոստանդին Մեծի նիզակն էր միայն : Քննութեան արդիւնքէն գոհ, Պապը հրահանգեց, որ սուրբ նիզակը, սուրբ սպունգն ու սուրբ եղէգը տեղաւորուին Եկեղեցիի գանձարանին մէջ :

Այսպէս, շնորհիւ իշխան Ազիմի, քրիստոնեաները մինչեւ օրս ալ կը հիանան, Աւագ Ուրբաթ օրը, Ս. Պետրոսի տաճարին վերնատուներէն մէկուն մէջ, միայն այդ օրը ցուցադրուած այս անգնահատելի նշխարներուն վրայ: Ինոկենտիոս Ը.ի դամբարանին վրայ, ուր ան ներկայացուած է մահամերձի իր ձեռքին մէջ Սուրբ Նիզակը սեղմած, արձանագրութիւն մը կայ, որ կ՚ըսէ թէ նիզակը «որպէս նուէր ուղարկուած է Թուրքերու բռնապետ Պայազիտի կողմէ», բայց չի յիշատակեր իշխան Ազիմի անունը :

Այս դէպքերուն վրայ, Եգիպտոսի Սուլթանը պապին առաջարկեց վաթսուն հազար ոսկի՝ Ազիմը ձեռք ձգելու փոխարէն: Ինոկենտիոս Ը. հարցաքննեց իր սեղանաւորներն ու աստուածաբանները: Լաւագոյն էր անմիջապէս մերժել Եգիպտոսի կողմէ առաջարկուած դրամագլուխի՞ն, թէ գոհանալ Թուրքիոյ կողմէ վճարուած եկամուտով : Կարելի՞ էր յանձնել մէկը, որ պահելու խոստում տուած էին. ու մանաւանդ՝ զայն յանձնել խոստմնատէրին թշնամիներուն: Յանձնելու պարագային, պէտք պիտի ըլլա՞ր վերադարձնել կանխիկ գանձուած ճաշալինը: Անհաւատներու հանդէպ առնուած յանձնառութիւնները ո՞ր աստիճանի օրինաւոր էին: Եթէ հոմէական առածը կ՚ըսէ՝ «ով որ լաւ Թուրք չէ՝ լաւ քրիստոնեայ չէ», ապա ուրեմն քրիստոնեաներու պետը իրաւունք ունէ՞ր լաւ Թուրք չըլլալու : Միւս կողմէ, Քասթիլլայի եւ Նափոլիի թագաւորներուն դեսպանները, Եգիպտոսի սուլթանին դեսպանն ալ հետաքրքրող հարցին առընչութեամբ դիմում դիմումի վրայ կը կատարէին Պապին, ինչպէս ըրած էին ասպետներու մեծաւորին: Հունգարիոյ թագաւորին մէկ նոր դեսպանն ալ Հռոմ հասած էր՝ շատ հրապուրիչ առաջարկութիւններով: Վէճը այլ կերպով լուծուեցաւ. մէկը միւսէն քիչ ժամանակ տարբերութեամբ, Քասթիլլայի թագաւորը, Հունգարիոյ թագաւորը, Նափոլիի թագաւորն ու Ինոկենտիոս Ը. գացին միանալու Սեքստոս Դ. Պապին ու Քարքասոնի եպիսկոպոսին՝ եթէ ոչ Մահմուտ Բ.ին :

Կարդինալ Պորճիա, որ Հռոդոսի ասպետական կարգին պաշտպան նշանակուած էր նորօք, պապ ընտրուեցաւ Ալեքսանդր Զ. անուան տակ, եւ Կարոլոս Ը. յայտարարեց, թէ Ալֆոնս տ՚Արակոնի ձեռքէն պիտի խլէ Նափոլիի թագը, ապա պիտի գրաւէ Յունաստանն ու այլ թագաւորութիւններ : Նոր կրօնապետը տեղեակ էր, թէ Ֆրանսայի թագաւորը որքան հետաքրքրուած է իշխան Ազիմով: Առանց առեն կորսնցնելու Կ. Պոլիս ուղարկեց պապական նուիրակ Պոզարտօն, ըսել տալու համար, թէ իշխան Ազիմը Ֆրանսայի թագաւորին դէմ պաշտպանելու համար վաթսուն հազար ոսկի պէտք ունի: Պայազիտ Ալեքսանդր Զ.ի փոխանցել տուաւ պապական նուիրակի մը միջոցաւ պատի մը ներկայացուած ամէնէն աներեւակայելի առաջարկը.— «Իր յաւիտենական հիւրը ազատել այս աշխարհի մտահոգութիւններէն եւ զայն ուղարկել յաւիտենական հանգիստի աշխարհը »: Ազիմի աճիւններուն փոխարէն, սուլթանը կ՚առաջարկէր վճարել 300.000 ոսկի « որպէսզի Ձեր Մեծութիւնը, (կը գրէր Պայազիտ Պապին) քանի մը կալուածներ կարենայ գնել իր զաւակներուն համար»: Այս բոլորը՝ «յանուն իրական Աստուծոյ» կատարուած երդումով. բայց ասկէ, Պոզարտօ սուլթանին երդուել տուած էր Աւետարանին ալ վրայ :

(7 Շար.)

յանկարծական մէկ հարուածով երկրին ղեկը ձեռք առնել :

Հոկտեմբեր տասնըհինգին կառավարութիւնը գրեթէ իր հեղինակութիւնը կորսնցուցած էր, կարելի էր ըսել կառավարութիւն չկար, Հոկտեմբեր 16ի թերթերը կը հաղորդէին թէ, կառավարական տագնապ մը կը նախատեսուի: Միեւնոյն օրը՝ Պէնիթօ Մուսոլինի Միլանոյի մէջ «քառապետական» ղեկավար մարմին մը կը կազմէ, կառավարութեան օգնելու եւ ի հարկին զայն փոխարինելու համար: Հոկտեմբեր 17ին Թագաւորական բնտրութիւններ տեղի կ'ունենան փալեցինէի (վենետիկեան) շրջանին մէջ: Եօթանասուն ընտրաշրջաններու մէջ 62 շրջաններ Փաշականներու ձեռքը կ'անցնին: Հոկտեմբեր 18ին Մուսոլինի՝ Միլանոյի մէջ զարտնի ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր զինուորական եւ արձակայէն ղեկավարները եւ կը ներկայացնէ Հռոմի վրայ քալելու իր առաջարկը: Բուռն, կատաղի եւ յաճախ ալ փոթորկալի վիճաբանութիւններ տեղի կ'ունենան, շատեր չափազանց յանդուգն կը գտնեն այս ծրագիրը,: Վերջապէս, երկար եւ թեր ու դէմ ճառերէ ետք, դժուարաւ Մուսոլինիի տեսակէտը կ'ընդունուի: Կ'որոշուի Հռոմի վրայ քալող Փաշական խումբերուն առջին կայարներուն վրայ դնել մեծ մասամբ Նախկին պահեստի սպաներ եւ երիտասարդներ :

Մինչ սեւ շապիկները իրենց որոշումները կուտային, անդին օրուան վարչապետը Ճիոլիթթի, կը յայտարարէր — եթէ նոր դահլիճի մը կազմութեան պաշտօնը ինծի յանձնուի, յարաբերութեան մէջ պիտի մտնեմ Փաշականներուն հետ եւ աշխատիմ որ իրենց անդամներու համեմատական թուին համաձայն, անոնք ալ մաս կազմեն նորաստեղծ դահլիճին:

Հոկտեմբեր 20ին Մուսոլինի կը հաղորդէ վարչապետին թէ չորս նախարարական աթոռներ կը պահանջէ նորակազմ դահլիճին մէջ, ներքին, արտաքին, ծովային եւ զանձային նախարարութիւնները: Վարչապետը չափազանցեալ կը գտնէ այս պահանջը: Հոկտեմբեր 21ին Մուսոլինի Նափոլի կը հասնի, ուր Փաշական շատ կարեւոր համագումար մը տեղի կ'ունենար: Հոն կ'որոշուի Փաշական բոլոր ուժերը զօրակոչի ենթարկել:

Հռոմի թերթերը անպաշտօն աղբիւրներէ կը տեղեկանան թէ, Մուսոլինի եւ բանատեղծ — օդաչու հրամանատար Կապրիէլէ տ'Աննունցիօ երկուստեք համաձայնած են, որոշ ծրագիրով մը զործի անցնելու: Նափոլիի եւ շրջակայքի Փաշական ուժերը խիտ շարքերով կուգան եւ կը համախմբուին Իտալիոյ հիւսիսային կարեւոր կեդրոններու մէջ: Կառավարութիւնը Հռոմի եւ Նափոլիի մէջ իր տրամադրութեան տակ ունէր քան հազար զինուոր՝ մեծ պատերազմի անուանի զօրավար Տիազի ղեկավարութեան տակ:

Հոկտեմբեր 24ին առաւօտեան կը բացուի Փաշական ազգային Համագումարը՝ Նափոլիի Սան Քարլօ Թատրոնին ասպարահին մէջ: Ժամը 10ին, Մուսոլինի սեւ շապիկ հագած ու շրջապատուած իր հետեւորդներով, յաղթական մուտք կը գործէ սրահէն ներս: Ժողովականները ծափողջոյններով ու խանդավառութեամբ կ'ընդունին զինքը: Մուսոլինի բեմ բարձրանալով կը ներկայացնէ իր ծրագիրը: Կը նկարագրէ երկրին խառնակ վիճակը, ու կը յայտարարէ թէ հինգ նախարարական աթոռներ պահանջած է նոր կազմուելիք դահլիճին մէջ: Պահանջած է երեսփոխանական ժողովին լուծումը եւ նոր ընտրութիւններ: Կը յայտարարէ.— Մենք Թագաւորին դէմ չենք, ընդհակառակն, պիտի պաշտպանենք զինքը եւ կարգ ու կանոն պիտի մտցնենք երկրէն ներս: Սեւ շապիկաւորները որ եւ է տեղ եւ որ եւ է ատեն կուռի պիտի չբռնուին եւ զէնք պիտի չգործածեն բանակին եւ զինուորներուն դէմ: Որովհետեւ պատերազմի ընթացքին զէնքի եղբայրներ եղած ենք անոնց հետ: Եթէ համայնավար վտանգը չպառնար մեր երկրին, որ ամօթ եւ նախատինք է մեր երկրին համար, Փաշականութիւնը պիտի չծնէր: Մենք պիտի ազատենք եւ պահպանենք մեր երկիրը :

Նոյն օրը 35.000 լեգէոնականներ տողանցք մը կատարեցին քաղաքին մէջ :

Վերջացնելով իր խօսքը, Մուսոլինի կը յայտարարէ.— կամ այն է որ կառավարութիւնը մեզի կը յանձնեն եւ կամ Հռոմ կ'երթանք ու կ'առնենք: Ամբոխը կը բացագանչէ դէպի Հռո՛մ... Հռոմ, Հռոմ: Հոկտեմբեր 25ին, կեցցէներով եւ աննկարագրելի խանդավառութեամբ կը փակուի Փաշական ազգային համագումարը :

Թ. ՆԱԼՊԱՆԴԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՔԱԼԵԼՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԸ՝ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՄԷՋ

Արուեստագիտ. արժէք ներկայացնող շարժանկարները ընորոշիչ նոր կնիք մը ձեռք ձգած են, որ է՝ Քալելը :

Ժամանակը ընդհանրապէս կ'ըլլայ մըշուշոտ, երբեմն՝ խոնաւ, ատեն ատեն՝ առաւօտ շատ կանուխ: Տեսարանը կը ներկայացնէ փողոց մը, մեծ քաղաքի մը ծայրամասերէն մէկուն մէջ որեւէ մէկ տեղ, գրեթէ միշտ՝ ամայի : Կորսուած թռչուն մը կրնայ թառիլ հեռագրաթելի մը վրայ, կամ ճամբուն երկայնքին ծառերէն մէկուն տերեւները կրնան սրսփալ, բայց առանցմէ զատ շուրջին ամէն ինչ անշարժ է: Քամէրան սեւեռած է կնոջ մը վրայ (Ժան Մօրօ՞, Մոնիքա Վիթթի՞, Անուք Էմէ՞, Էմմանուէլ Րիվա՞): Կինը կը քալէ: Թեւերը կախուած են մարմնին երկայնքն ի վար, կոնքերը կը շարժին ձախէն աջ, աջէն ձախ՝ զանդաղօրէն, զգայնութեամբ : Կ'անցնի ծառին քովէն, կամ հեռագրաձողին քովէն, կամ երկուքին ալ քովէն, կամ հաղարաւոր ծառերու եւ հեռագրաձողերու քովէն: Երբեմն կանգ կ'առնէ, ձեռքը կ'երկարէ ցանկապատի մը, կամ ծառի կոճղի մը, կամ փողոցի լուսաւորութեան ձողի մը, կամ ճղճիմ բոյսի մը:

Կնոջ ետեւէն, յաճախ շատ հեռուէն, կ'երեւի մարդ մը (Մարչէլլօ Մասթրոյանի՞, Ալէն Տըլո՞ն, Էյճի Օքատա՞): Մարդն ալ կը քալէ: Ձեռքերը երբեմն գրպանին մէջն են. երբեմն՝ մէկ ձեռքը միայն գրպանը դրած է. (արտասովոր երեւոյթ՝ երբեք երկու ձեռքերը միեւնոյն գրպանին մէջ չեն. ոչ ալ՝ մէկ ձեռքը երկու գրպանի մէջ): Մարդը կնոջ կը հետեւի կամ չի հետեւիր — գրեթէ անկարելի է հասկնալ այս պարագան, քանի որ, կնոջ նման, մարդն ալ աճապարելու երեւոյթ չունի: Բեմադիրը (Միքելանճելօ Անթոնիոնի՞, Ալէն Րէնէ՞, Ֆէտէրիքօ Ֆէլլինի՞, Ֆրանսուա Թրիւֆօ՞) ինքն ալ ոչ մէկ աճապարանք ունի տալու: Շարժանկարը («Լա Նոթթէ՞», «Լ'Ավվէնթուրա՞», «Լա Տոլչէ Վիթա՞», «Հիրոշիմա Մոն Ամո՞ւր») պէտք եղածէն աւելի երկար է, բայց եւ այնպէս կինը միշտ կը շարունակէ քալել, մարդը միշտ կը շարունակէ քալել. եւ, այս բոլորին մէջ, տեղի ունեցած միակ դէպքը կը պատահի այն մարդոց մօտ, որոնք չեն քալեր, այլ նստած են շարժանկարի սրահին մէջ, ու իրարու ականջին կը փսփսան, թէ որքա՜ն իրական, որքա՜ն պարկեշտ ու որքա՜ն բարձրորակ արուեստ է ցուցադրուածը :

Քալելը ոչ մէկ կապ ունի շարժանկարին նիւթին կամ յուզական վիճակներուն հետ: Կինը խառնուած է՝ կը քալէ. մարդը հանդարտ է՝ կը քալէ. կինը պաղարիւն է, անձնասպանութիւն կը խորհի, վերբացած է, կատղած է՝ կը քալէ: Քալելը ոչ մէկ կապ ունի տեղ մը հասնելուն հետ. ոչ մէկ ատեն մեզի ցոյց չի տրուիր հասնելու տուեալներ ներկայացնող վայրը — տուն, հաւաքավայր, խանութ, եւայլն. (իրականին մէջ, եթէ տեղ մը հասնելու պարագան որեւէ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ պատմութեան մէջ, դերակատարները կը ցատկեն ամէնէն մօտիկը գտնուող ինքնաշարժին, կամ վերելակին մէջ. ոչ մէկ ատեն ոտքով չեն երթար իրենց հասնելիք վայրը):

Արդիական շարժապատկերին մէջ, Քալելը թէքնիք ոչ մէկ նպատակի կը ծառայէ բայց, ինչպէս կը բացատրեն բեմադրիչները, կեանքին այնքան շատ մաս կազմող անիմաստ թափառումները վերստեղծելու նպատակին : Բեմադրիչ Անթոնիոնիի հարցուցած են, թէ իր ստեղծագործութեանց մէջի գործող անձերը ինչո՞ւ այդքան շատ կը քալեն: Պատասխան՝ «Ինչո՞ւ Ճէյմս Ճօյս իր «Իւլիսիս» վէպը մենախօսութեամբ մը վերջացուցած է: Ինչո՞ւ Պէրկման միշտ կը խօսի Աստուծոյ մասին »:

Քաղեց՝ Շ. Ք.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ Լոս Անճըլըս հասած է, ուրկէ Ֆրեզնօ անցած է, ապա՝ Սան Ֆրանսիսքօ ուր հանդէս մը կազմակերպուած է Դեկտեմբեր 9ին: Դեկտեմբերի վերջ, Շ. Նարդունի կը վերադառնայ Պոսթըն: Հաւանաբար այցելէ նաեւ Քանատա: Տիթրոյթ, Շիքակօ, Նիւ Եորք այցելելէ ետք Շ. Նարդունի Ֆրանսա կը վերադառնայ Մայիսին :

ՊԷՅՐՈՒԹ հասած է իտալահայ նկարիչ՝ Ճօն Փափազեան, որ ցուցահանդէս մը կուտայ Լա Լիբռոն սրահին մէջ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Գարանթինայի շրջանը 35 նորագիրներ Դաշնակցութեան շարքերը մտած են կնքահայրութեամբ Ընկեր Յովհաննէս Տէր–Յովհաննէսեանի :

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ Պրքլիի համալսարանին մէջ այս տարի եւս դասաւանդութիւններ տեղի կ'ունենան Հայոց լեզուի, պատմութեան եւ մշակոյթի: Դասախօսն է՝ Տոքթ. Փօլ Էսապալեան: Անցեալ երկու տարիներու ծախքերը հոգացած էր Հայ Կրթական Հիմնարկութիւնը որ զաղրեցուցած էր իր վճարումը անցեալ Յունիսին: Այս տարի ծախքերը յանձն առած է Ալեք Փիլիպպոս, որու շնորհիւ միայն կը շարունակուի այս դասընթացքը :

ԱՏԻՍ – ԱՊԱՊԱՅԻ մէջ կայ Ս. Գէորգ հոյակապ եկեղեցին, հայկական ոճով շինուած է եւ հսկայ ծառերով եւ արեւադարձային գեղեցիկ տունկերով շրջապատուած : Ատիս Ապեպա քաղաքը, արդէն, ծովէն 2400 մ. բարձրութեան վրայ կը գտնուի, գեղեցիկ պարտէզ մըն է (Ատիս – Ապապա, կը նշանակէ «նոր ծաղիկ»): Առաջնորդարանը, որ գեղեցիկ շէնք մըն է եւ ամէն յարմարութիւններով օժտուած, կը գտնուի Հայլէ – Սելասի անունով ամէնէն նշանաւոր պողոտային վրայ: Առաջնորդարանի կից կը գտնուի Գէորգեան ազգ. վարժարանը, օժտուած ընդարձակ խաղավայրերով եւ լուսաւոր դասարաններով: Վարժարանը կը յաճախեն 170 երկու սեռէ աշակերտներ: Գաղութը կը հաշուէ մօտաւորապէս 1200 անձ, բոլորն ալ բարեկեցիկ : Ցաւանուանական եւ կուսակցական վէճեր գոյութիւն չունին :

Գաղութային ժողովի փոխ – Ատենապետը հայ կաթոլիկէ մըն է Պ. Էլիաս Ճէրահեան, աղզանուէր մը, իսկ ատենապետն է Պ. Պերճ Պապայեան : Կան կօշիկի, կաշիի, եւ ոսկերչի մեծահարուստ գործարանատէրեր, ինչպէս Տարագեան, Սվաճեան, Սէֆէրեան, որոնց գործարաններուն մէջ կ'աշխատին հարիւրաւոր գործաւորներ : Եթովպիոյ մէջ հայ գաղութը սկսած է կազմուիլ 70 տարի առաջ: Հայերը մեծամասնութեամբ հաստատուած են մայրաքաղաքին մէջ, ուր գիշերը ցուրտ կ'ըլլայ եւ ցերեկը տանելի տաք, գրեթէ ամբողջ տարին զարունը կը տիրէ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (192)

ԱԻԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Թիկնապահներէն չորս հոգի դահլիճէն ելան ու շապիկին տակէն կապուած մատանին առին :

Վեհապետը հեռացած էր:

Քիչ յետոյ Աւազակապետը նորէն պալատին այն զարհուրելի առանձնարանը տարուեցաւ, ուր խաւարը զարշելի ու մահաբոյր էր :

— Մարդասպան, մարդասպան, բացագանչեց Աւազակապետը, այս զարհուրելի պալատին մէջ տեսնելու չէիր գիս : Մեկուսեթեանս կը նայիս, չէ՞, բայց արժանի ես առանց տեսարաններ դիտելու, որովհետեւ դարուս այն մեծ աւազակն ես դուն որ մարդկային գլուխներով ու արիւնով կը սնանիս :

Դուն այն անգութ գազանն ես որ կը յօշոտէ իր որսը՝ անոր սիրտը քամելու համար: Ձէ, մարդկային ոչ մէկ նկարագիր գոյութիւն ունի քու մէջդ: Մի միայն օձ մը դարձած ես դուն՝ որ իր գալարումներուն տակ կը ճմլէ ամէն բան :

Մենախօսեց Աւազակապետը, վրէժխնդրութեամբ մենախօսեց : Յետոյ գեղեցիկ գլուխը խոնար ու մըլոտած որմին կրթնեցուց ու պահ մը խորին մտածումներու մէջ թաղուեցաւ :

Այն ատեն սարսափելի իրականութիւն մը պատկերացաւ իր աչքին ու չկրցաւ ինքզինքը զսպել :

— Դաւաճան, յարեց ան խեղդուած ձայնով մը, ինչո՞ւ ձեռքերդ իմ արեանս մէջ թաթխեցիր ինչո՞ւ հոգիդ սեւցուցիր: Հրէշ, չէ՞ որ հայ քահանայ մըն էիր դուն, չէ՞ որ քու կոչումդ բարձր էր: Ինչ շահ ունեցար, մարդասպան Համիտ ի՞նչ տուաւ քեզի: Ախ, գիտեմ, գիտեմ, կաթիլ մէջ զարշելի անբարոյականութիւն մը խառնուած էր ու դուն սնած էիր անոր ապականուած գարշութիւնով:

Աւազակապետը բարկութենէն անզուսպ շարժում մը ըրաւ ու շղթաներու ծանրութեան տակ ճնշուած մնաց :

Գիշերուան ժամը վեցուկէսին կը մօտենար: Երկարգի այդ դժոխային սպանդանոցը խոր լռութեան մէջ թաղուած էր: Միայն պալատին առջեւը տարածուած ընդարձակ պարտէզէն բու մը եղերաձայն վայնիւը կը յանկերգէր .

— Վո՜ւ, վո՜ւ, վո՜ւ:

Ու սգրանուագ անէծքը կ'արձագանգէր պալատին մէջ ու շատ անգամ կը խառնուէր մեծ մարդասպանին քունը:

Այդ պահուն Աւազակապետին առանձնարանը երեք հոգի կը մտնէին երկար քարէ սանդուխէ մը, որուն դուռը գաղտնի ելք մըն էր՝ սուլթանի սենեակներէն մէկուն :

Անոնք, այդ զարհուրելի ճիւաղները Սուլթան Համիտի դահիճներն էին, որոնք ոչ գութ ունէին եւ ոչ ալ զգացում: Մարդկային կերպարանքով գազաններ դարձած էին ամէնքն ալ :

Աւազակապետը ջախջախուած ու խորասուղած զրուցեան մէջ մրափած էր, երբ դահիճներէն երկուքը մօտեցան ու իրենց բազուկներուն մէջ ամուր մը կաշկանդեցին անոր գլուխը :

Այս յանկարծական կաշկանդումէն ցնցուած՝ Աւազակապետը աչքերը բացաւ եւ դահիճներուն երեսը նայեցաւ :

— Ձայն չհանես, հրամայեց աւագ դահճապետը, որ քայլ մը անդին կը կենար ու ձեռքը բռնած էր խոշոր սուր մը:

— Մի բռնադատէք, եթէ գլուխս կ'ուզէք՝ ես կուտամ, նկատեց Աւազակապետը :

— Սուս, գոչեց դահճապետը, քեզ մտիկ չենք կրնար ընել: Դուն ինչ շուն ես որ գլուխդ տաս մեզի: Ձեռքիս սուրը այդ բլլայ ...

Ու երկու դահիճները, չնայելով որ չղթայակապ գլուխը ինքնաբերաբար ոտքի ելաւ ու մօտեցաւ նկուղին անկիւնը դրուած խոշոր սալին եւ գլուխը ծռեց, դարձեալ քաշկռտեցին զինքը:

Օ՛, մարդկային քստմնելի տեսարան..

Ճիշդ այդ պահուն, երբ Աւազակապետը սալին վրայ իր գլուխը կը դնէր եւ դահճապետը կը սպասէր, ահա ներս կը մտնէր Սուլթան Համիտ՝ որ հանդիսատես ըլլար զարհուրելի ոճրին ...

Ու դահճապետը սուրի արագ հարուածով մը յաջողեցաւ անջատել Աւազակապետին գեղեցիկ գլուխը եւ զայն ներկայացնել այդ արիւնարբու զազանին:

Սուլթան Համիտ աչքը սեւեռեց արիւնաթաթաւ գանգուածին վրայ որ գլուխ մըն էր, դիտեց անոր ճակատը, դիտեց աչքերն ալ՝ որոնք բաց էին եւ որոնց մէջ հայելացած զազան մը կար, դիտեց ու սարսռաց .

— Ի՛նչ էր, ի՛նչը:

Վ Ե Ր Ջ

Տէր եւ Տիկին Ներսէս Գիչիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նշան Փոլատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Կարապետեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Վարուժան Կարապետեան եւ զաւակը (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Կարապետեան եւ զաւակը (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Գէորգ, Առաքսի Միքայէլեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Եղիա Թնկրեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Գէորգ Աւագեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նաբարէթ Տոնիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հայթայեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Խորէն Վարդանեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Միրիճան Կիրակոսեան եւ զաւակները (Ամերիկա), սրտի ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօրաքրոջ եւ հօրաքրոջ որդիին եւ ազգականին՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

(82 տար., Սեբաստիոյ Կովտուն գիւղէն)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 24ին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս Չորեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2ին, իր բնակարանը, 19 Ավընիւ փասթէօր, Իսի, մեթրօ Մեռի տ'Իսի, եւ արարողութենէն ետք, Քլամարի ենթէր – քոմինալ գերեզմանատունը ժամը 3.30-ին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Շիմշիրեան (ծնեալ Կարապետեան) եւ Տէր եւ Տիկին Ա. Օպօղեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ՆԱՀԱՊԵՏ ՇԻՄՇԻՐԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ. ինչպէս նաեւ Կարապետեան, Շիմշիրեան ընտանիքներու բոլոր ննջեցեալներուն ի յիշատակ, այս Կիրակի, Լիոնի եկեղեցիին մէջ: (Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին «Կոմիտաս» երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Օֆլազի):

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Սէնթ Մարթէնի եկեղեցիին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի Անի կոմիտէի, բոլոր ընկերներու յիշատակին:

Արամ Թորոսեան, Վաղարշ Աւոյեան, Առաքել Յովհաննէսեան, Յովհաննէս Գալաճեան, Արսէն Կարապետեան, Լեւոն Բլթոյեան, Լեւոն Քէշիշեան, Յովհաննէս Զիլինկիրեան, Կարապետ Մուրատեան, Սարգիս Ռստիկեան, Կիրակոս Պերժեան, Պօղոս Այանեան, Գրիգոր Ալոյեան, Սարգիս Գալուստեան, Նշան Մուրատեան, Աւետիս Գալիկեան, Հերոյ Կիրակոսեան, Մանուկ Յովհաննէսեան, Մինաս Տէվրիշեան:

Ս. Պատարագէն ու հոգեհանգիստէն վերջ շիրիմներու այց: Հաւաքոյթ Օհանջանեան Ակումբը, ժամը 19.30ին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն ընտանեկան պարագաները, բարեկամները ու յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Կիւլիզար Սէրգէրեանի մահուան առթիւ Պաո Թիւնէլ Պ. Ժան քսան Ն. Ֆ. եւ Պ. Մանուկ Գասպարեանէ հինգ Ն. Ֆ.:

×

Մարսէյլի Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Այրի Տիկին Վարդանոյշ Գրիգորեանէ եւ զաւակները Գուրգէն, Հրայր եւ Վռամէ 50 Ն. Ֆ., ողբացեալ Կարապետ Գրիգորեանի մահուան Դ. տարելիցի առթիւ: Ինչպէս նաեւ Պ. Արմենակ Թորոսեանէ 15 Ն. Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Սարայ Կէչուղեանի յուղարկաւորութեան առթիւ:

×

Լիոնի Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է այս տարի եւս Տիկին Մարի Կէնճեանէ քսան Ն. Ֆ. իր ողբացեալ տաքրոջ յիշատակին, Պ. Պ. Պալեանէ 10 Ն. Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Վասիկ եւ Ռուբէն Տէր–Դաւթեանէ 10.000 Ն. Ֆ. իրենց յարգելի ծնողաց Բժ. ՅՈՎՍԷՓ եւ ընկերուհի ՍԱԹԵՆԻԿԻ անունին նուիրուած կառուցուած Կապոյտ Խաչի գրասենեակին համար:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է ԴԵԿՏ. 16ԻՆ

ԳԻՆԵՋՕՆ-ԽՆՋՈՅՔ

Քրիստափոր Միքայէլեանի ծննդեան 103րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած փարիզի Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի:

Կիրակի, 2 Դեկտեմբեր, ժամը 16–23, Մշակոյթի Տան մէջ:

Քր. Միքայէլեանի կեանքին ու գործունէութեան շուրջ կը բանախօսէ՝

ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԽՍԱՀԱԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը՝

ԸՆԿ. Ե. ՃԱՆԿԻՕԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեան (մեներգներով), ընկերներ՝ Երուանդ Գրիգորեան, Արայ Գրիգորեան, Արփս Գարայեան եւ Օր. Նազիկ Մալխասեան (արտասանութիւններով) նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը երգի, պարի ու նուագի իր մասնակցութեամբ:

Սիրով կը հրաւիրուին քոյր միութիւններն ու կազմակերպութիւնները եւ համակիրները:

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ:

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գին

Մուտքը ազատ է:

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

1600ԱՄԵԱԿԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600-ամեակը կը տօնուի Կրընոպլի մէջ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, Սէն Լուի սրահը, Րիւ Ժի.:

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Եկեղ. Միութեան:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 3ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Սալ տը լա Շիմի:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 17ի Կիրակի օր, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառվարեճց խումբին պարանցիկ երեկոյթը, Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր:

×

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսը՝ 27 Յունուար, 1963:

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Դեկտեմբեր 22, Շաբաթ գիշեր:

×

Մարտ 17. «Ժողովուրդները կ'երգեն», Սորպոնի մէջ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Հայկանոյշ Մովսէսեան (Փիւթօ, Ֆրանսա), կը փնտռէ իր եղբօր զաւակները Անժէլ եւ Դանիէլ՝ հայրերնին Յակոբ Ոսկերիչեան, մայրերնին Քալիոփի: 1949ին Երուսաղէմի Ս. Յակոբայ վանքը ապաստանած են եւ այդ թուականէն ետք իրենցմէ լուր չէ հասած: Տեղեկութիւն ունեցողներէ կը խնդրուի գրել հետեւեալ հասցէին.—

Mme H. MOVSESSIAN

18, Rue Pierre Curie — PUTEAUX (Seine) (France)

Գահիրէի Յուսաբերէն կը խնդրուի արտատպել:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

GRANDE NUITÉE

DU NOR SEROUND

Նուագախումբ

HAZY SIGUEL

Dans les Salons de l ALHAMBRA

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 8, ժամը 21էն առաւօտ:

ԽՆՋՈՅՔ-ԵՐԵԿՈՅԹ

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր իր անդամները եւ բարեկամները եղանակի առաջին խնջոյք–երեկոյթին, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8–12, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ: Մուտքը ազատ է:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզ «Ահարոնեան» խումբի հերթական նիստը այս Չորեքշաբթի, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Դասախօս՝ Ժ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Նիւթ՝ Մեծն Տիգրան:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՊՕՄՈՆԻ Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը– Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15-ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտ. 2 ժամը 17էն կէս գիշեր

Կուանտ Օթէլի շքեղ սրահներուն մէջ 12 Պուլվար տէ Քափիւսէն

Նախագահութեամբ՝ Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԵՆԿԵԱՆԻ

Orchestre

ԺԻՄՄԻ ԿՈԼՏՍԹԵԱՆ

Մուտք 6 Ն. Ֆ.

Attractions

avec la grande vedette des disques

DECCA

Frankie Jordan

Կէս գին ուսանողական քարտ ներկայացնողներուն:

Ապահովել սեղանները

GRE. 18-38

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ն. Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7.50 Ն. Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, Fէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ,	5 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չաքմաքճեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՅՈՐՁԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ն. Ֆ.
ՋՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3.50 Ն. Ֆ. Բ. հատոր 5 Ն. Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը 0·25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 29 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

JEUDI 29 NOVEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9468 — 38e ANNÉE — Fondateur · SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5369

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Արամ Սահակեանի անակնկալ եւ յան-կարծական մահուան կսկիծը դեռ չամոքած՝ նոր եւ անդարմանելի կորուստ մը սուգի կ'ենթարկէ Դաշնակցական ընտանիքը :

Ո՛չ եւս է Գուրգէն Մխիթարեան :

Վերջին տարիները կը տառապէր սրտի հիւանդութենէ : Քանի մը անգամ հիւանդանոց մտած ելած էր : Բժիշկները բացարձակ հանգիստ պատուիրած էին : Սակայն գաղափարի եւ գրչի անխոնջ մշակը չէր կրնար բաժնուիլ Հայրենիքի իր գրասեղանէն, որուն կառչած մնաց մինչեւ վերջին շունչը :

Կը մեռնի պատնէշի վրայ :

Գուրգէն Մխիթարեան եւս կը պատկանէր միջին սերունդին : Այն սերունդին, որ պատանութեան տարիներու խանդավառութենէն վերջ, երբ կը յուսար հասնիլ իր երազներու հանգրուանին, կ'իյնար ահաւոր փոթորիկի մը յորձանուտին մէջ :

Ծնած էր Անդրանիկի ծննդավայր արծուեբոյն Շապին Գարահիսարի մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ, 1890ին :

Օսմանեան Սահմանադրութիւնը 1908 Յուլիսին իր «ազատութիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն եւ արդարութիւն» փայլփլիչ նշանաբաններով նոր յոյսեր կը ծնցնէր ազատութեան կարօտ Հայերու հոգիին մէջ :

Փայլուն հեռանկարներ կը բացուէին ուսումնածարաւ հայ երիտասարդներու առջեւ :

Գաւառի խորերէն անոնք գունդ գունդ կը դիմէին դէպի Պոլիս, արեւմտահայութեան մշակոյթի փարոսը, զարգանալու եւ ազգին ծառայելու հաստատ մտադրութեամբ :

Գուրգէն Մխիթարեան 18 տարեկան էր, երբ հասաւ Օսմ. կայսրութեան մայրաքաղաքը եւ մտաւ Կեդրոնական վարժան, ուր պատկառելի ուսուցչական կազմի մը խնամքին տակ աւարտեց միջնակարգ ուսման շրջանը :

1918ի Զինադադարէն վերջ է, որ աւելի գործօն դեր մը վերապահուած էր իրեն մեր ազգային կեանքին մէջ, իբրեւ ուսուցիչ, հանրային գործիչ եւ հրապարակագիր, Պոլսոյ, Եգիպտոսի եւ Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ :

Խմբագրութեան սկսաւ Պոլսոյ Ճակատամարտին մէջ, Շաւարշ Միսաքեանի թեւին տակ, դառնալով խմբագիրներէն մէկը Դաշնակցական այդ մեծ թերթին մինչեւ այն օրը, երբ Իզմիրի 1922 Սեպտեմբերի աղէտն ու 1923ի գարնան Պոլսոյ պարպումը կրկին գալթական դարձուցին Հայութիւնը, Վոսփորի ջուրերուն մէջ թաղելով բոլոր յոյսերն ու երազները :

Պոլսէն Գահիրէ փոխադրուած, Գուրգէն լծուեցաւ գրական աշխատանքի, որուն նուիրուած պիտի մնար մինչեւ վերջ :

Ուշագրաւ էին իր գրական քննադատութիւնները, որոնց կարեւոր մէկ մասը ամփոփեց հատորի մը մէջ 1946ին «Քսաներորդ դար գրականութիւն» անունով :

Իր խմբագրականները օրուան հարցերուն շուրջ կը կարդացուէին մեծ հետաքրքրութեամբ : Կը գրէր մաքուր ոճով, առանց կրքի, ողջամիտ եւ փաստացի բովանդակութեամբ :

Իր մահով Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը կորսնցնէ իր անձնազոհ, նուիրեալ մտաւորականներէն մէկը, որ իր ամբողջ կեանքը ի սպաս դրաւ հայ ժողովուրդի բարօրութեան եւ անոր ազատագրական դատին :

Անմոռանալի պիտի մնայ իր յիշատակը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔՈԹԻԻ
ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԸ ԿՈԼԻ ԴԱՄԲԱՆԱԿԱՆԸ

Սգաւոր քաղաք մը՝ Լը Հավր, սգաւոր բազմութիւն մը եւ համակ վիշտ, անկեղծ վիշտ մը բոլորին դէմքին վրայ, բոլորին սրտին մէջ :

Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 10·15ին նախագահ տը Կոլ Լը Հավր կը հասնի ուր կ'ընդունուի փոխ – ծովակալ Պիւրէն տէ Ռոզիէի կողմէ : Նախագահը կ'առաջնորդուի դէպի Թաղապետական, հոն են արդէն Մոներվիլ եւ Վենսան Օրիոլ, նախագահը կ'անցնի իրենց առջեւէն, չի բարեւեր, անոնք ալ արդէն գինքը չեն տեսներ... : Քիչ անդին կի Մոլէի ձեռքը կը սեղմէ :

Քոթիի դագաղը ուսամբարձ բռնուած է վեց հոգիի կողմէ, շրջապատուած զինուած ծովայիններէ եւ նախկին ռազմիկներու դրօշակներէ : Դագաղը ծածկուած է Եռագոյնով : Խոր լռութիւն կը տիրէ : Զօր. տը Կոլ պիտի խօսի :

« Այն օրը երբ նախագահ Քոթի կ'առաջնորդուի իր վերջին հանգստավայրը, երկիրը իր խոր ցաւն ու գնահատանքը կը միացնէ ընտանիքին եւ Հավրի մեծ քաղաքին վիշտին : Ռընէ Քոթի, իր ամբողջ կեանքը, պատիւ բերաւ մարդուն, կողքին անոր որ եղաւ իր ազնիւ եւ վեհանձն ընկերուհին, կամ փաստաբանի իր արհեստին մէջ,— մանաւանդ երբ դժուար դատեր կը պաշտպանէր — եւ վերջապէս ուրիշներու մանաւանդ նորմանտացի իր հայրենակիցներուն հանդէպ, ուղեց միշտ ինչ որ արդար էր, ինչ որ լաւ էր :

« Ռընէ Քոթի պատիւ բերաւ Հանրապետութեան : Պաշտօնները զորս կատարեց իբրեւ խորհրդարանական, իբրեւ նախարար, իբրեւ նախագահ եւ վերջին անգամ իբրեւ անդամ Սահմանադրական Խորհուրդին, տարաւ միշտ յանուն ազգային շահին :

« Ռընէ Քոթի պատիւ բերաւ Ֆրանսային, ըլլայ անոր համար որ քաջարար կռուեցաւ անոր պաշտպանութեան համար Մեծ Պատերազմին, ըլլայ երբ անոր ներկայացուցիչն էր օտար պետութեանց առջեւ, ըլլայ խնամիթիւն մէջ, երբ կը մասնակցէր մեքի ընտրանիին աշխատանքներուն, ըլլայ երբ կը խօսէր անոր մասին, ինչ որ ըրած է միշտ, յուզիչ ազնուութեամբ եւ արժանաւորութեամբ :

« Ցիշեցնելով ինչ որ եղաւ Ռընէ Քոթիի անձնաւորութիւնը, ինչպէս չողեկոչել Լա Պրիւյէռի սա մտածումը — Համեստութիւնը է արժանիքին ինչ որ շուքերն են դէմքերուն պատկերի մը վըրայ, անոր ուժ եւ փայլ կուտան :

« Արդ, ահաւասիկ որ այս մարդը, այս քաղաքացին, այս Ֆրանսացին, երբ բարձրագոյն պաշտօնին գլուխն էր, տեսաւ յանկարծ ազգային մեծ տագնապի մը ծնունդը, 1958 Մայիս ամսուն, իր իսկ չփոթութեամբ անդամալուծուած վարչակարգի մը ներքեւ, Ֆրանսա եւ Հանրապետութիւնը անդունդին եզերքն էին : « Հանրային վտանգին առջեւ, նախագահը իր շուրջը կը տեսնէր պաշտօն ունեցող մարդիկ որ կ'ընկճէին անկարողութեան մէջ, ինչ որ ալ ըլլար անոնց արժէքը, ինք ալ կը զգար թէ չունի միջոցները առաջնորդելու համար Պետութիւնը եւ ազգը : Թող չունենար այն առեն, բարձր հոգի եւ իմաստութիւն, թող կառչէր տապալող վարչաձեւի մը, թող փորձէր ապաստանիլ ոչինչին ետին որ այն

առեն իր պաշտօնին էութիւնն իսկ էր, կասկած չկայ թէ տագնապը Ֆրանսան պիտի նետէր վաւթարագոյն տագնապներու մէջ : Բայց, այն առեն էր որ լսելով միայն իր հայրենասիրութիւնը, իր պայծառատեսութիւնը եւ իր անշահախնդրութիւնը, նախագահ Քոթի որոշեց ինք ալ եւ համոզեց վարչակարգն ալ, որ իրեն պէս յանձնուէին խոր օրինականութեան, ոչ այն բազմակողմանի ներկայացուցչութեան, անորոշ եւ չփոթ ազգը բաժնող հոսանքներուն, այլ անոր որ կը ներկայացնէ այն զգացումները, յոյսերը, հիմնարկութիւնները որ կը ձգտին, ընդհակառակն, միացնելու : Այդ ձեւով, կրցաւ, առանց խզումի պետութեան մէջ, սկսիլ ֆրանսական Հանրապետութեան անհրաժեշտ եւ արդիւնաւոր վերածնունդը :

« Նախագահ Ռընէ Քոթի ընդմիշտ պիտի մնէր արդար մարդու նման եւ ֆրանսացի ժողովուրդին յարգանքը պիտի ըլլայ ձեր յիշատակին հետ » :

Ապա, թափօրը կ'առաջնորդուի Սէն–Վենսան տը Փօլ եկեղեցին ուր հանդիսաւոր պատարագ մը կը մատուցուի : Թաղութիւն տալէ առաջ, Ռուանի արքեպիսկոպոսը, Գերապայծառ Մարթէն կ'ողեկոչէ Քոթիի յիշատակը : Կ'ըսէ թէ Հռոմէն կուգայ ուր Պապն ու Տիեզերական ժողովի հայրերը մեծ յուզումով լըսած են նախագահ Քոթիի մահը : Կը կարդայ Յովհաննէս ԻԳ.ի ցաւակցական հեռագիրը, կը յիշէ Քոթիի Հռոմ կատարած ճամբորդութիւնը, 1957ին եւ կը վերջացնէ յայտնելով թէ «մեկնեցաւ շատ շուտ, առանց մեծ տառապանքներու, առանց անկումի, առիկա շնորհ մըն է » :

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԳՈՀ Է ՔԱՍԹՐՈՅԷՆ

« ՇԱՏ ԿԸ ՍԻՐԵՄ ԶԻՆՔԸ »

Կ'ԸՍԷ ԽՈՐՀ. ՓՈԽ – ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Քենըտիի հետ տեսնուելէ առաջ, Միկոյեան շատ բարձր տրամադրութիւն ցոյց տուած է Նիւ Եորքի մէջ, հաճոյքով կերած – խմած է եւ մամուլը դիտել կուտայ ֆրանսական սրամտութեամբ թէ ակներեւ է որ Միկոյեան ձանձրացած էր Քուպայի ... պարենաւորման վարչակարգէն : Արդարեւ ծանօթ է որ Քուպախիստ սեղմումներու ենթարկուած է ամերիկեան պաշարման պատճառաւ եւ կիները տարին մէկ զոյգ կօշիկի իրաւունք ունին միայն :

Միկոյեան խօսելով Ֆիտէլ Քասթրոյի մասին, ըսած է «ես շատ կը սիրեմ զինքը, Քուպացիները շատ աղէկ մարդիկ են ինչպէս եւ իրենց ղեկավարները » : Միկոյեան գնահատած է նաեւ ՈՒ. Թանը, բայց միշտ խուսափած է պատասխանելէ շատ մանրամասն հարցումներու : Ըսած է թէ վիճելի հարցերու մասին խօսած են Ամերիկացիներուն հետ, բայց չեն կրցած «համաձայնութեան» «տարրերակ չկարելու համար» : Արդարեւ ՄԱԿի հաշուոյն ճաշի մը ընթացքին է որ խորհրդային եւ ամերիկացի բանագնացները խօսած են :

Միկոյեան նախագահ Քենըտիի հետ պիտի տեսնուի այսօր՝ Հինգշաբթի :

X Ամերիկեան լաւատեղեակ շրջանակները կը հերքեն այն լուրերը ըստ որոնց Ամերիկա պիտի վերցնէ Թուրքիոյ իր հրթիռները : Այս լուրը կը հաղորդէր Լոնտոնի Տէյլի – Թելեկրաֆը : Ըստ թերթին Քուպայի խորհրդային հրթիռներու «փոխարէն» չէ այս նահանջը այլ՝ Ճիւփիթըր հրթիռները այլեւս ժամանակավրէպ են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ յանձնուեցաւ կրկին Ե. Հանրապետութեան Բ. օրէնսդրութեան, Ա. դահլիճին կազմութիւնը : Հաւանական կը նկատուի սակայն որ նախարարական փոփոխութիւններ կատարուին :

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ Վիլհելմին իշխանուհին մեռած է առջի գիշեր, 82 տարեկանին, քունին մէջ : Թագուհին եղած էր երբ 10 տարեկան էր եւ 1948ին կը հրաժարէր իր գահը յանձնելով իր աղջկան՝ Ժիւլիանային որ այսօրուան թագուհին է, պատերազմին ապաստանած էր Անգլիոյ Գէորգ Զ. թագաւորին մօտ, իր մասին միշտ կը յիշուէր սա խօսքը «ամէնէն քաջ մարդըն է » :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ արտաքսուած է յունական դեսպանատան Բ. կցորդը իբրեւ լրտես : Յոյները կը բողոքեն ըսելով որ սխալ ամբաստանութիւններ են :

ՓԵՔԻՆԻ Նոր Չինաստան մամուլի գործակալութիւնը յայտարարեց թէ Միացեալ Նահանգները շահ ունին ձգձգելու չին – հնդկական պատերազմը աւելի լաւ կարենալ ենթարկելու համար Հնդկաստանը :

ԵՄԷՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն վարչապետ Սալալ եւ իր ուժերը ճզմըւած կ'ըլլային տասը օրուան մէջ եթէ եգիպտական ուժերը օգնութեան հասած չըլլային : Եմէն կը բողոքէ Ապահովութեան խորհուրդին մօտ եգիպտական միջամտութեան դէմ : Միացեալ Նահանգները իրենց միջամտութիւնը առաջարկած են կարգադրելու համար եմէնեան հարցը : Այս առընչութեամբ նախագահ Քենըտի նամակներ գրած է Նասրի, իշխան Ֆայսալի, Հիւսէյն թագաւորին եւ զօր. Սալալին :

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ թուխսը արգիլուած է իբրեւ անբարոյական պար :

ՀՌՈՄԷՆ հասած լուրերու համաձայն Պապը վիրաբուժական գործողութեան պիտի ենթարկուի, քանի մը օրէն երբ փակուի Տիեզերական ժողովի Ա. նստաշրջանը : Թելադրուած է սակայն կարդինալներուն որ չհեռանան Հռոմէն առ ի զգուշութիւն որեւէ հաւանականութեան առջեւ : Կը յիշուի թէ Յովհաննէս ԻԳ. 82 տարեկան է : Ժողովին Բ. նստաշրջանը պիտի սկսի 1963 Սեպտեմբերին եւ ոչ թէ Մայիսին ինչպէս նախապէս որոշուած էր :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ հնագոյն եկեղեցին որ Տէլի Իպրահիմ գիւղը կը գտնուի թալանի տըրուած է առջի գիշեր : Ալժերիոյ մէջ միշտ անիշխանութիւն կը տիրէ ըստ կարգ մը ազբիւրներու եւ շատ անորոշ է մանաւանդ հարքիներու վիճակը : Ֆիկարօ եւ Ֆրանս–Սուար կրկին գրաւուեցան առջի օր որովհետեւ գրած էին թէ հարքի մը Ֆրանսա փախած է եւ պատմած թէ ինչ խոշտանգներու ենթարկած է :

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐԻ վիճակը շատ փայլուն չէ : Իր իսկ կուսակցութիւնը կը պահանջէ որ տարուոյն սկիզբը հրաժարի վարչապետի իր պաշտօնէն :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ ուր կը գտնուի քանի մը օրէ Մակարիոս Արք. «սիրալիր» խօսակցութիւններ ունեցած է նախագահ Կիւրսէլի հետ : Շեշտած են, ղեկոյցի մը մէջ, երկու երկիրներու բարեկամական յարաբերութեանց անհրաժեշտութիւնը :

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԷՆ ԱՌԱՋ՝

«ՊՃԵՂ ՄԻ ԱՆՈՒՇ ՍԻՐՏ»

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԷՆ

Զորս պիտի կարդաք

ՆՈՐ ՀԱՃՈՅՔՈՎ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

«ՄԵՂՈՒ» ԹԻՒ 1

Լոյս է տեսնում, երբ լոյս է տեսնում «Սով. Գրականութիւն» ամսագիրը:

ՄԵՐ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԸ

Արբանեակների առաջաւոր մեր դարում, մի արբանեակ եւս՝ «Մեղու», որ պատկանում է «Սովետական Գրականութիւն» ամսագրին:

«Մեղու» արբանեակը նպատակ ունի ծիծաղել եւ ծիծաղելու հետ միասին, եթէ կարողանայ նաեւ ծիծաղեցնել, ապա նա հասած կը լինի իր բարի նպատակին:

«Մեղու»ն ոչ մի պատճառ չունի քաշուելու, մածունն սպիտակ կոչելու, փայտածուխը՝ սեւ, երկրաշարժին երկիւղալի ածականը փակցնելու կամ բոլոր թռչուններից աւելի շատ սիրելու խաղաղութեան աղաւնին: «Մեղուն» պիտի չքաշուի տարբերելու ոտանաւորն ու բանաստեղծութիւնը, անգամ եթէ ոտանաւորը քառասուն ոտանի լինի, իսկ բանաստեղծութիւնը ոչ մի ոտ ունենայ:

«Մեղուն», ինքը քննող, դատող, չի կարող անտեսել մեր քննադատութիւնը. վա՜յ, հազար վա՜յ այն քննադատին, որ քննում է առանց դատելու եւ կամ դատում է առանց քննելու: Նման քննադատները նման են այն բժիշկներին, որոնք առանց որոշելու հիւանդի ախտանիշը, պառկեցնում են նրան վիրահատութեան սեղանին:

«Մեղուն» չի կարող զլանալ եւ պիտի կռուի գրաքննադատական կեղծ կուռքերի, նրանց տախտակի բուրգերի դէմ, որոնք ներկուած են կրանիտի գոյնով. «Մեղուն» պիտի բզզայ, մեղր չինի եւ ի հարկին խայթի յանուն խորհրդահայ գրականութեան ծաղկման եւ բարգաւաճման:

«Մեղուն»... բայց վերջացնենք:

ԱՌԱՆՑ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ ՏԱԼՈՒ

ԸՆԹԵՐՑՈՂ.— Ինչո՞ւ առանց անունները տալու:

Միթէ՞ «Մեղու»ն վախենում է անունները տալուց:

«ՄԵՂՈՒ».— Այո, վախենում եմ: Արջերից եւ չար մարդկանցից վախենում եմ ես: Նրանք կարող են ինձ վնասել, անոնիմ նամակներ գրել, փեթակս շուռ տալ...

ԸՆԹԵՐՑՈՂ.— Ը, անցիր, գործիդ...

«ՄԵՂՈՒ».— Նիւթը՝ գիւղի երեկոն: Գրում են՝ պահպանողականը, նորարարը եւ պատմավիպագիրը:

ՊԱՀՊԱՆՈՂԱԿԱՆԸ

Արեւը մայր մտաւ արեւմուտքում եւ իրիկնային ստուերներն իջան յոգնած գիւղի նեղ ու ծուռ փողոցների վրայ: Լսւում է միայն ծղրիդների տաղտկալի եւ միօրինակ երգը: Բարձրացաւ մի թեթեւ քամի եւ ջրաղացի մօտ կանգնած ուռենիներն իրենց ճիւղերը տարուբերեցին:

ՆՈՐԱՐԱՐԸ

Գիւղի երեկոն: Արեւը կուլ գնաց արեւմուտքի արուարձաններում: Մոխիր՝ գիւղի փողոցների վրայ եւ մոխրոտ ծղրիդների մոխրէ երգը: Քամին սուրաց գորշ հրջապգեստով եւ մոխրէ մատներով դիպաւ ջրաղացամերձ ուռենիների ճիւղերին: Մոխիր:

ՊԱՏՄԱՎԻՊԱԳԻՐԸ

Եղաւ երեկոյ եւ մայր արեւն մուտ եղաւ արեւմուտքում: Եւ իջան ստուերներն նեղ ու ծուռ փողոցների վրայ պարտասուն գիւղի եւ էր լսելի ծղրիդների երգն տաղտուկ եւ միօրինակ: Եւ բարձրացաւ քամի մի թեթեւ, որ շարժեր ճիւղերն ուռիների, բուսած մօտն ջրաղացի:

ԸՆԹԵՐՑՈՂ.— Որի՞ն գերապատուութիւն տալու է ընթերցողը:

«ՄԵՂՈՒ».— Երեքից ոչ մէկին: Պարզապէս պէտք է գրուի.— «Երեկոն իջաւ գիւղի վրայ»: Եւ վերջակէտ:

ԸՆԹԵՐՑՈՂ.— Ձեղաւ, չոր է: Իսկ գիւղի փողոցնե՞րը: Ծղրիդնե՞րը, թեթեւ քամի՞ն, ուռենինե՛րը...

«ՄԵՂՈՒ».— Թող այդ ամէնը հեղինակը չտեսնի. թող այդ ամէնը հեղինակը տեսնի իր առաջին կամ երկրորդական հերոսի աչքերով... Թող... է՛, ե՞ս պիտի ասեմ, թէ ինչպէս պէտք է գրել: Ցտեսութիւն:

ԳՐԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

ԲՈՐԵԱՆ ԳՈՒՐԳԷՆ.— Նախկին բանաստեղծ, այժմ դրամատուրգ (թատերագիր): Մի յարկի տակ, Կամուրջի վրայ:

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ՎԱՀԱՆ.— Բանաստեղծ, փոխարինում է Զարենցին... որպէս Հայպետհրատի գեղարուեստական բաժնի վարիչ:

ԴԱՐԵԱՆ ԶԱՐԶԱՆԴ.— Գրող: Իր անուան հետ ոչ մի կապ չունի: Ճիշտը՝ հանդարտ Դարեան:

ԵԿԱՑՏԵՍԱՅԱՂԹԵՑԵԱՆ.— Դրամատուրգ: Դեռ չի ծնուել:

ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ ՍԻԼՎԱ.— Գրականութեան մէջ՝ «Ցորելեանական» քոնեաք, որքան հնանում է, այնքան ուժեղանում:

ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ ՀՐԱՉԵԱՑ.— Հիանալի բանաստեղծ... մեծ ընդհատումներով:

ՆՈՐԵՆՑ ՎԱՂԱՐՇԱԿ.— Ցայն դասական բանաստեղծ, որ գրում է մաքուր հայերէնով:

ՍԵԽԱՆ ԳԵՂԱՄ.— Ամենանոր անդամը գրողների միութեան, որ քիչ մ'աւելի գեղեցկացուց Գրողների Միութիւնը:

ՏԱՐՈՆՑԻ ՍՈՂՈՄՈՆ.— Երգուեալ բանաստեղծ:

(Շարունակելի)

ՀԵՏԵՒՈՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Իր «Սովետական հայրենասիրութեան մասին» խորագրով յօդուածը լոյս ընծայելուց յետոյ, Վարդան Ղազանչեանը գովելի հետեւողականութեամբ դադարել է հայկական քիւֆթա, հայկական փլաւ, էջմիածնի բաղրաչ եւ նման «ազգային» կերակուրներ ուտելուց:

ՅՈԲԵԼԵԱՆ

Կիրովականում տեղի ունեցան հայ արձակագիր ՆՈՐ – ԱՅՐԻ յիսնամեայ յոբելենական հանդիսութիւնները: Լոռու անտառները մի պահ դադարեցին սոսափելուց:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«Գրական Թերթ» շաբաթաթերթում քննադատ Թաթիկ Բաղիկեանը մեղադրում է ինձ բանագողութեան մէջ: Թերթը լոյս տեսնելուց յետոյ ես ընկայ միլիցիական (ոստիկանական) հսկողութեան տակ: Խնդրում եմ հասկացնել օրկաններին, որ բանագողութիւնը սովորական գողութիւն չի եւ ենթակայ չէ հետապնդման:

Մ. Տուժողեան

Յարգելի «Մեղու»,

Յատկապէս 1961 թուականին խոխական, մաքուր մեղր ստանալը կապուած էր մեծ դժուարութիւնների հետ: Խնդրում ենք բացատրել, ի՞նչպէս են մեղրը խարդախում:

«Մեղու».— Մեղրը ես եմ խարդախում: Մեր բանաստեղծներն այնքան վարդ ու յասմիկ, մասուր ու մանուշակ, այնքան սուսամբար ու փշատէնի են արտում իրենց ոտանաւորների մէջ, որ ես սար ու ձոր ընկնելու եւ ծաղիկներից դժուարութեամբ նեկտար հաւաքելու փոխարէն, թառում եմ քնարերգական ծաղիկների վրայ եւ... Ձեր ասած խարդախուած մեղրը պատրաստ է...

Խմբագրի պաշտօնակատար՝

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

ՖԱՇԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԾՆՈՒՆԴԸ

—1922—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հոկտեմբեր 26ին Մուսոլինի զօրակոչի կ'ենթարկէ բոլոր շարքայինները, հրահանգ կը տրուի անոնց որ երթան ու տեղաւորուին քաղաքի հիւսիսային արուարձաններուն մէջ՝ իրենց նշանակուած տեղերը:

40.000 հոգի կը հաւաքուին մայրաքաղաքի հարաւային կողմը, 10.000 ալ հիւսիսային կողմը: Իրիկուան դէմ սեւ շապիկները կը գրաւեն շատ մը մեծ քաղաքներ, վարչատեղերը, քաղաքապետարանը, թղթատարական եւ հեռագրատան կեդրոնատեղիները: Երեսփոխաններ հարցապնդումներ ըրին, լուսաբանութիւններ պահանջեցին: Նախարարները պաշտօնազրկեցին զիրենք: Թագաւորը գիւղի իր դղեակէն Հռոմ վերադարձի ճամբուն վրայ Ֆաշականներու կողմէ խելայեղօրէն կը ծափահարուի: Վարչապետը կը յօժարի եւ կը ստանձնէ նոր դահլիճ մը կազմել երեք Ֆաշական նախարարներով: Կը հեռախօսէ Միլանօ, տեսակցութիւն մը խնդրելով Մուսոլինիէն՝ բայց պատասխան չի ստանար եւ դահլիճը իր հրաժարականը կը ներկայացնէ:

Հոկտեմբեր 28ի արշալոյսին, սեւ շապիկները կը յառաջանան դէպի Հռոմ: Մուսոլինիի մարդիկը, ոչ այրուձի, հետեւակօրէն, հրետանի եւ ոչ ալ հրասայլ ունին, լոկ հասարակ արձակազէններ են: Իսկ կառավարական բանակը ունի քանի հազար կանոնաւոր զօրք՝ օժտուած գնդացիրով եւ ամէնէն արդիական զէնքե-

ԻՇԽԱՆ ԱԶԻՄԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Անմիջապէս որ լուր առացաւ, թէ Ֆրանսական բանակը Ալպեաններէ անցած էր, Աղեքսանդր Զ. իշխան Ազիմը խիստ հսկողութեան տակ բանտարկել տուաւ Սանթ – Անճէլոյի դղեակին մէջ: Բարի վարուց հաստատագրեր տալով Հռոդոս ուղարկեց Ազիմի Ֆրանսայի պահապանները ու զանոնք փոխարինեց իր իսկ քեռորդիներով, որոնցմէ մին, ճիշդ է, Ս. Յովհաննու ասպետական կարգին կը պատկանէր:

Քիչ ժամանակ ետք, Կարոլոս Ը. կը մտնէր Հռոմ եւ Աղեքսանդր Զ., վախնալով թէ գերի կը բռնուի, իշխան Ազիմի հետ ամրացաւ Սանթ – Անճէլոյի դղեակին մէջ: Պաշարողին եւ պաշարեալին միջեւ բանակցութիւններ սկսան: Պայման դրուեցաւ, որ ոչ միայն «Պապը Թագաւորին հետ պիտի վարուի որպէս բարի հայր, ու Թագաւորն ալ Պապին հետ՝ որպէս բարի զաւակ», այլ նաեւ, որ «Պապը Թուրքը պիտի յանձնէ Թագաւորին. որ Թագաւորը Թուրքը պիտի վերադարձնէ Պապին, երբ այլեւս պէտք չունենայ անոր. որ Թուրքին յանձնումին որպէս գրաւական, Պապը Թագաւորին որպէս պատանդ պիտի տայ Վալանսի կարդինալը (այլ անուամբ՝ Կեսար Պորճիա). որ Թուրքին վերադարձուելուն որպէս գրաւական, Թագաւորը Պապին պիտի տայ պատանդներ. որ Թագաւորը յանձն կ'առնէ այս գործառնութեան առընչութեամբ ապահովել Հռոդոսի ասպետներուն մեծաւորին հաւանութիւնը. որ Պապը պիտի շարունակէ ստանալ Սուլթանին կողմէ կանոնաւոր կերպով ուղարկուած հացադինը»: Ու վերջապէս, պաշտօնական համաձայնագրէն դուրս, Թագաւորը յաջողեցաւ կարդինալական գլխարկ մըն ալ ապահովել իր արշաւանքին խորհրդատու՝ Սէն Մալոյի եպիսկոպոսին համար: Իսկ իշխան Ազիմ, որ շատ զարմացած էր այնքան կարճ ատենուան մը ընթացքին Ս. Պետրոսի պալատէն Սանթ Անճելօ դղեակը փոխադրուելուն, եւ Սանթ – Անճելօ դղեակէն ալ ազատութեան տիրանալուն, երախտագիտութեամբ համբուրեց իր ազատարարին ձեռքն ու ուսը:

Միամտաբար խնդրեց, որ Եգիպտոս անցնելու ազատութիւն տան իրեն, ուր, տասներեք տարիէ ի վեր իրեն կը սպասէին կինն ու զաւակ մը, որուն երեսը տեսած չէր երբեք: Սակայն Կարոլոս Ը. այս նկատումով չէ որ ազատագրած էր Ազիմը, որ իր դժբախտութեանց տագնապահեալ նկարագրութիւնը թուղթին յանձնելով ճամբայ ինկաւ՝ Ֆրանսայի Թագաւորին եւ Վալանսի կարդինալին ընկերակցութեամբ:

Աւա՛ղ, երկիցս աւա՛ղ: Թերրաչինայի մէջ «խորհրդաւոր փորհարութիւն» մը ունեցաւ եւ քիչ ատեն ետք մեռաւ Քափուայի մէջ: Վալանսի կարդինալը, այս պատահարէն անմիջապէս ետք անհետացած ըլլալով, ամէն ոք այն համոզումը գոհացուց, թէ ինք թունաւորած էր իշխան Ազիմը. ոմանք ըսին, թէ թունաւորած էր, որպէսզի պապը յարգած ըլլայ Ազիմը ոչ ոքի յանձնելու մասին Պայազիտին տուած խոստումը եւ կարենայ զանձել իշխանին արեան գինը. ուրիշներ ըսին, թէ նոյնինքն Սուլթան Պայազիտ կարդինալը կաշառած էր Վենետիկցիներուն միջնորդութեամբ: Կարոլոս Ը. կատաղութենէն լալով, կապարեայ դագաղի մը մէջ զմռսել տուաւ իշխան Ազիմի մարմինը, որու մահով կ'անհետանար եթէ ոչ եկամուտ մը, այլ գոնէ իր արեւելեան փառասիրութեանց մէկ յենարանը:

Ողջութեան ընթացքին աճուրդի նիւթ դարձած, իշխան Ազիմ պիտի շարունակէր աճուրդի նիւթ մնալ մահէն ալ ատեն մը վերջ: Պապը կ'աղաչէր որ իրեն վերադարձնեն դիակը, որուն համար Աստուծոյ առջեւ պատասխանատու է ինք, կ'ըսէր: Չէր մոռցած, թէ ինչ պայմաններու լրացման շնորհիւ կրնար ակնկալութիւններ ունենալ Պայազիտէ առաջարկած երեք հարիւր հազար ոսկիին վրայ: Եթէ թոյն մատուցող ձեռքը իրը չէր այլ՝ իր «զաւակինը», յամենայն դէպս ինք կը մնար իշխան Ազիմի սեփականատէրը՝ Կարոլոս Ը.ի հետ կնքած իր համաձայնագրին իսկ հիման վրայ. հետեւաբար միայն ինք իրաւասութիւն ունէր աճիւնները յանձնելու ան որ անկ է: Մինչ այդ, Պայազիտէն կը պահէր այս մահուան լուրը, զոր Կարոլոս Ը. եւս գաղտնի կ'ուզէր պահել՝ Սուլթանին աչքը վախցնելու համար: Սակայն Պայազիտ լուրը առած էր Վենետիկի պայլին միջոցաւ, եւ, հայր ու որդի Պորճիաներուն հետ այլեւս առնելիք – տալիք չունենալու գաղափարէն շատ գոհ, Ազիմի մարմինը կը պահանջէր Կարոլոս Ը.էն: Լաւ գիտէր, թէ այս վերջինն ալ աճիւնները պիտի չյանձնէր առանց փոխադարձ հատուցման: Թագաւորը գոհացաւ հինգ հազար ոսկիով, որ իրեն յանձնեցին Կաէթայի մէջ, երբ Սուլթանին ներկայացուցիչները հաստատեցին, թէ դիակը իշխան Ազիմինն է: Մինչ այս, մինչ այն, Ֆրանսայի Թագաւորը պարտաւորուեցաւ Նափոլիի Թագաւորութիւնը անակնկալ կերպով ձգել Ֆրետէրիք տ'Արակոնի, որ տէր կանգնեցաւ հանգուցեալ իշխան Ազիմի աճիւններուն՝ դեռ Թուրքերը զանոնք փոխադրելու ժամանակ չունեցած: Այն ատեն վէճը դարձեալ ծայր առաւ, այս անգամ՝ Պապին, Նափոլիի Թագաւորին եւ Սուլթանին միջեւ, վէճ, որ չորս տարի տեւեց. բայց Նափոլիի Թագաւորը գիտցաւ գլուխ բռնել Պապին առջեւ: Վերջապէս, Վալոնայի փաշային անհամար երթ ու դարձերէն ետք, ու հակառակ պապական նուիրակ Պոզարդոյի մեքենայութեանց, Սան Քաթալտոյի մէջ դագաղը բեռցուեցաւ օսմանեան նաւու մը վրայ եւ «Սուլթանը հաճոյքն ունեցաւ իր եղբօր Ազիմի դիակը տեսնելու»:

Հաճոյք, որ Պայազիտի որդին՝ Սիւլէյման Մեծապանծ, տարբեր ձեւով պիտի ունենար քսաներկու տարի աւելի ուշ, երբ գրաւեց Հռոդոս կղզին. իր բանակին ներկայութեան, երկուքի սղոցել տուաւ Ազիմի որդին ու թոռը, որոնք գերի բռնուած էին այս կղզիին մէջ, ուր եկած էին ապաստանելու ասպետներու մեծաւորի մը մօտ: Տխուր վախճան մահմետական այս իշխանին սերունդին համար. իշխան, որ այնքան տխուր գոյութիւն մը եւ այնքան տխուր վախճան մը ունեցած էր՝ քրիստոնեայ Եւրոպային շնորհելէ վերջ թանկագին մասունքներ, սրբազան ժողովին՝ երեք կարդինալներ, երկու պապերու եւ Հռոդոսի ասպետներու մէկ մեծաւորին՝ անհաշուելի գումարներ — առանց հաշուելու իր յանձնումին կամ սպանութեան համար ձեռքէ ձեռք անցած կամ առաջարկուած աւելի եւս մեծ գումարները. իշխան, որուն անունը՝ Ազիմ, կը նշանակէր «Սէր»:

(8 եւ վերջ)

րով: Զօրավար Պատոլիօ կ'ըսէր.— Հինգ վայրկեանէն կրնանք փաշական խառնիճաղանձ բանակը ոչնչացնել :

Առաւօտեան ժամը 10ին ներքին նախարարութեան կողմէ հեռագրով եւ հեռախօսով, բոլոր քաղաքապետարաններուն կը հաղորդուի Թագաւորին հետեւեալ յայտարարութեան բնագիրը :— Կարգ մը անոպայ տարրեր ցոյցերով, խռովութիւններով եւ երկպառակութիւններով երկրին հանդարտը կը վրդովեն: Կառավարութիւնը պարտ ու պատշաճը տնօրինած է երկրին անդորրութիւնը պահպանելու համար: Միջոցներ ձեռք առնուած են խառնակութիւններուն եւ ապստամբութիւններուն վերջ մը տալու համար, այս պատճառաւ երկրին իշխանութիւնը յանձնուած է զինուորականներուն»: Ժամը 11ին Իտալիոյ ամբողջ հողամասին վրայ պաշարման վիճակ կը յայտարարուի, հրահանգ կը տրուի Հռոմ յառաջացող բոլոր ճամբաներուն վրայ փշաթելեր զետեղել : Վարչապետը՝ պաշարման վիճակի հրամանագրի Թուղթը Վիթթորիօ Էմմանուէլ Գ. Թագաւորին յղեց ստորագրուելու համար: Հրամանագիրը ոչ ստորագրուեցաւ ոչ ալ վերադարձուեցաւ, երբ վարչապետը անձամբ ներկայացաւ Թագաւորին պատճառը հասկնալու համար, Թագաւորը կը պատասխանէ — սիրելի վարչապետս դուն օրէնագէտ անձնաւորութիւն մըն ես, սահմանադրական օրէնքները շատ լաւ գիտես, հրաժարեալ դահլիճ մը մի միայն ընթացիկ գործերով կը զբաղի, իրաւասութիւններ չունի այսպիսի պատասխանատու գործ մը կատարելու : Թուղթը ծալելով գրպանը կը նետէ, շատ քաղաքավարօրէն ոտքի կ'ելլէ եւ զինքը մինչեւ դուռը կ'առաջնորդէ :

Թագաւորը հրամանագիրը չստորագրելով Մուսոլինիին ճամբայ կը բանայ : Գիտէր ինչ կ'ընէր: Թագաւորը մօտը կը հրաւիրէ իր ամենավստահելի մարդը՝ զօր. Պատոլիօն ու կ'ըսէ անոր— բանակի վիճակը խրախուսական չէ, ստացած լուրերուս համաձայն՝ կը վախնամ տրուած հրահանգները չգործադրուին, զինադրելու համար մեր տրուած հրահանգները չլսուին : Կը վախնամ, որ նոյնիսկ անիշխանական վիճակ ստեղծուի եւ մեր կառավարական կարգերու փլուզմանը պատճառ դառնայ: Կ'աւելցնէ —կը տեղեկանամ որ, սեւ շապիկները կը կեդրոնանան Նափոլի, երկու գունտերու բաժնուելով կը յառաջանան Թերակղզիի հարաւ եւ հիւսիսային կողմերը, ու կը կրկնէ Թագաւորը — անձնապէս կը հաստատեմ որ, Մուսոլինի զօրաւոր հարուածով մը կրնայ մինչեւ Հռոմ իջնել ուրիշ պարագայ մըն ալ, նկատել կուտայ Թագաւորը — այս քանի մը շաբաթներու շարժումներու ընթացքին Իտալիոյ ժողովուրդը որեւէ հակազդեցութեան ժեստ չըրաւ, շատ պաղարիւն մնաց եւ հանդարտ: Սխալ է անշուշտ ըսել թէ ժողովուրդը Փաշականութեան հետ է, բայց, պէտք է ընդունիլ որ դէմ ալ չէ: Ինծի այնպէս կը թուի թէ ժողովուրդը ձանձրացած է այլեւս այս անստոյգ վիճակէն, չմոռնանք նաեւ ազատ քարտաշներու համակրանքը Մուսոլինիի շարժման հանդէպ:

Հոկտեմբեր 28ին ազատ որմնադիրներու վերին մարմինը հետեւեալ շատ յատկանշական գաղտնի շրջաբերականը կը յղէ Իտալիոյ իր բոլոր օթեակներուն : — Ֆաշականութիւնը որ, կը խմորուի Իտալիոյ մէջ՝ կուգայ իր մասնակցութիւնը բերելու երկրի վերելքին, զօրաւոր նոր ուժ մըն է որ նեցուկ պիտի հանդիսանայ մեր ազգին: Վիթթորիօ Էմմանուէլ Թագաւորը եւ Պատոլիօն ազատ որմնադիրներ են :

Թագաւորը եւ կարգ մը նախարարներ՝ լուելեայն համաձայն էին որ դահլիճը հրաժարի: Անտարբերութեամբ կը հետեւէին անցուդարձերուն, Մուսոլինիի բանի ուժով չէր որ կառավարութիւնը ձեռք պիտի առնէր, այլ Թագաւորին հետ կարգ մը պատասխանատու նախարարներ երկիրը քաոսէն դուրս հանելու եւ համայնավարական անմիջական վտանգին դէմ Թումբ մը կանգնեցնելու համար համաձայնեցան կառավարութիւնը Մուսոլինիի յանձնել :

Ժամը 12.15ին արքայական պալատէն կը հաղորդուի թէ, պաշարման վիճակի հրամանագրի գործադրութիւնը ցնոր տնօրինութիւն երկարաձգուած է: Իրականին մէջ չէր ստորագրուած Թագաւորին կողմէ որպէսզի գործադրուէր: Կէսօրէն ետք երկրորդ հաղորդագրութեամբ մը կը յայտարարուէր — վարչապետը կը հրաժարի նոր դահլիճ մը կազմելու իր պաշտօնէն :

Մուսոլինի, Հռոմ, Թագաւորին ներկայանալու հեռագիր մը կը ստանայ, Հոկտեմբեր 30ին՝ առտուն Մուսոլինի ճամբայ կ'ելլէ: Համայնավարները Հռոմի մօտ չղեկավարքի ճամբան կը կտրեն: Լուրը Հռոմ կը հասնի, երկու ինքնաշարժներ կուգան եւ Մուսոլինին Հռոմ կ'առաջնորդեն, անմիջապէս Թագաւորին կը ներկայանայ: Թագաւորը իրեն կը յանձնէ նոր դահլիճի մը կազմութեան գործը, բայց կ'աւելցնէ — շատ ծանր պարտականութիւն մըն է զոր յանձն կ'առնէք, աշխատեցէք ձկունութեամբ տանիլ ձեզի վստահուած պաշտօնը : Մուսոլինի ուշադրութեամբ մտիկ ընելէ ետք կը խոստանայ եւ պատուոյ խօսք կուտայ ուղղամտութեամբ կատարել իր վրայ տրուած պարտականութիւնը :

Մուսոլինի Թագաւորին պալատէն դուրս գալով կը յայտարարէ.— Քաղաքացիներ քանի մը ժամէն նոր կառավարութիւն մը պիտի ունենանք: Կեցցէ Իտալիան, կեցցէ՛ Թագաւորը, կեցցէ՛ Ֆաշականութիւնը: Ժողովուրդը անպայման կ'ուզէ Թագաւորը տեսնել: Թագաւորը դժկամակութեամբ պատշգամ կը բարձրանայ: Ժողովուրդը զինքը կ'ընդունի ծափողջոյններով :

Սեւ շապիկները չորս կողմերէն կը խուժեն մայրաքաղաք: Հոկտեմբեր 31ին տողանցք մը կը կատարուի: Մուսոլինի իր զօրապետներուն հետ Թագաւորին պալատը կ'երթայ: Այս զօրահանդէսով մը Քիճի պալատը կը հաստատուի եւ կը դառնայ երկրին տէրը :

Վիթթորիօ Էմմանուէլ Գ. Թագաւորը 1922 Հոկտեմբեր 30ին Մուսոլինիի հանդիսաւորապէս յանձնեց Իտալիոյ կառավարութիւնը, բայց, 1943 Յուլիս 25ին բոլորովին նուաստացուցիչ պայմաններու տակ ետ առաւ այդ պարգեւը :

Թ. ՆԱԼՊԱՆԴԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Փարիզի «Համազգային» Մշակութային Միութեան գործունէութեան համառօտութիւնը, 14 Ապրիլ 1961էն մինչեւ 1962 Հոկտեմբեր 15:

Համազգայինի վարչութիւնը ընտրուեցաւ 1961 Ապրիլ 14ին, եւ ձայներու մեծամասնութեամբ վարչութեան նոր անդամ ընտրուեցան Մ. Պարսամեան (ատենապետ), Ն. Աղամալեան (ատենադպիր), Տիկին Գ. Աղապապեան (գանձապահ) եւ անդամներ Ժ. Միրիճեան, Ե. Յարութիւնեան, Թ. Նալպանտեան, Ա. Յովհաննէսեան :

Մէկուկէս տարուան ընթացքին վարչութիւնը ունեցած է ընդամէնը 26 ժողովներ, որոնց ներկայ եղած է ամէն անգամ մեծամասնութիւն մը, շատ քիչ անդամներ հիւանդութեան պատճառով բացականեր եղած են :

Միշտ նկատի առնելով Ֆրանսահայութեան մշակութային եւ հանրային կեանքը հետաքրքրող հարցերը, վարչութիւնը մշակած է մէկէ աւելի ծրագիրներ, մասնաւորաբար բոլոր Միութիւններու հետ գործակցութեան անհրաժեշտութիւնը :

Համազգայինի անդամները իրենց պարտականութեան մէջ գիտակից պահելու համար, վարչութիւնս պատրաստել տուաւ ծրագիր – կանոնագիր մը, պէտք եղած ատեն ցրուելու համար, բացատրելով Միութեան նպատակը եւ գաղափարականը: Մէկուկէս տարուան ընթացքին՝ վարչութիւնը կազմակերպած է մէկ թէյասեղան, որու ընթացքին գիրքերու վաճառում տեղի ունեցած է: «Հայ մամուլի» ցուցահանդէսին առթիւ նաեւ գիրքերու վաճառումի օր նշանակուած է :

Անկէ զատ՝ վարչութիւնս կազմակերպած է տասը դասախօսութիւններ զանազան նիւթերու շուրջ: Միջին Արեւելքի գաղութներու մասին՝ (Հ. Սամուէլ), Ճշմարտութիւն եւ Գ. Զօհրապ՝ (Ս. Շահպազ), Փալանճեան ճեմարանի մասին՝ (Մ. Պարսամեան), Գիրերու գիւտի 1600ամեակի յոբելեան (Ժ. Միրիճեան), Հայ մանրանկարչութիւն (Ա. Խաչատրեան), Մալխասի գրականութեան եւ կեանքի մասին՝ (Մ. Պարսամեան, Հ. Սամուէլ եւ Կարօ Սասունի), Բանաստեղծական եւ սիրային լարերը հայ ժողովրդական երգերուն մէջ (Կ. Մեհեան), Հայաստանի արդի գրականութիւնը եւ լեզուական խնդիրներ (Ս. Թորոսեան), Մանկավարժութիւնը նորագոյն դպրոցներուն մէջ (Տիկին Այվազեան), Քազանծաքի յոյն բանաստեղծի մասին՝ (Կ. Փոլատեան) :

Այս բոլոր դասախօսութիւնները օրըօրին տեղեկագրուած են «Յառաջ»ի մէջ: Համազգայինի դասախօսութիւններուն ներկայ եղած են ամէն անգամ մեծ թիւով ունկնդիրներ: Իբրեւ «Հայ գրագէտներու բարեկամներ» հրատարակչականին ներկայացուցիչ Մ. Պարսամեան յայտնեց որ, այդ միութիւնը լուծուած ըլլալով, ընկերութեան ընդհանուր գիրքերը «Համազգային» Միութեան կը փոխանցուին: Շուրջ 4 հազար հատորներ Մշակոյթի Տուն փոխադրուեցան :

Յառաջիկային գործադրելու որոշումով, Միութեանս նախագահը պատրաստած է Հայերէնագիտութեան դասընթացք մը, Մատենագրութեան պատմութեան եւ Նոր գրականութեան պատմութեան համար: «Մշակոյթի» վարչութեան առաջարկով, «Համազգայինի» վարչութեան յանձնուեցաւ Ընթերցարան-Գրադարան մը բանալու հոգը: Արդէն կազմուած են գիրքերու ցանկեր, ուրիշներ ալ պիտի կազմուին, ինչպէս նաեւ ընթերցարան – գրադարանի կանոնագիրը :

Ալֆորվիլի մեր բարեկամներէն եւ «Համազգայինի» Միութեան համակիր՝ Պ. Ստեփան Թիրեաքեան, տեղւոյն ազգայիններէն՝ Պ. Դաւիթեանէ խնդրած եւ առաջարկած էր, որ իր հնութեան պատկանող առարկաները նուիրէ Պէյրութի Փալանճեան ճեմարանին, ուսանողութեան ուսումնապէս սատարելու համար: Պ. Դաւիթեան ընդ առաջ երթալով այդ խնդրանքին յօժարակամ ընդունած է : Շուտով անհրաժեշտը պիտի կատարուի, այդ թանկագին առարկաները ապահով միջոցաւ Պէյրութ փոխադրելու համար :

Մեր տրամադրութեան տակ գտնուած գիրքերէն Հ. Յ. Դ. Շաւիղ «Արդութեան» խումբին նուիրած ենք քան ութ հատորներ :

Սիրելի հայրենակիցներ, ներկայացնելով մեր մէկուկէս տարուան գործունէութիւնը, մեր հրաժարականը հաւաքաբար ներկայացնելու առթիւ, պարտք կը զգանք կոչ ընել «Համազգային»ի անդամներուն ջերմօրէն աշխատիլ, աւելի եռանդ ցոյց տալ, երիտասարդ ուժեր գործի լծել, որովհետեւ շատ գործ կայ ընելիք, եւ ինչ որ հրաժարող վարչութիւնը չկրցաւ ընել, նորընտիր վարչութիւնը պէտք է ընէ :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՊՃԵՂ ՄԸ ԱՆՈՒՇ ՍԻՐՏ

Խոշոր ծրար մը թեւին տակ՝ բարձրացաւ 89 թիւ հանրակառքը որ Օթէլ տը Վիլէն մեկնելով կ'երթայ մինչեւ Գլամառ :

Սովորականէն քիչ մը աւելի տատանեցաւ կանգ առած վակոնը, իր զսպանակներուն վրայ: Վակոնի մը համար ընաւ արհամարհելի չէր ներս մտնող կնոջ ծանրութիւնը: Հաստամարմին մայրիկը ծիծաղելիօրէն պզտիկ ու սեւ գլխարկ մը ունի, խեղճուկ սեւ վերարկու մը ունի, ինչպէս նաեւ սեւ յօնքեր, սեւ վերին շրթունք եւ երկու սեւ ակռայ: Հատ մըն ալ հայու սեւ ճակատագիր :

Եպրաքսէ հանըմ «փարտոն» ըսելով անցաւ անկիւն մը ու իր ծրարը դրաւ ոտքերուն մէջտեղ: Տեղաւորուեցաւ, օ՜ֆ մը քաշեց, տոմսակը մատանիին մէջ անցուց եւ քննական ակնարկ մը պտըտցուց շուրջը :

Իր ճիշդ դէմը նստած էր քիչ մը թուխգոյն երիտասարդ մը, թուխ եւ կոկիկ հագուած: Եթէ ոչ տխուր՝ գոնէ մելամաղձոտ էր ան եւ ինքն իր վրայ կքած : Եպրաքսէ հանըմ նշմարեց որ անոր գիրկը գտնուող փոքրիկ ծրարը՝ հայերէն թերթի մը մէջ պլլուած է: Ասանց այլեւայլի բառ.

— Գիտես քի ես քեզ պիտի ճանչնամ : Դուն Փատանձեմին տղան չե՞ս :

Ո՛չ, Փատանձեմին տղան չէր, բայց Հայ էր: Անակնկալէն այնպէս մը ցնցուեցաւ՝ որ անմիջապէս տուաւ իր անունը:

— Կարապետեա՞ն ... Նորայր Կարապետեա՞ն: Բա ես փէ՛ք շատ Կարապետեան կը ճանչնամ. Դուն Մարզուանի՞ Կարապետեաններէն ես ... Խասքէօյի՞ ... Զօք չէյ՝ թա՛մ Փատանձեմին տղուն կը նմանիս ... հարկաւ՝ Հայ ըլլալդ քիթէդ բերնէդ կը վազէ կոր. հէմէն բսի քի մեր արիւնէն ես Գործդ ի՞նչ է... ան ատեն մութլախա պիտի ճանչնաս իմ տղաքըս... Պզտիկս եկեղեցին ձայնաւորութիւն կ'ընէ... դուն եւաձայն չե՞ս ... ինչո՞ւ մայրիկդ քովդ բերել չես տար... Բոյրիկդ քեզմէ մե՞ծ է ... կարգուած է ... Բա ես խե՞նթ եմ... Աչքս ելլայ. ասանկ տղաքներ հազցուր տէ, վերջն ալ մը՛ վայելեր ... մայր չէք քի ինչ ըլլալը հասկնաք: Ես իմ տղոցս կ'ըսեմ — «Դուք իմին ճիյէրս էք, տալախս էք, պուճպարս էք»: Իմին ճիվէս ալ աս է: Աս ըսելուս պէս տղաքս կը խնդան վրաս: Լաւ չունին որ դիմամբ կ'ըսեմ, միտքս իրենց խնդալը իմանալն է: Բա ինծի համար ուրիշ ի՞նչ կայ.— Վերը Աստուած՝ վարը մանչերս: Հարկաւ անանկ կ'ըսեմ: Ինտո՛ր կ'ըլլայ որ չես ճանչնար կոր պզտիկս :

Եպրաքսէ հանըմ յանկարծ ականջները գոցեց, որովհետեւ հանրակառքին անիւները դէչ կերպով կը սկրթուէին, անկինդարձի մը պատճառաւ: Յետոյ շունչ առաւ եւ հարցուց.

— Ան չէ ամա, դուն Սերովբէն կը ճանչնա՞ս ... Սէն Միշէլի հայ նպարավաճառը ... Հա՛ նանըմ, չան զաւակ Սերովբէն ... էյ ի՞նչ տեսակ Հայ ես դուն. Ժամ չես երթար, մեր նպարավաճառը չես ճանչնար, հետս չես խօսիր ...

Տղան կը ժպտէր թեթեւ մը եւ մտիկ կ'ընէր գլուխը կախ :

— Չես հարցներ, ըսաւ քիչ վերջ հայ մայրը, չես հարցներ քի ի՞նչ է ծրարիդ մէջինը : Ըսեմ նէ՝ վրաս պիտի խնդաս: Բայց էն առաջ դուն ինծի սա ըսէ — տեղ մը յարմար, աժանկեկ ապարթըման մը կը ճանչնա՞ս: Երկու սենեակ՝ խոհանոց մը ըլլայ... Աս ինչ դժուար բան է : Քաշածս միայն Տէրը գիտէ: Նայէ, ծրարիս մէջինը խալի է. գիտնաս ինչեր քաշեցի ասոր ձեռքէն: Եւ սկսաւ պատմել թէ ինչեր քաշած է իր այս Թրքական գորգին ձեռքէն: Ամէն բանէ առաջ ուզեց նկարագրել իր տունը: Ըսաւ թէ իր երկու մանչերուն հետ կը բնակի հին եւ աշտարակի պէս նեղ տան մը ոչ թէ գագաթը, այլ գագաթին գագաթին գագաթը: Թէ անկարող է մէկ շունչով վեր բարձրանալու: Երեք անգամ կը նստի սանդուղներուն վրայ եւ կ'ըսէ .— «Մեղայ ամենասուրբ Երրորդութեանդ՝ Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ» : Խօ՞սք է բրածդ. սիրտը վեր կ'ելլայ: Իսկ յարկաբաժինը՝ Աստուած թշնամիիս չը ցուցնէ ...:

Աստառը ցած է հոն եւ ծուռ: Հոն ծուռ, հոն ծուռ: Ճշմարիտ ուղտի կըռնակ: Այնքան որ՝ մարդ կը կարծէ թէ կոխած տեղն ալ ծուռ է: Ամառը շատ տաք կ'ընէ, տանիքին ճիշդ տակը գտնըւելուն համար, եւ Եպրաքսէ հանըմին աչքերէն շոգի կ'ելլայ: Սենեակներն ալ գրպանի չափ են: Պոլսոյ եղած ատեն Եպրաքսէ հանըմ առանձին մեծ որմնադարան ունէր: Չորս հատ որմնադարան՝ որոնց յարգը չէր գիտեր եւ անոնց մէջ սա՛ն կը կախէր, սերկեւիլ կը կախէր: Եւ յետոյ, պատուհանները փոքր ու նեղ ըլլալնուն համար, հայ մայրը ոչինչ կրնայ թօթուել: Իր օձիքն անգամ չի կրնար թօթուել: Եւ Աստուած գիտէ թէ որքան բան ունի մաքրելիք, քանի որ ծխնելոյզներուն մուրը ուղղակի ներս կուգայ: Հիմա գանք սա Թրքական գորգին: Դուն ըսէ. ի՞նչպէս զայն թօթուէ եւ ո՞ւր թօթուէ: Սկիզբները կ'իջնար երկու յարկ վար, եւ սանդուղին վրայի մէկ պատուհանէն կը թօթուէր: Բայց իր դէմը ելան նոյն յարկի երկու ջատուկները, ինչպէս նաեւ դռնապանուհին :

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(1 Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստա – ցած է փոխան ծաղկի.— Տէր եւ Տիկին Վահէ Թութզըլեանէ 100 Ն. Ֆ., ողբաց– եալ Վարթեր Եղեկեանի մահուան առ – թիւ, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Սարեանէ հարիւր Ն. Ֆ. ողբ. Գեղամ Տիրատուր – եանի մահուան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Աղաւնի Յակոբեան եւ զա– ւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան – գստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ԱՐՄԵՆԱԿ ՅԱԿՈԲ – ԵԱՆԻ մահուան քառասունքի առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս.Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է ԴԵԿՏ. 16ԻՆ

ԳԻՆԵՁՕՆ - ԽՆՋՈՅՔ

Քրիստափոր Միքայէլեանի ծննդեան 103րդ տարեդարձին առթիւ կազմակեր– պուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի :

ԽՆՋՈՅՔ-ԵՐԵԿՈՅԹ

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր իր անդամները եւ բարե– կամները եղանակի առաջին խնջոյք – ե– րեկոյթին, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8 – 12, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ: Մուտքը ազատ է :

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Սէնթ Մարթէնի եկեղեցիին մէջ, նախաձեռ – նութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի Անի կոմի – տէի, բոլոր ընկերներու յիշատակին :

Ս. Պատարագէն ու հոգեհանգիստէն վերջ շիրիմներու այց : Հաւաքոյթ Օ – հանջանեան Ակումբը, ժամը 19.30ին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն ըն – տանեկան պարագաները, բարեկամները ու յիշատակը յարգողները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ըն– ղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեց. թաղ. խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի եկեղեցւոյ անուան տօնին առ – թիւ, Թաղիս Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պա – տարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, Թեմիս հանգուցեալ եւ շինարար Առաջ – նորդ ԳՐԻԳՈՐԻՍ [illegible]ԲԵԱՆԻ յիշատա – կին, [illegible] կենամօր Օր. Նուէնիկ Տէր [illegible], եւ համայն Թաղիս եւ շրջաններու շինարարութեան համար աշխատող բարերարներու եւ նը – ւիրատուներու, դերղաստանաց ննջեցե – լոց հոգւոց :

Այս առթիւ բաց ընկալեալ սովորու – թեան տեղի պիտի ունենայ մատաղի բաշ– խում : Ուստի սիրով կը հրաւիրուի հա– սարակութիւնը ներկայ գտնուիլ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Եռանդուն վաճառեօզ մը որ լաւ մեքե – նայով գիտնայ (տաքրիկօ), փայլուն ապագայ ապահովուած է : Դիմել՝

Ets DARONIAN

115, Rue d'Aboukir

CEN. 20-86

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Արամ» են– թակոմիտէի բոլոր ընկերները այս Եր – կուշաբթի, ժամը 21ին Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ : Բացա– կաները նկատի պիտի առնուին :

ՊՕՄՈՆԻ Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» են– թակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր– ները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3– ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը– Կարեւոր օ – րակարգ :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կո– միտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժո – ղովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15– ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտա – ւորիչ է :

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօ– նածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, Կիրակի, ժամը 15ին վար– ժարանին մէջ:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ, Շաբաթ իրիկուն, Դեկտեմբեր 8, Քաղաքապետարանի սը – րահը (Սալ տէ Ֆէթ):

Նուագախումբ՝

JACK KOJA
et sa formation

Ֆրանսական Պատկերասփիւռէն :
Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ 1600ԱՄԵԱԿԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600 – ամեակը կը տօնուի Կրընոպլի մէջ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, Սէն Լուի սրահը, Ռիւ Ժէ. :

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Եկեղ. Միութեան :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Մ. Տիկնանց Յանձնախումբի Բարենպատակ Վաճառքը, կամքէ անկախ պատճառներով յետաձգուած է եւ տեղի պիտի ունենայ՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 12-17.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 3ին, կէսօրէ վերջ ժա– մը 2.30ին, Սալ տը լա Շիմի :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարե – կան մեծ պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 17ի Կիրակի օր, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի կառավարեց խումբին պարանցիկ երեկոյ– թը, Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր:

×

Հայ Կարմիր Խաչի Օղն. Մարմնի տա – րեկան ցերեկոյթ պարահանդէսը՝ 27 Յունուար, 1963 :

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պա– րահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Դեկտեմ – բեր 22, Շաբաթ գիշեր :

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», Սորպոնի մէջ :

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 9, ԺԱՄԸ 17էն 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԵՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ
Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով
«ՍՕՍԻ» պարախումբը՝ Տիկին ՔԻՒԹՆ ԵՐԵԱՆԻ ղեկավարութեամբ
Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷՋԵԱՆԻ, երգիչ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ — ԽԱՂԵՐ — ՑՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
Attractions — **BAR** — **BUFFET**

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտ. 2 ժամը 17էն կէս գիշեր
Կուանտ Օթէլի շքեղ սրահներուն մէջ 12 Պուլվար տէ Քափիւսէն
Նախագահութեամբ՝ Գ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԵՆԿԵԱՆԻ

Orchestre — **Attractions**
ԺԻՄՄԻ ԿՈԼՏՍԹԱՅՆ — avec la grande vedette des disques DECCA Frankie Jordan

Մուտք 6 Ն. Ֆ.

Կէս գին ուսանողական քարտ ներկայացնողներուն :
Ապահովել սեղանները
GRE. 18-38

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ն. Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7.50 Ն.Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, բէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ,	5 Ն.Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ն.Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ն.Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ն.Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Գ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ն.Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամանեան, Պէյրութ,	40 Ն.Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ	40 Ն.Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՑՈՐՉԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ն.Ֆ.
ՋՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3.50 Ն. Ֆ. Բ. հատոր 5 Ն. Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ
ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն.Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 30 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 30 NOVEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9469 — 38e ANNÉE — Fondateur · SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5370

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏՕՆԵՐՈՒՆ ՎԵՐՋ

Այս տարի եւս «Դաշնակցութեան Օր»ուան հանդիսութիւնները վայելուչ պատշաճութեամբ տեղի ունեցան բոլոր այն վայրերուն մէջ, ուր կ'ապրին հայ կազմակերպուած բազմութիւններ:

Հազարաւոր հայրենաբաղձ Հայեր լսեցին Դաշնակցութեան խօսքը:

Մեր բանախօսները անգամ մը եւս առիթն ունեցան հրապարակաւ պարզելու հայ ժողովուրդի մեծագոյն կուսակցութեան վաստակը եօթը տասնեակ տարիներու ընթացքին:

Մեծ է այդ վաստակը եւ բազմատեսակ:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է, որ նախաձեռնարկ եղաւ ստեղծելու ամրակուռ կազմակերպութիւն մը, անոր շուրջ համախմբելով հայ ժողովուրդի մտաւորական եւ հայրենասէր տարրերը:

ԺԹ. դարու հայկական զարթօնքի ռահվիրաները ազգային շունչ դրին գրականութեան մէջ: Ազատութեան եւ անկախ հայրենիքի գաղափարին սերմնացաններն եղան:

Մէկ կողմէ Խ. Աբովեան, Միքայէլ Նալբանդեան, Գամառ Քաթիպա, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան, Հ. Ղեւոնդ Ալիշան, Րաֆֆի եւ ընկերները հայրենասիրական ոգին արծարծեցին բռնակալ վարչաձեւերու տակ ապրող Հայերուն մէջ: Միւս կողմէ Նահապետ Ռուսինեան, Սերվիչէն, Նիկողայոս Պալեան, Գրիգոր Օտեան եւ Ազգային Սահմանադրութեան հեղինակ միւս ազատամիտ մտաւորականները ժողովրդավարական, ազատական վարչաձեւի հիմը դրին հայ ազգային կեանքին մէջ:

Հողը պատրաստուած էր արդէն: Պտուղը՝ հասունցած:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հրապարակ եկաւ հոգեբանական յարմար վայրկեանի մը: Ու այնպիսի ծրագրով մը, որ կը խօսէր ազատատենչ բոլոր Հայերու հոգիին:

Հայ Յեղափոխականների Դաշնակցութիւն անունին տակ միացան համադրել յեղափոխական այն զանազան ձգտումները, որոնք սկսած էին արտայայտուիլ տարբեր անուններ կրող կազմակերպութեանց մէջ:

Ի վերջոյ դարձաւ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւն, իր դրօշին վրայ արձանագրելով Թրքահայաստանի ազատագրութիւնը՝ «Մահ կամ Ազատութիւն» նշանաբանով:

Դաշնակցութեան հերոսական շրջանը տեւեց 28 տարի: Իր հազարաւոր Ֆէտայիներն ու մարտիկները զոհուեցան ազատութեան ճամբուն վրայ: Իր զոհողութեան փառապսակն եղաւ Հայաստանի անկախութեան հռչակումը 1918 Մայիս 28ին:

Իզուր չանցաւ թափուած արիւնը:

Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումը կենդանի գործն եղաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Հայ ժողովուրդը յաւէտ երախտապարտ է անոր հայրենիքի թէ սփիւռքի մէջ, որովհետեւ գիտէ թէ այսօրուան կորիզը իր ձեռակերտն է:

Սակայն հին փառքի դափնիներուն շնորհիւ չէ, որ կանգուն է այսօր անիկա:

Անցեալի պանծալի յաղթանակները, մտքի ու բազուկի իր անմահ հերոսներու դիւցազնական սխրագործութիւններ ներշնչման աղբիւր են անշուշտ այսօրուան դաշնակցական երիտասարդ սերունդին համար:

Երէցներուն գործը կը շարունակեն անոնց յաջորդները՝ նո՛յն հաւատքով եւ նոյն եռանդով: Ու նաեւ նոյն ծրագրով, որ կը կազմէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան անյեղլի ու նուիրական հաւատոյ հանգանակը:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՏԸ ԿՈԼ ՇՆՈՐՀ ԸՐԱՒ ԺՈՒՀՕՅԻ ԵՒ ՔԱՆԱԼԻ

Պաշտօնական զեկոյց մը կը հաղորդէր, առջի օր, որ Հանրապետութեան Նախագահը որոշած է շնորհ ընել Էտմոն Ժուհոյի եւ Անտրէ Քանալի, այս որոշումը հաւանութիւնը ստացած էր Արդարութեան եւ Բանակներու նախարարներուն: Այս ձեւով երկու մահապարտներու պատիժը ցկեանս բերդարգելութեան կը վերածուի, սակայն եթէ Ժուհոյի ճակատագիրը որոշ է այս ձեւով, նոյնը չէ Քանալին համար: Արդարեւ Ժուհօ դատուած էր Զինուորական Բարձր Ատեանին կողմէ որ ստեղծուած էր համաձայն 16րդ յօդուածին եւ լուծուած կառավարութեան կողմէ Սալանի դատավարութեան վաղորդայնին, բայց տրուած վճիռները չէին բեկանուած: Ընդհակառակն, Քանալի պաշտպանները դիմում ըրած էին Վճռաբեկ Ատեանին մօտ որպէսզի ջնջուի այն վճիռը որ տրուած էր իրենց յաճախորդին համար, նկատի առնելով որ Պետութեան Խորհուրդը, անցեալ ամիս, ապօրինի հռչակած էր արդարութեան, զինուորական ատեանին ստեղծումը:

Սովորական զինուորական դատարանին առջեւ, ներկայիս կը դատուին Պոնափառթ «Մաքի»ին անդամները: Իբրեւ վկայ ներկայացած է Զօր. Վանիւքսէմ որ չէ դատուած, բայց արգելափակուած է: Խստօրէն քննադատած է կառավարութեան քաղաքականութիւնը Ալժերիոյ մէջ եւ յայտնած թէ ինք ալ նոյն բանը ըրած կ'ըլլար եթէ հոն եղած ըլլար: «Հոս կեցած մարդիկը, իսկական աքթիվիսթներ են բառին լաւագոյն առումով: Զբաղած եմ այս խանդավառ երիտասարդներով, որոնք իմ կոչիս պատասխանելով, ոտքի ելան պաշտպանելու համար հայրենիքի մէկ մասնիկը: Ես իրենց թելադրած եմ իրենց ընթացքը, այդ պատճառով պատասխանատու կը զգամ ինքզինքս իրենց հանդէպ: Բայց այս պահուս հպարտ եմ իրենց ընթացքէն եւ պարտականութեան իրենց ըմբռնումէն»:

Երբ զօրավարին հարցուցած են թէ անհնազանդութիւնը եւ անկարգապահութիւնը յանձնարարելի՞ բաներ են, Զօր. Վանիւքսէմ ըսած է.— «Եթէ հոն ըլլայի, իրենց պէս ըրած կ'ըլլայի եւ այսօր կ'ուզէի իրենցմէ մէկը ըլլալ»:

×

Նախարարաց հերթական խորհուրդը քիչ տեւեց առջի օր: Անկեալ դահլիճին վերջին նիստն էր: Կարգ մը որոշումներ տրուեցան որոնց կարգին Պատուոյ Լեգէոնի հարցը: Ասկէ ետք Պատուոյ Լեգէոնը ուղղակի կապուած պիտի ըլլայ Հանրապետութեան նախագահութեան: Մէկ օրինագիրքի պիտի վերածուին այն 76 օրէնքները, հրովարտակները եւ հրամանագրերը որոնք հռչակուած են այս մարզին մէջ Ժ տարիէ 21մեխոտրէն ի վեր եւ պէտք է նաեւ բարձրացնել այս ազգային կարգին վարը: Երկու միջոցներ կան իրագործելու համար այս երկու բաղձանքները: Նախ պակսեցնել շքանշաններու թիւը: Հրովարտակ մը 125 հազարի կը ճշդէ Պատուոյ Լեգէոնի տիտղոսաւորներու թիւը, ներկայիս անոնց թիւը երեք հարիւր հազարը կ'անցնի, սպասելով որ «բնական վախճանով» Պատուոյ Լեգէոնականներու թիւը 125 հազարի իջնէ, բաշխումներու թիւը պիտի նուազի:

× Ազգ. Ժողովի մէջ փորձեր կը կա –

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ կը շարունակուի հակաստալինեան արշաւը: Չեն գիտեր ինչ ընել «դարմանելու» համար ըՍթալինի ոճիրները: Կարգը եկած է մատնիչներուն եւ մեղադրողներուն որոնք Ստալինի օրով պատճառ դարձած են հարիւր հազարաւոր անմեղներու մահուան ու աքսորին: Առաջին «զոհ»ն է գրագէտ մը՝ Եակով Էֆիմովիչ Էլսպերկ որ բանտ դրկած էր տաղանդաւոր բազմաթիւ գրագէտներ: Այս ցուցադրական արշաւը, սակայն, միակողմանի բնոյթ ունի: Ոչ մէկ տեղ կը խօսուի, ցարդ Փրակայի մէջ կախաղան բարձրացողներուն մասին: 1959 Դեկտեմբեր 3ին, փոխվարչապետ Սլանսքի, Արտաքին Նախկին նախարար՝ Քլեմանթիս եւ քաղաքական 9ը այլ դատապարտեալներ կը կախուէին «բարձր դաւաճանութեան եւ լրտեսութեան» համար: Չորս ամիս ետք Ստալին

տարուին համախմբումներ կազմելու համար՝ կեդրոնը:

Այդ կեդրոնի կուսակցութեանց գլխաւորը՝ Անկախներու Ազգ. Խորհուրդը մեռած է եւ ոչ ոք կը փորձէ կրկին կեանքի բերել: Նոր հոսանք մը երեւան եկած է հանրապետական անկախները: Ասոնք ժողով մը գումարած են որոնց մասնակցած են անկեալ դահլիճին չորս անդամներ՝ Ժիսքար տ'Էսթէն, Մարսըլէն, Ժաքինօ եւ տը Պրօյլ: Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ հանրապետական անկախներու խումբը ինքզինքը կը նկատէ կառավարական մեծամասնութեան խումբը: Քուէարկութեան ազատութիւն կայ, սակայն մեծ հարցերու առթիւ: Ասիկա կը բացատրուի անկախներու կուսակցութեան աւանդութեամբ:

Անդին համախմբման փորձեր կ'ընեն արմատականներն ու Ժողովրդական Հանրապետականները:

×

Քոթիի մահուան առթիւ ցաւակցական հեռագիրները կը շարունակեն հասնիլ Էլիզէ: Յիշենք սակայն թէ նախագահ տը Կոլի դամբանականը մեծ վրդովում յառաջ բերած է հանրային կարծիքին մէջ եւ աջէն՝ ձախ, ֆրանսական բովանդակ մամուլը խստօրէն կը ձաղկէ նախագահին խօսքերը:

Լիպերասիոն կը գրէ թէ Հանրապետութեան Նախագահը խօսեցաւ իբրեւ կուսակցապետ մը: «Տը Կոլի համար, Քոթիի գոյութիւնը կը սկսի միայն այն օրը երբ այս վերջինը, պատգամով մը՝ Խորհրդարանին յայտնեց իր որոշումը «Ֆրանսացիներու ամէնէն նշանաւորը կանչելու»:

Իւմանիթէ կը խօսի «մահուան շահագործումի» մասին:

Փոփիւլէռ կը գրէ թէ չուզեր իսկ մեկնաբանել տը Կոլի դամբանականը.— «Պետութեան ղեկավարը աւելի կարեւորութիւն կուտայ հաշուուած ամբարտաւանութեանց եւ անվայել տաղանդքներու: Աւելի չըսենք այն մեռելական խեղկատակութեան մասին զոր կատարեց նախագահ Քոթիի յուղարկաւորութեան ատեն»:

Նոր – Մաթէն կը գրէ.— «Մէկ կողմը՝ նախագահը ամենազօրաւոր եւ իր ծառաները, միւս կողմը, պարզապէս ներկայացուցչական ժողովրդապետութիւնը զոր ծաղրեցին այսօր իր ամէնէն ազնիւ պաշտպաններէն մէկուն դագաղին առջեւ, բայց հանրապետականները, թէեւ փոքրամասնութիւն են Ազգ. Ժողովին մէջ, պիտի կարենան անոր ապագան պահպանել քաջութեան գնով»:

Բոլորը վրդովումով կը յիշեն թէ տը Կոլ նախագահ Մոնըրվիլի առջեւէն անցած է առանց ձեռքը սեղմելու:

ՊԷՅՐՈՒԹ

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՍՐԲԱԶԱՆԸ ՄԵԾ ՍԵՐԱՅԻ ՄԷՋ

Լիբանանի Անկախութեան Ազգային Տօնին առթիւ, Նոյեմբեր 22ին, Առաջնորդ Սրբազանը, Խորէն Արք., մասնաւոր հրաւէրով, առաւօտեան ժամը 8ին ներկայ գտնուեցաւ Զինուորական Տողանցքին, Ֆուատ Ա. պողոտային վրայ:

Իսկ կէսօրուան ժամը 12ին, Մեծ Սերայ երթալով, Հանրապետութեան Նախագահին, Խորհրդարանի Նախագահին, վարչապետին եւ կառավարութեան բոլոր անդամներուն ներկայացուց Վեհափառ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսին եւ Լիբանանի Հայութեան սրտագին շնորհաւորութիւններն ու լաւագոյն մաղթանքները:

կը մեռնէր եւ կ'իմացուէր որ այս 11 հոգին անմեղ էին եւ դատավարութիւն անգամ չէին ունեցած:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ խորհրդային կարգ մը թերթեր պիտի դադրին տարուայն վերջ: Ասոնց կարգին «Գրականութիւն եւ Կեանք» որ Ռուսաստանի Գրողներու Միութեան պաշտօնաթերթն է եւ «Մոսկովեան գրականագէտ»ը: Պիտի դադրի նաեւ «Մոսկուայի Սինեմայի Տարաթը»:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ Ստիվինսըն տեսակցութիւն մը ունեցած է Միկոյեանի հետ զոր շատ «օգտակար» որակած է: Միւս կողմէ ամերիկեան շրջանակներուն համաձայն, Միացեալ Նահանգները ուղղակի պիտի չբանակցին Խորհ. Միութեան հետ առանց խորհրդակցելու դաշնակիցներուն հետ:

ՆԻՒ ԵՈՐՔ ՀԵՐԸԼՏ ԹՐԻՊԻՒՆԻ եւրոպական հրատարակութիւնը իր 75ամեակը տօնած է Փարիզի մէջ:

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ օդանաւ մը Եմէնի միապետականներու ձեռքն անցած է Սաուտայի օդակայանին մէջ: Միւս կողմէ Լոնտոնի Արտաքին նախարարութիւնը «ծիծաղելի» եւ «ճշմարտութեան հակառակ» որակեց «Կարմիր Աստղ»ի (Մոսկուայի զինուորական պաշտօնաթերթ) այն լուրը ըստ որուն Մեծն Բրիտանիա օդակայան մը շինած է Եմէնի մէջ:

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութիւնը աւելի քան երկու հարիւր հազար անդամներ կորսնցուցած է 1960ի իր վերջին համագումարէն ի վեր:

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ Փարիզ պիտի գայ Յունուարին:

ՄԱՐԵՇԱԼ ՎԱՍԻԼԻ ՊԼԻՒԽԸՐԻ յիշատակին դրօշմաթուղթ մը պիտի հրատարակուի Խորհ. Միութեան մէջ: Պլիւխըր 1929էն 1938 Կարմիր Բանակի հրամանատարն էր Ծայրագոյն Արեւելք: Գլխաւոր զոհերէն էր Ստալինի: Հաղորդակցութեանց նախարարութեան մէկ բանբերը յայտնեց նաեւ թէ հաւանաբար դրօշմաթուղթ մըն ալ հրապարակ հանուի մարեշալ Թուխաչեւսկիի յիշատակին, որ 1937ին գնդակահարուեցաւ ըՍթալինի հրամանով:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Արտաքին նախարարը Փարիզ եկած է «մի քիչ փող» ուզելու: Քուվ տը Միւրվիլի հետ ունեցած տեսակցութեան ընթացքին Խեմիսթի պիտի փորձէ «բարեփոխումներ» ձեռք ձգել Էվիանի համաձայնութեանց:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ եւ Փաքիստան իրենց առաջին առեւտրական համաձայնութիւնը պիտի կնքեն, ի մօտոյ:

ՊՈՒՐՈՒՆՏԻԻ Թագաւորը՝ Մվամպուցա Ե. Փարիզ հասաւ Հինգշաբթի:

ՄՈՍԿՈՒԱ – Փեքին տարակարծութիւնը կը խորանայ, ինչպէս յայտարարեց Ամերիկայի Արտաքին նախարարը՝ Տին Ռըսք: Գաղափարական պայքար է թէեւ, բայց ամբողջ համայնավար ղեկավարութեան հետ կապ ունի:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՈՒՊԱՐԵԱՆ

Թերթերը հաղորդեցին. Երեւանում մեռել է Համալսարանի փրոֆէսօր իրաւագէտ Գրիգոր Զուպարեանը :

Այս լուրը ինձ տանում է դէպի մեր դարասկիզբի տարիները, դէպի հայկական գիւղերը Դոնի աւազանում :

Ռոստով — Նոր-Նախիջեւանի հիւսիսակողմում, շարքով տարածուած էին հայկական հինգ գիւղերը,— Չալթըր, Թոփտի, Փոքր Սալա, Մեծ Սալա եւ Նեսվէտս, շուրջ քսան հազար շունչ զուտ հայկական բնակչութեամբ :

Համեստ, կրօնասէր, աշխատասէր մարդիկ էին դրանք՝ Խրիմից բերած ուրոյն բարքերով եւ ուրոյն բարբառով : Վախկոտ լինելու աստիճան խաղաղասէր էին. հինգ գիւղում հինգ ոստիկան չէր գտնուի :

Հինգ գիւղերից, եթէ կարելի է ասել, ամէնից կուլտուրականը Թոփտին էր եւ ամէնից անհանդուրժ եւ կռուազաններից էր Զուպարեան ընտանիքը,— Ծատուր Զուպարեան, որ յետագային ուսուցչութիւն արաւ Նոր-Նախիջեւանում, եւ իր կրտսեր եղբայրը, երկուսն էլ շատ բան գիտցող, համարձակախօս եւ խօսքի տակ չմնացող երիտասարդներ էին եւ, հետեւաբար, թշնամիներ ունէին գիւղում :

Թոփտիում — եւ շրջանի բոլոր գիւղերում — թայֆայականութիւնը տարածուած էր եւ կռիւները անպակաս էին, բայց երբեք սպանութեան չէին հասնում : Ծերերն անգամ չէին յիշում, որ գիւղերից մէկում սպանութիւն պատահած լինի :

Որքան յայտնի է, առաջին մահը, որ տեղի ունեցաւ թայֆայական կռւում, Զուպարեան կրտսեր եղբօր սպանութիւնն էր : Անիրաւ հակառակորդը սոլոխով ջարդել էր երիտասարդ Զուպարեանի գլխին : Սոլոխը սայլի առաջամասը իրար կապող հաստ երկաթն է : Զուպարեանը ընկել էր գետին եւ տեղն ու տեղը մահացել : Այնուհետեւ Թոփտիի անունը դարձաւ Սոլոխի գիւղ :

Հանգուցեալի յետեւը մնաց երիտասարդ այրին երկու փոքրիկ տղաներով : Մեծը, հազիւ չորս-հինգ տարեկան, Գրիգորն էր, ծնած 1888 թուականին :

Կայտառ եւ ուշիմ տղայ էր Գրիգորը, բայց՝ փափկակազմ : Պատանի հասակում հանեցին նրա մէկ երիկամունքը. եւ վաթսուն տարուց աւելի նա ապրեց մէկ երիկամունքով :

Ես Գրիգորի հետ ծանօթացայ Նոր-Նախիջեւանի թեմական դպրոցում, երբ նա հազիւ 10-12 տարեկան էր : Նուրբ կազմով, առատ մազերի պատճառով մեծ թուացող գլխով, խոշոր, փայլուն աչքերով, խելացի եւ լեզուանի տղայ էր :

1904ի ամառը, երբ ես Գէորգեան ճեմարանից վերադարձայ Նոր-Նախիջեւան, այստեղ գտայ մի շատ գործօն Դաշնակցական խումբ, որի մէջ կենտրոնական դեր էին կատարում Համբարձում Տէրտէրեանը, Ալեքսան Միասնիկեանը եւ Գրիգոր Զուպարեանը : Այդ օրերից սկսում է եւ մեր մտերմութիւնը Գրիգորի հետ :

Իր մարմնական կազմով եւ հոգեւոր յատկութիւններով Գրիգորը տիպար մտաւորական էր : Շատ էր կարդում. լուրջ պարապում էր. խաղերի սիրահար չէր :

Նոր-Նախիջեւանի թեմական դպրոցը յաջողութեամբ աւարտելուց յետոյ, մտաւ Եարոսլաւ քաղաքի իրաւագիտական լիցէն, որ փաստաբանութիւն անելու արտօնութիւն էր տալիս, որ եւ աւարտեց փայլուն յաջողութեամբ :

Իր ծննդավայրում փաստաբանութիւն անելու ժամանակ չունեցաւ եւ դրա հակումն էլ չունէր : 1917 թ. Փետրուար 28ին պայթեց Ռուսաստանի յեղափոխութիւնը, եւ երիտասարդ փաստաբան Գր. Զուպարեանը ոտքով-գլխով խրուեց յեղափոխութեան թոհուբոհի մէջ, այս անգամ իբրեւ սոցիալիստ-յեղափոխական : Դաշնակցութիւնը, որպէս զուտ ազգային կազմակերպութիւն, նրան չէր գոհացնում : Նա ուզում էր լողալ ռուսական մեծ ծովում, բայց իրօք մինչեւ մահ էլ մնաց հայկական աւազանում՝ Դաշնակցական հոգիով ու մտայնութեամբ : Եռանդով մասնակցում էր Ռոստով-Նախիջեւանի ազգային կեանքին եւ հայկական կեանքին լայն հետաքրքրութիւն էր ցոյց տալիս :

Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումից յետոյ, Զուպարեան, Ռուսաստանի շատ հայ մտաւորականների պէս, փոխադրուեց Երեւան, ուր տեղ գրաւեց գլխաւորապէս մտաւորական շրջանակներում, իբրեւ փաստաբան եւ Համալսարանի դասախօս : Նա շարունակում էր անյագ կարդալ եւ մասնագիտանալ իրաւագիտական հարցերում :

Հայաստանում քաղաքական գործօն կեանքով չզբաղուեց, իրեն համարում էր «ձախ էս-էր» (սոցիալիստ-յեղափոխական), բայց իրապէս շատ հեռու էր «ձախութիւնից» :

Համոզուած հակակոմունիստ էր գաղափարով, բայց կեանքում, իր ընթացքով, աւելի մօտ էր բոլշեւիկներին :

Փետրուարեան ապստամբութեան օրերին, օրինակ, Գրիգորը աշխատում էր ինձ համոզել, որ պայքար մղենք բոլշեւիկների դէմ, բայց ոչ՝ խորհրդային իշխանութեան : Տեսականօրէն կարելի է շփոթել կոմունիզմը եւ խորհրդային իշխանութիւնը, բայց ես չէի հասկանում, թէ այն օրերին ի՞նչպէս կարելի էր կռուել բոլշեւիկների դէմ եւ չկռուել խորհրդային իշխանութեան դէմ :

Իմ ժամանակ նա դեռ հրատարակուած երկեր չունէր, սակայն իրաւագիտական հարցերում խորունկ պատրաստութեան տէր էր, բայց միայն զուտ տեսական կողմից : Ասում են՝ շատ գրքեր ու յօդուածներ է հրատարակել : Չեմ կարդացել, բայց հաւատում եմ, որ օրիգինալ մտքեր յայտնած կը լինի : Հաւատում եմ նաեւ, որ մտայրու դասախօս է եղել համալսարանում, բայց կասկածում եմ, որ ուսանողութեան հոգիները վառած լինէր :

Երուանդ Շահազիզի պէս շողոքորթ ձեւեր ունէր եւ հոգեկան մաքրութիւն : Գրիգոր Զուպարեանի հետ կարելի էր գաղափարական հակառակ դիրքերում լինել, բայց թշնամի — երբեք : Մնաց որ գաղափարական հակառակութեան էլ առիթ չկար. նա հայ մարդ էր, սոցիալիստ-յեղափոխական, ուզէ եւ համայնավար շապիկով, բայց Դաշնակցական սրտով ու հոգիով :

Եթէ միւս աշխարհում ես իրեն հանդիպեմ, պիտի դառնամ փաթթուելով վզին .

— Վա՜յ, Գրիգո՛ր, դո՞ւն ալ հոս ես :

Ինչո՞ւ էք ծիծաղում. միւս աշխարհում հանդիպելը աւելի դիւրին է, քան խորհրդային աշխարհում :

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՆԵՐԸ

Ա.

Միջնադարեան համալսարաններուն հիմնադրութիւնը եւ գոյութիւնը պայմանաւորուած էին այն ատենուան գիտական զարգացումին հետ, որով կարելի չէ զանոնք համեմատել ժամանակակից որ եւ է բարձրագոյն ուսումնարաններուն հետ : Միջնադարեան համալսարանը, բնականաբար, չունէր խիստ մասնագիտականացած բաժիններ, այլ մեծ մասամբ կուտար ընդհանուր բարձր. կրթութիւն մը : Որով, Հայաստանի միջնադարեան համալսարաններու մասին խօսած ատեն պէտք է նկատի ունենալ ոչ միայն այն դպրոցները, որոնք արդէն ճանչցուած են իբրեւ համալսարաններ, այլեւ այն կարեւոր դպրոցները, որոնք մեծ դեր կատարած են հայ դպրութեան պատմութեան մէջ :

Մեր առաջին դպրոցները հիմնուեցան հայ գիրերու գիւտին հետ եւ, հետեւաբար, անոնց հիմնադիրը իրաւամբ կը համարուի հանճարեղ Մեսրոպ Մաշտոցը (Դ. դարու վերջաւորութեան եւ Ե. դարու սկիզբները) : Երկար դեգերումներէ եւ պրպտումներէ ետք, ներշնչուած իր ազգին գոյութեան համար յուսալի յենարան մը ստեղծելու ձգտումով, ան հիմը դրաւ ոչ միայն հայերէն գիրերուն, այլեւ հայկական դպրոցին :

Մաշտոց առաջին դպրոցը հիմնեց Վաղարշապատի մէջ եւ, շուրջը հաւաքելով տաղանդաւոր աշակերտներու խումբ մը, սկսաւ ոչ միայն դասաւանդել, այլեւ շուտով ձեռնարկեց յունարէնէ եւ ասորերէնէ գիրքեր թարգմանելու գործին : Այս դպրոցին հետ կապ ունին Ե. դարու նշանաւոր մատենագիրներ՝ Եզնիկ Կողբացի, Ղազար Փարպեցի եւ ուրիշներ :

Ե. դարու առաջին կէսը դարձաւ հայ դպրոցի ծաղկման բեղմնաւոր շրջան մը, երբ Հայաստանի զանազան շրջաններուն մէջ բացուեցան կրօնական եւ աշխարհական դպրոցներ : Ուսման ծարաւով համակուած էր ոչ միայն հայ մարդը, այլեւ հայ կինը, որուն լաւագոյն ներկայացուցիչներն էին Վարդան Մամիկոնեանի աղջիկը՝ Շուշանիկ եւ Վահան Մամիկոնեանի մայրը՝ Ձուիկ Տիկին :

Վաղարշապատի, Սիւնիքի եւ այլ դպրոցներու արժէքը մեծ էր մանաւանդ քաղաքական տեսակէտէ, որովհետեւ հայ դպրոցը եւ հայագիր մատենագրութիւնը օտար ոտնձգութիւններու դէմ պայքարելու ազդու զէնքեր էին : Դ.-Ե. դարերուն ինքնապաշտպանութեան զէնքը ուղղուած էր Բիւզանդիոնի դէմ դնելու համար, եւ հայ դպրոցը այս ուղղութեամբ աւելի մեծ դեր ունէր կատարելիք, քանի որ ան իր քաղաքական ձգտումները կը զինաւորէր կրօնական եւ դաւանաբանական վէճերով :

Այդ ատենուան բարձրագոյն դպրոցները, կրօնական նիւթերէն զատ, կը դասաւանդէին նաեւ, այսպէս կոչուած արտաքին գիտութիւններ, որոնք ուսման երկու ծրագիր ունէին : Կար նախնական ծրագիրը, որ բաղկացած էր երեք առարկաներէ՝ քերականութիւն, հռետորութիւն եւ փիլիսոփայութիւն, ապա աւելի բարձր ծրագիր մը, որուն մէջ կը մտնէին 4 (քառեակ) նիւթեր՝ որոնցմէ թուաբանութիւն, աստղաբաշխութիւն եւ երաժշտութիւն :

Այս վերջին գիտութիւններուն մէջ մեծ դեր խաղաց Է. դարու նշանաւոր գիտնական՝ Անանիա Շիրակացի, որուն կազմած դասագիրքերը հասած են մինչեւ մեր օրերը : Բարձրագոյն կրթարանները աւարտողները ուսման որոշ դասընթացքէ մը ետք կը ստանային վարդապետ, քերթող եւ փիլիսոփայ տիտղոսները :

Հայ դպրութեան առաջին տարիներուն հայ աշակերտները կ'երթային օտար երկիրներ՝ իրենց ուսումը կատարելագործելու համար : Մեր մատենագրութեան մէջ յաճախ կը յիշուի, որ այդ նպատակով կ'երթային Եդեսիա, Աղեքսանդրիա եւ Կ. Պոլիս :

Թ.-ԺԱ. դարերուն հայ դպրոցը վերելքի շրջան մը բոլորեց, շնորհիւ Բագրատունեաց թագաւորութեան : Մէկ կողմէ հայկական պետականութեան գոյութիւնը, միւս կողմէ՝ այդ ժամանակաշրջանին տեղի ունեցող գիտութեան եւ մշակոյթի ընդհանուր վերելքը ամբողջ Արեւելքի մէջ, խթան հանդիսացան նոր հայկական դպրոցներու մէջտեղ գալուն եւ զարգա-

ՊՃԵՂ ՄԸ ԱՆՈՒՇ ՍԻՐՏ

Իբրեւ թէ Եպրաքսէ հանըմ ծայրայեղութեան տարած է եղեր մաքրասիրութիւնը : Ճշմարիտ խենթ մըն է եղեր : Իբրեւ թէ ամէն օր եւ օրն ի բուն ջուր կը վազցնէ, տախտակ կը շփէ եւ բան կը թօթուէ եղեր : Թէ Փարիզի մէջ կայ եղեր օրէնք մը՝ որ կ'արգիլէ առաւօտեան ժամը ութէն վերջ որեւէ բան թօթուել պատուհանէ մը՝ երբ այդ պատուհանը փողոցի վրայ կը նայի : Իսկ եթէ կը նայի տան բակին վրայ, առ առաւելն մինչեւ առաւօտեան տասը կարելի է եղեր թօթուել : Սուտ, ամբողջ սուտ : Միթէ Եպրաքսէն օրէնքները չի՞ ճանչնար : Ո՞ր խենթը աս օրէնքը դրեր է : Կարճ խօսք՝ դռնապանուհին անըրացատրելի եւ բուռն հակառակութիւն մը ունի իրենց դէմ : Իր մեծագոյն փափաքն է ժամ առաջ հայ ընտանիքին մեկնումը տեսնել : Այդ պատճառաւ մատը դրած է բան թօթուելու այս խնդիրը, եւ ոչ միայն ամէն առթիւ հայ կնոջ երեսին յանդիմանութիւններ կը նետէ, այլ նաեւ վէճին մասնակից կ'ընէ Եպրաքսէ հանըմին ձագուկները՝ որոնք պարզ բանուորներ են կաշմբուն : Եպրաքսէ հանըմ այս բանը չի սիրեր : Է-րիկմարդ ըսածդ խառնուելու չէ տան գործերուն : Ան չուկան՝ կինն ալ տունը : Բայց եւ այնպէս խառնուեցան, եւ պոռալով-կանչելով արգիլեցին իրենց մօր՝ որեւէ գժգոհութեան տեղի տալ : «Փարիզի մէջ ֆոնսիէրժ ըսածդ Աստուած է» ըսին : Արտաքսումի սպառնալիքը ահարեկած էր զանոնք երկուքն ալ : Եւ այս բոլորը «Աստուծոյ» պատճառաւ, որ անտանելի հրէշ մըն է, խառնահամբոյր, զառնաբարոյ, զաժան : Բերնէն եւ լածր չի պակսեր : Հասակը կարճ է եւ տակառաձեւ : Եպրաքսէ հանըմ աւելցուց՝ ըսելով.

— Ներտէ վար պիր պօտուռ, Ալլաhը պէլասը o տըր :

Երիտասարդը համակարծիք գտնուեցաւ, «O տըր» ըսաւ եւ կինը շարունակեց.

— Ծօ, ասչափ տարուան իմ կտօսու նո՞ր պիտի փոխեմ : Ոչ. իր ասչափ տարուան ապրելակերպը, նիստուկացը նոր պիտի չփոխէ Եպրաքսէ հանըմ : Ինք այսպէս չէ վարժուած : Այս Ֆրանսացիները աղտոտ են, աղտոտ : Արտաքուստ զարդարուած են եւ պճնազարդ (ճինկլի-պինկլի) բայց եթէ իրենց փէշը վեր առնես՝ քիթերդ դուրս վար կ'իյնայ : Առաջ Եպրաքսէին տունը գալը եւ տեսնէր... ձիւնի պէս... լղէ, ուր որ կ'ուզես լղէ : Ծօ, մենք ասանկ վարժուած ենք : Հիմակ ալ իր տղաքը սկսեր են արգելք ըլլալ մաքրութեան :

«Մ'ընէր մայրիկ» կ'ըսեն : «Ֆրանսացիները մի նեղացներ» կ'ըսեն : Ծօ, խելքիս պիտի գայ. ինչո՞ւ կը նեղանամ : Բայց պիտի ըսեն որ առտուն կանուխ վար իջիր եւ դրան առջեւ թօթուէ : Էյ չէ՛ իշտէ. չըլլար կոր : Ամէն բան իր սըրաս ունի. ինծի շաշըրթմիշ մ'ընէք : Անտարակոյս՝ պէտք չէ մայրիկը չփոթեցնել : Առաւօտեան այդ ժամուն՝ ուրիշ բաներ կ'ընէ ան : Պզտիկ մանչը ուշ գործի կը մեկնի եւ Եպրաքսէ հանըմ անոր շուրջը կը դառնայ : Ամէն մէկ բանին կը նայի : Իր գլխուն եթէ ձգես՝ վերարկու չհագած դուրս կ'ելլէ «անտառակ չուն»ը : Եւ ահա բազմաթիւ օրերէ ի վեր մայրիկը կը նայի իր գորգին վրայ ու սիրտը կը հատնի : Հիմակ դուրս ելած տանը նորէն միտքը ինկաւ եւ արինը գլուխը խուժեց : Իրեն այնպէս թուեցաւ որ սիրտը աքցաններու մէջ առին : Եպրաքսէ ըլլալով՝ ասանկ բան չէր եղած : Տեղն ու տեղը եթէ չմաքրէր՝ վրան գէշութիւն պիտի գար : Ճանըմ, ինչո՞ւ չկարենամ, դուն ըսէ, ինչո՞ւ ունիմ չունիմ՝ մէկ խալի մը ունիմ : Ամէն տեսակէտով թեւերնիս — ոտքերնիս կապեցին շան զաւակները. էյ աս խալի՛ն ալ թօթուել պիտի չձգեն. եկածն ալ սկսմ օրեր են : Ես ալ ի՞նչ ըրի. ծրարելուս պէս հետս առի : Հիմա Սմբատեաններուն կ'երթամ կոր Գըլամառ .. Ջե՞ս ճանչնար Սմբատեանները. ամուսինը բռիֆօի գործ կ'ը-նէ. «Թիքօ-Մասիս» է... շատ հընարքով մարդ է... Քանի որ հոն պիտի երթամ, հետս կը տանիմ, իրենց պարտէզը կը թօթուեմ, լաւ մը կը մաքրեմ բաւ... Տանողը ես չեմ եա, թրամվայն է, ճիշդ առջեւը կ'իջնայ : Ինչո՞ւ պիտի չընեմ եղեր ... իմ'ին անունս Եպրաքսէ է ... Անչափ հեռուներէն հոս բերելու վերջը ...

Բայց որովհետեւ տղան բան մը չէր ըսեր, լռեց, ծուռ մը նայեցաւ եւ քիչ յետոյ հարցուց .

— Ան չէ ամա, սանկ օրով դուն ինչո՞ւ չես աշխատիր :

— Քիչ մը տկար եմ, պատասխանեց երիտասարդը :

— Տկա՞ր ես մի : Ի՞նչ ունիս ... ո՞ւր տեղդ ... քա հա երեսդ կարմիր չէ մնացեր, ի՞նչպէս մէկ անգամէն չտեսայ ... պաղ առած ըլլալու ես : Սա լեզուդ դուրս հանէ նայիմ ... հանէ ... Ծօ հանէ կ'ըսեմ կոր քեզի. քավլիններուն գլուխը փոխեմ ... էյ չէ. գլուխդ ալ շատ տաք չէ ... Տակէդ աղէկ հագա՞ծ ես ... քանի նայիմ սա կռնակներդ, ես աչքովս պիտի տեսնամ ... Ծօ,, շան զաւակ, մայրդ ըլլալ եմ՝ քաշէ ... նայէ, չըսի՞. ասանկ բարակուկ բաներ կը հագնիք. ախ նայլթութիւն ...

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(2 Նար.)

նալուն : Այդպիսիներէն էին Սանահինի, Հաղբատի, Տաթեւի, Անիի եւ Նարեկի դպրոցները, որոնց մէջ փայլեցաւ ԺԱ. դարու հայ մատենագրութեան կարկառուն դէմքերէն՝ Գրիգոր Մագիստրոս : Անոր ղեկավարած Սանահինի դպրոցը այդ ատենուան մտաւոր զարգացման մակարդակին համապատասխան բարձր կրթարան մըն էր. եւ արդէն ինք՝ Մագիստրոս իր թուղթերուն մէջ կը յիշէ թէ որքան մեծ ընդունելութիւն գտած էր իրեն ժամանակ քառեակ արուեստին ուսուցումը Հայաստանի մէջ : Սանահինի դպրոցին մէջ, որ ճեմարան կը կոչուէր, Գրիգոր Մագիստրոսի ժամանակէն մնացած է այն սրահը (Մագիստրոսի ճեմարան), ուր ան իր դասախօսութիւնները կը կարդար : Բարձրագոյն դպրոց մը եղած է նաեւ Հայաստանի մայրաքաղաք՝ Անիի մէջ, որուն հետ կապուած է ԺԲ. դարու գիտնական մատենագիր Յովհաննէս Սարկաւագի անունը :

Նոյն ժամանակաշրջանին յիշատակութեան արժանի դպրոցներ կը հիմնուին նաեւ հարաւային Հայաստանի մէջ, որոնցմէ ամէնէն առաջ պէտք է յիշատակել Նարեկի բարձրագոյն դպրոցը : Հոս էր, որ իր ուսումը ստացաւ հայ միջնադարեան քնարի թափիչ երգիչը՝ Գրիգոր Նարեկացի, «Մատեան ողբերգութեան» գործին անմահ հեղինակը :

Վերոյիշեալ բոլոր դպրոցները՝ Սանահինի, Տաթեւի, Անիի եւ Նարեկի մէջ արդէն կարելի է դասել ճեմարաններու շարքին : Ասոնք այն օճախներն էին, ուր կը պատրաստուէին հմուտ գիտնական վարդապետներ, որոնք ի վիճակի էին պայքարելու բիւզանդական քաղաքականութեան գործիք հանդիսացող քաղքեդոնական եկեղեցիին դէմ :

ԱՐԱՄ ՏԷՐ – ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆ, (Յառաջ).— Դաշնակցութեան 72րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Նոյեմբեր 18, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, նախաձեռնութեամբ տեղւոյս կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Դրօ» մասնաճիւղին :

Ներկայի մայր հեռանկարին առջեւ, գոհունակութեամբ կը տողորուին մեր հոգիները, ամէն անգամ որ երկու սեռէ երիտասարդներ իրենց ներկայութեամբ ջերմութիւն կը ներմուծեն սրահներէն ներս, բովանդակութիւն եւ իմաստ տալով ազգային ձեռնարկներու : Երիտասարդութիւնն է ազգի մը ներկան ու ապագան : Յառաջապահն ու յենարանը : Նաեւ խորհրդանիշը կենսունակութեան :

Ընկեր Մ. Կարապետեանի հրաւէրով Նոր Սերունդի երգեցիկ խումբը հանդէսին բացումը կատարեց Դաշնակցութեան քայլերգով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս :

Պատշաճ գեղարուեստական յայտագիր մը պատրաստուած էր Նոր Սերունդի կողմէ :

Յաջորդաբար արտասանեցին, պատանի Ղազարոս Շարյի եւ Օր. Ալիս Զաքրեան : Տիկին Մարի Կարապետեան ջերմօրէն գնահատուեցաւ : Ներշնչումով արտասանեցին նաեւ Օր. Բրաբիոն Տապալեան եւ Պերճ Մարտիրոսեան : Բոլորն ալ արժանացան ծափահարութեան :

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան : Մեր յարգելի ընկերը նախ արագօրէն ուրուագծեց Դաշնակցութեան իւրայատուկ բնոյթը : Ժողովուրդ մը որ դարեր շարունակ կը հեծէր գերութեան լուծի տակ, յանկարծ Դաշնակցութեան շնորհիւ կ'արթննար, զէնը ի ձեռին պաշտպանելու համար իր ինչքն ու ընտանեկան պատիւը : Դաշնակցութիւնը իբրեւ կուսակցութիւն իր պարտականութիւնը կատարեց լիովին հայ ժողովուրդին ու հայրենիքին հանդէպ : Հայրապաշտ հայորդիներ իրենց արեան գնով պայքարեցան ոսոխներու կեղեքիչներու դէմ, ամոքելու համար հայ ժողովուրդին տառապանքը :

Դաշնակցութիւնը ազատագրեց հայրենիքը, ստեղծեց պետութիւն՝ բոլոր բռնատարրերով : Յետոյ ստիպուեցաւ նահանջել պետութիւնը յանձնել բոլշեւիկեան ուժերու եւ հեռանալ հայրենիքէն : Հայրենիքը միշտ ալ պաշտամունքի առարկայ եղած է ամէն Դաշնակցականի համար : Դաշնակցութեան պայքարը գաղափարական գետնի վրայ է համայնավարութեան դէմ : Այդ պայքարին էութիւնը կը կազմեն՝ հայրենիքի, ազգութեան լեզուի եւ մշակոյթի գաղափարներու ըմբռնումը : Այսօր, Հայաստանի երիտասարդ գրագէտներ Հայոց աշխարհը եւ հայկական մշակոյթը կը փառաբանեն : Հայոց պատմութեան փառաւոր էջերը կը քրքրեն ու կը վերապրեցնեն :

Ընկերը վերջացուց իր խօսքը շեշտելով թէ Դաշնակցութիւնը բոլոր անոնց հետ է որոնք կը բաժնեն ամբողջական հայրենիքի մը ազատագրութեան գաղափարը : Եւ պիտի շարունակէ իր պայքարն ու գործունէութիւնը մինչեւ իրականացումը այդ վսեմ գաղափարին :

Հանդէսը փակուեցաւ Նոր Սերունդի խումբին «Յառաջ նահատակով» :

×

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Տեղւոյս «Դրօ» մասնաճիւղը այս վերջերս աշխուժութեան եւ վերելքի շրջան մը կը բոլորէ : Իր անդամներուն թիւը քառասունէ աւելի է : Հրճուանքով կը հետեւինք իր գործունէութեան : Վերջերս այստեղ գումարուեցաւ ներկայացուցչական ժողով մը որուն ներկայ ըլլալու առիթը դժբախտաբար չընծայուեցաւ մեզի :

Պէտք է տեսնել իրենց եռուզեռը : Ամէն Չորեքշաբթի տեղի կ'ունենայ իրենց ընդհանուր ժողովը : Իրենց սրահը մրջնոց մը դարձած է : Շատ չընէր որ սալարկեցին Հ. Յ. Դ. Տան բակը, նորոգեցին ու զարդարեցին իրենց սրահը : Իր անդամներէն մաս մը կը հետեւի հայերէնի դասընթացքներու : Մասնաճիւղը բարձր ըմբռնումով կը մասնակցի կուսակցական ձեռնարկներու ու կը հետեւի ազգային շարժումներու :

Կրնանք անվարան կերպով ըսել թէ ազգային տեսիլ իրականութեան մէջ փրկարար ու սփոփիչ ովասիս մը դարձած է մասնաճիւղը :

×

ԷՋՄԻԱԾՆԱՅ ԵԿԵՂ. ԺՈՂՈՎԻ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ

Լիոնի եւ շրջանի Հայութեան կողմէ պատգամաւոր ղրկուած էր տեղւոյս հոգեւոր հովիւ Արժան. Տէր Վարազ քհնյ. Աւագեան, մասնակցելու համար Էջմիածնայ մէջ գումարուած «Ազգային– եկեղեցական ժողովին» :

Այս առթիւ տեղւոյս Կրօն. ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած էր հրապարակային երեկոյթ մը որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 24ին Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին Հ. Յ. Դ. Տան սրահը :

Օրուան նախագահը՝ Պ. Մեսրոպ Պալըներեան պատշաճ արտայայտութիւններով պարզեց սփիւռքի Հայութեան բաղձանքը : Եկեղեցին ալ համարելով ազգապահպանման ազդակներէն մին, արժանի նկատեց յատուկ ուշադրութեան :

Արտասանեցին Օրիորդներ Տիրուհի Պրտաքճեան, եւ Բրաբիոն Տապալեան : Որոնք ծափահարուեցան :

Ապա խօսքը տրուեցաւ պատգամաւոր Տէր Հօր որ անկեղծօրէն տուաւ իր զեկուցումը Էջմիածնայ եկեղեց. ժողովի գործունէութեան եւ տրուած որոշումներուն մասին : Տուաւ նաեւ ճամբորդական տպաւորութիւններ ու տեղեկութիւններ հայրենիքի վերելքին եւ նոյնիսկ բացասական երեւոյթներու շուրջ : Հարկ չեմ տեսներ մանրամասնութիւններ տալ այդ զեկուցումէն՝ կրկնութիւններէ խուսափելու համար : «Յառաջ» արդէն արձագանգը հանդիսացաւ այդ ժողովի աշխատանքներուն :

Խոստովանինք թէ նորութիւն մը չբերաւ մեզի Տէր Հօր զեկուցումը : Մանաւանդ այն եզրակացութեան յանգեցանք որ եկեղեցական ժողովը չէ տուած իրմէ ակնկալուած արդիւնքը : Այդքան մեծածախս ձեռնարկ մը չէ ծառայած ազգանուէր նպատակի մը :

Համերաշխութենէ խօսուած է ժողովին մէջ բայց քաջալերուած է «Կիլիկիոյ Անկախ Թեմ»ի պատգամաւորութիւնը՝ ժողովէն հրաժարելով : Եւ պառակտումին ամբողջ պատասխանատուութիւնը ձգուած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ազգընտիր կաթողիկոս Զարեհ Ա.ի վրայ :

Սակայն պատմութիւնը անաչառ է եւ արձանագրած է ճշմարտութիւնը :

Հայրենիքի մշակութային եւ շինարարական վերելքը մեզ հրճուանք պատճառեց եւ յոյս ներշնչեց :

Ընդհանուր առմամբ մեր հոգեւոր հովիւը լաւ տպաւորութիւններ կրած էր հայրենիքէն : Անշուշտ տակաւին ցած է կենցաղի մակարդակը հայրենիքի մէջ եւ կառավարութիւնը գիտակից՝ կը ջանայ բարելաւել զայն մօտիկ ապագային :

Երեկոյթը փակուեցաւ Տէր Հօր պահպանիչով եւ Տէրունական աղօթքով :

ԳԻՄ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ՄԻՏՔԸ՝ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Իսնեսքոյի կողքին կազմուած՝ ուղեղի ուսումնասիրութեան միջազգային ընկերութեան անդամ ընտրուած է ակադեմիկոս Հրաչեայ Բունիաթեան :

Հայ Ակադեմականը աւելի քան ութսուն գիրքեր գրած է նիւթափոխականութեան ջղային կանոնաւորութեան եւ ուղեղի մասին : Իր հետազօտութիւններուն արդիւնքներուն մասին փրոֆէսօրը զեկուցումներ տուած է կենսաբանութեան նուիրուած միջազգ. համագումարներուն, ինչպէս նաեւ Մ. Նահանգներու մէջ : Լայն հետաքրքրութիւն ստեղծուած է իր շուրջ, յատկապէս միջազգային շրջանակներու կողմէ :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

«ԳԱՆՁԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ»

Հրատարակ ելաւ եկեղեցական երաժշտութեան նոր սալ մը պատրաստութեամբ Արա Պարթեւեանի, որ կը պարունակէ եկեղեցական տօներու հանդիսաւոր արարողութեանց զանազան կտորները, մասնակցութեամբ բազմաձայն երգչախումբի եւ Իրիս Պիւլպիւլեանի :

Այս առթիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը ունկնդրութիւն մը կազմակերպած է այս ամսուն այս Շաբաթ օր, ժամը 16ին, Միութեան կեդրոնատեղին 11 Սքուար Ալպոնի, հովանաւորութեամբ Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի :

Ունկնդրութեան ընթացքին պիտի խօսի հեղինակը, Արա Պարթեւեան :

ՄԱՀՈՒԱՆ ՀՆԳԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

(ՀԱՏՈՒԱԾ ՅՈՒՇԵՐԻՑ)

Հինգ տարի է արդէն, որ Իսահակեանը — մեր անկրկնելի վարպետը — դարձել է բոլորիս եւ իմ ամենաթանկ, ամենանուիրական յուշերից մէկը :

Իմ վաղեմի մտապատկերների մէջ է նա այժմ, ինչպէս եւ պատանեկութեանս այն հեռաւոր տարիներին, երբ նրան չէի տեսել եւ ձգնում էի պատկերացնել, թէ ինչպիսին է նա կեանքում, իրականութեան մէջ, այնտեղ՝ հեքիաթային Վենետիկում կամ Փարիզում :

Իսահակեանի ֆիզիքական կերպարի մասին իմ պատկերացումները պտտւում էին այն լուսանկարի շուրջը, որ տպագրուած էր «Հայ գրողներ» քրեստոմատիայում : Դա բանաստեղծի 1908 թ. լուսանկարն էր՝ կիսադէմ (պրոֆիլ), երկար մօրուքով եւ մազերով : Նա յիշեցնում էր մանկութիւնից իմ մէջ այնպէս ուժեղ տպաւորուած Վարդան Մամիկոնեանի երեւակայական նկարը՝ միայն առանց սաղաւարտի ու խաչաձեւ երախակալով սրի :

Քրիստոմատիայում (ընտիր էջեր)ներկայացուած էր մօտ երկու տասնեակ բանաստեղծութիւններով՝ արտատպուած 1908 թ. «Երգեր ու վէրքերից» :

Պատանեկութեանս այն օրերին, բնականաբար, ինձ առաւել ոգեւորում էին Իսահակեանի հայրենասիրական – քաղաքացիական, մասամբ եւ խոհական – փիլիսոփայական բանաստեղծութիւնները, քան սիրոյ հոգեառանջ եւ հովերուս երգերը, որոնք ինձ գրաւեցին հետագայում :

Յիշում եմ, թէ ինչպէս ոգեշնչուած, ինչ պաթոսով էի արտասանում յատկապէս «Ձայնս հնչում է խաւարի խորքից» եւ «Հոգիս մայր է մրրիկի նման ...» բանաստեղծութիւնները :

Իմ մէջ խոր կարեկցանք էր արթնացնում ճշմարտութեան տանջալից որոնումների մէջ գեղեցիկ բանաստեղծը .

Տես, սրտութեան մէջ, մոլորութեան մէջ
Ջախջախուեց կեանքս ·— ու դու չե՞ս
գթայ ···

Այս տողերն արտաբերում էի գրեթէ լուսաւորուած, եւ բանաստեղծը պատկերանում էր ինձ չղթայակապ՝ խաւար զնդանում ընկած : Այս եղերական, պատկերին յաջորդում էր հերոսական – ողբերգականը, երբ վերապրում էի բանաստեղծի երազը՝ իրականութեան նման վառ ու կենդանի .

Ինձ տանում էին դէպի կախաղան
Սուինների տակ զինավառ զօրքի ···

Այնքան առարկայական, շօշափելի՝ տեսնում էի եւ զինավառ զօրքի սուինների փայլը, եւ իրեն՝ բանաստեղծին «խորտ ճակատին պսակ տատասկեայ», եւ նրա ոտների տակ սողացող՝ «ամբոխը հողու եւ նանիր խօսքի ...» :

Այժմ, երբ թերթում եմ պատանեկութեանս յուշերը եւ անդրադառնում այդ տարիների իմ գրական ընկալումներին, առաւել ակնառու է դառնում, թէ Իսահակեանի բանաստեղծութեան մէջ որքան ուժեղ է ճշմարտութեան որոնման, վսեմին, բարձրին ձգտելու եւ գաղափարի համար անձնազոհութեան պաթոսը, եւ թէ որքան այդ պաթոսը հարազատ է «հպարտ ջահելութեանը» : Եւ ինձ թւում է՝ համաշխարհային բանաստեղծութեան մէջ քիչ կարելի է գտնել «ջահել, հպարտ հասակի» տարերքը, եռանդը ու աւիւնը արտայայտող այնպիսի բանաստեղծութիւններ, ինչպիսին է Իսահակեանի «Բազերը վայրի թառն չուառած» ստանաւորը, որի մրրկաշունչ տողերը ամէն անգամ ընթերցելիս թունդ էին հանում իմ պատանեկական հոգին :

Թռնեմ խոր երկինք, դէպ աստղերն
անշէջ
Եւ սիրտս բանամ անհունութեան դէմ ·
Ես սուզուել կ'ուզեմ զօռ ամպերի մէջ
Եւ կայծակներով զարկուել կ'ուզեմ :

Մի փոքր աւելի ուշ հաղորդակից եղայ «Աբու Լալա Մահարիին», որը հմայեց ինձ : Դա տեղի ունեցաւ հետեւեալ հանգամանքներում : Մեր դպրոցի բարձր դասարանների Հայոց լեզուի եւ գրականութեան ուսուցիչը՝ Անդրանիկ Մխիթարեանը, 1926 – 1927 թ. թ. Ախալցխայում առաջին անգամ սկսել էր «գրական դատեր» կազմակերպել, որոնք հետաքրքրութիւն եւ աշխուժութիւն առաջ բերին ոչ միայն աշակերտութեան, այլեւ քաղաքի գրասէր հասարակութեան մէջ : Առանձնապէս յաջողութիւն ունեցան Սոփոկլեսի «Անտիգոնէ» ողբերգութեան եւ Լ. Շանթի «Հին Աստուածներ» դրամայի «գրական դատերը» : «Գրական դատը» ըստ ձեւի գրեթէ չէր տարբերւում իրական դատավարութիւնից ·— Այնտեղ էլ կային յանցաւորներ ու հայցուորներ, դատաւորներ ու փաստաբաններ :

Տեղի էր ունենում «մեղադրական եզրակացութեան» ընթերցում, կողմերի եւ վկաների հարցաքննութիւն, լսւում էին փաստաբանների եւ դատախազի ճառերը, ապա դատաւորներն առանձնանում էին խորհրդակցութեան եւ վերջում դահլիճը յոտնկայս ունկնդրում էր դատավճիռը :

ԱՐԱՄ ԻՆՃԻԿԵԱՆ

(1 Տար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ալեքսանեան, Խաչէն 10 Ն. Ֆ. կը նուիրեն իրենց զաւկին ղինուորութենէ վերադարձին առթիւ:

ԽՆՋՈՅՔ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վիէնի վարչութիւնը, կազմակերպած է խնջոյք-պարահանդէս մը, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Հ. Օհանջանեան Ակումբի մէջ, առատ կերուխում:

Մուտքը ազատ է:

Կը հրաւիրուին շրջանին քոյր խումբերը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ազնիւ Յակոբեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ԱՐՄԵՆԱԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ մահուան քառասունքի առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Սէն Լու Կրան — Փէնի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Անթիլիասի դպրեվանքի տեսուչ, ՀԱՅՐ ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Սէնթ Մարթէնի եկեղեցիին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի Անի կոմիտէի, բոլոր ընկերներու յիշատակին:

Ս. Պատարագէն ու հոգեհանգիստէն վերջ շիրիմներու այց: Հաւաքուիլ Օհանջանեան Ակումբը, ժամը 19.30ին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն ընտանեկան պարագաները, բարեկամները ու յիշատակը յարգողները:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Պ. Վազգէն Տօղրամաճեան կը նուիրէ 100 Ն. Ֆ., ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի Օգափ. կայանին:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Դեկտեմբեր 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները:

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք ընթացք չեն տար մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ, պարտական մնալով իրենց առկախ հաշիւը:

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը:

Կը յիշեցնենք թէ համաշխարհային բովանդակ մամուլի բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին ԿԱՆԽԻԿ:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, Կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեց. թաղ. խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի եկեղեցւոյ անուան տօնին առթիւ, Թաղիս Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, թեմիս հանգուցեալ եւ շինարար Առաջնորդ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ՊԱԼԱՔԵԱՆի յիշատակին, ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյ կնքամօր Օր. Նունիկ Տէր Ղեւոնդեանի, եւ համայն Թաղիս եւ շրջաններու շինարարութեան համար սատարող բարերարներու եւ նուիրատուներու, ղերդաստանաց ննջեցելոց հոգւոց:

Այս առթիւ ըստ ընկալեալ սովորութեան տեղի պիտի ունենայ մատաղի բաշխում: Ուստի սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը ներկայ ըլլալու:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ, Շաբաթ իրիկուն, Դեկտեմբեր 8, Քաղաքապետարանի սըրահը (Սալ տէ Ֆէթ):

Նուագախումբ՝

JACK KOJA
et sa formation

Ֆրանսական Պատկերասփիւռէն:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ 1600ԱՄԵԱԿԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600-ամեակը կը տօնուի Կրընոպլի մէջ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, Սէն Լուի սրահը, Բիւ Ժէ.:

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Եկեղ. Միութեան:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Մ. Տիկնանց Յանձնախումբի Բարենպատակ Վաճառքը, կամքէ անկախ պատճառներով յետաձգուած է եւ տեղի պիտի ունենայ՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 12-17

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կարսեցի Վռամ Ղազարեան կը փնտռէ իր որդին Յարութիւն Ղազարեան կամ Յարութիւն Պետիկեան, ծնած 1924ին, որ մասնակցած է Հայրենական պատերազմին, որմէ ետք լուր ստացուած չէ իրմէ: Գրել Լենինական, փողոց 39 տուն 263:

Պոլսէն Տիկին Սիլվի Փափազեան կը փնտռէ իր եղբօրդուակը Յակոբ Փափազեան, հօրը անունը Տիգրան, մօրը անունը Հռիփսիմէ:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը: 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ(8): Հեռաձայնի թիւ ԷԼԻզէ 67-03:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Արամ» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՊՕՄՈՆԻ Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը— Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15-ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԽՆՋՈՅՔ-ԵՐԵԿՈՅԹ

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր իր անդամները եւ բարեկամները եղանակի առաջին խնջոյք-երեկոյթին, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8-12, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ: Մուտքը ազատ է:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի Հայուհեաց Մասնախումբին 5րդ տարեդարձին առթիւ:

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 15ին, ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս:

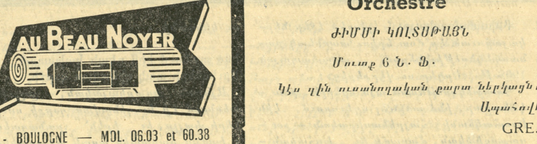
HOTEL SPLENDIDE

Այս առթիւ պիտի շնորհուորուին 1962ի համալսարանական շրջանաւարտները:

AU BEAU NOYER

A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT
7 ETAGES D'EXPOSITION
D'AMEUBLEMENTS

CRÉDIT SANS FORMALITÉS
ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

185, BD. JEAN JAURÈS --- 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտ. 2 ժամը 17էն կէս գիշեր

Կանտ Օթէլի շքեղ սրահներուն մէջ 12 Պուլվար տէ Քափիւսէն

Նախագահութեամբ՝ Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Orchestre

ԺԻՄՄԻ ԿՈԼՏՍԻԹԱՅՆ

Մուտք 6 Ն. Ֆ.

Attractions

avec la grande vedette des disques
DECCA
Frankie Jordan

Կէս գին ուսանողական քարտ ներկայացնողներուն:

Ապահովել սեղանները

GRE. 18-38

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ԿԱՐԱՍԻՆԵՐ

խոհանոց, ճաշարան, ննջասենեակ, սթիւտիոներ, անկողնի կազմածներ, հիւրասրահ, կահաւորման կերպասներ, եւայլն, կ'առնուին՝

Goussainville Mobilier

MAISON R. TACVORIAN

1, Avenue Jacques Potel
2, Avenue de la Concorde
GOUSSAINVILLE (S. et O.)

La petite Boutique aux plus grandes possibilités

Վճարումի մեծ դիւրութիւններ. հիւանդութեան պարագային՝ ապահովագրութիւն:

Livraison gratuite